Bundel van de Raadsvergadering van 8 maart 2018

1 Opening
2 Vragenuur
3 Spreekrecht burgers
4 Vaststelling agenda d.d. 8 maart 2018
- 04 - Agenda raadsvergadering 8 maart 2018.pdf

5 Vaststelling besluitenlijst:
- 05 - Besluitenlijst raad 25-01-18.pdf
- 05 - bijlage 1 tekst dhr. Brinkhoff.pdf
- 05 - bijlage 2 motie woningen gezondheidscentrumget.pdf
- 05 - bijlage 3 motie statiegeldalliantieget.pdf
- 05 - bijlage 4 tekst burgemeester.pdf
- 05 - bijlage 5 teksten DGP,PvdA,CDA, GL, VVD.pdf
- 05 - bijlage 6 tekst dhr. Mulders.pdf
- 05 -Concept-adviezenlijst commissie GB 20180228.pdf

6 Controlelijst
- 06 - Controlelijst -update 5-3-2018.pdf
- 06 - Bijlage 1 bij antwoord vraag 11 - 134_1_2_1.pdf
- 06 - Bijlage 2 bij antwoord vraag 11 13037.1-OW04-0 (variant zuid - zonder kruispuntoplossingen)-A0.pdf
- 06 - Bijlage bij antwoord vraag 12.pdf

7 Voorlopige Planning Raad (VPR)
- 07 - VPR raad 8 maart 2018 (bijgewerkt tot en met 6 maart 2018).pdf

8 Lijst van ingekomen stukken
- 08 - Lijst ingekomen stukken 8 maart 2018.pdf
- 08 - memo stavazafietsbrug160118.pdf
- 08 - memo stavaza AVAN 010218.pdf
- 08 - memo prestatieafspraken 2018 en bod Destion.pdf
- 08 - memo PMD.pdf
- 08 - memo Merovingenstraat 30.pdf
- 08 - memo herprofilering Bovensteweg.pdf
- 08 - memo clientervaringsonderzoek Wmo en Jeugdhulp 2016.pdf
- 08 - 171130_Raadsmemo Euregioraadbijlage.pdf
- 08 - 171130_Raadsmemo Euregioraad.pdf

9 Mededelingen
10 Onderzoek geloofsbrieven en toelating raadslid W.Thoonen
- 10 - RV onderzoek geloofsbrieven raadslid W.Thoonen.pdf
- 10 - RB Onderzoek geloofsbrieven raadslid W. Thoonen..pdf

11 Fietsroute Heumensebaan – spoorbrug Molenhoek
- 11 - RV fietsroute Heumensebaan-spoorbrug Molenhoek...pdf
- 11 - RB fietsroute Heumensebaan-spoorbrug Molenhoek...pdf

12 Trendsportal regionale mobiliteit
- 12 - RV Trendsportal..pdf
- 12 - RB Trendsportal...pdf
- 12 - Trendsportal bijlage 1.pdf

13 Voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3 te Mook

13 - RV voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3.pdf

13 - RB voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3...pdf

14 Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats

14 - RV bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'..pdf

14 - RB vaststelling bestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide..pdf

14- Zienswijzennota Bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'.pdf

14 - Bijlage 1 Bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheid' Inrichtings- en beheerplan.pdf

14 - Bijlage 2 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Natuurtoets.pdf

14 - Bijlage 3 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Vleermuizenonderzoek Dominicus complex Mookerheide.pdf

14 - Bijlage 4 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Cultuurhistorische quickscan.pdf

14 - Bijlage 5 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Geohydrologische quickscan.pdf

14 - Bijlage 6 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Verkeersonderzoek.pdf

14 - Bijlage 7 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Archeologisch Bureauonderzoek.pdf

14 - Bijlage 8 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Selectieadvies en -besluit archeologie.pdf

14 - Bijlage 9 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Werkprotocol beheer en gebruik.pdf

14 - Bijlage 10 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Inventariserend onderzoek verkennende fase.pdf

14 - Bijlage 11 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookherheide' Nota Inspraak en overleg.pdf

14 - Bijlage Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide_VERBEELDING.pdf

14 - Bijlage Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide_TOELICHTING.pdf

14 - Bijlage bestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide_REGELS.pdf

15 Benoeming leden commissie onderzoek geloofsbrieven nieuw gekozen raadsleden

15 - RV instelling commissie geloofsbrieven.pdf

15-RB benoeming cie onderzoek geloofsbrieven..pdf

16 Initiatiefvoorstel GroenLinks en PvdA tot instellen Adviesraad Natuur en Milieu

16 - RV initiatiefvoorstel Adviesraad Natuur en Milieudef.pdf

16-RB Initiatiefvoorstel Adviesraad Natuur en Milieu..pdf

16 - Verordening Adviesraad N&Mdef.pdf

16 - Initiatiefvoorstel Adviesraad N&M reactie college.pdf

16 - bijlage 1 Verordening Adviesraad Profielschets.pdf

17 Stand van zaken samenwerking

18 Sluiting

Agenda

Gemeente Mook en Middelaar

Gemeenteraadsvergadering 8 maart 2018

Geachte raadsleden,

Hierbij nodig ik u van harte uit tot het bijwonen van de openbare vergadering van de raad van de gemeente Mook en Middelaar, te houden op **donderdag 8 maart 2018 om 19.30 uur in het gemeentehuis te Mook**.

De agenda voor deze vergadering is als volgt:

Algemeen

1. Opening
2. Vragenuur
3. Spreekrecht burgers
4. Vaststelling agenda d.d. 8 maart 2018
5. Vaststelling besluitenlijst:
   - Besluitenlijst raad van 25 januari 2018

   Ter kennisname de adviezenlijst:
   - Commissie Grondgebied van 28 februari 2018 *(nazending)*
6. Controlelijst
   (*betreft de lijst incl. toezeggingen cie. GB van 28-02-18; i.v.m. vóór de raadsvergadering toegezegde antwoorden volgt nog een nazending*)
7. Voorlopige Planning Raad (VPR)
8. Lijst van ingekomen stukken
9. Mededelingen

Hamerstukken

Bespreekstukken

10. Onderzoek geloofsbrieven en toelating raadslid W.Thoonen

11. Fietsroute Heumensebaan – spoorbrug Molenhoek

12. Trendsportal regionale mobiliteit

13. Voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3 te Mook

14. Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats

15. Benoeming leden commissie onderzoek geloofsbrieven nieuw gekozen raadsleden

16. Initiatiefvoorstel GroenLinks en PvdA tot instellen Adviesraad Natuur en Milieu

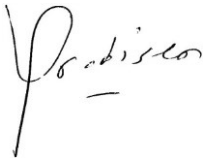
Overig

17. Stand van zaken samenwerking

18. Sluiting

Met vriendelijke groet,

De burgemeester van de gemeente Mook en Middelaar,

Mr. drs. W. Gradisen

Besluitenlijst

Gemeente Mook en Middelaar

Gemeenteraadsvergadering 25 januari 2017

Presentielijst

Raadsleden:	de heer G.A.J. Mulders (DGP) de heer A.F Herings (DGP) de heer L.G. van der Linden (DGP) de heer J. Menkhorst (DGP) dhr. drs. P. Wijers DGP) mevrouw S.J.M. Doorenbos MSc (GroenLinks) mevrouw C.A.M. van den Bergh-Visser (VVD) de heer ing. D.L.A.C. Leseman (VVD) de heer drs. L.J.G.J.M.I. Tonnaer (PvdA) de heer drs. N.T.J.M. van Kessel (PvdA) de heer drs. F.M.M. Jongen (CDA)
afwezig:	mevrouw S.M.S. De Vito- van den Bouwhuijsen (VVD) de heer J.D. Boot (ZZP)
Voorzitter:	de heer mr. drs. W. Gradisen
Griffier (wnd.):	de heer A.W. Peters-Sengers
Portefeuillehouders:	de heer G.J.M. Wienhoven (GW) (wethouder) mevrouw drs. C.G.P.M. Peters (KP) (wethouder) de heer P.D. Baneke (PB) (wethouder)
Gemeentesecretaris:	mevrouw J.M.G. Smits - de Kinkelder

Aanvangstijd: 19.30 uur

Sluitingstijd: 22.05 uur

Besluitenlijst

1. **Opening**
   De voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen van harte welkom.

2. **Vragenuur**
   Er zijn geen aanmeldingen ontvangen.

3. **Spreekrecht burgers**
   Hiervoor heeft de heer Brinkhoff zich aangemeld. Hij wil met name het woord richten tot scheidend raadslid, de heer Mulders. Hij leest een tekst voor, die als bijlage 1 bij dit verslag is opgenomen.

4. **Vaststelling agenda d.d. 25 januari 2018**
   Als voorkeursfractie wordt de fractie van de VVD getrokken.
   De heer Leseman (VVD) kondigt de indiening van een motie, vreemd aan de orde van de dag, aan. Het onderwerp is woningbouw boven het te bouwen gezondheidscentrum.
   Mevrouw Doorenbos (GroenLinks) meldt dat zij eveneens een motie, vreemd aan de orde van de dag, wil indienen. Met als onderwerp de statiegeldalliantie.
   Afgesproken wordt dat deze resp. worden geagendeerd als agendapunten 14a en 14 b.
   De raad gaat voor het overige akkoord met de voorgestelde agenda.

5. **Vaststelling besluitenlijst raad 14 december 2017**
   De heer Herings (DGP) wijst op de foutieve datum 38 november (blz. 3). Met inachtneming hiervan wordt de besluitenlijst verder ongewijzigd vastgesteld.
   De heer Wijers (DGP) meldt dat zijn toegezegde memo over de Euregioraad inmiddels via de weekmail op raaddigitaal is geplaatst.

   Ter kennisname de adviezenlijsten van:
   -de gecombineerde commissievergadering Grondgebied en Samenleving van 17 januari 2018
   De adviezenlijst wordt voor kennisgeving aangenomen.

6. **Controlelijst**
   De controlelijst wordt vastgesteld.

7. **VPR (voorlopige planning raad)**
   De VPR wordt voor kennisgeving aangenomen.

8. **Lijst van ingekomen stukken**
   De heer Tonnaer (PvdA) vraagt het memo over het Masterplan Plasmolen te agenderen voor de commissievergadering.

9. **Mededelingen**
   PB: Ik wil graag even melden dat a.g.v. de storm van vorige week de bomen op het Raadhuisplein behoorlijk te lijden hebben gehad. 3 bomen moeten worden rechtgezet en 1 zal er waarschijnlijk vervangen moeten worden.

10. **Concept begroting 2018-2021 GR RUD LN**
    Voorstel om te besluiten:
    In te stemmen met de voorliggende concept begroting 2018-2021 GR RUD LN en derhalve geen zienswijze in te dienen.

    Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
    Aantal stemmen voor: 11
    Aantal stemmen tegen: 0

Resultaat: besluit is hiermee aangenomen

11. **Dienstregeling pilot BRENG flex**
Voorstel om te besluiten:
1. Een budget beschikbaar stellen van maximaal € 42.000,-- voor de uitvoering van een pilot van een jaar van Breng flex in de gemeente Mook en Middelaar;
2. De kosten dekken door een eenmalige onttrekking uit de VBR ter grootte van € 42.000,--.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 11
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen

12. **Kaders MGR 2019**
Voorstel om te besluiten:
1. Kennis te nemen van de kaderbrief 2019 MGR;
2. Zienswijze in te dienen conform bijgevoegde conceptbrief.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 11
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen

13. **Energievisie en uitvoeringsprogramma**
Voorstel om te besluiten:
1. In te stemmen met de Energievisie 2018 Mook en Middelaar;
2. In te stemmen met het uitvoeringsprogramma energie en duurzaamheid 2018-2020 en de daarmee gepaard gaande extra kosten á € 104.500, ten laste van de VBR, op te nemen in de begroting 2018; en voor 2019 en 2020 jaarlijks € 20.000 middels de Kadernota 2019 op te nemen;
3. € 100.000 beschikbaar te stellen voor het verstrekken van duurzaamheidsleningen.

Tijdens de beraadslagingen worden met name de volgende onderwerpen besproken: complimenten voor college en ambtelijke medewerkers voor de visie, de aansluiting bij de Toekomstvisie, een aantal acties ter ondersteuning van de inwoners, de wens om alle gemeentelijke gebouwen en complexen in de maatregelen te betrekken, idem gebouwen met een groot dakvlak, de (geringe) aandacht voor windenergie en het regionale overleg hierover, evt. plannen binnen het gebeid van RGV, het uitvoeringsprogramma i.r.t. de ambitie, de financiële draagkracht van inwoners, de stijgende energieprijzen, energieleningen, de plannen om energie investeringen te koppelen aan panden i.p.v. aan personen, het vervallen van de aansluitverplichting voor gas en de definitie van energieneutraal.
Toezegging PB, n.a.v. een vraag van de heer Tonnaer (PvdA): Ik zal u schriftelijk laten weten welke termijn de Provincie aan de regio heeft gegeven om met een voorstel t.a.v. windenergie te komen.

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 11
Aantal stemmen tegen: 0
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen

14. **Actieprogramma Vrijetijdseconomie Noord Limburg**
Voorstel om te besluiten:
1. In te stemmen met de visie Vrijetijdseconomie Regio Venlo 2015-2030;
2. In te stemmen met de POL-uitwerking vrijetijdseconomie het "Actieprogramma vrijetijdseconomie Noord-Limburg";
3. Een startbudget van € 10.000,- beschikbaar te stellen voor de basiskosten van het "Actieprogramma VTE" en dit te dekken door een eenmalige onttrekking uit de VBR.

Tijdens de discussie over dit voorstel wordt met name gesproken over het grote aantal instanties en organen dat zich op dit beleidsterrein beweegt, de daarmee gepaard gaande geringe efficiëntie, de mogelijkheden om tot meer samenhang te komen, het feit dat het een POL-uitwerking betreft, het aantal nieuwe actiepunten, de gebruikte terminologie, de betrokkenheid van ondernemers, de besteding van de € 10.000,-- en de constatering dat de ambtelijke uren daar niet in zitten,

Besluitvorming t.a.v. voorliggend besluit:
Aantal stemmen voor: 9 (DGP, PvdA, GroenLinks, CDA)
Aantal stemmen tegen: 2 (VVD)
Resultaat: besluit is hiermee aangenomen

14a. De heer Leseman (VVD) dient namens VVD en CDA een motie, vreemd aan de orde van de dag, in met de volgende inhoud (voor de volledige inhoud zie bijlage 2):

Roept het college op:

De afspraak met de initiatiefnemers te wijzigen zodat zij geen 100.000 euro extra hoeven te betalen bij ontwikkeling van woningen voor jongeren op het gezondheidscentrum zodat het voor de initiatiefnemers mogelijk wordt om betaalbare jongerenwoningen boven het gezondheidscentrum te realiseren en daarmee het nijpende tekort aan jongerenwoningen te verlichten.

Tijdens de beraadslagingen over deze motie wordt met name gesproken over de nu lopende woningbouwinitiatieven, het tekort aan woningen voor jongeren, het belang van de komst van een gezondheidscentrum, het feit dat aanvaarding van de motie de gemeente volgens de indiener niets kost, woningbouw in de Mortel, het standpunt van de initiatiefnemers zelf t.a.v. woningbouw, het effect van de motie op de lopende onderhandelingen, het niet afdwingbaar zijn van bouwen voor een specifieke doelgroep, de onduidelijkheid over de werkelijke behoefte aan woningen voor jongeren, de mogelijke juridische complicaties, de wachttijden bij Destion en de mogelijkheid om in de commissie i.a.v. Destion een keer terug te komen op de actuele cijfers, wachttijden, nuanceringen etc.

Verder wordt geconstateerd dat de motie mede ondertekend is door de heer Boot (ZZP). Indiening van een motie door een raadslid dat niet aanwezig is bij de vergadering is echter onmogelijk, zodat de motie geacht wordt te zijn ingediend door VVD en CDA.

Besluitvorming t.a.v. motie:
Aantal stemmen voor: 3 (VVD, CDA)
Aantal stemmen tegen: 8 (DGP, PvdA, GroenLinks)
Resultaat: motie is hiermee verworpen

14b. Mevrouw Doorenbos (GroenLinks) dient namens GroenLinks, DGP, PvdA, CDA en de heer Leseman (VVD) een motie, vreemd aan de orde van de dag, in met de volgende inhoud (voor de volledige inhoud zie bijlage 3):

Verzoekt het college:
De gemeente Mook en Middelaar aan te sluiten bij de Statiegeldalliantie.

Tijdens de discussie wordt o.a. gewezen op de relatief geringe bijdrage aan de oplossing van het probleem op wereldniveau, de grote kostenpost voor de detailhandel, het grote aantal benodigde logistieke bewegingen, het terugdringen van zwerfafval, het belang van het starten op kleine schaal, de effecten van hetzelfde systeem in Duitsland en Zwitserland en de functie van plastic als grondstof.

Besluitvorming t.a.v. motie:
Aantal stemmen voor: 10 (GroenLinks, DGP, PvdA, CDA, dhr. Leseman (VVD))
Aantal stemmen tegen: 1 (mw. Van den Bergh (VVD)

Resultaat: motie is hiermee aangenomen

15. **Stand van zaken samenwerking**
PB maakt melding van een afsluitende bijeenkomst op 23 februari a.s., ook bedoeld voor inwoners, over de snelfietsroute, die bijna klaar is. Nadere informatie volgt nog.

16. **Beëindiging raadslidmaatschap van de heer G. Mulders**
De voorzitter memoreert dat de heer Mulders schriftelijk heeft bericht dat hij tijdens deze raadsvergadering zijn lidmaatschap wenst te beëindigen. Hij gaat in zijn toespraak uitgebreid in op diens 32-jarig lidmaatschap en zijn positie binnen m.n. de Mookse samenleving. De volledige toespraak is als bijlage 4 bij dit verslag gevoegd.
Aan het eind van zijn toespraak reikt de voorzitter de Gemeentelijke Erepenning uit aan de heer Mulders vanwege diens uitzonderlijke verdiensten voor de gemeente. Tevens ontvangt hij een oorkonde en een bos bloemen.
Hierna volgt een langdurig en welgemeend applaus als blijk van waardering.
Vervolgens richten achtereenvolgens de heren Wijers (DGP), Tonnaer (PvdA), Jongen (CDA), Baneke (weth. namens GroenLinks) en mw. Van den Bergh (VVD) het woord tot de heer Mulders, aan het eind steeds vergezeld van een attentie en/of bloemen. De teksten van deze bijdragen zijn gebundeld en als bijlage 5 bij dit verslag gevoegd.
Hierna wordt een kort filmpje vertoond van een interview van de heer Brinkhoff vanuit de historische vereniging Numaga met de heer Mulders.
Tenslotte krijgt de heer Mulders zelf de gelegenheid om het woord te richten tot de aanwezigen. Zijn tekst is als bijlage 6 bij dit verslag gevoegd.

17. **Sluiting**

De voorzitter sluit, niets meer aan de orde zijnde, om 22.05 uur de vergadering.
Daarna is er gelegenheid om de heer Mulders de hand te schudden en in een informele sfeer nog even na te praten, onder het genot van een hapje en een drankje.

De raad van de gemeente Mook en Middelaar,

De wnd. griffier,
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Bijlage 1

Ton Peters-Sengers

Van: S.h.brinkhoff <s.h.brinkhoff@gmail.com>
Verzonden: vrijdag 26 januari 2018 12:40
Aan: Griffier Mook en Middelaar
Onderwerp: Bij deze, met plezier gedaan.

Ten voeten uit.

Hij weet alles van zijn dorp
Groeide er in op
Vergroeide ermee
Hij weet alles van zijn dorp
Leefde er voor
Leefde ermee
Hij weet alles van zijn dorp
Vierde het intens
Feestte als een gewoon mens
Hij weet alles van zijn dorp
Gekroond tot jonge prins
Nu alde hap, wat een mins
Hij weet alles van zijn dorp
Compromisloos er voor gaan
Daar ben ik het niet altijd mee eens.
Hij weet alles van zijn dorp
Sprak mij vaderlijk toe
Politiek is niks voor jou
Over dat laatste geef ik hem schoorvoetend gelijk
Hij weet alles van zijn dorp
Hij is geen begenadigd spreker
Zijn prentenkabinet, dat laat hij voor zich spreken
Hij weet alles van zijn dorp
Mijmert vanaf nu op zijn bankje aan de Maas
En bedenkt: eens was ik hier de baas.

S.H.Brinkhoff, mortel 10, 6585 XG, Mook

Bijlage 2

VVD CDA ZZP

Motie "Jongerenwoningen boven gezondheidscentrum Mook"

Motie vreemd aan de orde van de dag bij raadsvergadering dd 25 januari 2018

1e indiener: C.A.M. van den Bergh, fractievoorzitter VVD Mook en Middelaar

De gemeenteraad van Mook en Middelaar, in openbare vergadering bijeen op 25 januari 2018

Constaterende dat:

- Er een nijpend tekort aan betaalbare jongerenwoningen is in onze gemeente en dan voornamelijk in de kern van Mook;
- Er een grote groep Mookse jongeren is die graag in Mook wil blijven wonen;
- Op de gronden van Pellus een gezondheidscentrum wordt ontwikkeld;
- De afspraak is dat bij ontwikkeling van woningen boven dit gezondheidscentrum er nog 100.000 euro betaald moet worden;

Overwegende dat:

- Alle partijen het belangrijk vinden om jongeren in onze gemeente te behouden;
- Alle partijen in onze gemeente het belang van betaalbare jongerenwoningen hebben uitgesproken;
- De initiatiefnemers van het gezondheidscentrum welwillend staan tegenover de ontwikkeling van woningen voor jongeren boven het gezondheidscentrum:
- Het op dit moment erg lastig is om betaalbare woningen voor jongeren in de kern Mook te realiseren
- Uit de motie blijkt dat de initiatiefnemers en het college er gezamenlijk uit willen komen
- De raad het college een handreiking wil doen om tot een oplossing te komen

Roept het college op:

De afspraak met de initiatiefnemers te wijzigen zodat zij geen 100.000 euro extra hoeven te betalen bij ontwikkeling van woningen voor jongeren op het gezondheidscentrum zodat het voor de initiatiefnemers mogelijk wordt om betaalbare jongerenwoningen boven het gezondheidscentrum te realiseren en daarmee het nijpende tekort aan jongerenwoningen te verlichten.

En gaat over tot de orde van de dag.

Fractievoorzitter van de VVD
Cornelieke van den Bergh

Fractievoorzitter van de CDA
François Jongen

~~Fractievoorzitter~~ van de ZZP
~~Jan Boot~~

↔ Kan niet als mede-indiener worden aangemerkt i.v.m. afwezigheid tijdens vergadering

wnd. griffier

De raad voornoemd,

De Griffier, (wnd.)

De voorzitter,

O aangenomen ☒ verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 8 (DGP, PvdA, GroenLinks)
Voor: 3 (VVD, CDA)

Bijlage 3

Motie Statiegeldalliantie

De gemeenteraad van Mook en Middelaar, in vergadering bijeen op 25 januari 2018,

Constaterende dat:

- Zwerfafval een hardnekkig probleem is en dit een bedreiging vormt voor het milieu, dieren en mensen, niet alleen in Mook en Middelaar, maar landelijk en zelfs wereldwijd
- Op 31 augustus 2017 de toenmalige staatssecretaris het rapport " Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes" aan de Tweede Kamer stuurde en dat dit rapport duidelijk maakt dat statiegeld een effectieve en grote bijdrage levert aan de bestrijding van de ' plastic soep' en zwerfafval.
- Op 25 november 2017 een statiegeldalliantie (http://statiegeldalliantie.org/) is gestart, waarin organisaties uit Nederland en Belgie de handen ineenslaan voor uitbreiding van statiegeld. Het gaat om consumenten- en milieuorganisaties, vakbonden, bedrijven en burgerinitiatieven. Door zich aan te sluiten bij de alliantie vragen zij hun regeringen om statiegeld op alle PET-flessen en blikjes in te voeren.
- Onderzoek in opdracht van de regering van CE Delft laat zien dat het uitbreiden van statiegeld het zwerfafval van deze groep zal verminderen met zeventig á negentig procent.
- De tweede Kamer in maart 2018 het rapport' Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes' behandelt in het Algemeen Overleg Circulaire Economie(zie: Commissievergadering Circulaire Economie).

Overwegende dat:

- Landen als Duitsland, Noorwegen en Denemarken al een statiegeldsysteem hebben voor kleine flessen en blikjes, met als gevolg dat het aandeel van flesjes en blikjes in het zwerfafval sterk is verminderd.
- Meer recycling van PET en blik de grote ambities op het gebied van de circulaire economie beter mogelijk maken en door efficient gebruik van grondstoffen minder CO2 wordt uitgestoten en minder afval wordt verbrand.
- De gemeente Mook en Middelaar zich kan aansluiten bij de Statiegeldalliantie en daarmee een belangrijk signaal geeft aan de Tweede Kamer

Verzoekt het college:
De gemeente Mook en Middelaar aan te sluiten bij de Statiegeldalliantie.

En gaat over tot de orde van de dag.

Susan Doorenbos, fractievoorzitter GroenLinks

Ger Mulders, fractievoorzitter DGP

Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA

Daan Leseman, VVD raadslid

Behandeld in de raadsvergadering van 25 januari 2018

De raad voornoemd,

De Griffier, wnd.

De voorzitter,

☒ aangenomen ○ verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 1 (Mw. van den Bergh, VVD)
Voor: 10 (GroenLinks, PvdA, DGP, CDA, dhr. Leseman VVD)

Bijlage 4

Afscheid Ger Mulders op 25 januari 2018.

Geachte raadsleden, wethouders, belangstellenden en in het bijzonder familieleden, vrienden en bekenden van Ger Mulders.

Vandaag nemen we afscheid van een zeer bijzonder raadslid. Een raadlid met een enorme staat van dienst en eigenlijk (ik zeg het met alle eerbied) een "monument", een "lopend documentatiecentrum van onze gemeente".

Geachte heer Mulders, beste Ger,
Na 40 jaar politiek actief te zijn heb je zelf kort geleden besloten dat dit het moment is om te stoppen. Ondanks die vele jaren politiek, zal het geen gemakkelijke keuze zijn geweest. Dat schrijf je trouwens ook. Want we weten allemaal het was vele jaren je lust en je leven. Eigenlijk tot nu toe.
40 jaar politiek actief in onze mooie gemeente, maar ook geboren in Mook. Zelfs aan de Maas in 1946. Ik heb begrepen dat de jeugdjaren voor jou en de andere gezinsleden niet altijd gemakkelijk zijn geweest. Want bij 4 van de 6 kinderen, werd op jeugdige leeftijd tbc geconstateerd. En dat betekende toen een langdurige opname in een sanatorium. Alle vier kinderen, waaronder jij, werden opgenomen in Deckerswald in Groesbeek. En dat moet voor jullie ouders een enorme belasting zijn geweest. Jijzelf hebt maar liefst 18 maanden, dus anderhalf jaar, doorgebracht in Deckerswald. Overigens heeft dat volgens mij geen invloed gehad op je fysieke kracht. Want van iedereen heb ik begrepen dat jij beresterk bent.
Van thuis uit, zo vertelde je mij, heb je jouw politieke belangstelling niet meegekregen. Dat is gegaan via Scouting Don Bosco. Ik heb daarbij de naam horen noemen van met name dhr. Kersjes, die zelf actief was bij het toen net nieuw gevormde CDA. Daar bij Don Bosco was je overigens al met 18 jaar leider. De Scouting stimuleerde dus om politiek actief te zijn; jezelf politiek te ontwikkelen.
In 1977 ben je actief geworden bij de lokale partij de VDP. Die naam stond voor de "Vrije Dorps Partij" van Heiko van de Borg. Ik heb begrepen dat hij in die periode ook een keer een tv had meegenomen naar de raadsvergadering, om een voetbalwedstrijd te kunnen volgen.
Een jaar later, in 1978, kwam je op de lijst van de VDP en werd je lid van de toenmalige Commissie Welzijn. Dat is dus 40 jaar geleden. En je bent gedurende al die jaren politiek actief gebleven.
In 1981 ben je met een aantal anderen overgegaan van de VDP naar de Lijst Groepering Pouwels, de toen nieuwe lokale partij waar nu de afkorting DGP voor bekend staat. Die partij heb jij al die jaren trouw gediend. En wanneer je bij welke vereniging dan ook actief bent, wil je graag de kar meetrekken. Dat is je zeker gelukt.
Je combineerde dat indertijd met je werk bij Zandwinningsbedrijf Smals. Omdat je daar veel te maken had met zand en grint, werd je door vrienden dan ook bekend als de "keioloog". En voor wat betreft de politiek was je zeker ook zelf een kei.
Hoewel je in de politiek eigenlijk nooit tussen de wal en het schip bent gevallen, is dat wel letterlijk gebeurt in je beroepsuitoefening. Gelukkig ben je uit die situatie ook een keer gered, want ik begrijp dat je de zwemkunst niet enorm machtig bent.

Maar in de politiek kwam je eigenlijk nooit tussen wal en schip. In 1986 stond je op de 2de plaats voor die partij op de lijst en kwam je in de Mookse gemeenteraad. Vanaf 1986 heb je onafgebroken deel uitgemaakt van de Mookse gemeenteraad. Dus 32 jaar lang. En met uitzondering van 1998 (in dat jaar stond je op plaats 3 met toen Wim Jansen als wethouderskandidaat op dezelfde lijst), was je eveneens de gekozen nummer 2 bij de verkiezingen van 1990, 1994, en 2002.
In 2002, toen het college werd gevormd door Wim Janssen vanuit de DGP, Piet Martens vanuit het CDA en Frans van Verschuer vanuit de PvdA, werd je voor het eerst fractievoorzitter. En fractievoorzitter ben je gebleven tot op heden. Dat wil dus zeggen bijna 16 jaar! Wie kan dat nazeggen? Dat zijn er maar weinigen.
Bij drie raadsverkiezingen was je tevens de lijsttrekker: in 2006, 2011 en de laatste keer in 2014. Alleen bij de tussentijdse raadsverkiezingen in 2011 behaalde de DGP onder jouw leiding 4 zetels. Beide andere keren waren dat 5 zetels en daarmee de grootste partij.
In die periode heb je uiteraard veel colleges meegemaakt met diverse coalities. Zo heeft de DGP in jouw lange periode in colleges samengewerkt met zowel het CDA, de PvdA, de VVD als met GroenLinks. Kortom met alle andere partijen die nu ook meedoen aan de raadsverkiezingen op 21 maart a.s.
En je hebt heel wat burgemeesters zien passeren. Ik tel er in totaal 8. In chronologische volgorde: de heren Hustinx en Van Mierlo. Dan mevr. Botman-Laan en daarna de heren Verhoeven en Spoelstra, die in 2002 korte tijd waarnemer was. En daarna nog mevr. Hanselaar en mijn voorganger dhr. Persoon, die lange tijd hier als waarnemend burgemeester aangesteld is geweest. En ik denk dat ik mag zeggen dat iedereen prettig met jou heeft mogen samenwerken. Dat geldt zeker ook voor mij. Uitermate plezierig in de persoonlijke contacten, informeel en ongedwongen.
Eén van de vaardigheden waar je zeker ook over beschikt is de kunst van het "verbinden". Van diverse kanten, uiteraard ook buiten de politiek, heb ik gehoord dat je met Ger (of Gerrie) geen ruzie kunt krijgen. Boos word je zelden en als je een enkele keer wel boos wordt, versta je de kunst om dat toch beheerst te doen.
De wijze waarop jij het raadslidmaatschap vervulde was vooral dichtbij de mensen. Je liet ook op veel plaatsen je gezicht zien. En iedereen kent jou. Met hechte banden met het verenigingsleven. Uiteraard met Scouting Don Bosco, maar ook met CV De Heikneuters en daarbij ook met name d'Alde Hap. Nog niet eens zolang geleden was je prins Ger d'n Urste bij d'Alde Hap met je broer Eef als adjudant en je dochters Maureen en Joseth als pages. Volgens mij moet dat een geweldige belevenis zijn geweest.
Bij Scouting Don Bosco ben je bijna je hele leven actief. Bijna onafscheidelijk met Piet Martens, die je natuurlijk ook kent vanuit de politiek. Bij Dons Bosco noemen ze jullie de "gebroeders". Waarbij Piet Martens overigens erkent dat van die "gebroeders" jij meer het werkpaard was en hij het luxe paard. Je hebt je ontzettend hard gemaakt voor Don Bosco toen de scouting op een gegeven moment bijna op sterven na dood was. We zouden nu zeggen dat de zogenaamde doorstart met name ook jouw verdienste was.
Verder had je ook goede contacten bij onze voetbaltrots Eendracht, want ook daar kwamen we elkaar weleens tegen. Ik hoorde dat je eigenlijk altijd aanwezig was en bent, wanneer de kleinkinderen voetbalden. Je relatie met de kleinzoons Tim en Bas is geweldig.

Je bent een familieman en hebt alles over voor die jongens. En ondanks dat je goed kunt koken, is het zaterdags bij opa frietjesdag. Volgens mij hebben ze aan jou ook een bijzondere maar zeker ook hele lieve opa.
Beroemd zijn ook je aanmoedigingen op het voetbalveld. Je hebt daar geen microfoon of geluidsinstallatie voor nodig. Als je roept ben je van alle kanten op het veld te horen. Ik heb zelfs begrepen dat je vanwege dat stemvolume bij veel boerenbruiloften dorpsomroeper bent geweest. Zo zie je maar dat jij je stem niet alleen hebt laten horen binnen de politiek. Maar letterlijk ook daarbuiten.
Kortom je was en bent op tal van terreinen nadrukkelijk onderdeel van de lokale gemeenschap en het verenigingsleven. Het is dan ook niet vreemd dat jij als raadslid primair een volksvertegenwoordiger was en bent: als raadslid ben je er voor de mensen; dichtbij en aanspreekbaar. Dat heeft natuurlijk ook te maken met je sociale vaardigheden: je bent makkelijk benaderbaar, laagdrempelig en je neemt mensen snel voor je in.
Verder weet je van alles over de geschiedenis van onze gemeente, de inwoners, de gebouwen en de verenigingen. Je hebt veel over die geschiedenis verzameld en bij bijv. het beschikbaar stellen van oude foto's wordt er nogal eens een beroep op je gedaan.
Ook de documentatie van raadstukken was bij jou soms zelfs nog toegankelijker als bij de gemeente zelf. Je weet feilloos te vinden wanneer een bepaald onderwerp in het verleden aan de orde is geweest. Dat heeft volgens mij ook te maken met je fenomenale geheugen.
En hoewel jij niet de man; de spreker in de raad bent met de meeste woorden: je weet wel altijd de kern te raken. Overigens herkenbaar met het stopwoordje "zeg maar".
Altijd de kern weten te raken heeft volgens mij te maken met intuïtie. Ofwel het hebben van politiek gevoel. Wanneer, waarom en hoe wordt iets door iemand in de gemeenteraad of raadscommissie ingebracht. Jij hebt snel bedoelingen door van politieke mee- en tegenstanders. En met die intuïtie of dat politieke gevoel is het simpel. Dat heb je of dat heb je niet. Maar jij beschikt daarover.
Het voorzitten van vergadering van de commissies of een enkele keer de gemeenteraad als waarnemend voorzitter (want dat ben je ook al jaren) ging en gaat je soepel af. Ontspannen en niet ingewikkeld. In de commissie gewoon bij de voornaam. Wanneer te tijd krAP WORDT DAN HEEG JE AAN (ZOALS BIJV. VORIGE WEEK): "Jan even dan. En houdt het kort Jan". En iedereen vond dat onder jouw leiding normaal. Recent ben je ook nog opgetreden als voorzitter van de vertrouwenscommissie. En dat tevens met een groot draagvlak.
Het verbaast natuurlijk niemand dat aan iemand met zo'n staat van dienst (niet alleen in de politiek, maar ook langdurig in het verenigingsleven) al op tal van manieren terecht blijken van waardering heeft mogen ontvangen. Zo heb je op 22 april 2001 (al bijna 17 jaar geleden) de gemeentelijke speld van verdienste ontvangen. En ruim 10 jaar geleden; op 20 november 2007 ben je Koninklijk Onderscheiden tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Gelukkig heeft je in 2008 overleden echtgenote José dat toen nog mee mogen maken. Ze was nadrukkelijk je maatje. Het was toen, zo heb ik begrepen, een bijzonder moment en zeer eervol om dat met haar te mogen meemaken en delen.

Beste mensen,

Wanneer iemand alle onderscheidingen al heeft, wat is er dan nog mogelijk? Dan komen we eigenlijk in de allerhoogste en uitzonderlijke categorie. De eredivisie van de gemeente.
Een onderscheiding die kunnen we zelfs stellen redelijk zeldzaam is. Die is in het verleden en tot nu toe namelijk uitgereikt aan slechts enkelen. Daarbij moet er sprake zijn van een buitengewone prestatie.
Het betreft dan in dit geval het uitzonderlijk langdurig raadslidmaatschap van 32 jaar. En dat lijkt me meer dan terecht.

Geachte dames en heren,
Het is voor een voorrecht en een eer om aan de heer G.A.J. Mulders namens u allen te mogen uitreiken de GEMEENTELIJKE EREPENNING.

Bijlage 5

P. Wijers (DGP)

Beste Ger,

Hier zitten we dan. Aan het einde van een bestuursperiode waarin wij onder jouw aanvoering in 2014 weer de grootste partij van Mook en Middelaar zijn geworden. En niet voor de eerste keer, maar wel voor de laatste keer onder jouw lijsttrekkerschap. Onder jouw aanvoering heeft onze partij al vele successen behaald. Al 32 jaar ben jij raadslid namens de DGP, waarvan al 16 jaar als fractievoorzitter. Aan deze enorme staat van dienst komt vanavond een einde. Jij hebt besloten dat het tijd is om het stokje over te dragen aan een nieuwe generatie. Het eerste zichtbare daarvan is dat ik jou nu – als kersverse fractievoorzitter – mag toespreken. En u zult wel begrijpen dames en heren, dat het behoorlijk grote schoenen zijn om in te gaan staan voor mij, maar ik zal mijn best doen om het fractievoorzitterschap net zo goed te gaan vervullen als Ger dat jaren met passie en toewijding heeft gedaan. En op die schoenen kom ik zo ook nog even terug.

Zeg je DGP, dan zeg je Ger Mulders. Het boegbeeld en het gezicht van de partij. En dat zeg ik niet zomaar omdat je zoiets altijd over iemand zegt als hij afscheid neemt, maar Ger kent echt waanzinnig veel mensen in onze gemeenschap. En hij kent ook alle verbanden tussen mensen, tussen families en weet exact te vertellen waar ze wonen, welke baan ze hebben en dan niet alleen hoe dat tegenwoordig zit, maar ook hoe dat vroeger zat. Ik – en ik weet zeker velen binnen onze partij – hebben daar veel aan gehad en ook veel van geleerd. Voor Mook heb jij bijvoorbeeld een grote bijdrage geleverd aan het boek Hoe was het toen? Huizen en hun bewoners september 1944 in de gemeente Mook en Middelaar. Heel veel dank daarvoor.

Ook heb jij vele collega raadsleden versleten in al die jaren. Maar uit het oog betekent bij jou nooit uit het hart. Jij kan ze allemaal herinneren, raadsleden, wethouders en burgemeesters. Je weet vaak zelfs nog wat of hoe ze wanneer over welk onderwerp hebben gestemd. Dat zorgde er altijd voor dat ons beeld over bepaalde onderwerpen compleet was. Dat had jij te danken aan jouw uitstekende geheugen, maar ook aan jouw uitstekende archief. Een archief dat soms zelfs beter in elkaar steekt dat het eigen gemeentearchief. In ieder geval weet jij jouw archief feilloos te doorzoeken en heb jij binnen enkele ogenblikken een raadsvoorstel uit 1990, een memo uit 2001 of antwoorden op raadsvragen uit 1988 gevonden. Toen wij enkele jaren geleden overstapten op digitaal vergaderen, wilde jij er alles over weten en leren en tegenwoordig is het een vertrouwd gezicht om jou met de iPad voor je te zien. Maar net zo vertrouwd is het beeld van jou met stapels papier, netjes ingebonden, in mapjes, met nietjes of los. Het papier heeft jou nooit losgelaten, want ook sinds de invoering van papierloos vergaderen, maak jij voor jezelf nog steeds geprinte dossiers. En het bijzondere vind ik altijd dat als ik op mijn iPad tijdens onze fractievergaderingen een bepaald document moet opzoeken jij het altijd sneller uit je tas had getoverd. Jij wist precies welke documenten en stukken jij naar de vergaderingen moest meenemen. Wij hadden veel profijt van jouw archief, maar jij hielp iedereen die maar hulp nodig had. Of dat nu de gemeente was of verenigingen in onze gemeente die op zoek waren naar oude ansichtkaarten van Mook en Middelaar, want ook daar ben jij een groot verzamelaar van.

Veel verenigingen in onze gemeente hadden baat bij jouw archief, maar je zet je ook actief in als vrijwilliger bij diverse verenigingen. Al sinds jaar en dag ben jij een vertrouwd gezicht bij Scouting Don Bosco, waar je bijna alle functies hebt bekleed en waar je je nog steeds inzet als vrijwilliger bij het kampeerterrein. Daarmee zorg je ervoor dat jaarlijkse vele scouts uit heel Europa kunnen genieten van het mooie Scouting terrein, maar ook van onze mooie omgeving. Ook bij de Mookse carnavalsvereniging ben jij actief. Oud Prins van de Heikneuters en ook oud Prins van de Alde Hap. En voor die Alde Hap zet jij je nog steeds met veel energie in. Soms met iets teveel energie want bij het opbouwen van de zaal afgelopen november ben jij van de trap gevallen toen er stukken van boven op een zoldertje gehaald moesten worden.

Ger, jij bent een van die zeldzame radartjes die ervoor zorgen dat het dorpsleven soepel blijft verlopen. Jij loopt niet weg voor je verantwoordelijkheid en als jij je ergens voor inzet, dan doe je dat met de volle 100%. Op die manier heb ik jou leren kennen toen ik 18 jaar geleden bij jou in de straat kwam wonen en ook sinds ik jou binnen de DGP heb leren kennen. Je miste nooit een vergadering, was plaatsvervangend voorzitter van de gemeenteraad, commissievoorzitter, maar bovenal een buitengewoon gewaardeerd lid van onze partij, van de DGP.

Wij gaan jou in de raad missen, maar gelukkig wil jij op de achtergrond jouw bijdrage blijven leveren aan de DGP. En daar ben ik heel blij mee, want wij kunnen nog genoeg van jou leren.

Dat je nu stopt als raadslid betekent dat je meer tijd krijgt voor je andere hobby's en jouw twee kleinkinderen, Bas en Tim. Dat zal wel even wennen zijn, want zij weten niet beter dan dat opa in de gemeenteraad zit. Sterker nog, zij wisten precies wanneer opa naar de gemeenteraad moest, want dan had opa 'zijn gemeente-schoenen' aan.

Dames en heren, Ger neemt afscheid van de raad, maar niet van de DGP. En daar ben ik enorm trots op. Wij zullen op een later moment tijdens een afscheidsreceptie als partij verder stilstaan bij jouw afscheid.

Ger, ik wil jou namens de DGP danken voor al jouw inzet, je wijsheid, je gezelligheid en je deskundigheid de afgelopen jaren. Ik wens jou, samen met Maureen, Winie, Joseth, Bas en Tim, nog vele gezonde jaren toe met nog vele mooie herinneringen en wij zullen elkaar nog vaak tegenkomen!

L. Tonnaer (PvdA)

Afscheid Ger Mulders na 32 jaar raadslidmaatschap 25 januari 2018

Het moet in 1986 geweest zijn dat jij in de raad kwam. Ik woonde toen 3 jaar in Mook.
De landelijke politiek, ja die volgde ik wel, maar lokaal dat was andere koek.
Toch werd toen al regelmatig mijn aandacht gevestigd op een zekere Ger Mulders door berichten in de krant en door verhalen in het dorp.

In december 2008 werd ik commissielid en in 2009 raadslid als opvolger van Theo van Brunschot. Als voormalig PvdA-raadslid is hij hier aanwezig evenals oud raadslid Ton Kessels. En dat is niet voor niets. Het is geen verplicht nummertje, geen beleefdheidsgeste. Neen het is een welgemeend eerbetoon.

Ger, 30% van je raadsperiode heb ik als collega meegemaakt. Samen in de oppositie en samen in de coalitie. Nooit de een oppositie en de ander coalitie.
Dat wil echter geenszins zeggen dat we nooit van mening verschilden. Het knalde ook weleens. En zo hoort dat ook als we werken vanuit volwassen zelfstandige partijen. Maar we kwamen er altijd uit. Als je iets wilt bereiken moet de een en dan weer de ander iets prijsgeven.

Meningsverschillen en verschillen van inzicht hebben nooit de verhoudingen verstoord. Het recept van jou hiervoor was wat mij betreft: betrouwbaarheid, staan voor wat je beloofd en elkaar geen kunstjes flikken.
Als je iets beweerde in de raad over een bepaald dossier konden we er gif op innemen dat het klopte. Controle hiervan bleek niet nodig. Je bent te vertrouwen.

Je dossierkennis is legendarisch. Piet Heisen, ook voormalig oud raadslid waarmee je hebt samengewerkt belde jou als hij kort voor een vergadering iets moest weten en niet het gemeentehuis. Het was altijd raak.

Voor zover ik me herinner was het bij verkiezingen altijd spannend wie de meeste stemmen had, jij of Piet Martens. Trouwens over Piet gesproken. Ik vroeg eens aan iemand wie die man toch was die veel in jouw nabijheid verkeerde. O, dat is de broer van Ger werd mij besmuikt verteld. Lange tijd heb ik dat geloofd, temeer daar het wat de constitutie van jullie beiden betreft niet onmogelijk leek.

Jouw sonore en volumineuze stemgeluid was me ook buiten de raad al opgevallen. Toen ik eens in de voormalige Poort was viel het me op hoe luid je sprak en hoe ver je stem droeg. Diagonaal door de zaal heen gaf je terwijl je aan het oberen was de bestellingen door. Ik wil niet zo ver gaan te beweren dat ik daar mijn doofheid heb opgelopen.

Soms was er tussen ons politiek overleg nodig. Dat werd dan vaak bij jou thuis gevoerd. Gastvrij werd ik dan ontvangen. Voldoende koffie en koekjes om het een heel dagdeel vol te houden. Na of naast de politiek kwamen er ook allerlei wetenswaardigheden over Mook en Middelaar boven tafel. Je mag je wel de lokale historicus noemen. Je weet hoe familieverbanden lopen, je weet vrijwel van iedereen waar hij vandaan komt, waar gewoond, gewerkt en nu nog woont.
Het viel mij op dat het veelal feiten waren en niet ontaardde in kwaadsprekerij of geroddel. Dat siert je.

Zelf vind ik dat ik goed geïnvolveerd ben in de gemeenschap. Maar als ik dan weer eens bij jou vandaan kom is het net of ik naar een inburgeringscursus ben geweest.

In onze gemeente ben je een bekend figuur, niet alleen door je raadslidmaatschap, maar ook door je carrière binnen Don Bosco, je betrokkenheid bij Pribislav, je rol bij de carnaval. In 1983 en 2013 was je prins carnaval.
Ik was in de gelukkige omstandigheid je in 2014 mee te maken bij de Alde Hap. Als adjudant van Prins Tien heb ik toen nadere kennis gemaakt met je dochter Jozette. Zij was toen hofdame. Een ding weet ik zeker, ze is uit het goeie hout gesneden als haar vader. Afhankelijk van de verkiezingsuitslag ga ik misschien ook nog meemaken met de nieuwe generatie Mulders te mogen samenwerken.

Zoals gezegd ben je ook bekend door je wandelingen in de omgeving met de reeds genoemde Piet Martens en met Sjaak van Oosteren. Ik bied je dan ook een cadeau aan voor jullie alle drie en nog niet genoemde wandelvrienden. Desgewenst wil ik graag eens mee wandelen.

Je blijft actief, op je lauweren rusten is er niet bij. Maar toch hoop ik dat je wat meer vrije tijd krijgt al was het maar om op te zoeken of je nog afbeeldingen hebt van de oude sparwinkel van de gezusters Hendriks langs de Rijksweg tussen nummer 124 en 126 in. Je hebt me beloofd hier eens naar te kijken.

Met veel genoegen en plezier bied ik je een bos bloemen aan. Voor ieder lustrum een. Dat het rode rozen betreft berust puur op toeval. Er mag dan ook geen enkel verband gelegd worden met de PvdA, lokaal sociaal.
Rozen duiden op liefde. Zeven rozen betekent: Gek op jou / laten we voor altijd bij elkaar blijven. Dat gaat me te ver, maar het etiket waardering en vriendschap mag je er best op plakken.
Het ga je goed.

Namens 'mezelf' en de raads- en commissieleden van de PvdA
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA

Tekst dhr. Jongen (CDA)

Beste Ger,

Volgens mij ben je gekomen nu gekomen tot de leeftijd van de sterken -en dat als raadslid- en dat zijn er niet zoveel in Nederland zoals ik op internet heb gezien. Zoals je aangaf: je stopt omdat het 'langzaam aan wel een keer mag', ‚Ik wil anderen de kans geven.''

Als piepjong raadslid(met een tiende van jouw ervaring) moet ik zeggen dat de typering "met beleid en trouw" op je van toepassing is, zoals in december toen je toch half ziek toch meeging naar Maastricht voor het aanbieden van de Strategisch Toekomst visie en je als raadslid en commissievoorzitter iedereen probeerde zijn of haar woordje te laten doen.

Maar ik begreep dat je de politiek nog blijft volgen. De vraag is of we al vast een plek op de tribune moeten vrijhouden?

Hierbij wil ik je een cadeau overhandigen namens het CDA Mook en Middelaar.

Tekst dhr. Baneke (weth. namens GroenLinks)

Het dualisme wordt hier echt met voeten getreden door mij het woord te laten voeren. Maar de heer Mulders heeft beide staatsvormen meegemaakt, dus wellicht kan hij het wel waarderen.
Ger,
Ik ben hier in 2003 komen wonen, dus nog maar heel kort geleden. Mijn politieke belangstelling werd ook hier in Mook en Middelaar gewekt. Een van de eerste bijeenkomsten die ik hier bijwoonde, was een verkiezingsdebat in De Wieken. Ik herinner me het nog goed. Wat mij het meeste aan jou trof was niet zo zeer het sonore stemgeluid, waar veel aan wordt gerefereerd. Maar meer jouw mimiek. De manier waarop je kon kijken bij bepaalde opmerkingen. Dat heb ik altijd zeer in jou gewaardeerd. Het was niet moeilijk bij jou te duiden hoe je ergens in stond en dat siert je.

Namens GroenLinks is het mij een eer jou ook een cadeautje te mogen aanbieden. Het zijn geen bloemen, maar ik denk dat het zeer tot zijn recht komt. Ook gezien de anekdotes die we eerder hoorden over cafés en bestellingen.

Tekst mw. van den Bergh (VVD)

Ik heb ook en klein woordje voor jou, Ger. Niet zo uitgebreid als dat van de heer Tonnaer, want zo lang ken ik jou persoonlijk natuurlijk ook nog niet. Maar ook de VVD wil jou heel hartelijk bedanken voor jouw tomeloze inzet en betrokkenheid bij onze mooie gemeente. Meer dan 40 jaar lang zo'n bijzondere inzet, dat kan alleen maar onze bewondering wegdragen. Daan, Sylvia en ik hebben de afgelopen jaren, ondanks onze grote politieke verschillen, bijzonder prettig met jou samengewerkt. Ik heb ook aan leden van de VVD, die in het verleden met jou hebben samengewerkt, gevraagd wat zij over jou konden zeggen. En daar kwam voornamelijk jouw beroemde archief naar voren. Iedereen had het over jouw onuitputtelijke archief. Beter dan dat van de gemeente zelf, het is al een paar keer gezegd. Ze hadden hier ook graag persoonlijk aanwezig willen zijn, maar hadden helaas elders verplichtingen. We hebben ook nog een filmpje voor jou, uit ons archief. Maar voordat we dat filmpje gaan starten hebben we ook nog een kleinigheidje. Het is vanavond al een paar keer benoemd, dat je hier een verzamelaar van bent en het was je ook al een paar keer beloofd. Eigenlijk

zou jij het zelf op komen halen, maar dat heb je nooit gedaan. Wij vragen ons af hoe dat komt. Of wilde je misschien niet bij een VVD'er op bezoek? Dat kan natuurlijk ook. Maar bij deze alsnog!

G. Mulders

Bijlage 6

Aandachtspunten 25 januari 2018 Ger Mulders

Jan Pouwels de oprichter van onze partij was voor mij een voorbeeld Hij gaf mij de inspiratie om dit raadswerk te doen.

In de loop der jaren heeft een constante groep kiezers achter de DGP gestaan. Wij hebben steeds op ongeveer 1/3 van de stemmen kunnen rekenen. Die waren goed voor 4 of 5 raadzetels die ons grote invloed gaven op de lokale politiek.

Op mijn manier heb ik een inbreng willen leveren aan de gemeenteraad van Mook en Middelaar en de Mookse gemeenschap. Naar beste vermogen heb ik alle kernen willen vertegenwoordigen waarbij mijn speciale aandacht uitging naar het jeugdwerk.

Ik heb dit kunnen doen samen met partijgenoten van het eerste uur: Jos van Bommel, Wim Thoonen en Piet Beuming en later met: Johan Menkhorst, Geertjan Wienhoven, Ton Herings, Peter Wijers en Luc van der Linden. Mensen die mij door de jaren heen altijd gesteund hebben bij dit belangrijke werk.
Ik heb geprobeerd het wij gevoel in de gemeenteraad te brengen helaas is dat niet altijd gelukt.

Met de overgang naar het dualisme heb ik altijd moeite gehad, dat past niet goed bij een lokale partij als de onze. De DGP die dicht bij de mensen staat in een kleine gemeenschap.

Waar ik wat minder tevreden mee ben is dat we in het verleden met Agnes van Teeffelen en Sophie de Vries wel vrouwen in onze fractie hadden en dat ons dat in de afgelopen jaren niet gelukt is. Gelukkig hebben we wel een aantal sterke vrouwen in onze achterban, die de fractie goed bij de les houden.

Er zijn hoogtepunten en dieptepunten geweest.

Een dieptepunt was voor mij de mislukte Herindeling. De verdeeldheid die het heeft gebracht binnen de gemeenschap en de politiek van Mook en Middelaar. Een verdeeldheid die nog steeds te

merken is en de politieke samenwerking met alle partijen nog steeds moeilijk maakt.

De punten die er in de loop der jaren voor mij uitspringen zijn:

- Dat het Station in Mook is teruggekeerd,
- dat Mook met de hoogwater-maatregelen van de Maas een stuk veiliger is geworden en..... met de komende maatregelen nog veiliger wordt
- Dat we het sociaal domein, de financiën en de onderhoudsplannen op orde hebben kunnen krijgen.
- Dat we na al die jaren een doorbraak hebben gekregen in het dossier Hart van Mook en er nu echt iets gaat gebeuren

Kortom, dat Mook er een stuk beter voor staat en er steeds beter uit gaat zien

Ik heb veel colleges, gemeenteraden gemeentesecretarissen, griffiers en op de achtergrond de ambtenaren mee mogen maken. Bij deze wil ik allen bedanken voor hun steun die ik in al die jaren door heb mogen ontvangen. Dit geldt ook voor alle fracties van de andere partijen, voor de prettige samenwerking in al die jaren.
En ook mijn eigen DGP bedankt.
En als laatste maar niet de minste mijn hele familie, waar ik ook alle steun van heb gehad, en hoop dat Joseth er net zo voldoening van krijgt als ik heb gehad.

Dank u wel voorzitter.

Bijlage 1

Ton Peters-Sengers

Van: S.h.brinkhoff <s.h.brinkhoff@gmail.com>
Verzonden: vrijdag 26 januari 2018 12:40
Aan: Griffier Mook en Middelaar
Onderwerp: Bij deze, met plezier gedaan.

Ten voeten uit.

Hij weet alles van zijn dorp
Groeide er in op
Vergroeide ermee
Hij weet alles van zijn dorp
Leefde er voor
Leefde ermee
Hij weet alles van zijn dorp
Vierde het intens
Feestte als een gewoon mens
Hij weet alles van zijn dorp
Gekroond tot jonge prins
Nu alde hap, wat een mins
Hij weet alles van zijn dorp
Compromisloos er voor gaan
Daar ben ik het niet altijd mee eens.
Hij weet alles van zijn dorp
Sprak mij vaderlijk toe
Politiek is niks voor jou
Over dat laatste geef ik hem schoorvoetend gelijk
Hij weet alles van zijn dorp
Hij is geen begenadigd spreker
Zijn prentenkabinet, dat laat hij voor zich spreken
Hij weet alles van zijn dorp
Mijmert vanaf nu op zijn bankje aan de Maas
En bedenkt: eens was ik hier de baas.

S.H.Brinkhoff, mortel 10, 6585 XG, Mook

Motie "Jongerenwoningen boven gezondheidscentrum Mook"

Motie vreemd aan de orde van de dag bij raadsvergadering dd 25 januari 2018

1e indiener: C.A.M. van den Bergh, fractievoorzitter VVD Mook en Middelaar

De gemeenteraad van Mook en Middelaar, in openbare vergadering bijeen op 25 januari 2018

Constaterende dat:

- Er een nijpend tekort aan betaalbare jongerenwoningen is in onze gemeente en dan voornamelijk in de kern van Mook;
- Er een grote groep Mookse jongeren is die graag in Mook wil blijven wonen;
- Op de gronden van Pellus een gezondheidscentrum wordt ontwikkeld;
- De afspraak is dat bij ontwikkeling van woningen boven dit gezondheidscentrum er nog 100.000 euro betaald moet worden;

Overwegende dat:

- Alle partijen het belangrijk vinden om jongeren in onze gemeente te behouden;
- Alle partijen in onze gemeente het belang van betaalbare jongerenwoningen hebben uitgesproken;
- De initiatiefnemers van het gezondheidscentrum welwillend staan tegenover de ontwikkeling van woningen voor jongeren boven het gezondheidscentrum:
- Het op dit moment erg lastig is om betaalbare woningen voor jongeren in de kern Mook te realiseren
- Uit de motie blijkt dat de initiatiefnemers en het college er gezamenlijk uit willen komen
- De raad het college een handreiking wil doen om tot een oplossing te komen

Roept het college op:

De afspraak met de initiatiefnemers te wijzigen zodat zij geen 100.000 euro extra hoeven te betalen bij ontwikkeling van woningen voor jongeren op het gezondheidscentrum zodat het voor de initiatiefnemers mogelijk wordt om betaalbare jongerenwoningen boven het gezondheidscentrum te realiseren en daarmee het nijpende tekort aan jongerenwoningen te verlichten.

En gaat over tot de orde van de dag.

Fractievoorzitter van de VVD
Cornelieke van den Bergh

Fractievoorzitter van de CDA
François Jongen

~~Fractievoorzitter~~ van de ZZP
~~Jan Boot~~

Kan niet als mede-indiener worden aangemerkt i.v.m. afwezigheid tijdens vergadering

wnd. griffier

De raad voornoemd,

De Griffier, (wnd.)

De voorzitter,

O aangenomen ☒ verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 8 (DGP, PvdA, GroenLinks)
Voor: 3 (VVD, CDA)

Motie Statiegeldalliantie

De gemeenteraad van Mook en Middelaar, in vergadering bijeen op 25 januari 2018,

Constaterende dat:

- Zwerfafval een hardnekkig probleem is en dit een bedreiging vormt voor het milieu, dieren en mensen, niet alleen in Mook en Middelaar, maar landelijk en zelfs wereldwijd
- Op 31 augustus 2017 de toenmalige staatssecretaris het rapport " Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes" aan de Tweede Kamer stuurde en dat dit rapport duidelijk maakt dat statiegeld een effectieve en grote bijdrage levert aan de bestrijding van de ' plastic soep' en zwerfafval.
- Op 25 november 2017 een statiegeldalliantie (http://statiegeldalliantie.org/) is gestart, waarin organisaties uit Nederland en Belgie de handen ineenslaan voor uitbreiding van statiegeld. Het gaat om consumenten- en milieuorganisaties, vakbonden, bedrijven en burgerinitiatieven. Door zich aan te sluiten bij de alliantie vragen zij hun regeringen om statiegeld op alle PET-flessen en blikjes in te voeren.
- Onderzoek in opdracht van de regering van CE Delft laat zien dat het uitbreiden van statiegeld het zwerfafval van deze groep zal verminderen met zeventig á negentig procent.
- De tweede Kamer in maart 2018 het rapport' Kosten en effecten van statiegeld op kleine flesjes en blikjes' behandelt in het Algemeen Overleg Circulaire Economie(zie: Commissievergadering Circulaire Economie).

Overwegende dat:

- Landen als Duitsland, Noorwegen en Denemarken al een statiegeldsysteem hebben voor kleine flessen en blikjes, met als gevolg dat het aandeel van flesjes en blikjes in het zwerfafval sterk is verminderd.
- Meer recycling van PET en blik de grote ambities op het gebied van de circulaire economie beter mogelijk maken en door efficient gebruik van grondstoffen minder CO2 wordt uitgestoten en minder afval wordt verbrand.
- De gemeente Mook en Middelaar zich kan aansluiten bij de Statiegeldalliantie en daarmee een belangrijk signaal geeft aan de Tweede Kamer

Verzoekt het college:
De gemeente Mook en Middelaar aan te sluiten bij de Statiegeldalliantie.

En gaat over tot de orde van de dag.

Susan Doorenbos, fractievoorzitter GroenLinks

Ger Mulders, fractievoorzitter DGP

Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA

Francois Jongen, fractievoorzitter CDA

Daan Leseman, VVD raadslid

Behandeld in de raadsvergadering van 25 januari 2018

De raad voornoemd,

De Griffier, wnd.

De voorzitter,

☒ aangenomen O verworpen

Stemverhouding:
Tegen: 1 (Mw. van den Bergh, VVD)
Voor: 10 (GroenLinks, PvdA, DGP, CDA, dhr. Leseman VVD)

Bijlage 4

Afscheid Ger Mulders op 25 januari 2018.

Geachte raadsleden, wethouders, belangstellenden en in het bijzonder familieleden, vrienden en bekenden van Ger Mulders.

Vandaag nemen we afscheid van een zeer bijzonder raadslid. Een raadlid met een enorme staat van dienst en eigenlijk (ik zeg het met alle eerbied) een "monument", een "lopend documentatiecentrum van onze gemeente".

Geachte heer Mulders, beste Ger,
Na 40 jaar politiek actief te zijn heb je zelf kort geleden besloten dat dit het moment is om te stoppen. Ondanks die vele jaren politiek, zal het geen gemakkelijke keuze zijn geweest. Dat schrijf je trouwens ook. Want we weten allemaal het was vele jaren je lust en je leven. Eigenlijk tot nu toe.
40 jaar politiek actief in onze mooie gemeente, maar ook geboren in Mook. Zelfs aan de Maas in 1946. Ik heb begrepen dat de jeugdjaren voor jou en de andere gezinsleden niet altijd gemakkelijk zijn geweest. Want bij 4 van de 6 kinderen, werd op jeugdige leeftijd tbc geconstateerd. En dat betekende toen een langdurige opname in een sanatorium. Alle vier kinderen, waaronder jij, werden opgenomen in Deckerswald in Groesbeek. En dat moet voor jullie ouders een enorme belasting zijn geweest. Jijzelf hebt maar liefst 18 maanden, dus anderhalf jaar, doorgebracht in Deckerswald. Overigens heeft dat volgens mij geen invloed gehad op je fysieke kracht. Want van iedereen heb ik begrepen dat jij beresterk bent.
Van thuis uit, zo vertelde je mij, heb je jouw politieke belangstelling niet meegekregen. Dat is gegaan via Scouting Don Bosco. Ik heb daarbij de naam horen noemen van met name dhr. Kersjes, die zelf actief was bij het toen net nieuw gevormde CDA. Daar bij Don Bosco was je overigens al met 18 jaar leider. De Scouting stimuleerde dus om politiek actief te zijn; jezelf politiek te ontwikkelen.
In 1977 ben je actief geworden bij de lokale partij de VDP. Die naam stond voor de "Vrije Dorps Partij" van Heiko van de Borg. Ik heb begrepen dat hij in die periode ook een keer een tv had meegenomen naar de raadsvergadering, om een voetbalwedstrijd te kunnen volgen.
Een jaar later, in 1978, kwam je op de lijst van de VDP en werd je lid van de toenmalige Commissie Welzijn. Dat is dus 40 jaar geleden. En je bent gedurende al die jaren politiek actief gebleven.
In 1981 ben je met een aantal anderen overgegaan van de VDP naar de Lijst Groepering Pouwels, de toen nieuwe lokale partij waar nu de afkorting DGP voor bekend staat. Die partij heb jij al die jaren trouw gediend. En wanneer je bij welke vereniging dan ook actief bent, wil je graag de kar meetrekken. Dat is je zeker gelukt.
Je combineerde dat indertijd met je werk bij Zandwinningsbedrijf Smals. Omdat je daar veel te maken had met zand en grint, werd je door vrienden dan ook bekend als de "keioloog". En voor wat betreft de politiek was je zeker ook zelf een kei.
Hoewel je in de politiek eigenlijk nooit tussen de wal en het schip bent gevallen, is dat wel letterlijk gebeurt in je beroepsuitoefening. Gelukkig ben je uit die situatie ook een keer gered, want ik begrijp dat je de zwemkunst niet enorm machtig bent.

Maar in de politiek kwam je eigenlijk nooit tussen wal en schip. In 1986 stond je op de 2de plaats voor die partij op de lijst en kwam je in de Mookse gemeenteraad. Vanaf 1986 heb je onafgebroken deel uitgemaakt van de Mookse gemeenteraad. Dus 32 jaar lang. En met uitzondering van 1998 (in dat jaar stond je op plaats 3 met toen Wim Jansen als wethouderskandidaat op dezelfde lijst), was je eveneens de gekozen nummer 2 bij de verkiezingen van 1990, 1994, en 2002.
In 2002, toen het college werd gevormd door Wim Janssen vanuit de DGP, Piet Martens vanuit het CDA en Frans van Verschuer vanuit de PvdA, werd je voor het eerst fractievoorzitter. En fractievoorzitter ben je gebleven tot op heden. Dat wil dus zeggen bijna 16 jaar! Wie kan dat nazeggen? Dat zijn er maar weinigen.
Bij drie raadsverkiezingen was je tevens de lijsttrekker: in 2006, 2011 en de laatste keer in 2014. Alleen bij de tussentijdse raadsverkiezingen in 2011 behaalde de DGP onder jouw leiding 4 zetels. Beide andere keren waren dat 5 zetels en daarmee de grootste partij.
In die periode heb je uiteraard veel colleges meegemaakt met diverse coalities. Zo heeft de DGP in jouw lange periode in colleges samengewerkt met zowel het CDA, de PvdA, de VVD als met GroenLinks. Kortom met alle andere partijen die nu ook meedoen aan de raadsverkiezingen op 21 maart a.s.
En je hebt heel wat burgemeesters zien passeren. Ik tel er in totaal 8. In chronologische volgorde: de heren Hustinx en Van Mierlo. Dan mevr. Botman-Laan en daarna de heren Verhoeven en Spoelstra, die in 2002 korte tijd waarnemer was. En daarna nog mevr. Hanselaar en mijn voorganger dhr. Persoon, die lange tijd hier als waarnemend burgemeester aangesteld is geweest. En ik denk dat ik mag zeggen dat iedereen prettig met jou heeft mogen samenwerken. Dat geldt zeker ook voor mij. Uitermate plezierig in de persoonlijke contacten, informeel en ongedwongen.
Eén van de vaardigheden waar je zeker ook over beschikt is de kunst van het "verbinden". Van diverse kanten, uiteraard ook buiten de politiek, heb ik gehoord dat je met Ger (of Gerrie) geen ruzie kunt krijgen. Boos word je zelden en als je een enkele keer wel boos wordt, versta je de kunst om dat toch beheerst te doen.
De wijze waarop jij het raadslidmaatschap vervulde was vooral dichtbij de mensen. Je liet ook op veel plaatsen je gezicht zien. En iedereen kent jou. Met hechte banden met het verenigingsleven. Uiteraard met Scouting Don Bosco, maar ook met CV De Heikneuters en daarbij ook met name d'Alde Hap. Nog niet eens zolang geleden was je prins Ger d'n Urste bij d'Alde Hap met je broer Eef als adjudant en je dochters Maureen en Joseth als pages. Volgens mij moet dat een geweldige belevenis zijn geweest.
Bij Scouting Don Bosco ben je bijna je hele leven actief. Bijna onafscheidelijk met Piet Martens, die je natuurlijk ook kent vanuit de politiek. Bij Dons Bosco noemen ze jullie de "gebroeders". Waarbij Piet Martens overigens erkent dat van die "gebroeders" jij meer het werkpaard was en hij het luxe paard. Je hebt je ontzettend hard gemaakt voor Don Bosco toen de scouting op een gegeven moment bijna op sterven na dood was. We zouden nu zeggen dat de zogenaamde doorstart met name ook jouw verdienste was.
Verder had je ook goede contacten bij onze voetbaltrots Eendracht, want ook daar kwamen we elkaar weleens tegen. Ik hoorde dat je eigenlijk altijd aanwezig was en bent, wanneer de kleinkinderen voetbalden. Je relatie met de kleinzoons Tim en Bas is geweldig.

Je bent een familieman en hebt alles over voor die jongens. En ondanks dat je goed kunt koken, is het zaterdags bij opa frietjesdag. Volgens mij hebben ze aan jou ook een bijzondere maar zeker ook hele lieve opa.
Beroemd zijn ook je aanmoedigingen op het voetbalveld. Je hebt daar geen microfoon of geluidsinstallatie voor nodig. Als je roept ben je van alle kanten op het veld te horen. Ik heb zelfs begrepen dat je vanwege dat stemvolume bij veel boerenbruiloften dorpsomroeper bent geweest. Zo zie je maar dat jij je stem niet alleen hebt laten horen binnen de politiek. Maar letterlijk ook daarbuiten.
Kortom je was en bent op tal van terreinen nadrukkelijk onderdeel van de lokale gemeenschap en het verenigingsleven. Het is dan ook niet vreemd dat jij als raadslid primair een volksvertegenwoordiger was en bent: als raadslid ben je er voor de mensen; dichtbij en aanspreekbaar. Dat heeft natuurlijk ook te maken met je sociale vaardigheden: je bent makkelijk benaderbaar, laagdrempelig en je neemt mensen snel voor je in.
Verder weet je van alles over de geschiedenis van onze gemeente, de inwoners, de gebouwen en de verenigingen. Je hebt veel over die geschiedenis verzameld en bij bijv. het beschikbaar stellen van oude foto's wordt er nogal eens een beroep op je gedaan.
Ook de documentatie van raadstukken was bij jou soms zelfs nog toegankelijker als bij de gemeente zelf. Je weet feilloos te vinden wanneer een bepaald onderwerp in het verleden aan de orde is geweest. Dat heeft volgens mij ook te maken met je fenomenale geheugen.
En hoewel jij niet de man; de spreker in de raad bent met de meeste woorden: je weet wel altijd de kern te raken. Overigens herkenbaar met het stopwoordje "zeg maar".
Altijd de kern weten te raken heeft volgens mij te maken met intuïtie. Ofwel het hebben van politiek gevoel. Wanneer, waarom en hoe wordt iets door iemand in de gemeenteraad of raadscommissie ingebracht. Jij hebt snel bedoelingen door van politieke mee- en tegenstanders. En met die intuïtie of dat politieke gevoel is het simpel. Dat heb je of dat heb je niet. Maar jij beschikt daarover.
Het voorzitten van vergadering van de commissies of een enkele keer de gemeenteraad als waarnemend voorzitter (want dat ben je ook al jaren) ging en gaat je soepel af. Ontspannen en niet ingewikkeld. In de commissie gewoon bij de voornaam. Wanneer te tijd krAP WORDT DAN HEEG JE AAN (ZOALS BIJV. VORIGE WEEK): "Jan even dan. En houdt het kort Jan". En iedereen vond dat onder jouw leiding normaal. Recent ben je ook nog opgetreden als voorzitter van de vertrouwenscommissie. En dat tevens met een groot draagvlak.
Het verbaast natuurlijk niemand dat aan iemand met zo'n staat van dienst (niet alleen in de politiek, maar ook langdurig in het verenigingsleven) al op tal van manieren terecht blijken van waardering heeft mogen ontvangen. Zo heb je op 22 april 2001 (al bijna 17 jaar geleden) de gemeentelijke speld van verdienste ontvangen. En ruim 10 jaar geleden; op 20 november 2007 ben je Koninklijk Onderscheiden tot lid in de Orde van Oranje Nassau. Gelukkig heeft je in 2008 overleden echtgenote José dat toen nog mee mogen maken. Ze was nadrukkelijk je maatje. Het was toen, zo heb ik begrepen, een bijzonder moment en zeer eervol om dat met haar te mogen meemaken en delen.

Beste mensen,

Wanneer iemand alle onderscheidingen al heeft, wat is er dan nog mogelijk? Dan komen we eigenlijk in de allerhoogste en uitzonderlijke categorie. De eredivisie van de gemeente.
Een onderscheiding die kunnen we zelfs stellen redelijk zeldzaam is. Die is in het verleden en tot nu toe namelijk uitgereikt aan slechts enkelen. Daarbij moet er sprake zijn van een buitengewone prestatie.
Het betreft dan in dit geval het uitzonderlijk langdurig raadslidmaatschap van 32 jaar. En dat lijkt me meer dan terecht.

Geachte dames en heren,
Het is voor een voorrecht en een eer om aan de heer G.A.J. Mulders namens u allen te mogen uitreiken de GEMEENTELIJKE EREPENNING.

Bijlage 5

P. Wijers (DGP)

Beste Ger,

Hier zitten we dan. Aan het einde van een bestuursperiode waarin wij onder jouw aanvoering in 2014 weer de grootste partij van Mook en Middelaar zijn geworden. En niet voor de eerste keer, maar wel voor de laatste keer onder jouw lijsttrekkerschap. Onder jouw aanvoering heeft onze partij al vele successen behaald. Al 32 jaar ben jij raadslid namens de DGP, waarvan al 16 jaar als fractievoorzitter. Aan deze enorme staat van dienst komt vanavond een einde. Jij hebt besloten dat het tijd is om het stokje over te dragen aan een nieuwe generatie. Het eerste zichtbare daarvan is dat ik jou nu – als kersverse fractievoorzitter – mag toespreken. En u zult wel begrijpen dames en heren, dat het behoorlijk grote schoenen zijn om in te gaan staan voor mij, maar ik zal mijn best doen om het fractievoorzitterschap net zo goed te gaan vervullen als Ger dat jaren met passie en toewijding heeft gedaan. En op die schoenen kom ik zo ook nog even terug.

Zeg je DGP, dan zeg je Ger Mulders. Het boegbeeld en het gezicht van de partij. En dat zeg ik niet zomaar omdat je zoiets altijd over iemand zegt als hij afscheid neemt, maar Ger kent echt waanzinnig veel mensen in onze gemeenschap. En hij kent ook alle verbanden tussen mensen, tussen families en weet exact te vertellen waar ze wonen, welke baan ze hebben en dan niet alleen hoe dat tegenwoordig zit, maar ook hoe dat vroeger zat. Ik – en ik weet zeker velen binnen onze partij – hebben daar veel aan gehad en ook veel van geleerd. Voor Mook heb jij bijvoorbeeld een grote bijdrage geleverd aan het boek Hoe was het toen? Huizen en hun bewoners september 1944 in de gemeente Mook en Middelaar. Heel veel dank daarvoor.

Ook heb jij vele collega raadsleden versleten in al die jaren. Maar uit het oog betekent bij jou nooit uit het hart. Jij kan ze allemaal herinneren, raadsleden, wethouders en burgemeesters. Je weet vaak zelfs nog wat of hoe ze wanneer over welk onderwerp hebben gestemd. Dat zorgde er altijd voor dat ons beeld over bepaalde onderwerpen compleet was. Dat had jij te danken aan jouw uitstekende geheugen, maar ook aan jouw uitstekende archief. Een archief dat soms zelfs beter in elkaar steekt dat het eigen gemeentearchief. In ieder geval weet jij jouw archief feilloos te doorzoeken en heb jij binnen enkele ogenblikken een raadsvoorstel uit 1990, een memo uit 2001 of antwoorden op raadsvragen uit 1988 gevonden. Toen wij enkele jaren geleden overstapten op digitaal vergaderen, wilde jij er alles over weten en leren en tegenwoordig is het een vertrouwd gezicht om jou met de iPad voor je te zien. Maar net zo vertrouwd is het beeld van jou met stapels papier, netjes ingebonden, in mapjes, met nietjes of los. Het papier heeft jou nooit losgelaten, want ook sinds de invoering van papierloos vergaderen, maak jij voor jezelf nog steeds geprinte dossiers. En het bijzondere vind ik altijd dat als ik op mijn iPad tijdens onze fractievergaderingen een bepaald document moet opzoeken jij het altijd sneller uit je tas had getoverd. Jij wist precies welke documenten en stukken jij naar de vergaderingen moest meenemen. Wij hadden veel profijt van jouw archief, maar jij hielp iedereen die maar hulp nodig had. Of dat nu de gemeente was of verenigingen in onze gemeente die op zoek waren naar oude ansichtkaarten van Mook en Middelaar, want ook daar ben jij een groot verzamelaar van.

Veel verenigingen in onze gemeente hadden baat bij jouw archief, maar je zet je ook actief in als vrijwilliger bij diverse verenigingen. Al sinds jaar en dag ben jij een vertrouwd gezicht bij Scouting Don Bosco, waar je bijna alle functies hebt bekleed en waar je je nog steeds inzet als vrijwilliger bij het kampeerterrein. Daarmee zorg je ervoor dat jaarlijkse vele scouts uit heel Europa kunnen genieten van het mooie Scouting terrein, maar ook van onze mooie omgeving. Ook bij de Mookse carnavalsvereniging ben jij actief. Oud Prins van de Heikneuters en ook oud Prins van de Alde Hap. En voor die Alde Hap zet jij je nog steeds met veel energie in. Soms met iets teveel energie want bij het opbouwen van de zaal afgelopen november ben jij van de trap gevallen toen er stukken van boven op een zoldertje gehaald moesten worden.

Ger, jij bent een van die zeldzame radartjes die ervoor zorgen dat het dorpsleven soepel blijft verlopen. Jij loopt niet weg voor je verantwoordelijkheid en als jij je ergens voor inzet, dan doe je dat met de volle 100%. Op die manier heb ik jou leren kennen toen ik 18 jaar geleden bij jou in de straat kwam wonen en ook sinds ik jou binnen de DGP heb leren kennen. Je miste nooit een vergadering, was plaatsvervangend voorzitter van de gemeenteraad, commissievoorzitter, maar bovenal een buitengewoon gewaardeerd lid van onze partij, van de DGP.

Wij gaan jou in de raad missen, maar gelukkig wil jij op de achtergrond jouw bijdrage blijven leveren aan de DGP. En daar ben ik heel blij mee, want wij kunnen nog genoeg van jou leren.

Dat je nu stopt als raadslid betekent dat je meer tijd krijgt voor je andere hobby's en jouw twee kleinkinderen, Bas en Tim. Dat zal wel even wennen zijn, want zij weten niet beter dan dat opa in de gemeenteraad zit. Sterker nog, zij wisten precies wanneer opa naar de gemeenteraad moest, want dan had opa 'zijn gemeente-schoenen' aan.

Dames en heren, Ger neemt afscheid van de raad, maar niet van de DGP. En daar ben ik enorm trots op. Wij zullen op een later moment tijdens een afscheidsreceptie als partij verder stilstaan bij jouw afscheid.

Ger, ik wil jou namens de DGP danken voor al jouw inzet, je wijsheid, je gezelligheid en je deskundigheid de afgelopen jaren. Ik wens jou, samen met Maureen, Winie, Joseth, Bas en Tim, nog vele gezonde jaren toe met nog vele mooie herinneringen en wij zullen elkaar nog vaak tegenkomen!

L. Tonnaer (PvdA)

Afscheid Ger Mulders na 32 jaar raadslidmaatschap 25 januari 2018

Het moet in 1986 geweest zijn dat jij in de raad kwam. Ik woonde toen 3 jaar in Mook.
De landelijke politiek, ja die volgde ik wel, maar lokaal dat was andere koek.
Toch werd toen al regelmatig mijn aandacht gevestigd op een zekere Ger Mulders door berichten in de krant en door verhalen in het dorp.

In december 2008 werd ik commissielid en in 2009 raadslid als opvolger van Theo van Brunschot. Als voormalig PvdA-raadslid is hij hier aanwezig evenals oud raadslid Ton Kessels. En dat is niet voor niets. Het is geen verplicht nummertje, geen beleefdheidsgeste. Neen het is een welgemeend eerbetoon.

Ger, 30% van je raadsperiode heb ik als collega meegemaakt. Samen in de oppositie en samen in de coalitie. Nooit de een oppositie en de ander coalitie.
Dat wil echter geenszins zeggen dat we nooit van mening verschilden. Het knalde ook weleens. En zo hoort dat ook als we werken vanuit volwassen zelfstandige partijen. Maar we kwamen er altijd uit. Als je iets wilt bereiken moet de een en dan weer de ander iets prijsgeven.

Meningsverschillen en verschillen van inzicht hebben nooit de verhoudingen verstoord. Het recept van jou hiervoor was wat mij betreft: betrouwbaarheid, staan voor wat je beloofd en elkaar geen kunstjes flikken.
Als je iets beweerde in de raad over een bepaald dossier konden we er gif op innemen dat het klopte. Controle hiervan bleek niet nodig. Je bent te vertrouwen.

Je dossierkennis is legendarisch. Piet Heisen, ook voormalig oud raadslid waarmee je hebt samengewerkt belde jou als hij kort voor een vergadering iets moest weten en niet het gemeentehuis. Het was altijd raak.

Voor zover ik me herinner was het bij verkiezingen altijd spannend wie de meeste stemmen had, jij of Piet Martens. Trouwens over Piet gesproken. Ik vroeg eens aan iemand wie die man toch was die veel in jouw nabijheid verkeerde. O, dat is de broer van Ger werd mij besmuikt verteld. Lange tijd heb ik dat geloofd, temeer daar het wat de constitutie van jullie beiden betreft niet onmogelijk leek.

Jouw sonore en volumineuze stemgeluid was me ook buiten de raad al opgevallen. Toen ik eens in de voormalige Poort was viel het me op hoe luid je sprak en hoe ver je stem droeg. Diagonaal door de zaal heen gaf je terwijl je aan het oberen was de bestellingen door. Ik wil niet zo ver gaan te beweren dat ik daar mijn doofheid heb opgelopen.

Soms was er tussen ons politiek overleg nodig. Dat werd dan vaak bij jou thuis gevoerd. Gastvrij werd ik dan ontvangen. Voldoende koffie en koekjes om het een heel dagdeel vol te houden. Na of naast de politiek kwamen er ook allerlei wetenswaardigheden over Mook en Middelaar boven tafel. Je mag je wel de lokale historicus noemen. Je weet hoe familieverbanden lopen, je weet vrijwel van iedereen waar hij vandaan komt, waar gewoond, gewerkt en nu nog woont.
Het viel mij op dat het veelal feiten waren en niet ontaardde in kwaadsprekerij of geroddel. Dat siert je.

Zelf vind ik dat ik goed geïnvolveerd ben in de gemeenschap. Maar als ik dan weer eens bij jou vandaan kom is het net of ik naar een inburgeringscursus ben geweest.

In onze gemeente ben je een bekend figuur, niet alleen door je raadslidmaatschap, maar ook door je carrière binnen Don Bosco, je betrokkenheid bij Pribislav, je rol bij de carnaval. In 1983 en 2013 was je prins carnaval.
Ik was in de gelukkige omstandigheid je in 2014 mee te maken bij de Alde Hap. Als adjudant van Prins Tien heb ik toen nadere kennis gemaakt met je dochter Jozette. Zij was toen hofdame. Een ding weet ik zeker, ze is uit het goeie hout gesneden als haar vader. Afhankelijk van de verkiezingsuitslag ga ik misschien ook nog meemaken met de nieuwe generatie Mulders te mogen samenwerken.

Zoals gezegd ben je ook bekend door je wandelingen in de omgeving met de reeds genoemde Piet Martens en met Sjaak van Oosteren. Ik bied je dan ook een cadeau aan voor jullie alle drie en nog niet genoemde wandelvrienden. Desgewenst wil ik graag eens mee wandelen.

Je blijft actief, op je lauweren rusten is er niet bij. Maar toch hoop ik dat je wat meer vrije tijd krijgt al was het maar om op te zoeken of je nog afbeeldingen hebt van de oude sparwinkel van de gezusters Hendriks langs de Rijksweg tussen nummer 124 en 126 in. Je hebt me beloofd hier eens naar te kijken.

Met veel genoegen en plezier bied ik je een bos bloemen aan. Voor ieder lustrum een. Dat het rode rozen betreft berust puur op toeval. Er mag dan ook geen enkel verband gelegd worden met de PvdA, lokaal sociaal.
Rozen duiden op liefde. Zeven rozen betekent: Gek op jou / laten we voor altijd bij elkaar blijven. Dat gaat me te ver, maar het etiket waardering en vriendschap mag je er best op plakken.
Het ga je goed.

Namens 'mezelf' en de raads- en commissieleden van de PvdA
Lee Tonnaer, fractievoorzitter PvdA

Tekst dhr. Jongen (CDA)

Beste Ger,

Volgens mij ben je gekomen nu gekomen tot de leeftijd van de sterken -en dat als raadslid- en dat zijn er niet zoveel in Nederland zoals ik op internet heb gezien. Zoals je aangaf: je stopt omdat het 'langzaam aan wel een keer mag', ‚Ik wil anderen de kans geven.''

Als piepjong raadslid(met een tiende van jouw ervaring) moet ik zeggen dat de typering "met beleid en trouw" op je van toepassing is, zoals in december toen je toch half ziek toch meeging naar Maastricht voor het aanbieden van de Strategisch Toekomst visie en je als raadslid en commissievoorzitter iedereen probeerde zijn of haar woordje te laten doen.

Maar ik begreep dat je de politiek nog blijft volgen. De vraag is of we al vast een plek op de tribune moeten vrijhouden?

Hierbij wil ik je een cadeau overhandigen namens het CDA Mook en Middelaar.

Tekst dhr. Baneke (weth. namens GroenLinks)

Het dualisme wordt hier echt met voeten getreden door mij het woord te laten voeren. Maar de heer Mulders heeft beide staatsvormen meegemaakt, dus wellicht kan hij het wel waarderen.
Ger,
Ik ben hier in 2003 komen wonen, dus nog maar heel kort geleden. Mijn politieke belangstelling werd ook hier in Mook en Middelaar gewekt. Een van de eerste bijeenkomsten die ik hier bijwoonde, was een verkiezingsdebat in De Wieken. Ik herinner me het nog goed. Wat mij het meeste aan jou trof was niet zo zeer het sonore stemgeluid, waar veel aan wordt gerefereerd. Maar meer jouw mimiek. De manier waarop je kon kijken bij bepaalde opmerkingen. Dat heb ik altijd zeer in jou gewaardeerd. Het was niet moeilijk bij jou te duiden hoe je ergens in stond en dat siert je.

Namens GroenLinks is het mij een eer jou ook een cadeautje te mogen aanbieden. Het zijn geen bloemen, maar ik denk dat het zeer tot zijn recht komt. Ook gezien de anekdotes die we eerder hoorden over cafés en bestellingen.

Tekst mw. van den Bergh (VVD)

Ik heb ook en klein woordje voor jou, Ger. Niet zo uitgebreid als dat van de heer Tonnaer, want zo lang ken ik jou persoonlijk natuurlijk ook nog niet. Maar ook de VVD wil jou heel hartelijk bedanken voor jouw tomeloze inzet en betrokkenheid bij onze mooie gemeente. Meer dan 40 jaar lang zo'n bijzondere inzet, dat kan alleen maar onze bewondering wegdragen. Daan, Sylvia en ik hebben de afgelopen jaren, ondanks onze grote politieke verschillen, bijzonder prettig met jou samengewerkt. Ik heb ook aan leden van de VVD, die in het verleden met jou hebben samengewerkt, gevraagd wat zij over jou konden zeggen. En daar kwam voornamelijk jouw beroemde archief naar voren. Iedereen had het over jouw onuitputtelijke archief. Beter dan dat van de gemeente zelf, het is al een paar keer gezegd. Ze hadden hier ook graag persoonlijk aanwezig willen zijn, maar hadden helaas elders verplichtingen. We hebben ook nog een filmpje voor jou, uit ons archief. Maar voordat we dat filmpje gaan starten hebben we ook nog een kleinigheidje. Het is vanavond al een paar keer benoemd, dat je hier een verzamelaar van bent en het was je ook al een paar keer beloofd. Eigenlijk

zou jij het zelf op komen halen, maar dat heb je nooit gedaan. Wij vragen ons af hoe dat komt. Of wilde je misschien niet bij een VVD'er op bezoek? Dat kan natuurlijk ook. Maar bij deze alsnog!

G. Mulders

Bijlage 6

Aandachtspunten 25 januari 2018 Ger Mulders

Jan Pouwels de oprichter van onze partij was voor mij een voorbeeld Hij gaf mij de inspiratie om dit raadswerk te doen.

In de loop der jaren heeft een constante groep kiezers achter de DGP gestaan. Wij hebben steeds op ongeveer 1/3 van de stemmen kunnen rekenen. Die waren goed voor 4 of 5 raadzetels die ons grote invloed gaven op de lokale politiek.

Op mijn manier heb ik een inbreng willen leveren aan de gemeenteraad van Mook en Middelaar en de Mookse gemeenschap. Naar beste vermogen heb ik alle kernen willen vertegenwoordigen waarbij mijn speciale aandacht uitging naar het jeugdwerk.

Ik heb dit kunnen doen samen met partijgenoten van het eerste uur: Jos van Bommel, Wim Thoonen en Piet Beuming en later met: Johan Menkhorst, Geertjan Wienhoven, Ton Herings, Peter Wijers en Luc van der Linden. Mensen die mij door de jaren heen altijd gesteund hebben bij dit belangrijke werk.
Ik heb geprobeerd het wij gevoel in de gemeenteraad te brengen helaas is dat niet altijd gelukt.

Met de overgang naar het dualisme heb ik altijd moeite gehad, dat past niet goed bij een lokale partij als de onze. De DGP die dicht bij de mensen staat in een kleine gemeenschap.

Waar ik wat minder tevreden mee ben is dat we in het verleden met Agnes van Teeffelen en Sophie de Vries wel vrouwen in onze fractie hadden en dat ons dat in de afgelopen jaren niet gelukt is. Gelukkig hebben we wel een aantal sterke vrouwen in onze achterban, die de fractie goed bij de les houden.

Er zijn hoogtepunten en dieptepunten geweest.

Een dieptepunt was voor mij de mislukte Herindeling. De verdeeldheid die het heeft gebracht binnen de gemeenschap en de politiek van Mook en Middelaar. Een verdeeldheid die nog steeds te

merken is en de politieke samenwerking met alle partijen nog steeds moeilijk maakt.

De punten die er in de loop der jaren voor mij uitspringen zijn:

- Dat het Station in Mook is teruggekeerd,
- dat Mook met de hoogwater-maatregelen van de Maas een stuk veiliger is geworden en..... met de komende maatregelen nog veiliger wordt
- Dat we het sociaal domein, de financiën en de onderhoudsplannen op orde hebben kunnen krijgen.
- Dat we na al die jaren een doorbraak hebben gekregen in het dossier Hart van Mook en er nu echt iets gaat gebeuren

Kortom, dat Mook er een stuk beter voor staat en er steeds beter uit gaat zien

Ik heb veel colleges, gemeenteraden gemeentesecretarissen, griffiers en op de achtergrond de ambtenaren mee mogen maken. Bij deze wil ik allen bedanken voor hun steun die ik in al die jaren door heb mogen ontvangen. Dit geldt ook voor alle fracties van de andere partijen, voor de prettige samenwerking in al die jaren.
En ook mijn eigen DGP bedankt.
En als laatste maar niet de minste mijn hele familie, waar ik ook alle steun van heb gehad, en hoop dat Joseth er net zo voldoening van krijgt als ik heb gehad.

Dank u wel voorzitter.

Adviezenlijst

Gemeente Mook en Middelaar

Gecombineerde Commissie Grondgebied 28 februari 2018

Presentielijst

Commissieleden:	de heer F.R. van Santwijk (GroenLinks) de heer M. Kamp (GroenLinks) de heer L. Tonnaer (PvdA) de heer J. Alderhout (PvdA) de heer T. Herings (DGP) de heer G. van den Honert (DGP) de heer J. Boot (ZZP) de heer F. Jongen (CDA) de heer S. Brinkhoff (VVD) de heer D. Leseman (VVD)
Voorzitter :	de heer P. Wijers (DGP)
Commissiegriffier :	de heer H. D. Deelstra
Portefeuillehouders:	dhr. G.J.M. Wienhoven (GW) (wethouder) dhr. P.D. Baneke (PB) (wethouder) Mevr. C.G.P.M. Peters (KP) (wethouder) de heer W. Gradisen (WG) (burgemeester)
Gemeentesecretaris:	mevr. A. Smits-de Kinkelder
Overige genodigden:	Mevr. Hettie Klaver (inspreker bij Trendsportal Regionale Mobiliteit) Rein van Boekenhout (namens Natuurbegraven Nederland) 5 ambtenaren: mevr. de Rooij, de heer Rutten, de heer Tolkamp, de heer de Graaf en de heer Onderstal.

Aanvangstijd: 19.30 uur Sluitingstijd: 22:06

Adviezenlijst

1. **Opening**
   De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen van harte welkom.

2. **Vaststelling agenda**
   De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. **Adviezenlijst vergadering commissievergadering GB en SL d.d. 17 januari 2018**
   De adviezenlijst wordt ongewijzigd vastgesteld, maar de adviezenlijst leidt wel tot twee aanvullende vragen. Bij de gecombineerde commissievergadering GB en SL zijn er twee opmerkingen:
   - Dhr. Alderhout (PvdA): T.a.v. de rondvraag op bladzijde 4 en 5 heb ik twee vragen. Eerste vraag: De stand van zaken van de Beestenbende. Ik heb daar schriftelijk antwoord opgekregen. In de brief staat dat 9000 euro besteed is aan 'Beestenbende'. Slechts 5 kinderen hebben daaraan deelgenomen. Vindt de wethouder dat ook een beperkt aantal kinderen?
     PB: Het klopt dat wij 'onderbekind' zijn. Alle scholen zijn benaderd, maar niet alle scholen willen hierin participeren, onder andere vanwege de drukte in het lesprogramma van de scholen. Via andere kanalen proberen wij meer betrokkenheid hierbij te krijgen. Wij proberen via de sportverenigingen en andere verenigingen op meer activiteit. De gemeente is bezig het programma Beestenbende actief weg te zetten.
     Tweede vraag: Eén boom kappen, één boom planten. Het antwoordt was: dat hangt van de vergunning af.
     PB: het is in principe zo dat er een herplantplicht is. Er kan ook voor één boom, twee nieuwe bomen herplant worden of dat er een andere compensatie wordt geeist, bijvoorbeeld dat de gemeente geld stopt in een fonds.
     Dhr. Boot: gebeurt dat dan ook?
     PB: ja

4. **Lijst ingekomen stukken**

   - Dhr. Van Santwijk (GroenLinks): Bij de ongenummerde ingekomen stukken staat de samenvatting van de bijeenkomst van de Adviesraad Natuur en Milieu. Er staat bij dat de afzender de Adviesraad Natuur en Milieu is. Ik neem aan dat de afzender de griffie is, aangezien er nog geen adviesraad is.
     Voorzitter: Dit zal worden aangepast.
   - Dhr. Alderhout (PvdA): Het gaat over het begrip compensatie en in dit geval de compensatie die min of meer is toegezegd bij het probleem van de heg in het Startse dal. Er is een gat gemaakt in de heg van ongeveer 8 meter, zodat hij toegang krijgt tot zijn perceel. De betrokken agrariër wordt genoemd in de artikel 44 vragen. Hij geeft aan dat hij uit eigen beweging met ideeën komt om het verlies te compenseren. Er is aan hem verteld dat er bijvoorbeeld een hek in het gat kan worden geplaatst. Waar ligt het inititiatief, bij de gemeente of moet de agrariër iets gaan doen?
     GW: Het initiatief ligt bij de gemeente.

<u>Bespreekstukken</u>

5. **Fietsroute Heumensebaan – spoorbrug Molenhoek**

   Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: creatieve en culturele doeleinden (de betekenis en de bestedingen ervan), bestemmingsreserve, of er al keuzes zijn gemaakt t.a.v. het fietspad, financiële reserve, incl. en excl. BTW, provinciale rol, de mate van veiligheid, treinvrije periode, electrificatie spoor, aanbestedingsprocedure, Prorail en de documentatie Groesbeekse stuk van de fietsroute.

Vraag dhr Herings DGP/dhr. Boot ZZP: Waarom wordt ‘slechts’ € 100.000,-- uit de reserve wijkontwikkeling gehaald i.v.m. de fietsbrug?

TOEZEGGING GW: U heeft eerder een memo gekregen over de wijkontwikkeling. De reserve wijkontwikkeling is voornamelijk opgebouwd doordat de raad zelf geld gestort heeft in de pot. Er zijn ook bijdragen van ontwikkelaars. Naar sommigen zal je ook moeten verantwoorden, maar voor het grote deel is dat vrij te besteden voor de raad. Ik zal u vóór de aankomende raadsvergadering een overzicht doen toekomen van de afkomst van de bestemmingsreserve wijkontwikkeling.

Vraag dhr. Jongen (CDA): Kunnen wij ook de beschikking krijgen over de achterliggende stukken van het fietspad op Groesbeeks grondgebied?

TOEZEGGING PB: De besluitvorming en verbeelding van het fietspad in Groesbeek zal ook voor de raadsvergadering worden toegezonden.

Advies: Bespreekstuk voor de raad

6. Trendsportal regionale mobiliteit

Inspreker: Mw. H. Klaver namens werkgroep verkeersproblematiek Heumensebaan en Ringbaan (haar bijdrage moet nog worden opgevraagd)..

Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: Het ontbreken van het thema A73 richting Groesbeek in de stukken, toelichting op de besteding van die 15.000 euro, Waarom het stuk net voor de verkiezingen, aan de orde komt, provinciegrensoverschrijdend?, terugkoppeling van de voortgang, de communicatie vanuit de gemeente Mook en Middelaar naar de provincie, De ringbanen in Groesbeek en Nijmegen, de bereikbaarheid, informatievoorziening, een voorbeeld van een project: fietspad Halderweg, monorail, hoeveel tijd er nodig is voor het maken van de lijst en hoeveel budget er nodig is.

Vraag dhr. Brinkhoff (VVD): Waar staat in de visie Trendsportal iets vermeld over de relatie met aangrenzende gebieden?

TOEZEGGING PB: Ik zal proberen na te laten gaan waar dit te vinden is.

Vraag dhr. Kamp (GroenLinks): Wanneer moet het projectenprogramma Trendsportal gereed zijn?

TOEZEGGING PB: Daar komen we schriftelijk op terug voor de raadsvergadering

Advies: Bespreekstuk voor de raad

7. Voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3 te Mook

Er worden complimenten gegeven over het sociale en maatschappelijke aspect van het document.

Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: of de overdracht heeft plaatsgevonden, wat de uitbreiding van de dienstregling inhoud, omwonersconsultatie, de lengte van de afspraken met de exploitant, wat bedoeld wordt met ongewenste ontwikkelingen, het tweede beslispunt, (beperkingen aan) bouwlagen, onzekerheden, beperkingen voor de exploitant, ladder duurzame verstedelijking, een nieuwe centrale ontmoetingsplek, woonfunctie, maatschappelijk vastgoed, bepalingen voor de eigenaar en vaststelling van het bestemmingsplan.

Advies: Bespreekstuk voor de raad

8. Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats

Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: de gedeeltelijke leegstand van het jachtslot, het gebruik van fossiele brandstoffen voor het realiseren van de begraafplaats, duurzaamheid van het beheer, de betrokkenheid van de gemeente, de kwaliteitsimpuls van de provincie, tot wanneer er niet gegraven mag worden, de verantwoordelijkheid van de gemeente, in hoeverre de begraafplaatsen in het zichtsveld liggen, het aantal graven, wat er bedoelt word met 'conformeren aan alle kosten', het beheer van de graven, het imago van de begraafplaats, stormbestedigheid, financiële bijdragen van natuurmonumenten, archivering van de locaties van de natuurbegraafplaatsen, de omvang van begraafplaats, de gevolgen voor het verkeer, percentage dat bestemd is voor natuurgraven, de samenhang tussen natuur en de graven en de onderhoudskosten.

Vraag dhr. Brinkhoff (VVD): Gaat Natuurbegraven Nederland ook lokale lasten betalen i.v.m. de natuurbegraafplaats?
TOEZEGGING GW: Daar zal ik u schriftelijk over informeren.

Vraag dhr. Tonnaer (PvdA): Welke kosten komen voor rekening van Natuurbegraven Nederland
TOEZEGGING GW: Daar zal ik u schriftelijk over informeren.

Advies: Bespreekstuk voor de raad

9. MEMO Masterplan Plasmolen

Naar aanleiding van het raadsvoorstel worden de volgende onderwerpen besproken: faciliteren van de gemeente in communicatie tussen ondernemers en onwoners, bosparkeren, archeologie, het tijdspad, de loods, het niveau van de plannen (hoofdlijnen of meer op details), de mogelijkheid om de beschikking te verkrijgen over de tekst, ondernemersverantwoordelijkheid en het proces.

<u>Overig</u>

10. **Rondvraag**
- De heer Boot (ZZP): Klopt het dat er een tegenvaller van meer dan € 10000,-- aan zit te komen vanuit de MARN/ARN vanwege de Nedvang-gelden?
  TOEZEGGING PB: deze informatie heb ik met u gedeeld tijdens de laatste financiële vergadering, maar Ik zal dit nagaan
- De heer Jongen (CDA): Als het druk is wordt er op het Raadhuisplein tegen de muur geparkeerd, waardoor de doorgang wordt geblokkeerd. Bovendien wordt ook vaak dubbel geparkeerd. De zichtbaarheid van de parkeervlakken is niet altijd even goed. Zou daar iets tegen gedaan kunnen worden?
  GW: Wij zijn nu druk bezig met de Maaskade en dat zorgt voor de nodige problematiek. Wij zullen straks, wanneer de Rijksweg 84 wordt gesloopt, zullen we een gedeelte van de Rijksweg gebruiken als parkeerplaatsen, zodat dat in de overlooptijd goed geregeld wordt. Ook wanneer er gewerkt zal worden aan de woon-zorgcomplex, zullen wij ervoor zorgen dat er een oplossing komt voor de tijdelijke voorzieningen.
  Met betrekking tot de lengte van de parkeerplaats en het niet voldoende zichtbaar zijn van de parkeerplaats heeft ook onze aandacht. Daar wordt aan gewerkt.
- De heer Jongen (CDA): Ik had wat problemen met mijn mailadres. Ik krijg niet alle mails binnen, doordat mijn mailbox te vol is. Dit heb ik aangegeven bij de griffie. Hij heeft om verheldering gevraagd bij de ICT. Ik ben benieuwd of er iets gedaan kan worden aan de hoeveelheid inboxruimte. Een notie voor de griffier.
- De heer Van Santwijk (GroenLinks): Ik was bij een bijeenkomst over de omgevingswet, georganiseerd door Rijkswaterstaat. Op verschillende

rijksniveau wordt gewerkt aan deze wet. Hoever zijn wij met de implementatie van de wet?
Dhr. De Graaf zegt dat de organisatie bezig is met het maken van een plan, dat uiteindelijk omgezet zal worden in een visiedocument. In de nieuwe raadsperiode zal dit plan worden gepresenteerd aan de raad, waarbij de raad kaders mag vaststellen.

- De heer Van Santwijk (GroenLinks): Rijkswaterstaat wil graag meedenken met de omgevingsvisie. Ik moest denken aan de Maasheggen. Ziet de wethouder mogelijkheden om in regionaal verband samen te werken met Rijkswaterstaat?
  GW: Het Maasheggenlandschap moeten we betrekken met alle waterplannen die er liggen en alle projecten die er lopen. Omdat er op verschillende niveau's erover gesproken wordt komt het één keer in de maand aan bod en de afgelopen tijd zelf meerdere keren in de maand. Het waterbeschermingsprogramma, meerdere MIRT-onderzoeken, regiovisie Bergen-Gennep-Mook en het Koploperproject hebben allemaal betrekking op de Maasheggen. Het onderwerp krijgt alle aandacht en daar zit Rijkswaterstaat ook bij aan tafel. Rijkwaterstaat is aardig alert op de Maasheggen. Het zou wel eens zo kunnen zijn dat de verdichting van de Maasheggen te groot is aan de kant van Boxmeer, waardoor er compensatie zou kunnen plaatsvinden aan onze kant. Het lijkt ons echter wel goed om dit landschap op de UNESCO-lijst te krijgen. Ik kan u dus gerust stellen dat er op alle fronten door twee portefeuillehouders aandacht is voor de Maasheggen.
- De heer Van den Honert (DGP) Ik had een vraag t.a.v. de modernisering van het stationsmeubilar. Wij zijn benieuwd naar de voortgang van de gesprekken tussen de gemeenteraad en Prorail.
  PB: Dit geluid werd ook uit de dorpsraad van Molenhoek gedeeld en is ondersteund middels een handtekeningenactie. Wij hebben om de tafel gezeten met Prorail, maar wij hebben nog niet tot een fysieke afspraak kunnen komen. Mocht dit niet op de korte termijn veranderen dan zullen wij het een stapje hogerop gaan opzoeken. Op dit moment zijn we zijn nog in de mail-fase, maar ik wil echt graag een gesprek tussen de beide partijen.
- De heer Alderhout (PvdA). Veel mensen hebben moeite gedaan om de gevelsteen Rijksweg 84 veilig te verplaatsen. Er zijn al drie jaar geen bijeenkomsten van de monumentencommissie geweest. Is de monumentencommissie opgeheven? Om wat voor reden functioneert hier iets niet? Zijn er te weinig monumenten om zo'n commissie in stand te houden? Is er een bepaald budget toegezegd, zodat de commissie in stand kan blijven?
  GW: het is correct dat de commissie niet bij elkaar is geweest. Het heeft ook te maken met de ambtelijke invulling die wat beperkingen had. Dat heeft ook te maken met de prioriteitenstellingen. Het heeft niet de aandacht gekregen die het verdient. Ik vind dat dit moet veranderen.

11. **Sluiting**
    De voorzitter bedankt de commissieleden voor de fijne samenwerking en sluit de vergadering om 22:06 uur.

Aldus [gewijzigd/ongewijzigd] vastgesteld door de commissie Samenleving op 17 april 2018.

Controlelijst

Raadsvergadering: 8 maart 2018

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
1.	4-11-2015	PvdA inzake woonzorgcomplex: zijn er afspraken met Klok inzake social return?	SL	GW	GW: vraag ik na	In behandeling	Er zijn op dit moment geen afspraken gemaakt over sociale return (on Investment). Klok en ZGG hebben aangegeven met de gemeente te willen verkennen op welke wijze invulling kan worden gegeven aan social return. Het college zal u informeren op het moment dat hieruit iets concreets is gekomen.
2.	23-2-2017	VVD inzake meerjarenbegroting doelgroepenvervoer: als uitvoering niet duurzaam geschiedt hanteert utivoerder dan een lagere prijs?	SL	PB	PB: wordt nagevraagd	In behandeling	Er komt vanuit de BVO DRAN een notitie over dit vraagstuk waarmee u tzt geïnformeerd wordt. 09-10-2017: de notitie over duurzaamheid van het doelgroepvervoer komt samen met de evaluatie van Avan, planning is december 2017. 4-1-2018 door gewijzigde prioritering is de planning voor deze notitie naar achteren geschoven. Het is op dit moment nog niet bekend wanneer de notitie verschijnt.
3.	13-7-17	DGP: Hoe kunnen we beter omgaan met budgetoverhevelingen? De vorige accountant had daaromtrent wat suggesties.	Raad	GW	GW: wij zullen in overleg met de accountant nagaan hoe we het best om kunnen gaan met de budgetoverhevelingen, zodat een zo getrouw mogelijk beeld ontstaat van de in- en uitgaven.	In behandeling	Het is ons niet gelukt om dit in het eerste kwartaal af te ronden. In maart zal de memo mbt budgetoverhevelingen worden besproken in MT en college. Vervolgens zal dit worden gedeeld met de auditcommissie en worden meegenomen in de kadernota 2019.
4.	29-11-2017	PvdA: Kan onderzocht worden of er belasting geheven kan worden over de werkelijke overnachtingen en het werkelijk aantal personen. Als in plaats van de gemiddelde bezetting wordt gekeken naar de daadwerkelijke bezetting kan de gemeente een reële heffing vragen.		GW	Hierop zal in de Kadernota 2018 worden teruggekomen (al is dat dan wel aan het nieuwe college); Deze wens zal worden opgenomen in het overdrachtsdocument.	In behandeling	Wordt in de kadernota 2019 (juni 2018) op teruggekomen.
5.	29-11-2017	DGP: Hoe komt het dat in andere gemeenten t.a.v. stacaravans op seizoensplaatsen hogere belastinginkomsten worden bereikt?	B&R	GW	Wij gaan dat uitzoeken en komen er op terug	In behandeling	In vergelijking tot andere gemeenten kan geconstateerd worden dat er in relatie tot onze gemeente meer overnachtingen worden geregistreerd en het tarief iets hoger ligt dan in Mook en Middelaar.
6.	14-12-2017	PvdA: wilt u de toezegging om het fietspad Veldweg zelf aan te leggen wanneer de aanbesteding mislukt en het toegezegde onderzoek van belastingheffing o.b.v. de werkelijke overnachtingen overdragen aan het nieuwe college?	Raad	PB/GW	Dit zullen wij opnemen in het overdrachtsdocument	Openstaand	

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
7.	17-1-2018	VVD: Kan ik de beantwoording van de gestelde vragen over Coatinc voorafgaand aan de te plannen bijeenkomst op schrift krijgen	GB/SL	WG	De antwoorden op de vragen waarop het antwoord volledig duidelijk is, krijgt u vooraf op schrift. Na de bijeenkomst krijgt u alle antwoorden op de gestelde art. 44 vragen op schrift.	**Afgehandeld**	**Alle vragen beantwoord via reactie college d.d. 6 februari 2018**
8.	25-1-2018	PvdA: Welke termijn heeft de Provincie aan de regio Nrd. Limburg gegeven om met een voorstel t.a.v. windenergie te komen?	Raad	PB	Dat laat ik nagaan, waarna ik u schriftelijk zal informeren	**In behandeling**	**De Provincie Limburg heeft vanuit het Nationaal Energieakkoord, een inspanningsverplichting om 95,5 MW te realiseren voor 2020. Het POL 2014 geeft een eerste uitwerking met zoekgebieden. In de Regionale Energievisie Noord Limburg (concept) is dit vertaald naar 36 windturbines in 2020.** **De provincie Limburg heeft over windenergie destijds gesteld dat na 1 februari 2017 de provincie het voortouw gaat nemen om, waar mogelijkheden liggen, wind te ontwikkelen. Dit betreft gemeenten met een kans voor ontwikkeling van grootschalige windlocaties zoals Peel en Maas en Venlo.**
9.	25-1-2018	GL: kunnen we de cijfers t.a.v. woningbehoefte en wachttijden een keer in commissieverband bespreken?	Raad	GW	We proberen via een memo te komen met zo actueel mogelijke cijfers t.a.v. behoefte en wachttijden, waarna u kunt aangeven dit in de commissie te willen bespreken.	Openstaand	
10.	28-2-2018	DGP/ ZZP: waarom wordt “slechts” € 100.000,-- uit de reserve wijkontwikkeling gehaald i.v.m. de fietsbrug?	GB	GW	Ik zal u vóór de raadsvergadering een overzicht doen toekomen van de afkomst van de bestemmingsreserve wijkontwikkeling	Openstaand	**Zoals in de raadsmemo van 18 november 2015 staat beschreven bestaat de bestemmingsreserve wijkontwikkeling (stand 1 januari 2015 afgerond € 356.500) uit een drietal componenten:** **1. Bedrag van afgerond € 222.000 dat niet specifiek is geoormerkt;** **2. Bedrag van afgerond € 74.000 dat door projectontwikkelaars als bijdrage bovenwijkse voorzieningen is ingebracht;** **3. Bedrag van afgerond € 50.000 dat per besluit op 4 november 2015 ter beschikking is gesteld voor het realiseren van de inrichting openbare ruimte groesbeekseweg-koningin julianastraat.** **4. Een bedrag van € 10.000 dat per besluit van 9 april 2015 beschikbaar is gesteld voor het opstellen van de nota bovenwijkse voorzieningen.** **Bovenwijkse voorzieningen zijn infrastructurele voorzieningen in de breedste zin van het woord (speelvoorzieningen, parkeerplaatsen, bruggen, voet- en fietspaden etc). De voorzieningen zijn buiten het exploitatiegebied van een plan gelegen. In de afgelopen**

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
							jaren zijn een tweetal onttrekkingen uit de bestemmingsreserve wijkontwikkeling gedaan: **1. Bedrag van € 160.000 (RB 13-10-2016, fietsroute Veldweg-Spoortunnel)** **2. Bedrag van € 50.000 (RB 04-11-2015, inrichting openbare ruimte Groesbeekseweg en Kon. Julianastraat).** **Daarnaast wordt voorgesteld om € 100.000 te onttrekken ten behoeve van fietsbrug Heumensebaan en de resterende € 46.000 voor het ontwikkelen van een speelvoorziening in de Stiftstraat te Molenhoek. Deze onttrekkingen passen binnen de afspraken die gemaakt zijn ten behoeve van de bestemmingsreserve en vastgelegd in de raadsmemo van 18 november 2015.** **Na de voorgestelde aanwending overeenkomstig het RV resulteert nihil in de bestemmingsreserve wijkontwikkeling. Het restant van het benodigde bedrag komt uit de VBR.**
11.	28-2-2018	CDA: Kunnen wij ook de beschikking krijgen over de achterliggende stukken van het fietspad op Groesbeeks grondgebied?	GB	PB	De besluitvorming en verbeelding van het fietspad in Groesbeek zal ook voor de raadsvergadering worden toegezonden.	**In behandeling**	**Besluit en tekening van respectievelijk de gemeente Groesbeek (dd. 26 juni 2014) en Berg & Dal zijn bijgevoegd.**
12.	28-2-2018	VVD: Waar staat in de visie Trendsportal iets vermeld over de relatie met aangrenzende gebieden?	GB	PB	Ik zal proberen na te laten gaan waar dit te vinden is.	Openstaand	**Zie bijgevoegde afbeelding uit visie**
13.	28-2-2018	GroenLinks: Wanneer moet het projectenprogramma Trendsportal gereed zijn?	GB	PB	Daar komen we schriftelijk op terug voor de raadsvergadering	Openstaand	**Dat is van verschillende factoren afhankelijk. Ten eerste vindt het college het niet opportuun om voor de verkiezingen hierover een uitspraak te doen. De vaststelling van de visie komt mede voort uit regionale afspraken. Ten tweede is de omvang en bereik van de projecten nog niet volledig inzichtelijk. Ten derde hangt het opstellen van een dergelijk programma samen met tal van andere beleidsterreinen en vraagt dit een integrale benadering. Op dat laatste aspect volgt dan ook de benodigde en beschikbare ambtelijke capaciteit en kennis op dit terrein. Het budget wordt ingezet voor tijdelijke ondersteuning voor totstandkoming van het projectenprogramma. Bekostiging van projecten zal bij besluitvorming over het projectenprogramma aan bod komen.** **De beschikbare € 15.000 zal worden aangewend voor het nader uitwerken van de op te halen en te prioriteren projecten. De benodige capaciteit en onderzoekskosten komen ten laste van voornoemd bedrag. Additionele gelden zullen bij besluitvorming omtrent afzonderlijke projecten en/of het projectenprogramma worden gevraagd.**

Nr	Datum	Korte inhoud	Waar	Wie	Wat	Status	Opmerkingen
14.	28-2-2018	VVD: Gaat Natuurbegraven Nederland ook lokale lasten betalen i.v.m. de natuurbegraafplaats?	GB	GW	Daarover zal ik u schriftelijk informeren.	Openstaand	**Conform de verordening onroerende zaakbelasting 2018 worden begraafplaatsen vrijgesteld.**
15.	28-2-2018	PvdA: Welke kosten komen voor rekening van Natuurbegraven Nederland	GB	GW	Daarover zal ik u schriftelijk informeren.	**In behandeling**	**Betreft alle kosten die verband houden met de wijziging van het bestemmingsplan.**
16.	28-2-2018	ZZP: Klopt het dat er een tegenvaller van meer dan € 10000,-- aan zit te komen vanuit de MARN/ARN (Nedvang gelden)	GB	PB	Daarover heb ik de raad m.i. geinformeerd, maar ik zal dit nagaan	**Afgehandeld**	**Dit staat in het memo dat naar de raad is gestuurd op 16 januari 2018, verzameld in de weekmail van 25 januari 2018. Het memo-nummer is 0671 en het staat op de lijst van ingekomen stukken van de raad van 8 maart.**

Gemeente Groesbeek

Raadsvoorstel

Griffiersnummer:	B30
Onderwerp:	Voorbereidingskrediet fietspad Heumensebaan Rijlaan
Datum B&W-vergadering:	3 juni 2014
Datum raadsvergadering:	26 juni 2014
Datum carrousel:	26 juni 2014
Portefeuillehouder:	Th.J.M. Giesbers
Ambtenaar:	H.G. Beumer
e-mailadres:	d.beumer@groesbeek.nl
Telefoonnummer:	024 - 39 96 194
Zaaknummer:	Z-14-14171
Documentnummer:	VB/Raad/14/00134

Aan de gemeenteraad,

Voorstel
Een bedrag ad € 55.000,- beschikbaar te stellen voor de technische en ruimtelijke voorbereiding van een vrijliggend in twee richtingen te berijden fietspad langs de zuidzijde van de Heumensebaan – Rijlaan.

1. Inleiding
De afgelopen tijd heeft nauw overleg plaatsgevonden met grondeigenaar Staatsbosbeheer over onze lang gekoesterde wens om een vrijliggend fietspad aan te leggen langs de Heumensebaan – Rijlaan. Dit overleg heeft recent geleid tot erkenning van nut en noodzaak van het fietspad door de boswachterij Staatsbosbeheer Rijk van Nijmegen – Zuid en hun akkoord tot het opstarten van de onderhandelingen tot grondverwerving.

Met dit voorstel wordt uw raad nu verzocht om het voorbereidingskrediet beschikbaar te stellen welk bedrag nodig is om de externe begeleiding van grondverwerving te bekostigen, het fietspad technisch voor te bereiden en de benodigde ruimtelijke procedures te kunnen doorlopen, inclusief bijbehorend onderzoek.

Digitaal bijgevoegd is een eerste concept ontwerp van een in twee richtingen te berijden fietspad aan de zuidzijde van de Heumensebaan – Rijlaan. Aan de hand van dit ontwerp is het tracé inmiddels nagelopen met de boswachter.

2. Beoogd effect
Een vrijliggend fietspad langs de Heumensebaan – Rijlaan is nodig om de verkeersveiligheid in objectieve zin naar de toekomst toe te kunnen waarborgen, als ook om de route subjectief veiliger te maken met als resultaat meer fietsers tussen Groesbeek en Molenhoek.

3. Argumenten

1.1 Een vrijliggend fietspad is noodzakelijk

De Heumensebaan – Rijlaan is een relatief druk bereden weg met een verkeersintensiteit van nu zo'n 6.800 motorvoertuigen per etmaal op werkdagen. Een derde deel van het verkeer rijdt harder dan de maximum toegestane snelheid van 60 km/uur. De V85 norm ligt op 68 km/uur, wat wil zeggen dat 85% van het verkeer en daarmee het gros van het verkeer niet harder rijdt dan 68 km/uur. Het landelijk kennisinstituut CROW geeft in haar publicatie 164D, 'Handboek Wegontwerp Erftoegangswegen' aan, dat bij verkeersintensiteiten boven 2.500 motorvoertuigen per etmaal een vrijliggend fietspad altijd veiliger is en bij de gegeven verkeersintensiteit van 6.800 motorvoertuigen per etmaal zelfs noodzakelijk is als de V85 norm boven de 50 km/uur ligt. Een vrijliggend fietspad langs de Heumensebaan – Rijlaan is dan ook noodzakelijk om de verkeersveiligheid te kunnen waarborgen.

Gelukkig blijkt in praktijk de weg tot op heden niet daadwerkelijk verkeersonveilig. Er gebeuren nauwelijks tot geen ongevallen met fietsers. Een van de mogelijke verklaringen hiervoor ligt in het feit dat veel fietsers deze weg mijden omdat ze deze weg als te gevaarlijk beschouwen. Het is geen prettige weg om te fietsen. Een vrijliggend fietspad kan de route verkeersveilig houden in objectieve zin en in subjectieve zin aantrekkelijker voor fietsverkeer tussen Groesbeek en Molenhoek.

1.2 Een fietspad aan de zuidzijde van de Heumensebaan – Rijlaan heeft onze voorkeur

Een in twee richtingen te berijden vrijliggend fietspad aan de zuidzijde van de Heumensebaan – Rijlaan heeft onze voorkeur boven een fietspad aan de noordzijde van de weg omdat:

- een fietspad aan de zuidzijde bij het kruispunt met de Mooksebaan – Knapheideweg beter aansluit op de bestaande infrastructuur (fietsers uit de richting Molenhoek kunnen rechts van het autoverkeer de Mooksebaan oversteken);
- aan de zijde van de Biesseltsebaan een fietspad aan de zuidzijde aansluit op de route langs het Jachtslot naar Molenhoek;
- een fietspad aan de noordzijde ruimtelijk lastig inpasbaar is rondom de Wolfsberg, bij het parkeerterrein van Staatsbosbeheer en rondom de Biesseltsebaan.

1.3 Een fietspad aan de zuidzijde heeft tevens voorkeur Staatsbosbeheer en Provincie Gelderland

Staatsbosbeheer en de Provincie Gelderland (als beheerder van het Gelders Natuur Netwerk) hebben aangegeven dat het fietspad aan de zuidzijde ook hun voorkeur heeft, aangezien daar minder waardevolle bomen voor hoeven te worden opgeofferd;

4. Kanttekening

1.1 Het vrijliggend fietspad zal voorlopig eindigen bij de Biesseltsebaan

De gemeenteraad van Mook en Middelaar zal vermoedelijk in juli een voorstel behandelen over de verkeersveiligheid en leefbaarheid van de routes door Mook en Molenhoek. In de plannen wordt uitgegaan van realisatie van het doortrekken van een fietsvoorziening tussen Biesseltsebaan en Molenhoek op termijn. Aangezien de verkeersintensiteit op ons wegvak aanmerkelijk hoger is door het verkeer van en naar Malden is het gerechtvaardigd om daar niet

op te wachten, maar om langs onze deel van de route op zo kort mogelijke termijn een vrijliggend fietspad aan te leggen.

1.2 Wij streven tevens naar een fietspad langs of door de spoorkuil

Zoals onlangs besproken in uw carrousel streven wij eveneens naar de spoedige realisatie van een in asfaltbeton uitgevoerd fietspad bovenlangs of door de spoorkuil. Beide fietspaden zijn ons in ziens wenselijk aangezien het gaat om verschillende stromen fietsers (van en naar Molenhoek versus van en naar Malden – Nijmegen) die door het hoogteverschil niet samen te voegen zijn. Het fietspad door of bovenlangs de spoorkuil is toeristisch interessanter, maar daarentegen niet te gebruiken tussen zonsondergang en zonsopgang. Het fietspad langs de Heumensebaan – Rijlaan biedt op die momenten wel een sociaal veilig route voor bijvoorbeeld woon-werk en woon-school verkeer.

5. Financiële onderbouwing

In het MIP is voor 2013 een bedrag opgenomen ad € 55.000 voor de voorbereiding en ruimtelijke procedures voor het fietspad. Uw raad wordt verzocht dit bedrag beschikbaar te stellen. Dit bedrag zal taakstellend worden gebruikt om:

- De externe begeleiding voor grondverwerving;
- Technische voorbereiding (opstellen van verdere ontwerpen);
- Ruimtelijke procedures en bijbehorende onderzoeken naar ecologie en archeologie.

In het MIP is tevens voor 2014 een bedrag opgenomen ad € 491.000 voor de uitvoering van het fietspad, waarvan € 200.000 te dekken uit subsidies. De Stadsregio Arnhem Nijmegen heeft ons een dergelijke subsidie in het vooruitzicht gesteld. Te zijner tijd, als meer bekend is over de feitelijk te maken kosten, zal uw raad worden verzocht om een uitvoeringskrediet beschikbaar te stellen.

6. Communicatie

Communicatie heeft plaatsgevonden en vindt plaats met:

- Staatsbosbeheer; als grondeigenaar
- Provincie Gelderland; als beschermer van het Gelders Natuur Netwerk (voormalig EHS), waarin het fietspad wordt geprojecteerd;
- Eenieder; bij de ruimtelijke procedures zal zoals gebruikelijk een vorm van inspraak mogelijk zijn door middel van zienswijzen, bezwaren etc.

7. Aanpak/uitvoering

Voor de komende periode staan drie parallelle trajecten op het programma:

- Grondverwerving; met ondersteuning van De Lorijn zijn wij in onderhandeling met de afdeling grondzaken van Staatsbosbeheer over het verwerven van de gronden. Aankoop zal vermoedelijk niet mogelijk zijn, door Staatsbosbeheer wordt ingezet op een erfpacht en opstalrecht constructie. Tevens zouden zij graag zien dat wij het eigendom, beheer en onderhoud van de laanstructuur langs de Heumensebaan – Rijlaan overnemen. Dit is inzet van onderhandeling;
- Compensatie; overeenkomstig de spelregels voor ruimtelijke ingrepen in het Gelders Natuur Netwerk zal voor elke vierkante meter fietspad en berm elders nieuwe natuur moeten

worden gerealiseerd. De toeslag voor bos ouder dan honderd jaar bedraagt 67%. In totaal moet derhalve voor elke vierkante meter fietspad en berm 1,67 m2 elders aan natuur worden gerealiseerd. De oppervlakten staan nu nog niet vast maar het gaat daarbij om ongeveer 10.500 m2 fietspad plus berm, waardoor 1,7 ha nieuwe natuur moet worden gerealiseerd. We zijn in overleg met de Provincie Gelderland over de mogelijkheden daartoe;

- Ruimtelijke procedure; onze afdeling Ruimte en Welzijn adviseert om voor het fietspad geen bestemmingsplanprocedure te doorlopen maar te kiezen voor een omgevingsvergunning voor het afwijken van het bestemmingsplan. De doorlooptijd daarvoor bedraagt 26 weken exclusief eventuele termijnen voor bezwaarprocedures. Voor de omgevingsvergunning dienen onderzoeken te worden uitgevoerd naar zaken als ecologie, archeologie, water, bodem etc.

Gelijktijdig met de ruimtelijke procedure of daarin verweven, dienen wij aan te geven hoe wij concreet invulling geven aan de compensatieplicht als beschreven. Zodra duidelijkheid bestaat over hoe we dit kunnen invullen kan een realistische planning worden opgesteld voor de ruimtelijke procedure en daarmee de realisatie van het fietspad.

Wij zullen uw raad daarover nader adviseren zodra deze informatie beschikbaar is.

Burgemeester en wethouders van Groesbeek

De secretaris, J.W. Looijen

De burgemeester, H.W.C.G. Keereweer

Bijlagen digitaal ter inzage

- Voorlopig ontwerp fietspad

Bijlagen ter inzage fractiekamer

Bijlage ter inzage griffier

Gemeente Groesbeek

Raadsbesluit

De raad van de gemeente Groesbeek;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 3 juni 2014

overwegende dat een vrijliggend fietspad langs de Heumensebaan – Rijlaan nodig is om de verkeersveiligheid in objectieve zin naar de toekomst toe te kunnen waarborgen, als ook om de route subjectief veiliger te maken met als resultaat meer fietsers tussen Groesbeek en Molenhoek.

b e s l u i t :

Een bedrag ad € 55.000,- beschikbaar te stellen voor de technische en ruimtelijke voorbereiding van een vrijliggend in twee richtingen te berijden fietspad langs de zuidzijde van de Heumensebaan – Rijlaan.

Aldus besloten in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Groesbeek
op 26 juni 2014.

De raadsgriffier,

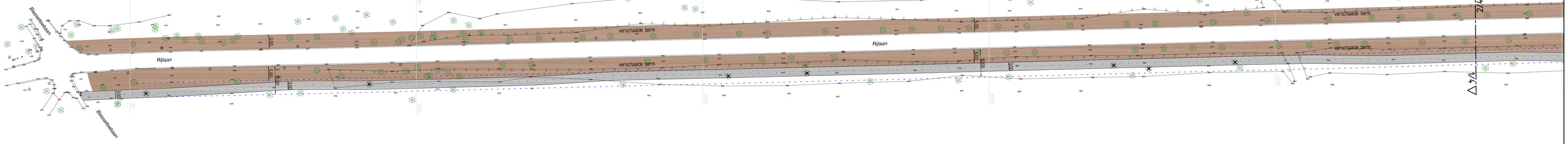
J.A.M. van Workum

De voorzitter,

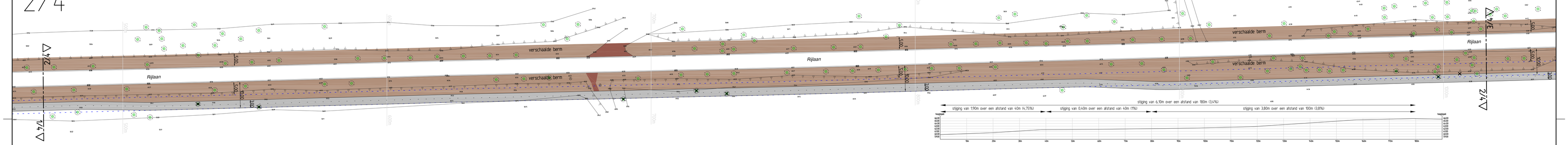

H.W.C.G. Keereweer

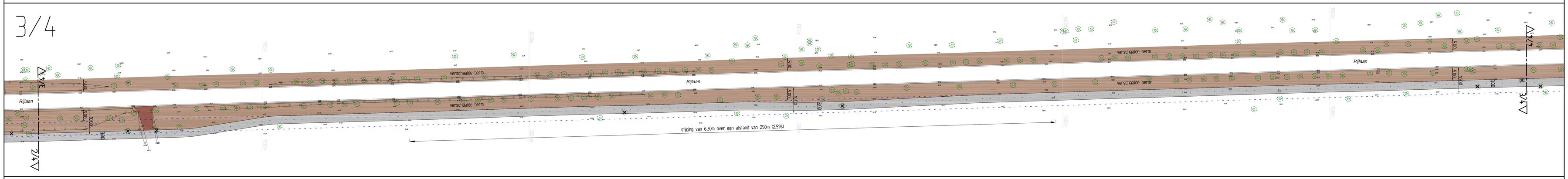
1/4

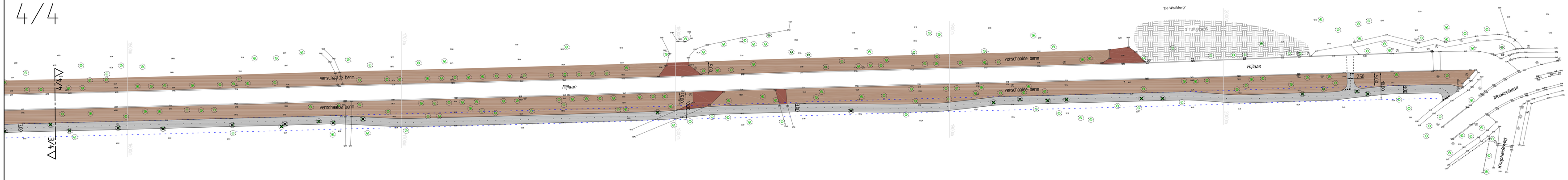
2/4

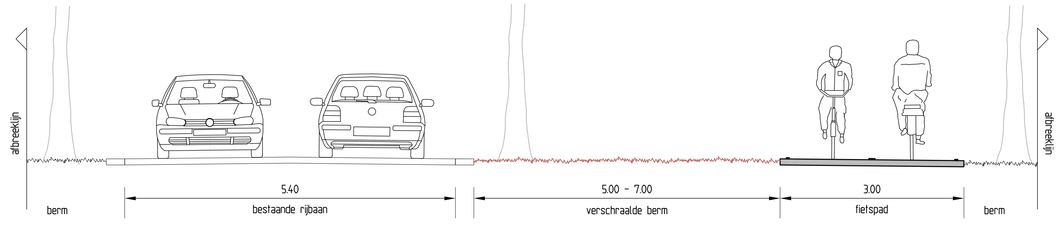

3/4

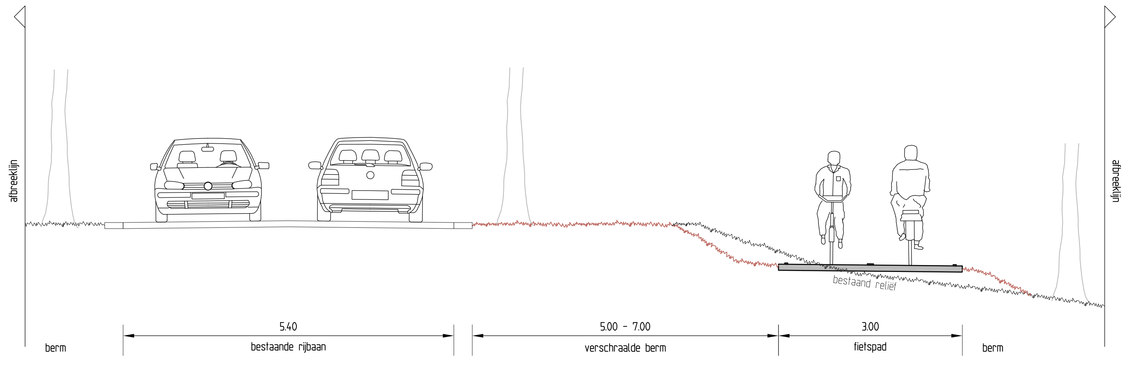

4/4

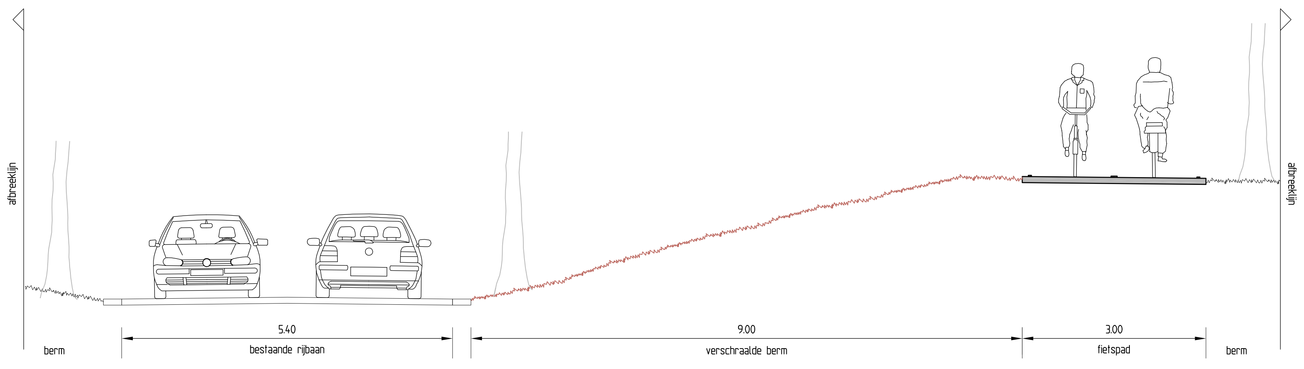

Principe dwarsprofiel (vlakke berm)
schaal: 1 : 50

Principe dwarsprofiel (omlaaglopende berm)
schaal: 1 : 50

Principe dwarsprofiel (omhooglopende berm)
schaal: 1 : 50

Legenda

- Verkeersdrempel - asfalt
- Verkeersdrempel met fietsoversteek - rood asfalt
- Fietspad - asfalt
- Fietssuggestiestroken - asfalt - rood
- Middengeleider
- Verschraalde berm
- Gras
- Onverharde toegangsweg/pad
- Ontwerplijnen
- Aanduiding zoekgebied tracé fietspad
- Bestaande boom (incl. 1 meter radius rondom stam)
- Kappen boom

Gegevens

Aantal te kappen bomen: 40

Lengte fietspadtracé: +/- 2100m

Aantal m² fietspad: +/- 6700m²

Aantal m² verschraling berm: - totaal: +/- 22400m²
- noordzijde: +/- 9750m²
- zuidzijde: +/- 12650m²

Aantal m² ruimtegebruik: - bosgebied: 18900m²

RA infra BV Den Dries 4
Postbus 288 5550 AG
Valkenswaard
Telefoon 040-207 6163
www.rainfra.nl

Opdrachtgever:	Gemeente Groesbeek				
Project:	Rijlaan - Ontwerp Tweerichtingsfietspad Variant zuidzijde (zonder kruispuntoplossingen)				
Getekend: WCa	d.d. 29-05-2013	Schaal: 1500	Projectnr.: 13037.1	Tekeningnr.: 13037.1-0W04-0	
Revisie: 0	d.d. 29-05-2013	Formaat: A0	Blad: 1 van 1		
Status: concept	Gec.:	Gez.:	Dr.: Vicon's		

Bron: Visie Trendsportal

VOORTSCHRIJDENDE PLANNING RAAD 2018/2019	Eerste kwartaal 2018												Tweede kwartaal 2018												Derde kwartaal 2018														
weeknummer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
Raadscyclus																																							
agendacommissie																																							
commissie Samenleving																																							
commissie Grondgebied																																							
commissie Begroting en Rekening																																							
raadsvergadering																																							
extra vergadering/bijeenkomst																																							
SAMENLEVING																																							
Herinrichting Groesbeekseweg - K. Julianastraat																																							
Begroting BVO DRAN 2018																																							
Masterplan Plasmolen																																							
Regionaal Bodembeleidsplan																																							
Visie maatregelen incl. Herstelplan+Begroting Maasheggen																																							
Bestemmingsplan Natuurbegraafplaats																																							
MIRT-onderzoek Lob van Gennep																																							
POL | Visie op landelijk gebied																																							
Bestemmingsplan Elzenstraat 11																																							
Verordening WMO en Jeugd																																							
Evaluatie verordening Tegenprestatie																																							
Trendsportal Regionale Mobiliteit																																							
Voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3																																							
Fietsroute Heumensebaan - spoorbrug																																							
Afstemmingsverordening																																							
Huishoudelijke Hulp																																							
BVO DRAN 2019																																							
IWGM jaarrekening 2017/begroting 2019																																							
MGR jaarrekening 2017/begroting 2019																																							
GO regio Arnhem-Nijmegen jaarrekening 2015/begroting 2019																																							
MARN jaarrekening 2017/begroting 2019																																							
VRLN jaarrekening 2017/begroting 2019																																							
GR RUD begroting 2019																																							
Beleidsplan Financiële zelfredzaamheid																																							
BEDRIJFSVOERING																																							
Evaluatie papierloos vergaderen																																							
Jaarrekening 2017																																							
Voorjaarsnota 2018																																							
Kadernota 2019																																							
Staf																																							

Versie: 6-3-2018

Lijst ingekomen stukken

Raadsvergadering: 8 maart 2018
Onderwerp: Ingekomen stukken
Versie : 01-03-2018

Genummerde stukken

Datum	Nummer	Afzender	Onderwerp	in map en/of weekmail van:
Januari 2018	0593	Gem. M&M	Jaarverslag leerplicht schooljaar 2016-2017	08-02-2018 en map
06-02-2018	1054	Gem. M&M	Reactie aan dhr. Bolsenbroek op mail m.b.t Coatinc	in map en weekmail 15-02-2018
06-02-2018	1055	Gem. M&M	Reactie aan dhr. Van den Bergh op mail m.b.t Coatinc	in map en weekmail 15-02-2018
12-02-2018	1198	Gem. M&M	Adviesraad natuur en milieu	01-03-2018
14-02-2018	1210	Omwonenden	Verkeerssituatie op de Heumensebaan (en de Ringbaan)	15-02-2018
09-02-2018	1219	Min. Bi Za	Bewustzijn digitale informatiebeveiliging	15-02-2018 en map
15-02-2018	1228	Nationale Ombudsman	Onderzoek bijstandsverlening	01-03-2018

Ongenummerde stukken

Datum	Afzender	Onderwerp	in map en/of weekmail van:
15-01-2018	Stichting Dierenlot	aandacht gevraagd voor dierenhulp	25-01-2018 en map
22-01-2018	Regio Rijk van Nijmegen	Agendacommissie MGR	25-01-2018
januari 2018	Stichting Burger	Uitnodiging nadenken over Neutrale Campagne Raadplegend Referendum	25-01-2018
januari 2018	Riviergemeenten Jan. 2018	Nieuwsbrief januari	25-01-2018
januari 2018	The Economic Board	Nieuwsbrief januari	25-01-2018
januari 2018	Notubiz	Gemeenteraadswissel 2018	25-01-2018
januari 2018	Gelders Genootschap	Beeldspraak	25-01-2018
januari 2018	Regio Arnhem Nijmegen	Brussels Lof	25-01-2018
19-01-2018	VNG	Wijzigingen modelverordeningen gemeentelijke belastingen	01-02-2018
22-01-2018	Stadswerk	Urgente punten voor het collegeprogramma	01-02-2018
januari	Regio Arnhem Nijmegen	Jaarplanning Regio Arnhem Nijmegen	01-02-2018
januari	Regio Venlo	eindconcept Regionale Energievisie	01-02-2018
januari	Duizend Duurzame Daden	Nieuwsbrief januari 2018	01-02-2018
januari	Adviesraad Natuur en Milieu	Samenvatting oriëntatiebijeenkomst Adviesraad Natuur en Milieu d.d. 16/01/2018	01-02-2018
januari	diverse sportinstanties	Nieuws voor Limburgse sportverenigingen	01-02-2018
19-01-2018	VNG	Wijzigingen modelverordeningen gemeentelijke belastingen	01-02-2018
25-01-2018	VNG	Raadsledennieuwsbrief 25 januari 2018	01-02-2018

29-01-2018	VNG	Evenementen en vrijwillige verkeersregelaars	01-02-2018
januari	SOL	Schoolverlaters met een verstandelijke beperking, op weg naar werk?	08-02-2018
januari	Regio Rijk van Nijmegen	Agendacommissie MGR (incl. diverse bijlagen)	08-02-2018
05-02-2018	COC Nederland	Uitnodiging deelname aan COC's kieswijzer Rainbowvote.NU (met bijlage)	08-02-2018
januari	Duizend duurzame daden	Duurzaamheid in vogelvlucht	08-02-2018
februari	Burgemeester Gradisen	Kennismaking benoeming lid van de raad W. Thoonen	08-02-2018 en map
januari	Humanistisch verbond	Inclusieve samenleving	08-02-2018
06-02-2018	Milieudefensie Venlo	Elektrificeren wonen en vervoer	08-02-2018
06-02-2018	Milieudefensie Venlo	Slechte luchtkwaliteit in het grensgebied	08-02-2018
08-02-2018	VNG	Privacyregel van de AVG	15-02-2018
08-02-2018	Regio Arnhem Nijmegen	Nieuwsbrief Regio Arnhem Nijmegen	15-02-2018
08-02-2018	Waterschap Limburg	Oproep tot aansluiting bij Statiegeldalliantie	15-02-2018
09-02-2018	Gem. Wijchen griffie	Rapportage rekenkameronderzoek naar Veilig Thuis Geld. Zuid op 28 mei 2018	15-02-2018
13-02-2018	Right to Challenge	Invoeren Right to Challenge	15-02-2018
februari	VKK en Spirato	Meedenken eigen leefomgeving	15-02-2018
15-02-2018	R. Barbarugo	Stop de verwoestijning van Nederland	20-02-2018
15-02-2018	VNG	Stand van zaken Interbestuurlijk Programma	20-02-2018
16-02-2018	VNG	Ledenbrief Verkeersveiligheid	20-02-2018
17-02-2018	KAN	Infoblad over de region	20-02-2018
30-11-2017	Rijk van Nijmegen	Kaders MGR 2019	20-02-2018
februari 2018	Diverse organisaties	Open brief aan de Limburgse samenleving	20-02-2018
20-02-2018	St. Operatie Market Garden	Liberation Task Force	01-03-2018
21-02-2018	VNG	Bewerkersovereenk. Wmo en Jeugdwet met St. Inlichtingenbureau en VECOZO	01-03-2018
21-02-2018	Gemeente Bunnik	Internationale vrouwendag 8 maart 2018	01-03-2018
Februari 2018	Brainport Network	Nieuwsbrief februari 2018	01-03-2018
Februari 2018	Coalitie	Pleidooi voor een ouderenvriendelijke samenleving	01-03-2018
27-02-2018	Jongeren op gezond gewicht	Week voor de gezonde jeugd	01-03-2018
Februari	Huis voor de Sport Limburg	Samen maken we Limburg dementievriendelijk	01-03-2018
Februari	Natuur en Milieu	Quickscan duurzaamheid nederlandse gemeenten	01-03-2018
Februari	VNG	Actualisering drie VNG modellen i.v.m. de gemeenteraadsverkiezingen 2018	01-03-2018
februari	Regio Arnhem Nijmegen	Initiatiefvoorstel koopzondagen	01-03-2018
februari	Radboud Universiteit	Flyer cursus gemeenterecht	01-03-2018

Uitnodigingen

Datum evenement	Afzender	Onderwerp	in weekmail van:
23-01-2018	Eigenbouw	Uitnodiging studiemiddag Recht op zelfbouw op 23 februari 2018	01-02-2018
08-02-2018	BIZ platform Nederland	Innovatie met Smartbusinessparcs	25-01-2018
22-02-2018	Gem. M & M	Uitnodiging Infobijeenkomst ontwikkelingen Coatinc	15-02-2018 en map
23-02-2018	Gemeente Heumen en Mook	Uitn. feestelijke bijeenkomst Snelfietsroute 23 februari 2018	08-02-2018

01-03-2018	Provincie Limburg	Manifestatie “Landschap in het hart van de samenleving”	01-02-2018
01-03-2018	Diversion	Uitn. Regioconferentie Kiezen voor Werk	08-02-2018
01-03-2018	Nat.Landschap Zuid Limburg	Manifestatie ‘Landschap in het hart van de samenleving”	15-02-2018
01-03-2018	Diversion	Regioconferentie Kiezen voor Werk	20-02-2018
08-03-2018	Diverse sportinstanties	Bestuurdersontmoeting; succesvol (samen)werken voor clubbestuurders	08-02-2018
16-03-2018	Rijk van Nijmegen	Regionale Ondernemersdebat	20-02-2018

Openbare besluitenlijsten/Mededelingen

Datum	Afzender	Onderwerp
09-01-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 9 januari 2018
16-01-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 16 januari 2018
23-01-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 23 januari 2018
30-01-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 30 januari 2018
06-02-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 06 februari 2018
20-02-2018	Gemeente Mook en Middelaar	Openbare besluitenlijst 20 februari 2018

Schriftelijke raadsvragen

Nr.	Datum in	Vragensteller	Onderwerp	Status van afhandeling
7371	24-01-2018	PvdA	Heg Startsedal	afgehandeld. In weekmail van 22-02-2018
1057	17-11-2017	VVD	Beantwoording vragen Coatinc	afgehandeld. In weekmail van 08-02-2018

Memo’s

Nummer	Datum	Onderwerp	in weekmail van:
0631	16-01-2018	Stand van zaken Fietsbrug Cuijk-Mook	25-01-2018 en map
	januari	Resultaten Euregioraadsvergadering d.d. 30 november 2017 in Duisburg	25-01-2018
0671	16-01-2018	Inzameling en verwerking PMD	25-01-2018 en map
0445	23-01-2018	Merovingenstraat 30 te Mook	08-02-2018
0574	01-02-2018	Stand van zaken AVAN	08-02-2018
0845	23-01-2018	Herprofilering Bovensteweg –Stand van zaken	08-02-2018
1154	06-02-2018	Volkshuisvestelijk bod Destion	15-02-2018
1197	08-02-2018	Cliëntervaringsonderzoek Wmo en jeugdhulp 2016.	22-02-2018

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: Leden van de gemeenteraad Mook en Middelaar.
Van: College van burgemeester en wethouders gemeente Mook en Middelaar
Afdeling: Samenleving – Team Openbare Ruimte / Projectorganisatie Fietsbrug Cuijk-Mook
Doc. Nr.: MM18000672
Datum: 16 januari 2018
Onderwerp: Stand van zaken Fietsbrug Cuijk-Mook.

Geacht lid van de gemeenteraad,

Met deze memo wordt u geïnformeerd over de stand van zaken en ontwikkelingen bij de voorbereiding van de te bouwen fietsbrug tussen Cuijk en Mook ('brugtracé'), als onderdeel van de snelfietsroute Cuijk-Mook-Nijmegen.

Stand van zaken / ontwikkelingen

Budget
De Stuurgroep van de snelfietsroute Cuijk-Mook-Nijmegen heeft in het voorjaar 2017 ingestemd met het opstarten van een nieuwe aanbestedingsprocedure van het deeltracé, de fietsbrug Cuijk-Mook. Een nieuwe procedure met een aantal ontwerpaanpassingen zoals; de brug van 5 meter naar 6 meter breedte en ook een befietsbare opgang aan de zijde van Mook.
Op basis van deze nieuwe aanpassingen en voorwaarden is er een kostenraming opgesteld. Deze raming (begroting) is op 14 september 2017 door de Stuurgroep beoordeeld, waarna er een toezegging is gedaan van een aanvullend budget, waarmee het totaal projectbudget uitkomt op een bedrag van € 19.183.000 exclusief btw.

Fietsonderdoorgang
Afgelopen najaar is de fietsonderdoorgang onder het spoor, als onderdeel van de snelfietsroute, tussen Mook en Molenhoek in uitvoering gegaan en deze wordt medio januari 2018 opgeleverd aan de gemeente Mook en Middelaar. De onderdoorgang blijft voorlopig onderdeel uitmaken van het werkterrein van het brugtracé. Het fietspad Veldweg dat aansluit op de snelfietsroute en de onderdoorgang is opgenomen in de aanbesteding van het 'brugtracé'. Na gunning van het werk zal er voorrang worden gegeven aan de aanleg van het fietspad Veldweg en de ingebruikname van de onderdoorgang. Naar verwachting kan de openstelling hiervan begin december 2018 plaatsvinden, er van uitgaand dat de aanbestedingsprocedure en gunning goed en volgens planning verlopen.

Aanbestedingsprocedure - planning
In navolging van de besluitvorming door de Stuurgroep is op 9 oktober 2017 de selectiefase van de fietsbrug Cuijk-Mook gepubliceerd. Voor de selectie zijn zo goed als dezelfde selectie-eisen gehanteerd als in de voorgaande procedure. Dit keer is er echter niet voor gekozen om op basis van selectiecriteria vijf partijen te selecteren, maar bij meer dan vijf geschikte gegadigden over te gaan tot

een lotingsprocedure. Achterliggende reden is dat alle geschikt zijn en daarmee voldoende bekwaam zijn om het project uit voeren. Aangezien er zes geschikte gegadigden zich hebben gemeld, heeft er op 5 december een loting door de notaris plaatsgevonden in het bijzijn van de opdrachtgever en het projectteam. Met de loting valt er één partij af voor het vervolg van de aanbestedingsprocedure. Dit selectiebesluit is gecommuniceerd op 11 december 2017. Er is geen bezwaar ingediend, waardoor het selectiebesluit definitief is.

De volgende fase van de aanbestedingsprocedure, de inschrijvingsfase start medio januari.

Om in aanmerking te komen voor de opdracht zullen de gegadigden een inschrijving moeten doen met een concreet en uitgewerkt voorstel voor de fietsbrug. Voor een aantal belangrijke aspecten zijn harde randvoorwaarden geformuleerd. Zo zal het project gerealiseerd moeten worden voor een *vaste prijs* van €12 miljoen en dient er een *onderhoudsvriendelijke brug* te worden opgeleverd. Dit laatste aspect is ook in het belang van de opdrachtnemer omdat deze zelf voor de eerste 25 jaar verantwoordelijk is voor het (constructieve) onderhoud van de brug. De gegadigden zullen aan bovenstaande eisen moeten voldoen om een geldige inschrijving te doen: hiermee wordt de realisatie van een betaalbare en onderhoudbare brug gewaarborgd.

Vervolgens is het van belang in het aanbestedingsproces juist die partij te selecteren die de meeste meerwaarde weet te creëren. Hiertoe zijn criteria geformuleerd op basis waarvan de verschillende inschrijvingen vergeleken worden. Deze criteria hebben betrekking op de kwaliteit van het ontwerp en op de kwaliteit van het proces.

Ten aanzien van het *ontwerp* wordt beoordeeld welke meerwaarde ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit wordt geleverd. Hierbij wordt gekeken naar de gebruikswaarde van de brug (doelmatigheid: een veilige, comfortabele fietsverbinding), de belevingswaarde (oogstrelendheid: een fraaie, landschappelijk goed ingepaste fietsverbinding) en de toekomstwaarde (houdbaarheid: een duurzame fietsverbinding). Deze aspecten worden beoordeeld door een onafhankelijk Kwaliteitscommissie. Een commissie die bestaat uit leden van beide gemeentelijke welstandscommissies (Cuijk en Mook en Middelaar). Deze constructie maakt consistentie mogelijk van de (lokale) welstandvisie en hoeft er geen apart 'welstandstraject' te worden gevolgd. De huidige (onafhankelijke) voorzitter van de commissie de heer Luiten heeft door wisseling van werk de functie moeten teruggegeven. Het is de bedoeling dat hij wordt vervangen door de heer Veenstra, een landschapsarchitect met ervaring van gelijksoortige projecten, zowel qua inhoud als rol.

Met betrekking tot het *proces* wordt de kwaliteit van het plan van aanpak van de inschrijver beoordeeld. Hierbij gaat het o.a. om een adequate beheersing van de risico's, de wijze van samenwerking en de kwaliteit van de in te zetten sleutelfiguren.

De beoordeling van de verschillende aspecten leidt tot een score per inschrijver, waarbij er voor gekozen is een groter gewicht toe te kennen aan de meerwaarde met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit / ontwerp (60%) in vergelijking tot de proceskwaliteit (40%).

De inschrijver met de hoogste score, en dus de meeste meerwaarde, komt als winnaar uit de bus. Naar verwachting zal de aanbesteding formeel eind zomer 2018 kunnen worden afgerond. De winnaar van de aanbesteding zal vervolgens met de voorbereidingen starten voor de brug en vergunningen regelen. Zoals hiervoor al genoemd zal parallel aan de voorbereidingen van de bouw van de brug, vooruitlopend het fietspad Veldweg worden aangelegd, dit op verzoek van het College van Mook en Middelaar.

Afhankelijk van vergunningen etc. zal de realisatie/ uitvoering van de fietsbrug medio 2019 starten. Naar verwachting zal eind 2020 de brug beschikbaar zijn, waarmee de snelfiets route gereed is voor de gebruiker.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
Mr. drs. W. Gradisen

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres:	Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres:	Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon:	(024) 696 91 11
Fax:	(024) 696 19 39
E-mail:	gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet:	www.mookenmiddelaar.nl

Aan:	de gemeenteraad
Van:	Burgemeester en wethouders
Afdeling:	Samenleving
Doc. Nr.:	MM18000574
Datum:	1 februari 2018
Onderwerp:	Stand van zaken AVAN

Geachte leden van de raad,

Inleiding

In december hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken m.b.t. de vervoersorganisatie AVAN. De verwachting was dat het bestuur in die maand een besluit zou nemen over de toe te passen verdeelsleutel voor het verdelen van de kosten over de deelnemende gemeenten.

Op 14 december 2017 heeft de bestuursvergadering van de vervoersorganisatie plaatsgevonden. Het bestuur heeft daarbij nog geen besluit over de verdeelsleutel genomen en de toepassing daarvan op de jaren 2016 (jaarrekening), 2017 (begroting) en 2018 (begroting). Een meerderheid van de deelnemende gemeenten wil eerst een nadere analyse afwachten van de kostenstijgingen alvorens de betreffende besluiten te nemen. De besluitvorming is daarom opgeschoven naar maart.

Financieel

Hoe ziet het er financieel op dit moment uit voor de gemeente Mook en Middelaar?

2016

De jaarrekening 2016 van de vervoersorganisatie resulteert voor onze gemeente in € 27.666, terwijl oorspronkelijk € 14.017 begroot was. Het bestuur zal nog een besluit nemen of de gemeentelijke bijdragen op basis van de nieuwe verdeelsleutel herberekend zullen gaan worden.

Vooralsnog moet rekening worden gehouden met een navordering van € 13.649. Omdat de definitieve cijfers niet eerder dan medio maart bekend zullen zijn, zal in de jaarrekening 2017 met dit bedrag rekening worden gehouden.

2017

De bijdrage voor onze gemeente was aanvankelijk door de vervoersorganisatie berekend op € 62.894. De realisatiecijfers zullen aanzienlijk hoger liggen en zijn de vervoerskosten voorlopig becijferd op € 106.796. In verband daarmee is in het laatste kwartaal een extra voorschot uitbetaald ad € 51.388. Het totaal voorschot voor 2017 komt daarmee op € 114.226. Daar zijn ook de kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie in meegenomen.

De feitelijke realisatiecijfers zullen pas bekend zijn na het opmaken van de jaarrekening. Ook daarbij zal het bestuur van de vervoersorganisatie nog een besluit moeten nemen over welke verdeelsleutel zal worden toegepast.

Binnen de gemeentebegroting 2017 is voldoende ruimte aanwezig om bovenstaande kostenstijging over 2017 op te vangen. Dat heeft er onder andere mee te maken dat het budget voor het leerlingenvervoer slechts beperkt was afgeraamd. Deze kosten zijn de laatste jaren lager geworden door een afname van het aantal leerlingen en verscherpte beleidsregels.
Bij het opmaken van de gemeentelijke jaarrekening zullen de vorenstaande realisatiecijfers verwerkt worden.

2018
De vervoersorganisatie heeft voor 2018 een begroting opgesteld op basis van een nieuwe verdeelsleutel. De kosten voor onze gemeente zijn daarbij (uitgaande van de ervaringsgegevens uit 2017) becijferd op € 164.164. Indien de oude verdeelsleutel (die voor de begroting 2017 is gebruikt) wordt toegepast, dan zal de bijdrage ruim € 15.000 lager uitvallen.
Het verschil ontstaat, omdat in de oude verdeelsleutel (2017) het leerlingenvervoer minder zwaar belast wordt in de kostentoerekening dan het wmo-vervoer.

De gemeentebegroting voor 2018 biedt voldoende ruimte om deze kosten op te vangen, ongeacht welke verdeelsleutel wordt toegepast. Wij maken daarbij het voorbehoud dat het hier om 'open eind' financieringen gaat, die mede afhankelijk zijn van het feitelijk gebruik van deze voorziening.

Toekomstperspectief: 4 sporen
In de meerjarenbegroting 2018 – 2021 is vanaf 2020 het bedrag voor het wmo-vervoer ongeveer gehalveerd. Wij kunnen op dit moment niet inschatten of dat realistisch is, maar zien het wel als een opgave om in te zetten op maatregelen waarmee de kosten beperkt kunnen worden. Bij het oprichten van de vervoersorganisatie zijn daarvoor vier sporen benoemd:

1. Locatie voorzieningen;
2. Versterken eigen kracht;
3. Hervormen onderkant ov
4. Inzet vrijwilligers.

Deze sporen kunnen deels samenhangen. Per 15 december 2017 is een regio-coördinator aangesteld, wiens primaire taak het is om met de regio-gemeenten tot nadere uitwerking en voorstellen voor deze sporen te komen.

Algemene opmerkingen
Wij vinden het spijtig, dat er nog geen besluit genomen is over de nieuwe verdeelsleutel. Welke keuze daarin ook wordt gemaakt, het is duidelijk dat daarmee de totale kosten op zich niet zullen wijzigen. Dat deze fors hoger uitpakken dan waar bij de oprichting van de vervoersorganisatie rekening is gehouden, is inmiddels wel duidelijk. Wij delen daarin ook het standpunt van de overige gemeenten, dat er een analyse moet plaatsvinden van de oorzaken hiervan.

De keuze van de verdeelsleutel mag ons inziens echter niet beïnvloed worden door de effecten hiervan op individuele gemeenten. Ons college is van oordeel dat de nieuwe verdeelsleutel logischer is opgebouwd. Ofschoon het effect voor onze gemeente op dit moment minder gunstig is, pleiten wij daarom voor de nieuwe verdeelsleutel.

Voor een deel is de kostenstijging overigens toe te schrijven aan een toename van de instroom in het wmo-vervoer. In de laatste twee jaar is het gebruik van wmo-vervoer behoorlijk toegenomen. Vergelijkingen met de periode vóór AVAN leren, dat het aantal clïenten met 37% is gestegen en het aantal ritten met 28%. Dat zegt nog niets over de afgelegde afstanden. De vergelijking daarvan wordt bemoeilijkt omdat er voorheen met zones werd gerekend en nu met km. Een stijging van ca. 25% is echter een reële indicatie.

Met deze stijging is bij lange na nog niet de toename van de kosten verklaard. Daar liggen nog andere effecten aan ten grondslag, die door de vervoersorganisatie nog nader in beeld zullen worden gebracht. De verwachting is, dat dit voor de bestuursvergadering in maart gereed zal zijn.

Evaluatie

De evaluatie binnen AVAN is momenteel nog lopende. Inmiddels is in dat verband wel het klanttevredenheidsonderzoek afgerond, waarvan u bijgaand de rapportage aantreft.

Uit deze rapportage blijkt dat AVAN gemiddeld een 7,1 scoort bij de klanten. Daar mogen wij voor een opstartfase niet ontevreden mee zijn. Verbetering moet echter mogelijk zijn.

De respons uit onze gemeente was bijzonder laag (10 personen). Op grond van dit aantal is het niet mogelijk om een gemeentespecifiek beeld van de klanttevredenheid van gebruikers uit onze gemeente te schetsen.

Hoogachtend

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: gemeenteraad Mook en Middelaar
Van: College van B&W
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: mm18001154
Datum: 6 februari 2018
Onderwerp: Prestatieafspraken 2018
Bijlagen: Volkshuisvestelijk bod Destion
Brief gemeente Mook en Middelaar van 21 december 2017

Geachte leden van de gemeenteraad,

In mei 2017 heeft u als raad de gemeentelijke woonvisie vastgesteld. Op basis van die visie zou de gemeente met Destion nieuwe prestatieafspraken moeten maken voor 2018. Vooruitlopend op de woonvisie hadden we in 2016 prestatieafspraken voor 2017 gemaakt. Het volkshuisvestelijk bod van Destion ten behoeve van de prestatieafspraken voor 2018 vinden wij onvoldoende. Het is dan ook niet gelukt om prestatieafspraken te maken met Destion voor 2018. In deze memo willen we een nadere toelichting geven. In de memo zal eerst een korte toelichting gegeven worden op de betekenis van prestatieafspraken. Vervolgens zal ingegaan worden op de gevolgde procedure en op de inhoudelijke geschillen. Tot slot zal ingegaan worden op het vervolg.

Prestatieafspraken

De woningwet 2015 creëert heldere spelregels voor de sociale huursector. De wet waarborgt de uitvoering van de kerntaak van woningcorporaties, namelijk zorgen dat mensen met een laag inkomen goed en betaalbaar kunnen wonen. Onderdelen van de waarborg zijn de kwaliteit van de sociale huisvesting, het beperken van de financiële risico's en het regelen van een passende toewijzing van sociale huurwoningen aan de doelgroep. Verder wordt het taakgebied van de corporatie afgebakend: concentratie op kerntaken en de financiering ervan. Een betere aansluiting van de prestaties van corporaties op het lokale volkshuisvestingsbeleid wordt in de wet geborgd via het maken van prestatieafspraken. Door middel van prestatieafspraken dragen woningcorporaties bij aan het gemeentelijke volkshuisvestingsbeleid. De woonvisie vormt het kader voor de prestatieafspraken met de woningcorporatie en de huurdersorganisatie. De gemeentelijke woonvisie is in mei 2017 door de gemeenteraad vastgesteld. Woningcorporatie Destion is nadrukkelijk betrokken geweest bij het opstellen van de gemeentelijke woonvisie. In de woonvisie wordt onder andere invulling gegeven aan de volkshuisvestelijke taak van de corporaties in de gemeente Mook en Middelaar. Destion is binnen de gemeente Mook en Middelaar de belangrijkste corporatie. Naast Destion is ook Woonzorg Nederland actief. Woonzorg Nederland heeft een beperkte aantal woningen in hun bezit en streven binnen onze gemeente geen nieuwbouw na.

Procedure prestatieafspraken

Het proces om te komen tot prestatieafspraken is onbevredigend verlopen. Ten eerste heeft Destion drie maanden later dan in de wet is opgenomen een volkshuisvestelijk bod uitgebracht. In de woningwet staat dat het volkshuisvestelijk bod in principe voor 1 juli moet worden ingediend (het betreft hier een termijn van orde). Het is gebruikelijk dat het bod gepaard gaat met een uitnodiging door de corporatie aan de gemeente en de huurdersorganisatie om het gesprek over de prestatieafspraken te beginnen. Het bod van Destion is ingediend op 2 oktober 2017. Ten tweede is gebleken dat er geen ruimte was voor nader overleg. Na een inhoudelijke reactie van de gemeente is gebleken dat het om een finaal bod ging en niet om een eerste aanzet waarmee de onderhandelingen konden beginnen. Destion heeft weliswaar aangegeven dat de inhoudelijke punten bespreekbaar zijn, maar men wil deze punten pas meenemen in het bod voor 2019.

Volkshuisvestelijk bod van Destion voor 2018.

De brief van Destion met het volkshuisvestelijk bod is als bijlage bij deze memo gevoegd. Zoals aangegeven sluit het bod van Destion onvoldoende aan bij de recent vastgesteld gemeentelijke woonvisie. De gemeente heeft een inhoudelijke reactie op het bod opgesteld en deze reactie voorgelegd aan Destion. Het gaat onder andere om de volgende opmerkingen:

- de ontwikkeling van het Kerkplein in Middelaar is niet in het bod opgenomen. Ontwikkeling gaat spelen in 2018;
- ontwikkeling Merovingenstraat te Mook. Er is een principeverzoek ingediend voor aanpassing van het gebouw t.b.v. beschermd wonen;
- in de woonvisie staat dat de gemeente op korte termijn de sociale woningvoorraad wil uitbreiden. In het bod wordt geen voorstel gedaan hoe de corporatie dit wil bewerkstelligen;
- gemeente vindt het wenselijk dat er een (tijdelijk) voorrangsbeleid voor jongeren wordt gehanteerd;
- in de woonvisie staat dat de wachttijden teruggebracht moeten worden. In het bod wordt geen voorstel gedaan hoe Destion dit wil gaan bewerkstelligen.

Hoe nu verder

Op 21 december 2017 hebben wij een brief aan Destion gestuurd. In deze brief wordt nog eens geconstateerd dat het niet gelukt is om prestatieafspraken te maken. Deze brief is als bijlage bij deze memo gevoegd. In de brief wordt opgeroepen tot overleg. Ondertussen hebben wij op 23 januari jl. overleg gehad met het bestuur van Destion. In dit stevige overleg is nog eens geconstateerd dat de gemeente en Destion belangrijke partners zijn. Met Destion is afgesproken dat op korte termijn wordt voorgesorteerd op de prestatieafspraken voor 2019.

Hoogachtend

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

A retour
B Tolkamp

Gemeente Mook en Middelaar

MM17007802

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Destion
T.a.v. W. heer Pothoff
Postbus 199
6590 AD GENNEP

VERZONDEN 21 DEC. 2017

Uw kenmerk: DIR/WP
Uw brief van: 2 oktober 2017
Ons kenmerk: SL/BT 2017
Inlichtingen: B.J. Tolkamp
Telefoon: 024-6969177
Afdeling: Samenleving
Datum: 21 december 2017
Onderwerp: Prestatieafspraken 2018

Geachte heer Pothoff,

Destion heeft op 2 oktober 2017 een volkshuisvestelijk bod gedaan in het kader van de prestatieafspraken voor 2018. Ondanks pogingen om met elkaar tot overeenstemming te komen over de prestatieafspraken voor 2018, moeten wij helaas constateren dat dit niet gelukt is. Nu het niet gelukt is om prestatieafspraken te maken bestaat de mogelijkheid om de ontstane impasse tussen Destion en de gemeente voor te leggen aan de minister. Vanwege onze wederzijdse afhankelijkheid hebben wij op dit moment niet het voornemen om deze stap te maken. Wel stellen wij vast dat nu wij geen afspraken voor 2018 hebben kunnen maken, de afspraken van 2017 onverminderd van kracht blijven.

Wij zijn van mening dat alleen in goed overleg met elkaar afspraken gemaakt kunnen worden. Dit overleg hebben wij in dit proces node gemist. Een eenzijdig finaal bod neerleggen ervaren wij niet als overleg. Dit had wellicht voorkomen kunnen worden wanneer u tijdig, vóór 1 juli, een bod had gedaan op de door de gemeenteraad vastgestelde woonvisie, zoals de wet voorschrijft.

Naar aanleiding van de reactie van de gemeente op het volkshuisvestelijk bod stelt u voor om onze wensen volgend jaar in te brengen voor de prestatieafspraken 2019. In mei 2017 heeft de gemeenteraad van Mook en Middelaar de gemeentelijke woonvisie vastgesteld. Destion is nadrukkelijk betrokken geweest bij het opstellen van de gemeentelijke woonvisie. De woonvisie is voor de gemeente leidend om tot afspraken te komen. Om te voorkomen dat wij volgend jaar in eenzelfde situatie komen, zal begin volgend jaar een bestuurlijk overleg ingepland worden als voorbereiding op de te maken afspraken.

Wij willen op dit moment een tweetal onderwerpen aan u meegeven waarover wij graag afspraken willen maken. De uitvoering daarvan hoeft niet te wachten tot 2019.
Ten eerste de wachtlijsten. Ondanks dat u de betrouwbaarheid van die wachtlijsten ter discussie stelt, constateren wij dat ze er wel zijn. De wachttijd om in aanmerking te komen voor een woning is ongeveer vier jaar. Dit vinden wij erg lang. Met name jongeren lijken daarvan de dupe te worden, zoals u op 12 december 2017 zelf heeft kunnen constateren.
Het tweede onderwerp heeft een nauwe relatie met de wachtlijsten en betreft het aantal sociale huurwoningen binnen onze gemeente. Wij hebben met elkaar afgesproken dat het aantal huurwoningen in onze gemeente tenminste gelijk blijft. Dit betekent ons inziens niet dat voor elke nieuw te bouwen sociale huurwoning er een verkocht kan worden. Dat staat namelijk op gespannen voet met de wachtlijsten en de wachttijd.

Wanneer u nog vragen heeft over deze brief kunt u contact opnemen met de behandelend ambtenaar, de heer B.J. Tolkamp. Zijn telefoonnummer vindt u bovenaan deze brief. De derde partij die betrokken is bij het vaststellen van de prestatieafspraken is de huurdersraad van Destion. Wij zullen een kopie van deze brief naar de huurdersraad sturen.

Hoogachtend

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

I.a.

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Volkshuisvestelijk bod Destion 2018

Thema	Omschrijving	Wie verantwoordelijk	Te leveren prestatie/ investering
Nieuwbouw van sociale huurwoningen	Realisatie van 4 multiwoningen aan de Kerkstraat in Mook	Destion	Oplevering betaalbare huurwoningen < € 592. Projectinvestering: € 820.000 Exploitatietekort: € 320.000
	Verkoop van de gelabelde sociale huurwoningen continueren, per saldo blijft de sociale voorraad gelijk.	Destion	Woningzoekenden bedienen die niet in aanmerking komen voor de sociale huursector en niet kunnen kopen op de reguliere koopwoningmarkt. Transformatie van de huurwoningvoorraad.
Betaalbaarheid van de woningen	75% van de woningvoorraad blijft betaalbaar, tot € 592.	Destion	Sociale huurwoningen betaalbaar houden voor de doelgroep.
Huisvesting van specifieke doelgroepen	Statushouders blijvend met voorrang huisvesten.	Destion	De reguliere statushouders huisvesten, die gekoppeld worden aan de gemeente.
	Samenwerken in probleemsituaties. Vroegtijdig signaleren.	Destion / gemeente	Welzijn van de huurder borgen. Huisuitzettingen voorkomen. Aanspraak op sociale budgetten verminderen.
	Opgave beschermd wonen in beeld brengen.	Gemeente /Destion	Voldoende zelfstandige betaalbare wooneenheden voor beschermd wonen.
Kwaliteit en duurzaamheid van de woningen en woonomgevingen	Leefomgeving op peil houden: schoon-heel en veilig.	Destion	Uitgave leefbaarheid € 92.952
	Strategisch voorraadbeleidsplan op gemeenteniveau opstellen. Op basis daarvan Investeringen in herstructurering, renovatie, groot onderhoud en leefbaarheid.	Gemeente / Destion	Woningvoorraad passend en toekomstbestendig maken en toekomstige exploitatierisico's minimaliseren. Uitgave circa € 1.001.387 aan planmatig onderhoud.
	Maatregelen treffen bij woningen met een bovengemiddelde energie index (Lindeboom), om deze te verlagen.	Destion	Voldoen aan het landelijk Energie akkoord, gemiddeld label B. Duurzaamheidsinvestering € 337.058.

Destion

MM17004781

GEMEENTE MOOK C.A.
Afdeling Planning
Ingekomen
d.d. 03 OKT. 2017
Nummer
Opbergen O Paraaf .....

College van B & W Mook en Middelaar
Postbus 200
6585 ZK Mook

Datum: 2 oktober 2017
Kenmerk: DIR/WP
Onderwerp: Volkshuisvestelijk bod 2018

Geacht college,

Samen met de huurdersvertegenwoordiging van Destion hebben we het afgelopen jaar prestatieafspraken opgesteld voor de periode 2017-2021. In dit document maakten we procesafspraken, die aansluiten bij de Woningwet. Dit houdt onder andere in dat wij als corporatie u voor 1 juli 2017 een aanbieding moeten doen op de volkshuisvestelijke opgave in 2018, een en ander binnen de kaders van de prestatieafspraken en binnen de kaders van uw lokale woonvisie (Kwaliteit van Wonen en Leven, 11 mei 2017).

Volkshuisvestelijk bod 2018
In ons bestuurlijk overleg van 31 augustus 2017 hebben we samen met u en Huurdersraad een korte evaluatie gehouden van de prestaties voor 2016/2017 en besproken waar volgend jaar de accenten zouden moeten liggen. In de bijlage treft u per thema ons bod voor 2018. Enkele zaken lichten we hieronder nader toe.

Nieuwbouw sociale huurwoningen
Het voor 2017 gepland project voor 10 sociale huurwoningen aan de Kerkstraat in Mook hebben we zoals u weet ingetrokken. Belangrijkste reden zijn de financiële kaders en de veranderde woningmarkt. Oorspronkelijk is deze locatie in 2008 aangekocht voor de ontwikkeling van koopwoningen. Door de verslechterde koopwoningmarkt hebben we deze plannen uiteindelijk in 2015 omgezet naar sociale huurwoningen, waarbij het tekort per woning zou oplopen naar ruim € 55.000 per woning. Nu deze planontwikkeling zo veel tijd in beslag heeft genomen en de koopwoningmarkt ondertussen weer is hersteld, hebben we de oorspronkelijke planvisie met koopwoningen weer opgepakt.
De koopwoningen worden niet door Destion, maar door een ontwikkelaar gebouwd.

Wel wil Destion gelijktijdig met deze koopwoningontwikkelingen op deze locatie t.p.v. de voormalige boerderij vier sociale multifunctionele huurwoningen te bouwen. Hiermee kan ook de gewenste boerderijstijl worden gerealiseerd.

Transformatie continueren
Zoals u zelf in de Woonvisie aangeeft, is het goed om te focussen op een veranderende doelgroep voor de sociale huurmarkt. Door de vergrijzing en huishoudensverdunning zal de behoefte aan multiwoningen toenemen en de behoefte aan eengezinswoningen afnemen. Het transformatiebeleid (verkoop- en nieuwbouwprogramma) van Destion voorziet hierin en continueert dit beleid.

Door de lage rente zien we dat de vraag naar koopwoningen door lagere inkomens is toegenomen en ook betaalbaar is geworden.

BEZOEKADRES
Doelen 2
6591 BX Gennep

POSTADRES
Postbus 199
6590 AD Gennep

CONTACT
088 199 00 00
post@destion.nl
www.destion.nl

IBAN
NL46 RABO 0101800436
NL28 INGB 0681444886

HANDELSNUMMERS
KvK 12012267
BTW 0029.09.364.B.01

Destion

Door deze ontwikkelingen zal waarschijnlijk ook op termijn de vraag naar gezinshuurwoningen afnemen. De vraag naar multiwoningen daarentegen zal door de vergrijzing zeker toenemen.

In uw woonvisie geeft u aan dat het aantal sociale huurwoningen minimaal gelijk moet blijven in de periode 2017-2021. In ons verkoopprogramma houden we hier rekening mee. Vooralsnog betekent dit de verkoop van 4 woningen (zie nieuwbouw Kerkstraat) in 2018.

Betaalbaarheid
Minimaal 75% van de woningvoorraad in Mook en Middelaar blijft in 2018 onder de subsidiabele grens van € 592,56 (prijspeil 2017).

Specifieke doelgroepen
Vergunninghouders
Per 1 juli 2017 is het Rijksbeleid aangepast. Vergunninghouders verkrijgen niet automatisch een urgentiestatus, tenzij gemeenten daar andere afspraken over maken met de woningcorporatie. Destion huisvest de vergunninghouders, die aan de gemeente gekoppeld worden, blijvend met voorrang. De reden hiervoor is dat dat vergunninghouders geen kans hebben gehad om inschrijftijd op te bouwen.

Sociaal domein
Binnen het sociale domein vinden ook allerlei ontwikkelingen plaats die van invloed zijn op de woningmarkt. Zo zal er in de nabije toekomst een groter beroep gedaan worden op de woningcorporaties als het gaat om een of andere vorm van beschermd wonen. Concreet voor 2018 ligt hier nog geen opgave voor ons, echter wel in het samen nadenken over deze opgave. Voor onze huidige huurders werken we toe naar aanscherping van ons aanmaningsbeleid. Met als doel om het 'schrikeffect' eerder te laten plaatsvinden en schulden minder hoog te laten oplopen. In dat kader zullen we de afspraken met schuldhulpverlening van de gemeente ook herijken/aanscherpen.

Jongeren
Om de (on)mogelijkheden voor wonen voor de jongeren in Mook en Middelaar goed in beeld te brengen, gaan we desgevraagd in de afzonderlijke kernen (Molenhoek, Mook en Middelaar) de dialoog aan met de jongeren. Het initiatief hiervoor ligt bij de dorpen zelf of bij de gemeente.

Duurzaamheid en kwaliteit
Destion blijft op het gebied van duurzaamheid zoeken naar optimalisering van haar woningvoorraad. Op dit moment hebben de woningen gemiddeld een label C. Daarmee voldoet deze niet aan de doelstelling van het Energieconvenant. In 2018 zetten we stappen om de energie index te verlagen, zodat we uitkomen op gemiddeld label B.

Samenwerking
Dit bod is voorgelegd en goedgekeurd door de Huurdersraad van Destion. We zien uit er naar uit om met elkaar de gestelde doelen van 2018 te bereiken.

Met vriendelijke groet,

Wilbert Pothoff,
directeurbestuurder

BEZOEKADRES
Doelen 2
6591 BX Gennep

POSTADRES
Postbus 199
6590 AD Gennep

CONTACT
088 199 00 00
post@destion.nl
www.destion.nl

IBAN
NL46 RABO 0101800436
NL28 INGB 0681444886

HANDELSNUMMERS
KvK 12012267
BTW 0029.09.364.B.01

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: de leden van de gemeenteraad
Van: het college van burgemeester en wethouders
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: MM18000671
Datum: 16 januari 2018
Onderwerp: Inzameling en verwerking PMD

Inleiding

In de gemeente wordt middels een huis-aan-huisinzameling (eens per 2 weken) Plastic, Metalen (Blik) en Drankkarton (PMD) opgehaald. Het PMD afval wordt ter verwerking naar de ARN te Weurt gebracht.
Tussen MARN en ARN B.V. zijn op 13 april 2015 uitvoeringsafspraken overeengekomen die betrekking hebben op de op- en overslag, sortering en vermarkting van kunststof verpakkingsmateriaal evenals blik en drankkarton afkomstig van huishoudens. Momenteel staat de haalbaarheid van het in de overeenkomst vastgelegde hergebruikspercentage voor kunststoffen ter discussie. U wordt hierover met dit memo nader geïnformeerd.

Inzameling PMD

Eens per 2 weken wordt het PMD-afval in de gemeente ingezameld door firma Van Kaathoven Nederland. Dit gebeurt middels speciale PMD-zakken waarin men het kunststof verpakkingsafval, het drankkarton en de blikjes mag stoppen. Het PMD-afval van de MARN-gemeenten wordt vervolgens bij de ARN te Weurt opgebulkt en van daaruit naar Attero in Wijster getransporteerd. Daar wordt het uitgesorteerd in een aantal stromen zoals PP, Pet en drankenkartons. Deze stromen worden vervolgens opgewerkt tot nieuwe grondstoffen door gespecialiseerde bedrijven.

Overleg

Tussen MARN en ARN B.V. is destijds overeengekomen dat een hergebruikspercentage voor kunststof van 83% haalbaar zou zijn. Inmiddels is gebleken dat het PMD-afval op landelijke schaal vervuiling bevat en dat het percentage her te gebruiken materiaal (veel) lager is dan aanvankelijk door de diverse partijen is ingeschat.
Ook de ARN meent dat het garanderen van 83% hergebruik onrecht doet aan de werkelijke situatie. Door de MARN is voorgesteld dat er onderzoek naar de samenstelling van het PMD-afval van de MARN-gemeenten wordt gedaan.
Voor de periode 1 september 2017 tot eind 2018 wordt overigens uitgegaan van een verlaagd percentage van 70%, volgens het besluit van het Algemeen Bestuur MARN op 14 december 2017. Besluit MARN AB december 2017. Tegelijkertijd wordt onderzoek gedaan naar de samenstelling van het PMD in de verschillende gemeenten middels een steekproef per gemeente van het PMD-afval. De resultaten zijn nog niet bekend. Ook is en zal de ARN nadere proeven doen naar de samenstelling van het overgeslagen PMD.

Financiële aspecten

De gemeente ontvangt voor het gerecyclede kunststof en de drankenkartons, een vergoeding van Nedvang. Voor blik wordt een vergoeding ontvangen van de ARN. Door een lager recyclingspercentage voor kunststof als uitgangspunt te nemen, wordt echter de vergoeding vanuit Nedvang aan de gemeenten verlaagd.
Tegenover de verlaagde inkomsten (Nedvang vergoeding) staan de kosten die de gemeente betaalt voor de PMD-inzameling en de op- en overslag, sortering en vermarkting. Doordat de ARN ook afkeur van een deel van het PMD in rekening wil gaan brengen, dreigt bovendien een extra kostenpost te ontstaan. Door Dar/MARN is ***voorlopig*** ingeschat dat het voor de totale periode tot eind 2018 om € 450.000 aan extra kosten gaat. Voor Mook betreft het ongeveer € 10.000 door wijzigingen van inkomsten en kosten.

Het vervolg

Het algemeen bestuur van de GR MARN is in haar vergadering van december akkoord gegaan met het verlaagde percentage van 70%, vanaf 1 september 2017 tot eind 2018. Parallel daaraan heeft de MARN al eerder aan Dar aangegeven om voor de periode na 2018 mee te liften op een landelijke aanbesteding zoals die door de samenwerkingspartner van Dar, te weten Midwaste wordt uitgevoerd. Hiermee wordt de schaal vergroot en daarmee positie voor de MARN-gemeente versterkt.

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: gemeenteraad van Mook en Middelaar
Van: College van B&W
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: mm18000445
Datum: 23 januari 2017
Onderwerp: Merovingenstraat 30 te Mook

Geachte gemeenteraadsleden,

Wij hebben een positief standpunt ingenomen op het principeverzoek van woningcorporatie Destion voor het adres Merovingenstraat 30 te Mook. In deze memo willen wij graag een korte toelichting geven op dit besluit.

Huidig gebruik/situatie
Het appartementencomplex is in eigendom van Destion en wordt al meer dan 20 jaar gebruikt door Stichting Dichterbij voor de huisvesting van hun cliënten. Alle cliënten maken gebruik van de wet langdurige zorg (wlz zorg). Op dit moment wonen er 13 cliënten in groepsvorm. Dit betekent dat zij weliswaar een eigen slaapkamer hebben, maar verder delen zij alle voorzieningen zoals keuken en de woon- en badkamer. Ook de achtertuin wordt gedeeld.

Gewenst gebruik/situatie
Dichterbij geeft aan dat de huidige situatie niet meer voldoet aan de huidige behoefte van hun cliënten. Alhoewel de cliënten het prettig vinden om samen te wonen met andere mensen is er een sterke behoefte aan meer privacy. Dit geldt overigens niet alleen voor de huidige bewoners, maar de wens voor meer privacy is een algemene tendens. Destion en Dichterbij willen nu dat het huidige complex wordt verbouwd tot 12 appartementen voor 12 cliënten. In de huidige bebouwing kunnen maximaal 8 appartementen gerealiseerd worden. Om nog eens vier appartementen mogelijk te maken is het nodig om een extra bouwlaag te realiseren.

Vigerend bestemmingsplan
In het bestemmingsplan Mook-Molenhoek heeft de locatie de bestemming 'wonen'. Aldus de omschrijving van het begrip woning in het bestemmingsplan is hier de huisvesting van één afzonderlijk huishouden toegestaan. Het huidig gebruik van de locatie komt eigenlijk niet overeen met de bestemming in het bestemmingsplan. Het huidig gebruik is weliswaar wonen, maar het wonen wordt gefaciliteerd vanuit een zorginstelling. Daarnaast is er sprake van 24-uurs zorg die vergoed wordt vanuit de wet langdurige zorg. Strikt genomen zou een bestemming maatschappelijk hier beter zijn geweest. De goothoogte in het bestemmingsplan is maximaal 6 meter, de nokhoogte maximaal 10 meter.

Zowel het gewenste gebruik alsook de gewenste bouwhoogte passen niet binnen de regels van het vigerend bestemmingsplan.

Beoordeling verzoek
Uit het verzoek blijkt dat Dichterbij graag het huidige gebruik wil continueren en daarbij het wooncomfort voor hun cliënten wil vergroten. Uit de aanvraag blijkt tevens dat de huidige cliënten graag blijven wonen aan de Merovingenstraat. In de gemeentelijke woonvisie staat dat de gemeente stuurt op voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een lichamelijke, psychische of psycho-sociale beperking, inclusief de nodige zorg- en welzijnsvoorzieningen.

Om de gewenste ontwikkeling mogelijk te maken zal van het bestemmingsplan afgeweken moeten worden. De nu geldende maximale goothoogte houdt een eventuele derde bouwlaag tegen. De tekeningen/schetsen die bij het verzoek zijn gevoegd zijn voorgelegd aan de commissie ruimtelijke kwaliteit. Vanuit de commissie ruimtelijke kwaliteit wordt aangegeven dat een extra bouwlaag vanuit stedenbouwkundig en ook architectonisch perspectief geen probleem hoeft te zijn. Wel is het belangrijk dat bij de eventuele uitwerking van het bouwplan vooraf afgestemd wordt met de commissie ruimtelijke kwaliteit.

Oplossing
Hetgeen Dichterbij wil is niet het toevoegen van woningen op de Merovingenstraat, maar een kwaliteitsverbetering van het gebouw ten behoeve van het huidig gebruik. Zoals eerder aangegeven sluit het huidige gebruik niet aan bij de bestemming in het bestemmingsplan. Het voorstel van Destion en Dichterbij waarin gevraagd wordt een extra bouwlaag te mogen realiseren ten behoeve van een verbouwing naar zelfstandige wooneenheden kan geregeld worden met de zogenaamde kruimelgevallenregeling, artikel 2.12, lid 1, onder a, onder 2° van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 4 van bijlage II van het besluit omgevingsrecht Bor). De kruimelgevallenregeling kan worden toegepast voor het bouwen wanneer een bouwplan niet voldoet aan het geldende bestemmingsplan. Daarnaast kan de kruimelgevallenregeling worden toegepast wanneer het gewenste gebruik niet overeenkomt met de bestemming. In dit geval kan dus een vergunning worden verleend voor het bewonen van het complex waarbij 24-uurs zorg wordt geboden. De kruimelgevallenregeling is een korte procedure van maximaal 8 weken. Met het toepassen van de kruimelgevallenregeling blijft de onderliggende woonbestemming overeind maar wordt een vergunning verleend voor een ander gebruik.

Conclusie

Het initiatief van Dichterbij en Destion om één bouwlaag toe te voegen aan het bestaande complex en het gebouw te verbouwen tot 12 zelfstandige appartementen betekent een geringe verandering van de huidige situatie en past stedenbouwkundig in de omgeving. Daarnaast wordt door de verbouwing het wooncomfort van de cliënten en daarmee wellicht ook de zorg verbeterd. Wij hebben daarom een positief standpunt ingenomen naar aanleiding van het initiatief. Aan het toepassen van de kruimelgevallenregeling zijn wel voorwaarden verbonden. In de brief die wij aan Destion hebben gestuurd zijn deze voorwaarden nader uitgewerkt. Het is op dit moment niet duidelijk of Destion en Dichterbij hun plannen ook daadwerkelijk willen doorzetten. Wij verwachten binnenkort hier uitsluitsel over te krijgen.

Hoogachtend

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsmemo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: De gemeenteraad van Mook en Middelaar
Van: College van burgemeester en wethouders gemeente Mook en Middelaar
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: mm18000845
Datum: 23 januari 2018
Onderwerp: Herprofilering Bovensteweg – stand van zaken.

Geacht lid van de gemeenteraad,

Met deze memo wordt u geïnformeerd over de stand van zaken ten aanzien van het project Herprofileren Bovensteweg te Mook.

Aanleiding
In 2013 heeft het toenmalige college van B&W als onderdeel van het Masterplan Korendal ingestemd met het initiatief van de herprofilering van de Bovensteweg te Mook. In navolging daarvan is in samenwerking met de ondernemers, bewoners en overige belanghebbenden gewerkt aan het opstellen van een wegontwerp van de herprofilering en is het resultaat hiervan begin 2014 vastgesteld als de 'Voorkeursvariant".

Voor de ruimtelijke inpassing van de herprofilering was het noodzakelijk dat er gronden van derden (particulieren en ondernemingen) werden verworven. De verwerving is in de tweede helft van 2017 afgerond en is verder gegaan met de voorbereiding van de daadwerkelijke uitvoering.

Stand van zaken voorbereiding - uitvoering
Met het verwerven van de gronden was de weg vrij om te starten met de aanbestedingsprocedure. De meervoudig onderhandse aanbestedingsprocedure is inmiddels afgerond en het werk is gegund aan aannemersbedrijf Gebr. Van Venrooij uit Weurt.

Voorafgaand aan de herprofilering zelf, gaan de nutsbedrijven aan het werk om kabels en leidingen te verleggen. De Nutsbedrijven starten in week vier of vijf aanstaande, waarna Gebr. Van Venrooij in week elf of twaalf ook aan het werk gaat. Het totale werk moet voor 1 juli 2018 gereed zijn.

Keerlus
De herprofilering is aangevuld met de aanleg van een keerlus ter hoogte van de toegangsweg naar het station. De voorziening maakt het voor vrachtwagens mogelijk om op een fatsoenlijke en veilige wijze te keren op de Bovensteweg. Dit voor de spoorwegovergang aan de Lindenlaan, waar voertuigen langer dan zes meter niet mogen passeren. De keerlus is zeer gewenst om de verkeersveiligheid op de Bovensteweg te vergroten. In de ontwerpfase is de aanleg van de keerlus afgestemd met de ondernemers.

Communicatie

Bij de voorbereiding zijn de bewoners en ondernemers betrokken en geïnformeerd tijdens diverse overleggen, vanaf de ontwerpfase tot het definitief ontwerp. Op zeven februari aanstaande vindt er een afstemmings-uitvoeringsoverleg plaats met de bewoners, ondernemers, sportverenigingen, Nutsbedrijven en gemeente. Ook zal er een algemene publicatie komen over de werkzaamheden.

Hoogachtend

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Memo

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan: Gemeenteraad
Van: College van B&W
Afdeling: Samenleving
Doc. Nr.: mm1800119g7
Datum: 8 februari 2018
Onderwerp: Cliëntervaringsonderzoek Wmo en jeugdhulp 2016.

Geachte leden van de gemeenteraad,

Door middel van dit memo informeren wij u over de uitkomsten van het landelijk verplichte cliëntervaringsonderzoek (CEO) Wmo en jeugdhulp. Het CEO geeft een algemeen beeld over de ervaringen met de Wmo en jeugdhulp in Mook en Middelaar in het jaar 2016.

De uitvoering van het CEO Wmo en jeugdhulp 2016
Gemeenten zijn verplicht om jaarlijks een Cliëntervaringsonderzoek (CEO) uit te voeren op basis van de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Net als vorig jaar, is dit jaar het CEO weer in afstemming met de regiogemeenten gehouden. Dit geeft ons de mogelijkheid om de resultaten regionaal te vergelijken. De dataverzameling is net als vorig jaar uitgevoerd door I&O Research, waarna de onderzoeksafdeling van de gemeente Nijmegen de data heeft verwerkt tot twee rapporten:

- Ervaringen Wmo Cliëntervaringsonderzoek Mook en Middelaar 2016
- Ervaringen jeugdhulp Cliëntervaringsonderzoek Mook en Middelaar 2016

Beide stukken zijn voorgelegd aan de ASD Mook en Middelaar, zodat de leden een inspraakreactie konden geven. De ASD heeft er voor gekozen om geen advies te geven.

Steekproef
In Mook en Middelaar zijn medio mei en juni 2017 alle Wmo- en jeugdcliënten die in 2016 een actieve voorziening hadden benaderd. Dit zijn in totaal ruim 400 cliënten (311 cliënten Wmo en 96 cliënten jeugdhulp). Cliënten die in 2016 wel een keukentafelgesprek hebben gehad, maar bij wie uiteindelijk geen voorziening is aangevraagd of toegekend, maken geen onderdeel uit van deze selectie. De cliëntervaring van jeugdhulp is gemeten onder twee groepen: jeugdigen van 15+ jaar hebben de vragenlijsten zelf ingevuld en bij jeugdigen van -15 jaar is de vragenlijst ingevuld door ouders/verzorgers.

Vragenlijsten
Een belangrijk deel van de enquête bestond uit landelijk vastgestelde, deels verplichte vragen. We hebben er regionaal voor gekozen om de verplichte vragenlijst van het Rijk aan te vullen met aanvullende vragen om meer inzicht te krijgen in de cliënttevredenheid. Het CEO betrof enerzijds vragen over het regelen van de ondersteuning. Hierbij zijn vragen over het proces rondom de aanvraag gesteld, zoals contact met verschillende professionals (Kernteam/Sociaal Team, huisarts) en het omgaan met de ondersteuningsvraag. Anderzijds is de kwaliteit, waardering en het effect van

de ondersteuning en de voorzieningen onderzocht.

Respons
Alle cliënten Wmo en jeugdhulp hebben een begeleidende brief en een schriftelijke vragenlijst thuisgestuurd gekregen. In de begeleidende brief is de mogelijkheid vermeld om het onderzoek online in te vullen. De respons ligt bij de Wmo op 42% (129 respondenten), dat is vergelijkbaar met de 43% van 2015 en de rest van de regio. De respons bij jeugdigen ligt gemiddeld op 31% (30 respondenten), variërend van 40% bij jeugdigen van 15+ jaar tot 26% bij ouders van jeugdigen van -15 jaar. Dit is vergeleken met de regio erg hoog. Vorig jaar viel de respons onder jeugdigen en ouders met respectievelijk 25% en 19% lager uit. Voor Wmo leverden de enquêtes voldoende respons op om uitspraken te kunnen doen. Voor jeugdhulp was het aantal respondenten te klein om conclusies te kunnen trekken. Zodoende zijn er bij jeugdhulp alleen rapportcijfers opgenomen in de rapportage.

Resultaten
De resultaten in de rapportages geven overwegend een positief beeld. Hieronder worden opvallende zaken benoemd. Ook wordt uitgelicht op welke punten cliënten ontevreden zijn. Ten slotte worden de lokale resultaten vergeleken met de regio.

1. Tevredenheid

Verreweg de meeste respondenten zijn over het algemeen (zeer) tevreden met het proces rond het regelen van de ondersteuning. Bij de Wmo geven zij het rapportcijfer 7.6, bij jeugdhulp is dit het rapportcijfer 7.1 (gelijk beoordeeld door jeugdigen en ouders). Dit is helaas niet te vergelijken met vorig jaar, omdat deze vraag vorig jaar niet is gesteld.

Bij de Wmo was 83% (zeer) tevreden over het contact met het Sociaal Team (in de rapportage nog kernteam genoemd) en 89% is (zeer) tevreden over het verloop van het keukentafelgesprek. De andere aspecten van het contact worden beoordeeld met percentages tussen de 76% en 87% tevredenheid. Wat positief opvalt is de hoge tevredenheid van de cliënten over het contact met de huisarts (89%), dat ze serieus worden genomen (87%), hoe er samen naar een oplossing wordt gezocht (82%), dat zij zich beter kunnen redden door de ondersteuning die ze krijgen (82%) en dat zij goed geïnformeerd worden bij het oplossen van de hulpvraag (80%). Het informeren bij het oplossen van de hulpvraag viel vorig jaar fors lager uit met een tevredenheidspercentage van 59%. In al deze gevallen zijn cliënten meer tevreden over het regelen van de ondersteuning dan vorig jaar. Een andere positieve ontwikkeling is dat bij 80% van de keukentafelgesprekken iemand uit het sociale netwerk van de cliënt aanwezig was.
Opvallend is wel dat in 2015 nog 81% wist waar zij heen moesten met hun hulpvraag. In 2016 is dat met 77% nog steeds goed, maar wel lager dan in 2015.

Naast het (proces rond het) regelen van de ondersteuning is respondenten ook gevraagd naar de kwaliteit van de ondersteuning. De respondenten zijn over het algemeen gezien tevreden over de kwaliteit van de ondersteuning. Er wordt een 7.8 gegeven bij de Wmo (in 2015 was dit een 7.7), een 7.6 bij jeugdigen +15 jaar en een 7.5 bij jeugdigen -15 jaar (in 2015 was dit een 7.7). Ook de kwaliteit van de ondersteuning vanuit de Wmo scoort op alle vragen 70% of hoger. Binnen de Wmo is 83% (zeer) positief over de kwaliteit van de ondersteuning en bij 87% sluit deze goed aan op de hulpvraag. Vergeleken met 2015 is dit een verbetering (respectievelijk 72% en 76%). De andere aspecten van het contact worden beoordeeld met percentages tussen de 70% en 82% tevredenheid, dit is vergelijkbaar met 2015.

2. Ontevredenheid

Er zijn ook enkele vragen waarop minder hoog is gescoord en waar de ontevredenheid is toegelicht. Zo wist 9.4% niet waar ze moesten zijn met hun hulpvraag, vond 8.6% dat ze niet snel werden

geholpen en vond 7.9% niet dat door de ondersteuning er een betere kwaliteit van leven ontstond. Bij de keukentafelgesprekken is in 60% van de gevallen gesproken over een eigen bijdrage en bij 50% over de onafhankelijke cliëntondersteuner. Er zijn in bepaalde gevallen opmerkingen geplaatst over de snelheid van het regelen van passende ondersteuning (5 keer), de hoeveelheid ondersteuning (6 keer), de eigen bijdrage (6 keer) en over het wisselen of niet vervangen van de hulp bij afwezigheid (5 keer).

3. Regionale vergelijking

De score van Mook en Middelaar is ten opzichte van de regio bij bepaalde vragen goed en bij andere vragen blijven we wat achter. In de regionale vergelijking blijkt dat we bij de onderdelen "serieus genomen", "samen op een goede manier naar oplossing gezocht", "kwaliteit van ondersteuning" en "ondersteuning past bij hulpvraag" het hoogst scoren van de regio. We scoren echter bij de onderdelen "snel geholpen", "kan beter dingen doen (redzaamheid)" en "kan mezelf beter redden" op Nijmegen na het laagst. Bij de vraag of "de ondersteuning een verbetering van de kwaliteit van leven" teweeg brengt scoren we het laagst van de regio.

Conclusie

De resultaten zijn overwegend positief te noemen; klanten beoordelen de meeste vragen naar tevredenheid. Het is goed om te zien dat cliënten tevreden zijn over de dienstverlening binnen de gemeente en de kwaliteit van de ondersteuning die ze krijgen. We onderscheiden wel een aantal aandachtspunten: Ten eerste is het Sociaal Team voor bepaalde cliënten nog onbekend. Ten tweede ervaren cliënten dat ze niet snel genoeg worden geholpen. Ten derde blijven we achter in het aspect dat ondersteuning een verbetering van de kwaliteit van leven teweeg brengt. Ten vierde beschikken niet alle cliënten over voldoende informatie over het keukentafelgesprek en de ondersteuning. Ten vijfde ervaren cliënten dat er niet goed wordt omgegaan met vakanties en wisselingen bij aanbieders.

Wat doen we met deze aandachtspunten?

We verwachten dat cliënten het proces rondom het regelen en de kwaliteit van de ondersteuning beter gaan ervaren wanneer we aandacht besteden aan onderstaande punten:

1. Bekendheid van het Sociaal Team

We willen graag dat alle inwoners de gemeente weten te vinden als men ondersteuning vanuit de Wmo en Jeugdwet nodig heeft. Op verschillende manieren hebben we in 2017 geprobeerd om bekender te raken bij inwoners en samenwerkingspartners. Zo hebben we de naam veranderd van kernteam naar Sociaal Team. Hier hebben we alle cliënten met een actieve indicatie van op de hoogte gebracht. Ook is er een folder met informatie over het Sociaal Team verspreid onder alle samenwerkingspartners. We willen onze bekendheid verder vergroten door zichtbaar te zijn voor inwoners en verwijzers. We nemen deel aan het eerstelijnsoverleg en gaan nieuwe contacten leggen met belangrijke lokale partners die een signaalfunctie hebben en als mogelijke vindplaats voor nieuwe cliënten kunnen dienen. Ook willen we communicatie over het Sociaal Team beter stroomlijnen via lokale media, de gemeentewebsite en Facebook.

2. Snelheid van de ondersteuning

Cliënten ervaren dat ze niet snel genoeg worden geholpen. Na de eerste melding bij de gemeente moet binnen 6 weken een onderzoek zijn uitgevoerd, dat wordt bekrachtigd met een onderzoeksverslag. Na ondertekening van het gespreksverslag door de cliënt en op het moment van ontvangen van het onderzoeksverslag per post heeft het college 2 weken de tijd om een besluit te nemen over de voorziening. Uit een systeemcontrole over 2016 en het eerste half jaar van 2017 blijkt dat voor Wmo respectievelijk 79% en 83% van de aanvragen binnen het wettelijke termijn van twee weken zijn verwerkt. Voor jeugdhulp zien we dat dit minder vaak wordt gehaald, respectievelijk 47% in 2016 en 59% in 2017. Daarnaast nemen onderzoeken bij jeugdigen vaak meer tijd in beslag omdat

meerdere gesprekken worden gevoerd met de jeugdigen en/of de ouders, informatie wordt opgevraagd en afstemming is vereist met (andere) zorgverleners. Deze termijnen blijken ook lastig te reguleren, aangezien crisissituaties voorrang krijgen op reguliere aanvragen. Tevens is er vaak sprake van drukkere en minder drukke perioden, zowel voor het Sociaal Team als voor de backoffice. Dit is met de beperkte bezetting van het Sociaal Team moeilijk op te vangen. Ook gedurende vakanties en/of bij ziekten kan dit invloed hebben op het niet behalen van deze termijnen. Binnen de organisatie wordt momenteel gekeken hoe we de kwetsbaarheid van het Sociaal Team kunnen verminderen.

3. Verbetering kwaliteit van leven

In vergelijking met de regio geven onze cliënten vaker aan dat de ondersteuning niet altijd een verbetering van de kwaliteit van leven teweeg brengt. Een verklaring zou kunnen zijn dat cliënten meer en intensievere ondersteuning willen dan is toegekend. Wij baseren de benodigde ondersteuning echter op de persoonlijke situatie en behoefte van de cliënt. Wanneer cliënten ontevreden zijn over de hoeveelheid ondersteuning die zij ontvangen, kunnen ze contact opnemen met het Sociaal Team. Het Sociaal Team zal dan een onderzoek uitvoeren.

4. Cliënten beter informeren over het keukentafelgesprek

Cliënten bleken niet altijd op de hoogte te zijn van informatie over de eigen bijdrage en de cliëntondersteuner. Uit het CEO van 2015 blijkt ook dat cliënten behoefte hebben aan duidelijke informatie op papier en dat ze over onvoldoende informatie beschikten om zich voor te bereiden op het keukentafelgesprek. Momenteel is er een folder in de afrondende fase die alle cliënten voorafgaande aan het keukentafelgesprek gaan ontvangen. Hierin wordt alle relevante informatie over ondersteuning vanuit de Wmo en Jeugdwet gegeven. We verwachten dat deze folder met ingang van het eerst kwartaal van 2018 aan alle nieuwe cliënten kan worden meegegeven.

5. Kwaliteitsonderzoek Hulp bij het Huishouden

Gebaseerd op de toelichting van de respondenten, verwachten wij dat er met name ontevredenheid is over wisselingen en vakanties bij aanbieders van Hulp bij het Huishouden. Dit bleek ook uit het CEO van 2015 en is zodoende voorgelegd aan aanbieders in periodieke overleggen. De ASD heeft vorig jaar geadviseerd om verder onderzoek te doen naar de kwaliteit van de aanbieders Hulp bij het Huishouden. Wij hebben dit advies overgenomen. Onderzoeksbureau Wmo-support heeft in opdracht van de gemeente een tweeledig kwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Enerzijds is er breed uitgevraagd wat de ervaringen van cliënten zijn met de hulp die ze krijgen. Anderzijds is er een technische kwaliteitsmeting uitgevoerd aan de hand van de VSR-methodiek. Dit houdt in dat gecontroleerd is of de woning volgens bestaande richtlijnen wordt schoongemaakt. Wmo-support neemt de resultaten voor de verschillende aanbieders afzonderlijk op in de rapportage. Wij verwachten de resultaten van het kwaliteitsonderzoek in het tweede kwartaal van 2018 met u te kunnen delen.

De uitvoering van het CEO Wmo en jeugdhulp over het jaar 2017

Voor 1 juli 2018 zal de gemeente het cliëntervaringsonderzoek over 2017 uitgevoerd moeten hebben. Wij gebruiken de aandachtspunten van dit jaar om dit onderzoek door te ontwikkelen.

In 2016 is de respons met 31% (30 respondenten) hoger dan in 2015 met 19% (11 respondenten). Dit is echter nog steeds niet voldoende om betrouwbare conclusies te trekken. Zodoende kunnen er voor jeugdhulp geen resultaten worden opgenomen in de rapportage. Dit heeft mede te maken met het beperkte aantal jeugdcliënten dat onze gemeente heeft. De opzet van het CEO jeugd wordt in aanloop naar het CEO over 2017 nader bekeken. Andere regiogemeenten ervaren ook problemen om betrouwbare conclusies te trekken uit het CEO jeugd. Het CEO jeugd is, in tegenstelling tot het CEO Wmo, vormvrij. Er zijn geen wettelijke verplichtingen voor de uitvoering van het CEO jeugd, waardoor ook andere manieren van onderzoek overwogen kunnen worden. Binnen de regio worden de mogelijkheden verkend om over het jaar 2017 een kwalitatief onderzoek (interviews) uit te voeren. De

gemeente Mook en Middelaar wil hier graag in mee gaan, zodat we een beter beeld krijgen over de jeugdhulp in Mook en Middelaar.

De ervaringen van inwoners die wel contact hebben gehad met het Sociaal Team, maar uiteindelijk geen maatwerkvoorziening hebben gekregen, maken geen onderdeel uit van de resultaten. We gaan onderzoeken op welke andere manieren we de klanttevredenheid van deze groep kunnen meten.

Mook, 6 februari 2018

Namens het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits – de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Ervaringen Wmo
Cliëntervaringsonderzoek Mook en Middelaar 2016

Inhoud

1. Achtergrond van het onderzoek 2
2. Het regelen van ondersteuning 4
3. Kwaliteit van de ondersteuning 6
4. Vergelijking regio 8
5. Conclusie 10

Onderzoek en Statistiek Nijmegen

1. Achtergrond van het onderzoek

Waarom een cliëntervaringsonderzoek?

Met het overdragen van de Wmo (en jeugdhulp) van het Rijk naar de gemeenten in 2015, zijn gemeenten verplicht om jaarlijks een cliëntervaringsonderzoek (CEO) te doen. Dit onderzoek dient om de cliënttevredenheid te monitoren, signalen (positief dan wel negatief) op te vangen en de dienstverlening bij te sturen waar nodig.

Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek wordt via een landelijk vastgestelde aanpak uitgevoerd. Onderdeel daarvan is een set van 10 verplichte vragen, over het regelen van de ondersteuning en de kwaliteit/effectiviteit van de ondersteuning. Deze vragen zijn aangevuld met vragen over de toeleiding tot de ondersteuning; met wie is contact geweest en hoe is dat ervaren? Dezelfde vragenlijst is toegepast door de andere gemeenten in het Rijk van Nijmegen (m.u.v. Beuningen). Ook is de enquêtering – uitgevoerd door I&O Research – gezamenlijk gedaan en is op dezelfde wijze gerapporteerd (door bureau Onderzoek en Statistiek van gemeente Nijmegen). Cliënten hebben zowel schriftelijk (88%) als online (12%) gereageerd. Enquêtering vond plaats in mei/juni.

Beschrijving cliëntgroep

Voor het onderzoek zijn alle cliënten aangeschreven met (ten minste) één (wmo-)indicatie in 2016. Cliënten kunnen in 2016 meer dan één indicatie hebben, waaronder indicaties die al vóór 2016 zijn gestart. Van de 311 aangeschreven cliënten hebben 129 de enquête ingevuld; het responspercentage ligt daarmee op 42% (vergelijkbaar met de 43% in 2015). Cliënten zijn op basis van de soort(en) hulp die zij in de enquête zeggen te krijgen, ingedeeld in een groep. Dat is te zien in onderstaande tabel.

cliëntgroepen naar soort hulp	aantal cliënten
vervoer/wonen (zonder andere soorten hulp)	23 (18%)
huishoudelijke hulp (evt. in combinatie met hulp vervoer/wonen)	59 (46%)
begeleiding/kort verblijf (evt. in combinatie met huishoudelijke hulp en/of hulp vervoer/wonen)	28 (22%)
onbekend	19 (15%)
totaal	129

Tabel 1 Cliëntgroepen naar soort hulp

In Tabel 2 zijn de achtergrondkenmerken te zien van cliënten die aan het onderzoek hebben meegedaan. Wanneer geslacht en leeftijd worden vergeleken met deze kenmerken bij alle cliënten die zijn aangeschreven valt een aantal zaken op; 75-plussers doen vaker mee dan cliënten jonger dan 75 jaar. Mannen en vrouwen doen ongeveer even vaak mee.

Geslacht	Leeftijd	Opleiding	Inkomen
vrouw 57%	**t/m 34** 5%	**geen, basis, mavo** 53%	**prima** 41%
man 36%	**35 t/m 49** 4%	**havo, vwo, mbo** 19%	**redelijk** 42%
onbekend 7%	**50 t/m 64** 11%	**hbo, wo** 15%	**moeilijk** 12%
	65 t/m 74 17%	**onbekend** 14%	**onbekend** 5%
	75+ 57%		
	onbekend 7%		

Tabel 2 Achtergrondkenmerken van cliënten die aan het onderzoek hebben meegedaan

Leeswijzer

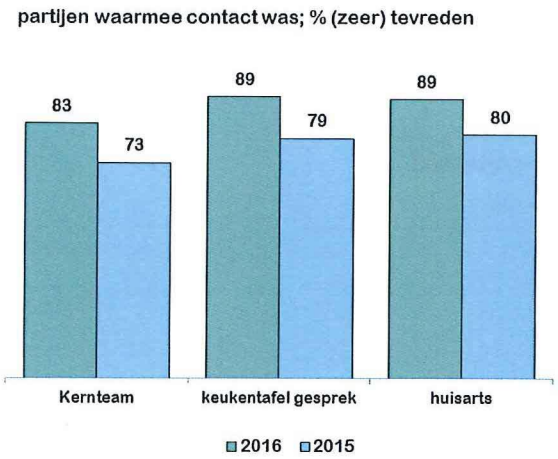
Het vervolg van de rapportage is opgebouwd uit 3 hoofdstukken; over het regelen van ondersteuning (hoofdstuk 2), de ondersteuning zelf (hoofdstuk 3) en een regiovergelijking (hoofdstuk 4). Steeds zijn op de eerste pagina de resultaten visueel weergegeven, daarna volgt tekstuele toelichting. Daarbij zijn ook de bevindingen uit de gesprekken weergegeven. Hoofdstuk 5 bevat de conclusie. Naast deze rapportage worden de resultaten op de verplichte vragen gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl[1].

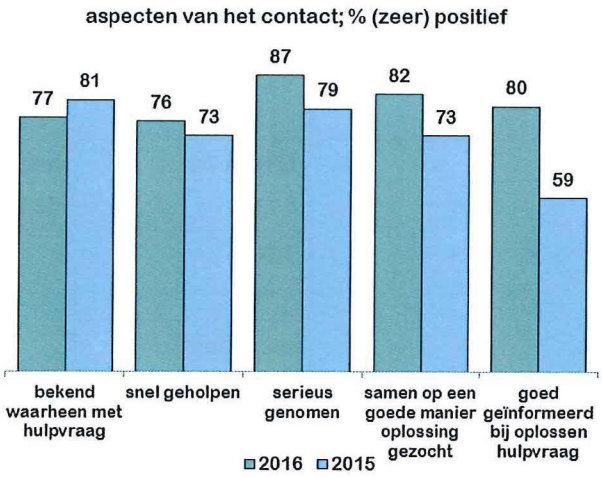
[1] De cijfers op waarstaatjegemeente.nl zijn volgens vaste instructies verwerkt zodat vergelijking tussen gemeenten goed mogelijk is. Dat is op iets andere wijze gebeurd dan in deze rapportage. Daarom kunnen er kleine verschillen zijn tussen de cijfers in de rapportage en online. Dit leidt echter niet tot andere duiding van de resultaten.

2. Het regelen van ondersteuning

Hoeveel cliënten hadden voor hun hulpvraag contact met de volgende partijen:

Kernteam	keukentafelgesprek	zorgaanbieder	huisarts
28%	74%	49%	62%

Gemiddeld rapportcijfer voor het regelen van de hulp

Opmerkingen:

- Ontevreden over de snelheid waarmee hulp wordt geregeld (5 keer)

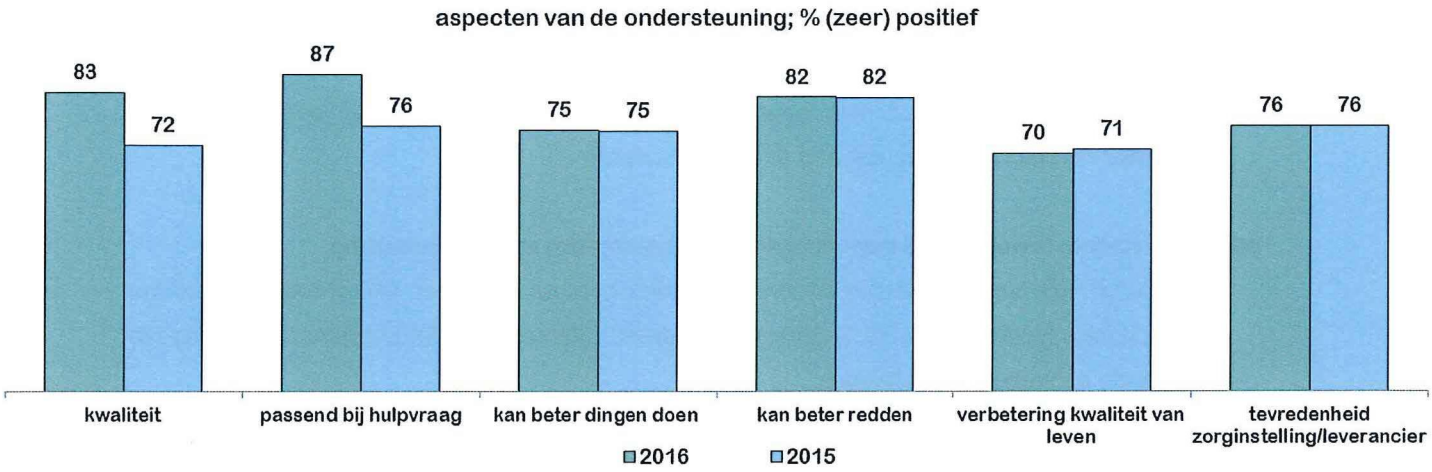
Toelichting figuren: contacten voor het regelen van ondersteuning

- Het **kernteam** wordt door 28% van de cliënten genoemd als contact rond de hulpvraag. Drie kwart had een keukentafelgesprek; dat is opvallend, aangezien een kleiner aandeel aangeeft contact te hebben gehad met het Kernteam. 62% had contact met de **huisarts**, 49% met de **zorgaanbieder**.
- Zo'n 80% van de cliënten had iemand om hen te helpen bij het keukentafelgesprek, meestal een naaste. Bij 60% is gesproken over de hoogte van de eigen bijdrage.
- Ruim de helft van de cliënten weet dat zij gebruik kunnen maken van een **onafhankelijk cliëntondersteuner**. Vorig jaar was dat nog een derde.

Toelichting figuren: tevredenheid met contacten voor het regelen van ondersteuning

- 80% tot 90% van de cliënten is (zeer) tevreden over de contacten die zij hadden rond hun hulpvraag. Minder dan 10% is (zeer) ontevreden. Cliënten zijn wat positiever dan vorig jaar over de contacten die zij hadden.
- Over de verschillende aspecten van het regelen van de hulp is steeds zo'n 75% tot 85% van de cliënten (zeer) tevreden, minder dan een tiende is (zeer) ontevreden. Ten opzichte van vorig jaar antwoordt men veelal positiever. Met name als het gaat over het informeren bij het oplossen van de hulpvraag, is men positiever (80% positief tot zeer positief, tegen 59% in 2015).
- Cliënten beoordelen het regelen van de hulp met een rapportcijfer van 7,6.
- Er zijn maar weinig opmerkingen gemaakt over wat men minder goed vond rond het regelen van de hulp. Meest genoemde klacht is de traagheid van het proces.

3. Kwaliteit van de ondersteuning

Gemiddeld rapportcijfer voor de ondersteuning

7,8

2015

7,7

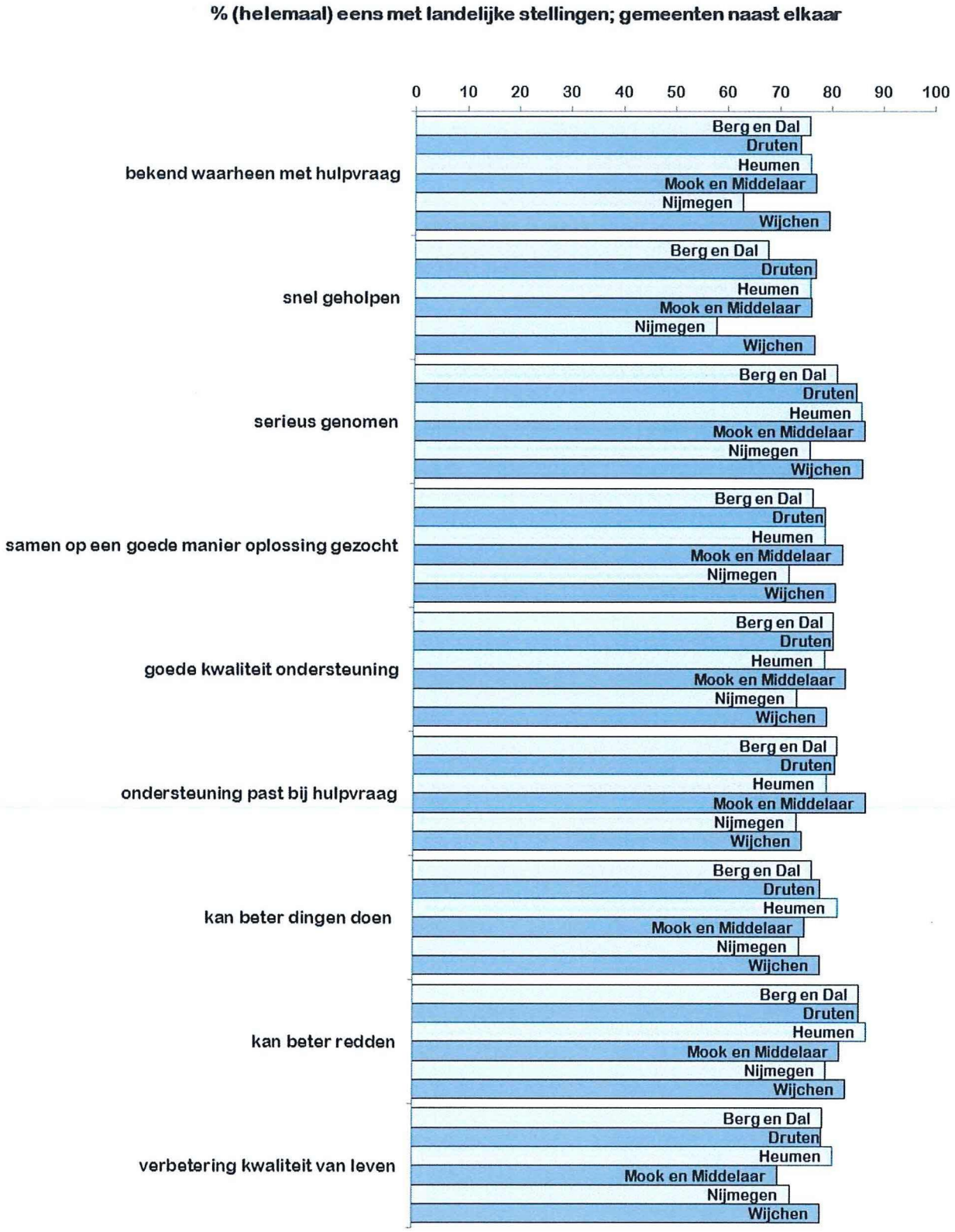
Opmerkingen:

- Positief over de hulp (8 keer)
- Ontevreden over de hoeveelheid hulp of de eigen bijdrage (6 keer)
- Ontevreden over het wisselen van huishoudelijke hulp of het niet vervangen van de hulp bij afwezigheid (5 keer)

Toelichting figuren

- Over de verschillende aspecten van de ondersteuning is steeds 70% tot 85% van de cliënten (zeer) tevreden. Het aandeel (zeer) ontevredenen ligt steeds tussen de 5 à 10%. Ten opzichte van 2015 antwoordt men vergelijkbaar of positiever.
- Cliënten beoordelen de hulp die zij krijgen ruim voldoende, met een 7,8. In 2015 was dat met een 7,7 vergelijkbaar.
- De tevredenheid met het regelen van de hulp en de kwaliteit ervan, ontlopen elkaar nauwelijks. De rapportcijfers zijn vergelijkbaar en ook op de stellingen antwoordt een vergelijkbaar aandeel positief.
- Toelichtingen over de hulp hebben regelmatig een positieve strekking. Meest genoemde verbeterpunten gaan over de hoeveelheid hulp en het wisselen van huishoudelijke hulp of niet vervangen van de hulp bij afwezigheid.

4. Vergelijking regio

Toelichting figuur

- Om de cliënttevredenheid in het Rijk van Nijmegen (m.u.v. Beuningen) te vergelijken, is gekeken naar de score op de landelijke, verplichte stellingen. Gekeken naar de stellingen die gaan over het regelen van de hulp (de eerste vier stellingen in de figuur), valt op dat Nijmegen consequent het laagst scoort. Verder is er geen gemeente die het structureel beter of slechter doet.
- Nijmegen vervult een centrumfunctie voor cliënten beschermd wonen. Dat wil zeggen dat Nijmegen zorgt draagt voor niet-Nijmegenaren met beschermd wonen uit de regio. Daarmee is Nijmegen in de regio de enige gemeente met een cliëntgroep beschermd wonen, wat de vergelijking bemoeilijkt. Aanvullend is daarom vergeleken zonder cliënten beschermd wonen mee te nemen. De verschillen ten opzichte van de regiogemeenten worden dan kleiner, maar blijven wel bestaan. Uit landelijk onderzoek is dan ook bekend dat cliënten in kleinere gemeenten (tot 50.000 inwoners) beter weten waar ze terecht kunnen met hun hulpvraag en tevredener zijn over de snelheid dan cliënten in grotere gemeenten[2].
- Bij de stellingen over de kwaliteit en effectiviteit van de ondersteuning (de laatste vijf stellingen in de figuur) zijn de verschillen tussen de gemeenten kleiner. Wel blijft ook bij deze stellingen de tevredenheid van Nijmeegse cliënten achter. De andere gemeenten verschillen wederom niet structureel van elkaar. De (toch al beperkte) verschillen tussen Nijmegen en de andere gemeenten verdwijnen wanneer de cliënten beschermd wonen buiten beschouwing worden gelaten.
- Tot slot zijn er verschillen in responspercentages. In Nijmegen (35%) en Berg en Dal lag dit wat lager (35%) dan in Mook (43%), Heumen (43%), Wijchen (43%) en Druten (47%).

2 Cliëntervaringen Wmo en jeugd; een benchmark voor gemeenten (2016), I&O Research.

5. Conclusie

Uit de enquêtegegevens ontstaat een vrij positief beeld van de ervaringen die cliënten hebben met ondersteuning uit de Wmo. Het regelen van ondersteuning wordt gewaardeerd met een 7,6 als rapportcijfer. Aandachtspunten dat meerdere keren terugkomt is de snelheid waarmee de hulp wordt geregeld. In vergelijking met 2015 oordelen de cliënten positiever. Ten opzichte van andere gemeentes in de regio scoort Mook en Middelaar niet opvallend.

De tevredenheid voor de kwaliteit van de hulp wordt beoordeeld met een 7,8. Veel cliënten benadrukken hun tevredenheid ook in hun opmerkingen. Een aandachtspunt dat uit de opmerkingen naar voren komt, is ontevredenheid met de hoeveelheid hulp die men krijgt. Daarnaast wordt het wisselen van hulpverleners of het niet vervangen van hulpverleners bij afwezigheid genoemd. Ten opzichte van 2015 zijn cliënten even tevreden tot iets tevredener. Als het gaat om de kwaliteit van de hulp scoort Mook en Middelaar niet opvallend in vergelijking met de andere gemeentes in de regio.

Bij de enquêteresultaten zijn, gekeken naar de respons, enkele kanttekeningen op hun plek. De totale respons van 42% is erg hoog, maar in sommige groepen bleef de deelname achter. Dit doet af aan de representativiteit van het onderzoek en vertekent mogelijk de resultaten. Zo deden 75-plussers vaker mee dan cliënten onder de 75. Ook varieert het responspercentage mogelijk tussen cliënten met verschillende soorten ondersteuning. Dit is echter niet met zekerheid te zeggen omdat we alleen beschikken over enquêtegegevens. Tot slot was de deelname vermoedelijk lager onder cliënten met samenhangende kenmerken als psychische problematiek, lagere opleiding en meer gecompliceerde zorg. Om meer zicht te krijgen op dergelijke groepen, kan een kwalitatief onderzoek worden overwogen.

Ervaringen jeugdhulp

Cliëntervaringsonderzoek Mook en Middelaar 2016

Inhoud

1. Achtergrond van het onderzoek..... 2

2. Cliënttevredenheid..... 3

Onderzoek en Statistiek Nijmegen

1. Achtergrond van het onderzoek

Waarom een cliëntervaringsonderzoek?

Met het overdragen van de jeugdhulp van het Rijk naar de gemeenten in 2015, zijn gemeenten verplicht om jaarlijks een cliëntervaringsonderzoek (CEO) te doen. Dit onderzoek dient om de cliënttevredenheid te monitoren, signalen (positief dan wel negatief) op te vangen en de dienstverlening bij te sturen waar nodig.

Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek wordt via een landelijk vastgestelde aanpak uitgevoerd. Onderdeel daarvan is een set van landelijke (niet-verplichte) vragen, over het regelen van de ondersteuning en de kwaliteit/effectiviteit van de ondersteuning. Veel van deze vragen zijn gebruikt, aangevuld met vragen over de toeleiding tot de ondersteuning; met wie is contact geweest en hoe is dat ervaren? Dezelfde vragenlijst is toegepast door de andere gemeenten in het Rijk van Nijmegen (m.u.v. Beuningen). Ook is de enquêtering – uitgevoerd door I&O Research – gezamenlijk gedaan en is op dezelfde wijze gerapporteerd (door bureau Onderzoek en Statistiek van gemeente Nijmegen). Jongeren vanaf 15 jaar zijn zelf aangeschreven, bij jeugdhulpcliënten jonger dan 15 was de uitnodiging aan hun ouders/verzorgers gericht. Cliënten hebben zowel schriftelijk als online gereageerd. Enquêtering vond plaats in mei/juni.

Respons

Voor het onderzoek zijn alle cliënten aangeschreven met (ten minste) één (jeugdhulp-)indicatie in 2016. Daarbij kan sprake zijn van meerdere indicaties, waaronder indicaties die al vóór 2016 zijn gestart. In tabel 1 is te zien hoeveel cliënten uitgenodigd zijn voor deelname en hoeveel er daadwerkelijke geënquêteerd zijn. Daarnaast zijn ook de responspercentages weergegeven.

clientgroep	aantal uitgenodigd	aantal enquêtes	respons-percentage
Jongeren (15+)	35	14	40%
Ouders (14-)	61	16	26%
Totaal	96	30	31%

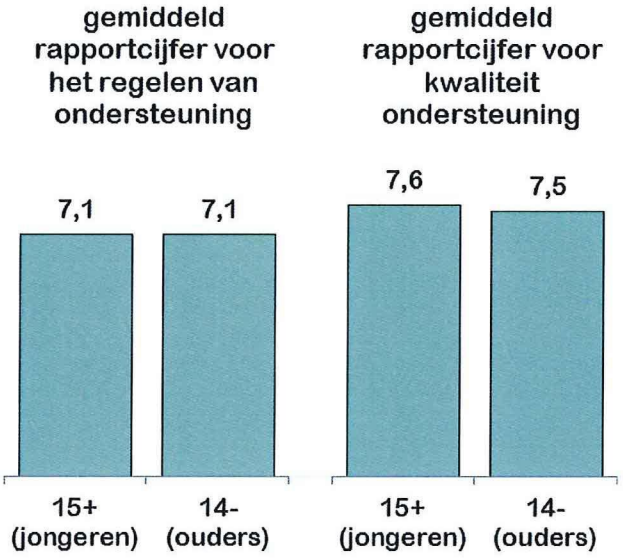
Tabel 1 aantallen en deelname aan het onderzoek

In de tabel is te zien dat het aantal enquêtes (ondanks prima responspercentages) klein is. Ook moeten de resultaten van jongeren en ouders apart worden besproken, omdat het om verschillende groepen respondenten gaat. Vanwege het kleine aantal enquêtes per cliëntgroep kunnen de resultaten maar minimaal worden besproken.

2. Cliënttevredenheid

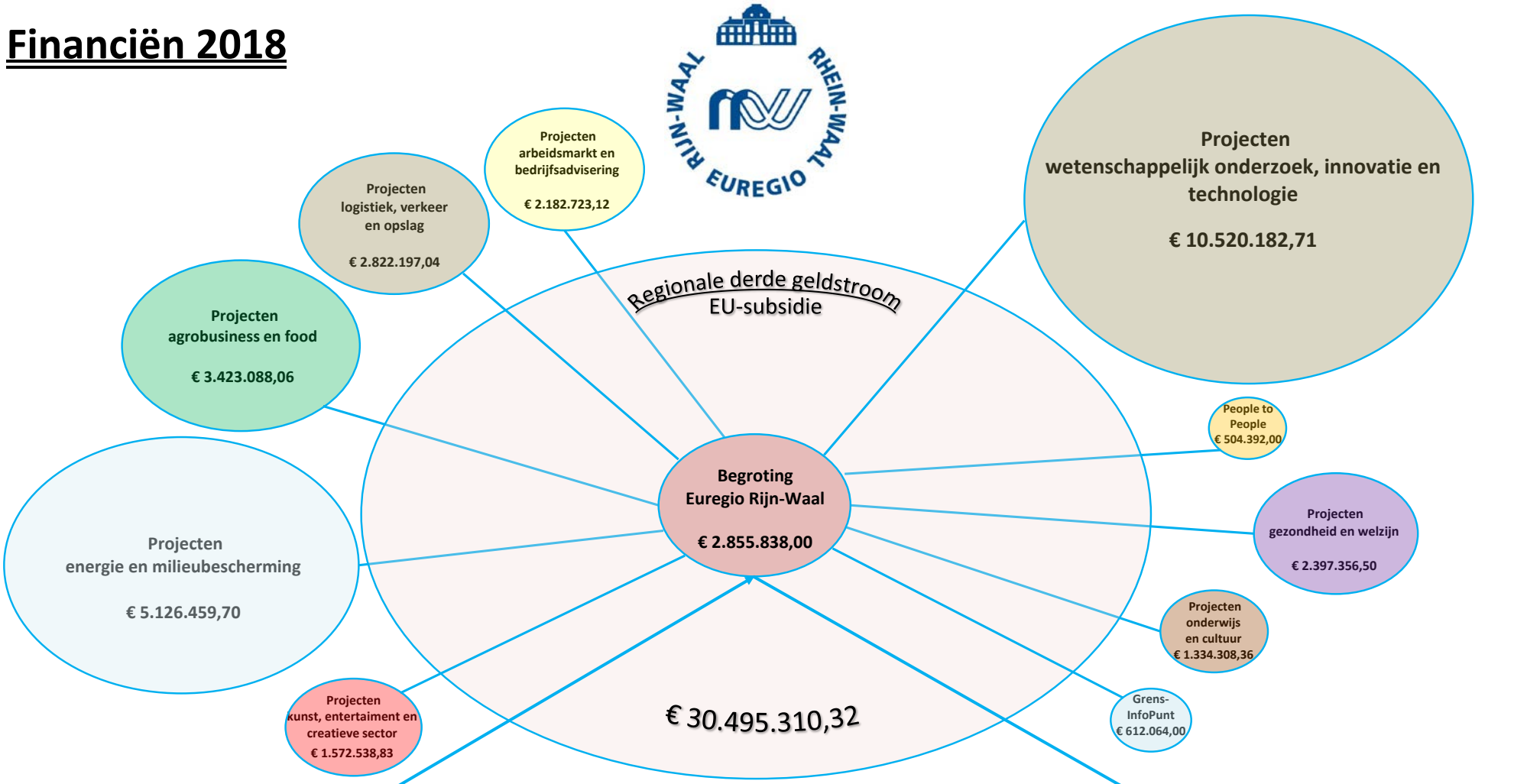
Omdat er slechts 14 enquêtes door jongeren en 16 enquêtes door ouders zijn ingevuld, kunnen geen zinvolle uitspraken worden gedaan over welk aandeel van de cliënten contact had of tevreden antwoordt op een bepaalde stelling. Om toch een (zeer) globaal beeld te krijgen bij de cliënttevredenheid, zijn de rapportcijfers weergegeven in Figuur 1. De figuur wijst in de richting van de volgende bevindingen:

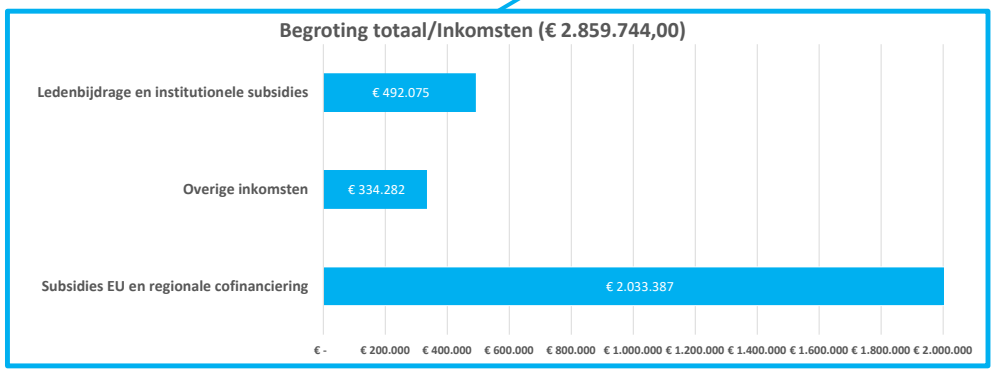
- Zowel het regelen van ondersteuning als de ondersteuning zelf worden beoordeeld met een ruimte voldoende.
- De waardering voor de kwaliteit van de ondersteuning is groter dan de waardering voor het regelen van ondersteuning. Dit is in overeenstemming met de bevindingen in de andere regiogemeenten.
- De tevredenheid van jongeren en ouders ontloopt elkaar niet. In de andere gemeenten zijn de ouders positiever dan de jongeren.

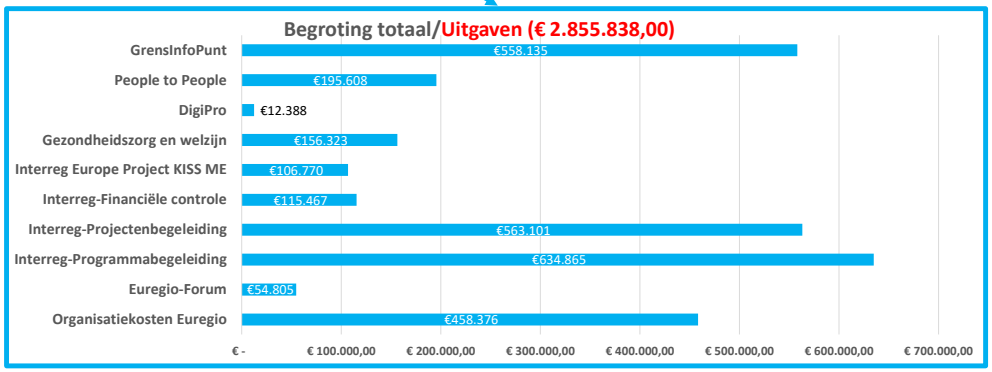

Figuur 1 Rapportcijfers voor het regelen van hulp en de kwaliteit van de hulp

Financiën 2018

Resultaten Euregioraadsvergadering d.d. 30 november 2017 in Duisburg

Op initiatief van de Stadt Duisburg vond de Euregioraadsvergadering deze keer bij het Duisburgse bedrijf Haniel plaats. De geschiedenis van Haniel begint in 1756 en heeft ook een Nederlandse achtergrond. In dit jaar liet Jan Willem Noot een pakhuis voor koloniale waren bouwen en legde daarmee de grondsteen voor het huidige bedrijf. Zijn dochter Aletta en zijn schoonzoon Jacob W. Haniel begonnen met een wijnhandel en een algemeen expeditiebedrijf. De jongste zoon van Aletta en Jacob W. Haniel, Frans, ontwikkelde zich tot de drijvende kracht van het bedrijf en sindsdien heeft Haniel zich tot een wereldwijd opererend concern met een jaaromzet van 3,62 miljard euro ontwikkeld.

Samenwerkingsovereenkomst Veiligheidsregio´s – Kreis Kleve
Op 29 november 2017 werd in het Euregio-Forum een "Samenwerkingsovereenkomst op het gebied van crisisbeheersing en rampenbestrijding" tussen de Kreis Kleve en de Veiligheidsregio Limburg-Noord, de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid, de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden en de Veiligheidsregio Noord-Oost Gelderland ondertekend.

De grensoverschrijdende samenwerking tussen de Kreis Kleve en de buurlanden kent een lange en succesvolle traditie en is van oudsher een vanzelfsprekendheid. Desondanks is de planvorming ten behoeve van rampenbestrijding en crisisbeheersing zowel in de Kreis Kleve als in de vier Veiligheidsregio´s gebaseerd op de desbetreffende nationale wetgeving en is een formele overeenkomst een belangrijk hulpmiddel om in het geval van een ramp de samenwerking goed te laten verlopen. Daarom wordt in de overeenkomst de samenwerking vastgelegd op de terreinen informatie-uitwisseling, risico-inventarisatie, planvorming ten behoeve van rampenbestrijding en crisisbeheersing en gezamenlijk oefenen en is het van oudsher goede nabuurschap nu ook formeel vastgelegd.

Ook de Euregio Rijn-Waal zet zich voor een goede grensoverschrijdende samenwerking op dit gebied in. Zo begeleidt de Euregio Rijn-Waal al sinds ongeveer 15 jaar de ronde tafel openbare orde en veiligheid en ondersteunt veel projecten tussen bijvoorbeeld Nederlandse en Duitse brandweerkorpsen met INTERREG-middelen.

Europees beleid na 2020
Op 20 september 2017 heeft de Europese Commissie de mededeling „Groei en cohesie stimuleren in de grensregio´s van de EU" gepresenteerd. De mededeling benadrukt zowel het belang van de grensregio´s als het belang van het wegnemen of verminderen van grensbarrières: als slechts 20% van de aanwezige grensbarrières worden weggenomen zou dit tot 2% groei van het BBP in de grensregio´s leiden. De belangrijkste punten uit de mededeling kort samengevat:

- ➔ In de mededeling heeft de Europese Commissie 10 concrete actiethema´s geformuleerd. Voor onze grensregio zijn de speerpunten grensoverschrijdende arbeidsmarkt, buurtaalonderwijs, bereikbaarheid (OV), gezondheidszorg en de verminderen van administratieve hindernissen het belangrijkste.

- ➔ De Europese Commissie zal een Border Focal Point bij de DG Regio openen, waar men grensbarrières, die hun oorzaak in verschillen in wet- en regelgeving vinden, kan melden.

- ➔ De Europese Commissie stelt € 600.000 voor pilot projecten beschikbaar, die tot doel hebben, grensspecifieke problemen op te lossen. Per project zal er ca. € 20.000 beschikbaar zijn. De Nederlands-Duitse Euregio´s zijn met partners aan weerszijde van de grens in gesprek om een gezamenlijk projectvoorstel in te dienen.

➔ Met betrekking tot de subsidieprogramma´s wordt in de mededeling de volgende conclusie getrokken: De EU-begroting heeft de afgelopen 25 jaar in belangrijke mate bijgedragen aan de ontwikkeling van de grensregio´s. Toekomstige financieringsprogramma´s dienen hierbij zo zinvol mogelijk en efficiënt bij aan te sluiten en dienen daarbij gericht te zijn op die onderwerpen, die een zeer hoge grensoverschrijdende of EU-meerwaarde hebben. De suggesties van de EU-Commissie wijzen duidelijk op een doorontwikkeling van de structuurfondsen. Bij de uitvoering van maatregelen in de grensregio´s zal de voortzetting van het subsidieprogramma INTERREG weer een belangrijke rol spelen, aangezien de grensregio´s een belangrijk aandeel aan de sociaal-economische welstand leveren en nog steeds testgebieden voor de Europese integratie zijn.

Onderwijs in Euregionaal perspectief
De Euregio Rijn-Waal zet zich reeds lange tijd in om mensen en hun kennis voor de regio te winnen of resp. te behouden. De basisvoorwaarde hiervoor is, dat aan weerszijde van de grens voor alle schoolniveaus buurtaalonderwijs wordt aangeboden. Daarom heeft de Euregio Rijn-Waal het thema buurtaalonderwijs ook als speerpunt in de Strategische Agenda 2020 opgenomen.

De roep om meer buurtaalonderwijs wordt gelukkig nu ook steeds beter bij de Nederlandse regering in Den Haag gehoord. Zo stelt het Actieteam Grensoverschrijdende Economie en Arbeid in de eindrapportage “Grenzen slechten, regio´s verbinden, mensen bewegen” vast: „Als leerlingen hun buurtaal goed beheersen en de (werk)cultuur begrijpen dan kunnen ze de kansen die de grensoverschrijdende regio hen biedt later beter benutten, als werknemer of als ondernemer“. Ook de nieuwe deelstaatregering van Nordrhein-Westfalen heeft het thema euregionaal onderwijs in het coalitieakkoord opgenomen.

Tijdens de Euregioraadsvergadering werden tijdens een paneldiscussie buurtaalinitiatieven voor verschillende onderwijsniveaus gepresenteerd. Aan de paneldiscussie namen vertegenwoordigers deel van het netwerk **Ler(n)ende Euregio** (MBO), **„Nachbarsprache & Buurcultuur“**, der **Euregiorealschule Kranenburg** (beide VO) en **„Spreek je buurtaal“** (basisschool). Alle projecten worden met EU-INTERREG-middelen ondersteund.

➔ Er werd vastgesteld, dat het niet alleen belangrijk is, dat op alle onderwijsniveaus buurtaalonderwijs wordt aangeboden, maar dat het net zo belangrijk is, dat het buurtaalonderwijs tussen de verschillende niveaus wordt afgestemd en op elkaar voortbouwt. De Euregio Rijn-Waal zal de projecten voor een overleg hierover uitnodigen.

➔ Als er in uw gemeente scholen zijn, waarvoor het thema buurtaalonderwijs interessant zou kunnen zijn, kunt u graag contact opnemen met INTERREG-projectcoördinator Joachim Kaufmann (kaufmann@euregio.org, +49-2821-793011)-

Stand van zaken INTERREG V A
De projectontwikkeling in het kader van het programma INTERREG V A Deutschland-Nederland verloopt voorspoedig. Tot nu toe zijn er 28 projecten door de INTERREG-stuurgroep goedgekeurd; 9 bovenregionale projecten en 19 regionale projecten met een totaal volume aan EU-middelen van € 53,3 miljoen.

➔ De Euregioraad heeft in de vergadering een positief standpunt ingenomen met betrekking tot de volgende INTERREG-aanvragen:
1. Bel Air (Vermindering van het endotoxine-niveau in en rond pluimveebedrijven door de inzet van innovatieve technologieën en “Internet of Things”)
2. Heavy Duty 4.0 (ontwikkeling van een innovatieve rotormeettechniek ten behoeve van robuuste intelligente elektromotoren voor o.a. havenkranen en andere robuuste hijs- en hefmachines)

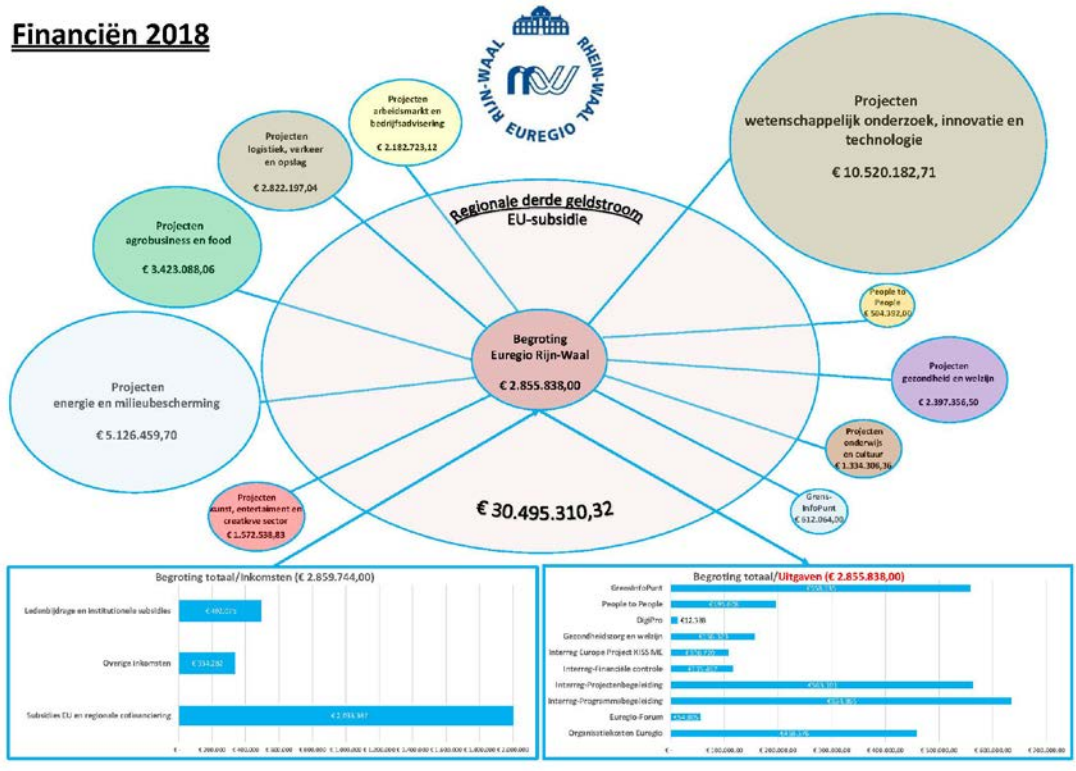
3. EnerPro (Kaderproject voor de ondersteuning van ontwikkelingsprojecten voor duurzame energieproducten)

➔ Voor informatie over deze projecten en het INTERREG programma kunt u graag contact opnemen met het Regionale Programmamanagement bij de Euregio Rijn-Waal: info@euregio.org, +49-28217-793038.

Financiën

De begroting 2018 is opgesteld met inachtneming van de Duitse begrotingsprincipes. Rekening houdend met alle kosten en opbrengsten is er voor 2018 een positief bedrijfsresultaat voorzien van € 3.906,-. In de onderstaande afbeelding zijn de inkomsten en uitgaven ter verduidelijking grafisch weergegeven.

➔ De Euregioraad heeft ingestemd met de voorgestelde begroting voor 2018.

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	
Raadsvergadering d.d.	:	8 maart 2018
Raadscommissie	:	
Commissie d.d.	:	
Programma	:	Algemeen Bestuur
Onderwerp	:	onderzoek geloofsbrieven en toelating raadslid W.Thoonen
Portefeuillehouder	:	Burgemeester mr. drs. W. Gradisen
Bijlagen	:	

Samenvatting

Als gevolg van de beëindiging van het raadslidmaatschap van de heer G. Mulders per 25 januari is een vacature ontstaan. Op grond van de lijstvolgorde die na de verkiezingen in 2014 is bepaald komt de heer W. Thoonen in aanmerking voor deze raadszetel. De voorzitter van het centraal stembureau heeft hem benoemd als raadslid en hij heeft zijn benoeming aangenomen.

Voorstel om te besluiten

1. Een commissie van 3 raadsleden uit uw midden te benoemen om de geloofsbrieven van de heer W. Thoonen te onderzoeken en de commissie te verzoeken hierover schriftelijk verslag uit te brengen;
2. Onder voorbehoud van een positief advies van de commissie de heer W. Thoonen toe te laten als raadslid en hem te verzoeken de eed af te leggen.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

De heer G. Mulders, raadslid namens de DGP, heeft schriftelijk aangegeven per 25 januari 2018 zijn raadslidmaatschap te willen beëindigen. Opvolger volgens de in 2014 vastgestelde lijstvolgorde is de heer W. Thoonen. De voorzitter van het centraal stembureau heeft hem benoemd als raadslid. De heer Thoonen heeft zijn benoeming als lid van de raad binnen de gestelde termijn aangenomen. Overigens blijft de heer Mulders formeel raadslid totdat de geloofsbrieven van zijn opvolger zijn goedgekeurd.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Kan de heer W. Thoonen worden toegelaten als raadslid?

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Om de heer Thoonen toe te laten als raadslid moeten zijn geloofsbrieven onderzocht worden en moet bekeken worden of hij voldoet aan de vereisten voor benoeming als raadslid (zoals genoemd in de Gemeentewet). Een commissie uit de raad (bestaande uit drie leden) onderzoekt de geloofsbrieven, de daarop betrekking hebbende stukken van het nieuw benoemde lid en de kennisgeving van de voorzitter van het centraal stembureau. De commissie brengt van zijn bevindingen schriftelijk verslag uit aan de raad.
Onder voorbehoud van een positief advies van de commissie van onderzoek van de geloofsbrieven neemt de raad een besluit over de toelating van het nieuwe raadslid. Vervolgens moet het nieuw benoemde lid de eed of de verklaring en belofte afleggen om het ambt van raadslid daadwerkelijk te kunnen uitoefenen. De heer Thoonen heeft aangegeven de eed te willen afleggen.

Uitvoering / Planning / Communicatie

Na het afleggen van de eed kan de heer Thoonen het ambt van raadslid uitoefenen. Hij kan dan direct deelnemen aan de beraadslagingen van de raad

Mook, 27 februari 2018

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 10
Documentnummer :

Onderwerp : Onderzoek geloofsbrieven en toelating raadslid W. Thoonen

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van de voorzitter en wnd. griffier d.d. 27 februari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. NVT

Besluit:

1. Een commissie van 3 raadsleden uit ons midden te benoemen om de geloofsbrieven van de heer W. Thoonen te onderzoeken en de commissie te verzoeken hierover schriftelijk verslag uit te brengen;
2. Onder voorbehoud van een positief advies van de commissie de heer W. Thoonen toe te laten als raadslid en hem te verzoeken de eed af te leggen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer:
Documentnummer: mm18000675
Raadsvergadering d.d.: 8 maart 2018
Raadscommissie: Grondgebied
Commissie d.d.: 28 februari 2018
Programma: Programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat
Onderwerp: Fietsroute Heumensebaan – spoorbrug te Molenhoek.
Portefeuillehouder: P.D. Baneke
Bijlagen:

Samenvatting

Het verbeteren van de verkeerssituatie voor fietsers op de Heumensebaan tussen Molenhoek en Groesbeek is al langer een wens. De smalle spoorbrug is één van de knelpunten, zo ook voor de voetgangers die hiervan gebruik maken. Er doen zich mogelijkheden voor om deze situatie te verbeteren.

De elektrificatie van de Maaslijn (spoorlijn Nijmegen – Roermond) zal in 2021 afgerond worden, binnen de werkzaamheden wordt ook de spoorbrug in de Heumensebaan vervangen. De provincie Limburg heeft het aanbod gedaan om tegen meerkosten van € 270.000 (inclusief btw) een aparte fiets- en voetgangersstrook aan te leggen bij de vervanging van de huidige brug. Naast de kosten specifiek voor de bouw van de brug moet er rekening worden gehouden met het in- en begeleiden van de voet- en fietsgangers aan weerszijde van de brug. De raming hiervoor bedraagt € 35.000 exclusief btw. Hiermee komen de totaalkosten voor de gemeente Mook en Middelaar uit op € 305.000, hiervan is een bedrag van 40% subsidiabel, bedrag groot € 122.000. De 'netto' bijdrage komt hiermee uit op € 183.000. Gezien de betrekkelijk lage kosten wordt voorgesteld om in te gaan op het aanbod van de provincie Limburg en de benodigde middelen te reserveren.

Om een aantrekkelijke fietsverbinding tussen Molenhoek en Groesbeek te realiseren is ook een vrijliggend fietspad ten zuiden van de Heumensebaan noodzakelijk. Dit fietspad sluit aan op het vrijliggend fietspad langs de Rijlaan in de gemeente Berg en Dal, waar de realisatie in het najaar van 2018 van start gaat. Totale projectkosten voor een vrijliggend fietspad vanaf de spoorbrug tot aan de gemeentegrens met Berg en Dal zijn geraamd op € 520.000 exclusief btw. De realisatie van de volledige fietsverbinding heeft blijvend aandacht en wanneer mogelijkheden voor realisatie zich aandienen, zullen deze worden benut.

Voorstel om te besluiten

1. In te stemmen met het voorstel van de provincie Limburg om bij de vervanging van de huidige spoorbrug in de Heumensebaan te Molenhoek, tegen meerkosten van € 270.000 (inclusief btw) een aparte fiets- en voetgangersstrook te realiseren.
2. Op basis van de te verwachten provinciale subsidie ad € 122.000, € 183.000 beschikbaar te stellen voor de aparte fiets- en voetgangersstrook bij de nieuwe spoorbrug en de aanvullende verkeers- maatregelen aan weerszijde van de brug.
   Hiervoor worden de onderstaande financieringsbronnen aangewend.

- bestemmingsreserve Wijkontwikkeling	€ 100.000
- bestemmingsreserve Creatieve en culturele doeleinden	€ 38.815
- vrij besteedbare reserves gemeente Mook en Middelaar	€ 44.185
totaal beschikbaar	€ 183.000

3. Nadat de reserve Creatieve en culturele doeleinden op € 0 staat overgaan tot opheffen.
4. Het voornemen uit te spreken om een vrijliggend fietspad aan de zuidzijde van de Heumensebaan te realiseren, dat aansluit op het fietspad van de gemeente Berg en Dal. De besluitvorming hierover laten plaats vinden in de volgende (aanstaande) raadsperiode.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Voor fietsers die reizen tussen Molenhoek en Groesbeek, is de Heumensebaan altijd de kortste route geweest. Met de realisatie van het Station Mook-Molenhoek wordt de noodzaak van een goede fietsverbinding tussen beide dorpen steeds groter. De huidige situatie op de Heumensebaan biedt echter niet voldoende comfort en veiligheid om fietsen aantrekkelijk te maken. De gemeente Berg en Dal heeft daarom eerder al besloten om in 2018 een vrijliggend fietspad te realiseren langs de zuidzijde van de Rijlaan, tot aan de gemeentegrens met Mook en Middelaar (Bisseltsebaan).

Om elektrificatie van de Maaslijn mogelijk te maken dient de spoorbrug in de Heumensebaan te worden verhoogd. De provincie heeft onderzocht of dit mogelijk is met het bestaande brugdek, maar dat bleek onverantwoord te zijn waardoor vervanging van de volledige brug noodzakelijk wordt. Naar aanleiding van het gemeentelijke verzoek heeft de provincie onderzocht of het mogelijk is om bij de nieuwbouw een extra fiets- en voetgangersstrook te realiseren. Het verzoek is positief ontvangen en de provincie wil hier aan meewerken. De meerkosten van een fiets- en voetgangersstrook bedragen € 270.000 (inclusief btw) en de provincie vraagt ons om deze benodigde middelen te reserveren en te zijner tijd daadwerkelijk bij te dragen. Voor alle duidelijkheid het betreft één strook (pad) aan de zuidzijde van de brug.

In oktober 2017 hebben wij u middels een memo geïnformeerd over mogelijke verkeersmaatregelen op het traject Heumensebaan en het hiervoor aangehaalde aanbod van de provincie Limburg. De memo en de provinciale brief over de spoorbrug hebben geleid tot de volgende motie:

1. De voorzitter van het Bestuurlijk opdrachtgeversoverleg van het project Maaslijn, de Gedeputeerde Mackus, te verzoeken de verbreding t.b.v. voetgangers en fietsers van het viaduct Heumensebaan toe te voegen aan de scope van het project Maaslijn.
2. Een voorstel ter financiering van deze wenselijke verbreding aan de raad aan te bieden.
3. Met een aanvullend voorstel te komen voor de realisatie van het plan in combinatie met verkeersveilige aansluitingen aan beide zijden van de fiets-/voetgangersbrug.

Met dit raadsvoorstel wordt gehoor gegeven aan de hiervoor genoemde motie.

Probleemstelling / centrale vraag (Wat willen we bereiken)

Willen we de situatie voor fietsers en voetgangers op de Heumensebaan verbeteren door de aanleg van een aparte fiets-/ voetgangersstrook op de nieuwe spoorbrug?

Oplossingsrichtingen

Zoals hiervoor aangegeven biedt de provincie Limburg ons de mogelijkheid om 'mee te liften' bij de bouw van een nieuwe spoorbrug in de Heumensebaan. Dit in de vorm van het aanbrengen van de gewenste fiets- en voetgangersstrook aan de zuidzijde van de spoorbrug.

In het eerste schetsontwerp en de raming van de provincie Limburg is uitgegaan van een fiets- en voetgangersdeel van ca. 3,30 meter en een gedeelte voor automobilisten van ca. 2,20 meter, wat gelijk is aan de huidige situatie. Eerder is in 2016 al eens gekeken naar de mogelijkheid om een nieuwe fietsbrug te realiseren (autonoom door de gemeente), de kosten daarvan werden toen geraamd op € 912.000 exclusief btw.

Bij het aanbrengen van een verbreding aan de brug, moet er wel rekening worden gehouden met het goed in- en begeleiden van de fiets- en voetgangers aan weerszijde van de brug. Dit bijvoorbeeld door het aanbrengen van markering op de kruising met de Lindenlaan en voor een deel de aanleg van een (vrijliggend) fiets- voetpad aan de zijde van Groesbeek. Het pad moet doorlopen tot een locatie waar men veilig de Heumensebaan kan oversteken. Het pad komt in de berm van de huidige rijbaan, die nu bestaat uit gras en lage struiken en past goed in een eventueel volledig vrijliggend pad naar Groesbeek.

Het in- en begeleiden van de fiets- en voetgangers maakt geen onderdeel uit van de nieuwe brug en zit dus niet in de gevraagde financiële bijdrage van de provincie. Naar verwachting bedragen de kosten hiervan € 35.000 exclusief BTW.

Het is de bedoeling om tot een integraal ontwerp te komen waarbij naar alle waarschijnlijkheid ook gesproken moet worden met Natuurmonumenten over het verwerven van een strookje grond (wegberm).

Een aandachtspunt bij het ontwerp is de hoogte van de aansluitende wegen, zeker aan de kant van Molenhoek in relatie met de nabij gelegen woningen. Dit is al opgemerkt en gewaarborgd binnen het werkproces.

Financiën
Vanuit de provincie Limburg is er een beschikking afgegeven van maximaal € 175.000 voor maatregelen ter verbetering van de bereikbaarheid van station Mook-Molenhoek voor fietsers. Opgemerkt dient te worden dat de provinciale subsidie ten behoeve van dit project maximaal 40% van de kosten bedraagt en dat de gemeente Mook en Middelaar ten minste 60% eigen financiële middelen dient in te zetten voor de realisatie van dit project.

Afgaand op de ramingen en de toegezegde subsidie, is de gemeentelijke financiële bijdrage als volgt:

- bijdrage aan spoorbrug		€ 270.000	(inclusief btw)
- raming aanvullende verkeersmaatregelen	+	€ 35.000	(exclusief btw)
subtotaal		€ 305.000	
- subsidie provincie Limburg	-	€ 122.000	(40% van 305.000)
gemeentelijke bijdrage		€ 183.000	

Als dekking van de gemeentelijke kosten wordt het volgende voorgesteld:

- bestemmingsreserve Wijkontwikkeling	€ 100.000
- bestemmingsreserve Creatieve en culturele doeleinden	€ 38.815
- Vrij besteedbare reserves	€ 44.185
totaal beschikbaar	€ 183.000

Lange termijn
Het knelpunt voor fietsers bevindt zich niet alleen op de spoorbrug maar op het gehele wegvak richting Groesbeek. Om een aantrekkelijke fietsroute te realiseren is er gekeken naar de mogelijkheid om over te gaan tot de aanleg van een vrijliggend fietspad, de kosten daarvan worden geraamd op € 520.000 (exclusief btw). De aanleg hiervan is een nadrukkelijke wens en heeft de aandacht. Vandaar dat wij ons blijven focussen op de mogelijkheid en haalbaarheid hiervan.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Als we zonder partners een fietsbrug willen realiseren worden de kosten geraamd op € 912.000 exclusief BTW (prijspeil 2016). Met het aanbod van de provincie Limburg om de nieuwe spoorbrug tegen meerkosten te verbreden, kan hetzelfde (verkeerskundige) effect worden bereikt, dit tegen veel lagere kosten. Gelet op het feit dat de huidige brug ca. 130 jaar oud is kan er redelijkerwijs vanuit gegaan worden dat deze kans op korte termijn niet nogmaals voorbijkomt.

De spoorbrug is echter niet het enige knelpunt op de route voor fietsers naar Groesbeek, ook het ontbreken van een goede fietsvoorziening langs de Heumensebaan wordt als een knelpunt ervaren. Het voorstel is dan ook om aansluitend op het verbeteren van de spoorbrug in te zetten op een vrijliggend fietspad langs de Heumensebaan dat aansluit op het nieuwe fietspad dat de gemeente Berg en Dal gaat aanleggen.

Juridische aspecten
Voor de aansluiting op fietsbrug aan de oostzijde (zijde Groesbeek) dient een reguliere wabo-procedure doorlopen te worden op basis van artikel 4 lid 8 van bijlage II Bor.

Uitvoering / Planning / Communicatie
De nieuwbouw van de spoorbrug maakt onderdeel uit van het project 'Elektrificatie Maaslijn', waarbij de provincie Limburg de regie voert. De voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden worden opgepakt door ProRail. Deze partij is immers eigenaar van de spoorbrug en betreft het een zogenaamd 'spoorswerk'. De elektrificatie van de Maaslijn wilt men in 2020 en 2021 realiseren, echter is het plan om de bouw van de spoorbrug naar voren te halen. Qua planning wordt nu gekoerst op de

herfstvakantie 2019 (oktober). Dit gecombineerd met een treinvrije periode waarbij aan en boven de spoorlijn kan worden gewerkt.

De totale afsluiting van de Heumensebaan voor de bouw van de nieuwe brug zal langer duren dan alleen de genoemde vakantieperiode. Het aanbrengen van een tijdelijke brug gedurende de bouw vraagt een aanzienlijke aanpassing en is niet voorzien.

Mook, 16 januari 2018

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
Mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 11
Documentnummer :

Onderwerp : Fietsroute Heumensebaan - spoorbrug te Molenhoek.

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 16 januari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 28 februari 2018

Besluit:

1. In te stemmen met het voorstel van de provincie Limburg om bij de vervanging van het huidige spoorbrug in de Heumensebaan te Molenhoek, tegen meerkosten van € 270.000 (inclusief btw) een aparte fiets- en voetgangersstrook te realiseren.
2. Op basis van de te verwachten provinciale subsidie € 183.000 beschikbaar te stellen voor de aparte fiets- en voetgangersstrook bij de nieuwe spoorbrug en de aanvullende verkeers-maatregelen aan weerszijde van de brug.
   Hiervoor worden de onderstaande financieringsbronnen aangewend.

- bestemmingsreserve Wijkontwikkeling	€ 100.000
- bestemmingsreserve Creatieve en culturele doeleinden	€ 38.815
- vrij besteedbare reserves gemeente Mook en Middelaar	€ 44.185
totaal beschikbaar	€ 183.000

3. Nadat de reserve Creatieve en culturele doeleinden op € 0 staat overgaan tot opheffen.
4. Het voornemen uit te spreken om een vrijliggend fietspad aan de zuidzijde van de Heumensebaan te realiseren, dat aansluit op het fietspad van de gemeente Berg en Dal. De besluitvorming hierover laten plaats vinden in de volgende (aanstaande) raadsperiode.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	
Raadsvergadering d.d.	:	8 maart 2018
Raadscommissie	:	Commissie Grondgebied
Commissie d.d.	:	28 februari 2018
Programma	:	Verplaatsen
Onderwerp	:	Trendsportal regionale mobiliteit
Portefeuillehouder	:	Wethouder P.D. Baneke
Bijlagen	:	1. Concept projectenlijst Mook en Middelaar

Samenvatting

Op 4 februari 2016 heeft het Bestuurlijk RMO Noord-Limburg (Regionaal Mobiliteitsoverleg) besloten om te komen tot een nieuw Mobiliteitsplan voor de regio en inliggende gemeenten. Met een gezamenlijk Mobiliteitsplan voeren de regiogemeenten een samenhangend verkeer- en vervoersbeleid en hebben daarmee een eenduidige boodschap naar de provincie Limburg waardoor er mogelijkheden zijn voor provinciale bijdragen bij lokale en regionale verkeer- en vervoersprojecten. In het op 11 april 2016 vastgestelde Plan van Aanpak is onder meer afgesproken om eind 2017 het Mobiliteitsplan voor Noord-Limburg aan te bieden aan de gemeenteraden. Over dit besluit is uw Raad geïnformeerd via een raadsinformatiebrief en zijn de benodigde financiële middelen via de begroting 2016 beschikbaar gesteld.

Het Plan van Aanpak bevat een aantal uitgangspunten, waaronder:
1. Eén mobiliteitsplan voor de regio en acht gemeenten;
2. Het plan ontwikkelen volgens de uitgangspunten van co-creatie (met stakeholders);
3. Het mobiliteitsplan op een vernieuwende manier vormgeven, passend bij de dynamiek van mobiliteit en de samenleving (digitaal en dynamisch);.

Op 2 november 2017 heeft het bestuurlijk RMO Noord-Limburg de visie en doelen van het Mobiliteitsplan vastgesteld en vrijgegeven voor behandeling in alle colleges en gemeenteraden van Noord-Limburg. De visie en doelen zijn beschikbaar in de vorm van een animatiefilm en infographic op de website van Trendsportal (www.trendsportal.nl).

Voorstel om te besluiten

1. De visie (kernwaarden, ambitie en missie) en doelen van Trendsportal vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de concept-doelstellingen, de programmalijnen en de concept-projectenlijst met projecten voor de gemeente Mook en Middelaar.
3. Een bedrag van € 15.000,- beschikbaar te stellen voor de uitwerking van het lokale projectenprogramma.
4. Het budget ad € 15.000,- te dekken uit de VBR.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Op 4 februari 2016 heeft het Bestuurlijk RMO Noord-Limburg (Regionaal Mobiliteitsoverleg) besloten om te komen tot een nieuw Mobiliteitsplan voor de regio en inliggende gemeenten. In het op 11 april 2016 vastgestelde Plan van Aanpak is onder meer afgesproken om eind 2017 het Mobiliteitsplan voor Noord-Limburg aan te bieden aan de gemeenteraden. Over dit besluit is de Raad geïnformeerd via een raadsinformatiebrief en zijn de benodigde financiële middelen via de begroting 2016 beschikbaar gesteld.

Het Plan van Aanpak bevat een aantal uitgangspunten, waaronder:
1. Eén mobiliteitsplan voor de regio en acht gemeenten;
2. Het plan ontwikkelen volgens de uitgangspunten van co-creatie (met stakeholders);
3. Het mobiliteitsplan op een vernieuwende manier vormgeven, passend bij de dynamiek van mobiliteit en de samenleving (digitaal en dynamisch).

Op 2 november 2017 heeft het bestuurlijk RMO Noord-Limburg de visie en doelen van het Mobiliteitsplan vastgesteld en vrijgegeven voor behandeling in alle colleges en gemeenteraden van Noord-Limburg. De visie en doelen zijn beschikbaar in de vorm van een animatiefilm en infographic op de website van Trendsportal (www.trendsportal.nl).

Middels voorliggend voorstel wordt uw Raad verzocht de visie en doelen vast te stellen. Daarnaast wordt uw Raad verzocht kennis te nemen van de conceptdoelstellingen, programmalijnen en conceptprojecten van de Regionale Mobiliteitsvisie. Na vaststelling van de visie en de doelen door de huidige gemeenteraden worden de concept-doelstellingen en concept-projecten nader uitgewerkt in samenspraak met de nieuwe gemeenteraden.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Wil uw raad het Mobiliteitsplan Noord-Limburg vaststellen?

Oplossingsrichtingen

Na vaststelling van het Plan van Aanpak door alle gemeenten van Noord-Limburg is medio 2016 gestart met de ontwikkeling van het regionale Mobiliteitsplan. Met het ontstaan van het platform "Trendsportal, slimme mobiliteit voor morgen" is invulling gegeven aan het uitgangspunt om samen met onze lokale en regionale stakeholders, een regionaal mobiliteitsplan te ontwikkelen.

In november 2016 is Trendsportal gestart met een tweedaagse bijeenkomst met circa 70 regionale stakeholders in Baarlo over de toekomst van mobiliteit in Noord-Limburg. De stakeholders hebben daar de mogelijkheid gekregen om mee te denken en mee te doen in de visiefase van het te ontwikkelen Regionale Mobiliteitsplan. Daaruit is de gezamenlijke missie van Trendsportal ontstaan en zijn de kernwaarden en doelen van het Mobiliteitsplan voortgekomen.
Trendsportal heeft als missie om gezamenlijk met burgers, ondernemers, het onderwijs, maatschappelijke partijen en (semi)overheden de waarden leidend tot de visie op mobiliteit en de te bereiken doelen op mobiliteitsgebied te bepalen, nu en in de toekomst. Alleen van uit een multidisciplinaire focus kunnen we het gewenste mobiliteitseffect maximaal bereiken en maximaal toekomstgericht acteren.

Met onze regionale partners zijn drie kernwaarden en een ambitie voor Trendsportal benoemd. Het betreffen de volgende kernwaarden:

- Geluk, genieten en beleven;
- Samen en gemeenschap;
- Ondernemend.

De ambitie van Trendsportal is om in 2040 dé klimaat vriendelijkste, toegankelijkste en veiligste regio van Nederland te laten zijn op het gebied van mobiliteit, waarbij mobiliteit bijdraagt aan een fijne leefomgeving voor iedereen. Trendsportal heeft als missie om deze ambitie gezamenlijk met burgers, ondernemers, het onderwijs, maatschappelijke partijen en (semi-)overheden te verwezenlijken.

Naar aanleiding van de bijeenkomst in Baarlo is er een vijftal regionale themawerkgroepen ontstaan, waarbij stakeholders in de periode december 2016 t/m juli 2017 samen hebben gebrainstormd over bepaalde thema's. In deze periode hebben vrijwel alle gemeenten lokale stakeholderssessies georganiseerd (in Mook en Middelaar op 23 mei 2017) en is er vlak voor de zomer een leaflet verspreid onder de politieke partijen ten behoeve van de gemeenteraads-verkiezingen in 2018, om de partijen te informeren over Trendsportal en de veranderende mobiliteitswereld. Op 9 mei 2017 is er terugkoppeling gegeven over de stand van zaken van Trendsportal aan raads- en commissieleden.

Daarnaast is Trendsportal momenteel bezig in samenwerking met een extern adviesbureau en het CBS een GIS-tool te ontwikkelen waarin de verschillende verkeersnetwerken (o.a. wegcategoriseringen, fietsnetwerken, busroutes) worden vastgelegd en waarin eenieder inzage kan krijgen in de verkeersgegevens, zoals bijvoorbeeld verkeersintensiteiten, prognoses en ongevalscijfers. Zodra deze GIS-tool voldoende is gevuld, worden deze ter vaststelling aangeboden aan de colleges van B&W.

De oogst van voorgaande acties en bijeenkomsten hebben uiteindelijk geleid tot de Regionale Mobiliteitsvisie van Trendsportal, onze kernwaarden en doelen, concept-doelstellingen, de programmalijnen en de concept-projectenlijst met projecten voor de gemeente Mook en Middelaar.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Na het vaststellen van de visie en doelen van Trendsportal door uw Raad, kan na de verkiezingen, met de nieuwe gemeenteraad de verdieping worden opgepakt in de vorm van een meerjaren projectenprogramma. Voor de ondersteuning om te komen tot een projectenprogramma vragen wij u een voorbereidingskrediet van € 15.000,-

In de concept-projectenlijst van het Mobiliteitsplan zijn voorlopig 15 (mogelijke) lokale projecten opgenomen die betrekking hebben op de gemeente Mook en Middelaar (zie bijlage 1). Het betreffen voornamelijk projecten die zijn aangedragen door de lokale stakeholders tijdens de lokale Trendsportal-sessie in Molenhoek en die naderhand door dorp- en wijkraden zijn aangedragen. Bij de nadere uitwerking van de projectenlijst kunnen er projecten worden toegevoegd en kunnen er projecten afvallen.

Ondertussen zal de GIS-tool nader worden gevuld met de verkeersnetwerken en verkeersgegevens én worden de stakeholders opnieuw betrokken bij de het verder uitbreiden van het Trendsportal-netwerk en de aandacht voor mobiliteit verder vorm te geven.

Juridische aspecten

Trendsportal is een samenwerkingsverband waarin samengewerkt wordt aan de mobiliteit van morgen. Voor dat doel is een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. De financiële afweging vindt plaats binnen de gemeentelijke begrotingssystematiek van elke gemeente. Daarmee is geen sprake van verschuiving van juridische verantwoordelijkheid.

Uitvoering / Planning / Communicatie

Trendsportal communiceert continu via de website, facebook en nieuwsbrieven over haar missie en de nieuwste technologische ontwikkelingen. Na besluitvorming door het college worden de lokale stakeholders geïnformeerd over de visie en doelen van Trendsportal. Na besluitvorming zal tevens via onze gemeentelijke website, facebookpagina en gemeenterubriek aandacht worden geschonken aan de visie en doelen van Trendsportal.

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 12
Documentnummer :

Onderwerp : Trendsportal regionale mobiliteit

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 17 januari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 28 februari 2018

Besluit:

1. De visie (kernwaarden, ambitie en missie) en doelen van Trendsportal vast te stellen.
2. Kennis te nemen van de concept-doelstellingen, de programmalijnen en de concept-projectenlijst met projecten voor de gemeente Mook en Middelaar.
3. Een bedrag van € 15.000,- beschikbaar te stellen voor de uitwerking van het lokale projectenprogramma.
4. Het budget ad € 15.000,- te dekken uit de VBR.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Trendsportal- Mobiliteitsplan RMO Noord-Limburg (11 januari 2018)
Bijlage 1: concept-Projectenlijst Mook en Middelaar

	projectnaam	programmalijn
1	Maatwerk OV in alle kernen	Vitaliteit
2	OV knooppunt fiets: Kwaliteitsverbetering stallingsmogelijkheden bij bushaltes.	Bereikbaarheid
3	Kwaliteit Maaslijn: Hoge frequentie en betrouwbare dienstregeling op spoorverbinding Maaslijn.	Bereikbaarheid
4	Onderzoek realisatie van vrijliggende monorail N271 (Gennep - Nijmegen)	Bereikbaarheid
5	Leefbaarheid langs de Groesbeekseweg in Mook en de Ringbaan en Heumensebaan in Molenhoek te verbeteren (routes A73). Daarbij ook aandacht besteden aan de ecologische en recreatieve waarden van deze routes.	Vitaliteit
6	Schoner gemeentelijk wagenpark	Energietransitie/milieu
7	Fietspad Halderweg: Fietsroute op ontbrekende schakel langs de Maas	Bereikbaarheid
8	Verbeteren kwaliteit fietspaden bij onderhoud en reconstructies t.g.v. diversere doelgroepen op fietspaden.	Verkeersveiligheid
9	Verbeteren voorzieningen voor langzaam verkeer tussen Plasmolen en Middelaar in relatie tot bereikbaarheid OV-haltes N271 en recreatiedoeleinden Plasmolen.	Bereikbaarheid
10	Kwaliteitsverbetering van diverse looproutes naar station Mook-Molenhoek.	Bereikbaarheid
11	Fietsroute Molenhoek - Groesbeek	Verkeersveiligheid en duurzaamheid
12	Onderzoek verkeersmaatregelen Cuijksesteeg bebouwde kom Mook	Bereikbaarheid
13	Kwaliteitsverbetering N271 Plasmolen	Vitaliteit
14	Monitoring snelfietsroute Lindenlaan - Middelweg - Ringbaan.	Verkeersveiligheid
15	Hart voor Mook. Aandacht voor zwakke verkeersdeelnemer bij centrumontwikkelingen.	Verkeersveiligheid

* Nadrukkelijk wordt vermeld dat het gaat om een concept-projectenlijst.
Deze lijst dient na de gemeenteraadsverkiezingen definitief te worden gemaakt.
Er kunnen nog projecten afvallen of worden toegevoegd.

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	mm18001056
Raadsvergadering d.d.	:	8 maart 2018
Raadscommissie	:	Commissie Grondgebied
Commissie d.d.	:	28 februari 2018
Programma	:	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Onderwerp	:	voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3 te Mook
Portefeuillehouder	:	Wethouder G.J.M. Wienhoven
Bijlagen	:	raadsbesluit, kaart plangebied (verbeelding).

Samenvatting

De locatie Groesbeekseweg 3 heeft in het bestemmingsplan Mook-Molenhoek de bestemming 'centrum'. Deze bestemming biedt ruime ontwikkelingsmogelijkheden aan het perceel. Op de betreffende locatie is het gemeenschapshuis gevestigd. Het is wenselijk dat deze functie in de toekomst gewaarborgd blijft en dat er geen onwenselijke ontwikkelingen plaatsvinden. Om dit te bereiken is het van belang dat het bestemmingsplan wordt gewijzigd. Het wijzigen van het bestemmingsplan neemt enige tijd in beslag. Om ongewenste ontwikkelingen te voorkomen is het wenselijk om een voorbereidingsbesluit te nemen. Het voornemen om het bestemmingsplan te wijzigen sluit aan bij de afspraken die de gemeente heeft vastgelegd in een overeenkomst met de nieuwe exploitant/eigenaar van het gemeenschapshuis.

Voorstel om te besluiten

1. Op grond van artikel 3.7, lid 1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) te verklaren dat een bestemmingsplan wordt voorbereid voor het gebied 'Groesbeekseweg 3' te Mook, zoals aangegeven op de bij dit besluit horende verbeelding met identificatienummer NL.IMRO.0944.Groesbeekseweg3.VB01;
2. Te bepalen dat:
    - In het gebied waarvoor dit voorbereidingsbesluit geldt het verboden is om het gebruik van gronden en bouwwerken of een deel daarvan te wijzigen in een andere vorm van gebruik dan aanwezig is op de dag van inwerkingtreding van dit voorbereidingsbesluit;
    - Burgemeester en wethouders de aanhoudingsplicht voor vergunningen kunnen doorbreken wanneer het bouwplan in overeenstemming is met in voorbereiding zijnde bestemmingsplan;
3. Het voorbereidingsbesluit in werking treedt op de dag na publicatie.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Op het adres Groesbeekseweg 3 te Mook is het gemeenschapshuis Mook gevestigd. Het gaat om de percelen kadastraal bekend als gemeente Mook, sectie D, nummers 445, 859 en 446 (ged.). Deze percelen hebben in het vigerende bestemmingsplan 'Mook en Molenhoek' de bestemming 'Centrum'. Dit is een brede bestemming waarbinnen diverse functies zijn toegestaan, waaronder cultuur en ontspanning, detailhandel, dienstverlening, horeca, kantoren, maatschappelijke voorzieningen en wonen. Gezien de brede centrumbestemming is hier sprake van verborgen plancapaciteit voor functies die niet altijd gewenst zijn. Wij zien op deze locatie voornamelijk mogelijkheden voor cultuur en ontspanning, horeca (met uitzondering van zware horeca) en maatschappelijke voorzieningen, dit alles beperkt tot de eerste bouwlaag. De overige toegestane functies worden minder wenselijk geacht op deze locatie. Het is wenselijk dat deze functies worden uitgesloten. Wij stellen nu voor om een voorbereidingsbesluit te nemen voor de betreffende percelen en een nieuw bestemmingsplan voor te bereiden.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Is de gemeenteraad bereid om een voorbereidingsbesluit te nemen voor Groesbeekseweg 3 te Mook?

Afweging

Het voorstel om een voorbereidingsbesluit te nemen en vervolgens een nieuw bestemmingsplan op te stellen voor het gemeenschapshuis in Mook heeft twee belangrijke grondslagen. Ten eerste is het besluit een vervolg op de afspraken die met de nieuwe eigenaar/exploitant zijn gemaakt. Ten tweede past de brede bestemming van de locatie niet meer bij uitgangspunten van het regionaal en provinciaal beleid. De brede bestemming betekent 'verborgen plancapaciteit' voor functies waar eigenlijk geen vraag meer naar is. Door nu een voorbereidingsbesluit te nemen en op termijn een nieuw bestemmingsplan vast te stellen wordt tegemoet gekomen aan de wens om de verborgen plancapaciteit terug te brengen. In dit voorstel zal eerst ingegaan worden op de huidige situatie, vervolgens zal ingegaan worden op de afspraken die gemaakt zijn met de nieuwe exploitant. Tot slot wordt een beleidsmatige toelichting gegeven en wordt toegelicht hoe een nieuw bestemmingsplan een bijdrage levert aan regionaal beleid.

Huidige situatie

Het bestemmingsplan 'Mook en Molenhoek', dat is vastgesteld door de gemeenteraad van Mook en Middelaar d.d. 4 juli 2013, geldt voor de voorliggende locatie. In dit bestemmingsplan is de locatie bestemd tot 'Centrum'. De voor 'Centrum' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a) Cultuur en ontspanning, beperkt tot de eerste bouwlaag;
b) Detailhandel, beperkt tot de eerste bouwlaag;
c) Dienstverlening, beperkt tot de eerste bouwlaag;
d) Horeca, beperkt tot de eerste bouwlaag, met dien verstande dat zware horeca zoals opgenomen in categorie III van de Staat van inrichtingen (horeca) niet is toegestaan;
e) Kantoor, beperkt tot de eerste bouwlaag;
f) Maatschappelijke voorzieningen, beperkt tot de eerste bouwlaag;
g) Wonen, met dien verstande dat geen woningen zijn toegelaten op de eerste bouwlaag.

Daarnaast zijn bijbehorende gebouwen bouwwerken geen gebouwen zijnde, wegen en paden, parkeervoorzieningen, groenvoorzieningen, water en voorzieningen voor de waterhuishouding, tuinen en erven toegestaan.

Op het besluitgebied ligt tevens de functieaanduiding 'specifieke vorm van centrum-activiteiten op de verdieping'. Op basis van deze aanduiding is het op de eerste bouwlaag toegelaten gebruik tevens op de verdieping toegestaan.
In het bestemmingsplan is opgenomen dat zware horeca niet is toegestaan. Onder zware horeca wordt verstaan bedrijven die gelet op de aard en omvang zowel vanuit functionele als vanuit milieuoverwegingen min of meer ernstig storend kunnen werken op de bestaande en/of toekomstige functies van de omgeving van deze horecabedrijven. Het gaat om coffeeshops, dancings, discotheken, nachtclubs en partycentra.

Afspraken met de exploitant
Toen duidelijk werd dat de Stichting Centrum Mook het gemeenschapshuis wilde verkopen aan een particuliere partij was er bij het college van B&W de zorg dat met de verkoop van het gemeenschapshuis ook de functie van het gemeenschapshuis onzeker werd. Het was immers onduidelijk wat de nieuwe eigenaar/exploitant voor ideeën had ten aanzien van de locatie. Om de functie van het gemeenschapshuis te waarborgen heeft het college van B&W een overeenkomst met de nieuwe eigenaar/exploitant gesloten. In deze overeenkomst staan onder andere afspraken ten aanzien van het gebruik van het gemeenschapshuis door de nieuwe exploitant. In de overeenkomst staat onder andere dat de Mookse verenigingen en maatschappelijke organisaties ook na de overname gebruik kunnen blijven maken van de accommodatie Groesbeekseweg 3 te Mook. In de overeenkomst is ook een artikel opgenomen over een toekomstig bestemmingsplan. In de overeenkomst staat letterlijk dat het college van B&W de intentie heeft om de gemeenteraad te vragen het bestemmingsplan te wijzigen. In de overeenkomst is aangegeven dat het college denkt aan een wijziging van de bestemming 'centrum' naar een bestemming 'gemengd' waarbinnen de functies maatschappelijk en horeca zijn toegestaan.
Het voorbereidingsbesluit is een eerste aanzet tot het opstellen van een nieuw bestemmingsplan en kan dan ook gezien worden als een logisch vervolg op de gemaakte afspraken.

Motivatie vanuit beleidskader
Door middel van het nemen van een voorbereidingsbesluit voor de voorliggende locatie wil de gemeente Mook en Middelaar voorkomen dat zich hier nieuwe functies op het gebied van detailhandel, dienstverlening, kantoren en wonen kunnen vestigen. Door gebruik te maken van de 'ladder voor duurzame verstedelijking' kan worden gemotiveerd waarom deze functies op de voorliggende locatie minder passend zijn. Per 1 juli 2017 is een gewijzigde ladder in werking getreden. Hierin is de tekst van de ladder teruggebracht naar de essentie, namelijk de noodzaak om aan te geven dat de voorgenomen nieuwe stedelijke ontwikkeling voorziet in een behoefte plus een motivering indien de stedelijke ontwikkeling niet binnen bestaand stedelijk gebied kan worden gerealiseerd: "*De toelichting bij een bestemmingsplan dat een nieuwe stedelijke ontwikkeling mogelijk maakt, bevat een beschrijving van de behoefte aan die ontwikkeling, en, indien het bestemmingsplan die ontwikkeling mogelijk maakt buiten het bestaand stedelijk gebied, een motivering waarom niet binnen het bestaand stedelijk gebied in die behoefte kan worden voorzien.*" (artikel 3.1.6 lid 2 Bro).

In het geval van een functiewijziging van het bestaande gebruik van de locatie naar een ander gebruik dat reeds binnen de centrumbestemming is toegestaan, waarbij dus gebruik zou worden gemaakt van de verborgen plancapaciteit, is er formeel geen sprake van een nieuwe stedelijke ontwikkeling, aangezien deze functie reeds mogelijk is volgens de geldende planologische regeling. Wanneer echter de behoefte aan deze functies wordt beschouwd, blijkt dat niet aan alle toegestane functies behoefte is. Onderstaand wordt dit per uit te sluiten functie (kantoren, detailhandel, dienstverlening en

wonen) toegelicht. Hierbij wordt tevens ingegaan op het geldende beleid ten aanzien van deze functies.

Kantoren
Op regionaal niveau is in juni 2017 de 'Regionale visie Werklocaties kantoren Noord-Limburg' vastgesteld. Deze visie is een uitwerking van het 'Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2014' (POL2014). De visie betreft een gezamenlijke visie en aanpak van de regio en gemeenten voor de omgang met ontwikkelingen van bestaande en nieuwe kantoorlocaties.

De centrale opgave is: '...groei in kwaliteit zonder dat de kwantiteit toeneemt.' Voor de regio Noord-Limburg zijn hierbij de volgende opgaven geformuleerd:
- Er is voldoende kantoorruimte: elke nieuwe m^2 dient te worden gecompenseerd door een oude m^2 (bestaand of hard plan) uit de markt te nemen;
- Terugdringen van de structurele leegstand (langer dan 2 jaar) tot een niveau van frictieleegstand (4-5%);
- Terugbrengen van de planvoorraad, met een accent op de korte termijn, door middel van faseren op gewenste locaties en saneren op ongewenste locaties;
- Rekening houden met maatschappelijke en economische veranderingen op korte en lange termijn, inclusief het monitoren en afstemmen van vraag- en aanbodontwikkelingen;
- Reduceren van aanbod en planvoorraad op 'verkeerde' plekken.

De gemeente Mook en Middelaar is getypeerd als een uitsluitingsgebied. Hier is geen ruimte voor de ontwikkeling van nieuwe (middel)grote kantoren. Uitzondering betreft het hergebruik van bestaande panden en cultureel erfgoed, waarbij voorzien wordt in een lokale behoefte en regionaal gesaldeerd wordt.

Uit de regionale visie blijkt dat in de gemeente Mook en Middelaar reeds sprake is van leegstand van kantoren. In juni 2015 bedroeg het totale kantooroppervlak in de gemeente 9.585 m^2, waarvan 690 m^2 (circa 7%) leeg stond. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er in Mook geen kwantitatieve behoefte bestaat aan nieuwe kantoorruimte. Het uitsluiten van de mogelijkheid tot de vestiging van kantoren op de voorliggende locatie draagt bovendien bij aan de regionale opgave om de planvoorraad terug te brengen.

Detailhandel
In juni 2017 is op regionaal niveau de Regionale Detailhandelsvisie Noord-Limburg vastgesteld. Deze visie is een uitwerking van het POL2014. Het doel van de regionale detailhandelsvisie is 'adequaat inspelen op ontwikkelingen en trends in de markt zodat een gezond en gedifferentieerd winkelklimaat in stand kan worden gehouden'. Dit doel wordt bereikt door:
- Het afstemmen van grootschalige detailhandelsinitiatieven met een bovenlokaal / regionaal effect.
- De concentratie van detailhandel in perspectiefvolle, elkaar aanvullende, winkelgebieden.
- Het creëren van voorzienbaarheid om restcapaciteit/leegstand buiten de winkelgebieden te saneren.

In de gemeente Mook en Middelaar zijn geen winkelcentra gelegen die behoren tot de regionale detailhandelsstructuur. Wel heeft Mook een klein winkelcentrum, KoMook aan de Prinses Beatrixstraat, dat voornamelijk is gericht op de dagelijkse behoefte van bewoners. Volgens de regionale visie zijn kleinere uitbreidingen van het winkeloppervlak, die passen bij het verzorgingsgebied, wel mogelijk in landelijke kernen, mits deze verantwoord zijn en in lijn met de regionale visie.

Op dit moment bestaat er geen behoefte aan uitbreiding van de detailhandelsfunctie in Mook. Binnen het verzorgingsgebied (het dorp Mook en directe omgeving) wordt immers in voldoende mate voorzien in winkelvoorzieningen. De voorliggende locatie maakt daarnaast geen deel uit van het huidige winkelcentrum van Mook en ligt ook niet in de directe nabijheid hiervan.

Wonen
Het regionale woonbeleid is vastgelegd in de 'Regionale Structuurvisie Wonen Noord-Limburg' (2016). Het aantal plannen voor nieuwbouw moet in gezonde verhouding staan tot de kwantitatieve behoefte. De transformatieopgave manifesteert zich in het stedelijk gebied en in de kleine kernen. In gemeenten waar sprake is van een plancapaciteit die hoger is dan de huishoudensgroei moet een reductie van de plancapaciteit plaatsvinden.

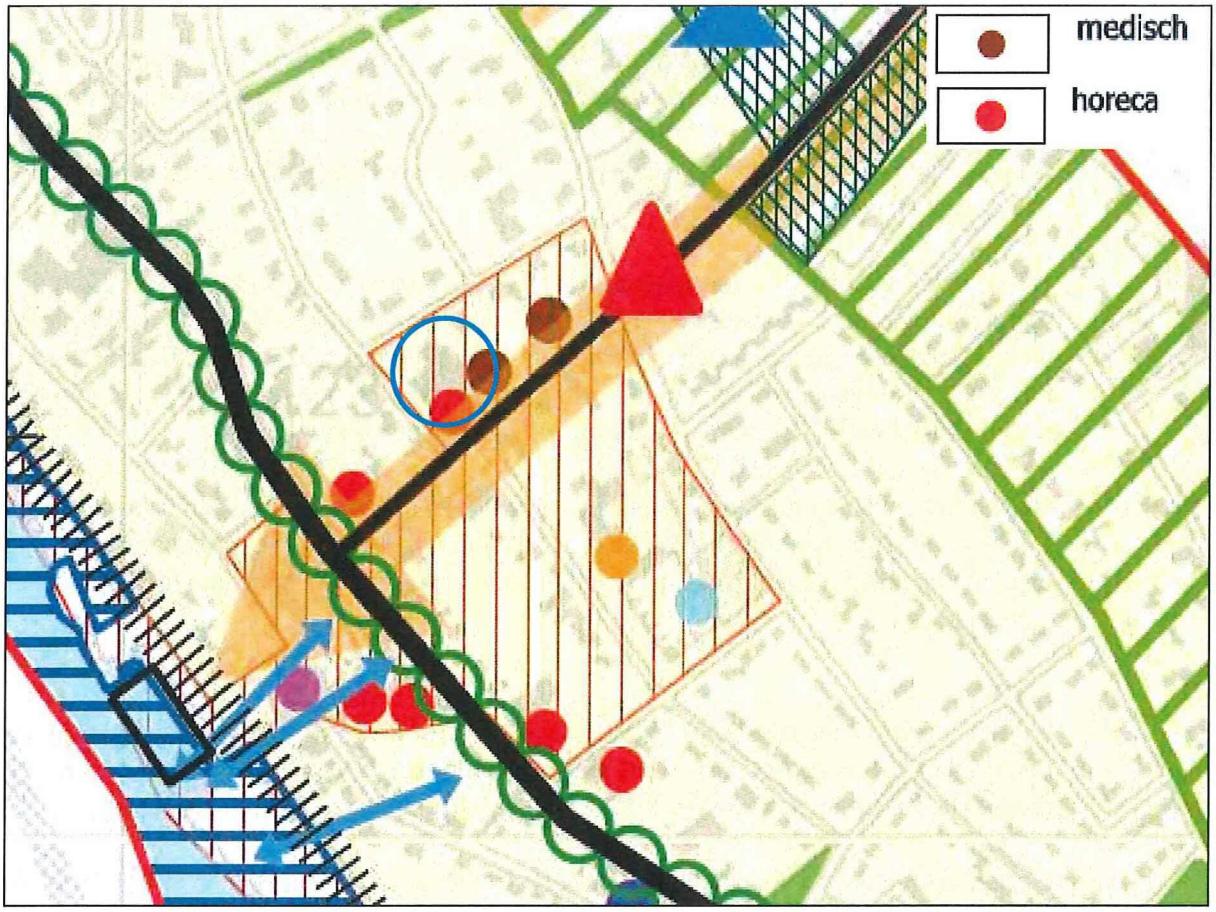
Volgens de regionale structuurvisie is in de gemeente Mook en Middelaar sprake van een overschot aan plancapaciteit in relatie tot de huishoudensgroei. In de regionale structuurvisie is afgesproken dat de overschot aan plancapaciteit moet worden teruggebracht. Ook in de gemeentelijke woonvisie 2017-2021 'Kwaliteit van Wonen en Leven' wordt ingezet op het reduceren van de bestaande plancapaciteit en het (op termijn) schrappen van onbenutte bouwtitels.

Gezien het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de behoefte aan uitbreiding van het aantal woningen in Mook beperkt is. Door de mogelijkheid tot wonen op de verdieping die het geldende bestemmingsplan biedt uit te sluiten, wordt bijgedragen aan de benodigde reductie van de plancapaciteit.

Dienstverlening
Volgens de structuurvisie 'Mook en Molenhoek 2025' is de uitbreiding van dienstverlenende bedrijvigheid geen doel op zich. Wanneer er in de toekomst vraag is naar uitbreiding, ziet de gemeente de nabije omgeving van station Mook-Molenhoek als potentiële locatie.

Gezien het feit dat de voorliggende locatie niet in de directe nabijheid van station Mook-Molenhoek is gelegen, wordt hier geen dienstverlening beoogd. De huidige planologische mogelijkheden voor dienstverlenende bedrijvigheid zijn hierdoor niet wenselijk. Het uitsluiten van de mogelijkheid tot de vestiging van dienstverlenende bedrijven op de voorliggende locatie is hierdoor in lijn met de gemeentelijke structuurvisie.

Gewenste functies: cultuur en ontspanning, horeca en maatschappelijk
Wij zien op de voorliggende locatie voornamelijk mogelijkheden voor cultuur en ontspanning, horeca (met uitzondering van zware horeca) en maatschappelijke voorzieningen, dit alles beperkt tot de eerste bouwlaag. Dit is ook in lijn met de structuurvisiekaart, waarin ter plaatse voornamelijk Horeca- en gezondheidszorg-gerelateerde functies zijn voorzien.

Uitsnede visiekaart Structuurvisie 'Mook en Molenhoek 2025' met ligging besluitgebied (blauw omcirkeld)

De voorliggende locatie valt tevens binnen het plangebied van het centrumontwikkelingsplan 'Hart van Mook'. In Mook wordt met het centrumontwikkelingsplan voorzien in een centrale ontmoetingsplek, waar voorzieningen gecombineerd worden. Het is een huiskamerconcept met verschillende ruimten die telkens door andere gebruikers worden bevolkt. Hierbij wordt gedacht aan cultuur, sport, informatie en advies, educatie en zorg. De combinatie van voorzieningen biedt bovendien oplossingen.

De in het centrumontwikkelingsplan genoemde functies kunnen allen geschaard worden onder cultuur en ontspanning, horeca en maatschappelijke voorzieningen. Het voorbereidingsbesluit is hierdoor in lijn met het centrumontwikkelingsplan 'Hart van Mook'. De insteek is dat in dit plan genoemde functies mogelijk blijven. De overige functies zullen in het nieuwe bestemmingsplan worden uitgesloten.

Conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Het voorbereidingsbesluit met daaropvolgend een nieuw bestemmingsplan is in lijn met de afspraken die de gemeente met de nieuwe eigenaar/exploitant heeft gemaakt. Daarnaast is het uitsluiten van de functies kantoren, detailhandel, dienstverlening en wonen op de voorliggende locatie in lijn met het

regionaal en gemeentelijk beleid. Uit de regionale uitwerkingen van het POL2014 met betrekking tot detailhandel, kantoren en wonen blijkt dat er in Mook geen, of beperkte, behoefte bestaat aan deze genoemde functies. Daarnaast heeft de gemeente Mook en Middelaar in de structuurvisie 'Mook en Molenhoek 2025' en het centrumontwikkelingsplan 'Hart van Mook' reeds beleidsmatig vastgelegd dat op de voorliggende locaties voornamelijk functies op het gebied van horeca, maatschappelijke voorzieningen (waaronder zorg- en medische voorzieningen) en cultuur en ontspanning worden beoogd.

Het voorbereidingsbesluit betekent een aanhoudingsplicht voor bouw- en aanlegactiviteiten. Bouwvergunningen die passen binnen het van kracht zijnde bestemmingsplan mogen niet worden verleend. Door middel van het voorbereidingsbesluit kunnen ontwikkelingen op het gebied van kantoren, detailhandel, dienstverlening en wonen worden voorkomen op deze locatie. Hiertoe dient binnen een jaar nadat het voorbereidingsbesluit is genomen een ontwerpbestemmingsplan ter inzage te worden gelegd waarin deze bestemmingen worden uitgesloten.

Juridische aspecten

In het nieuwe bestemmingsplan voor de locatie zullen de mogelijke functies worden beperkt. Omdat de planologische mogelijkheden worden beperkt kan er sprake zijn van planschade. Echter, er zijn in het verleden verschillende visies voor de verschillende beleidsvelden opgesteld waarin voorzienbaarheid is gecreëerd. Daar komt bij dat in de overeenkomst die is gesloten met de nieuwe eigenaar/exploitant is opgenomen dat de gemeente op termijn het bestemmingsplan wil herzien en de mogelijkheden van het bestemmingsplan wil beperken. Het risico op planschade is gering.

Uitvoering / Planning / Communicatie

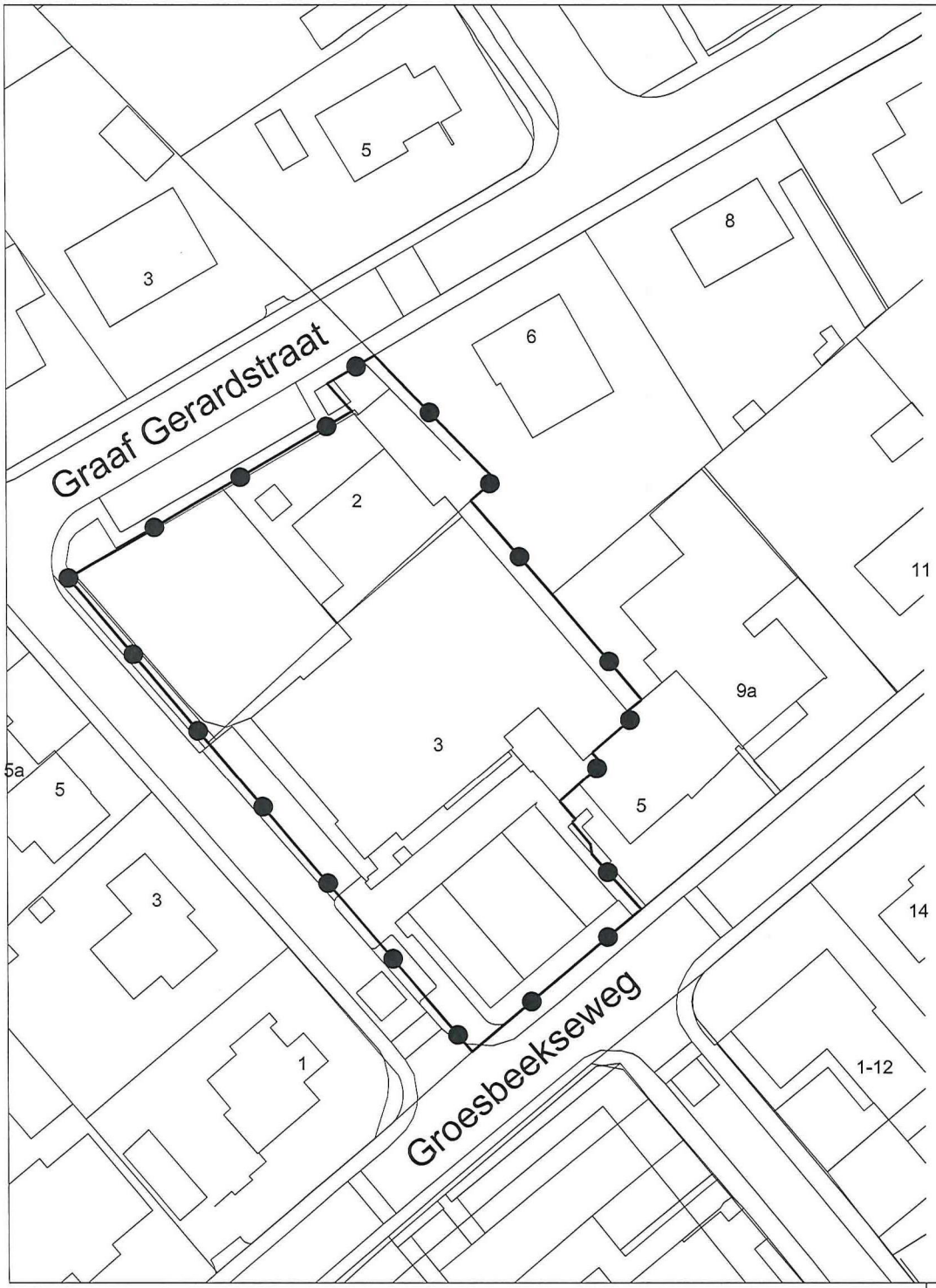
Wanneer de gemeenteraad conform voorstel besluit zal zo snel mogelijk worden overgegaan tot publicatie. Een dag na publicatie treed het voorbereidingsbesluit in werking.

Mook,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Plangebied

Besluitgebied

Verklaringen

bestaande bebouwing en kadastrale ondergrond

Voorbereidingsbesluit 'Groesbeekseweg 3 te Mook'

Gemeente Mook en Middelaar

NL.IMRO.0944.Groesbeekseweg3-VB01

projectnr. BRO:	(211x09741)	status:	definitief	wijziging:	dd-mm-jjjj / tek		
projectnr. TPG:	EP_RO-2006_234	definitief:	25-01-2018 / MP	wijziging:	dd-mm-jjjj / tek		
schaal:	1:500			wijziging:	dd-mm-jjjj / tek		
formaat:	A3			laatste wijziging:	dd-mm-jjjj / tek		
deelplan:	1 van 1			bestandsnaam:	[IDN-nummer].dgn		

BRO
Postbus 6
5580 AA Boxtel
Ballerstraweg 107
5282 WV Boxtel
www.bro.nl
bro@bro.nl
T 0411 650 400
F 0411 650 401
vormgeving: The People Group
www.thepeoplegroup.nl

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 13
Documentnummer :

Onderwerp : Voorbereidingsbesluit Groesbeekseweg 3 te Mook

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 30 januari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 28 februari 2018

Besluit:

1. Op grond van artikel 3.7, lid 1 van de Wet ruimtelijke ordening (Wro) te verklaren dat een bestemmingsplan wordt voorbereid voor het gebied 'Groesbeekseweg 3' te Mook, zoals aangegeven op de bij dit besluit horende verbeelding met identificatienummer NL.IMRO.0944.Groesbeekseweg3.VB01;
2. Te bepalen dat:
    - In het gebied waarvoor dit voorbereidingsbesluit geldt het verboden is om het gebruik van gronden en bouwwerken of een deel daarvan te wijzigen in een andere vorm van gebruik dan aanwezig is op de dag van inwerkingtreding van dit voorbereidingsbesluit;
    - Burgemeester en wethouders de aanhoudingsplicht voor vergunningen kunnen doorbreken wanneer het bouwplan in overeenstemming is met in voorbereiding zijnde bestemmingsplan;
3. Het voorbereidingsbesluit in werking treedt op de dag na publicatie.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	mm18001155
Raadsvergadering d.d.	:	8 maart 2018
Raadscommissie	:	Commissie Grondgebied
Commissie d.d.	:	28 februari 2018
Programma	:	Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting
Onderwerp	:	Vaststelling bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'
Portefeuillehouder	:	Wethouder G.J.M. Wienhoven
Bijlagen	:	Vast te stellen bestemmingsplan, ingediende zienswijze en zienswijzennota

Samenvatting

Natuurbegraven Nederland is in samenwerking met de Vereniging Natuurmonumenten voornemens een natuurbegraafplaats te ontwikkelen op het Landgoed Jachtslot De Mookerheide in Molenhoek. Het gebied rondom het jachtslot maakt deel uit van beheereenheid Mookerheide en heeft een oppervlakte van circa 376 hectare. Het plangebied voor de natuurbegraafplaats is circa 50 hectare groot. Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' maakt de realisatie van de natuurbegraafplaats mogelijk. Het ontwerpbestemmingsplan heeft van 25 oktober 2017 tot en met 5 december 2017 voor zienswijzen ter inzage gelegen. Op het ontwerpbestemmingsplan is één zienswijze ingediend. Deze zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' gewijzigd vast te stellen.

Voorstel om te besluiten

1. Instemmen met de zienswijzennota behorende bij het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide';
2. Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' conform zienswijzennota ongewijzigd vaststellen.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Natuurbegraven Nederland is in samenwerking met de Vereniging Natuurmonumenten voornemens een natuurbegraafplaats te ontwikkelen op het Landgoed Jachtslot De Mookerheide in Molenhoek. Het gebied rondom het Jachtslot maakt deel uit van beheereenheid Mookerheide en heeft een oppervlakte van circa 376 hectare. Het plangebied voor de natuurbegraafplaats is circa 50 hectare groot. Op de onderstaande luchtfoto (figuur 1) zijn de ligging en de begrenzing van het plangebied weergegeven.

Figuur 1: Uitsnede luchtfoto plangebied natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide

Het vigerende plan is de Beheersverordening 'Natuurgebieden' vastgesteld door de gemeenteraad op 6 december 2012. De gronden binnen het plangebied kennen de bestemmingen (in de beheersverordening 'besluitvlakken' genoemd) Natuur, Agrarisch met waarden – Landschappelijke en natuurwaarden en Tuin. Tevens kent het plangebied de dubbelbestemming Waarde –archeologie 5 en de gebiedsaanduiding Landgoed. In het plangebied is het congrescentrum 'De Stijgbeugel' gelegen. Dit congrescentrum kent de bestemming Horeca met functieaanduiding 'congrescentrum'. Binnen deze functieaanduiding zijn congresdoeleinden, consument-verzorgende dienstverlening, hotelfaciliteiten, een zwembad en tennisvelden toegestaan. In het plangebied is tevens een voormalig klooster gelegen: het Dominicus-complex. Dit complex kent de bestemming Horeca met aanduiding 'Hotel/appartementen'. Binnen deze functieaanduiding is de bedrijfsmatige exploitatie van een appartementenhotel toegestaan. De bestemming 'Natuur' borgt het behoud, herstel en de ontwikkeling van bestaande ecologische en cultuurhistorische waarden. Binnen deze bestemming wordt ook recreatief medegebruik mogelijk gemaakt. Binnen de gebiedsaanduiding 'Landgoed' die op het plangebied ligt, wordt de bescherming, instandhouding, het behoud en herstel van specifieke waarden van Landgoed Jachtslot de Mookerheide geborgd.

Een natuurbegraafplaats is allereerst en vooral een natuurgebied waarbinnen een deel van deze natuur de ruimte biedt voor mensen om er een eeuwige rustplaats te vinden. Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' maakt de realisatie van de natuurbegraafplaats mogelijk.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

Bent u bereid om het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' vast te stellen, zodat er een natuurbegraafplaats kan worden ontwikkeld op het Landgoed Jachtslot De Mookerheide?

Oplossingsrichtingen

Het gebied waarop de Beheersverordening betrekking heeft, bestaat voornamelijk uit bos- en natuurgebied met daarbinnen relatief weinig, verspreid liggende bebouwing met diverse functies. Binnen het gebied is het niet rechtstreeks toegestaan om een natuurbegraafplaats te realiseren. Naast gemeentelijk beleid is ook getoetst aan provinciaal en rijksbeleid.

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

Zo is onderhavige ontwikkeling getoetst aan de structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (vastgesteld 13 maart 2012) waarin het Rijk de ambities tot 2040 en de doelen, belangen en opgaven tot 2028 presenteert. Het plangebied is gelegen in het Nationaal Natuurnetwerk en gelegen op een landgoed met rijksmonumentale waarden. In het kader van het Nationaal Natuurnetwerk is een natuurtoets uitgevoerd waarin de ontwikkeling is getoetst aan de 'Spelregels EHS' van het ministerie LNV 2007. In het kader van de cultuurhistorische waarden binnen het plangebied is een quickscan cultuurhistorie uitgevoerd waarin aanbevelingen zijn gedaan wat betreft de inrichting en het beheer van het plangebied. De aanbevelingen zijn bij de planontwikkeling meegenomen. De structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vormt derhalve geen belemmering voor onderhavig planvoornemen.

Provinciaal Omgevingsplan Limburg en Omgevingsverordening

Op 12 december 2014 is door Provinciale Staten van Limburg het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL 2014) vastgesteld en op 11 november 2016 opnieuw geconsolideerd. Het POL is een integraal plan voor het omgevingsbeleid voor het grondgebied van de Provincie Limburg. Dit houdt in dat het POL zowel een streekplan, een milieubeleidsplan, een waterhuishoudingsplan, een verkeers- en vervoersplan alsook een grondstoffenplan is. Voorliggende planontwikkeling is getoetst aan het provinciale beleid zoals dit is opgenomen in het POL 2014.

Het plangebied is gelegen in de goudgroene natuurzone. Gebieden die liggen in de 'Goudgroene natuurzone' zijn gebieden waar natuur en natuurontwikkeling het primaat hebben vanwege de voorkomende waardevolle flora en fauna. Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op een gebied dat deel uitmaakt van de 'Goudgroene natuurzone', maakt geen nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten mogelijk die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten. Op basis van de natuurtoets is aangetoond dat het plan geen wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten. Ondanks deze conclusie uit de natuurtoets heeft de Provincie Limburg als bevoegd gezag bepaald dat natuurcompensatie vereist is en dat daarvoor artikel 2.6.5 'kleinschalige ingreep' uit de Omgevingsverordening Limburg 2014 moet worden toegepast. De Provincie komt tot dit vereiste door een andere inschatting van de impact dan aangetoond in de natuurtoets. Hoewel de natuurtoets geen aantasting laat zien en compensatie volgens de toets dus niet van toepassing zou zijn, dragen Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland middels de compensatie graag bij aan de realisatie van een extra kwaliteitsimpuls voor het gebied. De afspraken over de extra kwaliteitsimpuls zijn vastgelegd in een overeenkomst.

Limburgs Kwaliteitsmenu

Het Limburgs Kwaliteitsmenu stelt regels voor het bouwen in het buitengebied in Limburg. Het LKM geldt voor alle 'rode ontwikkelingen' zoals woningbouw, een bedrijfsuitbreiding, nieuwe agrarische bedrijven enzovoorts. Dergelijke ontwikkelingen zijn alleen mogelijk indien een kwaliteitsverbetering van datzelfde buitengebied plaatsvindt. Enerzijds gaat het hierbij om het creëren van een ruimtelijke kwaliteitsverbetering op de plek van de ingreep, bijvoorbeeld afbraak van detonerende bebouwing en/of een harmonieuze inpassing in de landschappelijke structuur. Anderzijds is het beleid gericht op het realiseren van een kwaliteitsverbetering in groter verband, in de vorm van bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe natuur of landschapselementen.

Binnen onderhavig planvoornemen is slechts in zeer beperkte zin sprake van een 'rode ontwikkeling'. Binnen het plan wordt de parkeerplaats buiten het bestaande bouwvlak vergroot en, wordt een schuur ten behoeve van natuurbeheer gerealiseerd. Daartegenover staat een substantiële kwaliteitsverbetering in de vorm van de sloop van 1.600 m² aan bebouwing van het Dominicus-complex en de daarmee gepaard gaande bestemmingswijziging van Horeca naar Natuur.

Hiermee wordt het geringe verlies aan omgevingskwaliteit voldoende gecompenseerd en wordt een kwaliteitsverbetering van het gebied bereikt.

Landschapsontwikkelingsplan

Het landschapsontwikkelingsplan uit 2009 geeft de visie van de gemeente op het landschap, de bestaande kwaliteiten en de gewenste ontwikkelingen. Het plangebied is gelegen binnen het deelgebied 'de stuwwal'. Het deelgebied 'de stuwwal' valt vrijwel geheel binnen het nationaal natuurnetwerk, waardoor natuur de overheersende functie is binnen dit deelgebied. Voor de stuwwal streeft de gemeente naar een soortenrijk bos afgewisseld door heidevelden, schrale graslanden en kleine akkers met kruidenrijke randen. Zandpaden met brede schrale bermen verbinden de verschillende heidevelden en open schrale plekken (droge ecologische verbindingszone). De afwisseling tussen open en besloten, nat en droog en voedselrijk en voedselarm vergroot de ecologische waarde van de stuwwal.

Voor het plangebied zijn de volgende specifieke ambities van belang:
- Droge ecologische verbindingen;
- Duurzame laanbeplanting – Behoud en herstel van waardevolle en karakteristieke laanstructuren;
- (Cultuur-)historisch aanknopingspunt – Realisatie kwaliteitsimpuls cultuurhistorie.

De inrichtings- en beheermaatregelen binnen onderhavig planvoornemen zoals beschreven in het inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide (zie bijlagen) sluiten aan bij de ambities van de gemeente Mook en Middelaar zoals beschreven in het landschapsontwikkelingsplan.

Zienswijzen

Het ontwerpbestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' heeft van 25 oktober 2017 tot en met 5 december 2017 ter inzage gelegen voor zienswijzen. Op het ontwerpbestemmingsplan is in totaal één zienswijze ingediend. Deze zienswijze is ingediend door de Stichting Natuurbegaafplaats-waaromniet.nl.

De Provincie Limburg heeft aangegeven geen aanleiding te zien om ten aanzien van het ontwerpbestemmingsplan een zienswijze in te dienen. Het plan is door de Provincie Limburg beoordeeld op de adequate doorwerking van de provinciale belangen. Er heeft op grond van artikel 3.1.1 Bro een overleg over het planvoornemen plaatsgevonden. Dit overleg heeft geleid tot een aantal opmerkingen van de Provincie. Deze opmerkingen zijn volgens de Provincie Limburg in voldoende mate in het plan meegenomen.

In de zienswijzennota is de ingediende zienswijze samengevat en beantwoord (zie bijlage). De ingediende zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' niet vast te stellen. Ook geeft de zienswijze geen aanleiding om het bestemmingsplan te wijzigen.

Financiële uitvoerbaarheid
In afdeling 6.4 van de Wet ruimtelijke ordening zijn bepalingen opgenomen gericht op het verhalen van kosten door de overheid op particuliere initiatiefnemers. Hierdoor is het voor de gemeente mogelijk om afspraken over kostenverhaal af te dwingen binnen de limitatieve bepalingen van de kostensoortenlijst zoals opgenomen in het Besluit ruimtelijke ordening. Het verhaal van kosten dient via een exploitatieplan plaats te vinden. Een uitzondering op deze verplichting mag worden gemaakt met een anterieure exploitatieovereenkomst waarmee het wettelijk kostenverhaal wordt geregeld. Er is met de initiatiefnemer een anterieure exploitatieovereenkomst gesloten waarmee wordt voldaan aan de wettelijke eis van het kostenverhaal. Initiatiefnemer conformeert zich namelijk aan het dragen van alle kosten (waaronder ook eventuele planschadekosten) verband houdend met het initiatief en daarnaast met het betalen van een exploitatiebijdrage.

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)
Op grond van het voorgaande wordt geadviseerd om in te stemmen met de zienswijzennota behorende bij het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' en het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' ongewijzigd vast te stellen.

Juridische aspecten
Belanghebbenden die een zienswijze hebben ingediend op het ontwerpbestemmingsplan kunnen beroep aantekenen tegen de vaststelling van het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'. Tevens kunnen belanghebbenden, die geen zienswijze hebben ingediend, beroep aantekenen tegen de delen van het bestemmingsplan die gewijzigd zijn ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan. Dit laatste is in dit geval niet aan de orde, aangezien u geadviseerd wordt om het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' ongewijzigd vast te stellen. De beroepstermijn bedraagt zes weken en vangt aan na de dag dat het vastgestelde bestemmingsplan ter inzage is gelegd voor beroep. De terinzagelegging voor beroep wordt bekend gemaakt in De Maas Driehoek, de Staatscourant, de gemeentelijke website en op www.ruimtelijkeplannen.nl.

Uitvoering / Planning / Communicatie

Artikel 3.8 van de Wet ruimtelijke ordening bepaalt wanneer een vastgesteld bestemmingsplan dient te worden gepubliceerd, zodat het ter inzage gelegd kan worden voor beroep. In de regel dient dit binnen twee weken te gebeuren.

Mook, 6 februari 2018

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer :
Documentnummer :

Onderwerp : Vaststelling bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 6 februari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 28 februari 2018

Besluit:

1. In te stemmen met de zienswijzennota behorende bij het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide';
2. Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' conform zienswijzennota ongewijzigd vast te stellen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 14
Documentnummer :

Onderwerp : Vaststelling bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide'

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van het College van burgemeester en wethouders d.d. 6 februari 2018

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. 28 februari 2018

Besluit:

1. In te stemmen met de zienswijzennota behorende bij het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide';
2. Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide' conform zienswijzennota ongewijzigd vast te stellen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

mm18001168

Gemeente Mook en Middelaar

ZIENSWIJZENNOTA

BESTEMMINGSPLAN NATUURBEGRAAFPLAATS LANDGOED JACHTSLOT DE MOOKERHEIDE

Deze zienswijzennota behoort bij het raadsvoorstel en –besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide.

1. Inleiding

Het plangebied is gelegen op Landgoed Jachtslot de Mookerheide te Molenhoek in de gemeente Mook en Middelaar. Het ontwerpbestemmingsplan voorziet in de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats van circa 50 hectare. Naast nieuwe inrichtings- en beheermaatregelen wordt binnen het plangebied het bestaande natuurbeheer van Natuurmonumenten voortgezet. Dit natuurbeheer is primair gericht op het versterken van het Natuurnetwerk Nederland en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale natuurbeheerplan.

Op 24 oktober 2017 is de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide bekendgemaakt via een publicatie in De Maas Driehoek, Staatscourant en een publicatie op de website van de gemeente Mook en Middelaar. Het ontwerpbestemmingsplan heeft vervolgens van 25 oktober 2017 tot en met 5 december 2017 voor een ieder ter inzage gelegen. Het plan was gedurende deze periode op het gemeentehuis in te zien tijdens openingstijden. Ook kon het ontwerpbestemmingsplan digitaal via de landelijke website www.ruimtelijkeplannen.nl worden geraadpleegd. Het planidentificatienummer was NL.IMRO.0944.BPMookerheide-ON01. Op de gemeentelijke website was een link naar de landelijke website te vinden.

2. Zienswijzen

Er is één zienswijze bij de gemeente ingediend.

De Provincie Limburg heeft aangegeven geen aanleiding te zien om ten aanzien van het ontwerpbestemmingsplan een zienswijze in te dienen. Het plan is door de Provincie Limburg beoordeeld op de adequate doorwerking van de provinciale belangen. Er heeft op grond van artikel 3.1.1 Bro een overleg over het planvoornemen plaatsgevonden. Dit overleg heeft geleid tot een aantal opmerkingen van de Provincie. Deze opmerkingen zijn volgende de Provincie Limburg in voldoende mate in het plan meegenomen.

2.1 Overzicht indieners

Nr.	Naam	Straat	Postcode	Plaats	Datum ontvangen
1.	Stichting Natuurbegaafplaats-waaromniet.nl	Postbus 23130	3001 KC	Rotterdam	4 december 2017

2.2 Ontvankelijkheid

De ingediende zienswijze is binnen de daarvoor gestelde termijn ontvangen. De zienswijze is ontvankelijk en wordt daarom inhoudelijk behandeld.

2.3 Beantwoording zienswijze

In de onderstaande tabel is de ontvangen zienswijze samengevat en geeft de gemeente een reactie op deze zienswijze. Vervolgens worden de conclusies aangegeven en de eventuele gevolgen voor het bestemmingsplan.

1. Stichting Natuurbegaafplaats-waaromniet.nl		
1.1 Het aantal graven		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
a.	Volgens reclamant zou de gemeente zich moeten aansluiten bij het advies van Alterra uit 2009 over de grafdichtheid en niet aan een norm van 10%, die Natuurbegraven Nederland stelt. Toetsing aan het Alterra-rapport is in lijn met het beleid van de provincie Limburg.	Het rapport van Alterra in 2009 betreft een algemeen onderzoek naar natuurbegraafplaatsen die niet te vergelijken zijn met de voorliggende ontwikkeling als het gaat om het aspect grafdichtheid. Zo ziet het rapport toe op tijdelijk begraven, dubbele graven en grafmarkering. Dat is allemaal niet aan de orde in het voorliggende plan. Bovendien wordt in het Alterra-rapport 2013 (te raadplegen via: www.wageningenUR.nl/alterra) in de inleiding (pagina 7) benadrukt dat in het Alterra-rapport 2009: "*Een poging is gedaan om hiervoor een norm in termen van aantal graven te ontwikkelen, maar hierover wordt in het rapport (van 2009) opgemerkt":* *"Aan dit rekenvoorbeeld valt het nodige toe en af te doen. Het moet als niet meer dan een vingeroefening worden beschouwd".* *"Desondanks is deze vingeroefening een eigen leven gaan leiden".* Alterra heeft in 2013 een landelijke inventarisatie naar natuurbegraafplaatsen gedaan. Hieruit is gebleken dat er twee soorten natuurbegraafplaatsen zijn: een groep begraafplaatsen die is gericht op natuurbeheer en een groep die is gericht op een natuurlijke sfeer. Alterra komt tot de conclusie dat het maximum aantal graven per hectare op zich beperkte betekenis toekomt als norm voor de effecten op de natuur als daar de spreiding over ruimte en tijd niet bij wordt betrokken. Spreiding over de ruimte heeft betrekking op de vraag waar de graven op de begraafplaats worden geconcentreerd.

		Spreiding over tijd heeft betrekking op de toename van het aantal graven per jaar en op de duur van de grafrust. Alterra concludeert dat bij de natuurbegraafplaats Heidepol (natuurbegraafplaats van dezelfde initiatiefnemer als in onderhavig geval), waarbij het gemiddeld aantal graven per hectare 425 betreft en de totale oppervlakte van het plangebied 17 hectare, sprake is van een begraafplaats die is gericht op natuurbeheer. Voor de goede orde, in het huidige plan gaat het om minder graven per hectare. Alterra acht dus van belang dat er gekeken wordt naar de spreiding over plaats en ruimte. In een recent rapport van Alterra (Alterra 2017; Effecten van natuurbegraven op de vegetatie op Natuurbegraafplaats Heidepol) wordt het volgende geconcludeerd: *"Het natuurbegraven heeft geen blijvend negatieve invloed op de vegetatie, niet op de bossen en niet op de nog jonge graslanden. De analyses laten een eensluidend beeld zien. Er zijn geen wezenlijke verschillen te vinden tussen graven en de controleopnamen. De belangrijkste verschillen worden verklaard door verschillen in gras/bos, leeftijd van het graf en in de bodem pH, magnesium en stikstof. Geen van de individueel geteste verschillen per vegetatietype tussen graf en controle is significant. Op Natuurbegraafplaats Heidepol is er op het ogenblik dus geen wezenlijk effect te vinden van het natuurbegraven op de geteste abiotische bodemparameters (pH, totaal stikstof, fosfor, nitraat, ammoniak, magnesium en calcium."* In de Natuurtoets (bijlage 2 van het bestemmingsplan) wordt aangegeven dat het Alterra-rapport 2009 een deskstudy betreft. Een vingeroefening, niet bedoeld als normering en zeker niet om daaraan initiatieven te toetsen. De Natuurtoets verwijst voor die conclusie naar het Alterra-rapport 2013 waarin het Alterra-rapport 2009 in perspectief wordt geplaatst. Omdat de Provincie het Alterra-rapport 2009 bij haar beoordeling betrekt, komen enige vergelijkingen met de bevindingen daarin terug in de natuurtoets.

		Uit de natuurtoets blijkt dat de wezenlijke kenmerken van het NNN – de Goudgroene natuurzone niet worden aangetast. De plannen voor de natuurbegraafplaats staan de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene natuurzone en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone (groene karakter, visueel ruimtelijke karakter) dus niet in de weg. Op basis van de natuurtoets is de gemeenteraad van mening dat natuurbegraven past binnen de bestemming Natuur en zich verdraagt met de doelstellingen van NNN.
b.	Reclamant is van mening dat geen sprake is van een natuurbegraafplaats vanwege het feit dat de grafdichtheid afwijkt van het advies van Alterra in het rapport "Terug naar de natuur" uit 2009. Ter onderbouwing wordt verwezen naar jurisprudentie (Rechtbank Roermond AW 10/458).	Voor zover reclamant verwijst naar de betreffende uitspraak (ECLI:NL:RBROE:2011:BR0393) merkt de gemeenteraad op dat het daar aan de orde zijnde bestemmingsplan uitging van een natuurbegraafplaats, terwijl dit uit geen enkel onderzoek bleek. Omdat wat onder een natuurbegraafplaats mocht worden verstaan niet was onderbouwd, heeft de rechtbank gerefereerd aan het Alterra-rapport van 2009. In het onderhavige bestemmingsplan is iets dergelijks niet aan de orde. Bovendien gaat het rapport Alterra 2009 over begraafplaatsen die niet te vergelijken zijn met de voorliggende ontwikkeling, zoals tijdelijk begraven, dubbele graven en grafmarkering. In een recente uitspraak van 28 oktober 2015 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS 28 oktober 2015, nr. 201501288/1/R3) overwoog de voorzieningenrechter dat het Alterra-rapport 2009 is vervangen door het Alterra-rapport 2013, waar het conclusies over grafdichtheid betreft. Nu daarin is vermeld dat de in het Alterra-rapport 2009 genoemde grafdichtheid niet als norm is bedoeld, oordeelde de voorzieningenrechter dat de gemeenteraad bij de vaststelling van het bestemmingsplan niet hoeft aan te sluiten bij die norm. In de uitspraak van 28 oktober 2015 (ABRvS 28 oktober 2015, nr. 201501288/1/R3) wordt de grafdichtheid van 10% als laag gekwalificeerd.

		Uit het natuuronderzoek blijkt verder dat de wezenlijke kenmerken van het NNN – de Goudgroene natuurzone niet worden aangetast, zowel gelet op landschaps- als beheertypenniveau. De plannen voor de natuurbegraafplaats staan de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone (groene karakter, visueel ruimtelijke karakter) niet in de weg. De gemeenteraad is dan ook van mening dat er sprake is van een natuurbegraafplaats passend bij de natuurfunctie van het gebied.
c.	Reclamant ziet geen enkel 'groot openbaar belang' dat zó urgent en zwaarwegend is, dat het 'nee-tenzij' principe van toepassing zou kunnen zijn.	Uit de Natuurtoets hoofdstuk 5 Nee tenzij toets NNN (bijlage 2 toelichting) blijkt dat de wezenlijke kenmerken van het NNN – de Goudgroene natuurzone niet worden aangetast. De plannen voor de natuurbegraafplaats staan de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene natuurzone en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone (groene karakter, visueel ruimtelijke karakter) niet in de weg. Een groot openbaar belang hoeft niet te worden aangetoond. Het Nee-tenzij principe is niet van toepassing.
1.2 Effecten op het milieu		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
d.	Reclamant stelt dat er langdurig en nauwgezet onderzoek noodzakelijk is om te kunnen stellen dat natuurbegraven onschadelijk is voor het milieu.	In de uitspraak van 28 oktober 2015 van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS 28 oktober 2015, nr. 201501288/1/R3) stelt de Afdeling dat de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging door natuurbegraven is geregeld in de Wet op de Lijkbezorging. Uit het hydrologisch onderzoek dat als bijlage is toegevoegd aan de toelichting (bijlage 4) blijkt dat er ruim voldaan wordt aan de eisen die zijn opgenomen in de wet. Daarnaast is het plangebied niet binnen het grondwaterwingebied of grondwaterbeschermingsgebied gelegen.

		Verder blijkt uit het rapport van Alterra uit 2009 'Terug naar de natuur' dat natuurbegraven niet milieubelastend is. Daarbij is ook gekeken naar de metalen die vrijkomen, naar protheses en naar organische ontbindingsprocessen. Geconcludeerd mag worden dat op en rondom begraafplaatsen de gehalten aan zware metalen, elementen, anionen en specifieke afbraakproducten niet verschillen van die van 'normaal' grond- en oppervlaktewater. Dit bleek eerder ook al uit het RIVM-rapport (Brinkman et al., 1987 en Honing et al., 1988). De gehalten liggen daarnaast ruim onder de daarvoor geldende interventiewaarden. Dat natuurbegraven niet milieubelastend is, wordt bevestigd in het afstudeeronderzoek milieueffecten begraafplaatsen Noord-Brabant van Van den Broek (2013), waarin wordt geconcludeerd dat een begraafplaats waarschijnlijk beperkte tot geen gevolgen heeft voor de bodemkwaliteit. Op basis van de beschikbare onderzoeken naar milieueffecten van begraven acht de gemeenteraad verder onderzoek niet noodzakelijk.
e.	Reclamant stelt dat op een algemene begraafplaats de graven herkenbaar, vindbaar en geconcentreerd op een beperkt oppervlak te vinden zijn. Dat maakt controle – nu en in de toekomst – mogelijk.	Op een natuurbegraafplaats wordt in het grafregister exact bijgehouden waar graven worden gerealiseerd. De GPS coördinaten van de natuurgraven worden in dit register opgenomen. Aan de hand van deze gegevens kan exact worden nagegaan hoeveel graven zijn gerealiseerd en waar deze graven zijn gerealiseerd. Een registratiesysteem is verplicht bij wet. De registratie van de graven vindt conform het wettelijk kader plaats. De graven zijn te allen tijde vindbaar en controleerbaar. De zorgen van reclamant deelt de gemeenteraad niet.
f.	Reclamant geeft aan dat het lichaam zelf, dat ook voor ongewenste belasting van de natuur zorgt, zorgvuldig buiten beeld blijft in de beschrijving.	Naar onze mening wordt deze belasting niet buiten beschouwing gelaten. In het hoofdstuk omtrent milieu wordt hier op ingegaan. Verwezen wordt ook naar de reactie van de gemeenteraad op zienswijze d.

g.	Volgens reclamant is de doelstelling van de Vereniging Natuurmonumenten gericht op (a) 'het bevorderen van het behoud en het herstel van natuur en landschap', (b) 'het bevorderen van de zuiverheid van water, bodem en lucht alsmede het beschermen van de stilte' en (c) 'het bevorderen van het besef dat de mens hiervoor verantwoordelijkheid draagt'. Reclamant kan de nagestreefde zuiverheid van bodem en water niet rijmen met het begraven.	Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland werken samen aan het behoud van natuur en het versterken en vergroten van natuurareaal. Natuurbegraven draagt op deze wijze bij aan het herstel en behoud van het landgoed. Ook voorziet Natuurbegraven in een fonds om nog extra nieuwe natuur in de omgeving te realiseren. Hoewel de uitgevoerde natuurtoets geen aantasting laat zien van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, zijn Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland met de provincie Limburg overeengekomen, dat in het kader van de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats een extra kwaliteitsimpuls wordt geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone. Van vervuiling van de bodem is geen sprake, zie ook de reactie van de gemeenteraad op zienswijze d. Verder is de betreffende opmerking van reclamant - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
h.	Reclamant vraagt zich af of de huidige plannen – waarin Natuurmonumenten op haar grondgebied een commerciële partij een natuurbegraafplaats laat exploiteren – passen bij de voorwaarden waaronder Natuurmonumenten dit gebied ooit heeft verworven.	Natuurmonumenten wil de kwaliteit van natuur en cultureel erfgoed verbeteren en het landgoed in ere herstellen. Dit kan mede door de samenwerking met Natuurbegraven Nederland bewerkstelligd worden. Daarnaast wil Natuurmonumenten het landgoed zodanig beheren dat gebouwen, de bossen, de tuin en infrastructuur duurzaam kunnen worden onderhouden uit de exploitatie van het landgoed en de beschikbare monumentensubsidies. De betreffende opmerking van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
i.	Reclamant stelt dat er geen grondig en recent onderzoek gedaan is naar de effecten van duizenden natuurgraven op de waterkwaliteit.	De bescherming van het grondwater tegen verontreiniging door natuurbegraven is geregeld in de Wet op de Lijkbezorging. Uit het hydrologisch onderzoek dat als bijlage is toegevoegd aan de toelichting (bijlage 4) blijkt dat er ruimschoots voldaan wordt aan de eisen die zijn

		opgenomen in de wet. De gemeenteraad acht een langdurig onderzoek naar de effecten niet noodzakelijk.
1.3 Effecten op natuurwaarden		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
j.	Naar de mening van reclamant staan de belangen van de natuur duidelijk niet voorop. Het verplaatsen van dieren is bovendien strijdig met de Wet natuurbescherming, die het opzettelijk storen of vangen van dieren verbiedt (zie ook de Natuurtoets, pagina 62 en 63). Aangezien het begraven van stoffelijke overschotten geen noodzakelijke ingreep is ten behoeve van de natuur zelf, lijkt vrijstelling niet op zijn plaats.	Bij natuurbegraven prevaleert natuur te allen tijde. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als een vogel broedt in de nabijheid van het graf, dat daar nadrukkelijk rekening mee wordt gehouden door het kwetsbare gedeelte af te zetten. Zie onder andere paragraaf 2.1.1 van het ecologisch werkprotocol (bijlage 9). Voor inrichting en gebruik is een ecologisch werkprotocol opgesteld. Het protocol omvat vereisten uit de Wet Natuurbescherming (Wnb). Van vrijstelling of een noodzaak voor vrijstelling is geen sprake. Natuurbegraven zoals beschreven en geborgd in het plan is niet strijdig met de Wet natuurbescherming.
k.	Reclamant vindt het interessant dat Natuurbegraven Nederland en Natuurmonumenten eerst een bestaand natuurgebied verbouwen en vervuilen en afspreken dat zij de schade vergoeden door aan hetzelfde gebied vervolgens een 'kwaliteitsimpuls' te geven.	De betreffende opmerking van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
1.4 Verstoring van de grafrust		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
l.	Reclamant geeft aan dat in de Natuurtoets de vos niet is genoemd. Het lijkt reclamant onwaarschijnlijk dat een wijdverbreid zoogdier als de vos niet voorkomt in dit gebied of er in de toekomst niet zal voorkomen.	Er wordt in de natuurtoets niet gesteld dat de vos niet voorkomt in het plangebied. Echter, er zijn binnen de gemeente geen voorbeelden bekend van incidenten met vossen op begraafplaatsen. Ook op andere natuurbegraafplaatsen zijn er in de praktijk geen problemen met vossen. De Wet op de Lijkbezorging voorziet in regels omtrent grafdiepte die voldoende bescherming bieden.
m.	Reclamant vraagt zich af of de stichting mag aannemen dat de belangen van de vos en andere gravende zoogdieren voorrang krijgen boven de belangen van Natuurbegraven Nederland en Natuurmonumenten? En dat deze zoogdieren dus hun natuurlijke (graaf)gedrag zonder	Natuur prevaleert te allen tijde, zo ook de vos en andere zoogdieren. Op natuurbegraafplaatsen zijn de Wet op de Lijkbezorging, het Besluit op de Lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging van toepassing. Daarin wordt onder meer de wijze van begraven dwingend

	beperkingen mogen uitleven?	voorgeschreven. De wet- en regelgeving voorkomt dat graven worden verstoord door dieren. In het bijzonder wordt gewezen op artikel 5 van het Besluit op de Lijkbezorging, waarin onder meer is bepaald dat boven de kist of het omhulsel zich een laag grond bevindt van tenminste vijfenzestig centimeter. Bij de inrichting van de natuurbegraafplaats wordt deze wet- en regelgeving in acht genomen.
1.5 Archeologische en aardkundige waarden		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
n.	Reclamant leest in de detailstudies onder meer dat er in het plangebied een aarden wal en rug van onbekende herkomst zijn aangetroffen zonder dat er nader onderzoek nodig geacht wordt. Ook zijn historische winningskuilen en karrensporen aangetroffen, ook zonder dat nader onderzoek nodig is. Toch heeft de gemeente Mook en Middelaar besloten 'het aanleggen van graven vrij te stellen van nader onderzoek'. Reclamant acht dit besluit niet terecht en niet zorgvuldig onderbouwd.	Ingrepen in de bodem anders dan het delven van graven, zijn niet voorzien. Bij het delven en weer sluiten van de graven wordt rekening gehouden met de bodemopbouw. Verschillende grondlagen worden weer op de oorspronkelijke plaats teruggebracht. De vegetatie wordt tijdelijk aan de kant gelegd en na sluiting van het graf weer teruggebracht. Zodoende worden de aanwezige bodemstructuren beschermd tegen verstoringen. Ook het profiel van de bodem blijft bij de ontwikkeling en het beheer van de natuurbegraafplaats intact. In het inrichtings- en beheerplan wordt gesteld dat bij het beheer van de natuurbegraafplaats zorgvuldig omgegaan wordt met waardevolle cultuurhistorische elementen en dat de oude eigendoms- en grenswallen, restanten van hakhout en de historische winningskuilen worden beschermd.
o.	Reclamant stelt dat het feit dat de Provincie geen beleid heeft ten aanzien van aardkundige waarden niet betekent dat die waarden dus zondermeer geschonden mogen worden en niet hoeven te worden meegewogen.	Zoals in de reactie op zienswijze n. is geschreven, wordt te allen tijde rekening gehouden met de bodemopbouw. Verwezen wordt naar de reactie van de gemeenteraad op zienswijze n.
1.6 Verdienmodel		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
p.	Reclamant vraag zich af of er wel vraag is naar natuurbegraven.	Uit marktonderzoeken en de exploitatiebegroting van de natuurbegraafplaats Heidepol blijkt dat er behoefte is aan natuurbegraafplaatsen. De exploitatie van Heidepol over 2012-2017 laat zien dat de natuurbegraafplaats commercieel haalbaar is.

		Daarbij is het blijkens de uitspraak van de Raad van State (201201045/1/R3) voldoende dat een commerciële partij het haalbaar acht en bereid is om een onderbouwd particulier initiatief te exploiteren. De Raad van State acht het ook niet nodig dat de gemeente een onderzoek verricht naar concurrentieverhoudingen en de toename van concurrentie. Verder is in opdracht van de initiatiefnemers in oktober 2014 een marktonderzoek verricht door TNS-NIPO waaruit blijkt dat er voldoende vraag is naar c.q. behoefte is aan natuurbegraven. Derhalve is de financiële haalbaarheid van de natuurbegraafplaats voldoende onderzocht, waardoor dit de uitvoerbaarheid van het bestemmingsplan niet in de weg staat. Blijkens de uitspraak (ABRvS 28 oktober 2015, nr. 201501288/1/R3) overweegt de Afdeling dat de Wet ruimtelijke ordening niet in de weg staat aan het als zodanig bestemmen van een particulier initiatief, mits dit in overeenstemming is met een goede ruimtelijke ordening. Bij een particulier initiatief is het in eerste instantie aan de initiatiefnemer om te beoordelen of hij het plan kan uitvoeren en of dit voor hem rendabel is.
q.	Reclamant stelt dat een organisatie de ANBI-status kan verliezen als de fiscus oordeelt dat een fonds voor toekomstig beheer in feite eigenbelang is.	De betreffende opmerking van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
r.	Reclamant stelt dat het onduidelijk is hoe het zit met het beheer van 'natuurbegraafplaatsen'. Omdat het gaat om de laatste rustplaats van mensen, zal er gedurende lange tijd toezicht en beheer nodig zijn.	In het inrichtings- en beheerplan wordt aangegeven dat Natuurbegraven Nederland zorg draagt voor natuurbeheer tijdens de gebruiksperiode als natuurbegraafplaats in nauwe samenwerking met Natuurmonumenten. Nadat alle graven zijn uitgegeven (een periode van 40-60 jaar) gaat het beheer terug naar Natuurmonumenten. Natuurmonumenten is en blijft eigenaar van de gronden. Gronden zijn niet in eigendom van gemeente. De gemeente loopt dan ook geen financieel risico bij een eventueel faillissement van de exploitant.

s.	Reclamant vraagt zich af of het maatschappelijk of financieel belang van natuurbegraven zo groot is dat de gemeente nu goed geregelde controle op grafrust zomaar loslaat?	De gemeenteraad is van mening dat de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats een waardevolle bijdrage levert aan de totaalontwikkeling van het gebied rondom het Jachtslot. Op natuurbegraafplaatsen zijn de Wet op de Lijkbezorging, het Besluit op de Lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging van toepassing. De geregelde controle op grafrust is ook op een natuurbegraafplaats geborgd.
t.	Reclamant stelt dat veel gemeenten verlies lijden op publieke voorzieningen. Door nieuwe commerciële natuurbegraafplaatsen toe te staan, wordt de spoeling nog dunner. De gemeentelijke exploitatietekorten zullen daardoor verder oplopen.	De betreffende opmerking van de reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
1.7 Overige punten		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
u.	Reclamant vraagt de gemeente of zij het wenselijk vindt om van schaarse natuurgebieden begraafplaatsen te maken	De gemeenteraad is van mening dat de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats een waardevolle bijdrage levert aan de verhoging van de ecologische en cultuurhistorische waarden in het totale plangebied.
v.	Reclamant stelt dat met het toestaan van particuliere natuurbegraafplaatsen de overheid de controle op het begraven van mensen loslaat.	Op natuurbegraafplaatsen zijn de Wet op de Lijkbezorging, het Besluit op de Lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging van toepassing. De grafrust is daarmee ook op een natuurbegraafplaats geborgd. De betreffende opmerking van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
w.	Reclamant vraagt de gemeente te overwegen om 'natuurbegraven' in te passen binnen haar huidige begraafplaatsen en zogeheten parkbegraafplaatsen aan te leggen.	De betreffende vraag van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
x.	Reclamant vraagt of de gemeente beleid ontwikkelt op 'natuurbegraven'?	De gemeenteraad is van mening dat haar beleid voldoende is om het initiatief en toekomstige initiatieven te toetsen. Specifiek beleid aangaande natuurbegraven wordt niet nodig geacht.

		De betreffende opmerking van reclamant is - wat daar ook van zij - niet van belang voor de centrale vraag of het bestemmingsplan is vastgesteld in het kader van een goede ruimtelijke ordening.
y.	Reclamant vraagt zich af of het initiatief niet getoetst dient te worden aan de Ladder voor duurzame verstedelijking, aangezien het een bestemmingsplanwijziging betreft in het buitengebied.	Het initiatief betreft geen stedelijke ontwikkeling. Er wordt een substantiële kwaliteitsverbetering gerealiseerd in de vorm van de sloop van 1.600 m2 aan bebouwing van het Dominicus-complex en de daarmee gepaard gaande bestemmingswijziging van Horeca naar Natuur. De natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide kan niet worden aangemerkt als een 'stedelijke ontwikkeling'. Een nadere toetsing aan de ladder voor duurzame verstedelijking is derhalve niet aan de orde (toelichting p. 12).
1.8 Conclusie reclamant		
Zienswijze		*Reactie gemeente Mook en Middelaar*
z.	Reclamant is van mening dat de voorbereiding en de beoogde totstandkoming van het plan, voor zover thans bekend, de toets van de vereiste zorgvuldigheid niet kan doorstaan.	In hetgeen door reclamant in haar zienswijze naar voren is gebracht ziet de gemeenteraad geen aanleiding voor de conclusie dat het bestemmingsplan de toets van de vereiste zorgvuldigheid niet kan doorstaan. De toelichting van het bestemmingsplan is grondig onderbouwd en er is voldoende vooroverleg geweest met de betrokken partijen en belanghebbenden uit de omgeving. Dit kan ook worden afgeleid uit het feit dat er verder geen zienswijzen zijn ingediend. De gemeenteraad deelt de mening van de reclamant derhalve niet.

3. Conclusie

De zienswijze van Stichting Natuurbegraafplaats-waaromniet.nl wordt als ongegrond verklaard en leidt niet tot aanpassing van het bestemmingsplan.

4. Ambtshalve wijzigingen

Er zijn geen ambtshalve wijzigingen.

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide

Inrichtings- en beheerplan

Mei 2017

Natuurmonumenten

PRAEDIUM
samen buiten ondernemen

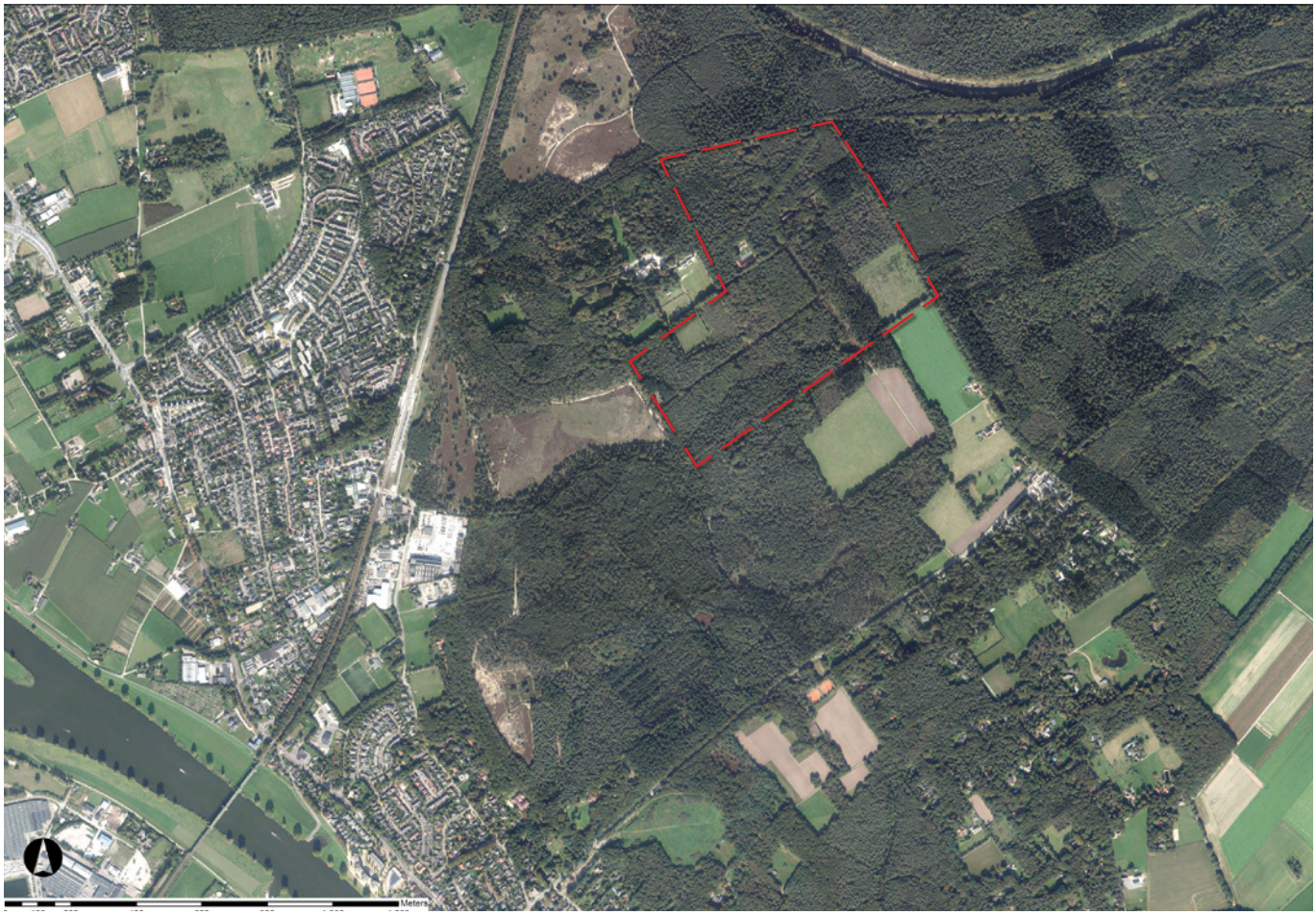
natuurbegraven nederland

PRAEDIUM
samen buiten ondernemen

project	Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide
onderwerp	Inrichtings- en beheerplan
opdrachtgever	Natuurbegraven Nederland Koningsweg 2, 5211 BL 's-Hertogenbosch Postbus 797, 5201 AT 's-Hertogenbosch
samenwerkingspartner	Natuurmonumenten Noordereinde 60, 1243 ZS 's-Graveland
datum	Mei 2017
opsteller	Paul van Limpt (Praedium Coöperate UA)
contactgegevens	Praedium Coöperatie UA Huize Muyserick, Maurick 1, 5261 NA Vught

Inhoudsopgave

1. Inleiding 5
2. Waarden en beleid 6
   2.1. Cultuurhistorische waarden Landgoed Jachtslot de Mookerheide 7
   2.2. Natuurnetwerk Nederland 8
   2.3. Beleid Natuurmonumenten 9
      2.3.1. Algemeen 9
      2.3.2. Visie bosbeheer 9
      2.3.3. Aanvullende punten kwaliteitstoets 2013 10
      2.3.4. Visie cultuurhistorie en recreatie 10
   2.4. Beleid Natuurbegraven Nederland 11
3. Inrichting natuurbegraafplaats 13
   3.1. Concept natuurbegraafplaats 13
   3.2. Inrichtingsmaatregelen 13
      3.2.1. Ceremonieruimte/informatieruimte 13
      3.2.2. Werkschuur 13
      3.2.3. Omvorming parkeerplaats 16
      3.2.4. Halfverharde padenstructuur 16
      3.2.5. Omvorming lariks-opstand naar heischraal grasland 16
      3.2.6. Verwijderen Dominicus-complex 16
4. Beheer natuurbegraafplaats 17
4.1. Natuurbegraven 17
   4.2. Regulier beheer natuurbegraafplaats 17
   4.3. Natuurbeheer 18
      4.3.1. Bosomvorming 18
      4.3.2. Bosrandenbeheer 18
      4.3.3. Bescherming en beleefbaar maken van cultuurhistorische elementen 18
      4.3.4. Vrijzetten van bestaande lanen 18
      4.3.5. Overige natuurbeheermaatregelen 18
5. Samenvatting 19
   5.1. Inrichting 19
   5.2. Beheer 19

Luchtfoto van Landgoed Jachtslot De Mookerheide en omgeving. Rood-omlijnd is het plangebied voor de natuurbegraafplaats.

1. Inleiding

Natuurbegraven Nederland en Natuurmonumenten zijn samen voornemens een natuurbegraafplaats te realiseren op Landgoed Jachtslot De Mookerheide. Landgoed Jachtslot De Mookerheide ligt in gemeente Mook en Middelaar, in het uiterste noorden van provincie Limburg. Het landgoed is voor een groot deel in eigendom van Natuurmonumenten.
Voorliggend inrichtings- en beheerplan beschrijft de toekomstige inrichting van het plangebied en het bestaande en toekomstige beheer van het deel van het landgoed (circa 50 hectare) dat als natuurbegraafplaats in gebruik zal worden genomen. Tevens worden de kaders van de overheid en Natuurmonumenten beschreven waarbinnen deze ontwikkeling past.

Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op de bestaande waarden van het landgoed en het bestaande relevante beleid van de betrokken organisaties en overheden. Hoofdstuk drie behandelt de te nemen inrichtingsmaatregelen ten behoeve van natuurbegraven in het plangebied. In hoofdstuk vier wordt een beschrijving gegeven van het huidige en toekomstige beheer op de natuurbegraafplaats. Afsluitend wordt in hoofdstuk vijf samengevat wat de effecten van de inrichtings- en beheermaatregelen op het plangebied zijn.

Natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord van Natuurmonumenten. Rood-omlijnd is het plangebied voor de natuurbegraafplaats.

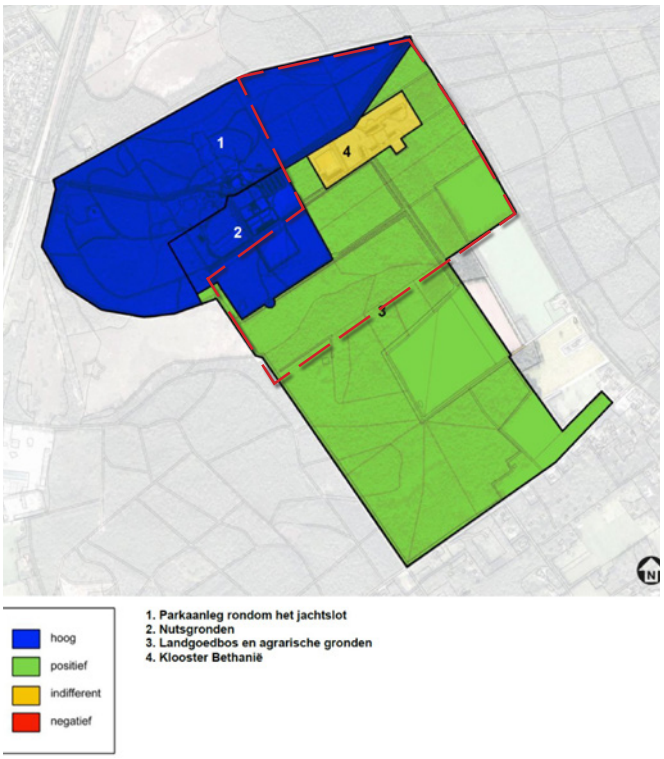
2. Waarden en beleid

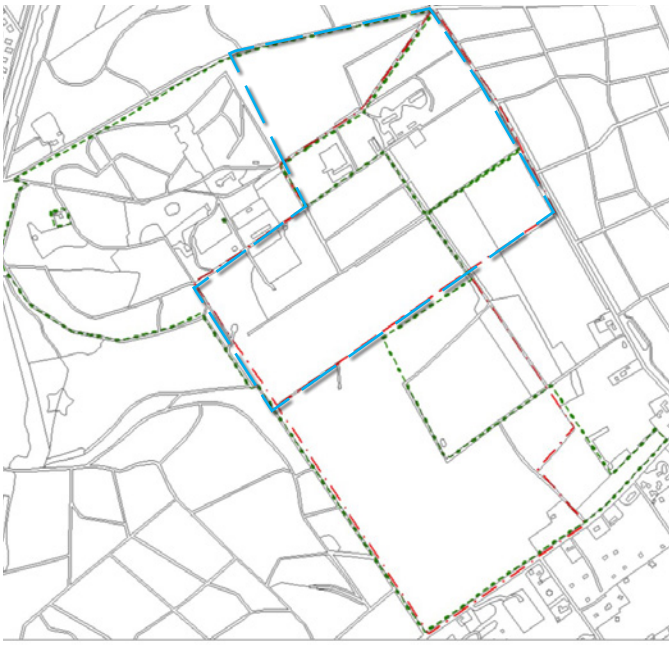
Jachtslot De Mookerheide

In dit hoofdstuk worden de cultuurhistorische en ecologische waarden van Landgoed Jachtslot De Mookerheide aan de hand van de meest relevante beleidsstukken beschreven. Het landgoed is cultuurhistorisch gezien waardevol als Rijksmonument en ecologisch waardevol als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Daarnaast wordt het als natuurgebied beheerd door Natuurmonumenten. De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats is alleen mogelijk binnen de kaders van dit beleid. De belangrijkste kaders waarbinnen de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats valt zijn:

- Erfgoedwet (2015), Rijksoverheid (Rijksmonumentale sta tus)
- Provinciale Omgevingsverordening 2014, geactualiseerd 2015, provincie Limburg
- Provinciaal Natuurbeheerplan 2016, provincie Limburg
- Bosbeleid van Natuurmonumenten, 2006, Natuurmonumenten
- Natuurvisie Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en De Zevenbergen 2001-2019 (inclusief oplegnotitie van 2013), Natuurmonumenten
- Kwaliteitstoets Mookerheide 2013, Natuurmonumenten

Cultuurhistorische waardering Landgoed Jachtslot De Mookerheide door SB4, waardering deelgebieden

Contouren van de Rijksmonumentale bescherming (groen) van Landgoed Jachtslot Mookerheide. In blauw de contouren van de natuurbegraafplaats

2.1. Cultuurhistorische waarden Landgoed Jachtslot De Mookerheide

Rijksmonumentale status

Jachtslot Mookerheide is in 2001 aangewezen als een beschermd Rijksmonument, zijnde een complex 'Historische Buitenplaats' (complexnummer 522658) 3, bestaande uit negen beschermenswaardige onderdelen: 1. Landhuis (nr. 522659), 2. Delen van de aanleg (nr. 522660), 3. Muren en trappartij, 4. Brug, 5. Wildkelder, 6. Kas, 7. Dieptetuin, 8. Fruitmuur, 9. Kas (nr. 515879). Zie de kaart hiernaast voor de contouren van de bescherming. De gebouwen gelegen op het Dominicus-complex (de 'Stijgbeugel' en andere gebouwen) vallen buiten de bescherming.

Volgens de redengevende beschrijving is de historische buitenplaats Jachtslot Mookerheide van 'cultuurhistorische en typologische waarde als bijzondere uitdrukking van een culturele en sociaal-economische ontwikkeling, als voorbeeld van een in het eerste kwart van de twintigste eeuw tot stand gekomen buitenplaats, met diverse hiervoor kenmerkende onderdelen. Het complex heeft architectuurhistorische waarde vanwege de gaaf bewaarde samenstellende onderdelen die een samenhangend en herkenbaar complex vormen. De complexonderdelen hebben esthetische en bouwtechnische kwaliteiten, zoals het belangwekkende in Art Nouveaustijl uitgevoerde landhuis en de bijzonder zeldzame kassen en fruitmuur. De ten delen bewaarde omringende aanleg met ondermeer een op het jachthuis georiënteerde doorzicht en oprijlanen vormen een belangrijk structuurbepalend onderdeel van het complex. De historische buitenplaats heeft ensemblewaarde in samenhang met het omringende landgoed de Mookerheide en speelt op het stuwwallengebied tussen Mook en Molenhoek een beeldbepalende rol. Het jachthuis met toren vormt hierbij een markerend element in het landschap.'

De herbestemming van (een deel van) de historische aanleg van het landgoed als natuurbegraafplaats is getoetst door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Zij concludeert dat de onderdelen van het landgoed met bijzondere waarden door de komst van de natuurbegraafplaats behouden blijven.

Landgoed Jachtslot De Mookerheide vanaf de spoorbrug aan de Heumensebaan, omstreeks 1930

De 'Stijgbeugel'

Betonnen poortpalen

Oude hakhoutstoof op grenswal

Tuinhistorische waardestelling landgoed

Landschapsarchitectenbureau SB4[1] heeft in 2016 het landgoed geanalyseerd en schrijft het hoge algemene historische, ensemble-, tuinhistorische en gebruikshistorische waarden toe. Onlosmakelijk en essentieel onderdeel in de cultuurhistorische waarde van het landgoed zijn de parkaanleg rondom het jachtslot, de nutsgronden, de in het plangebied van de toekomstige natuurbegraafplaats aanwezige grindwinningskuilen en de betonnen poortpalen. Andere, belangrijke onderdelen in de cultuurhistorische waarde van de tuin zijn het landgoedbos, de agrarische gronden, de eigendoms- en grenswallen en een voormalige schietbaan. Het Dominicus-complex (de 'Stijgbeugel' en andere gebouwen) maakt geen wezenlijk onderdeel uit van de cultuurhistorische waarde van het landgoed. Zie afbeeldingen op voorgaande bladzijde voor een overzicht.

2.2. Natuurnetwerk Nederland

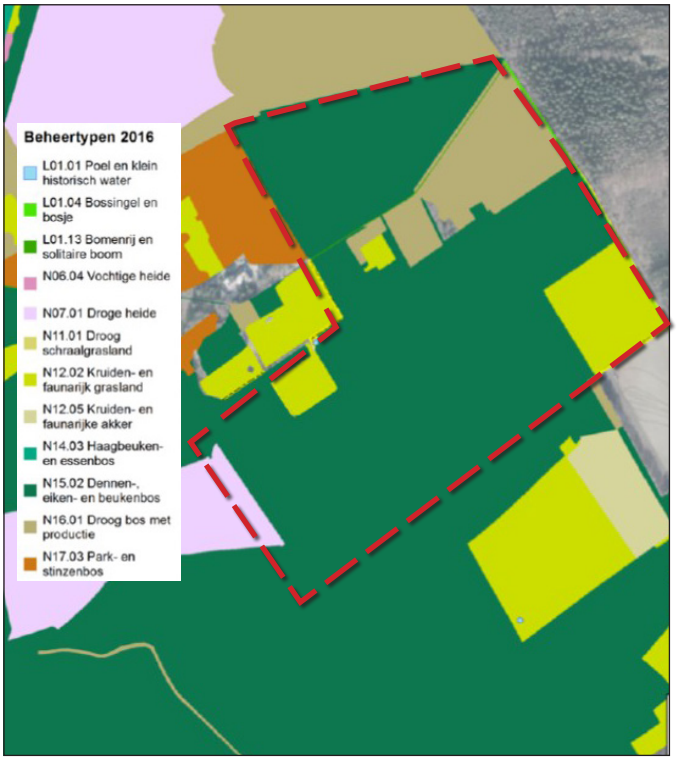
Landgoed Jachtslot De Mookerheide maakt deel uit van het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord (circa 800 hectare), wat in eigendom is van Natuurmonumenten. De belangrijkste beheertypen van dit natuurgebied zijn parkbos, dennen-, eiken- en beukenbossen en droge heide. De natuurwaarden van het natuurgebied hangen nauw samen met de afwisseling van open gebieden en bossen, en de hoogteverschillen horende bij de stuwwal.

De ecologische waarden van Landgoed Jachtslot De Mookerheide zijn planologisch beschermd door de ligging in het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS). De waarden en kenmerken van het NNN in de provincie Limburg zijn vastgelegd in de Provinciale Omgevingsverordening 2014 (POL, geactualiseerd in 2015) en het Provinciaal Natuurbeheerplan 2016, dat jaarlijks geactualiseerd wordt. Het plangebied van de natuurbegraafplaats ligt in de 'goudgroene natuurzone'. Dit zijn gebieden waar natuur en natuurontwikkeling het primaat hebben vanwege de voorkomende waardevolle flora en fauna, vaak van (inter-)nationale betekenis. Nieuwe ontwikkelingen of wijzigingen van bestaande activiteiten die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten zijn niet toegestaan.

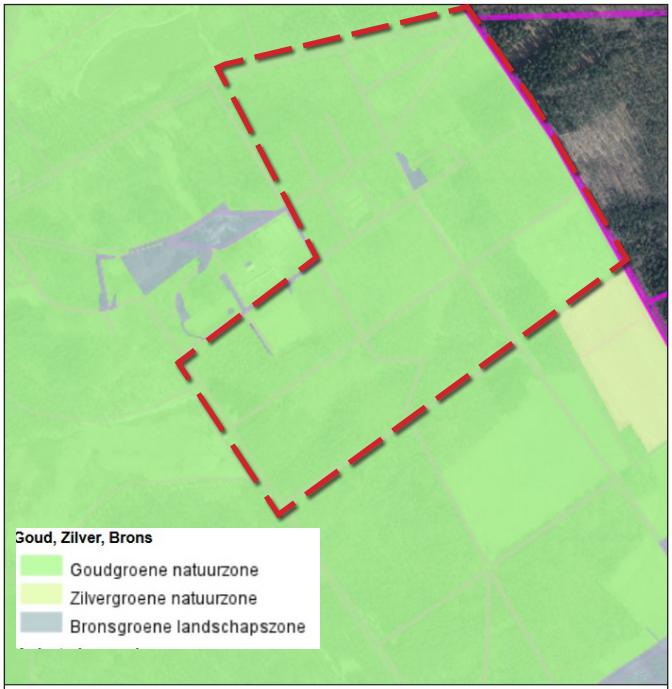
In het Natuurbeheerplan is deze 'goudgroene natuurzone' geconcretiseerd in diverse natuurbeheertypen. De natuur in het plangebied bestaat uit de volgende beheertypen:

- N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos
- N16.01 Droog bos met productie (particulier eigendom)
- N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland
- L01.01 Poel en kleine historische wateren
- L01.13 Bomenrij of solitaire boom

Het overgrote deel van het plangebied bestaat uit N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos.

Provinciale Natuurbeheerplankaart

Kaart NNN Provinciale Omgevingsverordening

1 SB4, 2016. Tuinhistorische waardestelling Landgoed Jachtslot Mookerheide te Mook.

2.3. Beleid Natuurmonumenten

2.3.1. Algemeen

Natuurmonumenten streeft naar een versterking van het NNN door de aankoop, inrichting en verbinding van de 'goudgroene' NNN-gronden. In 2006 heeft Natuurmonumenten de nota 'Bosbeleid van Natuurmonumenten' vastgesteld. Naast het Provinciaal Natuurbeheerplan is deze nota het beleidskader voor het te voeren bosbeheer binnen het plangebied. In 2001 is voor het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord een natuurvisie opgesteld. In 2007 en 2013 zijn kwaliteitstoetsen uitgevoerd. Op een aantal negatieve ontwikkelingen na (met name gerelateerd aan externe problemen als verdroging, vermesting en versnippering) is hierin geconcludeerd dat het natuurgebied als geheel zich op een goede manier ontwikkeld heeft ten aanzien van de biodiversiteit en andere natuurwaarden. De natuurvisie is naar aanleiding hiervan aangevuld met een oplegnotitie en geldt nu voor de periode 2001-2019.

In 2020 wordt de natuurvisie van Natuurmonumenten herzien. In de herziene natuurvisie wordt de realisatie van de natuurbegraafplaats opgenomen.

Natuurmonumenten hanteert voor specifieke natuurdoelen op beheertypeniveau de doelen uit het provinciale Natuurbeheerplan. In bossen streeft Natuurmonumenten naar complete bosgemeenschappen met aandacht voor cultuurhistorische waarden.

Op Landgoed Jachtslot De Mookerheide zijn boomboeketten aanwezig

Het wel of niet actief ingrijpen in de bosontwikkeling is daarmee niet een doel opzich, maar een middel om dit te bereiken. Het natuurbeheer van Natuurmonumenten wordt op de natuurbegraafplaats gecontinueerd. Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland zullen in nauwe afstemming tussen elkaar beheermaatregelen planmatig uitvoeren.

2.3.2. Visie bosbeheer

De beheerstrategie van Natuurmonumenten op Landgoed Jachtslot De Mookerheide is gericht op een natuurrijk cultuurlandschap en is in lijn met de doelen in het Provinciaal Natuurbeheerplan. Het is onder andere gericht op:

- Streven naar hoge natuurwaarden, behorend bij com plete bosecosystemen, vertaald naar concrete doelen per bosgebied en bostype;
- bescherming van bijzondere plant- en diersoorten;
- vergroten van het aandeel loofhout;
- bevorderen van natuurlijke verjonging en aanplant van inheemse soorten;
- bevorderen van dynamiek als gevolg van natuurlijke processen;
- behoud van waardevolle cultuurhistorische elementen in combinatie met beleefbaar maken van het bos;
- terugdringen van uitheemse soorten als Douglasspar, Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers;
- behoud en verdere ontwikkeling van het parkbos en lanen;
- behoud en vrijstellen van karakteristieke boomboeket ten;
- bevorderen aandeel dood hout;
- ontwikkelen van bosranden met zoom- en mantelvegetaties.

2.3.3. Aanvullende punten kwaliteitstoets 2013

In de kwaliteitstoets van 2013 zijn de volgende actiepunten benoemd voor het beheer in de beheerperiode tot en met 2019:

- meer focus op versnelde omvorming van naaldbos (vooral opstanden Douglasspar);
- bevoordelen inheemse soorten (m.n. inlandse eik);
- behoud aandeel naaldhout in verband met specifieke natuurwaarden (mossen/roofvogels);
- continueren kleinschalige dunningen en vellingen;
- meer open plekken maken en binnen 3 tot 6 dicht laten groeien;
- actief bestrijden verjonging van invasieve soorten zoals Amerikaanse eik, -vogelkers en in mindere mate Douglasspar;
- inplanten van percelen waar grootschalig Amerikaanse eik, Douglasspar en Amerikaanse vogelkers is verwijderd. Assortiment bepalen aan de hand van groeiplaatsomstandigheden en aanplant van boomsoorten met bodemverbeterend strooisel.

2.3.4. Visie cultuurhistorie en recreatie

De visie van Natuurmonumenten op het behoud van cultuurhistorische waarden en recreatieve voorzieningen in natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord is met name beschreven in de Natuurvisie van 2001 en concentreert zich op de actiepunten:

- beschermen en beleefbaar maken van cultuurhistorische elementen door opname van bijzondere elementen in een beschreven wandelroute en verdere openstelling van het Jachtslot met park en tuin voor publiek;
- paden zijn zo gesitueerd dat ze bijdragen aan de beleefbaarheid van het bos en aanwezige cultuurhistorische elementen;
- natuurbeheer met extra aandacht voor hagen, houtwal len en solitaire bomen en specifiek voor cultuurhisto risch waardevolle bosbouwrelicten zoals hakhoutstoven, hulststruiken en boomboeketten;
- laanbeheer is gericht op instandhouding en herstel. Indien nodig worden laanbomen gesnoeid en bij uitval van bomen worden nieuwe geplant. De bosrand langs jonge lanen wordt open gehouden zodat de lanen zich goed kunnen ontwikkelen;
- recreatieve zonering, waarbij recreatie in de omgeving van het Jachtslot gestimuleerd wordt en de recreatieve druk rond de Sint-Jansberg wordt verminderd.

Recreatieve zonering

Op hoofdlijnen is de recreatieve zonering van het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord als volgt opgebouwd: Er is een duidelijk onderscheid tussen een recreatieve en natuurgerichte zone met daartussen, wanneer mogelijk, een overgangszone die dient als buffer. De natuurgerichte zone is een kerngebied waar hoge natuurwaarden voorkomen die bijzondere bescherming behoeven. In de recreatieve zone zijn de recreatieve routes en voorzieningen geconcentreerd, zoals parkeerplaatsen, hondenuitrenplaatsen en informatiepanelen. De recreatieve zone ligt in de regel in de directe nabijheid van horeca-gelegenheden.

De Sint-Jansberg is gelegen in de natuurgerichte zone. Het Jachtslot en de natuurbegraafplaats zijn gelegen in de recreatieve zone.

In het kader van de recreatieve zonering van het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord geldt dat het Jachtslot en de directe omgeving verder ontwikkeld worden tot een aantrekkelijke recreatieve poort, waardoor kwetsbare zones dieper in het natuurgebied worden ontlast, waaronder de Sint-Jansberg. De poort moet dienen als concentratiegebied met relevante faciliteiten waardoor bezoekers langer worden vastgehouden en minder diep het natuurgebied ingaan. Natuurbegraven past in de recreatieve zone.

Het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord wordt gekenmerkt door de afwisseling van heideterreinen en bospercelen en de forse hoogteverschillen

2.4. Beleid Natuurbegraven Nederland

Natuurbegraven Nederland realiseert verspreid over Nederland natuurbegraafplaatsen. Dit zijn begraafplaatsen in de natuur waar mensen de ruimte hebben om, met respect voor de natuur, een persoonlijke invulling aan de afscheidsceremonie te geven, waar eeuwigdurende rust gegarandeerd is en waar duurzame aandacht is voor natuurontwikkeling en natuurbehoud. In 2012 is de eerste natuurbegraafplaats van Natuurbegraven Nederland, Heidepol, in Arnhem/Ede geopend (17 hectare).

De wijze waarop natuurbegraven conform Natuurbegraven Nederland wordt vormgegeven wordt hierna aan de hand van een aantal punten uiteengezet.

Natuurbehoud

Met de keuze voor natuurbegraven levert men ook na de dood een bijdrage aan natuurbehoud. Op alle locaties van Natuurbegraven Nederland wordt gestreefd naar een toename van de biodiversiteit en het versterken van ecologische waardes. Om de natuur zo min mogelijk te belasten wordt gebruik gemaakt van houten, vergankelijke gedenktekens. Deze en andere voorwaarden voor een natuurgraf zijn in de huisregels van de natuurbegraafplaats vastgelegd en in het ecologisch werkprotocol opgenomen.

Rust

Het grafrecht wordt notarieel vastgelegd bij het Kadaster. Het bij Natuurbegraven Nederland aangeschafte natuurgraf zal dus nooit worden geruimd, er heerst eeuwige grafrust. Na het vergeven van alle natuurgraven blijven de locaties behouden als opengestelde natuurgebieden. Hierdoor is de natuurbegraafplaats zowel tijdens de gebruiksfase als daarna bereikbaar voor nabestaanden en andere bezoekers van het gebied.

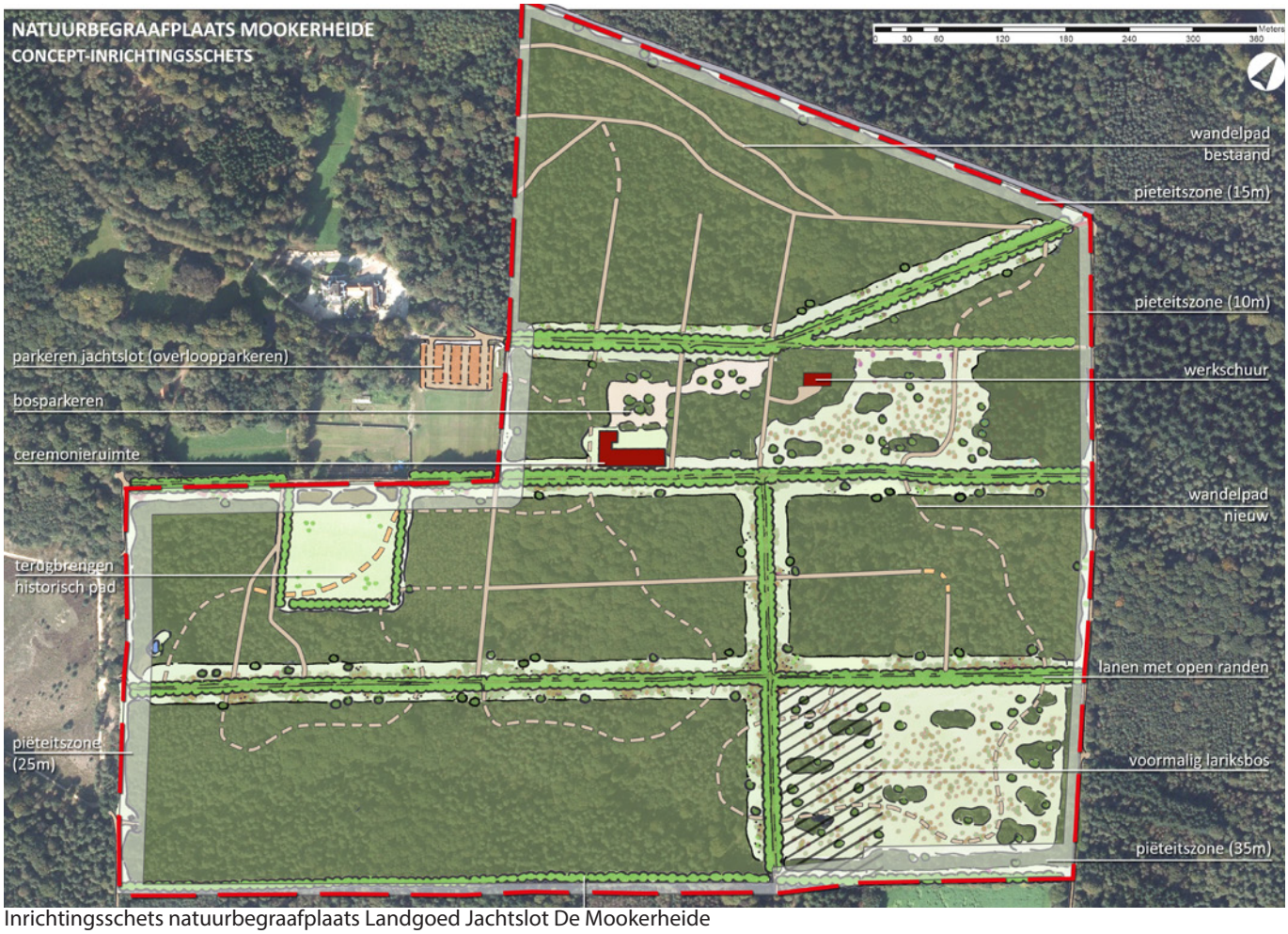
Aanpak locatieontwikkeling

Natuurbegraven Nederland hecht er veel waarde aan dat in alle fasen van de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats zorgvuldig gehandeld wordt. Bij de ontwikkeling van een nieuwe natuurbegraafplaats worden belanghebbenden vroegtijdig betrokken (onder andere organisatie van informatieavonden en afstemming met lokale natuurpartijen). Onafhankelijke onderzoeksbureaus worden ingeschakeld om onderzoek te doen naar de ecologische, archeologische en maatschappelijke waarden, waterhuishouding en de verkeerssituatie van de locatie. De uitkomsten van de onderzoeken vormen het kader voor een waardevolle inrichting van de natuurbegraafplaats. Het bestaande landschap is een belangrijke vormgever voor een natuurbegraafplaats. Als er bijzondere natuur- en landschappelijke waarden aanwezig zijn in een gebied, dan zijn deze bij de ingebruikname van de natuurgebraafplaats leidend. Niet-natuurlijke ingrepen staan louter in functie van de natuurbegraafplaats en beperken zich tot de aanleg van een goede halfverharde padenstructuur, halfverharde parkeerplaatsen, een ceremonieruimte/informatieruimte (indien mogelijk in een bestaand gebouw, zoals de 'Stijgbeugel' op locatie Landgoed Mookerheide) en enkele verrassende elementen zoals een mooie zichtlijn, bijzondere boomgroep of fraaie laan. Er wordt alleen inheemse, gebiedseigen beplanting aangebracht. Ten behoeve van het behoud van ecologische waarden op een natuurbegraafplaats hanteert Natuurbegraven Nederland bij het beheer een ecologisch werkprotocol.

Samenwerking Natuurmonumenten

Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland hebben op woensdag 12 maart 2014 een overeenkomst getekend waarmee de ontwikkeling van natuurbegraafplaatsen in de natuurgebieden van Natuurmonumenten beoogd wordt. Samen gaan Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland natuurbegraafplaatsen in Nederland ontwikkelen. Natuurbegraven Nederland draagt zorg voor de exploitatie van de natuurbegraafplaatsen. Het te voeren natuurbeheer tijdens de gebruiksperiode als natuurbegraafplaats wordt opgesteld door Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland en wordt uitgevoerd door Natuurbegraven Nederland. Een natuurbegraafplaats levert een duurzame inkomstenbron voor Natuurmonumenten gedurende de periode van bedrijfsvoering, ongeveer 40-60 jaar. Na deze periode zijn alle graven uitgegeven en verdwijnt de functie natuurbegraafplaats. De functie als natuurgebied blijft behouden.

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats op Landgoed Jachtslot De Mookerheide past binnen de kaders van beleid van Natuurmonumenten en de overheid. Het bestaande beheer van Natuurmonumenten dient als uitgangspunt voor het te voeren beheer op de natuurbegraafplaats. Ook tijdens de gebruiksfase van de natuurbegraafplaats blijft Natuurmonumenten nauw betrokken bij het beheer van de natuurbegraafplaats. De komst van de natuurbegraafplaats geeft een impuls aan het sneller bereiken van de ambities van Natuurmonumenten in het natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord, in financiële zin door een afdracht per verkocht graf, maar ook in ecologische zin, door de investering in natuurontwikkelingsmaatregelen.

Inrichtingsschets natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide

Sfeerbeeld bosparkeerplaats (natuurbegraafplaats Heidepol)

3. Inrichting natuurbegraafplaats

Om goed te kunnen functioneren als natuurbegraafplaats is het nodig een aantal inrichtingsmaatregelen uit te voeren binnen het plangebied:

- het realiseren van een ceremonieruimte/informatie ruimte in bestaande bebouwing;
- het realiseren van een werkschuur van 200m2;
- het realiseren van een halfverharde parkeerplaats met boskarakter;
- de aanleg van 2,8 km halfverharde wandelpaden;
- de omvorming van een lariks-opstand van 1,6 hectare naar een heischraal grasland;
- verwijderen gebouwen en verhardingen Dominicus-complex (circa 20.000m2) en beheer als open plek.

In dit hoofdstuk worden deze inrichtingsmaatregelen behandeld.

3.1. Concept natuurbegraafplaats

Bescherming bestaande waarden

Bij de ingebruikname van de natuurbegraafplaats zijn de instandhouding en verbetering van de hoge cultuurhistorische en ecologische waarden van het gebied leidend. Bij het natuurbegraven wordt met respect omgegaan met deze waarden (realisatie ceremonieruimte in bestaande bebouwing) en wordt aangesloten bij deze waarden (nieuwe paden op cultuurhistorisch waardevolle padenstructuur). Aan Archeologisch Adviesbureau RAAP is gevraagd een document op te stellen met adviezen ter bescherming van de aanwezige cultuurhistorische elementen (Keunen, 2016[2]). Door Bureau Waardenburg is een natuurtoets opgesteld (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016[3]), waarin aangegeven wordt op welke wijze negatieve effecten op de natuur kunnen worden voorkomen. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft een advies gegeven waarin inzicht wordt gegeven in de gevolgen van de ingreep op de cultuurhistorische waarde van het rijksmonument[4].

Opbouw en circulatie

Het plangebied voor de natuurbegraafplaats op Landgoed Jachtslot De Mookerheide is visueel gezien opgedeeld in twee delen. Het deel ten noorden van de oprijlaan naar het Jachtslot heeft meer het karakter van een parkbos met slingerende wandelpaden. Het deel ten zuiden van de oprijlaan kan getypeerd worden als een ontginningbos met een rationeel verkavelingspatroon.

Deze bestaande tweedeling komt terug in het concept van de natuurbegraafplaats.

In het noordelijke deel van het plangebied wordt voor de ontsluiting gebruik gemaakt van de bestaande gebogen, cultuurhistorisch waardevolle padenstructuur, die aansluit bij het parkbos ten noorden van het Jachtslot. Het zuidelijke deel van de natuurbegraafplaats steunt op de rationelere lanenstructuur die aansluit bij de geschiedenis van het gebied als ontginningslandgoed. De bestaande lanen vormen hier de primaire ontsluiting van het gebied en zorgen voor oriëntatiepunten voor bezoekers van de natuurbegraafplaats.

De verbindende factor tussen het noordelijke en zuidelijk deel is het ten dele nieuw aan te leggen rondgaande, halfverharde wandelpad en de 'Stijgbeugel' in het centrum van de natuurbegraafplaats. Het gebouw de 'Stijgbeugel' krijgt een nieuwe functie als ceremonieruimte/informatieruimte. Alle gebouwen van het Dominicus-complex, op de 'Stijgbeugel' na, worden verwijderd. De bestaande parkeerplaats wordt omgevormd tot een 'bosparkeerplaats'. In de nieuw te bouwen veldschuur zal ruimte zijn voor de beheerder. Het Jachtslot maakt geen deel uit van de natuurbegraafplaats. Het blijft zijn horecafunctie behouden en zal hoogstens aanvullend, bijvoorbeeld bij grote uitvaarten, als ceremonieruimte worden gebruikt.

3.2. Inrichtingsmaatregelen

3.2.1. Ceremonieruimte/informatieruimte

Om te kunnen functioneren als natuurbegraafplaats is een voorziening op het terrein nodig van waaruit uitvaarten georganiseerd worden. Hiertoe wordt een van de bestaande gebouwen op het landgoed gebruikt: de 'Stijgbeugel'. Het gebouw zal intern verbouwd worden, zodat het kan dienen als ceremonieruimte/informatieruimte.

De 'Stijgbeugel' valt buiten de monumentenstatus van Landgoed Jachtslot De Mookerheide. Tevens maakt dit deel van het landgoed volgens SB4 (2016[5]) geen wezenlijk onderdeel uit van de cultuurhistorische waarde van de tuin- en parkaanleg. De 'Stijgbeugel' wordt enkel van binnen verbouwd, dus worden hiermee geen ecologische en cultuurhistorische waarden van het landgoed aangetast.

3.2.2. Werkschuur

De werkschuur wordt gebouwd op het terrein van het Dominicus-complex. De werkschuur zal een terughoudend karakter krijgen en heeft een oppervlakte van maximaal 200m2. De werkschuur wordt gebruikt voor opslag van materiaal en er zal ruimte zijn voor de beheerder.

2 Keunen, L.J., 2016. Cultuurhistorische quickscan i.v.m. het aanleggen van een natuurbegraafplaats op de Mookerheide (gem. Mook en Middelaar)

3 Koopman-Van Roon, A.D.G., Hoefsloot, G., 2016. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Mookerheide - Toetsing in het kader van de Flora- en faunawet en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg bv, Culemborg

4 Van Bers, M., 2016. Memo rijksmonument 522660_vooroverleg planvorming historische tuinaanleg.

5 SB4, 2016. Tuinhistorische waardestelling Landgoed Jachtslot Mookerheide te Mook

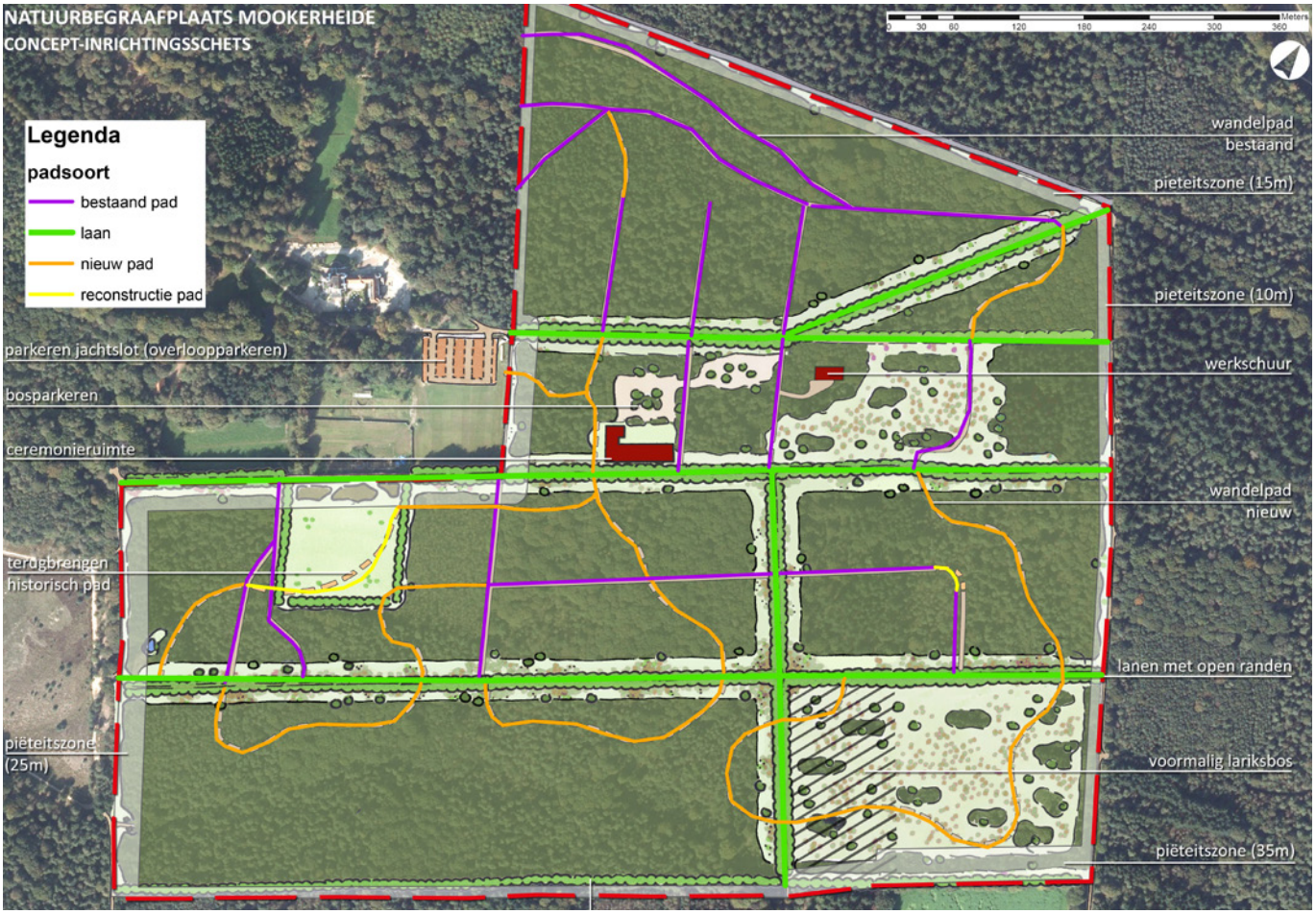
Concept natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide met de 'Stijgbeugel' als middelpunt en het slingerende wandelpad als verbindende element (indicatieve weergave)

Boven: Doorsnede van vrijgezette laan met heidestroken

Rechts: Doorsnede van halfverhard slingerpad

Padenkaart natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide met daarop de bestaande en nieuwe paden.

Sfeerbeeld paden Landgoed Jachtslot De Mookerheide (Bron: Bart van der Aa, Natuurmonumenten)

3.2.3. Realisatie parkeerplaats met boskarakter

De bestaande parkeerplaats wordt omgevormd naar een halfverharde 'bosparkeerplaats' waarin tussen landschappelijke beplanting geparkeerd wordt. Deze zal plaats bieden aan 60 parkeerplaatsen voor auto's en 11 parkeerplaatsen voor de fiets. Deze aantallen zijn gebaseerd op ervaringen op natuurbegraafplaats Heidepol en hiermee wordt voldaan aan het in het verkeersonderzoek van Goudappel Coffeng geadviseerde minimum aantal parkeerplaatsen van 44 (Ratgers, 2017[6]).

3.2.4. Halfverharde padenstructuur

Door het gehele plangebied zal in de vorm van halfverharde slingerende wandelpaden een doorlopende padenstructuur komen te liggen. De paden worden aangelegd met natuurvriendelijk en bij voorkeur gebiedseigen materiaal. Waardevolle cultuurhistorische en ecologische waarden zijn bepalend voor de exacte ligging van de paden. Zo worden bijvoorbeeld geen waardevolle bomen verwijderd voor de aanleg ervan. Het slingerende wandelpad kruist regelmatig één van de lanen, zodat bezoekers niet verdwalen. Er worden in het plangebied in totaal 2,8 kilometer nieuwe halfverharde slingerpaden aangelegd.

In het noordelijke deel van het plangebied vormen de bestaande paden de primaire ontsluitingsstructuur. Deze paden sluiten aan bij de historische lanen- en padenstructuur van het landgoed (SB4, 2010[7]). In het zuidelijke deel is het slingerpad de secundaire ontsluitingsweg, naast de bestaande lanenstructuur. Er is gekozen het droogdal niet recreatief te ontsluiten omdat dit bosperceel deel uitmaakt van een stiltegebied voor reewild en omdat er twee dassenburchten aanwezig zijn.

De halfverharde paden krijgen een beperkte breedte van 2 meter. Hierdoor krijgt de nieuwe padenstructuur een terughoudend karakter en concurreert het niet met de hoofdpadenstructuur (Keunen, 2016). De historische padenstructuur wordt door het nieuwe slingerpad deels hersteld. De bodem in het plangebied bestaat voornamelijk uit grindhoudend zand. Dit is een relatief stevige ondergrond. Hierdoor beperken de inrichtingsmaatregelen zich op de meeste plekken tot het verwijderen van de humus- of strooisellaag en/of het profileren van het pad. Door de beperkte inrichtingsmaatregelen en het gebruik van een ecologisch werkprotocol bij de aanleg ervan worden de wezenlijke kenmerken van het NNN niet aangetast (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016).

In totaal wordt 2,8 kilometer bestaande paden zonder cultuurhistorische waarde in het plangebied en in bredere zin in natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord opgeheven, zodat de totale lengte aan paden in het gehele natuurgebied gelijk blijft. De aanleg en het opheffen van de paden sluit daarmee aan bij de visie van Natuurmonumenten, waarbij recreatie in de omgeving van het Jachtslot gestimuleerd wordt en de recreatieve druk rond de Sint-Jansberg wordt verminderd.

3.2.5. Omvorming lariks-opstand naar heischraal grasland

Het bestaande grasland in het zuidoosten van het plangebied zal worden vergroot ter plekke van de bestaande lariks-opstand. De lariks-opstand met doormenging van Douglasspar van circa 1,6 hectare zal hiervoor worden verwijderd. Ecologisch waardevolle oude bomen zullen hierbij gespaard blijven. Door een maai- en afvoerbeheer zal op deze plek naar verwachting een heischraal grasland ontstaan.

3.2.6. Verwijderen Dominicus-complex

Alle gebouwen en verhardingen van het Dominicus-complex, op de 'Stijgbeugel' na, worden verwijderd (circa 20.000m2). De open plek die hierdoor ontstaat zal behouden blijven en worden beheerd als een heischraal grasland.

Bestaande lariks-opstand welke om wordt gevormd naar een heischraal grasland

6 Ratgers, R., 2017. Verkeersonderzoek Natuurbegraafplaats 'Landgoed Jachtslot De Mookerheide'. Goudappel Coffeng, Eindhoven

7 SB4, 2010. Plan van aanpak parkbos Jachtslot Mookerheide te Mook, SB4, Wageningen

4. Beheer natuurbegraafplaats

Het natuurbeheer op de natuurbegraafplaats blijft in de toekomst erop gericht de ecologische waarden van het gebied te verhogen en de cultuurhistorische waarden te beschermen en beter zichtbaar te maken. Het beheer op de natuurbegraafplaats valt uiteen in de handeling 'natuurbegraven', de beheermaatregelen die genomen worden ten behoeve van het functioneren van de natuurbegraafplaats en het natuurbeheer.

4.1. Natuurbegraven

In het kader van de functie natuurbegraven worden in een groot deel van het plangebied natuurgraven gerealiseerd. Als borging dat Natuurbegraven een tijdelijke functie betreft en daarmee eindig als actieve natuurbegraafplaats, kiest Natuurbegraven Nederland ervoor om een percentage van 10% als maximum op te nemen in de planregels. Dit houdt in dat maximaal 10% van het gebied met functieaanduiding natuurbegraafplaats daadwerkelijk gebruikt kan worden voor natuurgraven.

Na een aanloop van ca 5 jaar na opening van de natuurbegraafplaats wordt uitgegaan van gemiddeld 250 tot 350 begrafenissen per jaar. De natuurbegraafplaats zal over een periode van 40 tot 60 jaar in gebruik zijn. De natuurbegraafplaats bestaat uit circa 39 hectare bosgebied. De gemiddelde grafdichtheid in het bos is 250 natuurgraven/ha. De grafdichtheid zal binnen het bosgebied groter of kleiner zijn afhankelijk van de aanwezige of te ontwikkelen natuurwaarden en het daarvoor gevoerde beheer. Het reguliere beheer zoals beschreven in dit inrichtings- en beheerplan is leidend. Zo zullen er bijvoorbeeld in het ene geval geen natuurgraven worden gerealiseerd in een rustgebied voor fauna. In het andere geval kunnen meer graven geplaatst worden omdat er een grotere open plek ontstaat waar natuurgraven passend is, bijvoorbeeld bij groepskap in opstanden van Amerikaanse Eik. In het plangebied ligt, mede door de sloop van het Dominicus-complex, circa 7 ha open grasland. In dit open terrein is de draagkracht van de natuur groter (ca. 650 natuurgraven/ha). Het sturen op natuurdoelen en -kwaliteit gebeurt op basis van het beheerplan en het ecologisch werkprotocol. Om de bescherming van de natuur juridisch te borgen koppelt Natuurbegraven Nederland het beheerplan en het protocol aan de planregels.

Het ecologisch werkprotocol schrijft voor dat een graf alleen gerealiseerd mag worden buiten de kroonprojectie, om het wortelstelsel van bomen niet te beschadigen.

Conform het advies van RAAP (Keunen, 2016) wordt bij het natuurbegraven zorgvuldig omgegaan met aangetroffen cultuurhistorisch waardevolle relicten uit het bosbouwverleden en geïnventariseerde wallen en andere reliëfrelicten.

4.2. Regulier beheer natuurbegraafplaats

Het reguliere beheer van de natuurbegraafplaats zal gericht zijn op een goed onderhoud van de aanwezige padenstructuur, extra terreintoezicht en het regelmatig verwijderen van afval. Bij het beheer van de natuurbegraafplaats wordt zorgvuldig omgegaan met waardevolle cultuurhistorische elementen zoals oude eigendoms- en grenswallen, restanten van hakhout en de historische winningskuilen. Het beheer van de natuurbegraafplaats is kleinschalig van aard. Het grijpt daarom niet in op de natuurontwikkeling (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016) en past binnen de doelen van Natuurmonumenten.

In monotone opstanden met hoge boomdichtheid wordt door middel van groepenkap het bos omgevormd

In goed-ontwikkelde loofbosopstanden worden nagenoeg geen beheermaatregelen uitgevoerd

4.3. Natuurbeheer

Het natuurbeheer concretiseert het bosbeleid van Natuurmonumenten (2006) en de natuurvisie van Natuurmonumenten (2001 en 2013) en is primair gericht op het versterken van het NNN en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale Natuurbeheerplan (zie paragraaf 2.2 en 2.3.). Ook op de natuurbegraafplaats wordt dit beheer in de toekomst voortgezet. De huidige, in het plangebied aanwezige natuurbeheertypen blijven tijdens de gebruiksfase als natuurbegraafplaats als doelstelling behouden. Doordat het plangebied voornamelijk bestaat uit bossen, is het beheer vooral gericht op bosomvorming naar structuurrijke loofbossen.

De komst van de natuurbegraafplaats geeft een impuls aan het sneller bereiken van de ambities van Natuurmonumenten op Landgoed Jachtslot De Mookerheide, door een extra investering in natuurontwikkelingsmaatregelen en de bescherming en het zichtbaar maken van cultuurhistorisch en ecologisch waardevolle elementen. Het natuurbeheer van Natuurmonumenten wordt iedere zes jaar getoetst en zo nodig bijgesteld. Voor de natuurbegraafplaats wordt dezelfde systematiek aangehouden. Hiermee is gegarandeerd dat het natuurbeheer op de natuurbegraafplaats zich richt op het behoud en verdere ontwikkeling van bij het gebied passende natuurwaarden (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016).

4.3.1. Bosomvorming

De bospercelen worden omgevormd naar structuurrijke gemengde bossen. In inheemse loofbosopstanden met een lage boomdichtheid wordt nagenoeg niet ingegrepen. Hier worden enkel op kleinschalige wijze gewenste volwassen loofbomen vrijgesteld. De monotone bosopstanden van Amerikaanse eik en naaldbomen met een hoge boomdichtheid worden omgevormd naar structuurrijk loofbos door gedurende een periode van tien jaar met behulp van kleinschalige maatregelen circa 10% van de opstanden te kappen en te verjongen (Siebel, 2016[1]). Dit gebeurt normaliter door middel van groepenkap/mozaiekbeheer met aanvullend reguliere dunningen. Open plekken ten behoeve van deze vorm van bosomvorming hebben idealiter een omvang van circa 1500m2 (Siebel, 2016). Deze oppervlakte is in overeenstemming met regelgeving uit de provinciale Omgevingsverordening (2014). Markante loofbomen die kunnen dienen als zaadbron worden hierbij gespaard. Open plekken groeien binnen drie tot zes jaar spontaan dicht of worden beplant met autochtoon plantmateriaal van zomer- en wintereik en beuk, maar ook met soorten die een bodemverbeterende werking hebben zoals winterlinde, hazelaar en wilde lijsterbes.

Het aandeel dode bomen wordt verhoogd tot minimaal 10 dode of stervende (staande of liggende) bomen met een diameter van 30cm of meer per hectare.

Er wordt enkel gewerkt met lichte bosmachines en volgens een ecologisch werkprotocol, om negatieve effecten op de vegetatie zoveel mogelijk te voorkomen.

1 Siebel, H. 2016, bosecoloog Natuurmonumenten

4.3.2. Bosrandenbeheer

Onder bosrandenbeheer wordt het creëren van structuurrijke bosranden met een geleidelijke overgang van open naar gesloten terrein bedoeld. Dit gebeurt door de ontwikkeling van zoom- en mantelvegetaties door eens in de 2-10 jaar het maaien en afzetten van houtige beplanting. Door te variëren in beheerintensiteit wordt een gradiënt gecreëerd vanaf de open plek (intensief beheer) tot in het bos (extensief beheer) met grote verschillen in licht- en warmteverhoudingen, verticale structuur en voorkomen van verschillende plantensoorten.

4.3.3. Bescherming en beleefbaar maken van cultuurhistorische elementen

Cultuurhistorisch waardevolle bosbouwrelicten zoals hakhoutstoven, hulststruiken en boomboeketten worden beschermd. Cultuurhistorisch waardevolle grindwinningskuilen worden opslagvrij gemaakt, voor een verbeterde zichtbaarheid en beleefbaarheid.

4.3.4. Vrijzetten van bestaande lanen

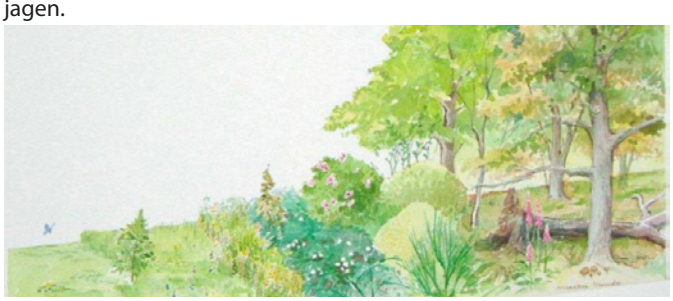
De lanen in het plangebied worden aan weerszijden voorzien van brede open stroken. Dit zorgt voor een goede kroonontwikkeling en is gunstig voor de bevordering van de biodiversiteit in het gebied (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016). In aanvulling hierop zal de bestaande oprijlaan die vanuit het oosten naar het jachtslot voert zelf en de laanbeplanting erlangs worden hersteld. De verharde weg zal hierdoor een kwalitatief hoogwaardigere uitstraling krijgen (Keunen, 2016).

4.3.5. Overige natuurbeheermaatregelen

De bestaande en nog te ontwikkelen graslanden worden beheerd door middel van een extensief maaibeheer (eenmaal per jaar met afvoeren maaisel), inclusief bosrandenbeheer voor geleidelijke overgangen naar de aanliggende bospercelen.

Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland voeren onderzoek uit naar de oorzaken van eikensterfte en het versterken van de vitaliteit van inlandse eiken, in combinatie met monitoring/ onderzoek naar de verbetering van de bodemkwaliteit door natuurbegraven (Siebel, 2016).

Op de natuurbegraafplaats wordt niet gejaagd. Dit is in lijn met de Wet natuurbescherming, die het verbiedt op begraafplaatsen te jagen.

Visualisatie bosrandenbeheer met mantel-zoom vegetaties

5. Samenvatting

Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland realiseren op Landgoed Jachtslot De Mookerheide een natuurbegraafplaats. Naast het aanleggen van natuurgraven worden er op de natuurbegraafplaats enkele inrichtings- en beheermaatregelen uitgevoerd, te weten:

- het realiseren van een ceremonieruimte/informatie ruimte in bestaande bebouwing;
- het realiseren van een werkschuur van 200m2;
- het realiseren van een halfverharde parkeerplaats met boskarakter;
- de aanleg van 2,8 kilometer halfverharde wandelpaden;
- de omvorming van een lariks-opstand van 1,6 hectare naar een heischraal grasland;
- verwijderen gebouwen en verhardingen Dominicus-complex (circa 20.000m2) en beheer als open plek;
- regulier beheer natuurbegraafplaats (waaronder afval opruimen en paden schoon maken);
- natuurbeheer (bosomvormingsmaatregelen, bosranden beheer, bescherming en beter beleefbaar maken van cultuurhistorische elementen, vrijzetten bestaande lanen, maai- en afvoerbeheer).

In de natuurtoets wordt geconcludeerd dat de plannen voor de natuurbegraafplaats de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone niet in de weg staan.

5.1. Inrichting

De inrichtingsmaatregelen passen binnen de cultuurhistorische en ecologische kaders die gesteld zijn door de overheid en Natuurmonumenten voor Landgoed Jachtslot De Mookerheide.

De ceremonieruimte/informatieruimte wordt gerealiseerd in het bestaande gebouw de 'Stijgbeugel', gelegen op het Dominicus-complex. Dit gebied maakt geen deel uit van het deel van Landgoed Jachtslot De Mookerheide met Rijksmonumentale status. De 'Stijgbeugel' wordt alleen intern verbouwd, waardoor er geen invloed is op de cultuurhistorische en natuurwaarden van het gebied. De werkschuur wordt gebouwd op het terrein van het Dominicus-complex.

Er wordt een halfverharde parkeerplaats met boskarakter gerealiseerd die plaats biedt voor 60 auto's. Er worden geen effecten op de cultuurhistorische en ecologische waarden verwacht.

De nieuwe halfverharde wandelpaden zullen een terughoudend karakter hebben, zodat ze ondergeschikt blijven aan de hoofdpadenstructuur. Er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande cultuurhistorisch waardevolle paden- en lanenstructuur. De totale lengte aan paden in het gehele natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes, De Zevenbergen, Koningsven en Heumensoord blijft gelijk. Dit sluit aan bij de visie van Natuurmonumenten, waarbij recreatie in de omgeving van het Jachtslot gestimuleerd wordt en de recreatieve druk rond de Sint-Jansberg wordt verminderd.

De gebouwen en andere infrastructuur op het Dominicus-complex worden verwijderd. Het gebied wordt beheerd als een grote open plek.

5.2. Beheer

Bij het delven van natuurgraven wordt zorgvuldig gewerkt volgens een ecologisch werkprotocol, zodat geen schade aan bomen, cultuurhistorisch waardevolle relicten en kwetsbare habitats optreedt.

Het reguliere beheer van de natuurbegraafplaats zal gericht zijn op een goed onderhoud van de aanwezige padenstructuur, extra terreintoezicht en het regelmatig verwijderen van afval. Het grijpt niet in op de natuurontwikkeling en past binnen de doelen van Natuurmonumenten.

Het natuurbeheer op de natuurbegraafplaats blijft gericht op beschermen van natuur, het versterken van het NNN en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn door Natuurmonumenten en die genoemd zijn in het provinciale Natuurbeheerplan.

Natuurtoets
Natuurbegraafplaats
Jachtslot de Mookerheide

Toetsing in het kader van de soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland

A.D.G. Koopman – Van Roon
G. Hoefsloot

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap
Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
E-mail info@buwa.nl www.buwa.nl

Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide

Toetsing in het kader van de soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland

A.D.G. Koopman – Van Roon, G. Hoefsloot

Status uitgave: eindrapport versie 6

Rapportnummer:	16-009
Projectnummer:	15-871
Datum uitgave:	oktober 2017
Foto's omslag:	G. Hoefsloot, A.D.G. Koopman – Van Roon
Projectleider:	drs. A.D.G. Koopman – Van Roon
Naam en adres opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland Stationsweg 23, 5211 TV 's-Hertogenbosch
Referentie opdrachtgever:	gunning per mail 3-12-2015 dhr. Peters aan dhr. De Boer
Akkoord voor uitgave:	ir. E.J.F. de Boer
Paraaf:	

Graag citeren als: Koopman – Van Roon, A.D.G. & G. Hoefsloot. 2017. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Toetsing in het kader van de soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-009. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: natuurbegraafplaats, Mookerheide, natuurtoets, Nee, tenzij-toets

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Natuurbegraven Nederland
Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Natuurbegraven Nederland is voornemens om in samenspraak met de Vereniging Natuurmonumenten op een deel van het NM-terrein Landgoed Jachtslot de Mookerheide in de gemeente Mook en Middelaar bij Molenhoek een natuurbegraafplaats te ontwikkelen. Deze ontwikkeling kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren en op Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur).

Natuurbegraven Nederland heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om de effecten op beschermde soorten en op de NNN in beeld te brengen en aan te geven op welke wijze negatieve effecten kunnen worden voorkomen dan wel worden beperkt.

Dit rapport kan worden gebruikt als onderbouwing van een ontheffingsaanvraag op grond van de Wet natuurbescherming en vormt een “nee, tenzij-toets” ten aanzien van Natuurnetwerk Nederland.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

Annelies Koopman-van Roon	projectleiding, veldwerk, rapportage
Gerlof Hoefsloot	veldwerk, rapportage.

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Natuurbegraven Nederland werd de opdracht begeleid door de heer W. Peters. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord 3
1 Inleiding 7
1.1 Aanleiding en doel 7
1.2 Aanpak toetsing beschermde soorten 7
1.3 Aanpak nee, tenzij-toets NNN 8
1.4 Verantwoording 9
2 Plangebied en ingreep 11
2.1 Het plangebied 11
2.2 De ingreep 16
2.3 Planning van de werkzaamheden 19
3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren 21
3.1 Methodiek veld- en bureauonderzoek 21
3.2 Resultaten 22
4 Effecten op beschermde flora en fauna 31
4.1 Flora 31
4.2 Ongewervelden 31
4.3 Amfibieën 31
4.4 Reptielen 32
4.5 Grondgebonden zoogdieren 33
4.6 Vleermuizen 35
4.7 Vogels 37
5 Nee, tenzij-toets NNN 39
5.1 Wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN 39
5.2 Effecten op het NNN 44
6 Conclusies en aanbevelingen 53
6.1 Conclusies 53
6.2 Aanbevelingen 56
7 Literatuur 59
Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming 61
Bijlage 2 Verspreidingskaarten database Natuurmonumenten 65
Bijlage 3 Toetsingskader Goudgroene natuurzone (NNN Limburg) 69

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Natuurbegraven Nederland is voornemens om bij Molenhoek (gemeente Mook en Middelaar) op het landgoed Jachtslot de Mookerheide van Natuurmonumenten (in het vervolg kortweg NM) een natuurbegraafplaats te realiseren. Hierbij wordt samengewerkt met NM. Deze ontwikkeling kan effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren en op Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur).

In het rapport wordt verslag gedaan van bronnen- en veldonderzoek, bepaling van de effecten op beschermde soorten planten en dieren (de Wet natuurbescherming) en beschermde natuurgebieden (NNN) en mogelijkheden voor mitigatie van de effecten.

Het doel is te bepalen of de ingreep kan leiden tot overtredingen van de wetten en regels die zien op bescherming van de natuur, in dit geval de Wet natuurbescherming (Wnb) en het natuurbeleid van de provincie Limburg. Als het plan mogelijk leidt tot overtreding van de verbodsbepalingen, wordt nagegaan of het plan op onderdelen kan worden aangepast. Mocht daarna overtreding nog niet zijn uit te sluiten wordt bepaald onder welke voorwaarden ontheffing (Wnb) en/of toestemming (NNN) kan worden verkregen.

1.2 Aanpak toetsing beschermde soorten

De Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en Boswet zijn per 1 januari 2017 vervangen door de Wet natuurbescherming. Relevante bepalingen voor soorten staat in '*Hoofdstuk 3 Soorten'*. In het voorliggende rapport toetsen we aan bepalingen voor beschermde soorten zoals opgenomen in Hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming, er is niet getoetst aan de bepalingen uit de hoofdstukken 2 en 4 van de wet (beschermde gebieden en boswet).

Bij de uitvoering van het bestemmingsplan zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren. Als de uitvoering leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen (zie bijlage 1). De verbodsbepalingen uit de oude Flora- en faunawet (Artikel 8 t/m 13) zijn in de Wet natuurbescherming opgenomen in '*Hoofdstuk 3 Soorten'* en beschreven per beschermingsregime (zie onder).

Wet natuurbescherming
De Wet natuurbescherming onderscheidt bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes: 'Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' (Wnb § 3.1), 'Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn' (Wnb § 3.2) en 'Beschermingsregime

andere soorten' (Wnb § 3.3). Ter vergelijking: de eerste twee beschermingsregimes zijn vergelijkbaar met 'vogels' en 'Tabel 3' onder de Ffwet. Voor soorten vallend onder 'Beschermingsregime andere soorten' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Art 3.10 lid 2a). Dit zal in de provincie Limburg zijn uitwerking krijgen in de Provinciale Omgevingsverordening. Tot dat deze verordening is vastgesteld hanteert de provincie de oude Ffw lijsten voor vrijstelling (schr. med. Provincie Limburg).

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels', 'strikt beschermde soorten' (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3).
Met ingang van de Wet natuurbescherming zal het beschermingsregime voor een aantal soorten veranderen dan wel vervallen in vergelijking met de oude Ffw. Als de voorgenomen ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen uit de Wnb betreffende beschermde soorten, wordt nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen (zie bijlage 1).

Dit rapport beschrijft de effecten van de ingreep op beschermde en/of bijzondere soorten planten en dieren. In dit rapport wordt ingegaan op de volgende vragen:
- Welke beschermde soorten planten en dieren komen mogelijk of zeker voor in de invloedssfeer van de beoogde natuurbegraafplaats. (H3)?
- Welke effecten op beschermde soorten heeft de ingreep (H4)?
- Kunnen de effecten een wezenlijke negatieve invloed op soorten hebben (H4)?
- Worden daarbij verbodsbepalingen overtreden? Zo ja, welke (H4)?
- Moet hiervoor ontheffing worden aangevraagd (H6)?
- Zijn er mogelijkheden voor mitigatie (vermindering) en compensatie van schade aan beschermde soorten (H5)?

1.3 Aanpak nee, tenzij-toets NNN

Het plangebied maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het ruimtelijke beleid voor de NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in de NNN het 'nee, tenzij'-regime. Als een voorgenomen ingreep de 'nee, tenzij'-toets met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden. Eventuele nadelige effecten moeten worden gemitigeerd en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Als een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het 'nee, tenzij'-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden (zie 'Spelregels EHS', ministerie van LNV, 2007).

Een aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN is niet toegestaan. Tenzij:
- Er sprake is van redenen van groot openbaar belang.
- Er geen alternatieven zijn.
- De resterende schade (na mitigatie) wordt gecompenseerd.

De nee, tenzij-toets in de voorliggende rapportage geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat zijn de wezenlijke waarden en kenmerken van de NNN ter plaatse van de ingreep? Hieronder vallen ook de beheertypen (oude natuurdoeltypen).
- Heeft de ingreep effecten op de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN / de EHS?
- Zo ja, wat zijn die effecten?

De wezenlijke kenmerken en waarden zijn of worden omschreven in het POL (2014), de Provinciale Omgevingsverordening (2014) en de Landschapskader Noord en Midden Limburg (2009). In het Natuurbeheerplan 2016 (Provincie Limburg 2015) worden de natuurdoelen nader gespecificeerd tot natuurdoeltype of beheertype. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoeltype / beheertype voor het gebied. Het gaat daarbij om: de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde

1.4 Verantwoording

De toetsing is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen ingreep. De toetsing is opgesteld op basis van het in december 2015 en begin april 2016 uitgevoerde veldwerk, de door de terreinbeheerder (NM aangeleverde gegevens en waarnemingen in de Nationale Database Flora- en fauna (NDFF). Verder is gebruik gemaakt van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

Het plangebied is op 16 december 2015 bezocht, uitgezonderd het Folleyveld en het bosperceel ten noorden van de bebouwing (jachtslot, conferentiecentrum en overige panden) en de Heumensebaan. Die twee gebieden zijn op 10 april 2016 bezocht. Tijdens beide terreinbezoeken is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc.). Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

Aanvullend op de terreinbezoeken heeft bronnenonderzoek plaatsgevonden. Voor een actueel overzicht van beschermde soorten die in de regio voorkomen is gebruik gemaakt van de gegevensdatabank van NM (eigenaar en beheer van het plangebied) Verder zijn online beschikbare bronnen geraadpleegd, waaronder waarneming.nl. Daarnaast is, voor zover nodig, gebruik gemaakt van achtergrond documentatie (zie literatuurlijst) en de NDFF (geraadpleegd op 6 april 2016).

De lijst van beschermde soorten en de verspreiding daarvan is door ons aangevuld op grond van recente onderzoeksrapporten en kennis aanwezig bij de uitvoerders van het onderzoek.

De conclusie in dit rapport is gebaseerd op gegevens tot en met april 2016. De gegevens over beschermde soorten zijn houdbaar tot 2019 - 2021. Indien de in dit rapport beschreven ingreep wijzigt dan wel wordt uitgevoerd na 2018 kan een actualisatie van het onderzoek nodig zijn.

Het onderzoek is uitgevoerd door medewerkers van Bureau Waardenburg. Deze zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteits-handboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is door Certiked ISO gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2008.

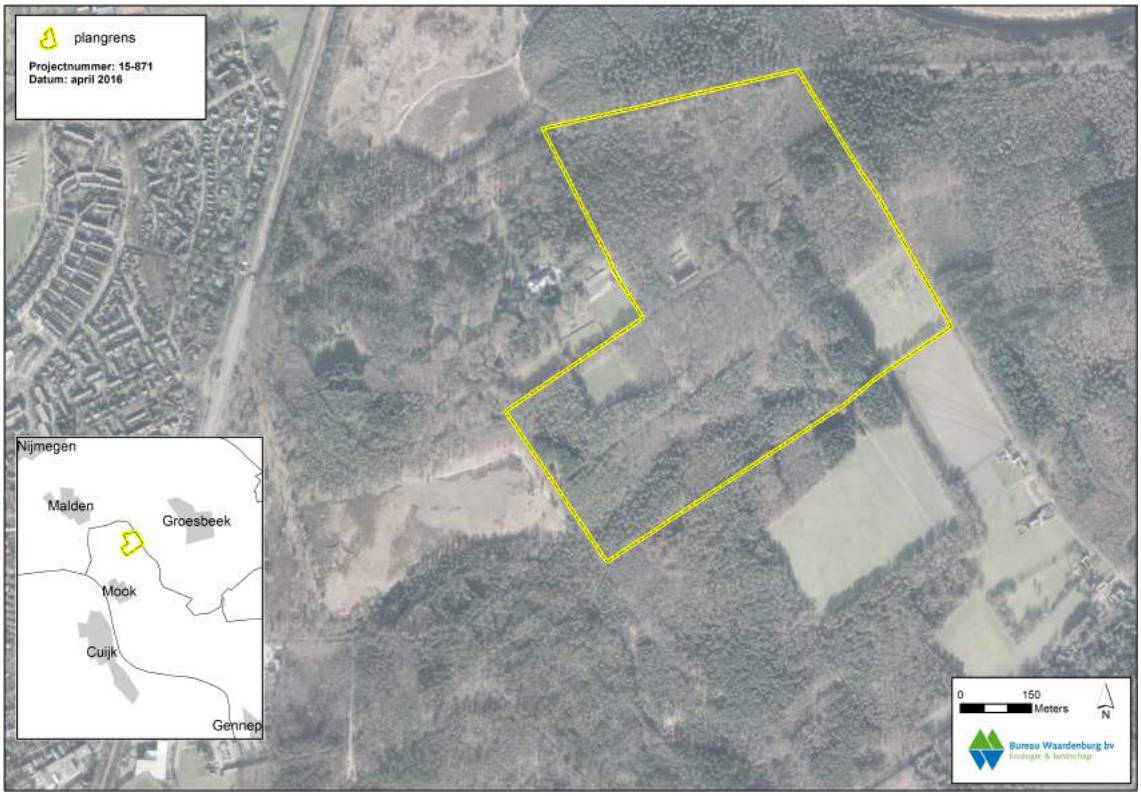
2 Plangebied en ingreep

2.1 Het plangebied

Het gebied is gesitueerd ten zuidwesten van het Landgoed Jachtslot De Mookerheide en ten zuiden van de Heumensebaan bij Molenhoek. Landgoed Jachtslot De Mookerheide is onderdeel van het Natuurmonumenten gebied ‘Mookerheide’. Het plangebied is een bosgebied met daarbinnen een enkel perceel grasland. Er bevinden zich zowel gemengde bospercelen als naaldbomenpercelen op het terrein. Plaatselijk zijn oude beuken aanwezig. Er zijn twee plaatsen waar een beperkte oppervlakte struikheide aanwezig is, waarvan een binnen de toekomstige natuurbegraafplaats ligt. In het noordelijke bosperceel (ten zuiden van de Heumensebaan) zijn meerdere Amerikaanse eiken geblest. Het terrein wordt doorsneden door paden, waarvan langs enkele paden laanbeplanting is aangelegd van lindes en eiken.
Het oostelijk gelegen uitgerasterd graslandperceel bevat bremstruiken en wordt extensief beheerd. Aan de zuidzijde ligt op korte afstand (100 m) een kruidenrijke akker en graslandperceel. Ten zuiden van het Jachtslot bevindt zich een ruig grasland (het ‘Folleyveld’). Het Folleyveld heeft een vrij ruige begroeiing (pollen gras, brandnetel, braamopslag) en heeft een bolle vorm. Het grasland wordt periodiek begraasd.
Aan de noordoostzijde bevinden zich een conferentiecentrum de Stijgbeugel en vier woongebouwen (bouwjaar omstreeks 1952). Enkele gebouwen staan leeg. Rond het conferentiecentrum is verharding aanwezig (verdiepte tuin en parkeerplaatsen).
Ten westen van de toekomstige natuurbegraafplaats ligt het heideterrein Heumenseschans.

Open natuurlijke wateren zijn niet aanwezig binnen het plangebied. Er zijn wel drie kunstmatige wateren aanwezig: een poeltje op de rand van het Folleyveld, een poel in het bos aan de westrand en een kleine vijver aanwezig in de tuin van bebouwing. Vlak buiten het plangebied liggen op enkele honderden meters een (drink)poel op de grasakker en een poel bij een woning aan de Bisseltsebaan. Alle wateren zijn aangelegd met een waterkerende laag op de bodem (leembodem of folie). De ligging van de wateren is weergegeven op kaart in paragraaf 3.2, onderdeel amfibieën.

Uit het archeologische onderzoek (door Archeodienst) dat is uitgevoerd valt af te leiden dat in een belangrijk deel van het plangebied de bodem tot 30 à 50 cm diepte is verstoord en op twee plekken tot zeker 80 cm diepte is verstoord. Op enkel plekken is de verstoring minimaal of afwezig. Eenduidige oorzaken worden niet gegeven maar de bodemverstoring kan mogelijk te maken hebben met de bebossingen van het gebied na 1830, het nadien gevoerde bosbeheer en ander plaatselijk terreingebruik (zie Koeman, 2016). De bodems zijn volgens dat onderzoek vooral te omschrijven als podzolbodem. In verstoorde bodems is soms nieuwe podzolvorming waarneembaar.

Figuur 2.1 Huidige situatie en planbegrenzing toekomstige Natuurbegraafplaats Mookerheide.

foto 2.1 Het huidige conferentiecentrum de Stijgbeugel, voorzijde met verdiepte tuin

foto 2.2 Een van de momenteel leegstaande gebouwen. Deze gebouwen worden gesloopt.

foto 2.3 Het kruidenrijke grasland

foto 2.4. Een strookje met struikheide in een heischrale berm in de laan met jonge eiken en lindes

foto 2.5. Verspreid in het gebied is ook hulst in de ondergroei te vinden

foto 2.6. Het bos in het plangebied bestaat uit zowel loof- als naaldbomen.

foto 2.7 Impressie een van de bospaden in het gebied (links) en een relatief dicht naaldbosperceel (rechts).

foto 2.8 Impressie poel bij het Folleyveld.

2.2 De ingreep

De aanleg van de natuurbegraafplaats kan omschreven worden als een ingreep in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Een door de minister goedgekeurde gedragscode voor natuurbegraven is er niet. Voor het beheer van de bossen wordt gewerkt conform de gedragscode opgesteld door de Unie van Bosschappen.

De natuurbegraafplaats, van circa 50 ha groot, bestaat overwegend uit bos en deels uit kruidenrijke grasland (3,3 ha) en grasland (1 ha). Hierbij vormt het reguliere, bestaande, beheer dat is vastgelegd en uitgewerkt in de Kwaliteitstoets en Natuurvisie en de Oplegnotitie Natuurvisie (Natuurmonumenten 2014a, 2014b en 2015) de basis. Het bosbeheer is daarbij ook afgestemd op de Nota Bosbeleid van NM (Natuurmonumenten 2006). In het Inrichtings- en beheerplan voor de natuurbegraafplaats (zie Van Limpt & Stoffelen 2017) is dit samengevat. Onder het reguliere beheer vallen:

- Actieve omvorming van bospercelen van dichte naaldhoutopstanden naar meer open bosopstanden van loofhout en gemengd hout. Dit is passend binnen de Omgevingsverordening van de Provincie Limburg. Het reguliere beheer gaat uit van maximaal 10% kap bos in 10 jaar tijd. Binnen een periode van 6 jaar na kap moet op plekken waar kap heeft plaatsgevonden weer bosontwikkeling op gang komen of in gang worden gebracht. De bestemming bos blijft hierbij gehandhaafd.
- Terugdringing van het aandeel exoten (zoals Douglasspar, Amerikaanse eik, Amerikaanse vogelkers) in de bosbeplanting.
- Ontwikkeling van bosranden met mantel- en zoomvegetaties.
- Het behoud en verder ontwikkeling van parkbos en de lanenstructuur. Onder meer door het vrijstellen van lanen en andere bijzondere aanplanten zoals de

boomboeketten. Niet passende boom- en struweelbegroeiing in de lanen wordt verwijderd. Laanbomen krijgen ook voldoende ruimte om zich te ontwikkelen dan wel te handhaven. Waar nodig worden laanstructuren aangevuld met passende bomen. Bijzondere aanplanten worden vrijgesteld van andere beplanting en opschot. Dit beheer is passend binnen de Omgevingsverordening van de Provincie Limburg.

- Beheer afgestemd op het behoud van waardevolle cultuurhistorische elementen en relicten en het beleefbaar maken van het bosgebied. Hieronder valt ook het verwijderen van beplanting uit enkele historische winningskuilen in het gebied. Dit beheer is passend binnen de Omgevingsverordening van de Provincie Limburg

In onderhavige toetsing wordt het voornoemde reguliere beheer (het beheer dus dat ook zonder het voornemen een natuurbegraafplaats in te richten en te gebruiken wordt uitgevoerd) **niet** getoetst. Dit reguliere beheer is al afgestemd met de lokale overheden en bevoegde gezagen. Enkel de aanvullende maatregelen die alleen worden getroffen ten behoeve van de inrichting en het gebruik van de natuurbegraafplaats worden getoetst.

Aanvullend op het reguliere beheer worden voor de inrichting en het gebruik van de natuurbegraafplaats nog de volgende (en dus te toetsen) werkzaamheden voorzien:

- Aanpassing intern van het bestaande conferentiecentrum om dienst te kunnen doen als ceremonieruimte van de natuurbegraafplaats.
- De sloop van het Dominicus-complex. Dit complex met 60 hotelkamer appartementen wordt na sloop bestemd als natuur met functieaanduiding natuurbegraafplaats.
- De realisatie van een werkschuur van maximaal 200m^2 groot op een bouwvlak van 400m^2.
- de omvorming van een lariks-opstand van 1,6 hectare naar een heischraal grasland. Binnen het plangebied zal dit worden gecompenseerd
- Aanleg van in totaal 2,8 km nieuwe on verharde of halfverharde paden (van maximaal 2.0 m breed) als aanvulling op de bestaande padenstructuur binnen het plangebied voor natuurbegraven en het verwijderen/opheffen van 2,8 km pad deels binnen het plangebied en deels in aanliggend bos- en natuurgebied (EHS/NNN-gebied). Er worden geen nieuwe verharde paden aangelegd. Aan de hand van een ecologisch werkprotocol worden de paden in het gebied uitgezet. Waardevolle bomen en natuurwaarden worden hierbij ontzien.
  Voor een verder omschrijving voor de plannen met betrekking tot de padenstructuur wordt verwezen naar § 5.2.5.
- Het begraven; het delven en weer dichten van het graf en de ceremonie bij de begrafenis.
- Er wordt **niet** specifiek voor natuurbegraven gekapt. Enkel zoals voorzien volgens regulier beheer. Zoals aangegeven blijft de bestemming bos gehandhaafd. Het gebied in het bestemmingsplan is bestemd als natuur.

Asverstrooien vormt geen onderdeel van het natuurbegraven en is niet voorzien op de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Het begraven van asurnen wel. Voor het begraven van de asurnen gelden dezelfde uitgangspunten als voor het begraven van stoffelijke overschotten

Deze aanvullende maatregelen worden in onderhavige rapportage getoetst aan de Wet natuurbescherming en het nee, tenzij principe uit het beleid voor NNN / EHS.

Er wordt gebruik gemaakt van het bestaande parkeerterrein. De parkeerplaats behoudt zijn huidige capaciteit (40-60 plekken) maar wordt in oppervlak met 1.500 m^2 vergroot. Uitbreiding is voorzien binnen een perceel met exoten. Kap van deze exoten is voorzien in het reguliere beheerplan. De kap is specifiek en gericht op exoten en bedoeld ter vergroting van de natuurkwaliteit. De parkeerplaats krijgt door gerichte aanplant van bomen en struiken een passend karakter 'bosparkeren'.

De aanwezige (kunstmatige) watertjes binnen het plangebied blijven ongewijzigd bestaan.

Het begraven kan plaatsvinden op het gehele terrein; daarbij geldt dat niet gekapt wordt of bomen worden aangetast ten behoeve van het natuurbegraven. Bij het reguliere beheer ontstaan open ruimtes in het bos. Daarnaast voorziet het regulier beheer ook in dunning en ontwikkeling van bosranden. Vrije of vrijgekomen ruimtes kunnen worden benut voor natuurbegraven Verder worden ruimtes buiten kroonprojecties van bomen zoals in bosranden voor natuurbegraven benut. Een maximum van 10% van de oppervlakte van het niet-bebouwde gebied binnen het plangebied kan worden benut voor natuurbegraven. In een periode van 3 tot 6 jaar zal conform het reguliere beheer de bosonwikkeling op kapplekken weer op gang zijn gebracht. Aan de hand van het ecologische werkprotocol, dat als bijlage bij het bestemmingsplan is gevoegd, wordt bepaald waar ruimte is voor natuurbegraven zonder dat dit van invloed is op de bosontwikkeling. Het beheertype van het gebied blijft 'bos'. En het beheer blijft afgestemd op de duurzame ontwikkeling van bos. Met uitzondering van het lariks-opstand (1,6 hectare) wat wordt omgevormd. Zie IB-plan. Binnen de landgoedgrenzen wordt dit bos gecompenseerd

Graven (ook die voor asurnen) worden aangelegd aan de hand van het ecologisch werkprotocol. Het werkprotocol ziet er op toe dat geen schade aan kwetsbaar habitat optreedt of bijzondere soorten nadelig effect ondervinden. Bij het delven van de graven (inclusief die voor asurnen) wordt eerst de aanwezige vegetatie zorgvuldig opzij gezet om bij het sluiten van het graf weer ter plaatse te worden aangebracht. Daarnaast is er speciale aandacht voor het weer zorgvuldig in de juiste volgorde terugplaatsen van de verschillende bodemlagen. Hiermee blijft de oorspronkelijke vegetatie en bodemopbouw behouden. Een ter zake kundige ziet hier zoals voorgeschreven in het werkprotocol op toe.

Nadat een plek benut is voor begraven wordt deze vervolgens aan de natuur overgelaten en vinden behalve vanuit de natuurdoelen noodzakelijke beheeringrepen (uitvoering van het reguliere beheer) op die plek geen activiteiten plaats. Het vigerende beheer van NM wordt in het gebied voorgezet en is beschreven in het Inrichtings- en beheerplan.

In onderstaand kader is de hoofdlijn weergegeven die NBN gaat hanteren voor het begraven op Mookerheide.

Hoofdlijn NBN bij organiseren begrafenis met natuur als uitgangspunt:

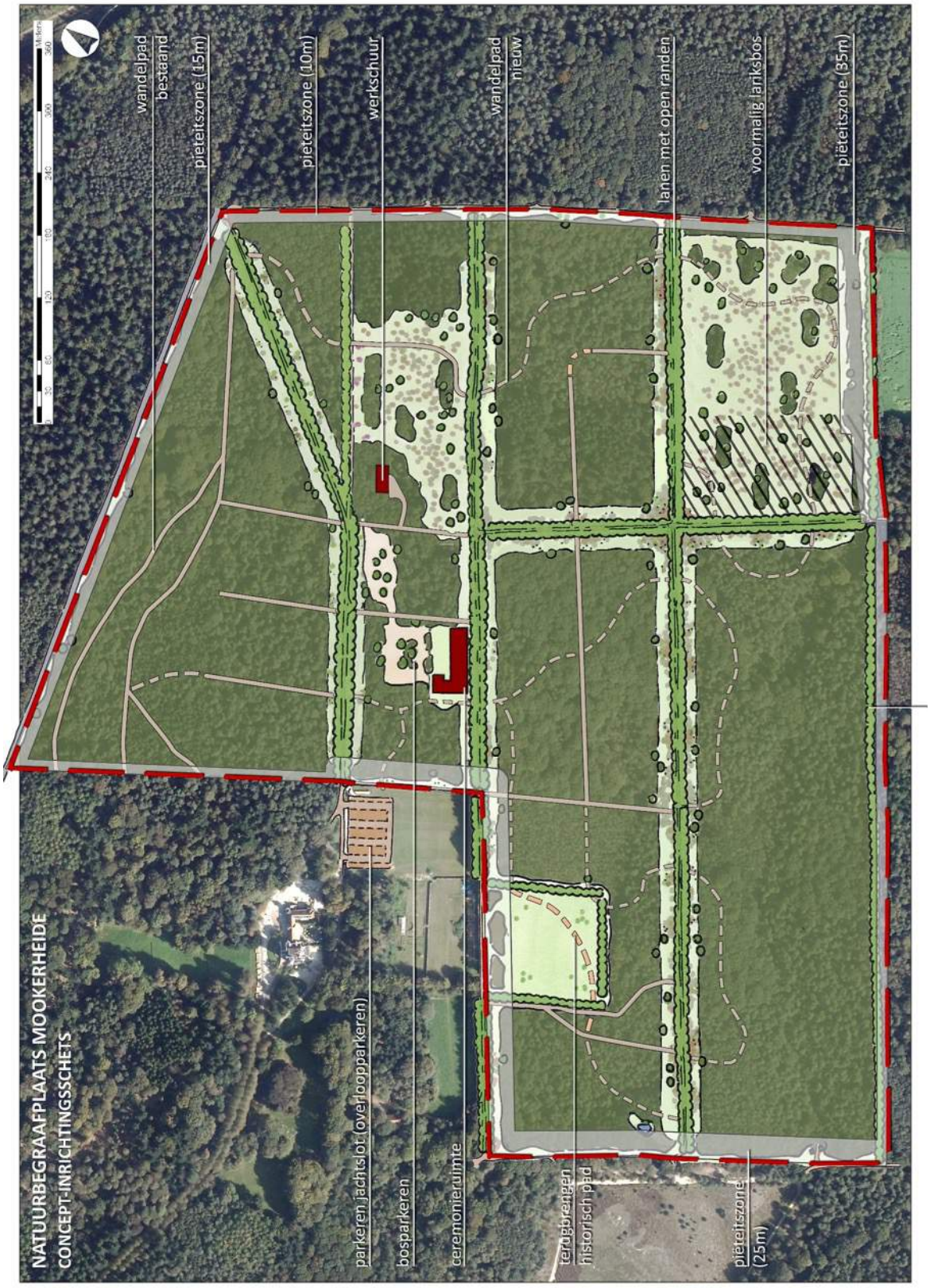
Voor NBN prevaleert natuur ten allen tijden. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als een vogel broedt in de nabijheid van het graf, dat daar nadrukkelijk rekening mee wordt gehouden door het kwetsbare gedeelte af te zetten. Mocht bijvoorbeeld een das een nieuwe burcht maken, dan is een eventueel graf niet meer beschikbaar voor begraven en wordt een andere plek uitgezocht. Het ecologisch werkprotocol bepaald hoe hiermee wordt omgegaan, zodat er geen verstoring en of schade kan ontstaan aan kwetsbare flora en fauna.

In het protocol wordt daarnaast een maximum gesteld aan het aantal personen dat wordt toegelaten bij de ter aarde stelling (besloten kring, zoals in de kerk). Voor de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is dit 50 personen. Dit houdt in dat dit het maximaal aantal mensen is dat van de paden af mag wijken. Dit mag enkel onder begeleiding van de beheerder. Overige nabestaanden wordt verzocht om op de paden te blijven. Hiermee wordt voorkomen dat bij een drukke uitvaart veel mensen rondom het graf staan en toevallig op andere graven komen te staan. Op Natuurbegraafplaats Heidepol wordt dit in voorkomende gevallen deze regel al toegepast. Voor de nabestaande is dit goed uit te leggen bovendien wordt er gekozen voor een mooie plek in de natuur. Als de natuur vertrapt wordt door grote groepen bezoekers dan is dat moeilijk uit te leggen vanuit de filosofie van Natuurbegraven Nederland maar ook voor de mensen die daar een graf gekocht hebben.

Natuurbegraven Nederland heeft als uitgangspunt de eeuwigdurende grafrust in een natuurgebied. Graven worden eenmalig geopend en weer gesloten. Er wordt niet ‘op elkaar’ begraven. Graven zullen nooit worden geruimd, ook niet nadat alle graven vergeven zijn. Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide blijft een natuurgebied. Het beheer en het gebruik zullen dus gericht zijn op het behoud van de bestaande (beschermde) natuurwaarden, toename van biodiversiteit en het ontwikkelen van nieuwe natuur. De natuurwaarden worden gemonitord middels periodiek inventarisatie-onderzoek.

2.3 Planning van de werkzaamheden

De paden (halfverharde paden) en parkeerplaats worden bij aanvang aangelegd. Het gebruik van de natuurbegraafplaats beslaat een periode van circa 40 tot 60 jaar.

Figuur 2.2 Inrichtingsschets Natuurbegraafplaats Mookerheide

3 Voorkomen van beschermde soorten planten en dieren

In de Wet natuubescherming (Wnb) zijn de volgende beschermingsregimes van toepassing: Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn' (Wnb § 3.1), 'Beschermings-regime soorten Habitatrichtlijn' (Wnb § 3.2) en 'Beschermingsregime andere soorten' (Wnb § 3.3). De eerste twee beschermingsregimes zijn vergelijkbaar met 'vogels' en 'Tabel 3' onder de Ffwet. Voor soorten vallend onder 'Beschermingsregime andere soorten' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Art 3.10 lid 2a). Vooralsnog (tot aan de vaststelling van de nieuwe provinciale omgevingsverordening hanteert de provincie Limburg hierbij de oude lijsten uit de Ffw.
In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels', 'strikt beschermde soorten' (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3)

3.1 Methodiek veld- en bureauonderzoek

Het bronnenonderzoek heeft geleid tot lijsten van in het veld te onderzoeken vegetatietypen (als vertaling van natuurdoeltypen / beheertypen) en soorten planten en dieren. Naast de beschermde soorten is ook gelet op het voorkomen van soorten van Rode lijsten, omdat deze indicatief zijn voor natuurwaarden en tevens extra aandacht behoeven in het kader van de zorgplicht. Relevante informatie uit de Nationale Database Flora- en fauna (NDFF) is geaggregeerd[1] beschreven.

Het plangebied is op 16 december 2015 uitgezonderd het bosperceel tussen de bebouwing en de Heumensebaan en het Folleyveld bezocht. De Heumensebaan en het Folleyveld zijn samen met andere, ook al in december 2015 bezochte delen van het plangebied, op 10 april 2016 bezocht. Tijdens beide terreinbezoeken is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc.). Op basis van terreinkenmerken is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten. In Bijlage 2 zijn kaarten opgenomen van waarnemingen afkomstig uit de database van Natuurmonumenten

Daarnaast is nagegaan op welke wijze uitvoering kan worden gegeven aan het voornemen een natuurbegraafplaats te ontwikkelen op een zodanige wijze dat effecten op beschermde of bijzondere natuurwaarden zoveel mogelijk vermeden kunnen worden.

[1] *Niet-geaggregeerde informatie en/of op kaart weergegeven informatie die (deels) afkomstig is uit de NDFF mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.*

Ter toelichting op Molenaar *et al* 2009 als toetsingskader voor bepaling mogelijke effecten van natuurbegraven op voorkomende natuurwaarden

De provincie Limburg hanteert Molenaar *et al*. 2009 als leidraad bij beoordeling van mogelijke effecten van natuurbegraven. De bevindingen van Molenaar et al. zijn echter niet gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek maar op algemene principes. Grafbezoek en grafdichtheid zijn voor de provincie belangrijke aandachtspunten bij de beoordeling. Wetenschappelijk onderzoek waaruit een normering naar voren komt voor de wijze waarop NBN natuurbegraven uitvoert bestaat niet. Het enige rapport wat op basis van veronderstellingen bijvoorbeeld tot een aanname voor grafdichtheid komt is het rapport 'Terug naar de natuur' uit 2009 (Alterra). Dit betreft echter een desk-study. Een vingeroefening, niet bedoeld als normering en zeker niet om daarmee initiatieven aan te toetsen. Daarnaast zijn de uitgangspunten in het rapport niet vergelijkbaar met de kernwaarden van Natuurbegraven Nederland. Omdat de provincie toch Molenaar *et al.* bij haar beoordeling betrekt komen enige vergelijkingen met de bevindingen van Molenaar *et al*. derhalve terug in onderhavige natuurtoets

3.2 Resultaten

Planten

Tijdens de veldbezoeken zijn geen beschermde soorten aangetroffen, maar tijdens het veldbezoek in december kunnen soorten gemist zijn. In de database van Natuurmonumenten zijn in het plangebied alleen waarnemingen opgenomen van rapunzelklokje die op het kruidenrijke grasland groeit (Bijlage 2). In de nabije omgeving groeit ook rapunzelklokje en grasklokje (op het kruidenrijke grasland ten zuiden van het plangebied) en jeneverbes. In de NDFF (ingevoerd in waarneming.nl) is in 2015 de nabije omgeving van de bebouwing een aantal tongvarens aangetroffen op een laag muurtje. In Aptroot (2013) wordt nog brede wespenorchis vermeld in de omgeving van het plangebied. Ook in de NDFF zijn waarnemingen van deze soort in de directe omgeving aangetroffen. Deze soort wordt langs paden van loofbospercelen incidenteel verwacht.

In de ondergroei van de bospercelen staat regelmatig bosbes, braam en plaatselijk hulst. Langs de linden-eikenlaan en in de bosrand groeit plaatselijk struikheide, kruipbrem (kwetsbaar), stekelbrem (gevoelig), grote wolfsklauw (bedreigd) en pilzegge (interactieve kaart Limburg).

Het kruidenrijke grasland en het kruidenrijke akkertje pal ten zuiden van het plangebied bevatten veel andere (bijzondere) plantensoorten, zoals korenbloem, grote leeuwenklauw (bedreigd), driekleurig viooltje, buntgras, hondsviooltje (gevoelig) en stekelbrem (Aptroot, 2013). In het bos zijn deze soorten, afgezien van stekelbrem, niet te verwachten. Op het Folleyveld zijn geen bedreigde planten aangetroffen op 10 april 2016.

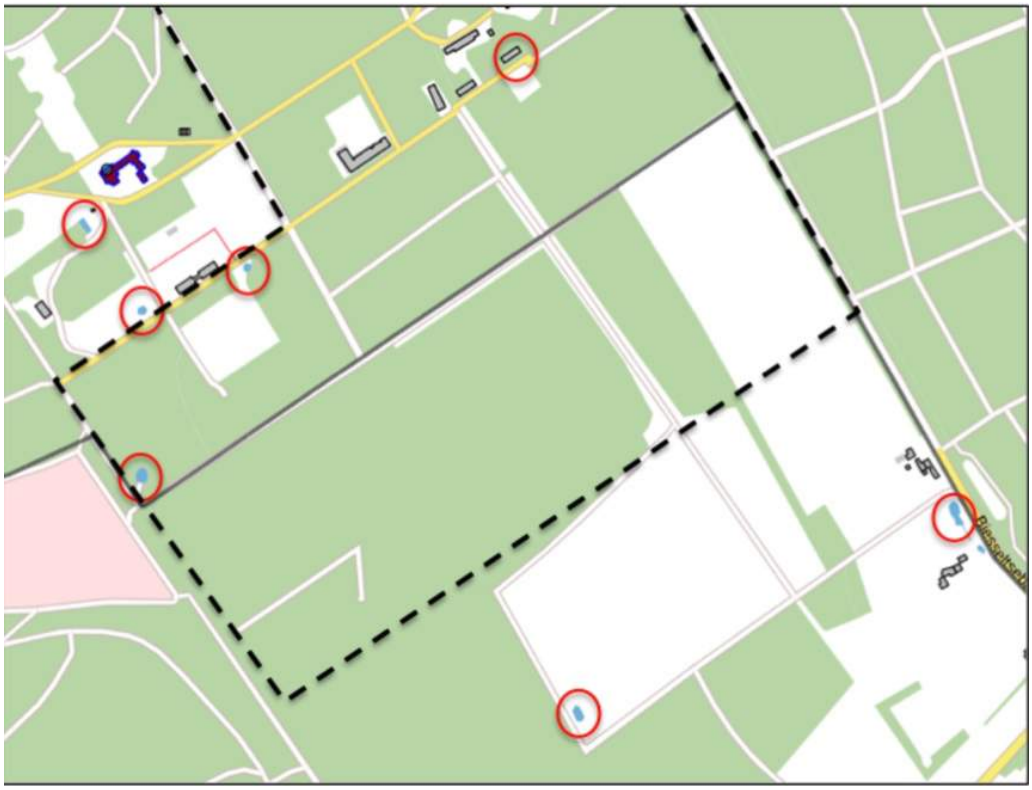
In de NDFF zijn verder enkele groeiplaatsen van fraai hertshooi (bedreigd) en valse kamille (kwetsbaar) ingevoerd langs paden aan de rand van het gebied.

Van bovengenoemde soorten valt enkel de grote leeuwenklauw volgens de Wnb onder de door art 3.10 beschermde soorten. Maar deze soort komt zoals gezegd enkel buiten het plangebied voor.

Ongewervelden
Tijdens de veldbezoeken zijn deels ook door het tijdstip van bezoek (december en april) geen bijzondere ongewervelden aangetroffen. Uit de beschikbare gegevens blijkt dat er in ieder geval lokaal geen populaties strikt(er) beschermde ongewervelden voorkomen of te verwachten zijn. De aanwezige kunstmatige vijver en (drink)poelen zijn niet geschikt voor voortplanting van beschermde ongewervelden.
Koepelnesten van rode bosmier zijn niet bekend, maar worden niet uitgesloten. Er zijn enkele oude waarnemingen van kale bosmier en zwartrugbosmier in de directe omgeving van het plangebied. Beide soorten worden in de Wnb niet als beschermd aangemerkt.

Vissen
Een beschrijving over het voorkomen van vis is niet relevant door het ontbreken van natuurlijk open water.

Amfibieën
Binnen het plangebied en op korte afstand zijn alleen kunstmatige wateren aanwezig, namelijk de poel langs het Folleyveld, de (drink)poel en het vijvertje. Deze wateren vormen (potentiele) voortplantingslocaties voor diverse soorten amfibieën.
In de (drink)poel komt bruine kikker en gewone pad voor (mond.med. boswachter Natuurmonumenten; database NM). De bossen en bosranden vormen geschikt landhabitat voor algemeen voorkomende amfibieën, waaronder gewone pad en bruine kikker.
Alpenwatersalamander komt voor in de (nabije) omgeving (ravon.nl, waarneming.nl, NDFF), waaronder op de Heumense Schans, de poel langs het Folleyveld, de (drink)poel, watertjes bij het Jachtslot en bij de poel/vijver aan de Bisseltsebaan (circa 500 m ten oosten van de (drink)poel. NM heeft geen waarnemingen van alpenwatersalamander in de database (Bijlage 2). In meerdere vijvertjes/poelen in de omgeving van het plangebied is alpenwatersalamander aangetroffen (NDFF). Het is derhalve niet uit te sluiten dat alpenwatersalamander ook aanwezig is in het vijvertje. Alpenwatersalamander kan ook incidenteel en in lage dichtheden aanwezig zijn in de bos(rand)en in het plangebied vanwege de verspreide ligging van (potentiële) voortplantingswateren.

Figuur 3.1 Ligging kunstmatige wateren (rode cirkels) in en nabij het plangebied (gestreepte lijn). Bron ondergrond: BAGviewer, kadaster.

Uit het bronnenonderzoek blijkt dat binnen het plangebied en nabije omgeving geen waarnemingen bekend zijn van andere strikt(er) beschermde amfibieën. Het voorkomen van andere strikt(er) beschermde soorten amfibieën wordt daarom uitgesloten. Voor de genoemde algemene beschermde soorten (oorspronkelijk Tabel 1 AMvB art. 75 Ffw) geldt dat de provincie Limburg op dit moment (mei 2017) conform de eerder gehanteerde lijsten bij de Ffw ook in een vrijstelling voorziet. Uiteindelijk zal in de provinciale omgevingsverording de vrijstellingen worden vastgelegd. Vrijstelling voor overtreding van de verbodsbepalingen geldt niet voor de Alpenwatersalamander.

Reptielen

In het waarnemingenoverzicht van NM en in de NDFF zitten veel waarnemingen van reptielen, vooral van zandhagedis op de Heumense Schans. Incidenteel wordt zandhagedis ook in het bos binnen het plangebied gezien (NDFF). Daar is echter weinig optimaal biotoop aanwezig, het betreft derhalve zwervende exemplaren.

De randen van het Folleyveld zijn redelijk geschikt voor hazelwormen. Tijdens het veldbezoek op 10 april 2016 is verder een hazelworm gevonden bij de parkeerplaats van het Jachtslot. Volgens mededeling van de beheerder van NM is het voorkomen ter plaatse van hazelworm vooral bekend langs de zonnige bosranden van de kruidenakker, vlak buiten het plangebied. Hazelworm wordt verder in het hele plangebied aangetroffen (Bijlage 2). Het zwaartepunt van hazelworm met optimaal

biotoop ligt echter op korte afstand op de Heumense Schans. Waarnemingen in de NDFF bevestigen dit beeld.

Levendbarende hagedis is uit de wijdere omgeving bekend (ravon.nl, waarneming.nl) zoals in Bruuk bij Groesbeek (Spitzen *et al*, 2007), maar heeft tot dus geen populatie op korte afstand (Heumense Schans) of binnen het plangebied. Levendbarende hagedis komt voor in vochtigere biotopen dan zandhagedis. Het plangebied bevat alleen droge biotopen. Levendbarende hagedis wordt als afwezig beschouwd.

Gladde slang komt voor in de wijdere omgeving (NDFF, ravon.nl, waarneming.nl) op heideterreinen en stuwwallen zoals Mulderskop. De soort is dit jaar (2016) waargenomen op de Heumense Schans en in de zone tussen het station Molenhoek en de Heumensebaan (mond. med. NM). Binnen het plangebied zijn geen waarnemingen bekend en er is geen geschikt biotoop aanwezig. Gladde slang wordt als afwezig beschouwd.

Het voorkomen van andere reptielen wordt op basis van bekende recente en historische verspreidingsgegevens uitgesloten.

Alle genoemde reptielen zijn volgens de Wnb beschermd.

Grondgebonden zoogdieren
Het plangebied biedt geschikt leefgebied voor de beschermde soorten als boommarter, das, steenmarter en eekhoorn.

In het plangebied liggen twee dassenburchten. Hiervan is een burcht bewoond (Stichting Census, 2015), de andere niet. Op de naastgelegen Heumense Schans en in het bos ten zuiden van het plangebied liggen ook twee onbewoonde dassenburchten (informatie boswachter NM, dhr. van der Aa). Het bosperceel ten zuiden van de Heumensebaan is enigszins geaccidenteerd en bevat enkele aarden wallen (zie afbeelding 3.2) en winningskuilen, mogelijk zijn daar in de toekomst (bij)burchten van das te verwachten.

Foto 3.1 Aarden wal in het noordelijk deel van het bos, ten zuiden van de Heumensebaan.

Verblijfplaatsen van boom- en steenmarter zijn niet bekend. Ook in de NDFF zijn geen waarnemingen bekend van verblijfplaatsen. Het plangebied moet vooral gezien worden als onderdeel van het leefgebied van deze soorten en ze zullen zeker incidenteel voorkomen in het plangebied ofwel om te foerageren of om door te trekken (zie ook bijlage 3). Op circa een (halve) kilometer afstand zijn enkele waarnemingen van boommarter bekend (informatie boswachter NM), bij het Jachtslot in het parkbos en bij de Bisseltsebaan. Ook op waarneming.nl wordt deze soort incidenteel gemeld buiten het plangebied.
Steenmarter is in de nabije omgeving in 2015 als verkeerslachtoffer op de Heumensebaan bekend en ook in de omgeving van Molenhoek incidenteel bekend. Steenmarter verblijft bij voorkeur in gebouwen en schuren. In de (leegstaande) gebouwen in het plangebied kunnen verblijfplaatsen van steenmarter aanwezig zijn.

De afwisseling van naald- en loofhout biedt goede mogelijkheden voor eekhoorn. Eekhoornnesten zijn tijdens beide bezoeken niet aangetroffen maar het voorkomen binnen het plangebied is zeker niet uit te sluiten. In het waarnemingenoverzicht van NM zit een waarneming ten noordwesten van het Jachtslot. In waarneming.nl (en ook in de NDFF) zijn in de omgeving ook meerdere waarnemingen ingevoerd.
Das, steenmarter, boommarter en eekhoorn zijn volgens de Wnb beschermd. De provincie hanteert geen vrijstelling voor deze soorten.

Daarnaast zullen er diverse andere algemene zoogdieren voorkomen zoals verschillende soorten muizen, kleine marterachtigen en egel. Hoewel beschermd blijven voor deze soorten in de provincie Limburg vooralsnog (net als in de Ffw) de vrijstellingsregelingen van kracht.

Vleermuizen

In de waarnemingenoverzichten van NM zitten een waarneming van drie gewone grootoorvleermuizen in het jachtslot. Niet duidelijk is of dit overwinterende exemplaren zijn of anderszins daar verblijvende. Er zijn verder geen waarnemingen in het plangebied in de database van NM. Vleermuizen zijn nooit geïnventariseerd, uitgezonderd de overwinteringslocaties die jaarlijks worden gemonitord (NDFF).

Er zijn in het bos veel dode en/of aftakelende loofbomen met potentiële verblijfplaatsen aanwezig, zoals (spechten)holten, scheuren, spleten en loshangende bast. De kans is groot dat boombewonende soorten vleermuizen aanwezig zijn. Te denken valt aan verblijfplaatsen van rosse vleermuis, franjestaart, baardvleermuis, watervleermuis en gewone grootoorvleermuis. Incidenteel kunnen ook ruige dwergvleermuizen in het najaar worden aangetroffen, hoewel het zwaartepunt van deze soort zich in de westelijke helft van Nederland bevindt.

In de bebouwing binnen het plangebied zijn gebouwbewonende soorten niet uit te sluiten. Gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, baardvleermuis en laatvlieger kunnen in potentie gebruik maken van de (leegstaande) gebouwen (Dominucus-complex) als (winter)verblijfplaats. Met name in de zomer warme en/of in de winter vorstvrije ruimtes als spouwmuren, zolders, onder dakpannen, achter beplating en eventuele toegankelijke kelders kunnen door verschillende soorten vleermuizen in gebruik zijn als kraam-, zomer-, paar- en/of winterverblijfplaats. Aanvullend onderzoek naar het voorkomen van vleermuisverblijfplaatsen in bebouwing welke men wil slopen laat zien dat in die betreffende bebouwing geen kraamverblijven voorkomen. Wel is geconstateerd dat op enkele plekken individuele gewone dwergvleermuizen een (tijdelijk) zomerverblijf of paarplaats hebben. Mogelijk heeft een enkel individuele laatvlieger ook een zomerverblijf in een van de te slopen panden. Dit laatste is ondanks de conform het vleermuisprotocol geleverde onderzoeksinspanning niet exact uit het onderzoek op te maken. De waarnemingen en daarmee ook de verblijfplaatsen zijn gedaan bij twee van de gebouwen. In het verslag van betreffende vleermuisonderzoek is dit verder uitgewerkt (Kruijt & Hoefsloot, 2017 in prep).
In de nabijheid van het Jachtslot bevindt zich een overwinteringslocatie die jaarlijks gemonitord wordt (NDFF). Van deze locatie zijn uit het (recente) verleden waarnemingen van enkele exemplaren gewone grootoorvleermuis, watervleermuis en franjestaart bekend.

Bossen, en dan met name de structuren zoals de lanen, bospaden, (half)open plekken, bosranden en het kruidenrijke graslandperceel zijn aantrekkelijk als migratieroutes en foerageerplaatsen voor vleermuizen. Verwacht mag daarom worden dat met zekerheid diverse soorten zoals gewone grootvleermuis, rosse vleermuis, franjestaart en gewone dwergvleermuis op enig moment wel in het plangebied waargenomen kunnen worden. Gezien de aard van het gebied kan worden gesteld dat niet een enkele boom of bomenrij of bosrand van wezenlijke betekenis is voor vleermuizen maar dat een veel groter gebied een wezenlijke functie voor vleermuizen

heeft, waarbij verspreidt over dat gebied verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageerplaatsen voorkomen. De kap van enkele bomen (bij aanleg paden, kap voortvloeiend uit regulier beheer wordt niet getoetst hier), het terugleggen van een bosrand of het vrijzetten van een laan doen de functie van het gebied voor vleermuizen niet verminderen. Binnen het totale bosgebied, dat vele malen groter is dan het plangebied zijn meer dan voldoende alternatieven voor verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageerplaatsen beschikbaar.

Door het voorgenomen beheer zal het biotoop van vleermuizen zeker op termijn verbeteren. Er wordt meer bosrand gecreëerd en naaldhout wordt omgezet in loofhout, waardoor het gebied aantrekkelijker wordt voor vleermuizen. Bij de sloop van gebouwen (Dominicus-complex) is het mogelijk dat verblijfplaatsen van gebouw-bewonende soorten verdwijnen.

De naaldhoutbestanden hebben geen of maar zeer beperkt potenties voor verblijfplaatsen van vleermuizen vanwege de harsafgifte. Er wordt wel gejaagd in dergelijk percelen.
Alle vleermuizen zijn volgens de Wnb beschermd.

Vogels met jaarrond beschermde nestplaats[2]
Tijdens beide veldbezoeken zijn geen jaarrond beschermde nesten aangetroffen. Uit de broedvogelkartering (database NM) zijn geen nesten bekend.

In het waarnemingenoverzicht van NM (wat een groter gebied bestrijkt dan het plangebied) zijn nesten van havik, buizerd, boomvalk, wespendief, sperwer en ransuil opgenomen. In het plangebied is bij de kartering 2013 een ransuil territorium gevonden, zie Bijlage 2. Verder blijkt uit het waarnemingenoverzicht van NM dat wespendief broedt in het aangrenzende bos dat ten zuiden van het plangebied ligt. Wespendief is een zeer verstoringsgevoelige soort. Het bosgedeelte waar het nest[3] is gevonden, is een zeer rustig gedeelte van het natuurgebied (informatie NM) omdat hier vrijwel geen recreanten komen. Het wordt niet verwacht dat deze soort zich binnen het plangebied van de toekomstige natuurbegraafplaats broedt. De andere soorten kunnen zich in de dichte (naald)percelen vestigen. In (de directe omgeving van) het plangebied zijn ook enkele territoria van zwarte specht bekend (Interactieve kaart).

Op de interactieve kaart van Limburg (www.natuurgegevensprovincielimburg.nl) zijn diverse soorten broedvogels gekarteerd in het plangebied (in 2013). In het bosgebied en bosranden zijn dit soorten zoals grauwe vliegenvanger, boomklever, glanskop, kuifmees, boompieper, appelvink, zwarte mees, gekraagde roodstaart, holenduif en grote lijster Op het kruidenrijke grasland ten zuiden van het plangebied is

[2] Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendief, zwarte wouw.
[3] Op de kaart staan twee stippen, een is afkomstig uit een nestentelling, de andere uit de kartering van Provincie Limburg. Het gaat aannemelijk om één broedlocatie.

boomleeuwerik gekarteerd. Kanttekening is dat stippen van territoria/nesten van roofvogels en uilen zijn achtergehouden op de interactieve kaart. In de lijst per km-hok zijn ze ook niet opgenomen. Van huismus zijn geen duidelijke kaarten beschikbaar (voor alle onderzochte kilometerhokken staat aanwezigheid van 1 exemplaar) voor het plangebied. Op de lijst per km-hok is de huismus niet opgenomen. Aangenomen wordt dat huismus afwezig is in het plangebied. Gierzwaluw is ook niet waargenomen in het onderzoek uit 2013, noch uit eerdere provinciale karteringen.

Uit waarneming.nl zijn soorten als boomvalk, buizerd, havik, kerkuil, ransuil, wespendief en huismus bekend uit de regio. Ransuil is ook broedend in het verleden aangetroffen binnen het plangebied (NDFF). Kerkuil kan worden uitgesloten in het plangebied, deze soort broedt met name (in nestkasten) in (boeren)schuren het cultuurlandschap buiten de bossen. Waarnemingen van huismus liggen in de bebouwing van Molenhoek.

Het beleid rondom jaarrond beschermde nesten wordt ook onder de Wnb voorgezet.

Overige vogelsoorten
Uit het NDFF en het overzicht natuurwaarnemingen van de provincie Limburg kan worden opgemaakt dat de volgende vogelsoorten ook binnen het plangebied als broedvogels zijn aangetroffen:

gekraagde roodstaart	grote lijster	ekster	boomleeuwerik
boomkruiper	tuinfluiter	fitis	bonte vliegenvanger
goudvink	fluiter	heggenmus	grauwe vliegenvanger
boompieper	holenduif	tjiftjaf	groene specht
glanskop	kleine bonte specht	gaai	houtduif
appelvink	grote bonte specht	staartmees	pimpelmees
boomklever	kuifmees	zanglijster	koolmees
zwarte mees	zwarte kraai	zwartkop	goudhaantje

4 Effecten op beschermde flora en fauna

In dit hoofdstuk worden enkel de aanvullende maatregelen die specifiek worden uitgevoerd voor de inrichting en het gebruik van de natuurbegraafplaats getoetst. Alle maatregelen die vallen onder het reguliere beheer en dus ook zonder de realisatie van de natuurbegraafplaats zullen worden uitgevoerd worden hier niet getoetst. Voor de te toetsen en niet te toetsen maatregelen zie § 2.2.

4.1 Flora

Meer bijzondere soorten als rapunzelklokje en tongvaren komen voor in het plangebied. Mogelijk is ook incidenteel brede wespenorchis aanwezig. Deze soorten zijn niet beschermd volgens de Wnb. Wel geldt in het algemeen een zorgplicht. Het behoud van deze meer bijzondere soorten wordt uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol (zie paragraaf 6.2).

Grote leeuwenklauw is buiten het plangebied aangetroffen. Effect op deze soort is daarom niet te voorzien. Een ontheffing Wnb is niet nodig omdat effecten zijn uit te sluiten.

De gunstige staat van instandhouding van beschermde planten is door het planvoornemen niet in het geding.

4.2 Ongewervelden

Bijzondere soorten zoals bosmieren komen mogelijk voor binnen het plangebied (geen waarnemingen bekend). Ingevolge de Wnb beschermde ongewervelden komen momenteel niet voor in het plangebied. Als gevolg van de plannen worden daarom geen verbodsbepalingen overtreden. De gunstige staat van instandhouding van beschermde ongewervelden is niet in het geding. Een ontheffing is niet nodig.

4.3 Amfibieën

Alpenwatersalamander is aanwezig in het plangebied omdat in diverse watertjes waarnemingen zijn gedaan van deze soort. Er worden lage dichtheden verwacht in het bos (exemplaren in landfase en overwintering). Aangenomen wordt dat in alle aanwezige watertjes binnen en in de directe omgeving van het plangebied voortplanting plaatsvindt.
De ingreep voorziet in de aanleg van nieuwe paden. Een vergelijkbaar lengte aan paden in en omliggend gebied worden opgeheven. Verder is de aanleg van een parkeerplaats voorzien.

De aanleg van nieuwe paden en de parkeerplaats kan zonder voorzorgsmaatregelen mogelijk leiden tot verstoring en het doden van enkele individuen van alpenwatersalamander. Hoe verder de werkzaamheden van voortplantingswater af plaatsvinden, hoe lager de dichtheden van alpenwatersalamanders die aanwezig zijn. Voor het delven van een graf wordt de plek vooraf gecontroleerd op het voorkomen van amfibieën en eventueel aanwezige amfibieën verplaatst naar elders waar zij verder niet verstoord worden. Bij het toepassen van de aanvullende maatregelen (uitgewerkt in het ecologisch werkprotocol) zoals omschreven in § 6.2 worden als gevolg van de ingreep geen verbodsbepalingen overtreden. De ingreep heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van alpenwatersalamander.

Verder zijn enkele soorten algemene beschermde amfibieënsoorten te verwachten in het plangebied. Bij ruimtelijke ingrepen geldt met betrekking tot deze soorten in gevolge het provinciale beleid vooralsnog een vrijstelling voor werk waarbij verbodsbepalingen worden overtreden. De ingreep heeft geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van algemeen voorkomende amfibieën

Het ecologisch werkprotocol voor het begraven ziet er op toe dat bij de activiteit begraven verstoring van amfibieën wordt voorkomen. In het werkprotocol wordt aangegeven hoe te controleren op voorkomen van amfibieën op de plek van begraven (per graf) en deze voor aanvang van het begraven te verplaatsen naar een geschikte plek buiten de invloedszone van de begrafenis. Hiermee worden effecten op amfibieën bij het delven van het graf en het betreden van het gebied buiten de paden voorkomen .

Bij vrijstelling en het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen is een ontheffing in zake de Wnb niet noodzakelijk.

4.4 Reptielen

De aanleg van nieuwe paden en parkeerplaats kan zonder voorzorgsmaatregelen mogelijk leiden tot verstoring en het heel incidenteel doden van een enkel individu van hazelworm. Nieuwe bosranden die conform het reguliere beheer voorzien zijn, bieden echter ook meer potenties voor reptielen. Aangeraden wordt bij de uitvoering beperkte aanvullende maatregelen te nemen, waardoor een negatief effect op voorhand kan worden uitgesloten. In § 6.2 zal nader op deze maatregelen worden ingegaan. De maatregelen zijn eenvoudig toe te passen en uit voeren. De functionaliteit van eventuele vaste rust- en verblijfplaatsen wordt behouden, omdat ook na de ingreep het plangebied in gelijke mate geschikt is als leefgebied voor hazelworm: bos afgewisseld met heischrale vegetaties. Beide graslanden kunnen door het voorziene beheer aantrekkelijker worden voor hazelwormen.

Zandhagedis komt zeer incidenteel voor in het plangebied, de kans op overtreding van verbodsbepalingen bij aanleg van nieuwe paden in het bos op de natuurbegraafplaats

is te verwaarlozen omdat zandhagedis hooguit in de bosrand zal voorkomen en juist zonnige plekken prefereert. De paden worden voornamelijk in het bos aangelegd.

Bij het toepassen van de aanvullende maatregelen (uit te werken in een ecologisch werkprotocol) zoals omschreven in § 6.2 worden als gevolg van de ingreep geen verbodsbepalingen van de Wnb overtreden. De aanbevelingen zijn / het werkprotocol is mede afgestemd op het Kennisdocument Zandhagedis (BIJ12, 2017) / Soortenstandaard Zandhagedis (RO, 2014). De ingreep heeft daardoor geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van hazelworm en zandhagedis.

Het ecologisch werkprotocol voor het natuurbegraven ziet er op toe dat bij de activiteit begraven verstoring van reptielen wordt voorkomen. In het werkprotocol wordt aangegeven hoe te controleren op voorkomen van reptielen op de plek van begraven (per graf) en deze voor aanvang van het begraven te verplaatsen naar een geschikte plek buiten de invloedszone van de begrafenis. Hiermee worden effecten op reptielen bij het delven van het graf en het betreden van het gebied buiten de paden voorkomen.

Hiermee wordt overtreding van verbodsbepalingen voorkomen is een ontheffing in zake de Wnb niet noodzakelijk.

4.5 Grondgebonden zoogdieren

Bos

Bij de aanleg van nieuwe paden en het parkeerterrein kan tijdelijk verstoring van een enkel individu van boommarter, das of eekhoorn plaatsvinden indien bij de uitvoering geen aanvullende maatregelen worden genomen. Indien echter de juiste aanvullende maatregelen (uit te werken in een ecologisch werkprotocol) worden genomen kan een negatief effecten worden uitgesloten. In § 6.2 zal nader op deze maatregelen worden ingegaan. De maatregelen zijn eenvoudig toe te passen en uit te voeren. De functionaliteit van (mogelijke) vaste rust- en verblijfplaatsen wordt behouden, omdat ook na de ingreep het plangebied en omgeving nog evenzeer geschikt is als leefgebied voor betreffende soorten; bos afgewisseld met heischrale vegetaties en kruidenrijk grasland.

Bij het toepassen van de aanvullende maatregelen zoals omschreven in § 6.2 worden als gevolg van de ingreep geen verbodsbepalingen overtreden. De ingreep heeft dan geen negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van mogelijk aanwezige boommarter en eekhoorn, omdat negatieve effecten worden voorkomen. Steenmarter verblijft hoofdzakelijk in gebouwen, maar ook wel in boomholten. Steenmarter zal eveneens profiteren van de maatregelen voor boommarter en eekhoorn.
Hetzelfde zal gelden voor de aanwezige das. Door op voorhand rekening te houden met de ligging van de bewoonde burcht bij de aanleg van nieuw paden en bij begrafenissen, zal mogelijke verstoring niet anders zijn dan in de huidige situatie het

geval is. De dassen zijn immers gewend dat er dagelijks enig recreatief medegebruik is in de huidige situatie. Op de burcht zelf en in de directe nabijheid van de burcht zal niet worden begraven en paden worden op voldoende afstand gelegd om verstoring te voorkomen. De burcht is een jaarrond beschermde verblijfplaats.

Das en boommarter (en ook steenmarter zijn vooral nachtdieren die zich overdag terug trekken in hun verblijfplaats(en). Hiermee is de kans op verstoring van deze soorten bij begraven minimaal. In het ecologisch werkprotocol zal echter worden aangegeven hoe eventuele verblijfplaatsen van deze soorten vast te stellen en hoe mogelijke verstoring van die verblijfplaatsen te voorkomen. Maatregelen zullen ook op de omgangsregels zoals die zijn beschreven in soortenstandaarden worden afgestemd. Hiermee kan verstoring en vanzelfsprekend ook vernietiging van verblijfplaatsen bij begraven worden uitgesloten.
Eekhoorn is een soort met verblijfplaatsen in bomen. Aangezien bomen niet worden gekapt voor begraven is vernietiging van verblijfplaatsen uitgesloten. De soort is daarnaast wat minder verstoringsgevoelig en kan eenvoudig begrafenissen mijden door in bomen te klimmen. Effecten op de soort bij het begraven zijn daarmee uit te sluiten.

Met algemeen voorkomende zoogdieren zoals muizen, egel en konijn wordt rekening gehouden. Het ecologisch werkprotocol voor begraven geeft aan dat vooraf het begraven verblijfplaatsen of aanwezigheid van soorten moet worden vastgesteld en individuen vooraf de begrafenis en naar ander aanliggend geschikt gebied worden verplaatst. Zij kunnen uit eigen beweging na afloop van de begrafenis naar de oorspronkelijk plek terugkeren. Konijnenholen worden niet vergraven voor een begrafenis. Hiermee wordt invulling gegeven aan het zorgplicht uit de Wnb en worden effecten op zoogdieren bij het delven van het graf en het betreden van het gebied buiten de paden voorkomen

Hiermee wordt ook overtreding van verbodsbepalingen voorkomen is een ontheffing in zake de Wnb niet noodzakelijk.

Gebouwen
Er wordt een functieverandering van het conferentiecentrum voorzien waarbij alleen interne aanpassingen en het uitvoeren van regulier onderhoud zijn voorzien. Hiervan zijn geen effecten op steenmarter te voorzien. Aanvullend onderzoek naar voorkomen van de steenmarter is hierbij niet noodzakelijk.

Enkele niet meer in gebruik zijnde gebouwen worden (indien de regelgeving dat toestaat) gesloopt (Dominicus complex). Om na te gaan of verblijfplaatsen van beschermde soorten worden vernietigd of verstoord, is in de periode mei 2017 – september 2017 aanvullend onderzoek verricht (zie Kruijt & Hoefsloot, 2017 in prep). Hierbij wordt naast vleermuizen ook onderzocht of in betreffende gebouwen verblijfplaatsen van steenmarter aanwezig zijn. Steenmarter is niet aangetroffen. Het

is echter raadzaam tot direct voor de sloop in de gaten te houden of de soort alsnog zal opduiken

Steenmarter is een nachtactief dier dat zijn verblijfplaatsen kiest in bouwwerken, steenhopen, houtstapels, etc. Begraven en betreding buiten de paden bij begraven vindt niet nabij deze elementen plaats. Vernietiging of verstoring van verblijfplaatsen van steenmarter zijn bij begraven daarom niet te voorzien

In gebouwen kunnen ook verschillende algemene zoogdiersoorten zoals verschillende soorten muizen huizen. Bij sloop worden hun verblijfplaatsen vernietigd en kunnen individuen worden gedood. Aangezien het echter soorten betreft waarvoor de provincie Limburg vooralsnog een vrijstelling voor hanteert is hiervoor een ontheffing Wnb niet noodzakelijk.

Wel blijft de zorgplicht van kracht waarmee bedoeld wordt dat onnodige verstoring en doden moet worden voorkomen en de duurzaamheid van de populaties niet wordt geschaad.

Overig
In § 6.2 zijn een aantal maatregelen uitgewerkt om invulling te geven aan de zorgplicht. Onnodige negatieve effecten worden hiermee voorkomen. Niet opzettelijke verstoring wordt niet meer als een overtreding van de verbodsbepalingen gezien maar zorgplicht is wel van toepassing.

4.6 Vleermuizen

Bos
Wanneer bomen met potentiële verblijfplaatsen worden verwijderd, kan dit leiden tot een (beperkt) verlies aan (tijdelijke) verblijfplaatsen van meerdere soorten vleermuizen. Er is nooit onderzocht welke soorten vleermuizen in de bossen binnen het plangebied aanwezig zijn. Mogelijk kunnen als gevolg van het plaatselijk verwijderen van bomen verbodsbepalingen worden overtreden voor een of meerdere soorten vleermuizen. Bij het uitzetten en aanleg van nieuwe paden ziet het ecologische werkprotocol er op toe dat bomen met mogelijk verblijfplaatsen van vleermuizen (net als bij eekhoornnesten, marternesten en jaarrond beschermde nesten van vogels) incl. de functionele omgeving van de verblijfplaatsen worden gespaard. Negatieve effecten zijn daarmee uit te sluiten. Voor het begraven worden geen bomen gekapt. Waarmee er ook geen sprake kan zijn van vernietiging of verstoring van mogelijke verblijfplaatsen in bomen.
Vergroting van de lengte bosrand biedt daarnaast meer potentieel foerageergebied voor vleermuizen. In § 6.2 worden aanvullende maatregelen benoemd voor het ecologische werkprotocol.

Gebouwen
Het conferentieoord (de Stijgbeugel) wordt aangepast. Er is enkel sprake van interne aanpassing en regulier onderhoud aan het pand. Hierbij zijn geen effecten op vleermuizen te voorzien aangezien geen werkzaamheden aan dakconstructies, spouwmuren, etc. zijn voorzien. De mogelijke betekenis van het gebouw van het conferentieoord voor vleermuizen verandert niet.

Van de overige bebouwing is het voornemen om niet meer in gebruik zijnde opstallen (Dominicus-complex) te slopen. Om te kunnen bepalen of dit een effect op vleermuizen heeft is in de periode mei 2017 – september 2017 vleermuisonderzoek uitgevoerd conform het nieuwe vleermuisprotocol 2017. Uit dit onderzoek komt naar voren dat in een deel van de te slopen bebouwing enkele zomerverblijven en paarplaatsen van gewone dwergvleermuizen voorkomen en mogelijk een enkel tijdelijk zomerverblijf van laatvlieger (niet definitief vastgesteld). Met de sloop van twee van de gebouwen zullen enkele tijdelijke zomerverblijven en paarplaatsen verloren gaan. Voor de overige gebouwen is dat niet het geval. Het verlies van enkele individuele zomer – en paarverblijven kan worden opgevangen door het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen. Onder andere het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis (BIJ12, 2017) geeft dit aan en geeft daar ook richtlijnen voor. Met het tijdig aanbieden van juiste hoeveelheid en diversiteit aan alternatieve verblijfplaatsen is het verlies van enkele verblijfplaatsen te mitigeren. In ecologisch opzicht zal er dan geen effect zijn. Lokaal behouden de vleermuizen hun verblijfplaatsen en de functionaliteit van de omgeving voor vleermuizen blijft behouden. De staat van instandhouding blijft daarmee op minimaal het zelfde niveau. In het verslag van het vleermuisonderzoek wordt dit nader uitgewerkt (zie Kruijt & Hoefsloot, 2017 in prep). Of voor de sloop van de gebouwen waar verblijfplaatsen zijn vastgesteld onder bovengenoemde voorwaarde een ontheffing Wnb is benodigd, is ter beoordeling van het bevoegd gezag (in deze de provincie Limburg).

Nader onderzoek
Er zijn onvoldoende gegevens beschikbaar over verblijfplaatsen van vleermuizen in het bos. Aanbevolen wordt nader onderzoek uit te voeren naar de betekenis voor vleermuizen van bomen die voor de aanleg van nieuwe paden gekapt gaan worden. Dit onderzoek dient te bestaan uit een uitgebreide controle op de aanwezigheid of potenties voor verblijfplaatsen. Hieruit wordt beoordeeld of een boom gekapt kan worden. Ook bij twijfel blijft de boom behouden.
Voor de te slopen bebouwing is een nader onderzoek conform vleermuisprotocol inmiddels opgestart.

Uit het onderzoek kan dan worden afgeleid of het pad anders moet komen te liggen om eventuele negatieve effecten te voorkomen en of er eventueel een ontheffing Wnb benodigd is. De maatregelen zijn uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol.

4.7 Vogels

Kap van bomen bij de aanleg van paden en parkeren kan leiden tot verstoring of vernietiging van jaarrond beschermde nesten indien bij de uitvoering geen aanvullende maatregelen worden genomen. Net als bij vleermuizen wordt eventueel het pad en parkeer terrein zodanig gesitueerd dat negatieve effecten worden voorkomen. Bij deze werkwijze kan een negatief effecten worden uitgesloten. In § 6.2 zal nader op deze maatregelen worden ingegaan (uit te werken in het ecologisch werkprotocol). De maatregelen zijn eenvoudig toe te passen en uit voeren. De functionaliteit van mogelijke aanwezige jaarrond beschermde nesten wordt behouden, omdat ook na de ingreep het plangebied nog evenzeer geschikt is als leefgebied voor de betreffende soorten.

Voor het begraven zelf worden geen bomen gekapt. Hier zal hooguit sprake kunnen zijn van verstoring van broedvogels. Het werkprotocol geeft aan hoe bij begraven gehandeld moet worden om verstoring van broedvogels te voorkomen.

Broedvogels en verstoringsgevoeligheid (alle hiergenoemde literatuur aangehaald in Krijgsveld *et al*.)

De verstoringsgevoeligheid van vogels is nogal soorts- en terreinafhankelijk. In besloten terreinen en stedelijk gebied is de verstoringsgevoeligheid vaak kleiner dan in open gebied. In bossen zijn grondbroeders meer verstoringsgevoelig dan soorten die hogerop in bomen nestelen en foerageren. Door snellere demping van geluid in bos liggen de verstoringsafstanden voor vogels in bos ook lager dan in open terrein. Krijgsveld *et al* 2008 schrijven: “Het effect van recreatie op kleinere zangvogels in bossen is zeer variabel. Voor sommige soorten werd een lagere dichtheid gevonden rond druk bezochte paden en wegen (bv (van Koersveld & Kooy 1976), in (Winkelman 1984): tot 20 m van het pad), maar andere soorten toonden helemaal geen sporen van verstoring.” In aangehaalde onderzoeken wordt beschreven dat 1/3 van de onderzochte soorten een lagere dichtheid vertoonden nabij recreatiepaden of verstoorde gebieden maar 2/3 dus niet.
Welke factoren bepalen of een soort verstoord wordt of niet, is niet geheel duidelijk. In ieder geval is het effect sterker en het verstoorde gebied groter naarmate het aantal recreanten dat over de paden passeert groter is (Slings 1999) in (Pouwels & Vos 2001). De verstoring zal ook groter zijn wanneer de verstoring plaatsvindt op een plaats of tijdstip die van groter belang is voor de vogel, zoals in voedselrijke habitats of ’s ochtends vroeg. Daarnaast kan ook gedrag (foerageren in groepsverband, manier van foerageren) of opvallendheid qua kleur van de vogel van invloed zijn op de respons van de soort op menselijke verstoring.
Een ander effect van verstoring door recreatie ligt in de zangactiviteit van de vogels. Vinken zongen minder en gingen meer over tot roepjes wanneer de frequentie aan passerende wandelaars toenam (Bergen & Abs 1997). Dit kan van invloed zijn op territoriumgrootte van de vogels, op partnerselectie en indirect op het broedsucces.

Met betrekking tot broedvogels zonder een jaarrond beschermd nest geeft de Wnb aan dat opzettelijk verstoring van vogels niet verboden is, op voorwaarde dat de

verstoring niet van wezenlijke invloed is op de goede staat van instandhouding van de betreffende soorten (art 3.1.4 en art 3.1.5 Wnb).

In § 6.2 zijn een aantal maatregelen uitgewerkt die er voor zorg dragen dat verstoring van zowel jaarrond beschermde wordt voorkomen en niet jaarrond beschermde nesten zoveel als mogelijk wordt voorkomen. De ingreep heeft daardoor geen negatieve invloed op jaarrond beschermde nesten en heeft evenmin wezenlijke invloed op de goede staat van instandhouding van overige broedvogels.

5 Nee, tenzij-toets NNN

5.1 Wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN

De wezenlijke waarden en kenmerken van de NNN in de provincie Limburg zijn vastgelegd in het POL (2014, incl. erratum 2015) en het Natuurbeheerplan 2016. Het toetsingskader is in de Provinciale Omgevingsverordening (2014, incl. erratum 2015) verwoord.

De opgave die verwoord is in het POL is als volgt: “Het realiseren van een robuust en duurzaam in stand te houden netwerk van natuurgebieden als basis voor behoud en herstel van de voor Limburg kenmerkende flora, fauna en habitats, met name in de goudgroene en zilvergroene natuurzone. Daartoe moeten ook randvoorwaarden op het gebied van milieu en water worden gerealiseerd en worden cultuurhistorische waarden volwaardig meegewogen, beschermd en waar mogelijk versterkt.”

In het **POL2014** ligt het plangebied in het deelgebied Stuwwallen Mook. Het gebied is grotendeels aangewezen als natuur Goudgroene natuurzone (bossen en kruidenrijke grasland). Meerdere wegen zijn aangewezen als Bronsgroene Landschapszone (ook in het plangebied zoals enkele lanen en de weg naar het Jachtslot en de Stijgbeugel) .

figuur 5.1 Kaartviewer Goud, Zilver, Brons. De roze lijnen betreffen de kadastrale ondergrond.

In het POL2014 en de partiële herziening daarvan in 2016 zijn per natuurzone de volgende doelen beschreven:
In de goudgroene natuurzone staat beschermen en versterken van de natuur centraal, met bijzondere aandacht voor de Natura2000 gebieden en de natuurbeken. Ook de hydrologisch gevoelige natuurgebieden (waaronder de natte parels) vragen om aandacht. Recreatief medegebruik van de natuur optimaliseren. Van belang is een goede maatschappelijke verankering van natuur(beleid).
De zilvergroene natuurzone omvat landbouwgebieden met grote kansen voor natuurontwikkeling en natuurbeheertaken, die vooral met middelen uit de regio moeten worden benut. (Niet aanwezig in het plangebied.)
De bronsgroene landschapszone, veelal geconcentreerd in en rond beekdalen en langs steilere hellingen in Zuid-Limburg, bestaat uit landschappelijk aantrekkelijke gebieden met een veelheid aan functies. De beken en beekdalen moeten klimaatbestendig zijn, dus toekomstige pieken en droogteperioden in de regionale waterafvoer kunnen opvangen, en invulling geven aan de Europese doelen. Ze bieden ruimte voor een duurzame ontwikkeling van grondgebonden land- en tuinbouw. Het is belangrijk om de specifieke kwaliteiten van het landschap, de kernkwaliteiten, te koesteren en monumentaal erfgoed te optimaal te gebruiken.

Voor **activiteiten** in de Goudgroene zone geldt: wijzigingen van activiteiten of nieuwe activiteiten die de wezenlijke waarden en kenmerken aantasten zijn niet toegestaan. Hierop zijn drie uitzonderingen: voor een individuele activiteit, voor een individuele kleinschalige activiteit en voor een combinatie van onderling samenhangende activiteiten (saldobenadering) (Omgevingsverordening, 2014). Het toetsingskader uit de omgevingsverordening is opgenomen in Bijlage 3.

Uitgangspunt voor Natuurbegraven Nederland is dat de inrichting en beheer van de natuurbegraafplaats primair gericht is op het versterken van Goudgroene natuurzone en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale Natuurbeheerplan. Het natuurbegraven wordt binnen dit kader gerealiseerd.

Voor de Goudgroene natuurzone zijn de volgende wezenlijke waarden en kenmerken aan de orde (Landschapskader Noord- en Midden Limburg (2009). ’Bos en mozaïeklandschap’: “De bossen in Limburg liggen ofwel op de aller natste (veenrestvlakten) of op de aller droogste gronden (stuifduinen) en worden niet (meer) intensief door de mens gebruikt. Door de relatieve rust en de vele overgangen tussen bos en de open, grazige vegetaties, herbergt het bos- en mozaïeklandschap veel natuurwaarden. De vele verschillende landschapselementen op korte afstand van elkaar bieden vele soorten planten en dieren de gelegenheid zich te voeden, te verplaatsen, te schuilen en zich voort te planten. Door de huidige natuurwaarden vallen vele bossen binnen de ecologische hoofdstructuur (EHS).
Tussen en om de droge en natte bossen ligt vaak een mozaïek aan kleinere houtopstanden, akkers, graslanden en singels. De mozaïeklandschappen zijn visueel-ruimtelijk bijzonder aantrekkelijke gebieden als gevolg van de afwisseling van

kleinschalige open ruimten en besloten bosgebieden, de dominante aanwezigheid van groen en de geringe bebouwing. Er zijn veel wisselende doorzichten naar het achterliggende, meer open landschap. “ (Landschapskader (2009))
De Zilvergroene natuurzone staat niet beschreven in de Omgevingsverordening, derhalve wordt er vanuit gegaan dat de wezenlijke waarden en kenmerken en afwegingskader onder de Goudgroene zone valt.

Bij **activiteiten** in de Bronsgroene landschapszone worden beschreven welke kernkwaliteiten in het gebied voorkomen, de wijze waarop met de bescherming en versterking van de kernkwaliteiten wordt omgegaan en hoe de negatieve effecten worden gecompenseerd.
Voor de Bronsgroene landschapszone zijn de volgende kernkwaliteiten aan de orde (Provinciale Omgevingsverordening, 2014):

- het groene karakter, het visueel-ruimtelijk karakter, het cultuurhistorisch erfgoed en het reliëf.
- In het plangebied betreft dit (Landschapskader 2009):
    - bos in mozaïeklandschap
    - bos in dalenlandschap
    - wegen ouder dan 1806
    - mozaïek

Figuur 5.2 Landschapskader, uitsnede uit digitale viewer op natuurgegevensprovincielimburg.nl.

In het **Natuurbeheerplan** zijn de beheertypen vastgelegd op de beheertypenkaart en de ambitiekaart. Deze kaarten vormen de kern van het natuurbeheerplan.
In het plangebied liggen de volgende beheertypen:

- N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos
- N16.01 Droog bos met productie
- L01.13 Bomenrij of solitaire boom (ligging nabij conferentiecentrum)
- N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland

Figuur 5.3 Beheer- en natuurdoeltypen volgens het Natuurbeheerplan 2016 (bron Provincie Limburg). Binnen het plangebied liggen de natuurdoeltypen N15.02 (het overgrote deel), N18.01 en N12.02.

De ambitiekaart geeft voor het plangebied de code B, zijnde bestaande natuur.

De natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide ligt binnen een bos- en natuureenheid van NM van bijna 800 ha. Deze eenheid maakt op zijn beurt weer deel uit van een veel groter bos- en natuurgebied aan de oostzijde van de Maas in het noorden van Limburg en het aansluitende deel van Gelderland van ruim 2500 hectare. De natuurbegraafplaats ligt bij het jachtslot en nabij recreatief gezien druk bezochte delen van het gehele gebied Mookerheide. Het terrein is in zijn geheel opengesteld voor recreatie. Het plangebied wordt gezien als onderdeel van die recreatieve. Poort Mookerheide.

Overweging bij de vraag of bij natuurbegraven sprake is van extensief medegebruik

Voor vaststelling of een activiteit intensief of extensief medegebruik is, zijn geen vastgelegde definities of vastliggende deelnemers aantallen. We moeten bij de vaststelling of de activiteit intensief dan wel extensief medegebruik is te rade gaan bij wat omschrijvingen en interpretaties daar over zeggen.

Het medegebruik van een bepaald gebied voor natuurbegraven bestaat voor een klein deel uit het uitvoeren van enkele kleinschalige werkzaamheden (delven en weer dichten van een graf) maar vooral uit het aanwezig zijn van een groep mensen. Dat aanwezig zijn van een groep mensen kan in zekere zin worden gelijk geschakeld met het aanwezig zijn in een gebied voor recreatieve doeleinden. De vraag die zich dan aandient is of het aanwezig zijn voor een begrafenis gelijk dan gesteld kan worden aan een vorm van extensieve recreatie of van intensieve recreatie.

Het begrip intensieve recreatie wordt in woordenboeken als volgt omschreven: Ontspanningsmogelijkheden, meestal op een weinig kwetsbaar terrein, waarvoor veel voorzieningen nodig zijn en waaraan veel mensen tegelijkertijd op dezelfde plek deelnemen. Bijv. bezoeken van attractiepark, sportwedstrijden, verblijven in bungalowpark.

Voor een begrafenis zijn weinig tot geen voorzieningen nodig en het betreft evenmin de aantallen mensen die normaliter in een attractiepark of bungalowpark aanwezig zijn of op een sportevenement afkomen. Ook de duur van een begrafenis is duidelijk korter dan bovengenoemde voorbeelden. Een ½ uur bij het ter aarde bestellen is gemiddeld genomen al lang want diensten en toespraken vinden plaats in de ceremonieruimte of kerkgebouwen elders.

Het begrip extensieve recreatie wordt in woordenboeken als volgt omschreven: Recreatie met weinig dynamiek die nauwelijks druk uitoefent op de omgeving. Bijvoorbeeld wandelen, fietsen en natuurkamperen. Er zijn weinig of geen gebouwen nodig en het aantal recreanten (per tijdseenheid of oppervlakte-eenheid) is beperkt.

Ook de Raad van State heeft in enkel zaken uitspraak gedaan over wat zij onder het begrip extensief recreatief gebruik:

1 Over de definitie van extensief recreatief gebruik bestemmingsplan Buitengebied gemeente Oss: “Onder extensief recreatief medegebruik verstaan: een vorm van openluchtrecreatie waarbij vooral het landschap of bepaalde delen ervan sterk beleefd worden, waarbij weinig of geen gebouwde voorzieningen nodig zijn en waarbij tevens in het algemeen het aantal recreanten per oppervlakte-eenheid beperkt is, zoals wandelen, fietsen, verpozen en natuur- en landschapsbeleving; onder extensieve recreatie wordt in ieder geval niet begrepen lawaaisporten.”
2 Extensieve recreatie in het bestemmingsplan Buitengebied Borne: Gebruik van de gronden voor wandelen, fietsen, varen, zwemmen, vissen en daarmee gelijk te stellen activiteiten die geen specifiek beslag leggen op de ruimte. De Raad van State oordeelde dat onder een aanduiding ‘dagrecreatieve buitensportactiviteiten’ de volgende activiteiten vielen:

"a. activiteiten op en rond het water, waaronder kanovaren, vlotbouwen, vlotvaren en klimmen over touwbruggen;
b. extensieve dagrecreatieve activiteiten, waaronder steppen, wandelsporten, fietssporten en klootschieten;
c. "stille" schietsporten en spellen, zoals handboogschieten, blaaspijpschieten, darten en klimwand."

Hierbij was ook nog horeca aanwezig, die altijd vergezeld moest gaan van een van de activiteiten hierboven (en die dus niet zelfstandig was). Het ging om groepen van max. 100 personen.

Ook in bestemmingsplannen worden vaak meer of minder exacte beschrijvingen gegeven wat onder extensieve recreatie valt. Veelal zijn de formuleringen daarbij in de trend van: vormen van dagrecreatie in de openlucht met een relatief beperkt aantal recreanten per oppervlakte-eenheid en waarbij in het algemeen het verlangen naar rust en ruimte voorop staat, zoals wandelen, fietsen, skaten, vissen, zwemmen en natuurobservatie.

Gezien gegeven uitleg en de interpretatie door de Raad van State kan natuurbegraven eerder vergelijkbaar met een vorm van extensieve recreatie dan intensieve recreatie worden gezien. Bezoekersaantallen van gemiddeld ruim < 100 personen maximaal 2x per dag voor een slechts beperkte duur van gemiddeld niet meer dan ½ uur samen met een aantal losse bezoekers gespreid over de dag geven geen aanleiding te veronderstellen dat natuurbegraven vergelijkbaar is met intensief recreatief gebruik.

5.2 Effecten op het NNN

Het provinciale toetsingskader voor activiteiten in de NNN, zijnde de Goudgroene natuurzone, is opgenomen in Bijlage 3. Voor het beoordelen van het effect van natuurbegraven op de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN / de EHS kijkt de provincie Limburg met name ook naar het Alterra-rapport 1789 (De Molenaar *et al*., 2009)

Voor activiteiten in de goudgroene natuurzone zijn daarom de volgende aspecten van belang:

- Groene karakter
- Visueel ruimtelijk karakter
- Mogelijke effecten gesignaleerd in het Alterra-rapport 1789. Deze betreffen:
  - fysieke verstoring bij grafdelven en –dichten
  - grafbezoek
  - betreding (buiten de paden)
  - effect op bodem en bodemleven
  - algemeen effect op flora en fauna

  Waarbij de dichtheid van graven, het terreinbeheer en veranderingen in recreatief gebruik betrokken moet worden.

Voor de beoordeling wordt het effect van het begraven van een asurn gelijk gesteld aan het begraven van een stoffelijk overschot. Voor het begraven van een asurn worden dezelfde regels als ook het ecologische werkprotocol gehanteerd.

Groene karakter
Het plangebied is momenteel een natuurgebied bestaande uit bos en twee veldjes met een grazige begroeiing. Het natuurbegraven vindt geheel plaats binnen het huidige beheer en ontwikkeling van het gebied waarbij gestreefd wordt naar een geleidelijke omvorming van dicht naaldbos naar meer open loofbos en gemengd bos. Volgens het beheer- en inrichtingsplan betreft het een omvorming naar meer door eik gedomineerde bostypen (zie Natuurmonumenten 2006, 2014a, 2014b en 2015 en Van Limpt & Stoffelen 2017) Zowel het naaldbos als het bos na omvorming valt onder het natuurdoeltype N15.02. Er komen geen gedenktekens of andere permanente markeringen van graven, anders dan een onbehandelde boomschijf. Nieuwe paden worden indien noodzakelijk in halfverharding uitgevoerd. Er worden geen nieuwe verharde paden aangelegd. Het plangebied behoud daarbij ook zijn huidige bestemming. Zowel beheer als gebruik staan garant voor het behoud van het groene karakter van het plangebied. Er is ten aanzien van dit aspect geen negatief effect te voorzien.

Visueel ruimtelijke karakter
In het kader van natuurbegraven wordt 2,8 km nieuw pad aangelegd door het plangebied. In wat groter verband wordt elders binnen het natuurgebied Mookerheide een zelfde lengte aan pad opgeheven. Binnen het plangebied wordt de ontsluiting vergroot. Het betreft een kronkelend bospad van maximaal 2 meter breed. Het pad is ondergeschikt aan het bestaande padenstructuur. Kap van bomen voor de aanleg nieuwe paden wordt tot het hoogst noodzakelijk minimum beperkt. De aanleg van nieuwe paden leidt niet tot nieuwe open ruimtes in het bos en er worden geen zichtlijnen of andere visueel kenmerkende aspecten aan het gebied toegevoegd. Begraven wordt op plekken waar dat volgens het ecologische werkprotocol mogelijk is, bijvoorbeeld op plekken waar in het kader van het reguliere beheer is gekapt.
In het terrein worden geen permanente gedenktekens of markeringen aangebracht. Hiermee is natuurbegraven niet van invloed is op het visueel ruimtelijke karakter van het plangebied.

Fysieke verstoring bij grafdelven en –dichten
Na een aanloop van circa 5 jaar na opening natuurbegraafplaats wordt uitgegaan van gemiddeld 250 tot 350 begrafenissen per jaar. Over een periode van 40 tot 60 jaar zal de natuurbegraafplaats in gebruik zijn. De natuurbegraafplaats bestaat uit circa 39 hectare bosgebied. De gemiddelde grafdichtheid in het bos is 250 natuurgraven/ha. De grafdichtheid zal binnen het bosgebied groter of kleiner zijn afhankelijk van de aanwezige of te ontwikkelen natuurwaarden en het daarvoor gevoerde beheer. Het reguliere beheer zoals beschreven in het inrichtings- en beheerplan is leidend en is geborgd in de planregels. Zo zullen er bijvoorbeeld in het ene geval geen natuurgraven worden gerealiseerd vanwege rustgebied voor fauna zoals de omgeving

van een dassenburcht. In het andere geval bijvoorbeeld bij groepskap in opstanden van Amerikaanse eik, kunnen meer graven geplaatst worden omdat er een grotere open plek ontstaat waar natuurgraven passend is. In het natuurgebied ligt mede door sloop van het Dominicus-complex ca. 7 ha open, (brem) grasland. In dit open terrein is de draagkracht van de natuur groter (ca. 650 natuurgraven/ha). Daarmee zal het aantal natuurgraven in het totale gebied komen op 14.300 graven. Dit blijft ruim binnen de 10% die Natuurbegraven Nederland hanteert als maximum grondgebruik voor natuurgraven. Het sturen op natuurdoelen en kwaliteit gebeurt op basis van het beheerplan en het ecologisch werkprotocol. Om de bescherming van de natuur juridisch te borgen koppelt Natuurbegraven Nederland het beheerplan en het protocol aan de planregels. Als extra borging dat natuurbegraven een tijdelijke functie betreft en daarmee eindig als actieve natuurbegraafplaats, kiest Natuurbegraven Nederland ervoor om een percentage van 10% als maximum op te nemen in de planregels. Dit houdt in dat maximaal 10% van het gebied met functieaanduiding natuurbegraafplaats daadwerkelijk gebruikt mag worden voor natuurgraven. Dit wil niet zeggen dat er ook daadwerkelijk op 10% van het gebied begraven zal worden. Het borgt dat natuurbegraven daadwerkelijk een tijdelijke functie is, aangezien de grafrechten voor onbepaalde tijd worden uitgegeven en dat het ten alle tijden onderschikt blijft aan de hoofdbestemming natuur.

Het delven van het graf vindt plaats op de dag voor de ceremonie in de (na)middag. De graven zullen worden gemaakt met een minikraantje. Deze methode veroorzaakt de minste bodemberoering en werkt het snelst. Het dichten van het graf vindt altijd plaats op de dag van de ter aarde stelling (wettelijk verplicht). Bij het dichten van het graf worden bodem en vegetatie weer conform de uitgangssituatie (de situatie voor het delven van het graf) terug aangebracht. Door gebruik te maken van een kraantje wordt de tijdsduur gemoeid met het delven van het graf beperkt. Aan het in te zetten kraantje worden normen opgelegd met betrekking tot geluidsproductie (werkprotocol). Het werkprotocol geeft daarnaast de omgangsregels met aanwezige natuurwaarden. Verstoring van soorten en groeiplaatsen bijzondere soorten worden hiermee ontzien. Door toepassen van dergelijke regels wordt verstoring van natuurwaarden beperkt. De beheerder ziet aan de hand van het ecologisch werkprotocol toe op een correcte uitvoering.

Bij de beperking van verstoring speelt daarnaast mee dat graven worden gedolven op plekken waar door regulier beheer bomenkap heeft plaats gevonden of waar nu al geen bosvegetaties aanwezig zijn, Hierdoor zal de verstoring van bosbiotoop ook beperkt zijn. Op kapvlakten zal de bodem als gevolg van dat reguliere beheer al enigszins verstoord zijn. Er wordt maar eenmalig op een bepaalde plek begraven. Vervolgens is er sprake van eeuwig durende grafrust. Er zal na begraven sprake zijn van een natuurlijke bodemontwikkeling. Bij het weer dichten van een graf wordt binnen een etmaal de uitgegraven grond weer op originele diepte terug gebracht. Gezien de korte tijd tussen delven en dichten van een graf zal daarbij ook een groot deel van het bodemleven weer op originele diepte worden teruggeplaatst. Een eventuele verstoring van de bodem is derhalve zeer beperkt van aard en omvang en

bovendien slechts tijdelijk. De wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied worden daarmee op termijn niet aangetast.

Grafbezoek

Hierbij kan onderscheidt gemaakt worden in vormen van grafbezoek:

- het bijwonen van de begrafenisceremonie
- grafbezoek in een later stadium

Bijwonen begrafenis

Op basis van ervaringscijfers is het gemiddelde gebruik van de natuurbegraafplaats ca. 5 begrafenissen per week waarbij van maandag t/m zaterdag begrafenissen kunnen plaatsvinden en er op een dag maximaal 2 begrafenissen zijn. Een begrafenis op een natuurbegraafplaats wordt gemiddeld door 70 personen bezocht (ervaringscijfers Natuurbegraafplaats Heidepol periode 2014 – 2016). Heel incidenteel is sprake van een aanzienlijk groter aantal bezoekers (> 200). In het protocol is een maximum gesteld van 50 personen wat wordt toegelaten bij de ter aarde stelling (besloten kring, zoals in de kerk). Dit houdt in dat deze mensen van de paden af mogen onder begeleiding van de beheerder. Overige nabestaanden wordt verzocht om op de paden te blijven. Hiermee wordt voorkomen dat bij een drukke uitvaart veel mensen rondom het graf staan. Het borgt rust in het gebied. Begrafenissen vinden hoofdzakelijk doordeweeks plaats tussen 10:00 uur en 15:00 uur. De ceremonie vindt plaats in de Stijgbeugel. De ter aarde stelling is geconcentreerd op een plaats en beperkt tot een korte tijdsduur tot circa een half uur.
Het bezoek is zeer ingetogen. De maximaal toegestane geluidsbelasting in de directe omgeving is gesteld op 45 dB(A)s. Praktisch gezien betekent dit dat er bijvoorbeeld geen sprake zal zijn van versterkte muziek of fanfares. De regels omtrent geluidsbelasting is opgenomen in het ecologisch werkprotocol.

Later grafbezoek

Een natuurgraf mag niet onderhouden worden. Er is om die reden geen noodzaak voor terreinbezoek of om van paden af te wijken. Reden van bezoek aan de natuurbegraafplaats is veelal ter herinnering en wordt veelal gecombineerd met een wandeling door het gebied. Afgezien bij het begraven is het niet de bedoeling dat bezoekers zich buiten de paden begeven. Grafonderhoud door nabestaanden is niet toegestaan. In de bezoekersregels van de natuurbegraafplaats wordt dit duidelijk kenbaar gemaakt. Nabestaanden respecteren deze gedachte. Dit volgt ook uit de ervaringen op natuurbegraafplaats Heidepol. De sfeer op begraafplaatsen is altijd zeer ingetogen. Voor een natuurbegraafplaats geldt dit evenzeer. Mensen die speciaal ter herdenking of herinnering de natuurbegraafplaats bezoeken, zullen geen overmatig verstorend gedrag vertonen (veel geluid, beweging, etc.). In vergelijking met de huidige situatie; de Stijgbeugel met als huidige bestemming congresdoeleinden, een zwembad, tennisvelden, consument-verzorgende dienstverlening en hotelfaciliteiten trekt een ander soort bezoek dan een informatie- en ceremonieruimte voor een natuurbegraafplaats.

Vergelijking mogelijke bezoekersaantallen nu en in de toekomst
Het Dominicus-complex is samen met De Stijgbeugel toegerust op dagelijkse conferenties en bijeenkomsten waaraan enige honderden mensen per bijeenkomst kunnen deelnemen. Daarnaast heeft het een overnachtingscapaciteit van 60 kamers. Een aanzienlijk deel van de bezoekers zal zeker voor kortere tijd ook verblijven in het rondom liggende bos (pauzewandeling, avondwandeling, etc.). Gebruik van het huidige Dominicus-complex inclusief Stijgbeugel zoals in het huidige bestemmingsplan is toegestaan leidt dus tot enige recreatieve druk op het plangebied van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.

Uit bovenstaande kan worden geconcludeerd dat er sprake zal zijn van een zekere verandering van bezoekers. Het aantal mogelijke bezoekers van het Dominicus-complex en de Stijgbeugel is daarbij hoger dan het aantal bezoekers die op de natuurbegraafplaats worden verwacht. De wijzigingen in bezoekersaantallen als gevolg van de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats kunnen als gevolg van met name beweging heel lokaal enig extra verstorend effect hebben. Geluidsniveaus samenhangend met het begraafplaatsbezoek zijn zeer beperkt (ingetogen bezoek) en liggen eerder lager dan hoger dan hij het huidige toegestane gebruik. Geluidsniveaus bij begrafenissen en grafbezoek zullen de in de literatuur aangehouden verstoringsniveaus van 42 of 47 dB (zie Krijgsveld *et al*, 2008) niet overschrijden. Het ecologisch werkprotocol ziet hier ook op toe.

Daarnaast is in de ontwikkelingsvisie van Natuurmonumenten voor haar gebieden rond de Mookerheide aangegeven dat het Jachtslot een concentratiepunt is voor recreatief medegebruik. De visie gaat uit van het creëren van een recreatieve zonering waarin kwetsbare delen worden ontzien en minder kwetsbare delen meer de recreatie druk dienen op te vangen. De omgeving van het Jachtslot wordt gezien als een logisch concentratiepunt en haar directe omgeving als minder kwetsbaar voor recreatief medegebruik. Dit voornemen is in overeenstemming met het PIO-beleid van de provincie Limburg. Het voornemen van NBN zal daarbij de omgeving van het Jachtslot beter beleefbaar maken door het benadrukken en herstel van cultuurhistorische aspecten van het gebied.

De verstoringsgevoeligheid is van diverse factoren afhankelijk (zie ook kader blz. 36). Kapvlaktes behoren maar voor een beperkt aantal vogelsoorten tot het broedhabitat. Voor bosvogels zijn het veel meer foerageerhabitats. Voor (korte) periodes van verstoring zijn vogels eenvoudig in staat alternatieve foerageerplekken te vinden in de omgeving. Bij begraven is daarom met name van belang in hoeverre verstoring van vogels kan optreden in het aanliggende / omringende bos. In het werkprotocol zijn regels opgenomen om die kans op verstoring te voorkomen dan wel te beperken.

Geconcludeerd wordt daarom dat er wel mogelijk veranderingen zullen optreden in bezoekersaantallen. Naar verwachting is dit een afname ten opzichte van het mogelijke huidige gebruik (Dominicus-complex, Stijgbeugel). De veranderingen zijn niet in grote mate van invloed op de kwaliteit van het gebied. Het gebied wordt daarbij

door zowel de eigenaar/beheerder (Natuurmonumenten) als de provincie Limburg niet als heel kwetsbaar beoordeeld.

Betreding (buiten de paden)
Bij de begrafenissen zal sprake zijn van een zekere betreding van het gebied buiten de paden. Betreding buiten de paden kan afhankelijk van de aanwezige vegetatie en fauna en de mate van betreding mogelijk tot negatieve effecten op aanwezige flora en fauna leiden. Meest gevoelig voor betreding zijn met name de vochtige tot natte vegetaties / biotopen (zie De Molenaar *et al*., 2009). Droge vegetaties / biotopen zoals in het plangebied voorkomen, zijn veel minder gevoelig voor betreding. In dit geval is er sprake van enkel droge condities. Verdichting van de bodem door betreding is daardoor geen probleem en evenmin treedt versmering van het bodemoppervlak op.

Betreding buiten de paden is bovendien tijdelijk, incidenteel (eenmalig) en vindt met de nodige ingetogenheid plaats. Van wezenlijke verstoring van de fauna zal daarom geen sprake zijn. Daarnaast geldt als extra voorzorgsmaatregel dat bij betreding van het gebied buiten de paden waardevolle plaatsen voor flora en fauna vooraf worden gemarkeerd en bij de uitvoering van de begrafenis gevrijwaard blijven van betreding. Het werkprotocol ziet hier op toe.

Betreding samenhangend met natuurbegraven zal daarom met zekerheid niet leiden tot negatieve effecten op de kwaliteit van het NNN / de EHS.

Effect op bodem en bodemleven
Hierbij zijn met name de volgende twee aspecten van belang:
- Milieutechnische aspecten; het vrijkomen van gebiedsvreemde en vermestende stoffen in de bodem
- Bodemverstoring.

Milieutechnische aspecten
De Molenaar *et al.* (2009) geven in hun onderzoek naar de effecten van natuurbegraven aan dat “het niet is te verwachten dat als gevolg van begraven normoverschrijdende gehalten ontstaan in het grondwater”. De Molenaar concludeert dit op basis van een RIVM onderzoek naar grondwaterverontreinigingen nabij begraafplaatsen.
Voor het vrijkomen van stoffen die als vermestend worden beschouwd (stikstof, fosfaat) geven Molenaar *et al*. aan dat hiervan enkel effecten zijn te verwachten als deze stoffen vrijkomen in de wortelzone van de aanwezige vegetatie. De minimaal verplicht aan te houden begraafdiepte bij wet vastgelegd ligt ruim beneden de wortelzone van kruid- en grasachtige vegetaties. De stoffen die uit ontbindende stoffelijke resten vrijkomen, blijven daarom vrijwel buiten bereik van kruiden- en heidevegetaties hebben.

Bomen wortelen dieper dan de verplichte minimum begraafdiepte. Vermestende stoffen zijn daarom in potentie beschikbaar voor houtopstanden. Indien echter begraven wordt buiten bereik van het wortelstelsel van houtopstanden (bomen, struiken) zullen na begraven vrijkomende vermestende stoffen ook niet van invloed zijn op houtopstanden. De uitgangspunten van NBN en het werkprotocol geven aan dat wortelstelsels van bomen niet beschadigd mogen worden. Praktisch gezien betekent dit begraven buiten de kroonprojectie van bomen. Middels het werkprotocol wordt hier ook op toegezien.

De Molenaar *et al.* (2009) concluderen dat de kans op een noemenswaardig of significant negatief effect op flora en vegetatie volgens de regels van begraven, bij begraven buiten de kroonprojectie van bomen, als vrijwel verwaarloosbaar mag worden beschouwd. Dit geldt zowel voor het begraven van stoffelijke overschotten als het begraven van asurnen.

Bodemverstoring
Van oude bosbodems (loofhoutbos > 100 jr. oud) is geen sprake. Naaldhout is wel al meer dan 100 jaar aanwezig. Het gebied omvat voornamelijk podzolbodems (Koeman, 2016). Op plekken waar deze intact is bestaat de natuurlijke ondergrond uit oranje geel tot geel, zeer grof matig tot sterk grindhoudend zand (C Horizont).
Ingrepen in bodem betreft enkel het delven van graven. Over een periode van 40 tot 60 jaar wordt maximaal 10% van het oppervlak benut voor begraven. Er vinden geen ophogingen plaats. Ingrepen in de hydrologie zijn niet noodzakelijk vanwege een voldoende diepe natuurlijke grondwaterstand. Het delven van graven zal plaatselijk ingrijpen op jonge bodemontwikkeling.

Bij het delven en weer sluiten van de graven wordt rekening gehouden met de huidige bodemopbouw. Eerst worden de bovenste strooisellaag en/of vegetatie en aanwezig dood hout apart opzij gezet. Vervolgens wordt de A- en B-horizont uitgegraven (30/50 cm) (indien niet geroerd) en als laatst de C-horizont tot de gewenste diepte. In dezelfde volgorde wordt alles teruggeplaatst. Het werkprotocol ziet hierop toe. Door toevoeging van de kist kan een klein deel van het bodemmateriaal van de C-horizont overblijven. Bij het delven en dichten van een graf ligt de verwijderde vegetatie en bodem hooguit een etmaal van zijn plek. Door het weer snel terugbrengen van de grond in zijn oorspronkelijke positie is geen effect te voorzien op het aanwezige bodemleven.

Aanvullende overweging bodemverstoring
Een lichte vorm van bodemverstoring kan positief zijn omdat daarmee de nog aanwezige basische elementen uit de onderliggende diepere bodemlagen een beetje mee naar boven komen en daarmee een neutraliserende werking hebben op de toplaag van de bosbodem. Hiermee wordt (al is het heel kleinschalig) de verzurende invloed van neerslag wat verminderd, hetgeen een positieve invloed kan hebben op de biodiversiteit van de bosbodem. Dit kan helpen de effecten van verzuring in bossen te bestrijden.

Aangezien de verstoring door het delven van een graf eenmalig is, bodemlagen in oorspronkelijk volgorde weer worden terug gezet bij het dichten van graven en er verder voorzien is in eeuwigdurende grafrust, is de inbreuk op de bodemontwikkeling beperkt. Na begraven kan ongestoorde nieuwe bodemontwikkeling plaatsvinden overeenkomend met de oorspronkelijk bodemontwikkeling.

Uit bovenstaande mag worden geconcludeerd dat er op basis van beschikbare kennis geen reden is om aan te nemen dat begraven conform de wettelijke vereisten leidt tot wezenlijke negatieve effecten op natuurwaarden als gevolg van vrijkomen van mest- of andere stoffen of van bodemverstoring.

Algemeen effect op flora en fauna

Eerder in deze paragraaf is aangegeven dat:

- Het groene en visueel ruimtelijke karakter van het gebied ongewijzigd blijft.
- Betreding van het gebied en het gebruik als natuurbegraafplaats niet tot een merkbare toename van verstoring leidt.
- Dat er geen sprake is van vermesting of andere verontreiniging
- Er geen wezenlijk effect bodem en bodemleven is te voorzien
- Er geen ingrepen in de hydrologie van het gebied plaatsvinden.

Conform het Inrichtings- en beheerplan, het bosbeleid van NM en de Natuurvisie en Kwaliteitstoets voor het gebied zal bomenkap enkel plaatsvinden in het kader van het reguliere beheer en, aanvullend, voor de realisatie van de parkeerplaats. Bij de parkeerplaats gaat het om een oppervlak van 1.500m^2 waarbinnen met name exoten worden gekapt. Deze kap was al voorzien in de beheervisie van Natuurmonumenten. Bijzondere en waardevolle bomen (hieronder vallen ook de bomen die van belang zijn als verblijfplaats voor fauna) worden hierbij gespaard en gaan onderdeel uit maken van het beeld ‘bosparkeren’. De aanvullende maatregelen voor de inrichting van de natuurbegraafplaats betreffen enkel de aanleg van nieuwe paden. Hiervoor zal in de ruimere omgeving ook minimaal een zelfde lengte aan paden uit gebruik worden genomen.
Bij de aanleg van nieuwe paden worden de meest kwetsbare en de meest waardevolle gebiedsdelen ontzien. Zoals in de soortentoetsing (§ 4) al is aangegeven ziet een ecologisch werkprotocol hierop toe. Verblijfplaatsen van beschermde soorten blijven ongemoeid en behouden. Bomenkap enkel voor de aanleg van paden en kwaliteitsverlies is hierbij niet te voorzien.

Het terrein dat vrijkomt na sloop van het Dominicus-complex wordt met uitzondering van een bouwvlak van 400m^2 voor een werkschuur teruggegeven aan de natuur. Het Inrichtings- en beheerplan voorziet op deze plek in met name heide en heischraalgrasland afgewisseld met enkel boom- en struweelgroepen en aan de randen natuurlijke overgangen naar bosvegetaties. Per saldo resulteert dit in een toename van het oppervlak natuurgebied.

Conform het werkprotocol dient het begraven plaats te vinden buiten de directe invloedzone (het wortelstelsel) van bomen. Bij open plekken die tijdelijk ontstaan door uitvoering van regulier beheer is als gevolg van dat beheer de aanwezige flora en fauna al enigszins verstoord en zullen typische bossoorten tijdelijk vervangen worden door soorten van 'kapvlaktes', meer pioniersachtige soorten. Bij het weer op gang komen van de bosontwikkeling (na 3 tot 6 jaar) zullen geleidelijk aan de bossoorten weer de overhand krijgen. Het natuurbegraven grijpt niet in op de ontwikkelingscyclus van het bos. Aanwezige vegetatie, dood hout en fauna worden voordat een graf wordt gedolven zorgvuldig opzij gezet (vegetatie, dood hout) of verplaats (fauna) om na het dichten van het graf weer opnieuw te kunnen worden aangebracht. Door de korte tijd tussen delven en dichten van een graf is er geen kans op een zichtbaar negatief effect op soorten en vegetaties. Op bestaande natuurbegraafplaatsen is er binnen afzienbare tijd al geen verschil meer zichtbaar tussen de vegetatie op een graf en het aangrenzende terrein. Kwaliteitsverlies is daarom niet te voorzien. Een ecologisch werkprotocol ziet toe op de juiste wijze van uitvoering.

Met het slopen van het Dominicus-complex en het daarmee verdwijnen van de functie conferentieoord en overnachtingsmogelijkheid wordt voorzien in het wegnemen van een aantal bezoekers aan het gebied als mogelijk tegenwicht tegen de bezoekersaantallen die de natuurbegraafplaats kan trekken. De inschatting is dat uiteindelijk het aantal bezoekers kleiner is dan dat nu mogelijk is. Hiermee zal de verandering in recreatieve druk op het gebied en daarmee op mogelijke verstoring van fauna als gevolg van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide worden beperkt. En daarmee ook een mogelijk verstorend effect van de Natuurbegraafplaats.

Hiermee zijn wezenlijke effecten als gevolg van de ontwikkeling en het gebruik van de natuurbegraafplaats op flora en fauna uit te sluiten. Er zijn geen wezenlijke negatieve effecten op het NNN / de EHS te voorzien.

Noodzaak tot compensatie

Op basis van de beoordeling aan het instrument "Kleinschalige ingreep" wordt conform de toetsing aan het NNN geoordeeld dat de wezenlijke kenmerken en waarden van de Goudgroene natuurzone niet worden aangetast.. Deze conclusie is voorgelegd aan de Provincie Limburg. In reactie daarop heeft de Provincie Limburg aangegeven de conclusie dat de wezenlijke kenmerken en waarden niet worden aangetast te delen. Maar vindt zij als bevoegd gezag wel dat er een extra kwaliteitsimpuls moet worden geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland zijn met de provincie overeengekomen dat in het kader van de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats een extra kwaliteitsimpuls wordt geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone op basis van het instrument "kleinschalige ingreep" artikel 2.6.5 uit de Omgevingsverordening Limburg 2014. De afspraken over de extra kwaliteitsimpuls zijn vastgelegd in een overeenkomst.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Het planvoornemen kent een lange fasering (tot enige tientallen jaren). De effectbeschrijving en de aanbevelingen voor aanvullende maatregelen (paragraaf 6.2) hebben daarom alleen betrekking op de eerste periode (aanpassing/ingebruikname bebouwing, beperkte nieuwe halfverharde infrastructuur in om te vormen bospercelen.

Voor de ontwikkeling kan men uitgaan dat deze zijn afgestemd op het reguliere bos- en graslandbeheer binnen het terrein en dat bij het begraven conform het ecologisch werkprotocol alle regels worden gehanteerd die er op toezien dat flora en fauna geen nadelige effecten zullen ondervinden.

Wet Natuurbescherming soortenbescherming
De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

- Bij begraven en aanleg van nieuwe paden in het soortenrijke grasland hoeft geen rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van beschermde plantensoorten. Wel komen er een aantal meer bijzondere soorten voor waarop de zorgplicht van toepassing is.
- Bij de aanleg van nieuwe paden en het parkeerterrein (‘bosparkeren’) zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezigheid van hazelworm, alpenwatersalamander en zandhagedis (incidenteel en in lage dichtheden aanwezig). Het voorkomen van andere reptielen en beschermde amfibieën is op basis van de beschikbare informatie uitgesloten.
- Bij de kap van bomen voor de aanleg van paden (niet voorzien in planvorming) en parkeerplaats (wel voorzien in planvorming) zal rekening moeten worden gehouden met een mogelijke aanwezigheid van vleermuizen, eekhoorn en boommarter. Voor kap moet nader onderzoek dan uitwijzen of er daadwerkelijk verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig zijn.
- Bij aanleg van nieuwe paden en kap van bomen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van een bewoonde dassenburcht. Wanneer voldoende afstand wordt gehouden zal geen verstoring met wezenlijke invloed plaatsvinden op de das. In de toekomst kunnen ook op andere plaatsen (bij)burchten ontstaan. Regels uit de soortenstandaard moeten hierbij worden aangehouden.
- Voorafgaande aan het verwijderen van de beplanting in het plangebied moet rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. Mogelijk zijn nesten van vogelsoorten waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is, alsmede algemene vogelsoorten aanwezig.
- Ten aanzien van alle overige voorkomende flora en fauna moet rekening worden gehouden met de zorgplicht. Onnodige schade aan flora en fauna dient

te worden voorkomen. Zo worden koepelnesten van bosmier bij voorkeur behouden. Ook in de Wnb is er sprake van een zorgplicht.

- Bij de sloop van twee van de gebouwen moet rekening worden gehouden met de aanwezigheid van vleermuisverblijven.

In de onderstaande tabel zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikt(er) beschermde soorten opgenomen. Aangegeven is of verbodsbepalingen worden overtreden en of een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming aan de orde is. Hierbij is er van uitgegaan dat er adequate aanvullende maatregelen (zie § 6.2) zullen worden uitgevoerd.

Tabel 6.1 Strikter beschermde soorten in het plangebied, overtredingen Wet Natuurbescherming

Soort	Voorkomen	Wnb ontheffing nodig?
Rapunzelklokje	zeker	Nee
Tongvaren	Zeker	Nee
Hazelworm	zeker	Nee*
Zandhagedis	incidenteel	Nee*
Alpenwatersalamander	incidenteel	Nee*
Eekhoorn	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.
Boommarter	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.
Steenmarter	mogelijk	Ja, indien bomen met verblijfplaats(en) verloren gaan.
Das	zeker	Ja, indien werkzaamheden op of vlakbij de burcht plaatsvinden.
Vleermuizen	mogelijk	Ja, indien bomen met verblijfplaatsen verloren gaan. Mogelijk, indien bij de sloop van twee gebouwen mitigatie door bevoegd gezag niet als afdoende ter voorkoming van effect wordt beoordeeld
Vogels met jaarrond beschermd nest	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.

* Alleen noodzakelijk indien daadwerkelijk aanwezig en dat soorten over grotere afstanden verplaatst moeten worden, en aanvullende maatregelen genomen moeten worden om nieuwe verblijfplaatsen te realiseren.

Wet Natuurbescherming houtopstanden

Kap van bomen vindt - uitgezonderd mogelijk enkele individuele bomen bij de aanleg van nieuwe paden - uitsluitend plaats binnen het kader van het reguliere bosbeheer en de beheer- en beleidsplannen en -visies die hiervoor zijn opgesteld.

Uit de inrichting en het gebruik van de Natuurbegraafplaats Mookerheide vloeien vanuit de Boswet en daarmee ook de Wet Natuurbescherming geen aanvullende verplichtingen voort. Voor de omvorming van het Lariksbosje 1,6 hectare (zie IB-plan) wordt binnen het landgoed in het kader van de hoofdstuk 4 van de Wnb de kap van de lariksen door middel van aanplant bomen gecompenseerd. De kap dient wel gemeld te worden.

Wet Natuurbescherming gebiedsbescherming
Het gebied maakt geen deel uit van in het kader van deze wetgeving beschermde natuurgebieden. Meest nabij gelegen beschermde natuurgebieden liggen op een dermate grote afstand dat als gevolg van de ontwikkeling en het gebruik van de Natuurbegraafplaats Mookerheide geen effecten zijn te voorzien op beschermde natuurgebieden.

NNN
De wezenlijke kenmerken van het NNN – Goudgroene natuurzone beschouwd op landschaps- en beheertypenniveau worden niet aangetast. De plannen voor de natuurbegraafplaats staan de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone (groene karakter, visueel ruimtelijke karakter) niet in de weg. Door het gelijktijdig ook sluiten van het conferentieoord Dominicus-complex met bijbehorende horeca en overnachtingsmogelijkheid verdwijnt er een deel van het huidige recreatieve bezoek. De totale verandering in 'recreatief' medegebruik van het plangebied als gevolg van het planvoornemen is daarmee relatief beperkt. En daarmee is de mogelijke verstoring veroorzaakt door de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide ook beperkt.
Het gebruik en het beheer leidt op de langere termijn tot een toename van biodiversiteit en natuurkwaliteit in het NNN – Goudgroene natuurzone. Wanneer de natuurbegraafplaats vol is zal het beheer zich enkel nog richten op de gewenste natuurontwikkeling (biodiversiteit) en behoud van de natuurwaarden.

De ontwikkelingen passen binnen het beleid en de natuurvisie en beheerplan van terreineigenaar Natuurmonumenten dat voorziet in de gewenste bosomvorming, bosrandontwikkeling en herstel en behoud van cultuurhistorische waarden, alsmede ook het realiseren van een recreatieve zonering waarbij het jachtslot een van de concentratiepunten is. Natuurbegraven is daarnaast niet van invloed op de recreatieve beschikbaarheid van het terrein.

Daarnaast wordt door de functie wijziging van de Stijgbeugel (conferentiecentrum naar maatschappelijk) en sloop van het Dominicus-complex een werkelijke bijdrage geleverd aan het totale oppervlak NNN. Bebouwd terrein wordt omgevormd tot natuurterrein.

Hoewel er uit de toetsing blijkt dat de wezenlijke kenmerken en waarden niet worden aangetast, zijn de Provincie Limburg, Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland overeengekomen een extra kwaliteitsimpuls te leveren ter verbetering van de Goudgroene natuurzone

6.2 Aanbevelingen

Mitigatie

Zowel uit de Wet natuurbescherming als uit het NNN vloeien verplichtingen voort om de effecten te mitigeren. Deze worden hieronder kort weergegeven. Tenzij anders aangegeven zijn deze maatregelen met elkaar in overeenstemming te brengen. Aanbevolen wordt deze mitigerende maatregelen op te nemen in een ecologisch werkprotocol.

Wet natuurbescherming bij realisatie natuurbegraafplaats

- Voorafgaand aan de definitieve aanleg van een pad door het soortenrijke graslandperceel worden belangrijke groeiplaatsen van rapunzelklokje in kaart gebracht, zodat deze plaatsen worden ontzien. Hetzelfde kan gelden voor groeiplaatsen van bedreigde (maar niet beschermde) plantensoorten.
- Te kappen beplanting wordt voorafgaand aan de kap gecontroleerd op de aanwezigheid van vleermuizen, steenmarter-, eekhoornnesten en jaarrond beschermde vogelnesten. Bomen waarin betreffende nesten of verblijfplaatsen worden aangetroffen worden gemarkeerd en gespaard bij de velling, al dan niet samen met omringende beplanting naar gelang de noodzaak daarvan om verstoring van de nesten of verblijfplaatsen te voorkomen. Het plaatsen van vleermuiskasten als vervangende verblijfplaatsen is afhankelijk van het effect van kap op verblijfplaatsen van vleermuizen. Te kappen bomen worden individueel beoordeeld op hun functie voor vleermuizen. Bomen die mogelijk een functie kunnen hebben worden gespaard. De noodzaak tot het aanbrengen alternatieve verblijfplaatsen wordt bepaald aan de hand van de kapplannen.
- Bij ingrijpende werkzaamheden zoals het verwijderen van bomen of aanleg van een pad in de directe omgeving van de dassenburcht moet rekening gehouden worden met een minimale beschermingszone van 20 meter vanaf de burcht (zie soortenstandaard das). Bij werkzaamheden in de kraamperiode is de minimale afstand tot de burcht groter, de aan te houden afstand hangt af van de uit te voeren werkzaamheden. Op de burcht mogen geen bomen worden verwijderd.
- Kap van beplanting wordt bij voorkeur buiten het broedseizoen uitgevoerd. Uitvoering binnen het broedseizoen is alleen mogelijk indien vaststaat dat daarbij geen nesten van broedvogels worden verstoord. De minimale afstand wordt daarbij afgestemd op de vooraf vastgestelde broedvogels rond het graf (afhankelijk van verstoringsgevoeligheid aanwezige soorten). Dit is in het werkprotocol uitgewerkt.

Wet natuurbescherming bij regulier bosbeheer

- Kort voorafgaand aan de realisatie van de open ruimtes in het bos voortvloeiend uit de reguliere kap volgens het beheerplan dienen eventueel aanwezige amfibieën en reptielen ter plaatse te worden weggevangen en verplaats naar een geschikte locatie in de omgeving van het plangebied. Dit kan door middel van het uitleggen van zogenaamde amfibieën- en reptielenplaatjes en deze een aantal malen te controleren op de aanwezigheid van amfibieën en

reptielen. Aanwezige dieren worden gevangen en verplaatst naar locaties zonder voorziene ingrepen op minimaal 200 meter afstand.

Vastleggen maatregelen
Aanbevolen wordt de maatregelen op te nemen in het inrichtings- en beheerplan. Daarmee is duidelijk dat deze een integraal onderdeel van het project vormen en wordt zekerheid verkregen over de uitvoering.

Algemene maatregelen ter bevordering van biodiversiteit
- Heischrale stroken of plekken tot ontwikkeling laten komen door aangepast beheer en bijvoorbeeld maaisel van (de naastgelegen Heumense Schans) enkele weken uit te leggen. Heischrale stroken zijn gunstig voor bevordering van de biodiversiteit in het plangebied. Op de Heumense Schans komen diverse soorten voor die van een ontwikkeling van heischrale vegetaties in het plangebied kunnen profiteren: een (beperkte) toename van het leefgebied.
- Het tot ontwikkeling laten komen van (meer diverse) mantel en zoomvegetaties in bosranden leidt tot een grotere biodiversiteit omdat hiermee een grotere diversiteit aan (waard)planten en biotopen met verschillende microklimaten zal ontstaan.
- Het laten staan van aftakelende bomen (zonder de veiligheid van bezoekers in het geding te brengen) is bevorderlijk voor de biodiversiteit. Dode en aftakelende bomen vormen voor vele verschillende soorten organismen (van vleermuizen tot paddenstoelen) een verblijfplaats of leefgebied. Bomen die een gevaar opleveren voor bezoekers kunnen ook (in delen) op de bosbodem worden gelegd.
- Aanleg van kunstmatige waterpartijen bevorderen de biodiversiteit (amfibieën, planten, libellen). Wateren van voldoende oppervlakte kunnen ook door vleermuizen als drinkgelegenheid worden gebruikt. Kunstmatige waterpartijen met een cement of stenige waterdichte bodem hebben een meer natuurlijke uitstraling dan wanneer zeil wordt toegepast. Ook voor onderhoud is een dergelijke bodem minder kwetsbaar.

Nader onderzoek
Voorafgaand aan de kap van bomen buiten het regulieren beheer om dient een controle of nader onderzoek te worden uitgevoerd om aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen, boommarter, eekhoornnesten en jaarrond beschermde nesten van vogels uit te sluiten.
Voor het reguliere beheer geldt dat dit wordt uitgevoerd conform een gedragscode waarin al is vastgelegd hoe met de mogelijke aanwezigheid van soorten en hun verblijfplaatsen moet worden omgegaan.

7 Literatuur

Aptroot, A., 2012. Florakartering en bosstructuurkartering van Huis ter Heide in 2012. Rapport Natuurmonumenten, 's-Gravenland.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Zandhagedis Lacerta agilis Versie 1.0, juli 2017

Bij12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis Pipistrellus pipistrellus Versie 1.0, juli 2017

Haas, W. de & B. de Vries, 2013. Natuurbegraafplaatsen in Nederland : landelijke inventarisatie 2013. Alterra-rapport 2470. Alterra Wageningen

Koeman, S., 2016. Inventariserend veldonderzoek verkennende fase Natuurbegraafplaats Mookerheide. Rapportnr. 908. Archeodienst, Zevenaar.

Krijgsveld K.L., R.R. Smits & J. van der Winden, 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reacties van vogels op recreatie. Bureau Waardenburg rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg

Kruijt, D.B. & G. Hoefsloot, 2017. Aanvullend vleermuisonderzoek Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide (in prep)

Limpt, P. van & G. Stoffelen, 2016. Natuurbegraafplaats Mookerheide. Inrichtings- en beheerplan. CONCEPT. Praedium Coöperatie UA, Vught.

Molenaar, J.G. de, M.G. Mennen & F.H. Kistenkas, 2009. Terug naar de natuur. Mogelijke effecten en juridische aspecten t.a.v. natuurbegraven, asverstrooien en urnbijzetting in natuurgebieden. Alterra-rapport 1789. Alterra, Wageningen.

Natuurmonumenten, 2015. Database waarnemingen.

Natuurmonumenten, 2014a. Kwaliteitstoets Mookerheide 2013.

Natuurmonumenten, 2014b. Oplegnotitie Natuurvisie Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en De Zevenbergen 2001 t/m 2019.

Natuurmonumenten, 2006. Bosbeleid.

Natuurmonumenten, 2001. Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en de Zevenbergen- Natuurvisie 2001 t/m 2013

Provincie Limburg, 2014. Omgevingsverordening 2014.

Provincie Limburg, 2009. Landschapskader Noord- en Midden Limburg.

Provincie Limburg, 2014. Voor de Kwaliteit van Limburg. POL 2014. Inclusief erratum mei 2015.

Provincie Limburg, 2015. Provinciaal Natuurbeheerplan Limburg 2016.

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, 2014. Soortenstandaard das versie 2.0.

RVO, 2014. Soortenstandaard Zandhagedis.

Spitzen – van der Sluijs, A.M. , G.W. Willink, R. Creemers, F.G.W.A. Ottburg, R.J. de Boer, P.M.L. Pfaff, W.W. de Wild, D.J. Stronks, R.J.H. Schröder, M.T. de Vos, D.M. Soes, P. Frigge & R.P.J.H. Struijk, 2007. Atlas reptielen en amfibieën in Gelderland 1985-2005. Ravon, Provincie Gelderland.

geraadpleegde websites:

www.natuurgegevensprovincielimburg.nl

www.ravon.nl

www.waarneming.nl

NDFF, uitvoerportaal. Geraadpleegd op 6 en 11 april 2016.

www.limburg.nl

www.BIJ12.nl

Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming

1.1 Inleiding

Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) in werking. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Met de inwerkingtreding van de Wnb zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ.

Deze bijlage vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In paragraaf 1.2 komen algemene bepalingen van de wet aan de orde. Gebiedsbescherming is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden’ en is hier samengevat in paragraaf 1.3. De bescherming van soorten is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 3 Soorten’ en in deze bijlage samengevat in paragraaf 1.4. De bescherming van bomen en bos is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 4 Houtopstanden, hout en houtproducten’. Dit laatste hoofdstuk en andere onderdelen van de Wnb zoals jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, faunabeheer en omgang met exoten maken geen deel uit van deze bijlage.

1.2 Algemene bepalingen

Art 1.10 De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Art 1.11 Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht houdt in elk geval in dat handelingen waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten achterwege blijven, dan wel dat noodzakelijke maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen ze beperkt of ongedaan worden gemaakt.

Art 1.12 Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor:

- het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle

van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;
- het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;
- de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als ‘bijzondere provinciale natuurgebieden’ en ‘bijzondere provinciale landschappen’.

1.3 Natura 2000-gebieden

De Wnb heeft tot doel het beschermen en in stand houden van Natura 2000-gebieden.

Relevante wettelijke bepalingen
De beoordeling van projecten en andere handelingen wordt geregeld in artikel 2.7 tot en met artikel 2.9. Aanwijzingsbesluiten geven de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de leefgebieden voor vogels van de Vogelrichtlijn, de natuurlijke habitats en de habitats van soorten van de Habitatrichtlijn. De instandhoudingsmaatregelen zijn voor elk gebied beschreven in het beheerplan. Tevens beschrijft het beheerplan welke handelingen en ontwikkelingen in het gebied en daarbuiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen. Voor het uitvoeren van plannen of projecten kan GS de verplichting opleggen tot preventieve of herstelmaatregelen. Dit is niet van toepassing indien voor het plan of project een (omgevings)vergunning is verleend.

Gezien de ligging van het projectgebied op ruime afstand van het meest nabij gelegen Natura 2000-gebied en het niet voorzien van effecten op beschermde gebieden, zal hier niet verder worden ingegaan op dit onderdeel van de wet.

1.4 Soorten

Verbodsbepalingen
De Wnb onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

Art. 3.1 *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn*
1. Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels (VR artikel 1) te doden of te vangen.

2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder 1 te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder 1 te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld onder 1 opzettelijk te storen.
5. Het verbod, opzettelijk storen, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd[4]. Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn.

Art. 3.5 *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn*

1. Het is verboden in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden **planten** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Art. 3.10 *Beschermingsregime andere soorten*

1. Het is verboden in het wild levende **zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers** van de soorten, genoemd in de bijlage bij de Wet, onderdeel A, natuurbescherming opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
3. Het is verboden **vaatplanten** genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd. Sommige vogelsoorten vallen daarmee zowel onder het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’ als onder het ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’. Het ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’ is ten aanzien van ‘verstoren’ strikter dan het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’. Aan de andere kant zijn de ontheffingsgronden voor het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’ weer beperkter dan voor ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’. We gaan in het toetsingskader zekerheidshalve uit van het juridisch strengste beschermingsregime.

[4] Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Art 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Art 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (Art 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (Art 3.3, Art 3.8)

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing,
- er is voldaan aan een in Art 3.3 dan wel Art 3.8 genoemd belang,
- er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

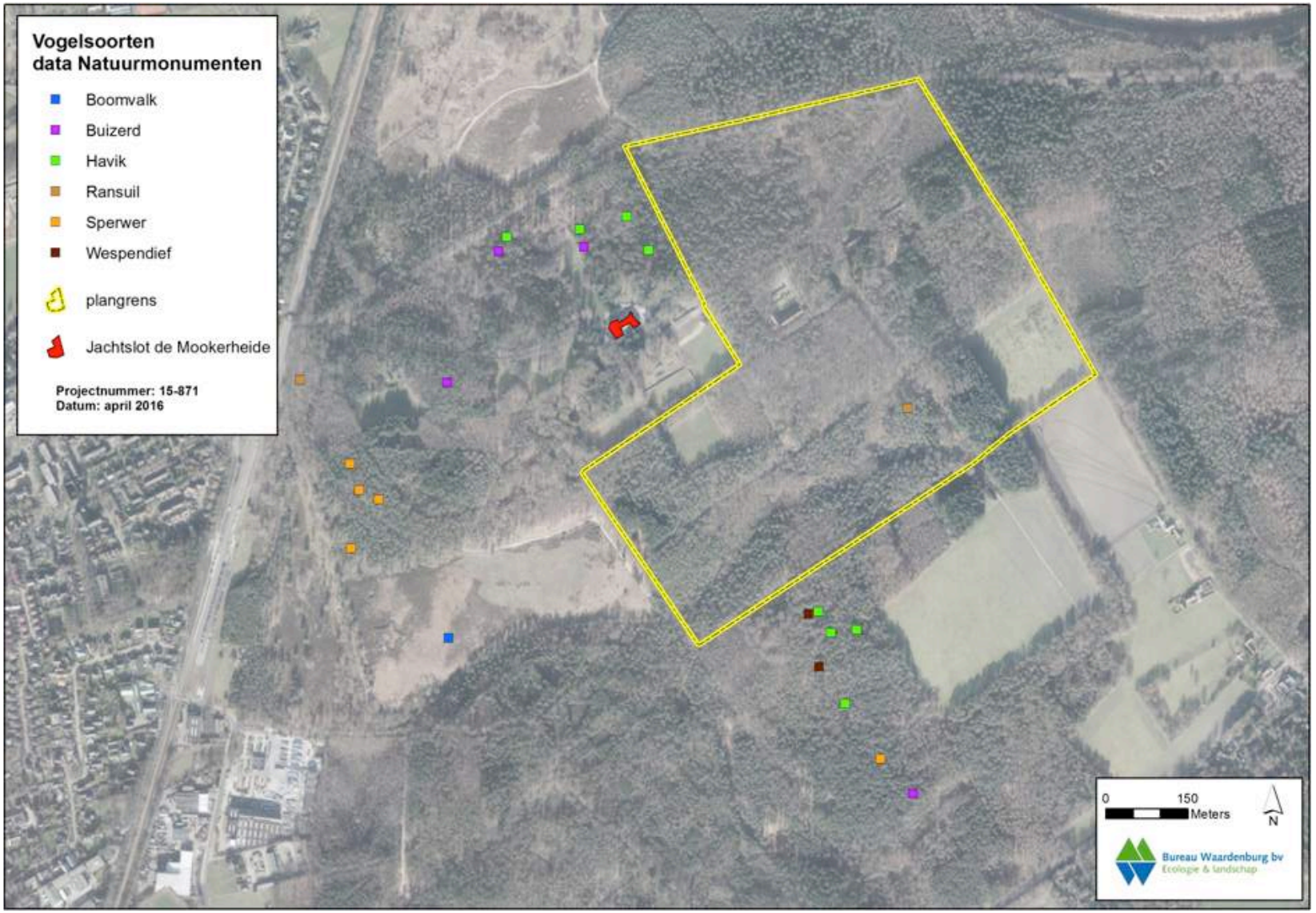
Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de SvI.

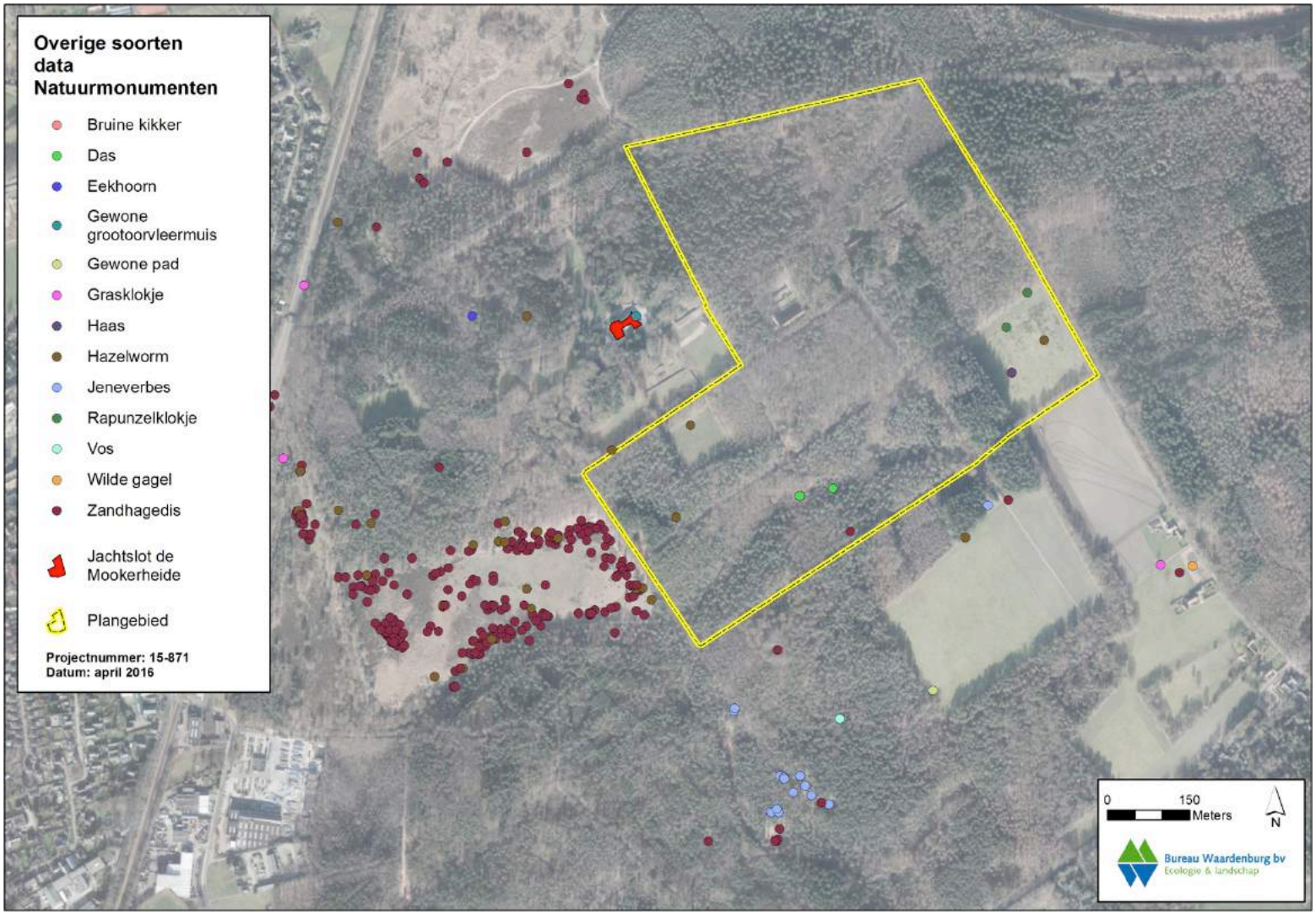
Art 3.3, Art 3.8 De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Art. 3.10 Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** van gebieden en **bestendig beheer of onderhoud**.

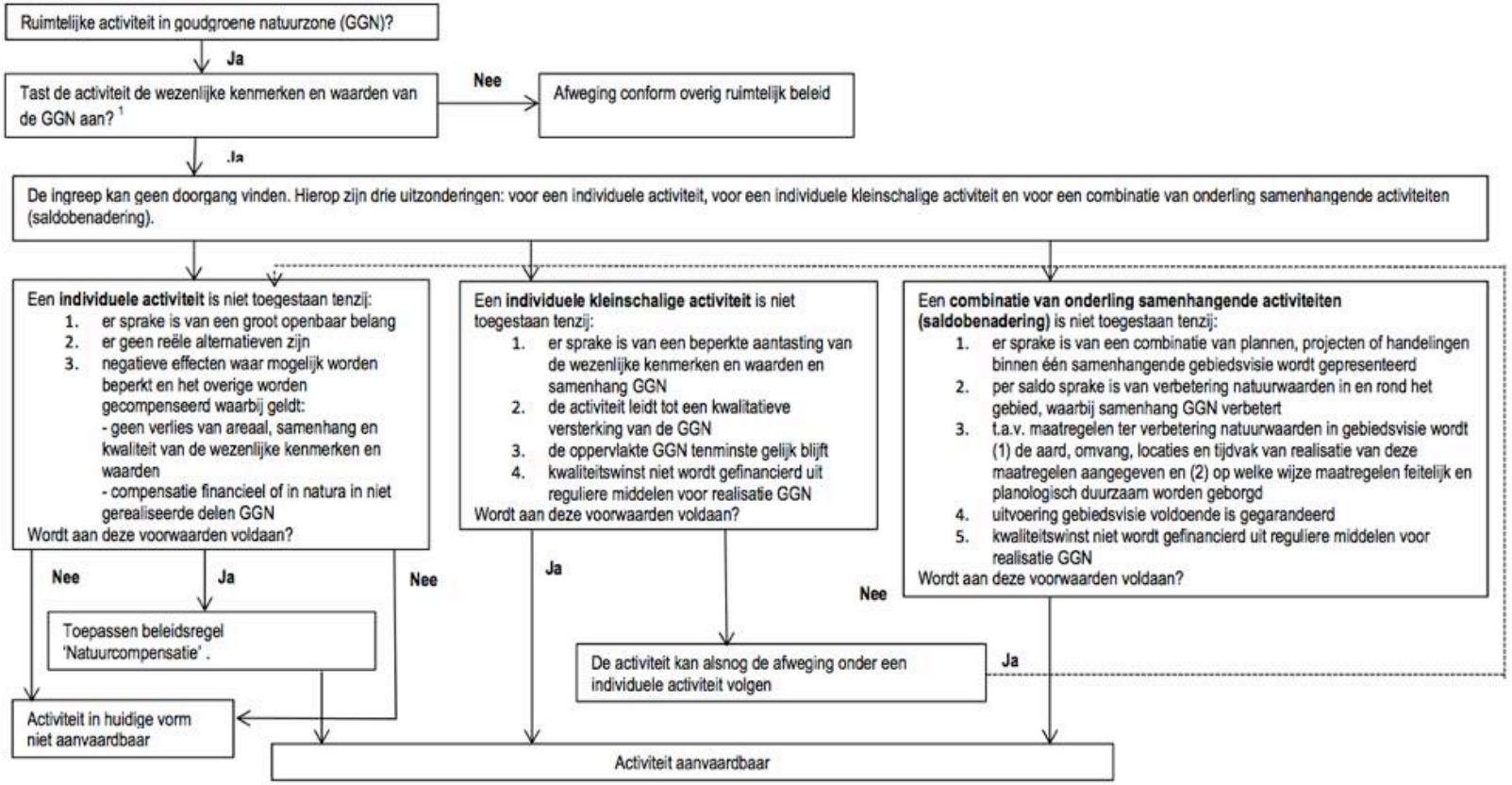
Art. 3.31 De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde **gedragscode** en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Bijlage 2 Verspreidingskaarten database Natuurmonumenten

Vogelsoorten
data Natuurmonumenten
Boomvalk
Buizerd
Havik
Ransuil
Sperwer
Wespendief
plangrens
Jachtslot de Mookerheide
Projectnummer: 15-871
Datum: april 2016
0
150
Meters
N
Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Overige soorten data Natuurmonumenten
Bruine kikker
Das
Eekhoorn
Gewone grootoorvleermuis
Gewone pad
Grasklokje
Haas
Hazelworm
Jeneverbes
Rapunzelklokje
Vos
Wilde gagel
Zandhagedis
Jachtslot de Mookerheide
Plangebied
Projectnummer: 15-871
Datum: april 2016
0
150
Meters
N
Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Bijlage 3 Toetsingskader Goudgroene natuurzone (NNN Limburg)

1) Het gaat hier om het effect van de ingreep zelf en niet om een reeds gesaldeerd effect. Indien de ingreep plaatsvindt in of in de nabijheid van Natura2000 doelen dan gelden de bepalingen conform de Natuurbeschermingswet. Een en ander ter beoordeling aan de provincie Limburg

Vleermuisonderzoek Dominicus complex, Mookerheide

Inventarisatie, effectbeoordeling en maatregelen vleermuizen in het kader van de Wet natuurbescherming

D.B. Kruijt
G. Hoefsloot
L.S.A. Anema

Bureau Waardenburg
Ecologie & Landschap

Vleermuisonderzoek Dominicus complex, Mookerheide

Inventarisatie, effectbeoordeling en maatregelen vleermuizen in het kader van de Wet natuurbescherming

D.B. Kruijt
G. Hoefsloot
L.S.A. Anema

Status uitgave: eindrapport

Rapportnummer:	17-161
Projectnummer:	17-0231
Datum uitgave:	19 oktober 2017
Projectleider:	D.B. Kruijt
Naam en adres opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland Dhr. W. Peters 5201 AT Den Bosch
Referentie opdrachtgever:	E-mail van dhr. Peters van 12-05-2017
Akkoord voor uitgave:	ir. E.J.F. de Boer
Paraaf:	

Trefwoorden: vleermuizen, Mookerheide, natuurbegraven

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Natuurbegraven Nederland

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Natuurbegraven Nederland is voornemens om op het Dominicus complex bij op het landgoed jachtslot Mookerheide enkele gebouwen te gaan slopen en om te vormen naar natuur.

In het kader van de Wet Natuurbescherming heeft Bureau Waardenburg in het plangebied een inventarisatie uitgevoerd naar beschermde soorten. In deze rapportage worden de resultaten van het nader onderzoek naar vleermuizen besproken. Hierbij wordt tevens verslag gedaan van de bepaling van de effecten van de werkzaamheden op vleermuizen die in een deel van het plangebied een verblijfplaats hebben en welke maatregelen worden getroffen om negatieve effecten op deze soort zo veel mogelijk te beperken.

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

Gerlof Hoefsloot	projectleiding, rapportage.
Dirk Kruijt	veldwerk, rapportage.
Lieuwe Anema	vervaardiging kaarten.

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Natuurbegraven Nederland werd de opdracht begeleid door de heer Winfred Peters. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord 2
1 Inleiding 4
2 Plangebied 5
3 Methode onderzoek 6
4 Resultaten 7
5 Effectbeoordeling 9
6 Mitigerende maatregelen 10
6.1 Werken buiten kwetsbare periode 10
6.2 Creëren van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen 10
7 Literatuur 12
Bijlage 1 Waarnemingen vleermuisonderzoek 13

1 Inleiding

Natuurbegraven Nederland is voornemens om op het Dominicus complex op het landgoed jachtslot Mookerheide enkele gebouwen te gaan slopen en het vrijkomende terrein om te vormen naar natuur en de realisatie van een werkschuur. Voorgaande jaren zijn reeds diverse onderzoeken uitgevoerd op het terrein (Koopman-Van Roon & Hoefsloot, 2016) Hieruit kwam onder andere naar voren dat het plangebied voor verschillende soorten vleermuizen een functie kan hebben. Geconcludeerd werd dat een vleermuisinventarisatie nodig is om te bepalen welke effecten kunnen optreden als gevolg van de ingreep.

In het kader van de Wet Natuurbescherming heeft Bureau Waardenburg in het plangebied in 2017 een inventarisatie uitgevoerd naar vleermuizen. In deze rapportage worden de resultaten van het nader onderzoek naar vleermuizen besproken. Hierbij wordt puntsgewijs aangegeven welke effecten de ingreep kan veroorzaken, of de ingreep zorgt voor overtreding van de Wet natuurbescherming, of er een ontheffing nodig is en welke maatregelen getroffen kunnen worden om de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soorten te waarborgen. Een gedetailleerde uitwering van mitigerende en compenserende maatregelen maakte geen deel uit van de opdracht.

2 Plangebied

Het gebied is gesitueerd ten oosten van het Jachtslot De Mookerheide en ten zuiden van de Heumensebaan bij Molenhoek (zie figuur 2.1). Het gebied is gelegen in het natuurgebied ‘Mookerheide’ dat beheerd wordt door Natuurmonumenten. Het onderzochte gebied betreft een bosgebied met enkele leegstaande gebouwen en een enkel gebouw wat tijdelijk wordt bewoond (zie figuur 2.2).

Figuur 2.1 Locatie van het onderzochte gebied is aangegeven als groot oranje vlak (rechts)

Figuur 2.2 Foto’s van de onderzochte gebouwen in het onderzoeksgebied.

3 Methode onderzoek

Het onderzoek naar vleermuizen is uitgevoerd op vijf daartoe geschikte dagen: 23 mei, 21 juni, 13 juli, 15 augustus en 19 september 2017. Gedurende alle dagen was het droog, stond er weinig wind (kracht 1-3) en was het warmer dan 10 graden. Het zomeronderzoek vond plaats door middel van vier bezoeken waarvan 2 in de avonduren (vanaf zonsondergang tot 01:00) en 2 in de vroege ochtend (vanaf 2 uur voor zonsopgang tot zonsopgang). Het najaarsonderzoek vond plaats door middel van twee bezoeken in de late avond (vanaf ca. 22:00 tot en met middennacht). Het onderzoek is uitgevoerd door een ecoloog die jarenlange ervaring heeft met inventarisatie van vleermuizen.

Er is bij het vleermuisonderzoek gebruik gemaakt van een batdetector van het type Petterson D240x met opnamemogelijkheden. Op de aangegeven dagen heeft de ecoloog het gehele plangebied onderzocht, met de focus op de potentiele verblijfplaatsen in bomen en gebouwen om geen zwermende en/of in- en uitvliegende dieren te missen. Tijdens de veldbezoeken is gelet op in- en uitvliegende dieren, zwermende dieren en roepende dieren als indicaties voor verblijfplaatsen. Daarnaast is gelet op foerageergebieden en vliegroutes. De methode is conform de methode zoals beschreven in het Vleermuisprotocol (versie 2017).

In onderstaande tabel 3.1 zijn de zes veldbezoeken met weersomstandigheden en onderzochte functie weergegeven.

Tabel 3.1 Overzichtstabel vleermuisonderzoek.

Soortgroep	**datum**	**Dagdeel en omstandigheden**	**Onderzochte functie**
vleermuizen	23-05-2017	avond, 12 graden, onbewolkt	kraam/zomerverblijven
vleermuizen	21-06-2017	ochtend, 14 graden, bewolkt	kraam/zomerverblijven
vleermuizen	13-07-2017	ochtend, 12 graden, bewolkt	kraam/zomerverblijven
vleermuizen	13-07-2017	avond, 15 graden, onbewolkt	kraam/zomerverblijven
vleermuizen	15-08-2017	avond, 15 graden, bewolkt	paar/winterverblijven
vleermuizen	19-09-2017	avond, 12 graden, bewolkt	paar/winterverblijven

4 Resultaten

Verblijfplaatsen
In de bijlage staan de resultaten van de verschillende onderzoeksronden op kaart weergegeven (voor- en najaarsonderzoek). In het meest oostelijke gelegen gebouw zijn gedurende het voorjaaronderzoek 1-3 zwermende en in- en uitvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Deze zomerverblijfplaatsen bevinden zich in de kopgevel aan de westzijde van het gebouw en aan de zuidgevel (zie foto's figuur 4.1). Op 23 mei 2017 zijn 2-4 foeragerende laatvliegers in de vroege avond direct rondom het meest oostelijk gelegen gebouw waargenomen. Er zijn tijdens het onderzoek geen waarnemingen gedaan van zwermende of in- en uitvliegende laatvliegers.

Gedurende het najaarsonderzoek zijn zowel bij het oostelijke gebouw als het direct westelijk hiervan gelegen gebouw baltsende gewone dwergvleermuizen aangetroffen. Omdat het verschillende dieren waren is het aannemelijk dat er twee paarterritoria aanwezig zijn en dat beide gebouwen een functie hebben als paarverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis. De betreffende gebouwen zijn gearceerd weergegeven in de bijlage.

Foerageergebied en vliegroute
In het plangebied zijn naast gewone dwergvleermuis en laatvlieger ook ruige dwergvleermuis, rosse vleermuis en een myotis-soort foeragerend waargenomen. Deze drie soorten zijn alleen kort foeragerend en/of overvliegend vastgesteld, verblijfplaatsen zijn niet aangetroffen. Een specifieke vliegroute die gebruikt werd door grotere aantallen vleermuizen is niet aangetroffen. Van essentieel foerageergebied voor deze waargenomen vleermuizen is gezien de ruime beschikbaarheid aan vergelijkbaar biotoop in de directe omgeving geen sprake.

Samenvattend
Het meest oostelijk gelegen gebouw heeft een functie als zomerverblijfplaats (2 locaties) en één paarverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis. Het gebouw westelijk hiervan heeft alleen een functie als paarverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis. De besproken gebouwen hebben tevens potentieel geschikte zomerverblijfplaatsen voor de laatvlieger, echter zijn deze niet waargenomen. De laatvliegers hebben dan ook verblijfplaatsen buiten het plangebied. In de bomen in het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen gevonden. In tabel 4.1 zijn de resultaten van het vleermuisonderzoek tevens overzichtelijk weergegeven.

Figuur 4.1 Zomerverblijfplaatsen en uitvlieglocaties gewone dwergvleermuis (rood omcirceld) in het meest oostelijk gelegen gebouw.

Tabel 4.1 Samenvattende tabel resultaten vleermuisonderzoek.

Soort	Functie	Aantal	Mitigatie
gewone dwergvleermuis	zomerverblijfplaats	2	ja
gewone dwergvleermuis	paarverblijfplaats	2	ja
laatvlieger	foerageergebied	nvt	nee
ruige dwergvleermuis	geen	nvt	nee
myoot spec.	geen	nvt	nee
rosse vleermuis	geen	nvt	nee

5 Effectbeoordeling

Uit het vleermuisonderzoek blijkt dat twee van de onderzochte gebouwen een functie hebben als zomerverblijf en paarverblijfplaats voor de gewone dwergvleermuis. De bebouwing kan een functie hebben als zomerverblijf voor de laatvlieger. Als de betreffende bebouwing gesloopt of gerenoveerd wordt kunnen deze verblijfplaatsen aangetast worden. De aantasting van deze twee zomer– en paarverblijfplaatsen kan worden opgevangen door het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen. Onder andere het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis (BIJ12, 2017) geeft hier richtlijnen voor.

Met het tijdig aanbieden van de juiste hoeveelheid en diversiteit aan alternatieve verblijfplaatsen op korte afstand van de huidige verblijflocaties is het mogelijke verlies van enkele zomer- en paarverblijfplaatsen te mitigeren. Door het treffen van deze maatregelen zal er in ecologisch opzicht dan ook geen effect zijn. Lokaal behouden de vleermuizen hun verblijfplaatsen en de functionaliteit van het plangebied zal voor vleermuizen behouden blijven. Een ontheffing Wnb voor deze werkzaamheden is ons inziens niet nodig mits de in hoofdstuk 6 uitgewerkte mitigerende maatregelen worden uitgevoerd.

Er zijn tevens geen effecten op de kwantiteit en kwaliteit van foerageergebied van vleermuizen. Aantasting van essentiële vliegroutes is niet aan de orde.

Of voor de uitvoering van de werkzaamheden met uitvoering van de mitigerende maatregelen uiteindelijk een ontheffing Wnb is benodigd, is ter beoordeling van het bevoegd gezag (in deze de provincie Limburg).

6 Mitigerende maatregelen

6.1 Werken buiten kwetsbare periode

Verstoring van zomer- en paarverblijven van vleermuizen wordt voorkomen door de werkzaamheden van de betreffende twee gebouwen buiten de kwetsbare periode van de zomer- en paarperiode uit te voeren. De zomerperiode van zowel de gewone dwergvleermuis als de laatvlieger betreft half mei t/m half juli, de paarperiode van de gewone dwergvleermuis loopt vanaf half augustus t/m half oktober. De voorgenomen planning van de uitvoering van de werkzaamheden kan hierop worden afgestemd, de voorkeur voor uitvoering betreft dan ook de periode half maart - half mei (na de winterrust en voor de zomerperiode).

Belangrijk hierbij is tevens om te werken bij een temperatuur van boven de 10 graden en kort voorafgaand aan de werkzaamheden een aanvullende controle uit te voeren op eventueel aanwezige dieren. Voorafgaand aan daadwerkelijke sloop van gebouwen dient het gebouw “vleermuisvriendelijk” gesloopt te worden door middel van het in eerste instantie aanbrengen van “tochtgaten” in spouwmuren, het zorgvuldig strippen van de buitenkant en verwijderen van de daklijsten en dakpannen (zie tevens het Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, BIJ12, 2017).

6.2 Creëren van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen

Door het aanbrengen van acht tijdelijke vleermuiskasten wordt gedurende de werkzaamheden het aanbod aan geschikte zomer- en paarverblijven voor de gewone dwergvleermuis en laatvlieger verhoogd ten opzichte van de huidige situatie. Belangrijk is wel dat deze kasten ruim voorafgaand aan het volgende zomer- en paarseizoen (tenminste 6 maanden) en de werkzaamheden worden opgehangen. Deze kasten worden binnen 200 meter van de bestaande verblijfplaatsen op 3-4 meter hoogte aan bomen, of liever aan bestaande gebouwen opgehangen.

Voor de gewone dwergvleermuis en laatvlieger worden tenslotte acht permanente verblijfplaatsen gecreëerd nabij (binnen 200 meter) van de aangetroffen verblijfplaatsen door middel van geïntegreerde kasten in muurdelen van bestaande gebouwen of nieuwbouw. Deze “inbouwkasten” worden bij voorkeur op de kopse kanten van de gebouwen aan de noord- of oostzijde op circa 3-4 meter hoogte aangebracht. Na realisatie van de permanente inbouwkasten kunnen na het daaropvolgende zomer- en paarseizoen de tijdelijke kasten weer verwijderd worden. Een voorbeeld van een tijdelijke vleermuiskast en een inbouwkast is te zien in figuur 6.2.

Figuur 6.2 Platte vleermuiskast (links) en inmetselsteen (rechts), bron: VivaraPro

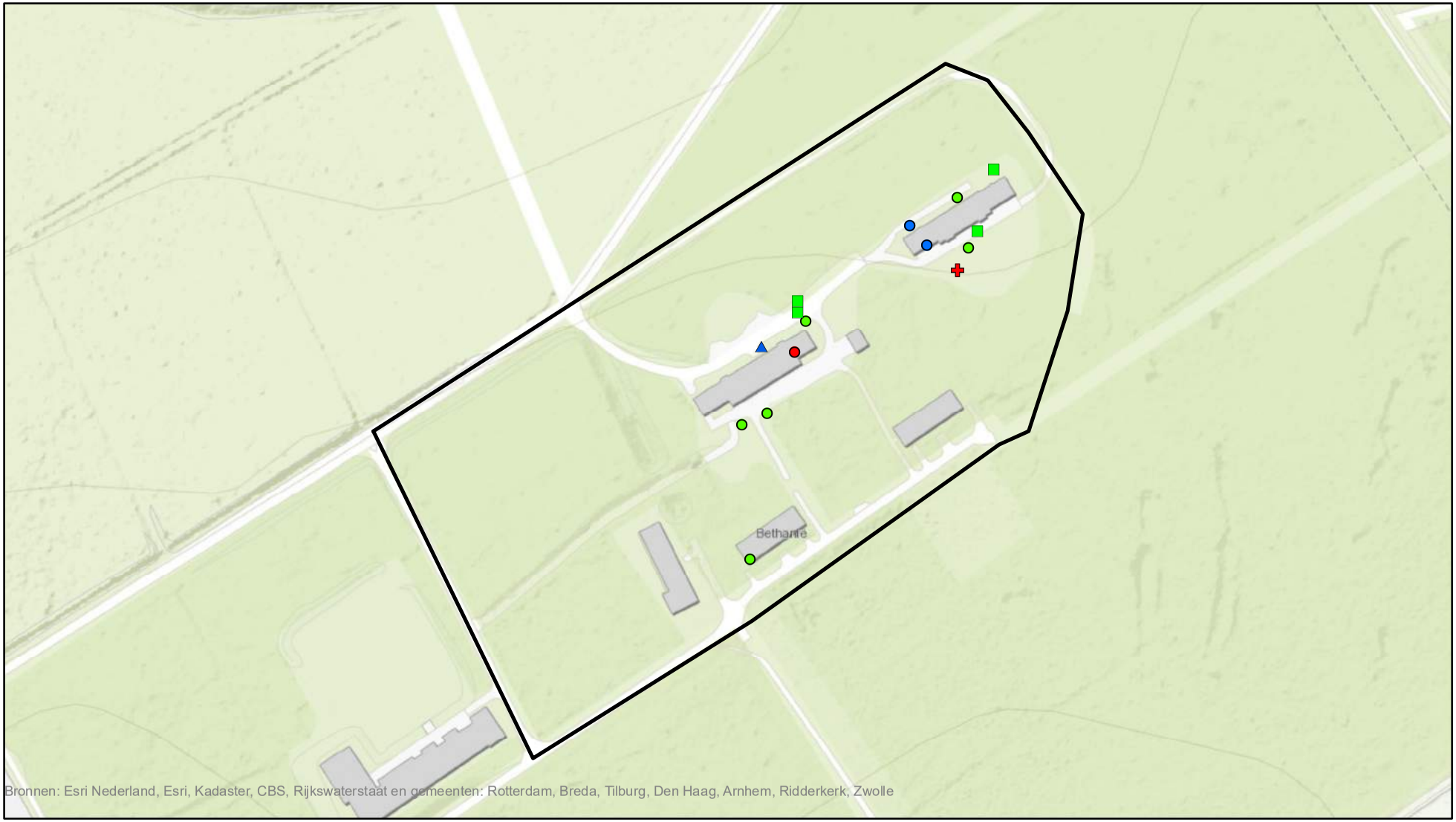
7 Literatuur

BIJ12/Werkt voor Provincies. Kennisdocument gewone dwergvleermuis, versie 1.0, juli 2017

Koopman – van Roon, A.D.G. & E.J.F. de Boer, 2017. Natuurbegraven en natuurbeheer op Natuurbegraafplaats Mookerheide, Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-050. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Koopman – Van Roon, A.D.G. & G. Hoefsloot. 2016. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Mookerheide. Toetsing in het kader van de Flora- en faunawet en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-009. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlage 1 Waarnemingen vleermuisonderzoek

Jachtslot Mookerheide

Overige vleermuizen, voorjaar

soorten
- laatvlieger
- Myotis spec.
- rosse vleermuis
- ruige dwergvleermuis

datum
- 23-5-2017
- 21-6-2017
- 13-7-2017

plangebied

Het betreft hier waarnemingen van foeragerende en/of overvliegende dieren.

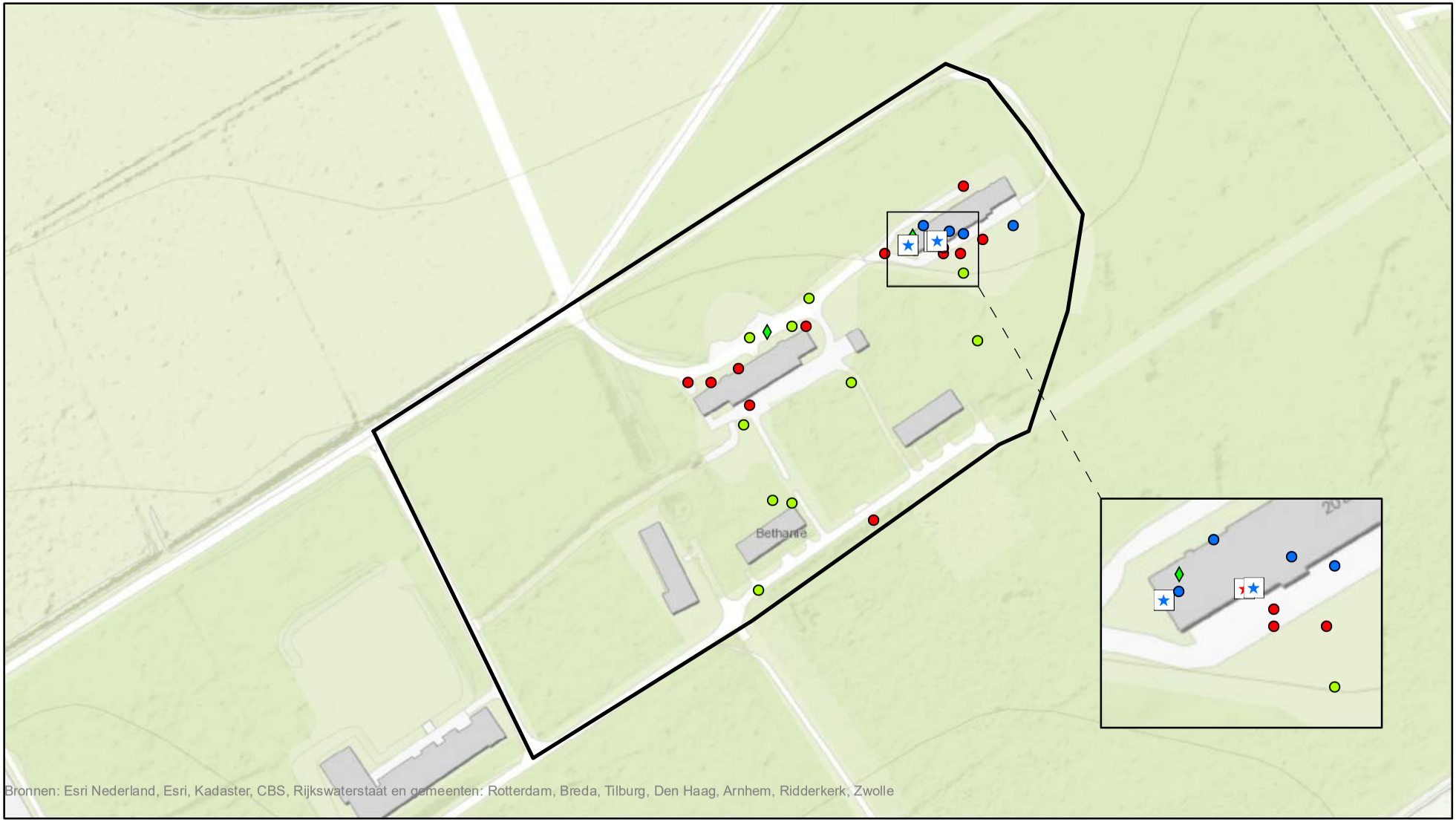
N

1:2.000

0 25 50 75 m

Projectnr: 17-0231
Datum: 13 oktober 2017

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Jachtslot Mookerheide

Gewone dwergvleermuis, voorjaar

gedrag	datum	
roepend	23-5-2017	plangebied
foeragerend	21-6-2017	
zomerverblijf	13-7-2017	

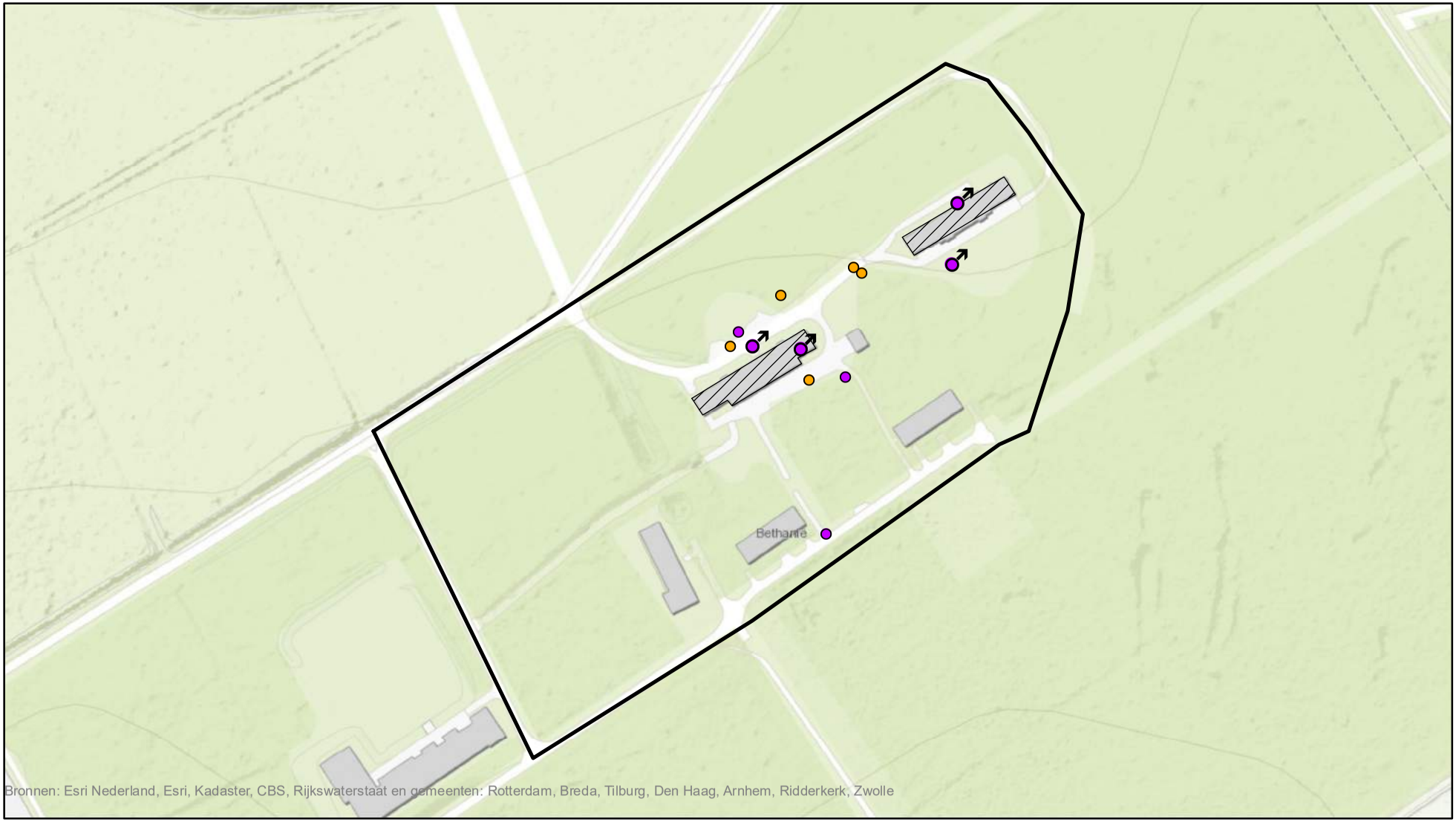
N

1:2.000

0 25 50 75 m

Projectnr: 17-0231
Datum: 13 oktober 2017

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

Jachtslot Mookerheide

Gewone dwergvleermuis, najaar

gedrag	date	
♂ baltsend	15-8-2017	paarverblijf
foeragerend	19-9-2017	plangebied

N

1:2.000

0 25 50 75 m

Projectnr: 17-0231
Datum: 13 oktober 2017

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap

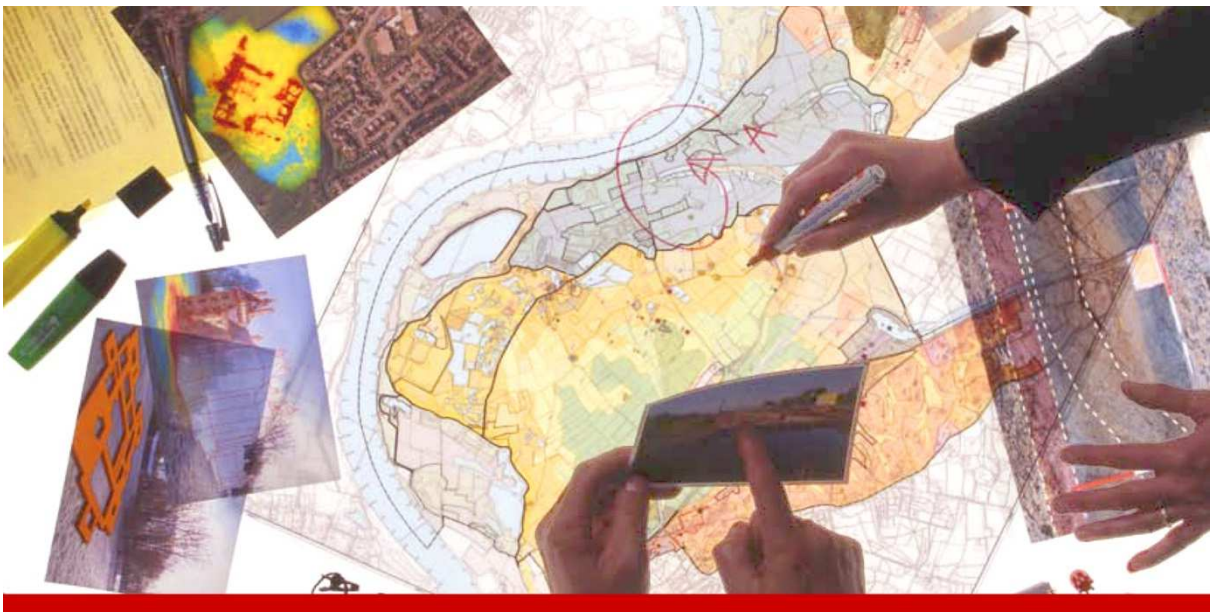
Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap
Postbus 365, 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849
E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl

RAAP Archeologisch Adviesbureau

ADVIESDOCUMENT

Adviesdocument 806

Project:	cultuurhistorische quickscan i.v.m. het aanleggen van een natuurbegraafplaats op de Mookerheide (gem. Mook en Middelaar)
Projectcode:	24092MONB
Opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland
Datum:	20 januari 2016

QUICKSCAN CULTUURHISTORIE MOOKERHEIDE

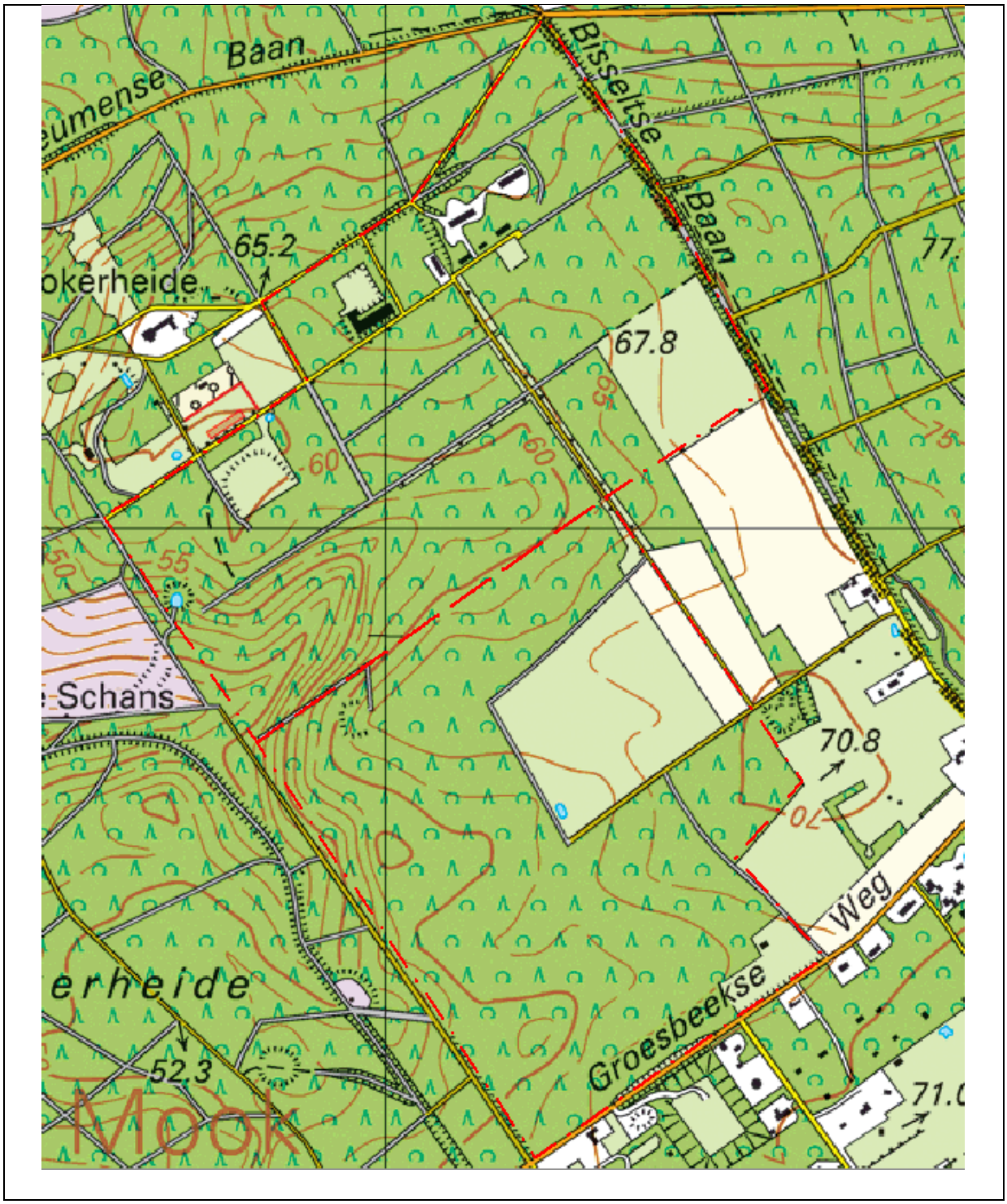
Aanleiding

Natuurbegraven Nederland is in samenwerking met de Vereniging Natuurmonumenten voornemens een natuurbegraafplaats aan te leggen op het landgoed rond Jachtslot Mookerheide te Molenhoek (gem. Mook en Middelaar). In verband met de nadere planvorming is een cultuurhistorisch onderzoek noodzakelijk. In deze quickscan analyseren we de landschapsgeschiedenis van het plangebied, inventariseren we de aanwezige waarden op hoofdlijnen en adviseren we over de randvoorwaarden vanuit de cultuurhistorische discipline voor de uitvoering van de plannen.

Voor onze quickscan hebben we de cultuurhistorische waardenkaart van de provincie Limburg, diverse series historisch kaartmateriaal en rapporten van SB4 gebruikt, alsmede een veldbezoek afgelegd. Daarnaast is informatie ingewonnen bij de Stichting Probos, terreineigenaar Natuurmonumenten en Sprekend Landschap. Probos bleek niet over detailinformatie over het plangebied te beschikken, terwijl van Sprekend Landschap geen informatie werd ontvangen.

Het feitelijke plangebied vormt de noordelijke helft van ons onderzoeksgebied (zie figuur 1). De zuidelijke helft is in de analyse meegenomen, maar vormt geen onderdeel van het daadwerkelijke plangebied.

Omdat de uit te voeren plannen geen invloed hebben op de bebouwing binnen het plan- en het onderzoeksgebied, hebben we die buiten het onderzoek en de aanbevelingen gehouden.

Figuur 1. Ligging van het studiegebied (contouren met rode lijn weergegeven).In het noorden ligt het eigenlijke plangebied voor natuurbegraven; de zuidelijke helft is los daarvan in de analyse meegenomen.

Landschapsontwikkeling

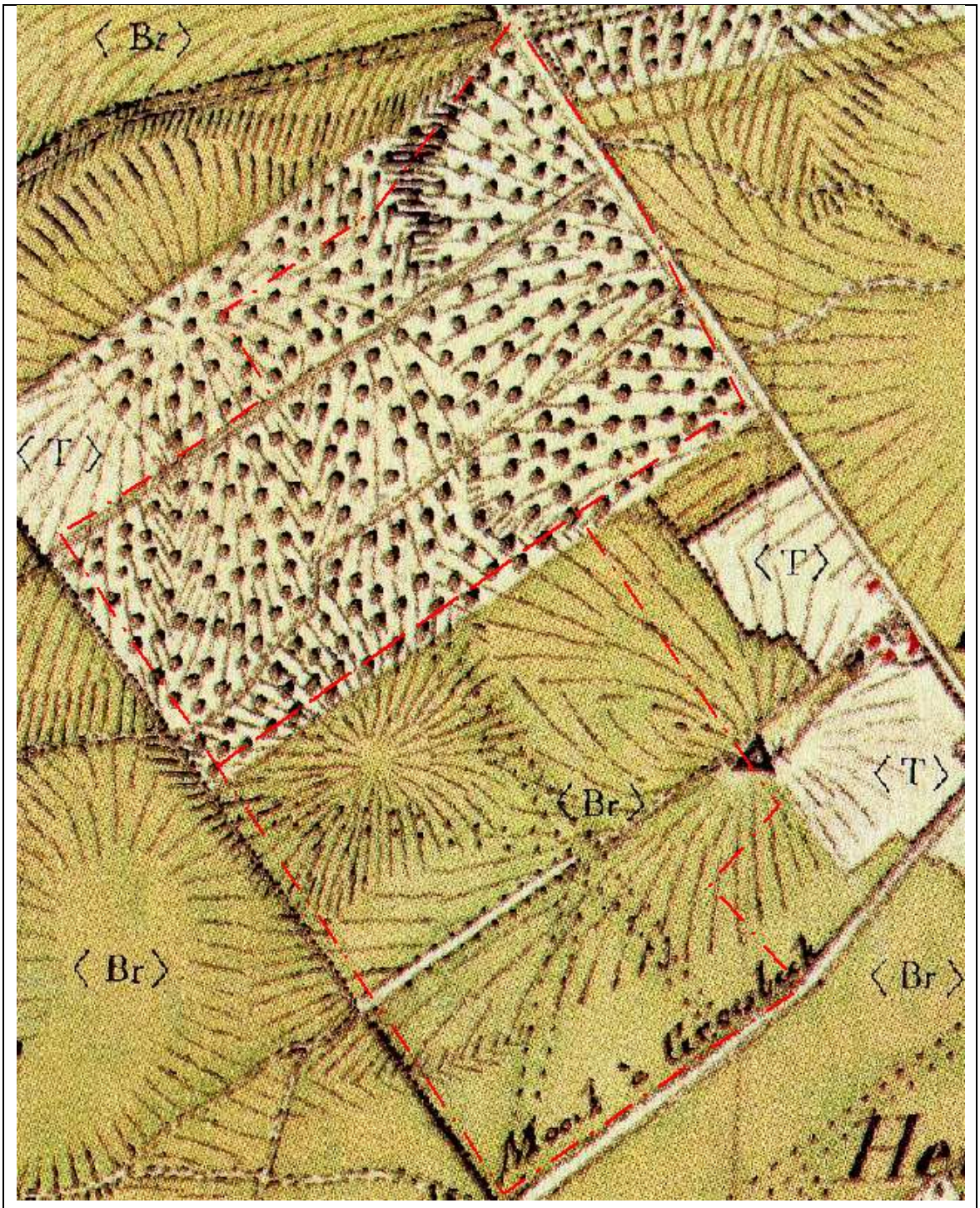
De Mookerheide ligt op de stuwwal van Nijmegen, maar valt net buiten het Nederrijkswald dat een groot deel van deze stuwwal beslaat.[1] Mook kwam namelijk in 1473 toe aan Kleef, waardoor het tot 1815 bij Pruisen hoorde. De huidige provinciegrens vindt zijn oorsprong in deze scheiding.[2] De geschiedenis van de Mookerheide moeten we dus vóór 1815 in Kleefs perspectief bekijken. De grens tussen Kleef en Gelre, later de Nederlands-Pruisische grens, is nu nog herkenbaar als de grens tussen de provincies Gelderland en Limburg.

De Mookerheide maakte net als het Nederrijkswald in de Middeleeuwen deel uit van het Ketelwald, waarvan de westgrens bij benadering op de oude weg van Nijmegen naar Cuijk over Heumensoord lag.[3] In de loop van de Late Middeleeuwen moet het bos in het Ketelwald steeds verder zijn aangetast. In de 14e eeuw gaf Diederik VIII, graaf van Kleef, bijvoorbeeld stukken land bij Malden ter ontginning uit.[4] In de loop van deze tijd viel het Ketelwald geleidelijk administratief uiteen in het Nederrijkswald in het westen en het (Ober)reichswald in het oosten. Deze administratieve scheiding heeft tot op heden gezorgd voor een andere beheerscontext aan weerszijden van deze grens.

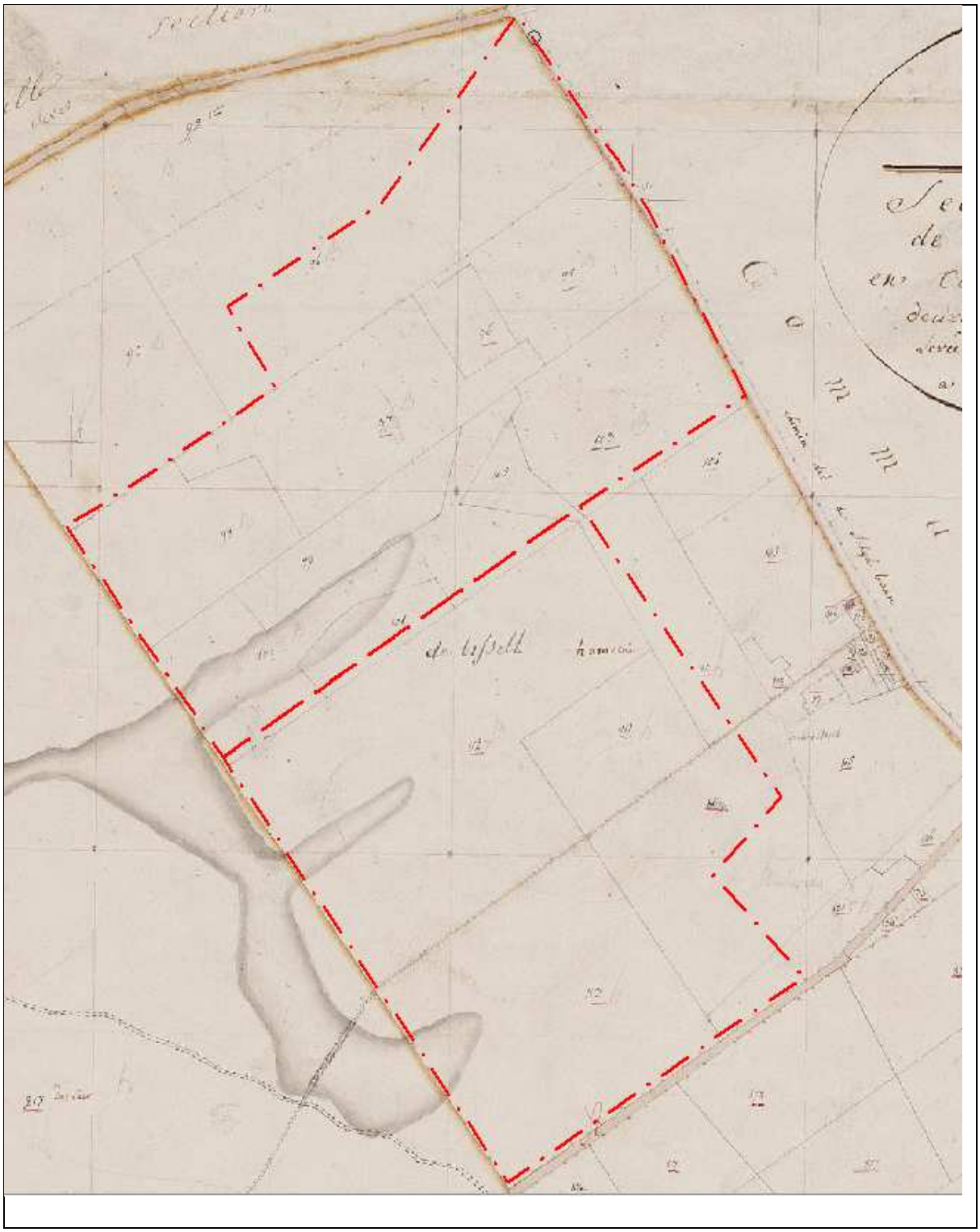
Door steeds intensiever gebruik van het bos (houtoogst, veeweiding, etc.) degradeerde dit in de loop der tijd. Over de toestand van het bos op de Mookerheide beschikken we niet over detailgegevens, maar wel over het aangrenzende Nederrijkswald. Het deel dat direct aan het noordelijk deel van de Mookerheide, dus bij Molenhoek, grenste bestond in 1570 uit ‘geen of vrijwel geen bos’ op de randen met het oude akkerland tot ‘laag bos’ met dunne tot vrij dunne bezetting met hout midden op de woeste gronden. Zuidelijk hiervan, richting de weg van Mook naar Groesbeek, was sprake van een vrij dichte bezetting van ‘laag bos’.[5] Alhoewel de situatie op de Mookerheide door een andere bestuurlijke context kan hebben gevarieerd, geeft het enige indicatie voor de situatie waarin de bossen op de stuwwal destijds verkeerden.

De Tranchotkaart, waarvan het blad waarop het plangebied ligt tussen 1803 en 1805 werd gekarteerd, laat voor het eerst zien dat men de herbebossing weer ter hand had genomen. Een lange strook heide langs de provinciegrens was verdeeld in zuidwest-noordoost-gestrekte blokken, waarvan er enkele met bos beplant waren. De bospercelen waren met fijnspar bebost.[6] Deze eerste bospercelen lagen op de Mulderskop, inclusief het manegeterrein ten westen van de spoorlijn, en het bosgebied tussen het Jachtslot in het noorden en het grote graslandperceel (midden in het plangebied) in het zuiden. Het gehele noordelijk deel van het plangebied valt derhalve in deze oudste bebossing. Ook op het kadastraal minuutplan zien we percelen *beplante heide* en *dennenbos* opduiken.[7] De zuidgrens van het toenmalige bos is nog altijd herkenbaar aan een lange aarden wal, beplant met een enkele rij eiken, die in het bos te vinden is. Deze aarden wal dateert derhalve vermoedelijk van vóór 1803.

[1] Bouwer, 2003
[2] Stenvert et al., 2010
[3] Bouwer, 2003
[4] Brouwer, 2003, p. 55
[5] Brouwer, 2003, p. 100
[6] Op de Tranchotkaart staat op het perceel de code Bs, hetgeen *bois sapin* (fijnsparrenbos) betekent.
[7] www.watwaswaar.nl

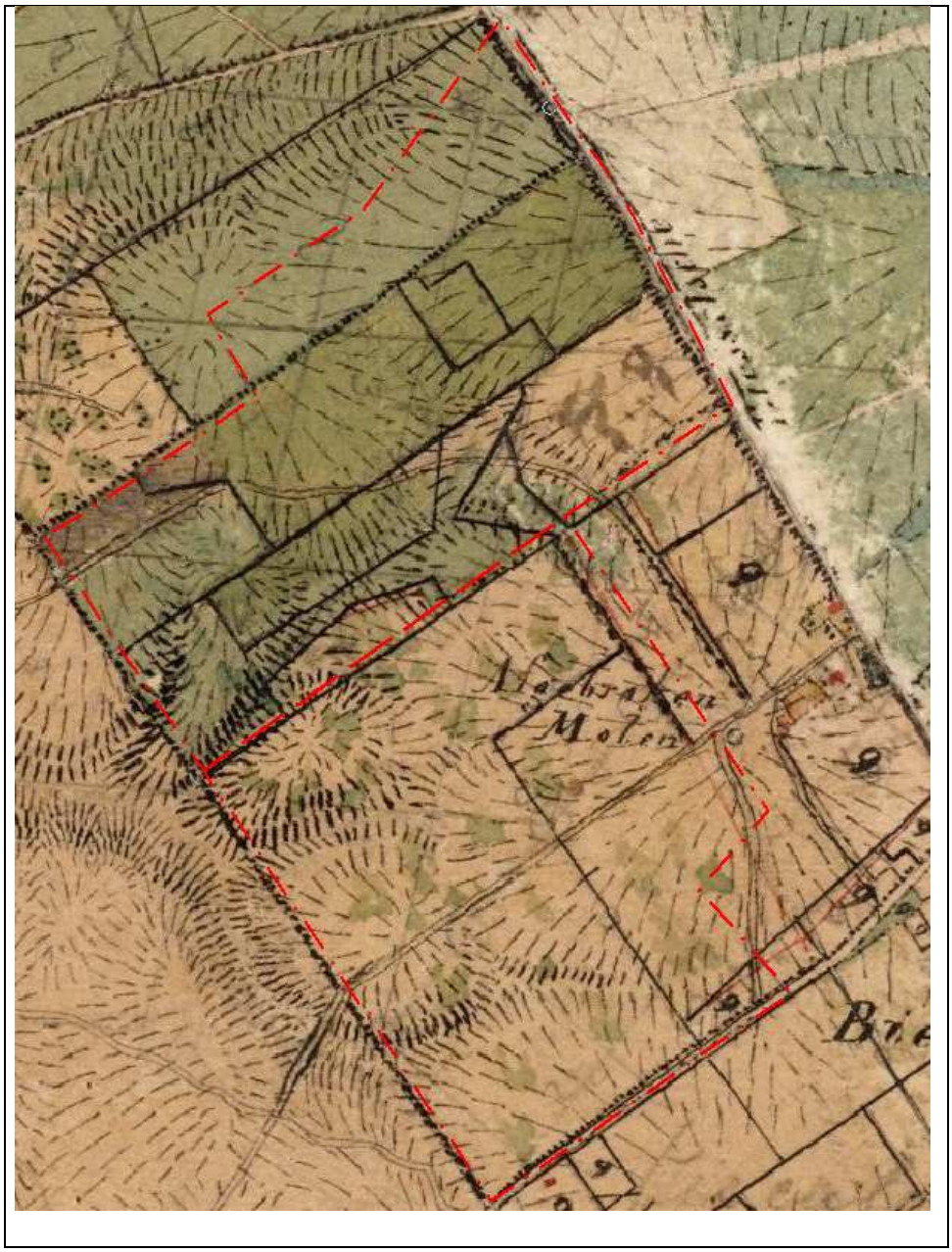
Figuur 2. De kaart van Tranchot, met daarop in rode onderbroken lijn het plan- en onderzoeksgebied. De groen-bruine kleur met letters <Br> geeft de heide weer, de <T> markeert akkerland en de witte velden met structuur geven de bossen weer. In het noordelijk deel van het plangebied zien we één van de vroegste bebossingen van de Mookerheide. De zuidgrens van het bos wordt nu nog door een aarden wal gemarkeerd.

Figuur 3. Het plan- en onderzoeksgebied op het kadastraal minuutplan, met links de verschillende droogdalen. Het hele gebied was in 1832 al in kavels, in bezit van privépersonen, verdeeld. Linksonder zien we nog enkele paden die toen over de nog intacte heide liepen.

Op de veldminuut van de Topografisch-Militaire Kaart uit 1842 zien we eenzelfde beeld: er kwam opgaand bos ter plaatse van het latere landgoed voor, namelijk dennenopstanden in langgerekte blokken, haaks op de Bisseltselaan georiënteerd.[8] Deze verkavelingsstructuur vormt ook nu nog steeds de basis voor de inrichting van de bossen op de Mookerheide. Samen met enkele kleine opstanden in het noordwesten van de Mookerheide was dit de eerste grootschalige bosaanplant op de Mookerheide. Eigenaren in deze periode van dit deel van de Mookerheide waren Jan Festen te Overasselt, Jan van den Broek (brouwer, Mook) en Hendrik van den Boogaard (molenaar, 'Hamen'). Zij moeten voor het beheer van het bos in deze periode verantwoordelijk zijn geweest.

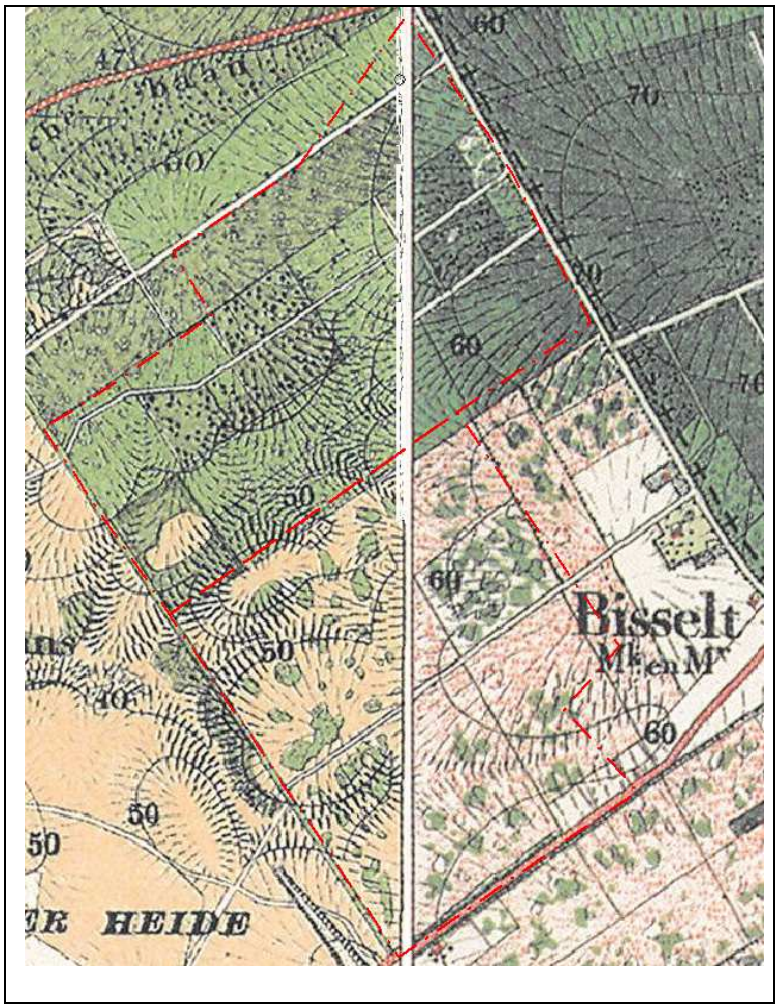
[8] www.watwaswaar.nl

Figuur 4. De Mookerheide in 1842, volgens de Topografisch-Militaire Kaart. Buiten het plangebied is het grondgebruik plaatselijk veranderd, maar binnen het plangebied lijkt alles min of meer hetzelfde gebleven ten opzichte van eerder kaartmateriaal. De zuidgrens van het toenmalige bos is nu als aarden wal nog herkenbaar.

Enkele decennia later valt op dat het gebied rondom het latere Jachtslot nog steeds voorloopt als het gaat om bebossing. De Mookerheide rond de beide schansen was nog altijd vrij van bos, evenals rond Bisselt (het zuidelijk deel van het plangebied). De nadruk van de bosbouwers lag op het gebied aan weerszijden van de Heumense Baan. Opvallend is dat er omstreeks 1900 nauwelijks naaldbos lijkt te zijn geweest; mogelijk was de eerste generatie naaldhout inmiddels gekapt, en was hiervoor loofbos aangeplant. De structuur van het bos was vrij eenvoudig.

De Bisseltsebaan, Groesbeekseweg, een bospad in het verlengde van de Hendrik van Nassaulaan en de noordelijke gemeentegrens omsloten een gebied waar enkele zuidwest-noordoost-lopende wegen doorheen liepen. De Heumense Baan was natuurlijk de belangrijkste, maar een evenzeer belangrijke laan liep iets ten zuiden daarvan. Het is het pad dat nu langs de zuidzijde van het Jachtslot loopt.

Figuur 5. Het plan- en onderzoeksgebied omstreeks 1900. De heide ten noorden van het plangebied is nu volledig bebost geraakt. Enkele percelen die in 1842 onbebost waren, zijn nu met naaldhout (donkergroen) ingeplant. Verder domineert in het noordelijk deel van het plangebied het loofhout. Het zuidelijk deel bestaat nog uit heide met spontaan ontwikkelend loofbos.

Kort na 1900 werd de basis gelegd voor de plannen voor het Jachtslot Mookerheide, dat zou worden gebouwd op het hoogste punt in de omgeving, op ongeveer 60 meter +NAP. De opdrachtgever voor de bouw was de lokale amateurcomponist en –geleerde Jan Jacob Luden, zich noemende Luden van Heumen (1877-1936), zoon van een Amsterdamse koopman die in 1877-1879 de resterende heerlijke rechten van Heumen had gekocht. Zijn doel met de Mookerheide, waar in de periode 1900-1905 gronden (onder meer hakhout en dennenbos) werden verworven, was om de jachtrechten die hij bezat, hier te kunnen gaan uitoefenen.[9]

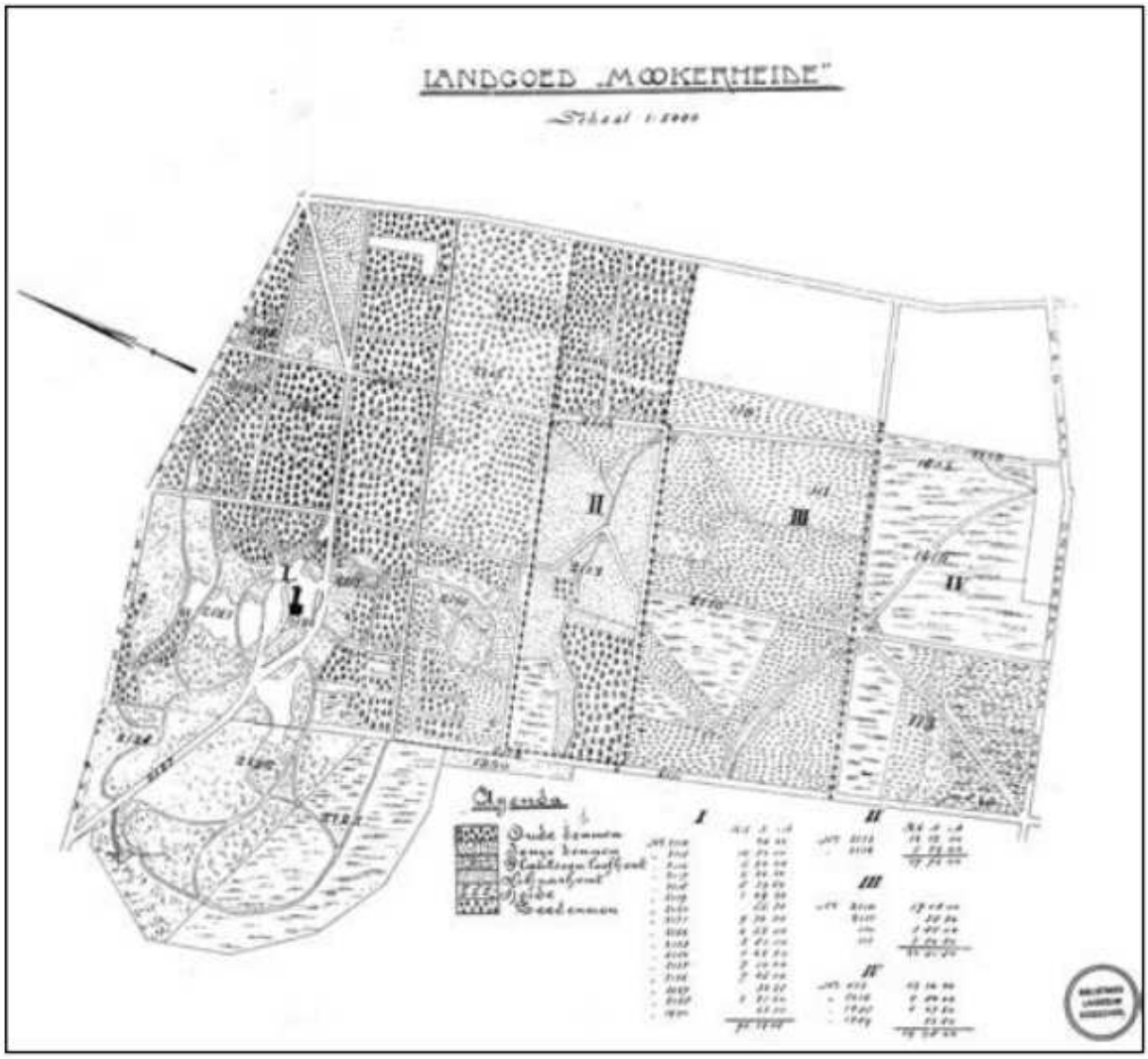
[9] http://www.absolutefacts.nl/kastelen/data/jachtslot-mookerheide.htm

De gebroeders Oscar en Henri Leeuw ontwierpen het pand in de geometrische stijl van de Jugendstil. Het pand werd in de periode 1902-1905 gebouwd.[10] Luden gaf daarnaast aan L.A. Springer de opdracht een park(bos) te ontwerpen. Een ontwerp hiervan is bewaard gebleven in de collectie van de universiteitsbibliotheek in Wageningen.[11] Het ontworpen park was ten noorden van het huis gesitueerd en valt buiten het plangebied voor de natuurbegraafplaats.

Topografische kaarten uit de decennia na de bouw van het Jachtslot geven een goed beeld van de opbouw van het landgoed. Twee gebogen wegen verbonden het Jachtslot met de uiteinden van de Heumense Baan. Het reliëfrijke gebied dat door deze nieuwe wegen en de Heumense Baan omsloten werd, werd als parkbos met slingerende paden ingericht. Direct ten zuiden van het huis werd een rechthoekig terrein enige tijd later gebruikt voor de bouw van twee kassen, die qua oriëntatie parallel aan het hoofdgebouw staan. In het oostelijk deel van deze rechthoek was kennelijk een kleine tuin met een geometrische padenstructuur gerealiseerd. Buiten deze rechthoek, die door een verharde weg omsloten werd, hadden bosbouwkundige functies de hoogste prioriteit. De bossen werden door een steeds verder verdichtend net van paden ontsloten, waarbij slechts plaatselijk ruimte voor esthetiek was. Het pad in het verlengde van het Korendal behield zijn bochtige verloop en in het zuidelijk deel van het plangebied lijkt sprake te zijn geweest van een sterrenbos, die naar het zich laat aanzien betrekkelijk sober moet zijn uitgevoerd. Onduidelijk is of er laanbomen langs de paden gestaan hebben. In het productiebos werden enkele bochtige paden aangelegd.

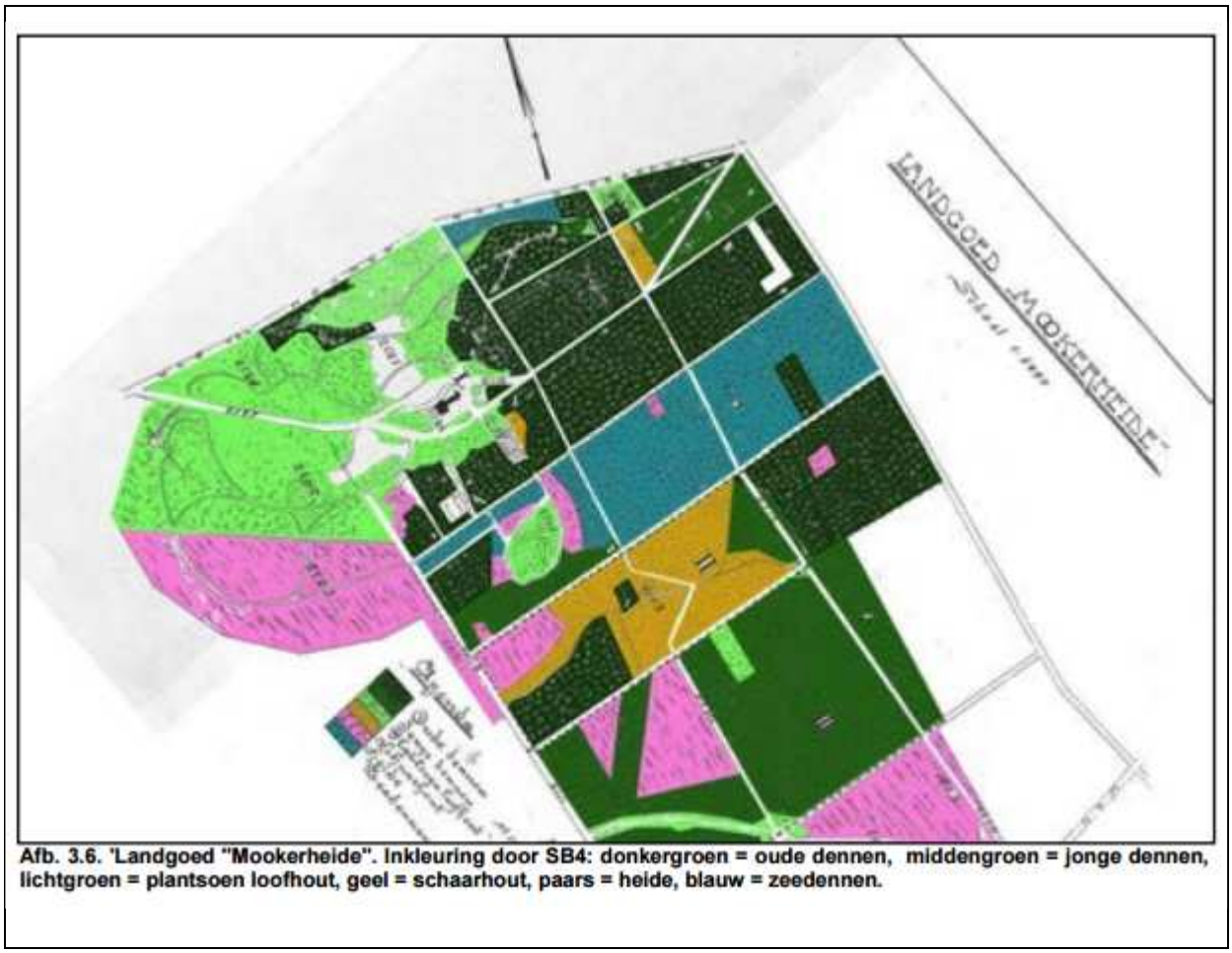
Luden deed het landgoed al vrij snel van de hand. In 1910 verkocht hij het landgoed inclusief meubilair voor 65.000 gulden aan Antonie Marinus Vroeg, directeur van de Handelsvereniging ‘Amsterdam’, die het Jachtslot tot 1927 met zijn eveneens ongehuwde zuster bewoonde. Volgens de catalogus die Luden voor de verkoop had laten maken, bestond zijn bezit uit park ten noorden en westen van het huis, oud dennenbos ten zuiden en oosten van het huis en in het midden van het landgoed, jong dennenbos ten zuiden van het oud dennenbos, loofbos en eikenhakhout in de zuidelijke helft en heide die voor ontginning geschikt was in het uiterste zuidelijke deel.[12] Ten zuiden van het jachtslot waren op enkele stroken langs wandelpaden of rond kruisingen van wegen met loofhout beplant. Deze aanplant kan worden beschouwd als een eenvoudige vorm van parkaanleg.[13]

[10] Stenvert e.a., 2010, p.267
[11] SB4 stelde in 2010 een plan van aanpak voor het parkbos op.
[12] Blok, 2010
[13] Blok, 2010

Afb. 2.9. 'Landgoed "Mookerheide".' Schaal 1 : 5000. Ongedateerd, ongesigneerd. (Herkomst: losse bijlage bij *Het Landgoed "De Mookerheide"*. (T.b.v. verkoop op 11 en 18 september 1909.) Druk en cliché-uitvoering van de Boek- en Kunstdrukkerij P.A. Geurts Nijmegen. BLUW, Documentatiecentrum TUIN, inv.nr. 01.396.02A.)

Figuur 6. De verschillende bostypen in 1909, met daarin vanuit noord naar zuid grofweg het park, oud dennenbos, jong dennenbos, loofbos en eikenhakhout, en heide (uit: Blok, 2010).

Afb. 3.6. 'Landgoed "Mookerheide". Inkleuring door SB4: donkergroen = oude dennen, middengroen = jonge dennen, lichtgroen = plantsoen loofhout, geel = schaarhout, paars = heide, blauw = zeedennen.

Figuur 7. Gedeeltelijke inkleuring door SB4 van de bostypen in 1909, waaruit nog meer detail naar voren komt (uit: Blok, 2010).

Vroeg moet opdracht hebben gegeven tot een verdere bebossing en bovendien tot de bouw van kassen, een stal en een schuur bij het huis en een tuinmanswoning, ten westen van de moestuin. Ook breidde hij het landgoed verder uit.[14] Omdat de omgeving rondom het huis buiten ons plangebied valt, gaan we hier slechts summier daarop in.

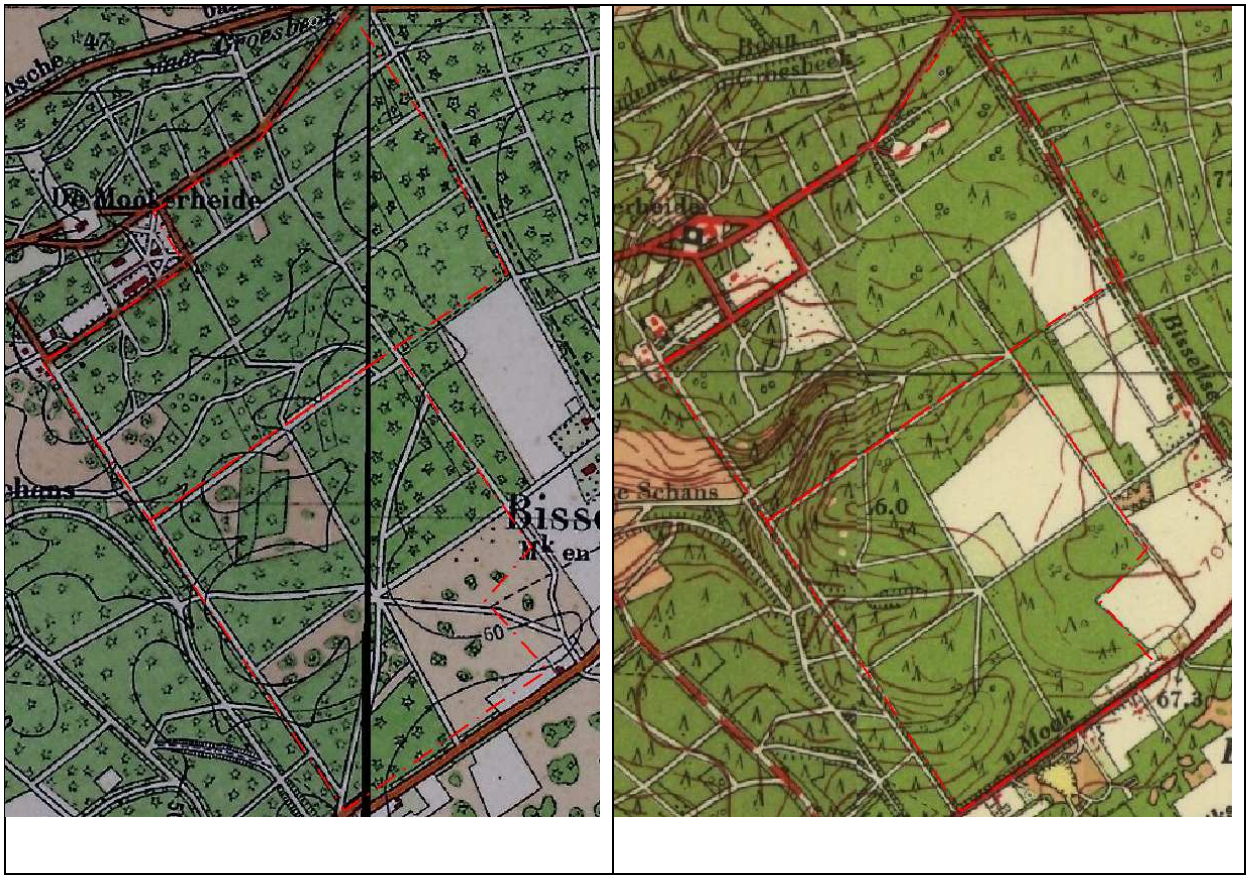
Na het vertrek van Vroeg naar Parijs in 1927 bewoonden tussen 1927 en 1930 zijn zuster Neeltje Adriana en haar man Justus de Visser het pand. Na 1930 is er op het adres niemand meer ingeschreven geweest. Ook het echtpaar De Visser zorgde voor verfraaiingen, met name rond het huis. Waarschijnlijk dateren de nog aanwezige kassen, tuinmuur en verdiepte tuin uit 1928.[15]

In de Tweede Wereldoorlog was het jachtslot een hoofdkwartier van de Wehrmacht.[16] Na de Tweede Wereldoorlog diende het Jachtslot als klooster van de Zusters van St. Dominicus van Bethanië, die het huis in 1947 van Vroeg kochten onder de naam Vereniging Bethanië. Kleine delen worden van de koop

[14] Blok, 2010
[15] Blok, 2010
[16] Blok, 2010

uitgezonderd en gingen naar particulieren. Het opvangen van uit huis geplaatste meisjes was een belangrijke taak voor hen. Voor dit doel werden ook woningen en een schoolgebouw op het landgoed gebouwd. Vanaf 1986 heeft de familie Van Hout het gebouw in erfpacht en de aangrenzende naoorlogse bebouwing met omliggend bos in eigendom. Er is een hotel-restaurant in het Jachtslot gevestigd.

De dynamiek is ook op topografische kaarten goed waarneembaar. Tussen 1923 en 1957 wijzigde er het nodige aan het landgoed. Op het noordoostelijk deel van het landgoed verrees een tweetal nieuwe gebouwen, mogelijk de bovengenoemde bijgebouwen van de zusters. In het zuidelijk deel van het landgoed, waar geen bebouwing stond, maakte bos plaats voor cultuurland en maakte heide plaats voor nieuw bos.

Figuur 8. Het plan- en onderzoeksgebied in 1923 (links) en 1957 (rechts). De grootste veranderingen binnen het plangebied zijn het grondgebruik in het zuiden en oosten (ontginning van heide en omzetting van bos in akkerland) en de omvorming van de buitenplaats tot een kloosterterrein met specifieke functies, waarvoor bijgebouwen in het bos verrezen. Buiten het plangebied wijzigde het nodige aan de omgeving van het huis.

In het noordoostelijk deel kwamen tussen 1957 en 1967 nog drie nieuwe gebouwen tot stand, iets zuidelijk van de eerste twee. In het decennium daarna verrezen nog enkele nieuwe gebouwen in het

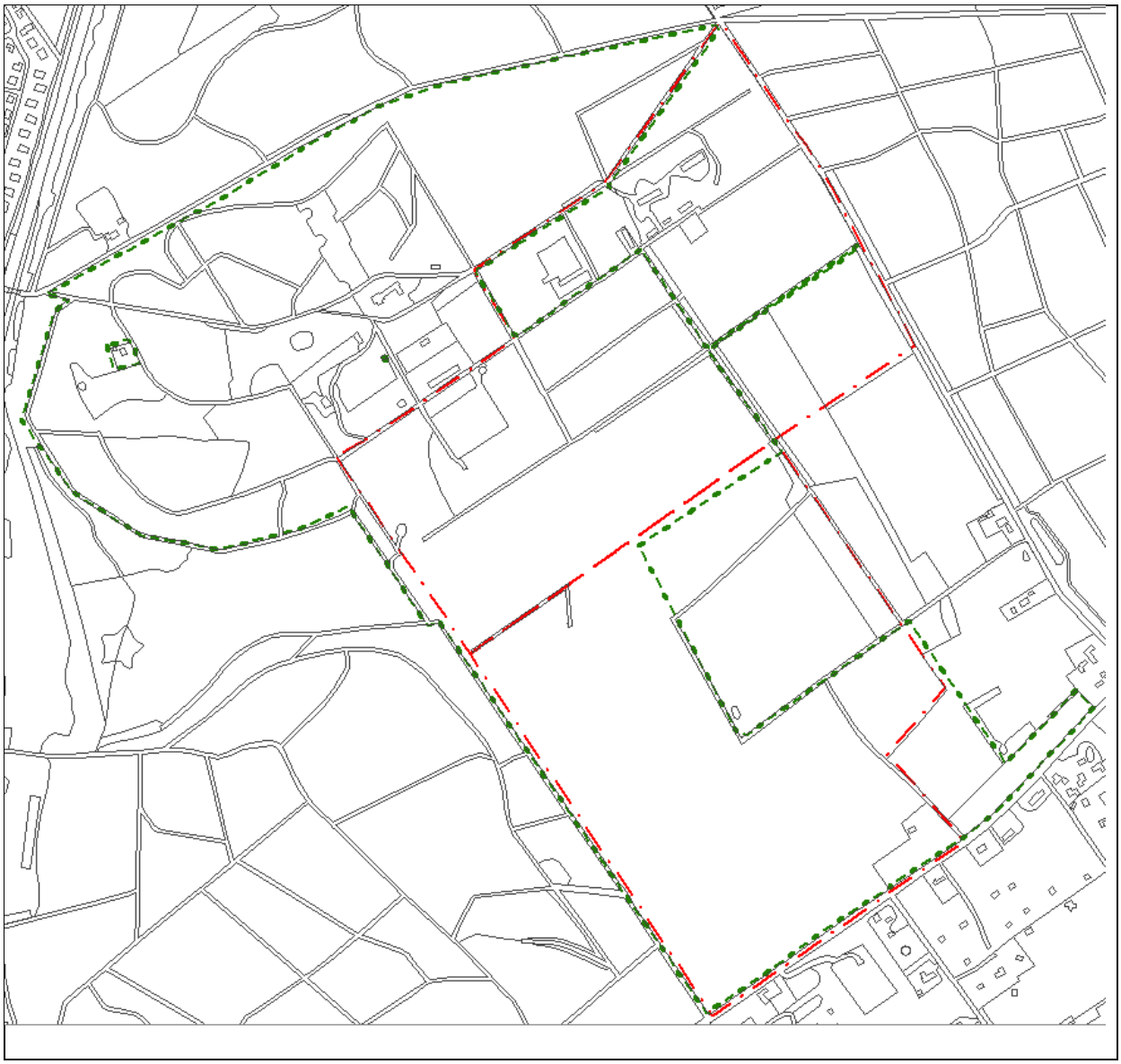
cluster.[17] Ook het cluster van gebouwen ten zuidwesten van het Jachtslot veranderde, en hier kwamen nieuwe paden tot stand.

Tegelijk met de teruglopende activiteiten van de zusters omstreeks 1980 zien we ook de dynamiek achteruit gaan. Nieuwe bijgebouwen verrezen er niet meer. In 1985 kwam het jachtslot in handen van de Vereniging Natuurmonumenten en werd voor horecadoeleinden verpacht. Enkele bijgebouwen werden gesloopt. Naar ontwerp van Brons en Partners Landschapsarchitecten zijn vanaf 1995 enkele veranderingen doorgevoerd.[18]

Aanwezige waarden

De hoofdstructuur van het landgoed zoals dat in de vroege 20e eeuw werd gesticht is in belangrijke mate nog herkenbaar. Mede om die reden is het landgoed rond het Jachtslot Mookerheide aangewezen als rijksbeschermde buitenplaats. Het beschermde gebied beslaat vrijwel het gehele plangebied voor de natuurbegraafplaats, met uitzondering van het noordoostelijke deel en een agrarisch perceel met aangrenzend bos in het centrale deel. Om die reden is zorgvuldigheid ten aanzien van de beschermde buitenplaatsaanleg en afstemming met de Rijksdienst (via de gemeente) geboden. In de kern komt het erop neer dat aanpassingen óf een functioneel doel voor de nieuwe functie moeten dienen, óf dat sprake is van herstel van ‘verwaterde waarden’. Verfraaiingen die geen direct doel dienen zouden in principe achterwege moeten blijven, tenzij er zwaarwegende inhoudelijke argumenten zijn.

[17] De Basisadministratie Adressen en Gebouwen houdt voor alle panden in dit cluster 1952 als bouwjaar aan. Dat kan voor de oudste panden (20e en 20a) correct zijn.
[18] Blok, 2010

Figuur 9. Situering van de contouren van de bescherming (groen) versus de contouren van het plan- resp. onderzoeksgebied (rood). Merk op dat in het noordoosten het beschermde gebied zich uitstrekt langs een laan, terwijl de percelen noordelijk en zuidelijk daarvan geen bescherming genieten. Buiten de bescherming zijn klaarblijkelijk de percelen grasland en het bos met naoorlogse bebouwing gebleven.

Ter volledigheid nemen we hier de volledige redengevende omschrijving van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed op:

> INLEIDING - Onderdelen van de Historische buitenplaats behorende tot het jachtslot Mookerheide, tot stand gekomen vanaf 1904 onder invloed van de Gemengde Tuinstijl en verfraaid in de jaren 1910-1934. De aanleg maakt deel uit van het grotere landgoed waarvan het karakter voornamelijk bepaald wordt door bos en grote hoogteverschillen. De bospercelen zijn ingeplant vanaf omstreeks 1870, toen het gebied werd ontgonnen. De beschermde aanleg betreft een

parkbos met doorzicht, twee lange oprijlanen, een omheinde nutstuin omzoomd en ontsloten door lanen ten zuiden van het landhuis en een op enige afstand van het jachthuis gelegen sterrebos, dat is ontstaan als onderdeel van het productiebos in de zuidelijke helft van het landgoed. De officiële ontwerper van de aanleg rond het jachtslot is de rentmeester van J.J. Luden, D. Montenberg. Voor het gedeelte aan de noordzijde van het landhuis is echter ook een tekening van L.A. Springer (1855-1940) bekend. Op het landgoed bevindt zich verder onder meer een hertenkamp uit de jaren vijftig van de twintigste eeuw, gelegen aan de zuidzijde van de westelijke oprijlaan. De aanleg verkeert in sterk verwaarloosde staat, maar de onderdelen zijn goed herkenbaar.

OMSCHRIJVING - Historische Buitenplaats bestaande uit oprijlanen, een bospark met doorzicht, een rechthoekige nutstuin omzoomd door rechte paden en een sterrebos. De oprijlanen leiden vanaf de Heumensebaan vanuit westelijke en oostelijke richting naar het voorplein van het landhuis. Bij het landhuis splitsen de lanen zich en komen voor en achter het pand samen. Aan de voorzijde splitsen de lanen zich nogmaals in twee paden naar de gebogen hellingbanen van het huis. Ten noorden van het huis bevindt zich een met gras ingezaaid ovaal perk. Aan weerzijden worden de splitsingen van de paden gemarkeerd door met bomen en struiken beplante sierpercelen. De lanen, vanaf de aanleg verhard, zijn beplant met bomen aan weerzijden. Aan de westzijde bevinden zich aan de entree van de laan niet-oorspronkelijke toegangshekken. De oostelijke laan wordt aan de Heumensebaan gemarkeerd door twee eenvoudige pijlers uit de ontstaanstijd. Het parkbos met doorzicht strekt zich ten noorden van het jachthuis uit tussen de twee oprijlanen en de Heumensebaan en heeft in de middenas een uitgespaarde grashelling waardoor een doorzicht ontstaat georiënteerd op de voorgevel van het landhuis. In de helling bevinden zich keermuren (monumentnummer 5510011). Het bos is beplant met diverse loof- en naaldbomen en wordt doorsneden door paden met een slingerend verloop. In het oostelijke deel van dit parkbos nabij het jachthuis, bevindt zich het betonnen bruggetje (monumentnummer 5510012) en de wildkelder (monumentnummer 5510013). De nutstuin ligt ten zuiden van het landhuis en beslaat een rechthoekig perceel afgesloten door een omheining die mogelijk uit het tweede of derde kwart van de twintigste eeuw stamt. Tussen deze tuin en het pad achter het landhuis ligt een dicht met douglas begroeid perceel. De tuin wordt door vier rechte lanen omgeven. In de westelijke helft van de nutstuin zijn twee kassen (monumentnummer 5510014-17), een fruitmuur (5510016) en de verdiepte tuin gelegen (5510015). De oostelijke helft is thans in gebruik als weiland en kent geen bebouwing. Ten westen van de verdiepte tuin bevindt zich een kleine boomgaard. Verder komen in de westelijke helft van de nutstuin nog diverse in rode strengperssteen gemetselde muurtjes voor. Het sterrebos wordt gevormd door enkele diagonale paden en maakt onderdeel uit van het zuidelijke gedeelte van het landgoed dat is ontstaan en werd beheerd als productiebos, met percelen met naaldbos en gemengd bos en enkele weilanden langs de randen van het landgoed.

WAARDERING - De onderdelen van de historische buitenplaats bij Jachtslot Mookerheide zijn van algemeen cultuurhistorisch en tuinarchitectuurhistorisch belang als essentieel en structurerend onderdeel van het in het eerste kwart van de twintigste eeuw tot stand gekomen landgoed Mookerheide. De aanleg bezit tuinarchitectuurhistorische waarde omdat deze nog diverse goed

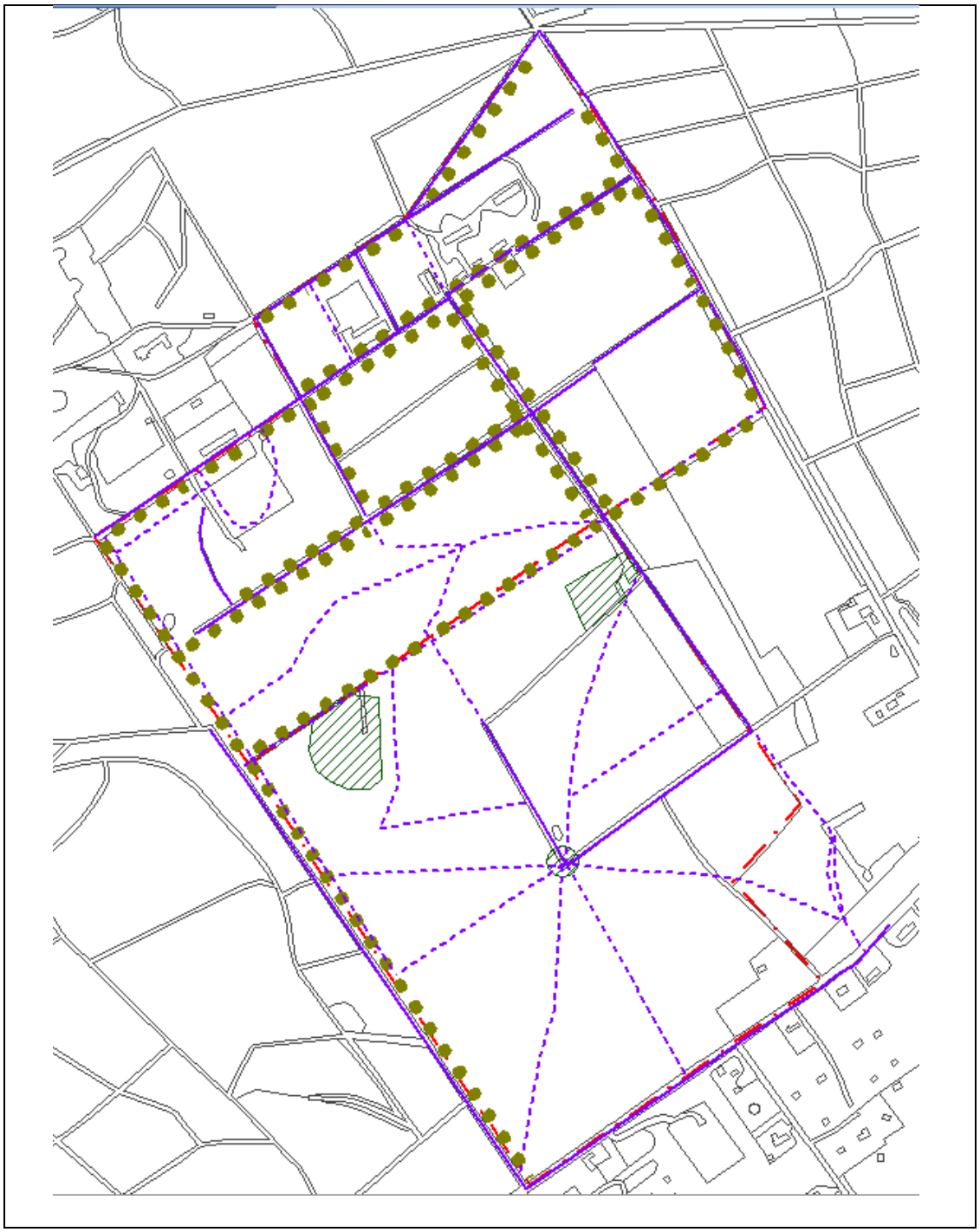
herkenbaar bewaard gebleven en voor landgoederen en buitenplaatsen in deze periode karakteristiek aangelegde onderdelen bezit, zoals monumentale oprijlanen, een grote nutstuin en een doorzicht met kenmerken uit de Gemengde Tuinstijl.

De nadruk in de monumentenbeschrijving ligt vanzelfsprekend op de omgeving van het huis, dat buiten het plangebied valt. Om die reden gaan we op die onderdelen nu niet verder in. Belangrijk is nu vast te stellen welke waarden aanwezig zijn binnen het plangebied zelf, dus in het productiebos met stijlkenmerken als het sterrenbos. We sommen de belangrijkste waarden hierna op:

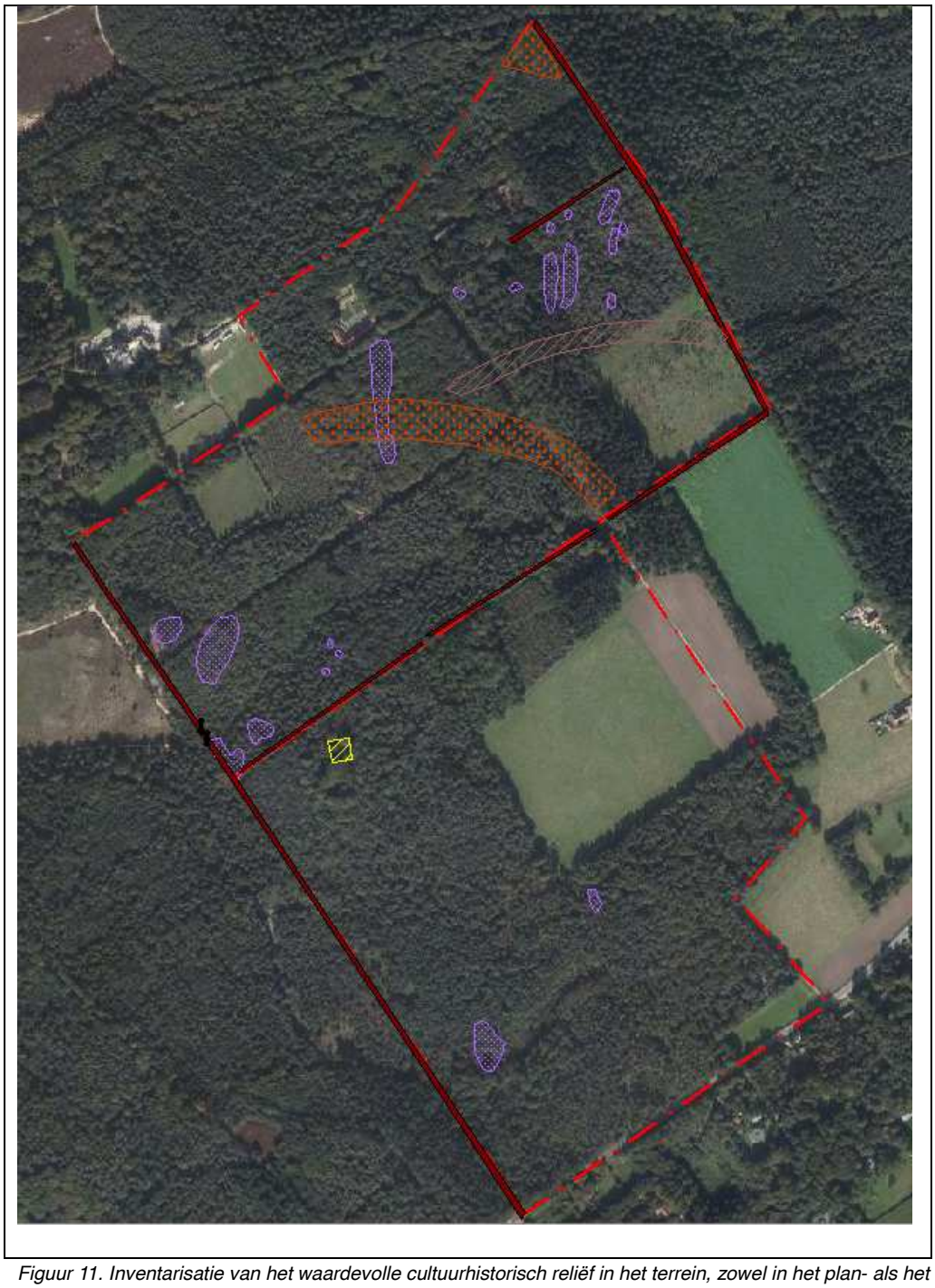
- De structuur van het bos met paden, al dan niet voorzien van laan- en wallenstructuren, waarbinnen vlakdekkend beplante bosvakken gelegen zijn;
- Relicten van historische bosbouw, zoals (relicten van verdwenen) lanen en bomenrijen, wallen, bijzondere individuele beplanting (hakhoutrelicten, bijzonder naaldbos);
- Het sterrenbos in het zuidelijk deel van het plangebied;
- Diverse relicten die zichtbaar zijn in het terreinreliëf, zoals winningskuilen, karrensporen, een lange rug van onbekende oorsprong en een cirkelvormige structuur in het zuidelijk deel;
- Individuele elementjes [niet integraal in kaart gebracht], zoals de poortpalen aan het einde van het Korendal.

We moeten hier nadrukkelijk bij vermelden dat we in deze cultuurhistorische quickscan geen nadere aandacht besteden aan de cultuurhistorische waarde van de naoorlogse bebouwing op het landgoed. Dat wil echter niet zeggen dat die waarde er niet is; een eerste indruk van de bebouwing is redelijk positief. Wederopbouwarchitectuur staat de laatste jaren volop in de belangstelling.

Evenmin hebben we op detailniveau aandacht kunnen besteden aan bijzondere relicten, zoals individuele bijzondere bomen (solitairen, maar ook relicten van grotendeels verdwenen lanen).

Figuur 10. De historische wegen- en padenstructuur van het plan- en onderzoeksgebied. In doorgetrokken paarse lijnen de nog bestaande wegen en paden, in grof onderbroken lijnen de verschoven wegen (ten zuiden van de bebouwing uit 1952) en gestippeld de (mogelijk) verdwenen of nog rudimentair aanwezige wegen en paden. De groene bolletjeslijnen geven de aanwezige laanbeplanting weer (op basis van informatie van de betrokken ontwerper) en de groen gearceerde vlakken een selectie van de oppervlakten met bijzondere houtopstanden (meerstammige loofbomen in het westen, Douglasopstanden in het oosten en een bomengroep zuidelijk daarvan in de padenster). Dit laatste aspect is niet vlakdekkend in kaart gebracht.

Figuur 11. Inventarisatie van het waardevolle cultuurhistorisch reliëf in het terrein, zowel in het plan- als het daarbuiten gelegen zuidelijk onderzoeksgebied. In paars de historische winningskuilen, in roodbruin gestippeld de karrensporen, in bruin gearceerd een opvallende maar niet geduide rug, als een bruine lijn een kenmerkende aarden wal en in geel de 'waterbak' nabij de meerstammige beuken. Aangeduid zijn ook de bijzondere betonnen poortpalen aan het westelijke uiteinde van het droogdal.[19]

[19] De aarden wallen zijn gekarteerd op basis van een kort veldbezoek en een analyse/interpretatie van het AHN2 naar aanleiding daarvan. Omdat aarden wallen soms lastig uit het AHN2 te herleiden zijn, is niet uitgesloten dat er onvolkomenheden in deze inventarisatie aanwezig zijn.

Advies

Zoals al aangegeven hebben we te maken met een buitenplaats waarvan zowel gebouwde objecten als de aanleg als zodanig als rijksmonument beschermd is. Dat vraagt om een zeer zorgvuldige aanpak, waarbij we terughoudend met toevoegingen moeten zijn die niet functioneel noodzakelijk zijn. *Behoud gaat voor vernieuwing* is het adagium van de monumentenzorg dat ook hier aan de orde is. Ten aanzien van de inrichting geven we derhalve de volgende adviezen:

Algemeen

- Zorg voor een oprijlaan langs het Jachtslot met halfverharding, wat een kwalitatief hoogwaardiger uitstraling heeft;
- Zorg voor uniformiteit van bebording.

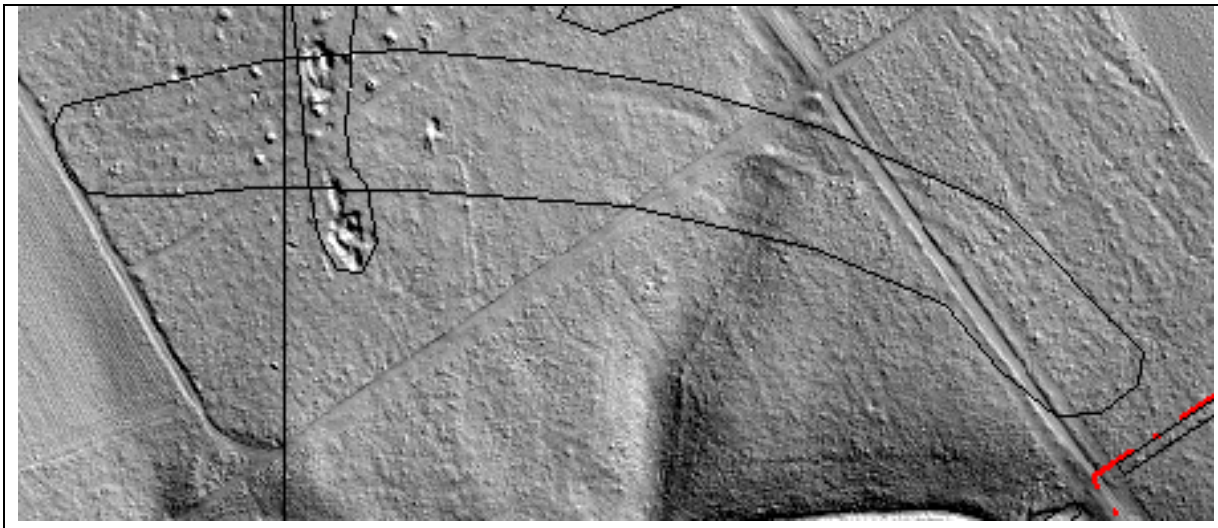
Padenstructuur

- Historisch gezien is het onderscheid tussen het parkbos ten noorden van het huis en het strakker ingerichte productiebos met een rechthoekig padengrid ten zuiden van het huis van belang. Toevoeging van een nieuwe, slingerende padenstructuur ten zuiden van het huis is mogelijk ter ontsluiting van de natuurbegraafplaats. De slingerende structuur geeft hier namelijk de nieuwe tijdslaag ten opzichte van het duidelijk herkenbare oude grid weer. Tracht daarbij de paden terughoudend, maar eigentijds vorm te geven, zodat ze duidelijk als recente toevoeging én ondergeschikt aan de hoofdpadenstructuur herkenbaar zijn. Een scheiding van functies maakt dat een deel van de bezoekers hoofdzakelijk de oude en een deel hoofdzakelijk de nieuwe paden zal beleven. Dat principe komt de herkenbaarheid van het onderscheid van beide patronen ten goede.
  Heraanleg van het pad door het droogdal, dat al ooit bestaan heeft, is een versterking van de historische structuur en dus aan te bevelen.[20] Daarmee krijgen de toegangspalen aan de westzijde ook weer een ruimtelijke context. Hergebruik daarvan door het inhangen van een nieuw hekwerk is aanbevelenswaardig. Daardoor kan ook een fysieke, maar te openen barrière worden opgeworpen om recreanten vanaf het heideterrein te weren en toch het pad opnieuw te kunnen aanleggen.
- Op een groot aantal plekken zijn historische paden opgeheven en daarom nauwelijks nog als zodanig beleefbaar. We adviseren vanuit cultuurhistorisch perspectief om bepaalde paden, zoals het pad door het droogdal en het pad langs de zuidwestelijke aarden wal met bomenrij te herstellen. Dat geldt eveneens voor de paden in het sterrenbos.
- De toevoeging van nieuwe niet-historische paden aan het sterrenbos, met name de cirkel van paden wat het geheel tot een soort spinnenweb maakt, is ongewenst. Omvorming van paden tot (veel) opener doorzichten, zoals voor één van de paden in het sterrenbos is voorzien, is eveneens niet wenselijk. Leidraad voor het sterrenbos is uniformiteit van uitvoering van de verschillende paden.

Omgang met relicten en karakteristieken

[20] Voortijdig afbuigen van de laan om gebruik door recreatief verkeer te voorkomen, is cultuurhistorisch gezien geen probleem, mits het doorzicht over het eigenlijke tracé blijft bestaan.

- Ga in de feitelijke uitvoering / bosomvorming zorgvuldig om met bijzondere relicten van de bosbouw uit het verleden. Daartoe rekenen we onder meer restanten van eiken-, beuken- en berkenhakhout (overstaanders met stoven en grillige vormen), hulststruiken (typerend voor oud bos), clusters van bomen die in één plantgat zijn geplaatst, meerstammig naaldhout (zoals aangetroffen in een hoek van het grote cultuurlandperceel) en bijzondere naaldhoutaanplant, zoals een perceel met Douglas (zie figuur 10 voor een nadere aanduiding).
- Denkbaar, vanuit behoud van de historische bosbouwkarakteristieken, is ook het behoud van kleine opstanden Grove Den.
- Het opener maken van het droogdal in combinatie met de heraanleg van het pad is vanuit cultuurhistorisch perspectief toe te juichen, mits het daarbij vooral gaat om verwijdering van jonge opslag. Omvorming van een bos- naar heidekarakter is feitelijk voor het hele terrein minder wenselijk.
- De geïnventariseerde reliëfelementen dienen zoveel mogelijk ontzien te worden. Waar nodig is het wel mogelijk de bundel karrensporen beperkt aan te tasten door deze te kruisen met bijvoorbeeld een pad. De waarde van de karrensporen, die in het terrein lastig waarneembaar zijn, is naast cultuurlandschappelijk ook archeologisch van aard.

Figuur 12. De oost-west-lopende zone met in het reliëf enigszins zichtbare relicten van karrensporenbundels.

- Indien er mogelijkheden bestaan het noodzakelijke met het aangename te combineren, zoals tegenover het congresgebouw, dan bevelen we dat aan. In dat gebied kan een gewenste opener bosstructuur als doorzicht van het gebouw naar de natuurbegraafplaats gecombineerd worden met het opslagvrij maken van de winningskuilen, waardoor deze beter zichtbaar en beleefbaar worden. In dat geval is enige toelichtende informatie in het terrein gewenst.
- Preferent vanuit het historisch boskarakter is het opener maken van bossen door verwijdering van ondergroei, en daardoor begraven mogelijk te maken. Het omvormen van (grotere) delen van percelen van bos naar heide is vanuit het aaneengesloten boskarakter niet wenselijk, zoals hiervoor al vermeld.

- Bij herontwikkeling van het grote, open terrein in het midden van het plangebied wordt een herstel van de paden van het sterrenbos toegejuicht.

Op de volgende aspecten is, indien ingrepen voorzien zijn met invloed op deze aspecten, vervolgonderzoek wenselijk:

- Onduidelijk is in hoeverre de paden van het sterrenbos ooit door laanbomen begeleid zijn geweest. Nader veldonderzoek is nodig om relicten daarvan in kaart te brengen, aangezien ontwerpen van het sterrenbos ontbreken;
- We adviseren een nadere waardenstelling van de karrensporen en de rug van onbekende herkomst in het terrein te integreren in het archeologisch onderzoek. Daarbij is voor wat betreft de karrensporen een analyse noodzakelijk naar de betekenis van deze route (jong of oud, lokaal of regionaal?) en – bij verstoring ervan – een documentatie van het profiel. Voor de rug kan door middel van een booronderzoek meer vastgesteld worden over de significantie: gaat het om een natuurlijk fenomeen of een door mensen opgeworpen wal, bijvoorbeeld als aardlichaam voor een weg, zoals onlangs in het nabije Kleve is aangetroffen.
- In het plan- en onderzoeksgebied verwachten we ook boven- en ondergrondse sporen uit de Tweede Wereldoorlog (loopgraven, bomkraters, schutterputten e.d.), zowel met een archeologische als cultuurhistorische relevantie. We raden aan hier in een nader stadium aandacht aan te schenken voor de bosvakken waar daadwerkelijk ingrepen gepleegd zullen worden. Voor de historisch onderzoek naar oorlogssporen kan gebruik worden gemaakt van kennis van de werkgroep *Sprekend Landschap*.
- Wanneer bij ingrepen in het terrein onverwachte ‘kleine landschapselementen’ worden aangetroffen, is het raadzaam hier met zorg mee om te gaan.

L.J. Keunen, senior projectleider cultuurhistorie RAAP Oost-Nederland 20 januari 2016

Bijlage1 - Foto's

Figuur 13. De aarden wal (links van het pad) met bomenrij daarop (bron: Luuk Keunen, veldverkenning, 16 december 2015).

Figuur 14. Eén van de winningskuilen (bron: Luuk Keunen, veldverkenning, 16 december 2015).

Figuur 15. De betonnen poortpalen aan het westelijke uiteinde van het droogdal (bron: Luuk Keunen, veldverkenning, 16 december 2015).

Landslide
milieu-adviesbureau

Natuurbegraven Nederland
T.a.v. de heer W. Peters
Postbus 29
5201 AA ‘s-Hertogenbosch

Betreft: geohydrologische quickscan (bureaustudie) Natuurbegraafplaats Mookerheide

Best, 10 april 2016

Geachte heer Peters

Op uw verzoek heeft Landslide milieu-adviesbureau een quickscan (bureaustudie) uitgevoerd naar de bodemopbouw en variatie in grondwaterpeilen ter plaatse van de ontwikkellocatie Natuurbegraafplaats Mookerheide (gemeente Mook en Middelaar).

De voorgenomen ontwikkellocatie heeft een oppervlakte van circa 460.000 m^2 (46 hectare), bestaat voornamelijk uit bosgebied en is gelegen op de stuwwal van Groesbeek. Net buiten het gebied ligt rijksmonument Jachtslot de Mookerheide (1902). In figuur 1 is de situering van de locatie ten opzichte van de directe omgeving weergegeven evenals het voorlopige ontwerp van de inrichting (bron: opdrachtgever Natuurbegraven Nederland).

Figuur 1 Impressie van de toekomstige ontwikkellocatie (46 hectare) en situering t.o.v. de omgeving.

Bezoek- en postadres: Olieslager 10, 5683 NV Best
☎ 0499-378706 🖷 0499-377226 06-10183576
Website: www.Landslide.nl

1. *Aanleiding en doelstelling geohydrologische quickscan*

Twee geohydrologische parameters zijn relevant om te bepalen of ter plaatse van de ontwikkellocatie een natuurbegraafplaats mogelijk zou zijn, namelijk de bodemopbouw en de variatie in grondwaterpeilen. Deze quickscan beschrijft beide parameters aan de hand van beschikbaar kaartmateriaal en digitale databestanden zoals het DINO*loket*.

De opbouw van de bodem is van belang om te bepalen of de samenstelling van het bodemmateriaal begraven (graven) toelaat en of de bodem voldoende doorlatend is voor het opvangen en (naar de ondergrond) afvoeren van hemelwater, zonder dat zich daarin “storende lagen” bevinden.

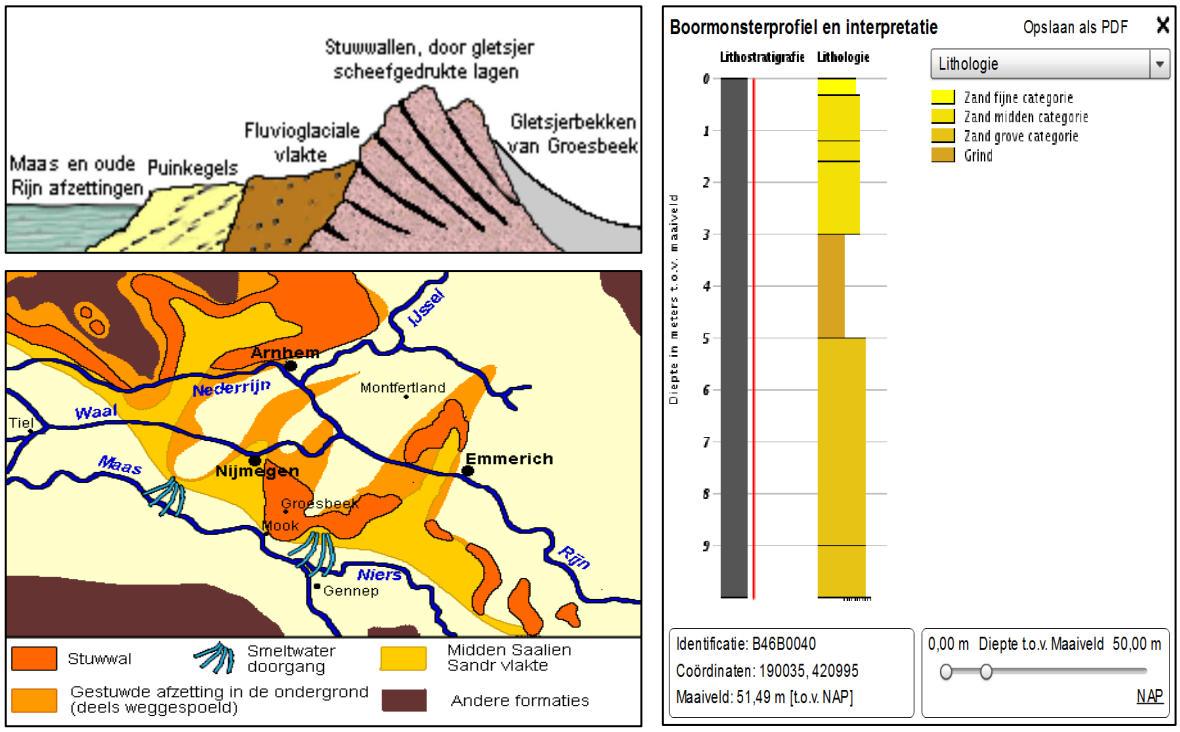
Voor wat betreft het grondwaterpeil dient sprake te zijn van een gemiddeld hoogste grondwaterpeil (GHG), dat zich tenminste 1,45 meter[1] beneden het maaiveld bevindt.

In voorliggende quickscan zijn de uitkomsten van beide parameters onderzocht en de consequenties beschreven.

2. *Bevindingen geohydrologische quickscan*

De ontwikkellocatie bevindt zich op de stuwwal van Groesbeek (zie figuur 2). Deze stuwwal is van Pleistocene ouderdom en gevormd door het Scandinavische landijs, dat in de voorlaatste IJstijd[2] (Saalien) grote delen van Nederland bedekte. Als een natuurlijke bulldozer stuwde het landijs grote aarden wallen voor zich. Bij Groesbeek is zo, na het smelten van het landijs, een stuwwal ontstaan met plaatselijk een hoogte van circa 70 tot 80 m +NAP. De wal bestaat uit scheefgedrukte lagen, die bestaan uit zeer goed doorlatend materiaal zoals zand en grind (zie figuur 2). Plaatselijk kunnen dunne leem- en kleilenzen voorkomen.

Figuur 2 Schematische weergave van de geologie en bodemopbouw ter plaatse van de ontwikkellocatie.

[1] Tenminste 0,65 meter afdekking boven de kist of lijkwade (0,50 meter) die zich tenminste 0,30 meter boven de GHG moet bevinden.

[2] Bij benadering 238.000 - 126.000 jaar BP (Before Present).

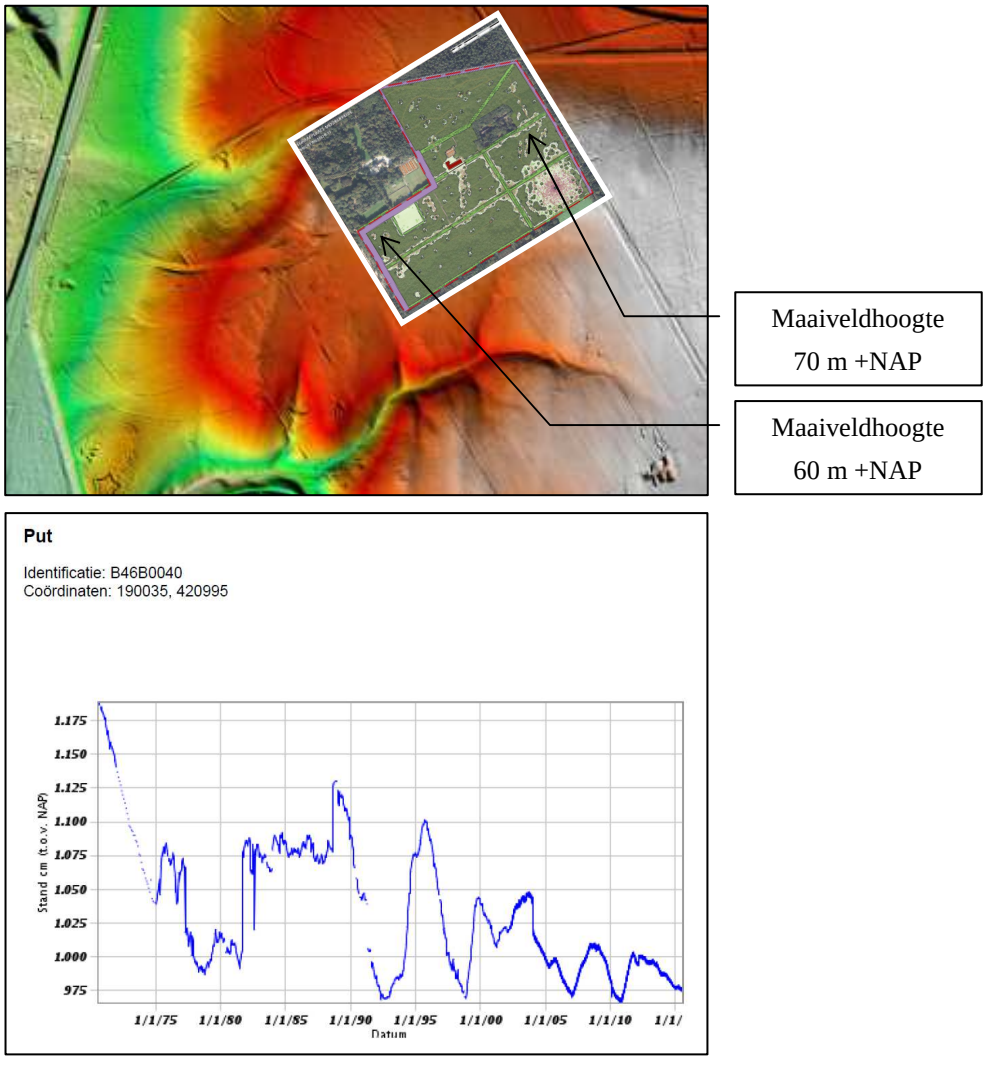
Bezoek- en postadres: Olieslager 10, 5683 NV Best
☎ 0499-378706 🖷 0499-377226 06-10183576
Website: www.Landslide.nl

Aan de noordzijde van de ontwikkellocatie (net voorbij de Heumensebaan) is op 1 augustus 1969 een 50 meter diepe boring uitgevoerd (boring B46B0040). Deze boring bevestigt de zandige en grindhoudende opbouw tot de geboorde einddiepte. Wanneer naar de eerste 10 meter van het boorprofiel gekeken wordt, bestaat dat uit fijn en grof zand en zandig grind. Storende lagen zoals klei- en leemlenzen zijn niet aangetroffen en evenmin een (schijn)grondwaterspiegel (zie figuur 2). Deze bodemopbouw wordt eveneens aangetroffen in een tweetal ander boringen in de directe omgeving van de voorgenomen ontwikkellocatie voor natuurbegraven.

Op grond van de geologische geschiedenis van de locatie en de bijbehorende bodemopbouw worden geen belemmeringen verwacht voor natuurbegraven. De bodem bestaat uit zand en grind, is goed doorlatend en storende lagen werden tot een diepte van 10 meter minus maaiveld (m-mv) in geen van de boringen in de directe nabijheid van de locatie aangetroffen.

Naast een geschikte bodemopbouw is het voor natuurbegraven een vereiste, dat het gemiddeld hoogste grondwaterpeil (GHG) zich tenminste 1,45 m beneden het maaiveld bevindt. Even noordelijk van de locatie aan de overzijde van de Heumensebaan wordt sinds 1970 tot op de dag van vandaag het grondwaterpeil gemeten. Gedurende deze meetperiode bevond het grondwater zich op circa 1 m +NAP. Bij de ontwikkellocatie komt dat overeen met circa 60 tot 70 m-mv.

Figuur 3 Verschillen in maaiveldhoogte (bron: AHN) en fluctuatie in grondwaterpeilen (bron: DINOloket).

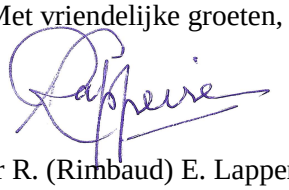
Bezoek- en postadres: Olieslager 10, 5683 NV Best
☎ 0499-378706 🖷 0499-377226 06-10183576
Website: www.Landslide.nl

6. Conclusie quickscan (bureaustudie)
Op basis van de uitgevoerde geohydrologische quickscan (bureaustudie) wordt geconcludeerd, dat deze zoeklocatie voor natuurbegraven op de stuwwal van Groesbeek voor wat betreft de parameters variatie in bodemopbouw en fluctuatie in grondwaterpeilen geschikt is voor het beoogde doel.

Volledigheidshalve wordt daarbij opgemerkt, dat deze conclusie gebaseerd is op een bureaustudie. Landslide milieu-adviesbureau heeft op locatie geen veldwerk uitgevoerd.

Mocht u naar aanleiding van deze quickscan vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u altijd contact met ons opnemen.

Met vriendelijke groeten,

Ir R. (Rimbaud) E. Lapperre
Landslide milieu-adviesbureau

Bezoek- en postadres: Olieslager 10, 5683 NV Best
☎ 0499-378706 🖷 0499-377226 06-10183576
Website: www.Landslide.nl

Natuurbegraven Nederland
Definitief

Verkeersonderzoek

Natuurbegraafplaats ‘Landgoed Jachtslot De Mookerheide’

Omdat we ons verplaatsen

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

adviseurs mobiliteit
Goudappel Coffeng

Natuurbegraven Nederland
Definitief

Verkeersonderzoek

Natuurbegraafplaats 'Landgoed Jachtslot De Mookerheide'

Datum	15 mei 2017
Kenmerk	RIN002/Rqr/0023.06
Eerste versie	december 2015

www.goudappel.nl
goudappel@goudappel.nl

Documentatiepagina

Opdrachtgever(s)	Natuurbegraven Nederland Definitief
Titel rapport	Verkeersonderzoek Natuurbegraafplaats 'Landgoed Jachtslot De Mookerheide'
Kenmerk	RIN002/Rqr/0023.06
Datum publicatie	15 mei 2017
Projectteam opdrachtgever(s)	Winfred Peters
Projectteam Goudappel Coffeng	Ruben Ratgers

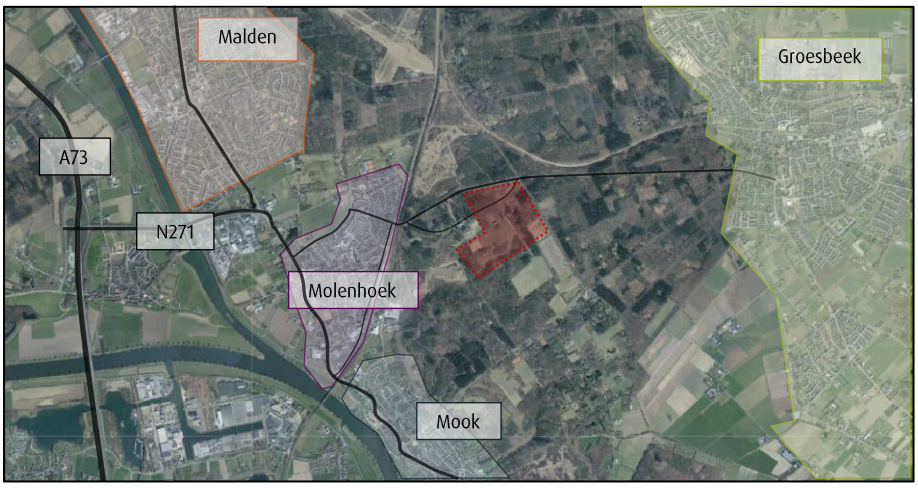
Inhoud Pagina

1	**Inleiding**	**1**
1.1	Aanleiding en vraag	1
1.2	Leeswijzer	2
2	**Situatiebeschrijving en uitgangspunten**	**3**
2.1	Situatiebeschrijving	3
2.2	Uitgangspunten	4
3	**Parkeren**	**6**
3.1	Parkeervraag	6
3.2	Parkeeraanbod	8
3.3	Toetsing parkeervraag en parkeeraanbod	9
4	**Verkeersintensiteiten**	**10**
4.1	Grenswaarden verkeersintensiteiten	10
4.2	Verkeer op de Heumensebaan toekomstige situatie	11
4.3	Verkeersgeneratie natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide	11
4.4	Routering van het verkeer	12
4.5	Totale verkeersintensiteiten	13
4.6	Wegdek	14
5	**Conclusie en aanbevelingen voor het vervolg**	**15**
5.1	Conclusie	15
5.2	Aanbevelingen voor het vervolg	15

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en vraag

Natuurbegraven Nederland is voornemens een natuurbegraafplaats te ontwikkelen op het landgoed 'Jachtslot De Mookerheide' (hierna Mookerheide) aan de Heumensebaan 2 in Molenhoek. Aan Goudappel Coffeng BV is gevraagd een verkeersonderzoek uit te voeren naar de toekomstige ontwikkeling op deze locatie, de natuurbegraafplaats Mookerheide. De ontwikkeling Mookerheide is gelegen in het buitengebied van Molenhoek, in Limburg op de grens tussen Noord-Brabant en Gelderland, tussen de kernen Groesbeek, Malden en Mook. Het plangebied wordt ten westen ontsloten door de Rijksweg A73, tussen Nijmegen en Cuijk, en de provinciale weg N271. In figuur 1.1 is de ligging van het plangebied en de omliggende infrastructuur weergegeven.

Figuur 1.1: Locatie natuurbegraafplaats Mookerheide, in rood is het plangebied weergegeven (bron: Globespotter)

1.2 Leeswijzer

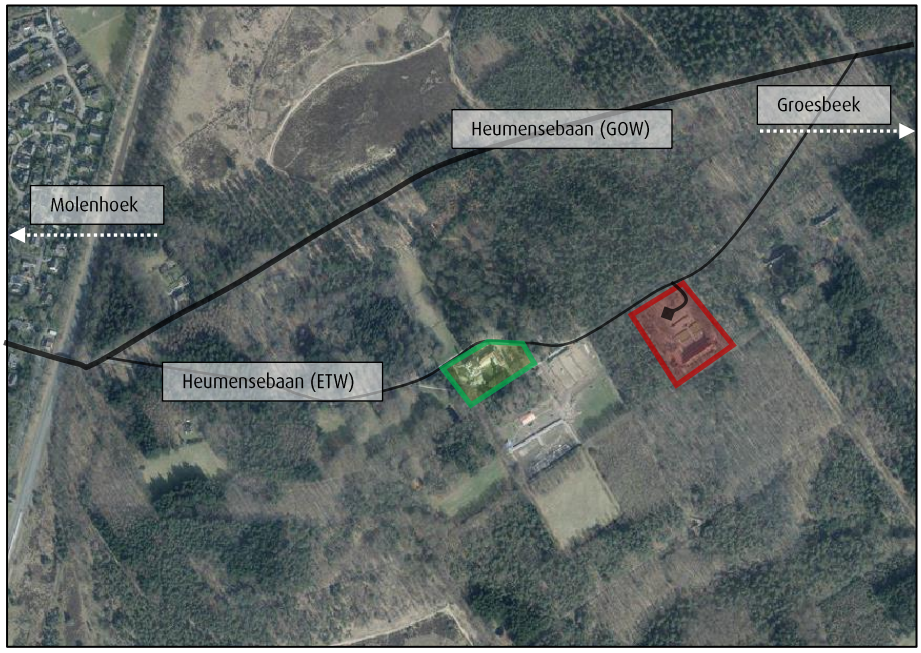
In hoofdstuk 2 is de situatie van de locatie beschreven en zijn de uitgangspunten voor het onderzoek weergegeven. Hoofdstuk 3 beschrijft de parkeervraag en het parkeeraanbod van de natuurbegraafplaats en toetst of de parkeervraag voldoet aan het parkeeraanbod. In hoofdstuk 4 is vervolgens het aantal verkeersbewegingen van de toekomstige natuurbegraafplaats geraamd en het effect daarvan op de directe omgeving inzichtelijk gemaakt. In hoofdstuk 5 worden de conclusie en de aanbevelingen voor het vervolg beschreven.

2

Situatiebeschrijving en uitgangspunten

2.1 Situatiebeschrijving

Het buitengebied van Molenhoek, is een bosrijk gebied, ontsloten via Molenhoek en Groesbeek. De Heumensebaan, gebiedsontsluitingsweg, is de verbindingsweg tussen de twee kernen. De entree van de ontwikkeling Mookerheide is gelegen aan de Heumensebaan (erftoegangsweg), parallel gelegen aan de gebiedsontsluitingsweg. Op de Heumensebaan (ETW) is de Residentie De Jachthoorn, een hotel en restaurant gelegen. De entree van de natuurbegraafplaats wordt gerealiseerd bij het voormalige congrescentrum. De situatie is visueel weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1: Omgeving natuurbegraafplaats Mookerheide (locatie Residentie De Jachthoorn aangegeven in groenvlak, entree Mookerheide inclusief het voormalige congrescentrum aangegeven in rood vlak)

2.2 Uitgangspunten

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens ingegaan op de uitgangspunten met betrekking tot de ontsluiting van de Natuurbegraafplaats en het aantal plechtigheden.

Ontsluiting
De natuurbegraafplaats wordt ontsloten via de Heumensebaan. De Heumensebaan is een erftoegangsweg buiten de bebouwde kom waar een maximumsnelheid van 60 km/h geldt. De entree ligt aan de Heumensebaan en heeft in de toekomstige situatie één gecombineerde in-/uitrit (figuur 2.2).

Inrichtingsschets
Voor de ontwikkeling is op dit moment nog geen definitieve inrichtingsschets beschikbaar. In de huidige situatie zijn circa 40 parkeerplaatsen aanwezig ten noorden van het voormalige congrescentrum in het plangebied, deze worden behouden bij het opstellen van de inrichtingsschets. In figuur 2.2 is de parkeerlocatie weergegeven.

Figuur 2.2: In- en uitrit natuurbegraafplaats Mookerheide (locatie parkeerplaatsen aangegeven in het blauwe vlakken)

Aantal plechtigheden
Het parkeren en de verkeersgeneratie worden bij de natuurbegraafplaats hoofdzakelijk bepaald door de bezoekers. Deze bezoekers zijn er voornamelijk als een plechtigheid (begrafenis) plaatsvindt. Wanneer de natuurbegraafplaats haar deuren opent, zullen naar verwachting het eerste jaar 50 plechtigheden plaatsvinden. Dit getal is gebaseerd op

ervaringscijfers van de natuurbegraafplaats Heidepol[1] en wijkt niet significant af van het CROW-kencijfer[2]: dat uitgaat van gemiddeld 44 plechtigheden per jaar.

De verwachting van Natuurbegraven Nederland is dat het aantal plechtigheden op de Natuurbegraafplaats Mookerheide in de loop der jaren toeneemt tot circa 250 plechtigheden per jaar, waarbij in een (uitzonderlijk) druk jaar 350 plechtigheden kunnen plaatsvinden.

Natuurbegraven Nederland heeft als uitgangspunt dat gemiddeld één plechtigheid per dag zal plaatsvinden. Natuurbegraven Nederland geeft nabestaanden namelijk de mogelijkheid voor een persoonlijke invulling van het afscheid. Hierin past ruimte en tijd voor eigen invulling. Vanuit dit uitgangspunt zullen nooit twee plechtigheden gelijktijdig plaatsvinden. Indien zich een situatie voordoet waarbij toch twee plechtigheden op één dag plaatsvinden, zal er voldoende tijd tussen de twee plechtigheden worden ingepland zodat de bezoekers van de twee begrafenissen elkaar niet zullen treffen. De verkeersaantrekkende werking van de natuurbegraafplaats is 'worst case' berekend. Hierbij wordt aangenomen dat per dag maximaal drie plechtigheden kunnen plaatsvinden.

Bestemmingsverkeer
De natuurbegraafplaats Mookerheide gaat zich vestigen op de Heumensebaan (ETW), die parallel ligt aan een doorgaande route en ontsluit vier bestemmingen waardoor ervan uitgegaan wordt dat op de Heumensebaan (ETW) enkel bestemmingsverkeer rijdt.

1 Bron: Natuurbegraven Nederland, natuurbegraafplaats Heidepol.
2 CROW-publicatie nr. 272 (verkeersgeneratie voorzieningen).

3 Parkeren

Op basis van de uitgangspunten zoals beschreven in hoofdstuk 2, is een berekening gemaakt van de toekomstige parkeervraag van de natuurbegraafplaats. Daarnaast is getoetst of er voldoende parkeerplaatsen aanwezig zijn om in de parkeervraag van de natuurbegraafplaats te kunnen voorzien.

3.1 Parkeervraag

Parkeervraag bij plechtigheden
De gemeente Mook en Middelaar heeft geen specifieke parkeernorm voor de functie natuurbegraafplaats. Om die reden zijn in het onderzoek de meest recente kencijfers van het CROW[3] gehanteerd. In deze publicatie wordt door het CROW aanbevolen om voor een begraafplaats minimaal 26,6 en maximaal 36,6 parkeerplaatsen (per deels gelijktijdige plechtigheid) voor de auto te realiseren. Voor de fiets worden per plechtigheid 8 fiets-parkeerplaatsen aanbevolen. In deze aantallen is het parkeren van werknemers verwerkt.

Zoals beschreven in de uitgangspunten, zal op de toekomstige natuurbegraafplaats één plechtigheid per dag plaatsvinden. Om de parkeervraag in deze situatie te kunnen opvangen, zijn afgerond 37 autoparkeerplaatsen en 8 fietsparkeerplaatsen benodigd.

modaliteit	aantal (deels) gelijktijdige plechtigheden	benodigde parkeerplaatsen per plechtigheid	aantal benodigde parkeerplaatsen
auto	1	37	37
fiets	1	8	8

Tabel 3.1: Aantal benodigde parkeerplaatsen bij plechtigheden

[3] CROW-publicatie nr. 317, oktober 2012 (kencijfers parkeren en verkeersgeneratie).

Parkeervraag bij regulier bezoek

Tijdens een gemiddelde dagsituatie is er ook sprake van een parkeervraag voor bezoekers aan graven. Voor het berekenen van de parkeervraag bij de natuurbegraafplaats voor het reguliere bezoek zijn geen CROW-kencijfers beschikbaar. Om die reden hanteren we ervaringscijfers van de natuurbegraafplaats 'Heidepol' en van een door Goudappel Coffeng uitgevoerd onderzoek naar een reguliere begraafplaats in Oud-Gastel[4] van circa 3 hectare. Uit de gegevens van deze onderzoeken, aangevuld met expert judgement, hanteren we voor de berekening van de parkeervraag bij regulier bezoek de volgende uitgangspunten:

- eerste jaar 50 graven, daarna jaarlijkse groei van circa 350 graven (worst case);
- een graf wordt gemiddeld twee keer per jaar bezocht;
- per bezocht graf is één voertuig (auto/fiets) aanwezig;
- 90% van de bezoekers komt met de auto, de rest hoofdzakelijk met de fiets;
- de bezoeken verdelen niet gelijkmatig over het jaar, maar zijn meer geconcentreerd in een half jaar;
- de bezoeken spreiden zich enigszins gelijkmatig over de dag en 20% van de bezoekers is gelijktijdig aanwezig met de plechtigheden;
- zonder plechtigheid zijn 2 parkeerplaatsen bezet door bezoekers.

Op basis van vorenstaande uitgangspunten is de parkeervraag van het reguliere bezoek berekend voor de komende 10 jaar. De resultaten daarvan zijn terug te vinden in tabel 3.2. In deze tabel is gerekend met een tijdshorizon van 10 jaar. Een bestemmingsplan heeft immers een looptijd van 10 jaar en het aantal bezoekers van de graven neemt met het verloop van de tijd af. Aangenomen wordt dat graven van 30 à 40 jaar en ouder niet meer (frequent) worden bezocht.

jaar	aantal graven	bezoeken per jaar	autobezoeken per jaar (90%)	autobezoeken per dag (jaar aantallen verdeeld over een half jaar)	autoparkeerplaatsen voor regulier bezoek*
1	50	100	90	0	2
10	3.500	7.000	6.300	32	7

* Gebaseerd op een aanname dat 20% van de autobezoeken per dag gelijktijdig met een plechtigheid aanwezig zijn met een minimum van 2 parkeerplaatsen.

Tabel 3.2: Berekening autoparkeerplaatsen (parkeervraag) regulier bezoek

In de eerste 10 jaar is er behoefte aan minimaal 7 autoparkeerplaatsen voor het reguliere bezoek. Hierbij moet worden opgemerkt dat het bezoek van de graven zeer lastig is te voorspellen. Er zullen dagen zijn dat er geen bezoek is, maar op een dag met zeer mooi weer kan het bezoek weer hoger zijn. Hierdoor is het wenselijk ruimte te reserveren voor een overloopgebied.

4 Reguliere begraafplaats Oud Gastel, kenmerk studie: HBE026, 9 mei 2012.

Van de bezoekers komt 10% per fiets naar de begraafplaats. In tabel 3.3 is de berekening van het aantal benodigde fietsparkeerplaatsen weergegeven.

jaar	aantal graven	bezoeken per jaar	fietsbezoeken per jaar (10%)	fietsbezoeken per dag (jaar aantallen verdeeld over een half jaar)	fietsparkeerplaatsen voor regulier bezoek*
1	50	100	10	0	2
10	3.500	7.000	700	4	4

* Omdat het aantal fietsbezoekers dermate laag is, wordt niet gerekend met de aanname dat 20% van de fietsbezoekers per dag gelijktijdig met een plechtigheid aanwezig is. Er wordt wel gerekend met een minimum aantal van 2.

Tabel 3.3: Berekening fietsparkeerplaatsen (parkeervraag) regulier bezoek

Op basis van tabel 3.3 kan worden geconcludeerd dat er in de eerste 10 jaar minimaal 3 parkeerplaatsen voor de fiets aanwezig moeten zijn voor het reguliere bezoek. Gelet op het feit dat het bezoek per fiets veelal weersafhankelijk is, is het lastig te voorspellen wat het exacte aantal zal moeten zijn. Hierdoor is het wenselijk extra ruimte te reserveren voor fietsparkeerplaatsen, die gerealiseerd kunnen worden als het noodzakelijk blijkt.

Totale parkeervraag
Voor de eerste 10 jaar zijn naar verwachting 44 (37+7) parkeerplaatsen voor de auto benodigd. Voor de fiets kan de eerste 10 jaar worden volstaan met 12 (8+4) parkeerplaatsen. Het betreft hier de parkeervraag van werknemers, reguliere bezoekers en bezoekers van één reguliere plechtigheid.

modaliteit	bezoek plechtigheden	regulier bezoek	totale parkeervraag
auto	37	7	44
fiets	8	4	12

Tabel 3.4: Totale parkeervraag natuurbegraafplaats Mookerheide

3.2 Parkeeraanbod

In de huidige situatie zijn in het plangebied ten noorden van het congrescentrum in totaal 40 parkeerplaatsen aanwezig voor de auto[5], Natuurbegraven Nederland is voornemens dit aantal uit te breiden naar 60 parkeerplaatsen. In figuur 3.1 is de locatie van de huidige parkeerplaatsen weergegeven. Daarnaast kunnen de bezoekers van de natuur-begraafplaats Mookerheide, op drukke dagen, gebruik maken van de parkeerplaatsen ten zuidoosten van Residentie De Jachthoorn circa 20 parkeerplaatsen, figuur 3.1.

[5] Opgave Natuurbegraven Nederland.

Figuur 3.1: Locatie huidige en uitbreiding parkeerfaciliteit (blauw) en overloopgebied (rood)

3.3 Toetsing parkeervraag en parkeeraanbod

Gelet op de parkeervraag voor de natuurbegraafplaats (44 autoparkeerplaatsen en 12 fietsparkeerplaatsen) en het parkeeraanbod huidige situatie (40 autoparkeerplaatsen en 0 fietsparkeerplaatsen) moet worden geconstateerd dat in het ontwerp ten opzichte van de huidige situatie 4 extra auto- en 12 extra fietsparkeerplaatsen benodigd zijn. Gezien het voornemen van Natuurbegraven Neerland om in totaal 60 autoparkeerplaatsen te realiseren, wordt ruimschoots voldaan aan het aantal benodigde parkeerplaatsen. In extreme situaties kan het voorkomen dat de parkeervraag het aanbod overstijgt. In dat geval wordt aanbevolen om gebruik te maken van het overloopgebied, ten zuidoosten van Residentie De Jachthoorn, en incidenteel gebruik te maken van de ruimte naast de oprijlaan. In het gebied van de huidige parkeerfaciliteit is er voldoende beschikbare ruimte om extra parkeerplaatsen te realiseren. In het ontwerp moet daarmee rekening worden gehouden.

4

Verkeersintensiteiten

Een plechtigheid leidt tot verkeersbewegingen van en naar de natuurbegraafplaats. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de grenswaarden van de verkeersintensiteiten, verkeersintensiteiten in de huidige en toekomstige situatie, de verkeersgeneratie van de natuurbegraafplaats en het effect daarvan op de omliggende infrastructuur.

4.1 Grenswaarden verkeersintensiteiten

Op basis van de functie van de weg gelden volgens het principe van Duurzaam Veilig[6] grenswaarden voor het aantal motorvoertuigen per etmaal. In tabel 4.1 zijn de intensiteiten en de belangrijkste voorkeurskenmerken weergegeven van een gebiedsontsluitings- en erftoegangsweg buiten de bebouwde kom.

categorie	gebiedsontsluitingsweg	erftoegangsweg
wegtype	gebiedsontsluitingsweg	erftoegangsweg
maximumsnelheid	80	60
intensiteit (mvt/etm)	4.000-20.000	< 6.000
rijbaanindeling	2x2/1x2	1 rijbaan eventueel met fietsstroken
verhardingsbreedte	voorkeur 7,5 m	voorkeur 6,5 m
verhardingssoort	asfalt	asfalt
positie voetganger/fiets	parallelstructuur (vrijliggend fietspad)	fietspad of fietsstrook
kruispunt met GOW	rotonde of voorrangskruispunt	voorrang voor GOW
kruispunt met ETW	voorrangskruispunt en snelheidsbeperking	gelijkwaardig en eventueel snelheidsbeperking
kruispunt met fietspaden	ter hoogte van een kruispunt	gelijkwaardig en snelheidsbeperking

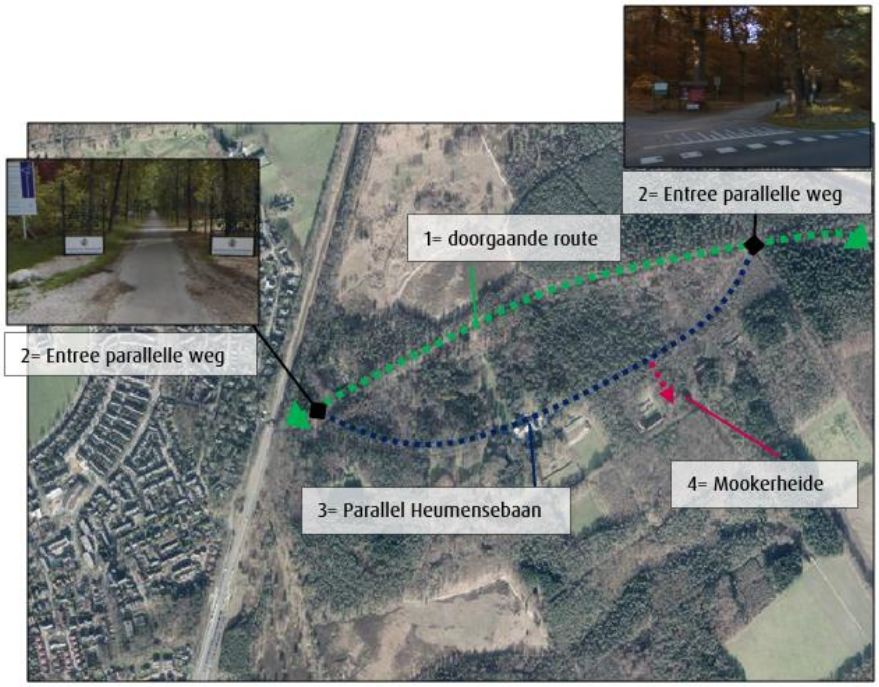
Tabel 4.1: Intensiteiten en voorkeurskenmerken Duurzaam Veilig en ervaringscijfers van Goudappel Coffeng

[6] Grenswaarde gebaseerd op de richtlijnen voor Duurzaam Veilig en ervaringscijfers van Goudappel Coffeng.

Zoals in de uitgangspunten beschreven, is de Heumensebaan een erftoegangsweg 60 km/h buiten de bebouwde kom. Hierdoor blijft bij voorkeur de intensiteit op deze weg beneden de 6.000 mvt/etm.

4.2 Verkeer op de Heumensebaan toekomstige situatie

Doordat de natuurbegraafplaats Mookerheide parallel gelegen is aan de doorgaande route (1) tussen Molenhoek en Groesbeek is het aannemelijk dat de intensiteit op de entree van de parallel gelegen weg relatief laag is.

Figuur 4.1: Aansluiting natuurbegraafplaats Mookerheide - totale plangebied

De entree (2), van de parallelle weg (3), is prominent voorzien van de aanduiding 'Jachtslot De Mookerheide'(2). De natuurbegraafplaats wordt naast het jachtslot de vierde bestemming die aangetakt is op de weg. In figuur 4.1 is de situatie inclusief de locatie van de entree (4) van de natuurbegraafplaats visueel weergegeven.

4.3 Verkeersgeneratie natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot De Mookerheide

Het aantal verkeersbewegingen van de natuurbegraafplaats Mookerheide is gekoppeld aan het aantal voertuigen dat de begraafplaats bezoekt bij een plechtigheid. Uit de parkeeranalyse (hoofdstuk 3) blijkt dat per plechtigheid in een 'worst case'-scenario 37 parkeerplaatsen benodigd zijn. Per dag kunnen maximaal 3 plechtigheden

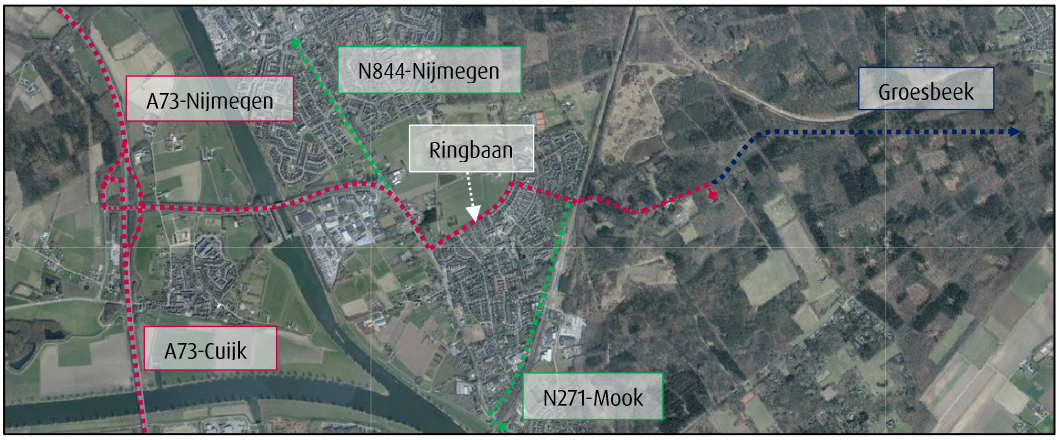
plaatsvinden. Wanneer 111 (37 x 3) voertuigen van en naar de parkeerplaatsen bij de begraafplaats rijden, betekent dat maximaal 286 (111 x 2 + 32 x 2) verkeersbewegingen per etmaal (inclusief regulier bezoek). We hanteren dit aantal verkeersbewegingen, omdat deze aantallen in lijn liggen met de berekende parkeerbehoefte per plechtigheid, in tegenstelling tot de CROW-kencijfers[7]. Het CROW geeft aan om per plechtigheid uit te gaan van maximaal 51,4 verkeersbewegingen. Worst case wordt uitgegaan van 286 verkeersbewegingen per etmaal. In tabel 4.2 is het aantal verkeersbewegingen als gevolg van de ontwikkeling te zien.

aantal plechtigheden per dag	kencijfer bezoek plechtigheden	verkeersgeneratie plechtigheden = heen en terug	verkeersgeneratie regulier bezoek	totale verkeers-generatie
3	37	222	64 (32 x 2)	286

Tabel 4.2: Aantal verkeersbewegingen als gevolg van de ontwikkeling natuurbegraafplaats Mookerheide

4.4 Routering van het verkeer

Om het verkeerseffect op de omliggende wegen te bepalen, is een inschatting gemaakt van de oriëntatie van het verkeer. Door de ligging van het plangebied ten opzichte van de infrastructuur zal het merendeel van het verkeer vooral gericht zijn op het westen. De routering van het verkeer is te zien in figuur 4.2.

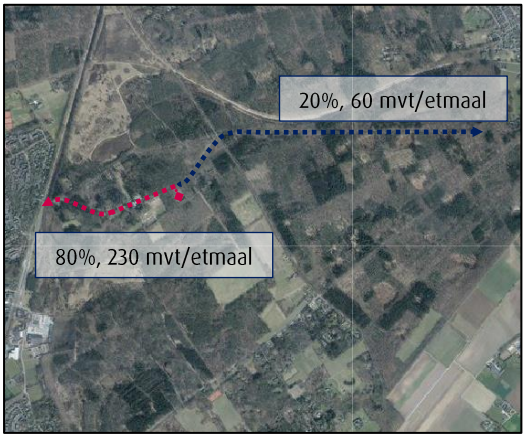
Figuur 4.2: Routes van en naar natuurbegraafplaats Mookerheide

[7] CROW-publicatie 317. Bladzijde 84.

Routes

De westelijke (uitgaande) route gaat via de Heumensebaan over de Ringbaan richting de A73, via de N271 richting Mook of de N844 richting Nijmegen. De wegen op de westelijke route zijn geschikt om de intensiteiten te verwerken. Het autoverkeer van en naar de natuurbegraafplaats rijdt via de Heumensebaan richting Groesbeek.

De verwachting is dat 80% van het verkeer een relatie heeft met het westen en 20% met het oosten, waarna het verkeer zich verder verspreid over het netwerk. De oriëntatie van het verkeer is te zien in figuur 4.3.

Figuur 4.3: Oriëntatie verkeer van/naar natuurbegraafplaats Mookerheide (afgerond op tientallen)

4.5 Totale verkeersintensiteiten

Om de verkeerseffecten in beeld te brengen van de ontwikkeling Mookerheide zijn op de wegvakken in de nabijheid van de ontwikkeling de intensiteiten en de toename van de intensiteiten, als gevolg van de ontwikkeling in kaart gebracht. In tabel 4.3 zijn de intensiteiten van de toekomstige situatie 2030 (zonder en met ontwikkeling van de natuurbegraafplaats) op de Heumensebaan (GOW) en de Ringbaan weergegeven.

straat	toekomstige situatie 2030 (zonder ontwikkeling natuurbegraafplaats)	toekomstige situatie 2030 (inclusief ontwikkeling natuurbegraafplaats)	grenswaarde verkeersintensiteit
Heumensebaan richting oost	7.500	7.550 (+<1%)	GOW < 20.000
Heumensebaan richting west	7.500	7.750(+3%)	GOW < 20.000
Ringbaan richting west	6.500	6.750(+4%)	GOW < 15.000

Tabel 4.3: Intensiteiten huidige en toekomstige situatie met en zonder ontwikkeling mvt/etm - afgerond op vijftigtallen (bron: Verkeersmodel BBMA noordoost)

De toename van het verkeer als gevolg van het realiseren van de natuurbegraafplaats is maximaal 4%. De verkeersintensiteiten op de Heumensebaan en de Ringbaan blijven inclusief de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats onder de grenswaarde.

4.6 Wegdek

De natuurbegraafplaats is aangetakt op de Heumensebaan, te zien in figuur 4.4. Het wegdek van de Heumensebaan (parallelle weg) is verouderd en in slechte staat, over het gehele wegvak is het asfalt versleten (1 tot en met 3). Daarnaast is de breedte van de weg met circa 3,5 meter (3) relatief smal voor verkeer om elkaar te passeren. De entree van de natuurbegraafplaats is daarentegen overzichtelijk (2), het verwijderen van de boom bij het kruispunt maakt de situatie nog overzichtelijker. Doordat enkel bestemmingsverkeer gebruik maakt van de Heumensebaan, is het niet noodzakelijk om de weg te verbreden. Voor een begrafenisstoet is het echter niet wenselijk inhaalmanoeuvres uit te voeren. Hierdoor wordt geadviseerd om gemotoriseerd verkeer vanuit de Natuurbegraafplaats in oostelijke richting te sturen, waardoor de kans op tegemoetkomend verkeer op de Heumensebaan wordt geminimaliseerd.

Figuur 4.4: Status wegdek/aansluiting natuurbegraafplaats Heumensebaan

5

Conclusie en aanbevelingen voor het vervolg

5.1 Conclusie

Met betrekking tot parkeren, verkeersgeneratie en in-/uitrit zijn geen zaken geconstateerd die de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats Mookerheide belemmeren, indien bij het opstellen van de inrichtingsschets rekening wordt gehouden met het aantal benodigde parkeerplaatsen, 44 autoparkeerplaatsen en 12 fietsparkeerplaatsen. Met het voornemen om in totaal 60 autoparkeerplaatsen te realiseren in het plangebied wordt ruimschoots voldaan aan het aantal benodigde autoparkeerplaatsen.
Daarnaast zal er bij de oprijlaan naar de parkeerplaats en de hoofdontsluiting (op eigen terrein) rekening mee moeten worden gehouden dat in incidentele gevallen auto's kunnen parkeren tussen de bomenrijen.

De wegen in de omgeving zijn verhard, maar in slechte staat. Het is wenselijk dat de Heumensebaan wordt voorzien van bijpassende verharding. Doordat enkel bestemmingsverkeer gebruik maakt van de Heumensebaan is het niet noodzakelijk om de weg te verbreden.

5.2 Aanbevelingen voor het vervolg

Voor het realiseren van de natuurbegraafplaats moet er in het ontwerp rekening mee worden gehouden dat naast de oprijlaan en de hoofdontsluiting (op eigen terrein) incidenteel auto's geparkeerd moeten kunnen worden. Hierbij is het van belang dat de juiste verharding wordt gebruikt en dat voldoende ruimte wordt gereserveerd voor auto's die parkeren.

Bij het opstellen van een inrichtingsschets extra ruimte reserveren in het verlengde van de fietsenstalling. Indien na de realisatie blijkt dat extra fietsparkeerplaatsen gewenst zijn, kan dit op de gereserveerde ruimte gerealiseerd worden.

Voor een begrafenisstoet is het niet wenselijk inhaalmanoeuvres uit te voeren, hierdoor wordt geadviseerd om gemotoriseerd verkeer vanuit de Natuurbegraafplaats in oostelijke richting te sturen, waardoor de kans op tegemoetkomend verkeer op de Heumensebaan wordt geminimaliseerd.

Vestiging Eindhoven
Emmasingel 15
5611 AZ Eindhoven
T (040) 235 25 00
F (040) 235 25 55

www.goudappel.nl
goudappel@goudappel.nl

adviseurs
mobiliteit
Goudappel
Coffeng

Gemeente Mook en Middelaar
OM-nummer: 39814781 00

ARCHEODIENST

Archeologisch Bureauonderzoek
Natuurbegraafplaats Mookerheide

Susanne Koeman

Archeodienst Rapport 794

Archeologisch Bureauonderzoek
Natuurbegraafplaats Mookerheide

S.M. Koeman

Archeodienst Rapport 794

Onderzoeksmelding: 3981478100
In opdracht van: Natuurbegraven Nederland

Colofon

Titel:	Archeologisch bureauonderzoek: Natuurbegraafplaats Mookerheide
Auteur(s):	S.M. Koeman
Archeodienst Rapport:	794
ISSN nummer:	1877-2900
Versienummer:	2.1 (definitief)
Onderzoeksmelding:	3981478100
Gemeente:	Mook en Middelaar
Opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland
Foto's en tekeningen:	Archeodienst BV, tenzij anders aangegeven
Plaats:	Zevenaar
Foto omslag:	Landgoed Mookerheide met het jachtslot en omringende bosgebied (bron: www.mookerheide.nl)
Autorisatie:	Willem-Simon van de Graaf
	19-05-2016 (04-05-2017, aanpassing zone natuurbegraven)

De kaft van dit rapport is in de vorm van de voor- en achterkant van een Romeinse dakpan waarop hondenpootafdrukken staan.

ARCHEODIENST

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze
dan ook, zonder bronvermelding.
Archeodienst BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit onderhavig onderzoek of de gegeven adviezen.

Archeodienst BV, Ringbaan-Zuid 8a, Postbus 297, 6900 AG Zevenaar, tel. 0316-581130, info@archeodienst.nl, www.archeodienst.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5

1.1 Onderzoekskader 5
1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen 6
1.3 Ligging en huidige situatie plangebied 6
1.4 Toekomstige situatie plangebied 6

2 Bureauonderzoek 7

2.1 Methode 7
2.2 Fysische geografie 7
2.2.1 Geomorfologie en geologie 7
2.2.2 Bodem 8
2.3 Archeologie 9
2.4 Historische geografie 12
2.5 Bodemverstoring 15
2.6 Specifieke archeologische verwachting 16

3 Conclusie en advies 19

3.1 Inleiding 19
3.2 Conclusies / beantwoording van de onderzoeksvragen 19
3.3 Advies 20

Bijlage 1: Periodentabel
Bijlage 2: Verklarende woordenlijst
Bijlage 3: Afkortingenlijst
Bijlage 4: Geomorfologische kaart
Bijlage 5: Bodemkaart
Bijlage 6: Archeologische informatie

Administratieve gegevens

Projectnaam	Mookerheide-Natuurbegraafplaats
Onderzoeksmelding	3981478100
Provincie	Limburg
Gemeente	Mook en Middelaar
Plaats	Mook
Toponiem	Mookerheide
Type project	Bureauonderzoek (BO)
Opdrachtgever	Natuurbegraven Nederland
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. W. Peters
Bevoegd gezag	Gemeente Mook en Middelaar
Uitvoerder	Archeodienst BV
Beheer en plaats documentatie	Zevenaar
Geografische positie (x-y; in m)	Coördinaten zijn NW-NO-ZO-ZW (x) 189.605 (y) 420.011 (x) 190.217 (y) 420.726 (x) 190.620 (y) 419.394 (x) 190.205 (y) 419.107
Kaartbladnummer	46a/b
Huidig grondgebruik	Bosgebied
Oppervlakte plangebied	Ca. 95 ha waarvan ca. 47 ha bestemd voor natuurbegraven

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

In opdracht van Natuurbegraven Nederland heeft Archeodienst BV begin 2016 een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied op de Mookerheide bij Mook (gemeente Mook en Middelaar, Fig. 1.1). Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het opstellen van een bestemmingsplan om de realisatie van een natuurbegraafplaats mogelijk te maken. Het noordelijke deel van het plangebied krijgt de functie natuur met als functieaanduiding natuurbegraven. Bij wijzigingen van de bestemming(splan) is de gemeente verplicht rekening te houden met archeologische waarden en verwachtingen. Daartoe wordt getoetst aan gemeentelijk, provinciaal en rijksbeleid. Voor de herinrichting van het terrein en het realiseren van de begravingen zijn graafwerkzaamheden noodzakelijk waarbij eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische resten verloren kunnen gaan.

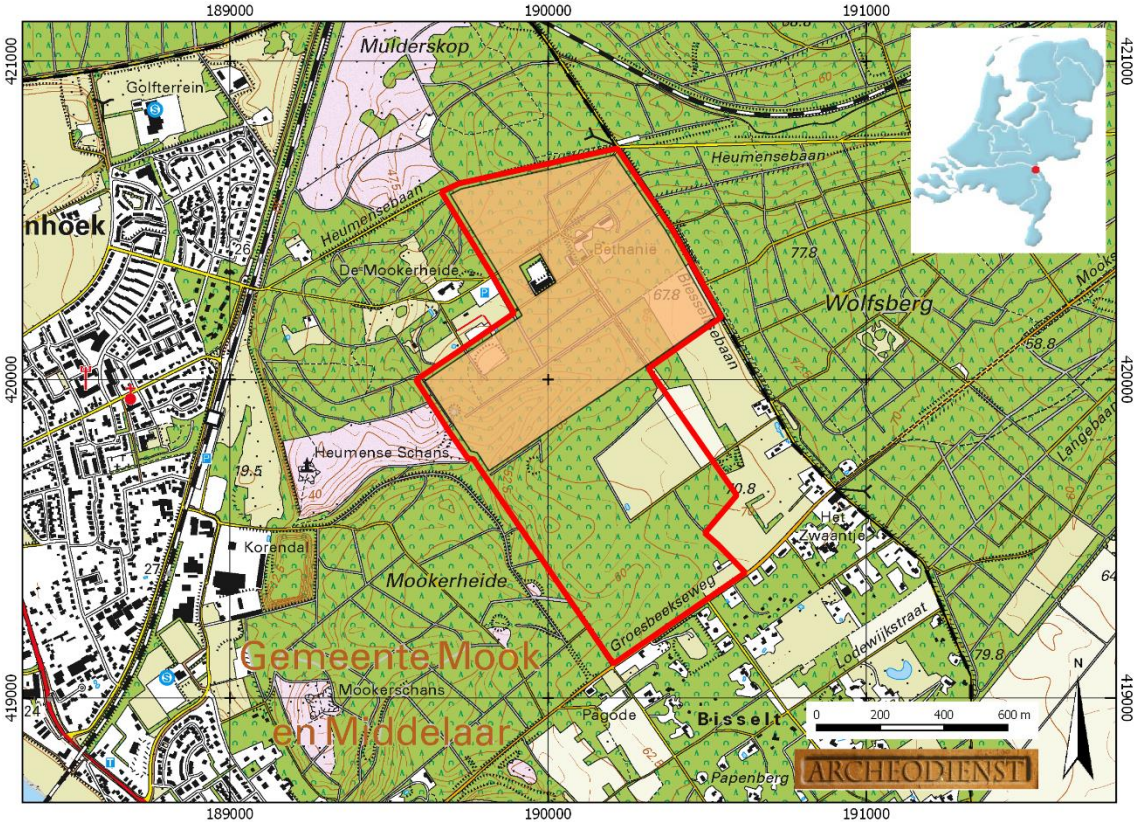

Fig. 1.1: Het plangebied op de topografische kaart (bron: kadaster 2011).

Volgens het bestemmingsplan Natuurgebieden geldt voor het plangebied de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 5 (middelhoge archeologische verwachtingszone), wat inhoudt dat archeologisch onderzoek verplicht is bij bodemingrepen dieper dan 40 cm en groter dan 2.500 m^2 (www.ruimtelijkeplannen.nl).

Het onderzoek is uitgevoerd conform de gemeentelijke eisen en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3 (CCvD 2013).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 1. Afkortingen en jargon worden in Bijlage 2 en 3 uitgelegd.

1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting aan de hand van bestaande bronnen over bekende of verwachte landschappelijke, historische en archeologische waarden.

Om deze doelstelling te realiseren, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is naar verwachting de opbouw van de ondergrond en zijn er aanwijzingen voor of gegevens bekend over bodemverstoringen?
- Worden in het plangebied archeologische vindplaatsen verwacht?
- Wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische resten bedreigd door de voorgenomen ontwikkeling van het gebied?

1.3 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied is ca. 95 ha groot en ligt in het bosgebied van de Mookerheide ten noordoosten van Mook (Fig. 1.1). Het terrein wordt in het noordoosten begrensd door de Bisseltsebaan, in het zuidoosten door de Groesbeekseweg, in het zuidwesten door een pad in het verlengde van de Hendrik van Nassaulaan en in het noordwesten door het Jachtslot De Mookerheide en de Heumensebaan. Het plangebied is grotendeels begroeid met bos. Er zijn twee percelen in gebruik als landbouwgrond en in het noorden staan enkele gebouwen (voormalige Dominicus complex). De hoogte van het maaiveld (geraadpleegd op www.ahn.nl) varieert van ca. 36,0 tot 69,0 m +NAP (Normaal Amsterdams Peil).

1.4 Toekomstige situatie plangebied

Het noordelijke deel van het plangebied met een oppervlakte van ca. 47 ha wordt bestemd om te ontwikkelen tot natuurbegraafplaats (Fig. 1.1, oranje vlak). De inrichting van dit terreindeel is nog niet bekend maar verspreid over het gebied zullen begravingen gaan plaatsvinden. De graven worden tot ca. 1,0 – 1,15 m diep aangelegd. Voor de realisatie van de natuurbegraafplaats zullen naast de begravingen ook andere (graaf)werkzaamheden plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld het creëren van open plekken waarbij bomen gerooid zullen worden. De gebouwen van het voormalige Dominicus complex zullen worden gesloopt. Hier wordt naast natuurbegraven ruimte gecreëerd voor een werkschuur van ca. 400 m^2.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Ten behoeve van het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over bekende of verwachte archeologische waarden, alsmede over geologische, bodemkundige en historisch-geografische kenmerken van (de omgeving van) het plangebied.

In het kader van het bureauonderzoek zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

- Recente topografische kaarten (kadaster) en luchtfoto's (BingMaps via ArcMap)
- Actuele Hoogtebestand van Nederland (bron: AHN.nl)
- Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 (geraadpleegd via Archis3)
- Geomorfologische Kaart Nederland (geraadpleegd via Archis2)
- Diverse historische kaarten (Kadastrale Kaart 1832, Topografische Militaire Kaarten serie 1830-1850 (nettekeningen), serie 1850-1945 (Bonnebladen), Top25 serie 1935-1995, geraadpleegd via watwaswaar.nl)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK, geraadpleegd via Archis3)
- Archeologische waarnemingen, onderzoek- en vondstmeldingen (geraadpleegd via Archis3)
- Gemeentelijke archeologische beleidskaart (RAAP 2012).
- Bodemloket (www.bodemloket.nl)
- Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Limburg (www.limburg.nl)
- Rijksmonumenten vanuit de Atlas Leefomgeving (www.atlasleefomgeving.nl)

2.2 Fysische geografie

2.2.1 Geomorfologie en geologie

Het plangebied ligt op de stuwwal tussen Nijmegen en Mook. Het landschap in dit gebied heeft zijn huidige vorm vooral tijdens de laatste twee ijstijden, het Saalien (ca. 150.000 jaar geleden) en het Weichselien (ca. 115.000 – 11.755 jaar geleden), gekregen.

De stuwwallen zijn in het Saalien opgestuwd door het landijs, dat vanuit het noorden Nederland is binnengedrongen (Berendsen 2005). De stuwwallen bestaan overwegend uit midden-pleistocene, grindrijke, grofzandige rivierafzettingen van de Rijn en de Maas, die al vóór de landijsbedekking in de ondergrond aanwezig waren. Na het afsmelten van het ijs aan het einde van het Saalien stroomde het smeltwater over de laagste plaatsen van de stuwwal. Daarbij zijn dalen uitgesleten en grote puinwaaiers van glaciofluviale afzettingen (sandrs) gevormd (Berendsen 2004) aan de westzijde van de stuwwal. Dit sediment betreft grotendeels erosiemateriaal van de stuwwallen. Op de geomorfologische kaart is ter plaatse van het plangebied een vertakt erosiedalsysteem aangegeven, dit in westelijke richting enorme hoeveelheden sediment heeft afgevoerd (Bijlage 4, code 15/14S3 en 11/10S3). Op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) zijn de droge dalen duidelijk zichtbaar (Fig. 2.1). Het hoogteverschil tussen de hogere delen van de stuwwal en de dalen bedraagt ruim 20 m of meer.

Na een relatief warme periode, het Eemien (ca. 130.000 – 115.000 jaar geleden), is het in het Weichselien opnieuw zeer koud en droog geworden. Onder de periglaciale omstandigheden is de ondergrond periodiek permanent bevroren en is het regen- en sneeuwsmeltwater gedwongen om over het oppervlak af te stromen (Berendsen 2004). Hierbij is opnieuw sediment van de stuwwal geërodeerd, aan de voet weer afgezet en zijn de dalen verder uitgesleten. Deze zogenaamde fluvioperglaciale afzettingen bestaan uit fijn en grof zand, soms met grind, leemlagen en plantenresten, en worden tot de Formatie van Boxtel gerekend.

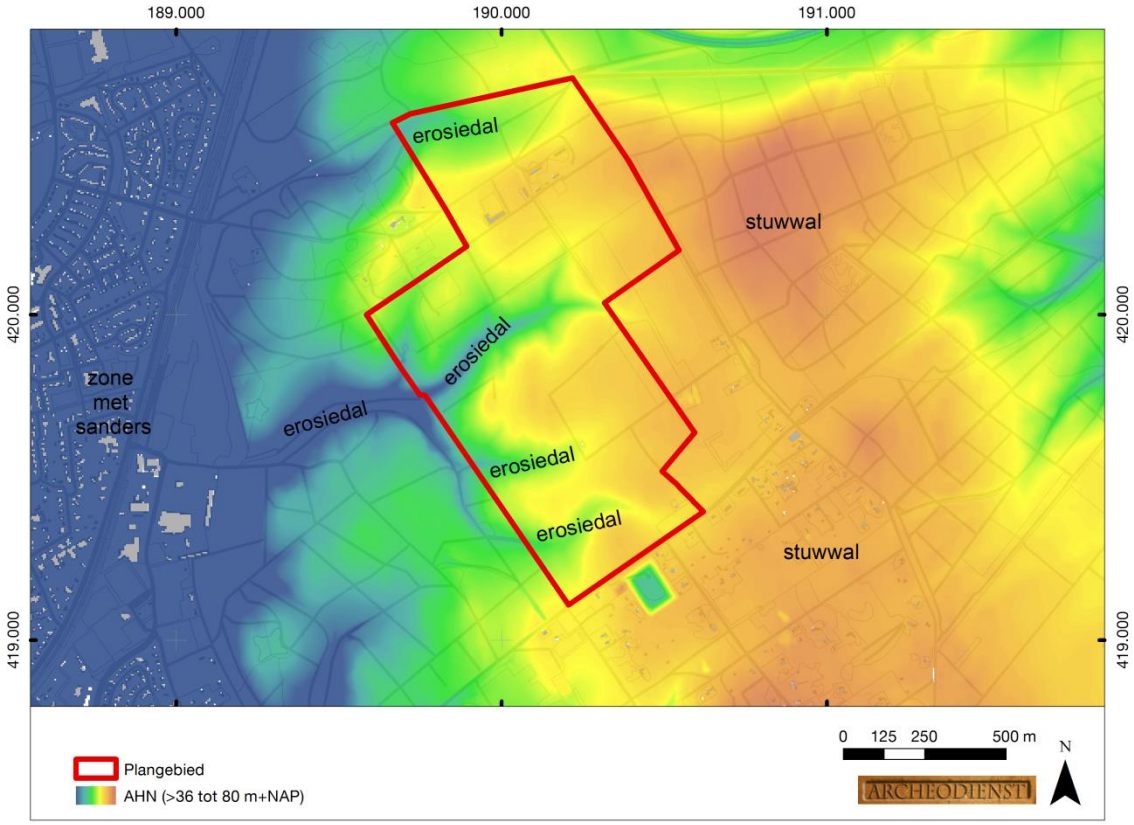

Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl).

De fluvio(peri)glaciale afzettingen zijn later grotendeels bedekt met dekzand. In de koudste en droogste perioden van het Weichselien, met name tijdens het Laat-Pleniglaciaal (ca. 26.000 – 15.700 jaar geleden) en in sommige perioden van het Laat-Glaciaal (ca. 15.700 – 11.755 jaar geleden), is de vegetatie vrijwel verdwenen. Hierdoor is op grote schaal verstuiving opgetreden, waarbij dekzand is afgezet (Berendsen 2004). Dit (soms lemige) zand is kalkloos, fijnkorrelig (150 – 210 µm), goed afgerond, goed gesorteerd en arm aan grind en wordt tot het Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel gerekend (Berendsen 2004). Het dekzandpakket is vaak niet dikker dan 1,2 m en ligt meestal op de grindige, grove zanden. De dikkere pakketten dekzand komen voor op de hellingen en in de erosiedalen. De hoogste koppen van de stuwwallen zijn onbedekt. In het grootste deel van het plangebied is waarschijnlijk sprake van geen of slechts een dunne laag dekzand, omdat op de bodemkaart grind binnen 40 cm beneden maaiveld is aangegeven (Bijlage 5, toevoeging *g…* bij de code van het bodemtype). Plaatselijk waar een erosiedal het plangebied kruist, kan sprake zijn van een dikke(re) laag dekzand.

In het Holoceen (vanaf ca. 11.755 jaar geleden tot heden) is het klimaat warmer en vochtiger en is het landschap door geologische processen weinig veranderd. Het (dek)zand is door de toenemende vegetatie vastgelegd en de beken hebben zich ingesneden, waarbij beekdalen zijn ontstaan. Deze volgen vaak de natuurlijke laagten, zoals de eerder gevormde erosiedalen. In het plangebied en de directe omgeving is geen beek aanwezig omdat de erosiedalen te hoog op de stuwwal liggen waardoor het grondwaterpeil zeer laag staat.

2.2.2 Bodem

Op basis van de bodemkaart worden in het plangebied holtpodzolgronden in grof zand verwacht (Bijlage 5, code Y30).

Op de hogere zandgronden vindt het bodemvormende proces podzolering plaats. Bij podzolering worden kleine deeltjes, zoals ijzer, aluminium en humus uitgespoeld door infiltrerend regenwater.

Dit proces wordt ook wel uitloging genoemd (De Bakker/ Schelling 1989). Deze deeltjes worden door het water naar beneden getransporteerd en spoelen daar in, waardoor podzogronden ontstaan. Een holtpodzolgrond is een zogenaamde moderpodzolgrond, waarbij de B-horizont ontstaat door inspoeling van niet-amorfe humus (Berendsen 2008). Er is meestal geen duidelijke E-horizont waarneembaar en de B-horizont is lichter en homogener van kleur en reikt vaak dieper in de bodem dan bij de haarpodzolgronden. De holtpodzolgrond wordt gekenmerkt door een matig humeuze, zwarte bovengrond (Ap-horizont). Daaronder ligt de 30-50 cm dikke B-horizont, waarvan de bovenste 20 cm donkerbruin tot geelbruin van kleur is. Naar beneden wordt humusgehalte lager en verandert de kleur in geelbruin tot grijsgeel. De B-horizont gaat geleidelijk over in de grijze tot grijsgele C-horizont (Stichting voor Bodemkartering 1976).

Op de bodemkaart staan de gemiddelde grondwaterstanden aangegeven door middel van zogenaamde grondwatertrappen (I t/m VII). Het plangebied wordt naar verwachting gekenmerkt door een diepe grondwaterstand (grondwatertrap VII*). Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand nooit binnen 140 cm beneden maaiveld komt. Vooral op de stuwwal worden zeer diepe grondwaterstanden (20 m en meer) aangetroffen (Stichting voor Bodemkartering 1976).

2.3 Archeologie

Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Mook en Middelaar ligt het plangebied in een middelhoge verwachtingszone (Fig. 2.2). Dit komt omdat op de stuwwal tot op heden relatief weinig archeologische vindplaatsen bekend zijn. De meeste vindplaatsen liggen namelijk in de zone op de overgang van de stuwwal naar de riviervlakte van de Maas in het westen. Dit betreft globaal gezien de huidige bewoningszone van Malden, Molenhoek en Mook. Het plangebied ligt niet in een provinciaal archeologisch aandachtsgebied (www.limburg.nl – cultuurhistorie).

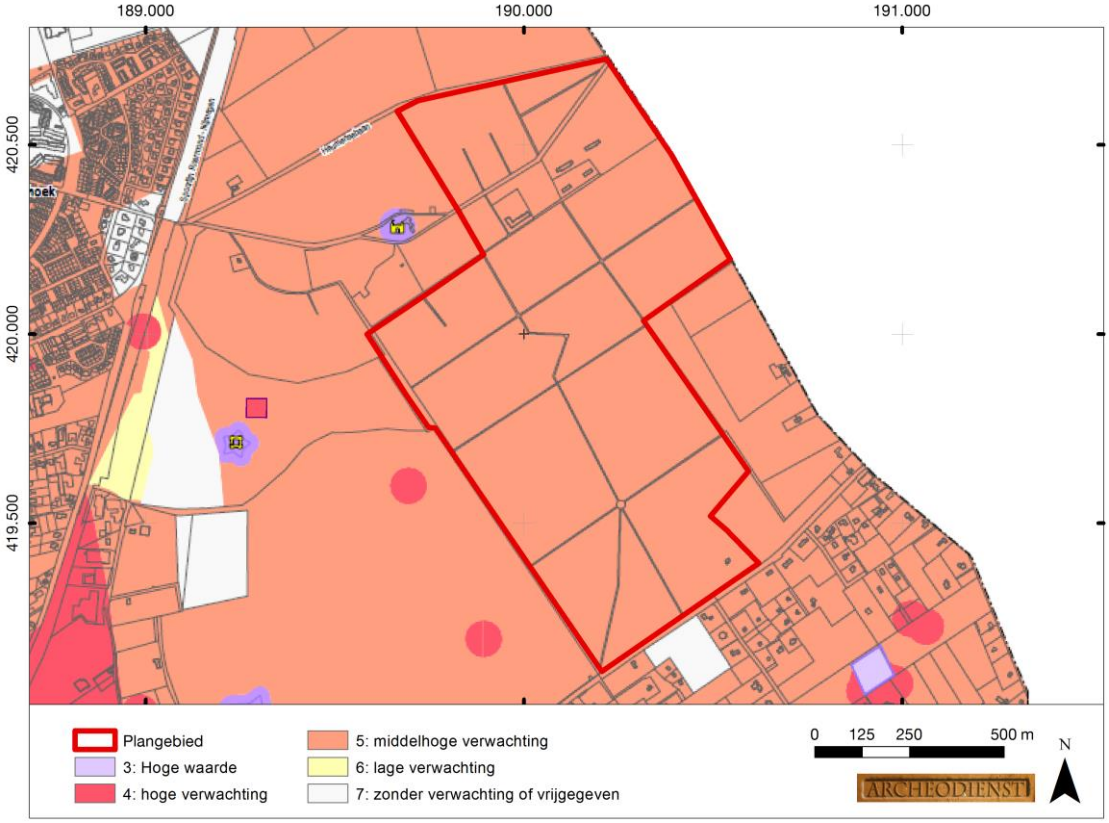

Fig. 2.2: Het plangebied op de beleidskaart van de gemeente Mook en Middelaar (Bron: RAAP 2012).

Binnen het plangebied zijn geen archeologische monumenttereinen, waarnemingen of onderzoeksmeldingen aanwezig. In een straal van 500 m rondom het plangebied zijn twee archeologische monumenttereinen (AMK-terreinen) en veertien waarnemingen bekend waarvan acht waarnemingen zijn gerelateerd aan de AMK-terreinen (Bijlage 6, Tab. 2.1).

AMK-terrein 15656 ligt ca. 420 m ten westen van het plangebied en betreft de Heumense Schans (waarneming 47282 en 436676). De schans dateert uit de eerste helft van de 17e eeuw en is mogelijk aangelegd door Staatse troepen. Hij is strategisch gelegen op een heuveltop met uitzicht over de Maas.

Op de stuwwal ca. 345 m ten zuiden van het plangebied ligt een terrein met restanten van begravingen uit de IJzertijd (AMK-terrein 2001, waarneming 15808). In 1983 werden in het pas geploegde veld de sporen (zolen) van minimaal acht grafheuvels met crematieresten en fragmenten aardwerk gevonden (waarneming 27118). Op het erf van de boerderij die naast het betreffende perceel ligt, zouden in 1939 nog twee grote grafheuvels zijn afgegraven. In het aangrenzende bosperceel liggen de resten van nog twee of drie beschadigde grafheuvels.

Ook lager op de helling van de stuwwal is ca. 130 m ten westen van het plangebied de vondst van een urn met crematieresten gemeld (waarneming 15852).

Monument	*Ligging*	*Aard monument*	*Datering*
15656	420 m ten W	Heumense Schans	NTB
2001	345 m ten Z	Grafveld/grafheuvels	IJZV

Waarneming/ Onderzoeksmelding		*Ligging*	*Aard waarneming*	*Datering*
292113	Vondst uit 1980	480 m ten Z	Fragment klokbekeraardewerk	NEOLB
7100	---	410 – 460 m ten ZO (AMK-terrein 2001)	Grafheuvel	NEOL-IJZV
7098				
7096				
7099				
27118	Waarneming uit 1983	470 m ten ZO (AMK-terrein 2001)	Grafheuvels, crematieresten, fragmenten aardewerk	BRONSL-IJZV
15808	---	440 m ten ZO (AMK-terrein 2001)	Minimaal 12 grafheuvels met crematieresten en aardewerk	IJZV
15853	---	190 m ten ZW (Mookerheide)	Vuurstenen mes	NEOM-NEOL
6547	Vondst uit 1985	460 m ten O (Zevendalse Baan)	Vuurstenen kern	PALEOM
3768	Vondsten uit 1982	420 m ten O (De Bisselt)	Twee munten	ROMM
15854	Vondst uit 1972	420 m N (Mookerheide)	Vuurstenen spits	NEOL-BRONSV
15852	---	130 m ten ZW (Kalkzandsteenfabriek)	Urn met crematieresten	IJZV
47282	---	460 m ten ZW (AMK-terrein 15656)	Omwalling (inspectie)	NTB
436676	46065		Ophoging	NTB

Onderzoeksmelding	*Ligging*	*Aard melding*	*Resultaten/advies*
25887	0 m ten NO	Archeologische verwachtingskaart	---
645	330 m ten ZW (Mokerschans)	---	---
46065	420 m ten ZW (Mokerschans)	Booronderzoek door de RCE in 2011	Behoudenswaardig complex

Tab. 2.1 Overzicht van de monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen binnen een straal van 500 m rondom het plangebied.

In de jaren ’80 zijn op de stuwwal ten zuidoosten van plangebied twee losse vondsten aangetroffen, namelijk twee Romeinse munten (waarneming 3768) en een vuurstenen kern die in het Midden-Paleolithicum is gedateerd (waarneming 6547). Lager op de helling van de stuwwal ten westen van het plangebied is een vuurstenen mes gevonden dat is geplaatst in het Midden- tot Laat-Neolithicum. Ca. 650 m ten zuiden daarvan is tijdens een veldkartering op een akker een fragment klokbekeraardewerk gevonden uit het Laat-Neolithicum (waarneming 292113). Daadwerkelijke bewoningssporen uit deze periode zijn tot op heden nog niet gevonden. Ca. 420 m ten noorden is nog een vuurstenen spits gevonden die ruim is gedateerd in de periode Neolithicum – Vroege-Bronstijd (waarneming 15854).

In het kader van een cultuurhistorische quickscan voor het plangebied is een inventarisatie gemaakt van het waardevolle cultuurhistorische reliëf binnen het terrein. Hiervoor is een analyse/interpretatie van het AHN2 uitgevoerd en heeft een kort veldbezoek plaatsgevonden (Keunen 2016). Tijdens deze analyse zijn twee elementen ontdekt die mogelijk van archeologische waarde zijn. Het betreft een bundel karrensporen (Fig. 2.3, roodbruin gestippeld) en een rug van onbekende herkomst (bruin gearceerd).

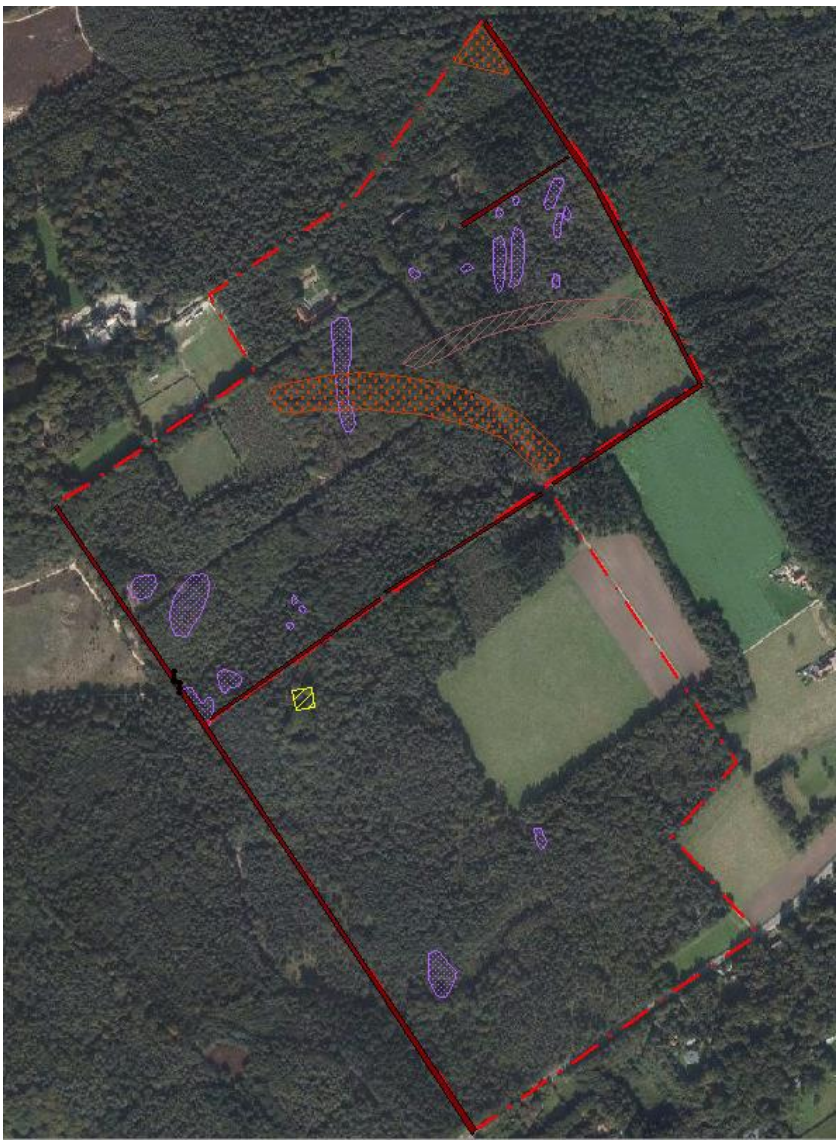

Fig. 2.3: Inventarisatie van het waardevolle cultuurhistorische reliëf in het terrein. Legenda: paars = historische winningskuilen, roodbuine stippels = karrensporen, bruine arcering = rug van onbekende herkomst, bruine lijn = aarden wal, geel = ‘waterbak’ nabij de meerstammige beuken, zwarte strepen = betonnen poortpalen aan de westelijke uiteinde van het droogdal (bron: Keunen 2016).

2.4 Historische geografie

Het historisch landschap kan worden verdeeld in cultuurgronden en de zogenaamde 'woeste gronden'. De cultuurgronden zijn de oude bouwlanden en de woeste gronden omvatten de niet-ontgonnen landschapsdelen, zoals bossen, heide, beekdalen, vennen en moerassen. De woeste gronden werden vanaf de Late-Middeleeuwen gebruikt als graas- en hooiland. Ook werd bosstrooisel verzameld en plaggen gestoken (heide- en/of grasplaggen) voor zogenaamde plaggenbemesting voor de landbouw.

Het plangebied wordt tot de woeste gronden gerekend en betreft ontginningsbos op vroegere heidevelden (https:// zoeken.cultureelerfgoed.nl – CultGIS). In de 19e eeuw is het plangebied nog grotendeels in gebruik als heide (Fig. 2.4). Het noordelijke deel is al (her)beplant met bos. De zuidgrens van het toenmalige bos is nog altijd herkenbaar aan een lange aarden wal, beplant met een enkele rij eiken. Deze aarden wal dateert daarom vermoedelijk van vòòr de 19e eeuw (Keunen 2016). Op de kadastrale minuutplan uit deze periode zijn de dalen in het westelijke deel van het plangebied duidelijk aangegeven (Fig. 2.5). In het plangebied staat de toponiem *de Bisselt hameaû* vermeld. Dit is het buurtschap Bisselt dat ten oosten van het plangebied ligt bestaande uit een paar huizen en een molen langs de Schydbaan (huidige Bisseltsebaan).

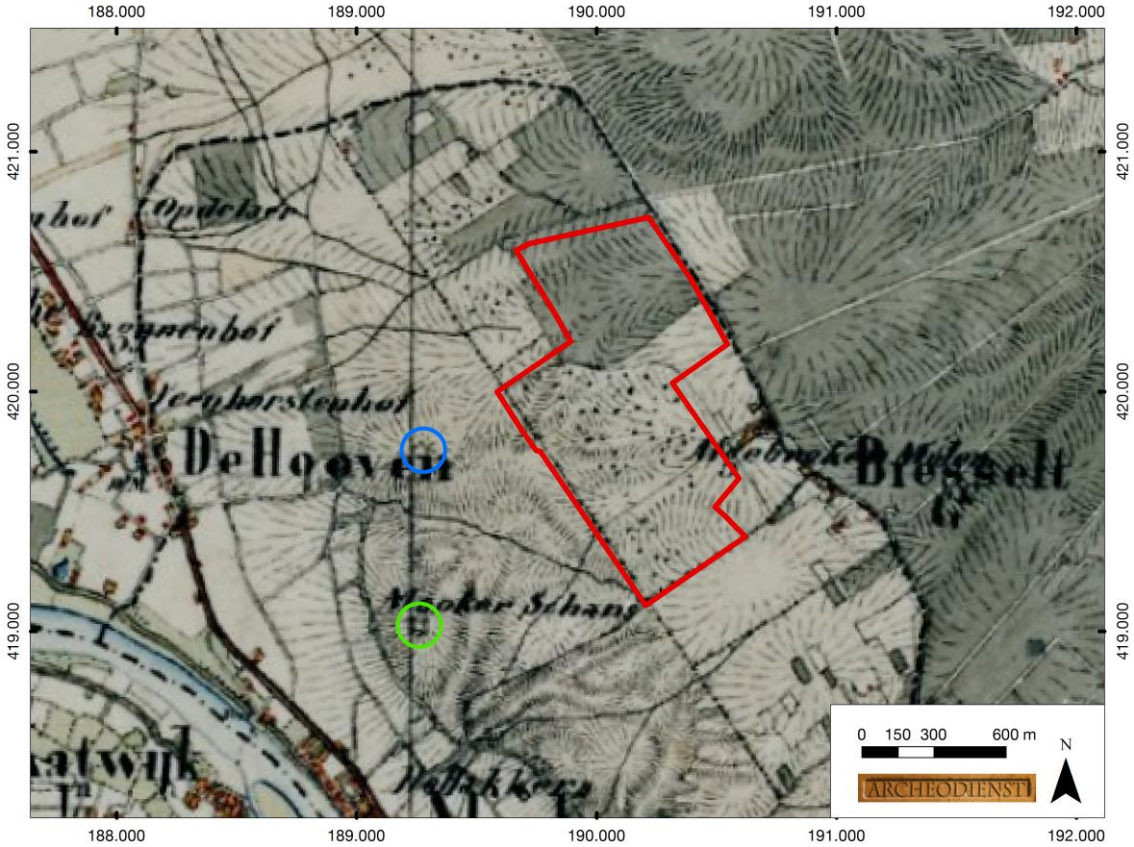

Fig. 2.4: Het plangebied op de topografische militaire kaart uit 1830 – 1850 (bron: www.watwaswaar.nl).

In de loop van de 19e eeuw wordt de heide langzaam ontgonnen en het bos uitgebreid (Fig. 2.6). In 1901 wordt het landgoed Mookerheide gesticht waar het plangebied onderdeel vanuit maakt. Het landhuis/jachtslot uit 1902 ligt ten noordwesten van het plangebied. Het is een karakteristieke buitenplaats met kassen, een leifruitmuur, sier- en moestuinen, een wildkelder en plaatselijke sierelementen. Zo'n sierelement is de rustieke brug vlakbij het jachtslot. De eerste aanleg van het parkbos stamt uit het begin van de 20e eeuw. Het bos is afwisselender dan de productiebossen die op de arme zandgrond zijn aangeplant (www.natuurmonumenten.nl). Ook worden twee percelen in gebruik genomen als landbouwgrond (Fig. 2.7). Volgens de studie naar het cultuurlandschap van Noord- en Midden-Limburg (Renes 1999) worden deze percelen dan ook tot het nieuwe cultuurland uit de periode 1890 – 1990 gerekend.

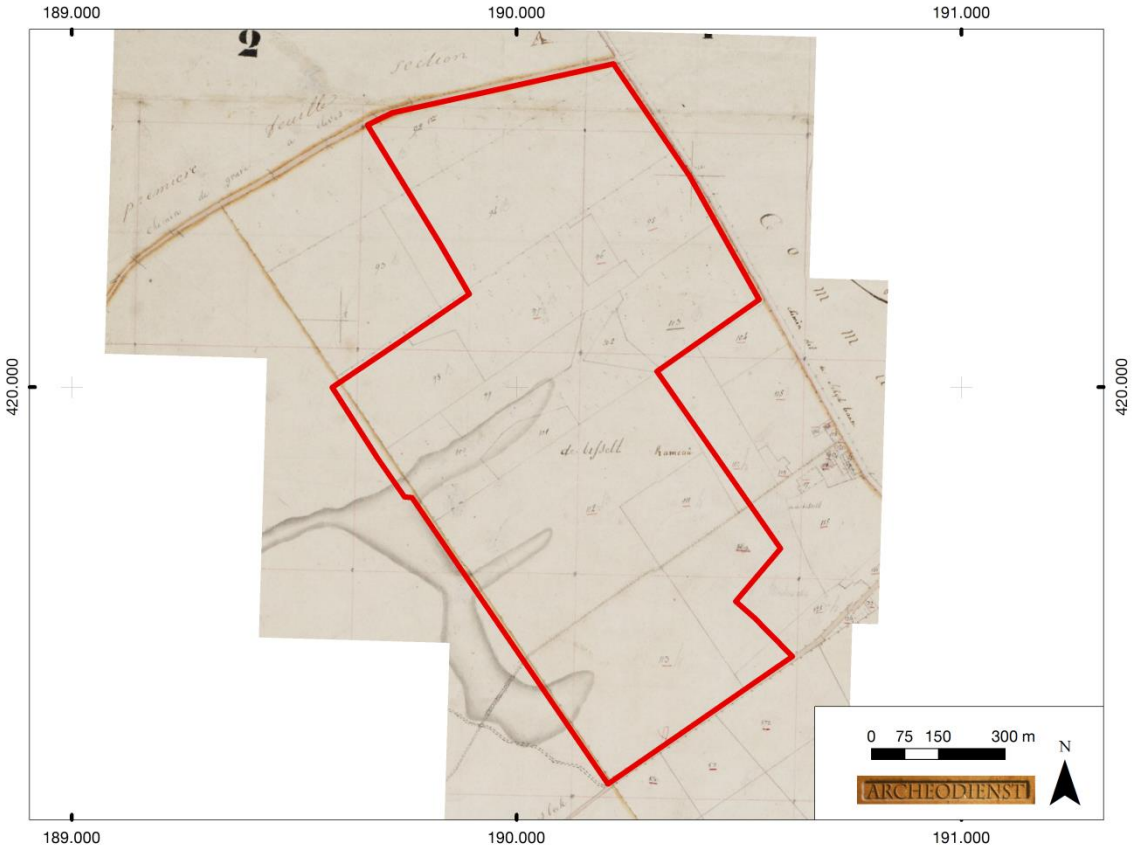

Fig. 2.5: Het plangebied op de kaart uit het begin van de 19e eeuw, kadastrale minuut (bron: www.watwaswaar.nl).

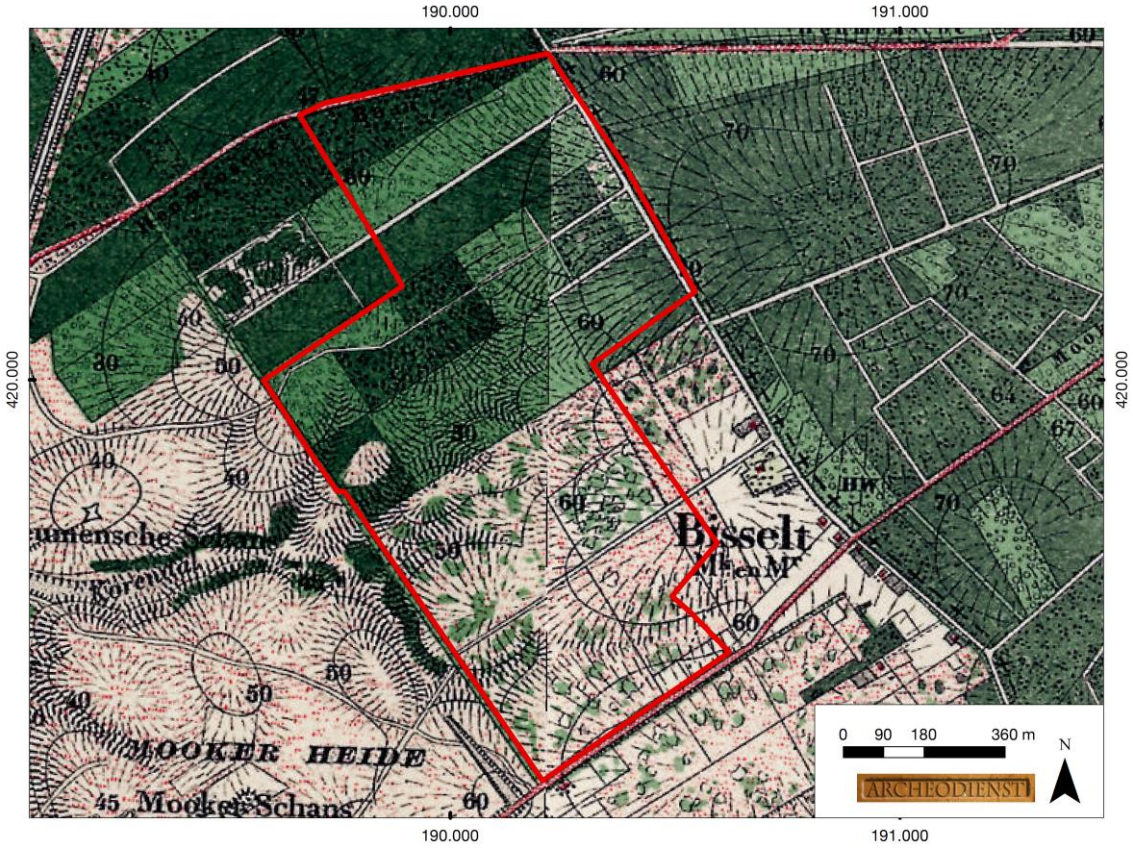

Fig. 2.6: Het plangebied op de kaart uit 1901-1910, Bonneblad (bron: http://tiles.arcgis.com).

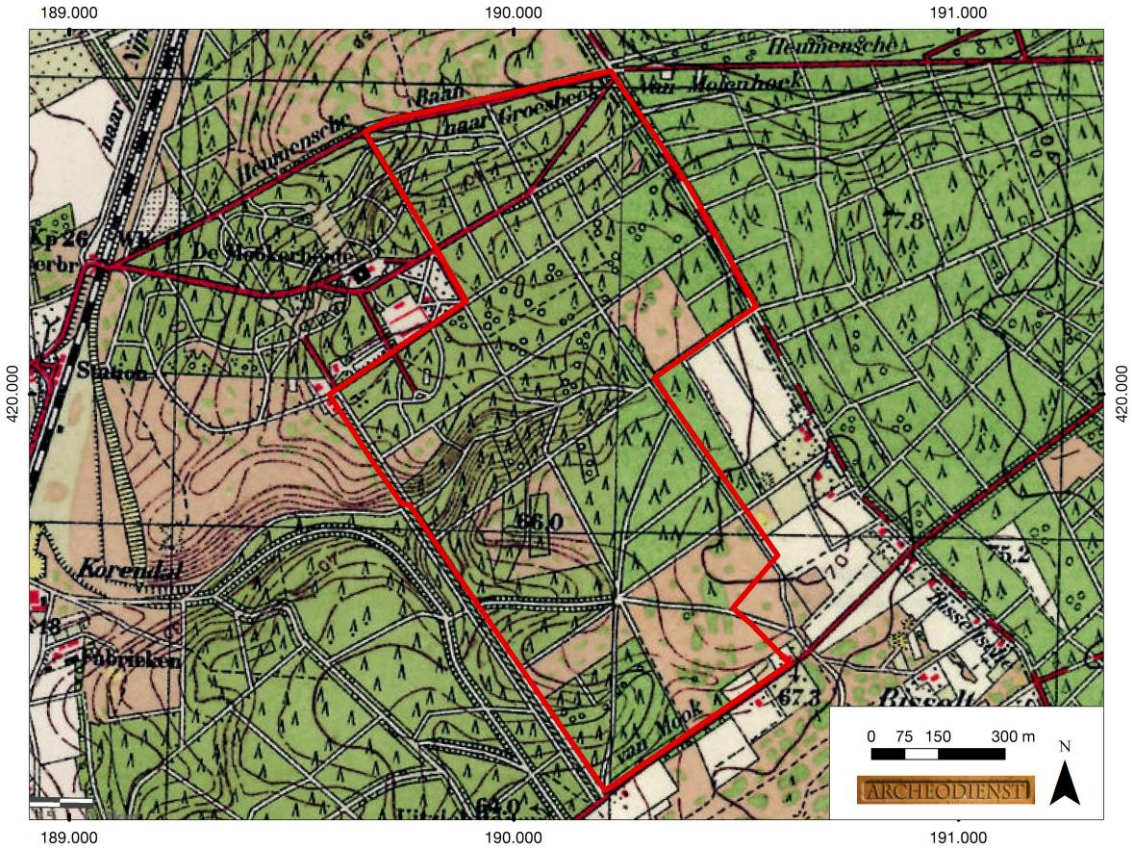

Fig. 2.7: Het plangebied op de historische kaart uit 1939 (bron: http://tiles.arcgis.com).

In het begin van de Tweede Wereldoorlog in juni 1940 eisten de Duitsers het jachtslot op en werd het een buitenverblijf voor de Waffen-SS. In september 1944 werd het jachtslot en buitenterrein overgenomen door de Amerikanen als tijdelijk krijgsgevangenkamp en diende het als verzamelpunt voor zweefvliegtuigenpiloten na de luchtlandingen. Aan het einde van de oorlog werd het munitiedepot ontruimd. Er zijn 20 treinwagons nodig om de 400 ton munitie af te voeren (http://liberationroute.nl).

De Mookerheide speelde niet alleen in de Tweede Wereldoorlog een rol maar ook in de Tachtigjarige Oorlog (1568 tot 1648). Op 13 april 1574 vocht het leger van de broers Lodewijk en Hendrik van Nassau hier tegen de Spaanse troepen (Fig. 2.8). De Slag op de Mookerheide kwam tragisch ten einde toen de twee broers en hun leger van 3000 man sneuvelden (www.natuurmonumenten.nl). Het dal dat in het plangebied aanwezig is, heeft mogelijk een rol gespeeld tijdens deze gevechten. Er wordt vermeld dat Lodewijk van Nassau zijn gedeelte van de ruiters in een dal heeft geplaatst, wegens de engte van het slagveld (http://www.geopaden.nl). Het dal ter plaatse van het plangebied kan goed zijn gebruikt als beschutte weg tussen de twee strategische punten van de schansen in.

Na de oorlog werden in dit gebied verdedingswerken gebouwd. Het betreft de Heumense Schans (Fig. 2.4, blauwe cirkel) en de Mookerschans (groene cirkel) die beiden ten westen van het plangebied liggen. De Heumense schans stamt waarschijnlijk uit de tweede helft van de 17e eeuw en heeft de vorm van een vijfpuntige ster. De Mookerschans stamt uit ongeveer dezelfde tijdsperiode, maar heeft juist een vierkante vorm, met 4 bastions op de hoeken, waar vandaan je alle richtingen op kon kijken. Nu ligt deze schans verborgen in het bos (www.natuurmonumenten.nl).

Fig. 2.8: Impressie van de Slag op de Mookerheide (bron: http://www.geschiedenislokaal024.nl).

Na de Tweede Wereldoorlog startten de zusters Dominicanessen van Bethanië in 1947 op het landgoed een klooster en een opvanghuis voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (www.natuurmonumenten.nl). Binnen het noordoostelijke deel van het plangebied werden hiervoor zes nieuwe panden neergezet. Nadat de zusters van Sint-Dominicus van Bethanië het jachtslot enkele tientallen jaren als klooster hadden gebruikt, werd landgoed Mookerheide in 1985 verkocht aan Natuurmonumenten. Sindsdien is het slot van Landgoed Mookerheide in erfpacht uitgegeven en in gebruik als hotel-restaurant (www.natuurmonumenten.nl).

Het landgoed rond het jachtslot Mookerheide is aangewezen als rijksbeschermde buitenplaats omdat de hoofdstructuur van het landgoed zoals dat in de vroege 20e eeuw werd gesticht in belangrijke mate nog herkenbaar is (www.atlasleefomgeving.nl). Daarbinnen zijn diverse losse elementen van de inrichting van het landgoed aangewezen als rijksmonument. In de eerder genoemde cultuurhistorische quickscan zijn aanbevelingen gegeven voor vervolgonderzoek voor een aantal elementen van het landgoed (Keunen 2016). Deze aspecten hebben geen archeologische consequenties. Wel wordt in het advies het archeologisch belang aangestipt van de karrensporen, de rug van onbekende herkomst en sporen uit de Tweede Wereldoorlog. Deze punten zijn dan ook opgenomen in het archeologische verwachtingsmodel (paragraaf 2.6) en het advies (paragraaf 3.3).

2.5 Bodemverstoring

Binnen het plangebied zijn geen bodemverontreinigingen, saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend waardoor archeologische resten mogelijk verloren zijn gegaan (www.bodemloket.nl).

De bodem kan bij de ontginning van de heide, de aanplant van het bos en inrichting van het landgoed (grootschalig) zijn verstoord. Daarnaast zal de bodem tot op bepaalde diepte zijn verstoord bij de bouw van de panden in het noordoostelijke deel van het plangebied in de jaren ’50. Het jachtslot zelf ligt buiten het plangebied.

Verder kunnen plaatselijk (diepe) bodemverstoringen in de vorm van sporen uit de Tachtigjarige Oorlog en Tweede Wereldoorlog (zie ook archeologische verwachting, paragraaf 2.6) voorkomen waarbij het potentiële archeologische niveau uit de prehistorie is aangetast.

2.6 Specifieke archeologische verwachting

Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Mook en Middelaar ligt het plangebied in een middelhoge verwachtingszone (Fig. 2.2). Deze verwachting zal in de onderstaande tekst worden toegelicht en op basis van het bureauonderzoek worden gespecificeerd en aangepast.

Het landschap heeft met name voor de prehistorische mens een belangrijke rol gespeeld in de keuze voor een bewoningslocatie. Het plangebied ligt op de stuwwal met in het westen de riviervlakte van de Maas. De ondergrond zal uit gestuwde grofzandige afzettingen bestaan, eventueel afgedekt met een dunne laag hellingafzettingen en/of dekzand. Gezien de ouderdom van de te verwachte afzettingen kunnen in het plangebied vindplaatsen aanwezig zijn vanaf het Midden-Paleolithicum tot en met de Nieuwe tijd.

Jager-verzamelaars uit het Midden-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum kozen als woon- en verblijfplaats vaak voor de hoger liggende terreingedeelten in het landschap, bij voorkeur in de buurt van open water. Water was een belangrijk gegeven, niet alleen voor het lessen van de dorst. Nabij water heerst er ook een grotere biodiversiteit wat de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel vergemakkelijkt. Archeologische vindplaatsen uit deze periode komen dus met name voor op overgangen van nat naar droog (de zogenaamde gradiëntzones). Vuursteenvindplaatsen worden gekenmerkt door een vuursteenspreiding aan het oppervlak en eventueel sporen in de vorm van ondiepe haardkuilen. De vuursteenartefacten kunnen vanaf het maaiveld worden verwacht als deze zijn opgeploegd. *In situ* vondsten en sporen worden onder de bovengrond aangetroffen vanaf de top van een eventueel aanwezige podzolbodem dan wel de C-horizont, voor zover deze niet is verploegd. Binnen het plangebied komen sterke gradiëntzones voor rondom de dalen die zijn uitgesleten in de stuwwal. Deze gradiëntzones gaan echter niet van een droog naar een nat landschap, want zowel de stuwwal als de dalen betreffen droge landschappen. Bovendien is een natuurlijke bron van water (Maas en beken) relatief ver weg. Op de (oude) verwachtingskaart van de gemeente is op basis hiervan indertijd dan ook grotendeels een lage verwachting toegekend aan het plangebied voor jager-verzamelaars. In de gemeente Mook en Middelaar zijn geen concrete sporen van kampementen aangetroffen. Wel zijn er enkele vuurstenen artefacten bekend die duiden op de aanwezigheid van bewoning in het Midden-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum zoals bijvoorbeeld bovenop de stuwwal ca. 460 m ten oosten van het plangebied (Verhoeven en Ellenkamp 2007). Hier is een vuurstenen kern gevonden op een relatief vlak gedeelte van de stuwwal. Dit plateau heeft op de verwachtingskaart een middelhoge verwachting toegekend gekregen waarvan een deel binnen het zuidoostelijke deel van het plangebied valt. Op basis van deze informatie wordt in dit bureauonderzoek grotendeels een lage verwachting aan het plangebied toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit het Midden-Paleolithicum tot en met Mesolithicum. Voor het zuidoostelijke deel geldt een middelhoge verwachting (Fig. 2.9, zwarte arcering).

Vanaf het Neolithicum ontstaan in onze streken de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire nederzettingen. In de beginperiode combineert men akkerbouw met het jagen en verzamelen, maar geleidelijk stapt men over naar akkerbouw en veeteelt. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen die vaak diep in de grond gefundeerd waren. Waterputten werden gegraven voor de watervoorziening terwijl in en nabij de nederzetting afvalkuilen werden gegraven om afval te begraven. Verder kunnen restanten van begravingen voorkomen, bijvoorbeeld in de vorm van kringgreppels en urnen. De sporen kunnen diep in de bodem reiken. De vondsten kunnen vanaf het maaiveld worden verwacht als deze zijn opgeploegd. *In situ* vondsten en sporen kunnen onder de bovengrond aangetroffen vanaf de top van een eventueel aanwezige podzolbodem dan wel de C-horizont, voor zover deze niet is verploegd. In de periode vanaf het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen heeft men een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden in de nabijheid van water, die geschikt waren voor akkerbouw. De dalen vormen geen geschikte bewonings- en akkerlocatie vanwege de steile hellingen (weinig vlak terrein), ongunstige afwatering en erosie (regenwater loopt bij hevige regenval van de plateaus via de hellingen naar het dal) en vermoedelijk grotendeels (sterk) grindige ondergrond. Bewoningssporen uit het Neolithicum zijn tot op heden nog niet in dit gebied gevonden. Op basis van de archeologische vondsten in de omgeving van het plangebied blijkt dat met name de zone van de gordeldekzandglooiing langs de voet van de stuwwal intensief bewoond is geweest in de periode Bronstijd – Romeinse tijd. Hoger op de stuwwal waar het plangebied ligt, zijn alleen enkele losse

vondsten gedaan. De enige duidelijke vindplaats ligt ten zuidoosten van het plangebied op het vlakkere deel van de stuwwal en betreft een grafveld bestaande uit grafheuvels, die vermoedelijk uit de Vroege-IJzertijd dateren. In de buurt van dat grafveld worden ook bewoningssporen uit deze periode verwacht. Grote delen van het plangebied, met uitzondering van de dalen, vormde een geschikte bewoningsplaats al heeft de zone aan de voet van de stuwwal op basis van de bekende vindplaatsen een aantrekkelijker gebied gevormd. Het historisch landgebruik als woeste grond (heide en bos) geeft ook aan dat het plangebied niet tot de beste landbouwgronden hoorde. Aan de hogere delen binnen het plangebied is daarom een middelhoge verwachting toegekend voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen (tot in de 13e eeuw). Aan de droge dalen is een lage verwachting toegekend. Vergelijking van het AHN-kaartbeeld met de geomorfologische kaart laat zien dat het dalsysteem op de geomorfologische kaart vrij globaal is weergegeven. De dalen zijn daarom voor de archeologische verwachtingskaart door middel van een AHN-analyse gescheiden van de hogere delen. Dit levert een gedetailleerder beeld op dan de gemeentelijke verwachtingskaart waarbij aan het complete gebied een middelhoge verwachting is toegekend (Fig. 2.9).

Vanwege de grote reliëfverschillen vormt het netwerk van droge dalen in het plangebied een opvallend landschappelijke element. Het is voorstelbaar dat de droge dalen zijn gebruikt als routes voor zowel dieren als mensen. Archeologisch gezien is dit moeilijk aan te tonen omdat een prehistorische (wandel)route en/of jachtactiviteiten vrijwel geen sporen nalaat. Verloren of (bewust) achtergelaten objecten, zoals een stenen bijl of pijlpunt, kunnen hiervoor een aanwijzing zijn.

Vanaf de Late-Middeleeuwen (vanaf de 14e eeuw) verandert het bewoningspatroon. Bewoning concentreert zich in dorpen, steden en bewoningsclusters. Rondom deze dorpen ligt het landbouwareaal dat instaat voor de voedselvoorziening van de inwoners. In deze periode is de landschappelijke ligging van het gebied niet meer doorslaggevend voor de locatiekeuze. Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied onderdeel was van de woeste gronden. In het begin van de 20e eeuw is het een landgoed geworden en is het grotendeels ingericht als (park)bos. Op basis hiervan is aan het plangebied een lage verwachting toegekend voor nederzettingsresten uit de Late-Middeleeuwen (vanaf de 14e eeuw) en de Nieuwe tijd. Wel zijn tijdens de cultuurhistorische analyse twee elementen binnen het plangebied ontdekt die mogelijk van archeologische waarde zijn. Een bundel karrensporen en een rug van onbekende herkomst.

Aandachtspunt voor dit gebied is dat er flink is gevochten in de Tachtigjarige Oorlog. Op de Mookerheide heeft een grote slag plaatsgevonden. Het dal in het plangebied kan vanuit strategisch oogpunt zijn gebruikt voor het verplaatsen van de troepen. In het plangebied en dan met name in het dal kunnen vondsten worden gedaan die samenhangen met de oorlog. Dit betreft meestal metalen objecten zoals munitie en wapens. Ook kunnen loopgraven zijn aangelegd en walletjes zijn opgeworpen. Maar ook uit de Tweede Wereldoorlog kunnen boven- en ondergrondse sporen worden verwacht (loopgraven, bomkraters, schutterputten e.d.).

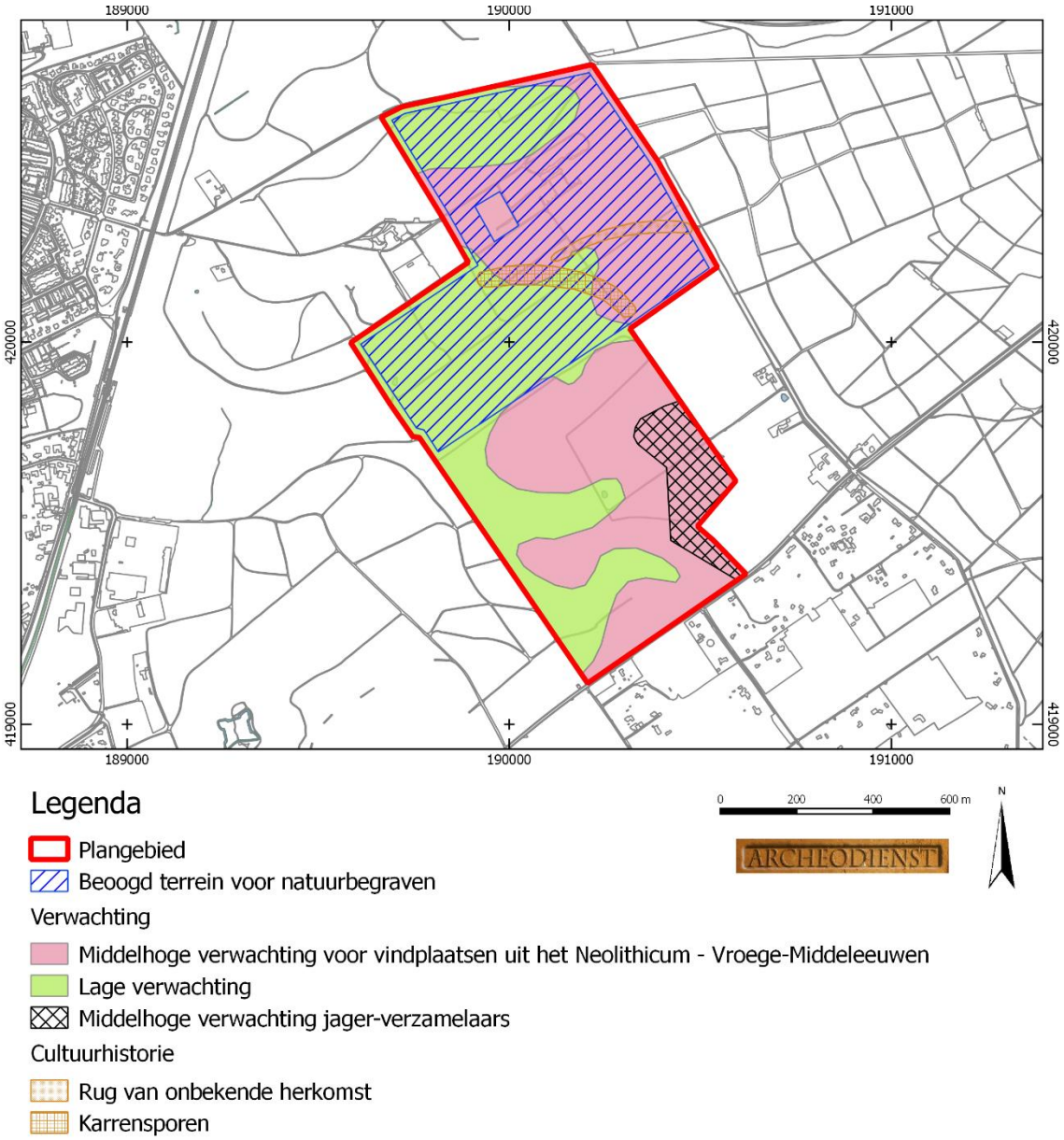

Fig. 2.9: Archeologische verwachtingskaart van het plangebied op basis van het bureauonderzoek.

3 Conclusie en advies

3.1 Inleiding

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek was het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied. In paragraaf 3.2 wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen zoals die voorafgaand aan het onderzoek zijn geformuleerd. In paragraaf 3.3 wordt een advies gegeven ten aanzien van archeologisch vervolgonderzoek.

3.2 Conclusies / beantwoording van de onderzoeksvragen

- Wat is naar verwachting de opbouw van de ondergrond en zijn er aanwijzingen voor of gegevens bekend over bodemverstoringen?

  De natuurlijke ondergrond zal uit gestuwde grofzandige afzettingen bestaan, eventueel afgedekt met een dunne laag hellingafzettingen en/of dekzand. In het zand zijn holtpodzolgronden ontwikkeld. Afhankelijk van de bodembewerking die heeft plaatsgevonden bij de ontginning en de aanplant van het bos kan het bodemprofiel nog (deels) intact zijn.

- Worden in het plangebied archeologische vindplaatsen verwacht?

  Op de hogere delen in het plangebied kunnen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Aan deze zones is een middelhoge verwachting toegekend. Aan de droge dalen binnen het plangebied is een lage verwachting toegekend. Losse vondsten in de droge dalen die door prehistorische bewoners uit de omgeving zijn achtergelaten kunnen echter niet worden uitgesloten.

- Wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

  In het zuidoostelijke deel van het plangebied kunnen vuursteenvindplaatsen voorkomen uit het Midden-Paleolithicum tot en met Mesolithicum maar ook resten van latere landbouwende samenlevingen vanaf het Neolithicum. De verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen geldt voor ruim de helft van het oppervlak van het plangebied. Dit zijn de hogere vlakkere delen van de stuwwal. De vindplaatsen kunnen in grootte variëren van enkele vierkante meters (vuursteenvindplaatsen) tot meer dan een hectare (nederzettingen en grafvelden). Het potentiële archeologische niveau wordt onder de huidige bovengrond verwacht in de top van de oorspronkelijke podzolbodem en/of C-horizont.
  Tijdens de cultuurhistorische analyse zijn twee elementen binnen het plangebied ontdekt die mogelijk van archeologische waarde zijn. Een bundel karrensporen en een rug van onbekende herkomst.
  Daarnaast is het plangebied aangemerkt als aandachtsgebied voor vondsten uit de Tachtigjarige Oorlog en Tweede Wereldoorlog.
  Het is voorstelbaar dat de droge dalen zijn gebruikt als routes voor zowel dieren als mensen. Archeologisch gezien is dit moeilijk aan te tonen omdat een prehistorische (wandel)route en/of jachtactiviteiten vrijwel geen sporen nalaat. Verloren of (bewust) achtergelaten objecten, zoals een stenen bijl of pijlpunt, kunnen hiervoor een aanwijzing zijn.

- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen graafwerkzaamheden?

  Wanneer binnen de middelhoge verwachtingszone in het plangebied graafwerkzaamheden gaan plaatsvinden die dieper reiken dan 40 cm dan kunnen eventueel aanwezige archeologische resten verloren gaan. In de lage verwachtingszone is de kans klein dat een vindplaats aanwezig is en worden er geen archeologische resten bedreigd.

3.3 Advies

Op basis van de archeologische verwachting die in het bureauonderzoek is opgesteld, valt ca. 25 hectare van de beoogde natuurbegraafplaats binnen de middelhoge archeologische verwachtingszone (Fig. 2.9, roze vlak met blauwe arcering). In deze zone vormen bodemingrepen dieper dan 40 cm beneden maaiveld een bedreiging voor het archeologische bodemarchief.

In eerste instantie wordt een verkennend booronderzoek geadviseerd in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Vanwege het grote oppervlak van het terrein wordt voorgesteld om te beginnen met een kleinschalig verkennend booronderzoek waarbij verspreid over het gebied vijf 'proeflocaties' worden geselecteerd waar boringen worden gezet. De proeflocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en worden op basis van historisch kaartmateriaal op representatieve percelen geplaatst. Per proeflocatie worden 5 boringen gezet en wordt één profielputje gegraven om het bodemprofiel nader te bekijken. Voorafgaand aan de uitvoering van het onderzoek zal een Plan van Aanpak met boorplan ter beoordeling worden voorgelegd aan de gemeente. Wanneer sprake is van grootschalige omzetting van de bodem op de Mookerheide ten gevolge van de ontginning en/of bosaanplant zal dit uit de boorresultaten van de proeflocaties blijken. Als sprake is van een wisselende bodemopbouw waarbij ook (deels) intacte bodemprofielen worden aangetroffen, zal worden opgeschaald naar een gebiedsdekkend (boor)onderzoek. De strategie hiervoor zal aan de hand van de resultaten van de proeflocaties worden bepaald.

Dhr. L. Keunen (projectleider cultuurhistorie bij RAAP) heeft ter aanvulling op de cultuurhistorische analyse nader gekeken naar de verwachte karrensporen binnen het plangebied. De route lijkt al op de topografisch-militaire kaart uit ca. 1850 n. Chr. te staan, hoewel dan nog iets zuidelijker. De route eindigt bij de plek van de grindkuil. De karrensporen kunnen dus relatief oud zijn maar duidelijk is wel het lokale (en dus niet bovenlokale) belang. Hij buigt af vóór de oude grens en stopt plotseling. In combinatie met het feit dat de archeologische technieken relatief beperkt zijn als het om onderzoek naar karrensporen gaat (in Nederland is daar geen traditie in) en de hoeveelheid informatie die uit een profiel gehaald zou kunnen ook beperkt is (eventueel spoorbreedte van het vervoermiddel), adviseert dhr. Keunen geen (archeologisch) vervolgonderzoek ten aanzien van de karrensporen.

In de cultuurhistorische analyse wordt aanbevolen om de nadere waardenstelling van de rug van onbekende herkomst te integreren in het archeologisch onderzoek. Door middel van een booronderzoek kan meer worden vastgesteld over de significantie: gaat het om een natuurlijk fenomeen of een door mensen opgeworpen wal, bijvoorbeeld als aardlichaam voor een weg, zoals onlangs in het nabije Kleve is aangetroffen (Keunen 2016).

Het advies is om de boringen ter plaatse van de rug mee te nemen tijdens het onderzoek op de proeflocaties. Het voorstel is om een boorraai loodrecht over de rug uit te voeren. De rug heeft een breedte van ca. 28 m. Met een boorafstand van 7 m kan de bodemopbouw van de rug door middel van 5 boringen (aan de voet, op de helling en de top) in kaart worden gebracht.

Voor de lage verwachtingszones wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd omdat de kans klein is dat hier een archeologische vindplaats aanwezig is. Eventuele losse vondsten kunnen niet door systematisch archeologisch onderzoek in kaart worden gebracht omdat de vondstdichtheid laag is en niet gelijkmatig verspreid over een bepaald gebied/locatie. Dergelijke vondsten zijn toevalsvondsten. Archeodienst wijst hierbij op de meldingsplicht voor archeologische vondsten (zie laatste alinea).

Voor de middelhoge verwachtingszone in het zuidelijke deel van het plangebied is vooralsnog geen vervolgonderzoek nodig omdat dit gedeelte geen onderdeel gaat uitmaken van de natuurbegraafplaats. Mochten hier in de toekomst wel graafwerkzaamheden worden gepland die dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld dan is vervolgonderzoek noodzakelijk.

De bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar) heeft de resultaten van dit onderzoek laten beoordelen en kan instemmen met de conclusies en het advies.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van het raadplegen van bronnen, kan op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet met zekerheid gegarandeerd worden. Indien bij graafwerkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen dienen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister gemeld te worden. In de praktijk verdient het de aanbeveling de gemeente hierover in te lichten.

Literatuur

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989[2] (1966): *Systeem van de bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen

Berendsen, H.J.A. 2005: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004: *De vorming van het land; Inleiding in de geologie en de geomorfologie*, Assen.

Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems, versie 3.3.* Gouda.

Kadaster, 2014: *Topografische kaart 1: 10.000*, Apeldoorn.

Keunen, L.J., 2016: *Cultuurhistorische quickscan i.v.m. het aanleggen van een natuurbegraafplaats op de Mookerheide (gem. Mook en Middelaar).* Raap-adviesdocument 806.

Mulder, E.F.J. de/M.C. Geluk/I.L. Ritsma/W.E. Westerhof/T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen.

NEN (Nederlands Normalisatie Instituut), 1990: *NEN-5104:1989 NL, Classificatie van onverharde grondmonsters.* Nederlands Normalisatie Instituut, Delft.

RAAP 2012: *Archeologische Beleidskaart Gemeente Mook en Middelaar.* RAAP-adviesdocument 531.

Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel: een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg.* Eisma/ Stichting Maaslandse Monografieën, Leeuwarden/Maastricht.

Stichting voor Bodemkartering, 1976: *Toelichting op de Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad 45 Oost 's-Hertogenbosch en 46 West en Oost Vierlingsbeek.* Wageningen.

Verhoeven, M., G.R. Ellenkamp, 2007: *Op een terras langs de Maas: een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeenten Gennep, Mooi en Middelaar en Bergen. Deelrapport I: de archeologische verwachtings- en advieskaart.* RAAP-rapport 1644, Weesp.

Water, A.E.M. van de/ F.P. Kortlang, 2011: *Nota Archeologiebeleid Mook en Middelaar; De implementatie van de West op de archeologische monumentenzorg in het gemeentelijke beleid.* ArchAeO-rapport 1102, Eindhoven.

Websites
http://www.ahn.nl (Actueel Hoogtebestand van Nederland)
http://bagviewer.kadaster.nl/ (Basisregistraties Adressen en Gebouwen viewer)
http://www.watwaswaar.nl (diverse historische kaarten)
https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/(diverse kaarten, waaronder IKAW en AMK)
http://www.bodemloket.nl (Bodemloket)
http:// www.nitg.tno.nl (Geologische Overzichtskaart van Nederland Schaal 1:600.000)
http://www.ruimtelijkeplannen.nl/ (Bestemmingsplannen)
http://www.limburg.nl
http://www.natuurmonumenten.nl
http://liberationroute.nl

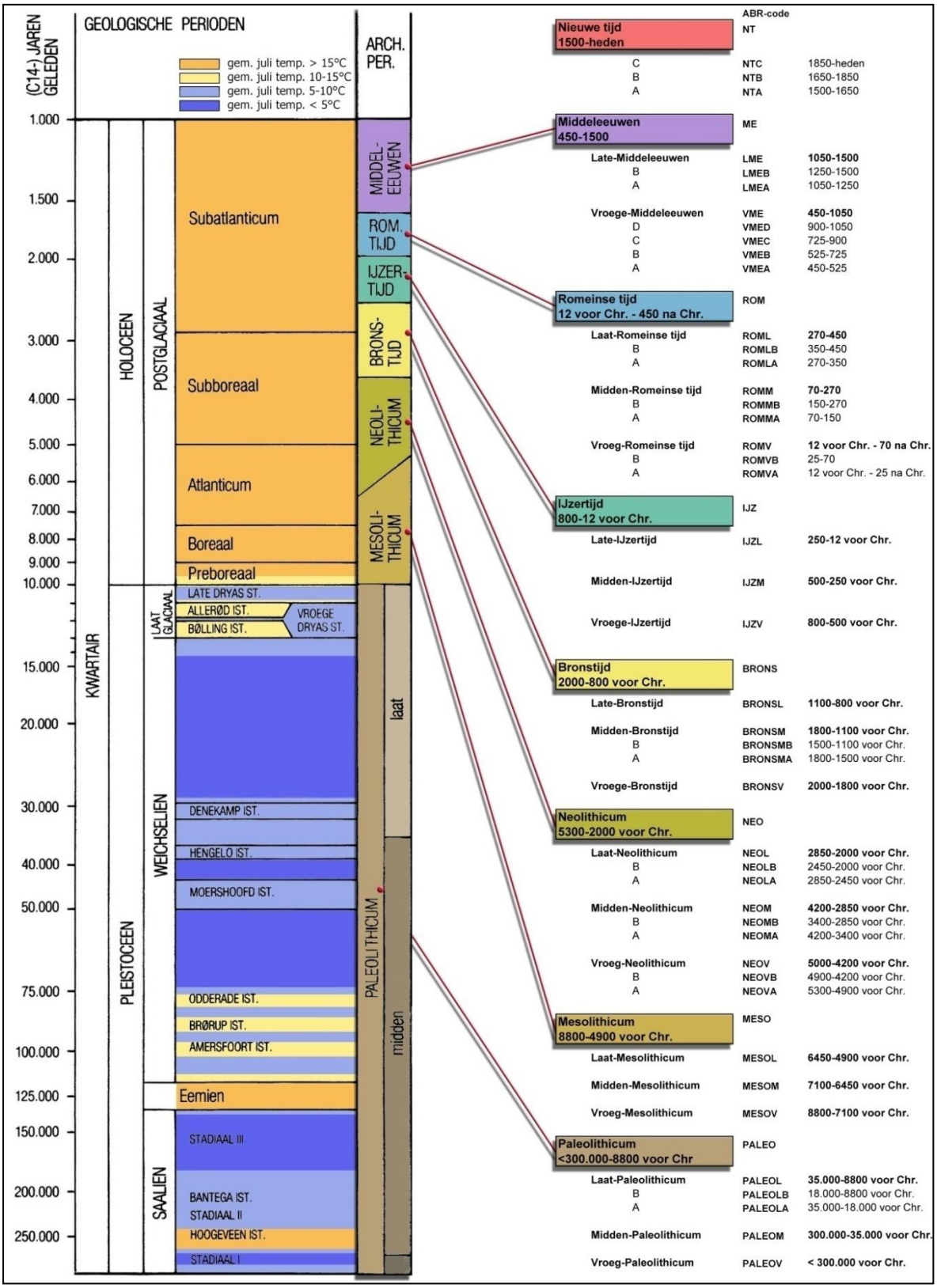
Lijst van afbeeldingen

Fig. 1.1: Het plangebied op de topografische kaart (bron: kadaster 2011). 5
Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl). 8
Fig. 2.2: Het plangebied op de beleidskaart van de gemeente Mook en Middelaar (Bron: RAAP 2012). 9
Fig. 2.3: Inventarisatie van het waardevolle cultuurhistorische reliëf in het terrein. Legenda: paars = historische winningskuilen, roodbuine stippels = karrensporen, bruine arcering = rug van onbekende herkomst, bruine lijn = aarden wal, geel = 'waterbak' nabij de meerstammige beuken, zwarte strepen = betonnen poortpalen aan de westelijke uiteinde van het droogdal (bron: Keunen 2016). 11
Fig. 2.4: Het plangebied op de topografische militaire kaart uit 1830 – 1850 (bron: www.watwaswaar.nl). 12
Fig. 2.5: Het plangebied op de kaart uit het begin van de 19e eeuw, kadastrale minuut (bron: www.watwaswaar.nl). 13
Fig. 2.6: Het plangebied op de kaart uit 1901-1910, Bonneblad (bron: http://tiles.arcgis.com). 13
Fig. 2.7: Het plangebied op de historische kaart uit 1939 (bron: http://tiles.arcgis.com). 14
Fig. 2.8: Impressie van de Slag op de Mookerheide (bron: http://www.geschiedenislokaal024.nl). 15
Fig. 2.9: Archeologische verwachtingskaart van het plangebied op basis van het bureauonderzoek. 18

Lijst van tabellen

Tab. 2.1 Overzicht van de monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen binnen een straal van 500 m rondom het plangebied. 10

Bijlage 1: Periodentabel

Bijlage 2: Verklarende woordenlijst

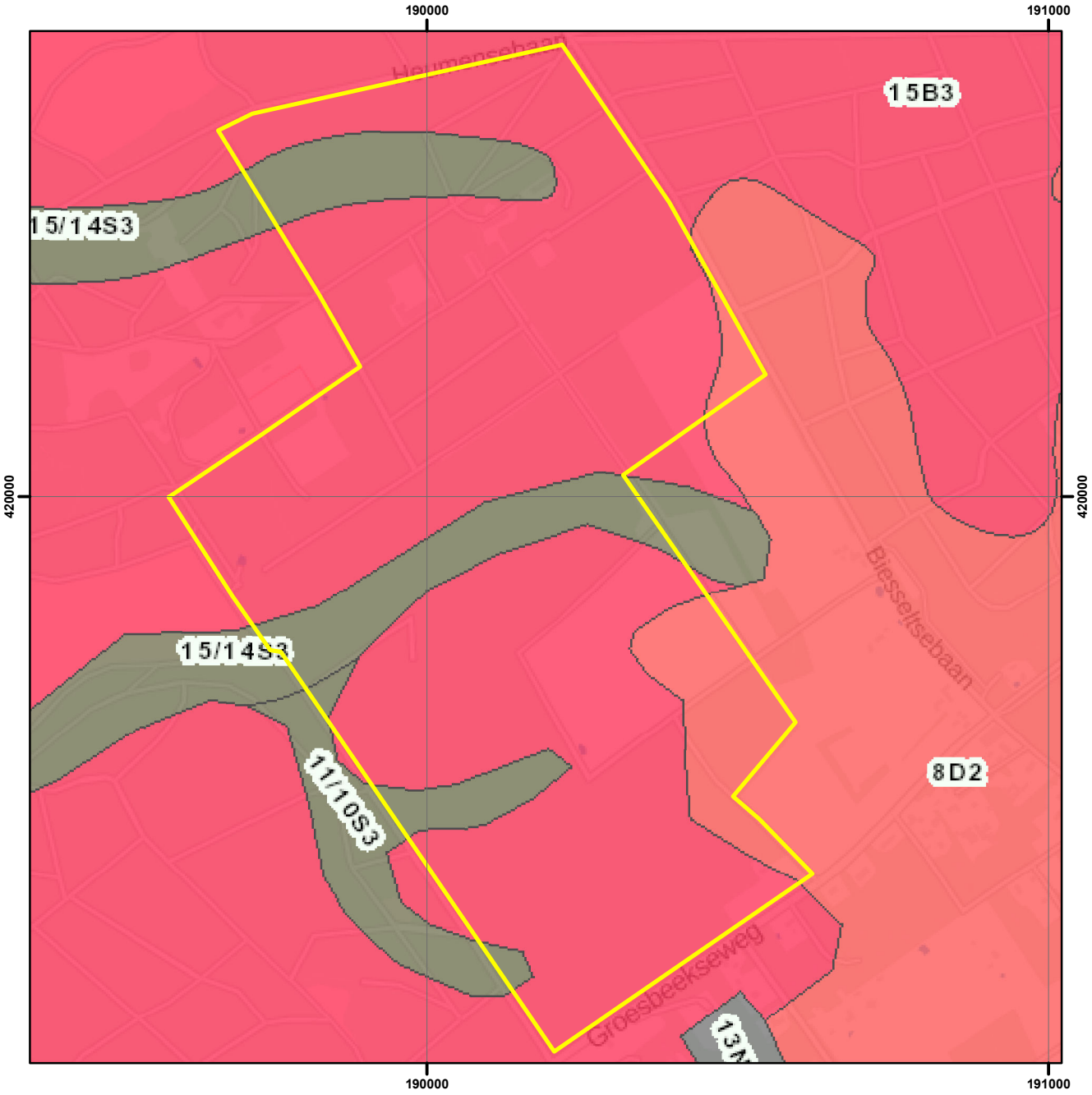
^{14}C-datering	(ook wel C14- of C14-datering) Bepaling van gehalte aan radio-actieve koolstof ^{14}C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ^{14}C-ouderdom kan worden afgeleid. Wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de mogelijke afwijking (standaarddeviatie).
A-horizont	Een minerale of venige horizont waarin de organische stof vrijwel geheel is omgezet in humus.
antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen veroorzaakt/gemaakt).
ARCHIS-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (ARCHIS).
artefact	Alle door de mens vervaardigde of gebruikte voorwerpen.
B-horizont	Inspoelingshorizont van kleimineralen (Bt), humus (Bh) en/of ijzer- en aluminiumoxiden (Bs) uit hoger gelegen horizonten. Verwering-/verbruiningshorizont (Bw).
bioturbatie	Verstoring van de oorspronkelijke bodemstructuur en/of transport van materiaal door plantengroei en dierenactiviteiten.
brikgronden	Bodems met een inspoeling van kleimineralen (briklaag). Deze bodems mogen niet voldoen aan de eisen van een veengrond, podzolgrond of dikke eerdgrond.
buitendijks	Gronden die aan de rivierzijde van een dijk liggen. In het buitendijkse gebied liggen de uiterwaarden.
C-horizont	Horizont waarbij het moedermateriaal vrijwel niet is veranderd door bodemvormende processen, met uitzondering van processen als direct gevolg van grondwater.
conservering	Mate waarin grondsporen, anorganische en organische archeologische resten bewaard zijn.
crevasse	Doorbraakgeul door een oeverwal.
dagzomen	Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.).
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek'.
dikke eerdgronden	Bodem, niet een veengrond, met een niet vergraven A-horizont dikker dan 50 cm. Dit zijn enkeerdgronden in zandgronden en tuineerdgronden in kleigronden.
edelmanboor	Een handboor voor bodemonderzoek.
eerdgronden	Bodems met een minerale eerdlaag (A-horizont van een bepaalde dikte en humusfractie), zonder een briklaag en zonder tekenen van podzolisering.
E-horizont	Uitspoelingshorizont van kleimineralen (bij brikgrond) of ijzer- en aluminiumoxiden en/of humus (podzol).
enkeerdgronden	Dikke eerdgrond (laag met donkere, min of meer rulle grond, met an- en organische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens (ook wel essen genoemd).
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
esdek	Dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen.
ex situ	Achtergebleven op andere plaats dan waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
fluviatiel	Door rivieren gevormd, afgezet.
fluvioglaciaal	Door stromend water (afkomstig van landijs) onder glaciale omstandigheden afgezet.
fluvioperiglaciaal	Door stromend water onder periglaciale omstandigheden afgezet.
gaafheid	Mate van (fysieke) verstoring van de bodem, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang).
genese	Wording, ontstaan.
grondmorene	Mengsel van zand, klei en stenen. Ontstaan door het uitsmelten van puin, dat in het landijs aanwezig is, en door deformatie van materiaal onder het ijs. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste ijstijd: ca. 11755 jaar geleden tot heden).
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemkunde.
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem.
ijzeroer	IJzeroxidehydraat, een ijzererts dat vooral in vlakke landstreken, in dalen en moerassige gebieden op geringe diepte voorkomt.
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
inhumatie	Begraving met niet gecremeerd menselijk bot.
interstadiaal	Een warmere periode tijdens een glaciaal.
kom	Laag gebied waar na overstroming van een rivier vaak water blijft staan en klei kan bezinken.
kronkelwaard	Deel van een stroomgebied omgeven - en grotendeels opgebouwd - door een meander.
kwel	Door hydrostatische druk aan het oppervlakte treden van grondwater.
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden.
leemgrond	Grondsoort met minder dan 25% silt.
lithologie	Wetenschap die zich bezighoudt met de beschrijving en het ontstaan van de sedimentaire gesteenten.
löss	Eolisch (=wind-)a afzetting van fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
lutum	Kleideeltjes.
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes).
meanderen	(van rivieren of beken) Zich bochtig door het landschap slingeren.
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.
oxidatie	Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen).
plaggendek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht.
plangebied	Gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen.
Pleistoceen	Voorlaatste tijdperk (ca. 2.600.000 jaar tot 11.755 jaar voor Chr).
Pleniglaciaal	Midden-Weichselien (ca. 75.000 tot 14.700 jaar voor Chr.).
podzolgronden	Bodems met duidelijke tekenen van inspoeling van humus en/of ijzer- en alluminiumoxiden. Deze bodems mogen niet voldoen aan de eisen van een veengrond of een dikke eerdgrond.
pollenanalyse	De bestudering van fossiele stuifmeelkorrels en sporen waardoor een beeld van de vegetatiegeschiedenis gevormd kan worden. Uit de vegetatiegeschiedenis kan het klimaat worden gereconstrueerd (ook wel palynologie genoemd).
potstal	Uitgediepte veestal.
Prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven (voor de jaartelling').
rivierduin	Door uitstuiving uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom).
Saaliën	Voorlaatste ijstijd (ca. 370.000 tot 130.000 jaar voor Chr).
silt	Fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm.
site	Plaats waar in het verleden menselijke activiteit heeft plaatsgevonden.
slak	Steenachtig afval van metaal- of glasproductie.
solifluctie	Het hellingafwaarts bewegen van met water verzadigd verweringsmateriaal, o.a. bij permafrost (een permanent bevroren ondergrond).
stadiaal	Een relatief koudere periode in een Glaciaal.
strang	Een nevengeul van een rivier binnen een uiterwaard.
stratigrafie	Opeenvolging van lagen in de bodem.
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaard-afzettingen, al dan niet met restgeul(en).
stroomrug	Oude rivierloop die als een rug in het landschap zichtbaar is (al dan niet ontstaan door inklinking van het komgebied).
structuur	Meerdere met elkaar in ruimte, tijd en functioneel opzicht samenhangende sporen.
stuwwal	Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten.
terras (rivier-)	Door een rivier verlaten en daarna versneden dalbodem.
vaaggronden	Restgroep in de bodemkunde. Bodems die niet voldoen aan eisen van een veengrond, podzolgrond, brikgrond of eerdgrond.
veengronden	Bodems die binnen 80 cm van het maaiveld voor de meerderheid bestaan uit moerig materiaal (veen).
verbruining	Proces van bodemvorming waarbij de bodem egaal (roest)bruin van kleur wordt.
vindplaats	Ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt.
Vroeg-glaciaal	Vroeg-Weischselien (ca. 115.000 en 75.000 jaar voor Chr.).
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.
zavel	Grondsoort die tussen 8 en 25% lutum bevat en voor meer dan 50% uit zand bestaat. Benaming op de bodemkaart voor zandige kleiën. (Kz1 t/m Kz3).
zeldzaamheid	Mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied.

Bijlage 3: Afkortingenlijst

afkorting	betekenis	afkorting	betekenis
..1	zwak	Ks1	klei zwak siltige
..2	matig	Ks2	klei matig siltige
..3	sterk	Ks3	klei sterk siltige
..4	uiterst	Ks4	klei uiterst siltige
..g1	zwak grindig	KWARTS	Kwartsiet
..g2	matig grindig	Kz1	klei zwak zandig
..g3	sterk grindig	Kz2	klei matig zandig
..h1	zwak humeus	Kz3	klei sterk zandig
..h2	matig humeus	**L**	leem
..h3	sterk humeus	l	licht
AD	Anno Domini (datering na Christus)	LBK	Lineaire bandkeramiek
afb.	afbeelding	LEE	Leer
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland	LIN	Lineair
AMK	Archeologische Monumenten Kaart	Lz1	leem zwak zandig
AMS	directe C14-meting	Lz3	leem sterk zandig
AMZ	Archeologische Monumenten Zorg	**m**	meter
ARCHIS	Archeologisch Informatie Systeem	m²	vierkante meter
art.	artikel	MA	Master of Arts
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijving	MC14	monster voor C14-datering
AW	Aardewerkconcentratie	MFE	ijzermonster
AWG	gedraaid	MFOS	fosfaatmonster
AWH	handgevormd	mg	matig gesorteerd
BC	Before Christ (datering voor Christus)	MHK	houtskoolmonster
BE	Beige	MHT	houtmonster
bijv.	bijvoorbeeld	MICRO	micromorfologisch onderzoek
BL	Blauw	MLIT	lithologisch monster
blz	bladzijde	mm	millimeter
BOT	Bot	Mn	mangaan
BP	Before Present (datering t.o.v. 'heden', zijnde 1950)	MP	pollenmonster
BR	Bruin	mp	meetpunt
BS	Baksteen	MPF	botanisch monster
BTO	Onverbrand bot	MSc	Master of Science
BTV	Verbrand bot	MTL	metaal
BV	Bouwvoor	mv	maaiveld (het landoppervlak)
C14	Koolstofdatering	MZF	zoölogisch monster, 0,25 mmm
CA	kalk	**n**	nee
ca.	circa	N	noord
CAA	Centraal Archeologisch Archief	NAP	Normaal Amsterdams Peil
CAD	Computer-aided Drafting (of Design)	NEN	Nederlandse Norm
CCvD	Centraal College van Deskundigen	nr.	nummer
Chr.	Christus	NV	Natuurlijke verstoring
CHW	Cultuur-Historische Waardenkaart	**O**	oost
CIS	Centraal Informatie Systeem	o.a.	onder andere
cm	centimeter	OD	ouder dan
CMA	Centraal Monumenten Archief	OR	Oranje
con	concreties	ORG	Organisch
CRI	Crinoiden kalk	OX	oxidatie
CvAK	College	**PA**	Paars
d	donker	pag.	pagina
DAO	Definitief Archeologisch Onderzoek	plr	plantenresten
drs.	doctorandus	pu	puin
e.d.	en dergelijke	PvA	Plan van Aanpak
e.v.	en verder	PvE	Programma van Eisen
et al.	et alii (en anderen)	RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
etc.	etcetera	RD	Rijksdriehoek systeem
FE	ijzer/oer		(landelijk coördinatensysteem)
FeO2	roest (ijzeroxide)	REC	Recente verstoring
FF	Fosfaat	RI	riet
FG	Fysisch Geograaf/ Fysische Geografie	RO	Rood
Fig.	Figuur	RZ	Roze
G	Grind	**S**	silt
GE	Geel	s	spoor
gem.	gemiddeld	sch	schelpenresten
gew.	gewicht	sg	slecht gesorteerd
GEWICHT	gewicht	SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsboring Bodembeheer
gg	goed gesorteerd	SLK	(produktie-) slakken
GIS	Geografisch Informatie Systeem	sph	sphagnum
GLS	Glas	Stiboka	Stichting voor Bodemkartering
GN	Groen	STN	natuursteen
GPS	Global Positioning System	**tab.**	tabel
GR	Grijs	tel.	telefoon
GW	grondwater	temp	temperatuur
Gs	grind siltig	TEX	Textiel
Gz1	grind zwak zandig	TOU	Touw
Gz2	grind matig zandig	**V**	Veen
Gz3	grind sterk zandig	v	vondst
Gz4	grind uiterst zandig	Vk1	veen zwak kleiig
h	humeus	Vk3	veen sterk kleiig
ho	hout	VKL	Huttenleem/verbrande leem
h1	zwak humeus	Vm	veen mineraalarm
h2	matig humeus	vnr	vondstnummer
h3	sterk humeus	VST	Vuursteen
ha	hectare	Vz1	veen zwak zandig
HK	Houtskool	Vz3	veen sterk zandig
HL	Hutteleem	**W**	west
HT	Hout	WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
HU	Humus	WI	Wit
id	identiek aan	WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden	wo	wordtelrest
INDET	Ondetermineerbaar	X(XX)	onbekend
ing.	ingenieur	**Z**	zand
IVO	Inventariserend Veldonderzoek	Z	zuid
IVO-K	Inventariserend Veldonderzoek, karterende fase	Z1	zand uiterst fijn
IVO-O	Inventariserend Veldonderzoek Overig	Z2	zand zeer fijn
IVO-P	Inventariserend Veldonderzoek Proefsleuven	Z3	zand matig fijn
IVO-V	Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase	Z4	zand matig grof
J	ja	Z5	zand zeer grof
JD	jonger dan	Z6	zand uiterst grof
K	klei	zg	zegge
k	kolom	Zk	zand kleiig
KBW	Bouwkeramiek	Zs1	zand zwak siltig
KER	keramiek	Zs2	zand matig siltig
KI	Kiezel	Zs3	zand sterk siltig
km	kilometer	Zs4	zand uiterst siltig
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	ZW	Zwart

Bijlage 4: Geomorfologische kaart

Geomorfologische kaart

Legenda

- Plangebied
- Hoge stuwwal
- Stuwwalplateau
- Droog dal al dan niet bedekt met dekzand of löss
- Groeve

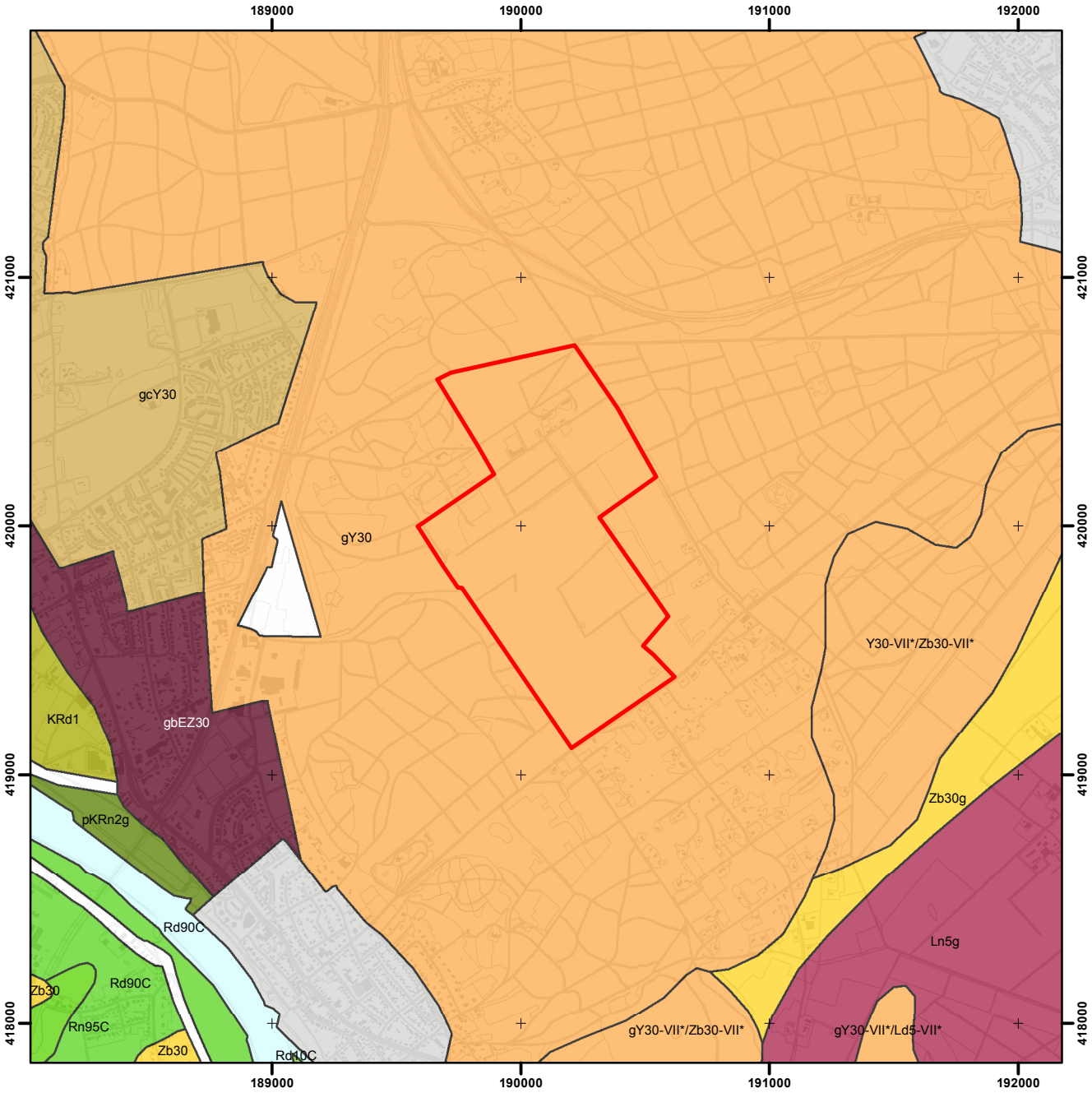
N

ARCHEODIENST

0 130 260 520 m

Bijlage 5: Bodemkaart

Bodemkaart

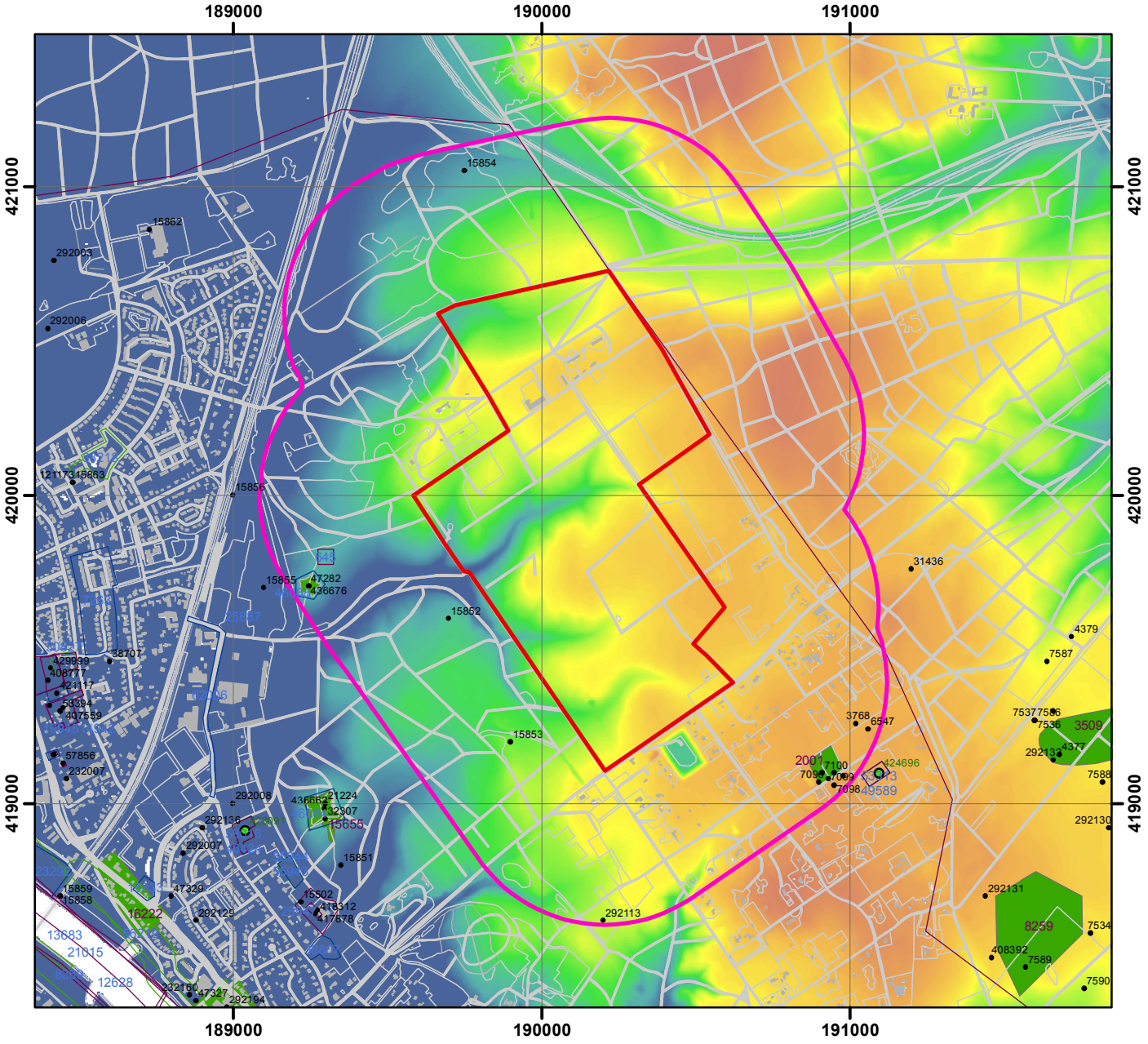

Legenda

	Plangebied	
	Y30	Holtpodzolgronden; grof zand
	cY30	Loopodzolgronden; grof zand
	bEZ30	Hoge bruine enkeerdgronden; grof zand
	Zb30	Vorstvaaggronden; grof zand
	Rn95C	Kalkloze poldervaaggronden; zware zavel en lichte klei
	KRd1	Oude Ooivaaggronden, lichte zavel
	Ln5	Poldervaaggronden; zandige leem in situ
	Rd90C	Kalkloze ooivaaggronden; zware zavel en lichte klei
	pKRn2	Oude leek-/woudeerdgronden; zware zavel
	Rd10C	Kalkloze ooivaaggronden; lichte zavel
	- AfGrav -	Afgegraven
	- Water -	water
	- Bebouw -	Bebouwing
	- Dijk -	Dijk
	g.../...g	grof zand en/of grind in de ondergrond

Bijlage 6: Archeologische informatie

Archeologische Informatie

Legenda

- Plangebied

Waarnemingen

- Waarnemingen

Waarneming met datering

- Paleolithicum
- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Nieuwe tijd

Vondstmeldingen

- Vondstmeldingen

Onderzoeksmeldingen

- Bureauonderzoek
- Booronderzoek
- Gravend onderzoek

Monumenten

- Archeologische waarde
- Hoge archeologische waarde
- Zeer hoge archeologische waarde
- Zeer hoge archeologische waarde, beschermd

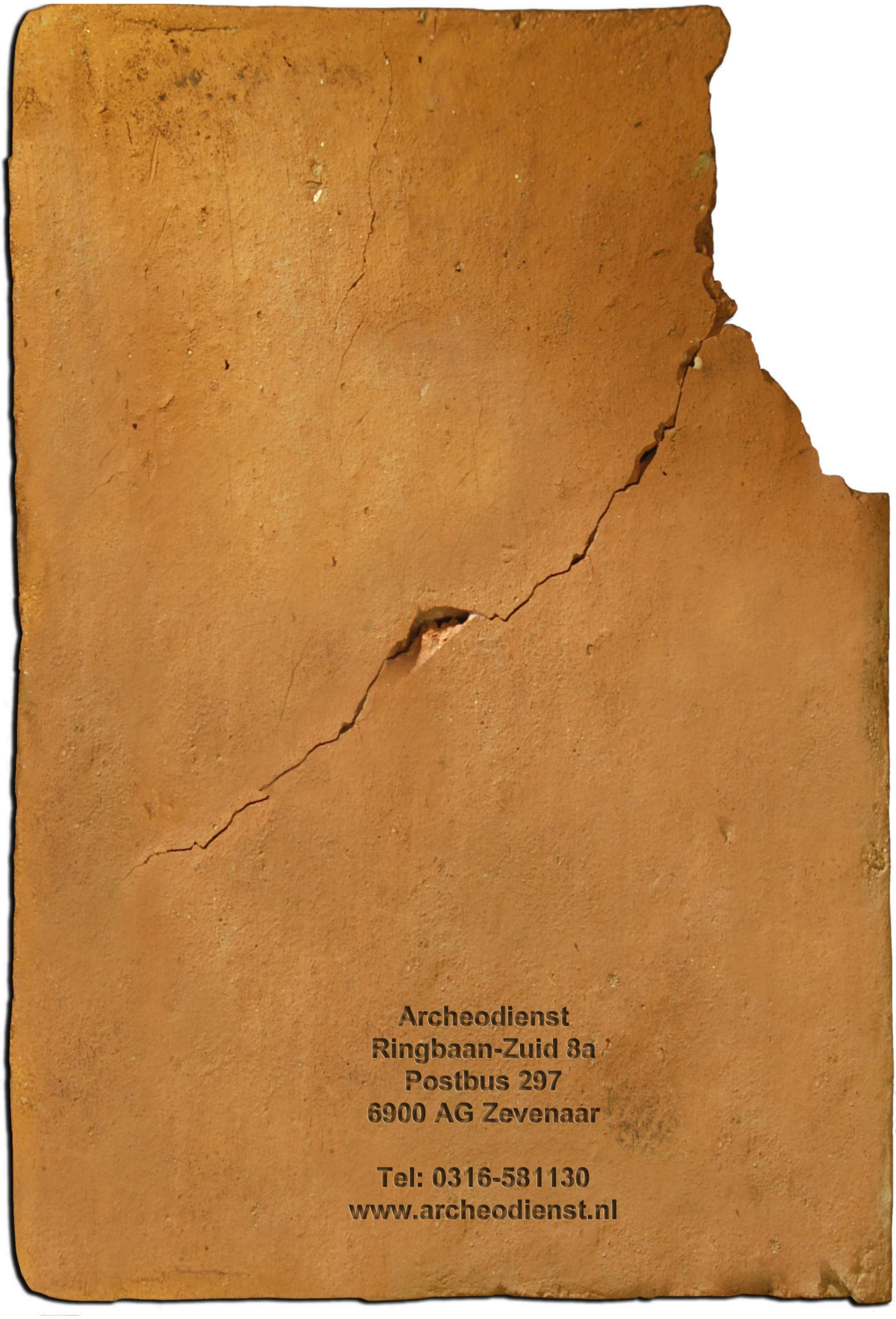
N

0 100 200 400 m

1:20000

ARCHEODIENST

Bronnen: © TOP10NL juni 2014, © ArchisII mei 2015

Archeodienst
Ringbaan-Zuid 8a
Postbus 297
6900 AG Zevenaar

Tel: 0316-581130
www.archeodienst.nl

Selectieadvies en -besluit archeologie

Administratieve gegevens

NAW-gegevens plan: Landgoed De Mookerheide
Plan: realisatie natuurbegraafplaats
Oppervlakteplangebied: 95 ha, waarvan 45 ha bestemd voor natuurbegraven
RO-procedure: bestemmingsplanherziening

Opsteller: F.P. Kortlang (adviseur archeologie gemeente Mook en Middelaar)
Aanvrager: dhr. S. Meij (gemeente Mook en Middelaar)
Datum: 10-11-2016
ArchAeO projectnummer: P16111

Inleiding

De organisatie *Natuurbegraven Nederland* is voornemens om een natuurbegraafplaats te realiseren op de Mookerheide bij Mook (gemeente Mook en Middelaar). Het noordelijke deel van het plangebied met een oppervlakte van ca. 45 ha wordt bestemd om te ontwikkelen tot natuurbegraafplaats (Bijlage 1, oranje vlak). Verspreid over het gebied zullen begravingen gaan plaatsvinden. De graven worden tot ca. 1,0 – 1,15 m diep aangelegd en hebben een individuele ontgravingsoppervlakte van ca 2 m². Voor de realisatie van de natuurbegraafplaats zullen naast de begravingen ook andere (graaf)werkzaamheden plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld het creëren van open plekken waarbij bomen gerooid zullen worden. Door deze (graaf)werkzaamheden kunnen eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische resten verloren gaan.
In het kader van de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging voor de realisatie van de natuurbegraafplaats heeft Archeodienst BV een archeologisch bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd voor het plangebied (Koeman 2016a, 2016c). Tijdens dit onderzoek is de archeologische verwachting voor het plangebied in kaart gebracht op basis van bekende (literatuur)gegevens. In het bureauonderzoek is geadviseerd om een verkennend booronderzoek uit te voeren in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Dit booronderzoek heeft plaatgevonden in een representatieve selectie van vijf proeflocaties met een omvang van één hectare. Voor dit onderzoek is een Plan van Aanpak (PvA, Koeman 2016b) opgesteld. De resultaten en daaruit voortvoeiende aanbevelingen zijn in bijlagen 2 - 3 samengevat.
Bijlage 4 betreft de advieskaart behorend bij dit selectieadvies.

Selectieadvies (zie bijlage 4)

Het totale plangebied van 95 hectare omvat twee zones:

1. Een noordelijk deel (ca 45 ha) waar natuurbegravingen gaan plaatsvinden
2. Een zuidelijk deel, waar vooralsnog geen ontwikkelingen zijn voorzien

Het door Archeodienst uitgevoerde bureauonderzoek heeft betrekking op het gehele plangebied. Het booronderzoek is steekproefsgewijs alleen uitgevoerd in het noordelijke deel waar de natuurbegraafplaats gepland is.

Ad 1. Noordelijk deel

Ofschoon de kans aanwezig is dat archeologische resten in delen van het plangebied aanwezig zijn, kunnen fragmenten daarvan met de aanleg van graven worden aangetast. We moeten vaststellen dat het niet doenlijk is om bij de aanleg van ieder graf (2 m²) een onderzoekje te laten uitvoeren. Bovendien leent het te handhaven beboste gebied zich er niet voor om (vooraf) een proefsleuvenonderzoek uit te voeren, noodzakelijk om enig inzicht te krijgen in de aard en aan- of afwezigheid van eventuele (behoudenswaardige) archeologische resten.

- Vanuit de overweging van proportionaliteit, eventuele kosten en risicoinschatting, wordt geadviseerd om in te stemmen met de voorgenomen aanleg van de natuurbegravingen, zonder nader archeologisch onderzoek. Mochten tijdens de aanleg van de graven onverhoopt archeologische vondsten aan het licht komen, dan dienen deze terstond te worden gemeld bij de gemeente Mook en Middelaar.
- De door Archeodienst aangeduide kansrijke zones (kaartbijlage 3 en 4) krijgen een aangepast archeologisch regime (onderzoeksplicht 250 m² en 10 cm onder maaiveld)
- De kansarme zones behouden vooralsnog een onderzoeksplicht bij een ondergrens van 2500 m² en 40 cm onder maaiveld, conform het eerdere bestemmingsplan-regime. Reden hiervoor is dat niet alle gebieden middels boringen zijn getoetst (steekproeven), en uit de boringen is gebleken dat op diverse plaatsen nog een redelijk intact bodemprofiel aanwezig kan zijn. Conform de BP-regels is onderzoek tevens verplicht bij inrichtingsmaatregelen met een geleidelijk effect zoals de omzetting van bos naar bijvoorbeeld weiland of heide en bij het afplaggen en/of verschralen van terreinen.
- Indien de beoogde ondergrenzen worden overschreden, dan geldt een nader onderzoek in de vorm van boringen, proefputten en proefsleuven. De werkwijze is t.z.t. af te wegen in samenspraak met de gemeente. Het bureauonderzoek is reeds uitgevoerd voor het gehele plangebied en hoeft niet te worden herhaald.

Ad 2. Zuidelijk deel

Het zuidelijk deel, waar geen ontwikkelingen zijn voorzien, behoud zijn dubbelbestemming archeologie met een onderzoeksplicht bij het overschrijden van een oppervlakteondergrens van 2500 m² en 40 cm onder maaiveld. Conform de BP-regels is onderzoek tevens verplicht bij inrichtingsmaatregelen met een geleidelijk effect zoals de omzetting van bos naar bijvoorbeeld weiland of heide en bij het afplaggen en/of verschralen van terreinen.

Algemeen

- Planontwikkelingen die middels een omgevingsvergunning worden aangevraagd, worden door een deskundige van de gemeente Mook en Middelaar beoordeeld op de betekenis van de voorgenomen ingrepen voor het mogelijk aanwezige archeologische bodemarchief ter plaatse. Hieruit volgt een advies of- en op welke wijze eventueel nader onderzoek dient te worden uitgevoerd.

- Mochten bij planontwikkelingen die zijn vrijgesteld op grond van het niet overschrijden van de voornoemde ondergrenzen tijdens ontgravingswerkzaamheden onverhoopt archeologische vondsten aan het licht komen, dan dienen deze terstond te worden gemeld bij de gemeente Mook en Middelaar.

Gemeente Mook en Middelaar	**selectiebesluit**
Datum:	14 maart 2017
Selectiebesluit:	In te stemmen met het advies van ArchAeO, d.w.z.: - Het aanleggen van graven vrijstellen van nader onderzoek; - Het aanpassen van de ondergrenzen onderzoeksplicht van een drietal deelterreinen in het noordelijk deel naar 250 m² en 10 cm onder maaiveld; - Het handhaven van de ondergrenzen onderzoeksplicht in de overige delen van het plangebied, te weten 2500 m² en 40 cm onder maaiveld. Een en ander conform de advieskaart in bijlage 4 van dit document.
Verantwoordelijk Beleidsmedewerker:	Ton Peters-Sengers
Namens het college van Burgemeester en Wethouders gemeente Mook en Middelaar:	Hoofd afdeling Samenleving mr. J. de Graaf

Relevante onderzoeksrapporten

Koeman, S.M., 2016a: *Archeologisch Bureauonderzoek: Natuurbegraafplaats Mookerheide.* (Archeodienst Rapport 794)

Koeman, S.M., 2016b: *Plan van Aanpak: verkennend archeologisch booronderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide.*

Koeman, S.M., 2016c: *Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase. Natuurbegraafplaats Mookerheide* (Archeodienst Rapport 908)

Selectieadvies en -besluit archeologie

Namens de gemeente Mook en Middelaar:
drs. Fokko P. Kortlang
senior adviseur archeologie

ArchAeO B.V., Archeologische Advisering en Ondersteuning
Rapelenburglaan 9
5654 AP Eindhoven
tel. 040-2519270
email: advies@archaeo.nl
website: www.archaeo.nl

Bijlage 1. Samenvatting en conclusie Archeodienst

Samenvatting

Resultaten booronderzoek

De bodemopbouw kan als volgt wordt gekarakteriseerd. De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in het algemeen uit oranjegeel tot geel, zeer grof, matig tot sterk grindhoudend zand. In het zand zijn van oorsprong podzolbodems ontwikkeld die bestaan uit een A- E- en B-horizont.

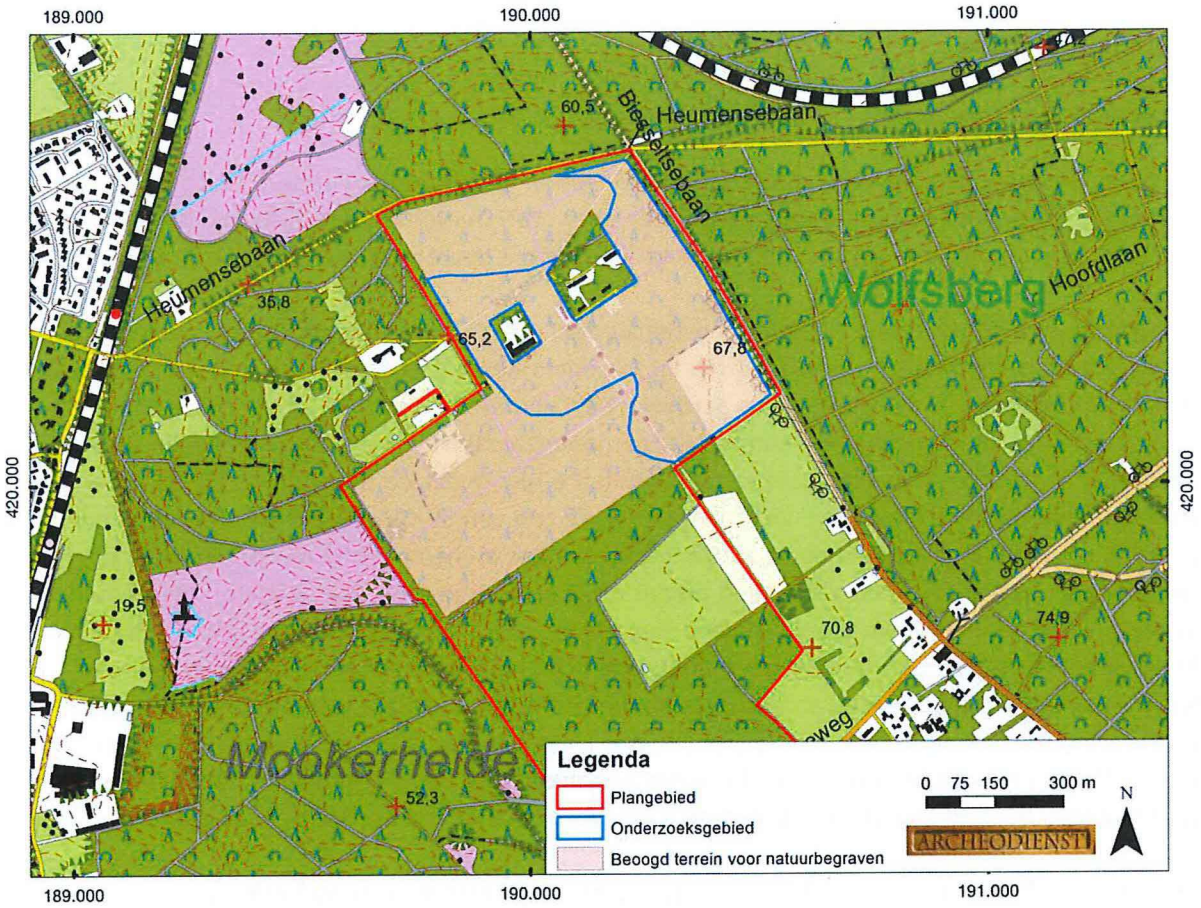
In het noordwestelijke (zone 1) en zuidoostelijke deel (zone 3) van het onderzoeksgebied is een (deels) intact archeologisch *niveau* aanwezig. In zone 1 bestaat de bodem uit een podzolbodem waarbij archeologische vondsten zoals aardewerk en vuursteen onder de strooisellaag in de bovengrond van de podzolbodem kunnen worden aangetroffen (binnen 10 cm beneden maaiveld). Eventueel aanwezige archeologische sporen kunnen direct onder de bovengrond liggen maar zullen waarschijnlijk pas goed leesbaar/ zichtbaar zijn in de top van de C-horizont die zich op gemiddeld 25 à 40 cm beneden maaiveld bevindt. De diepte van het archeologische niveau ten opzichte van NAP wisselt sterk binnen het plangebied omdat de hoogteverschillen enkele meters bedragen.
In zone 3 bestaat de bodem uit een recent plaggendek met daaronder de natuurlijke ondergrond. In het recente plaggendek worden geen archeologische resten verwacht. Wel kunnen aan de onderzijde van het plaggendek archeologische vondsten aanwezig zijn waar sprake is van vermenging met de natuurlijke ondergrond. Deze vondsten zijn in dat geval door bodembewerking verplaatst van een dieperliggende archeologische vindplaats. Het potentiële archeologische sporenniveau bevindt zich in de top van de C-horizont 55 à 65 cm beneden maaiveld.

In zone 2 heeft op grote schaal bodemverstoring plaatsgevonden en is op basis van de aangetroffen micropodzolbodem vaak sprake van een jonge bodem. Hoe oud deze bodem is, is niet bekend maar een micropodzolbodem kan in een paar honderd jaar worden gevormd. Mogelijk hangen de bodemverstoringen samen met de winningskuilen in dit gebied.
In zone 3 heeft in de 20e eeuw bodembewerking plaatsgevonden vanwege het gebruik als landbouwgrond. Hierdoor is de oorspronkelijke (podzol)bodem verdwenen. Het Een archeologische sporenniveau kan echter nog intact zijn.

De podzolbodems die binnen het onderzoeksgebied zijn ontwikkeld, zijn relatief ondiep en reiken tot 25 à 40 cm. In zone 3 is de podzolbodem geheel verdwenen en is de top van de C-horizont opgenomen in het onderste deel van het plaggendek. Op basis van de dikte van het verploegde niveau is naar schatting ca. 10 tot 15 cm van de C-horizont verdwenen.
In zone 2 reikt de bodemverstoring gemiddeld tot 40 – 55 cm en plaatselijk dieper tot 85 - 90 cm beneden maaiveld. Dit betekent dat minimaal 15 tot 30 cm van de C-horizont is verdwenen. Het kan echter ook meer zijn omdat er geen restanten van een intacte podzolbodem meer zijn aangetroffen.

Voor het noordwestelijke (zone 1) en zuidoostelijke deel (zone 3) van het onderzoeksgebied blijft de middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Vroege-Middeleeuwen gehandhaafd. Voor het centrale en noordoostelijke deel wordt die op basis van de aangetroffen bodemverstoringen naar laag bijgesteld. Tijdens het onderzoek is de rug van onbekende herkomst niet aangetroffen. Hij was niet zichtbaar aan het maaiveld en ook in de boringen zijn geen afwijkende lagen aangetroffen.

Bijlage 1. Plangebied natuurbegravingen

Bijlage 2. Mook – Natuurbegraafplaats Mookerheide. Aanbevelingen Archeodienst.

4.3 Aanbevelingen

Het advies van Archeodienst is om de zone met bodemverstoringen (kansarme zone) vrij te geven voor de toekomstige ontwikkeling van natuurbegravingen (Bijlage 3).

In de zones waar sprake is van intacte bodemprofielen (kansrijke zone) blijft de middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Vroege-Middeleeuwen gehandhaafd. Hier kan nader onderzoek plaatsvinden dat is gericht op het opsporen van archeologische vindplaatsen. De gemeente zal op basis van de plannen en de archeologische verwachting een afweging moeten maken of het archeologische bodemarchief in ernstige mate door de natuurbegraafplaats zal worden verstoord en of een nader onderzoek in dat kader nodig is voor (delen van) het onderzoeksgebied. Hieronder volgen een aantal aanbevelingen om mee te nemen in deze afweging.

Volgens het bestemmingsplan Natuurgebieden van de gemeente Mook en Middelaar geldt voor de middelhoge archeologische verwachtingszone een onderzoeksplicht bij bodemingrepen dieper dan 40 cm en groter dan 2.500 m2. Uitgaande van een oppervlakte van ca. 2 m2 per graf wordt deze oppervlaktegrens bereikt bij 1.250 begravingen. De begravingen worden echter verspreid over het gebied gerealiseerd waardoor geen sprake is van een aaneengesloten of dicht bij elkaar gelegen bodemverstoring van 2.500 m2 (of meer). Het voorstel is om voor de natuurbegravingen uit te gaan van een ondergrens in de vorm van een begravingsdichtheid waarbij de oppervlaktegrens van de gemeente wel gebruikt kan worden in de berekening daarvan (zie volgende alinea).

Voor de keuze voor een begravingsdichtheid en de aantasting van het bodemarchief is gekeken naar het archeologisch vervolgonderzoek. In de kansrijke zones wordt in de regel een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd om in kaart te brengen of hier archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Omdat een proefsleuvenonderzoek een destructief onderzoek is, zal in de afweging voor de noodzaak van het onderzoek rekening moeten worden gehouden met de schaal van het onderzoek. Het is gebruikelijk dat bij een proefsleuvenonderzoek 10% van het onderzoeksgebied wordt ontgraven en onderzocht. Uitgaande van dit dekkingspercentage is het advies om de begravingsdichtheid voor de kansrijke zones binnen het onderzoeksgebied (Bijlage 6: zone 1a, 2a en 3) beneden de 10% te houden zodat archeologisch vervolgonderzoek niet nodig is. Het voorstel is om de begravingsdichtheid per 2.500 m2 uit te rekenen zodat dit aansluit bij de gemeentelijke ondergrens voor de middelhoge verwachtingszone. Dit betekent concreet dat binnen een gebied van 2.500 m2 graven kunnen worden aangelegd met een totale oppervlakte 250 m2. Wanneer in de plannen (plaatselijk) een hogere begravingsdichtheid dan 10% nodig is dan kan op die plaatsen vervolgonderzoek plaatsvinden (zie volgende alinea).

Ter plaatse van het grasland in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied is de uitvoering van vervolgonderzoek door middel van proefsleuven goed mogelijk. Voorafgaand aan de uitvoering van dit onderzoek zal een Programma van Eisen (PvE) moeten worden opgesteld waarin de werkwijze en randvoorwaarden van het onderzoek worden vastgelegd. Het onderzoek kan worden uitgevoerd nadat de bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar) het PvE heeft goedgekeurd.

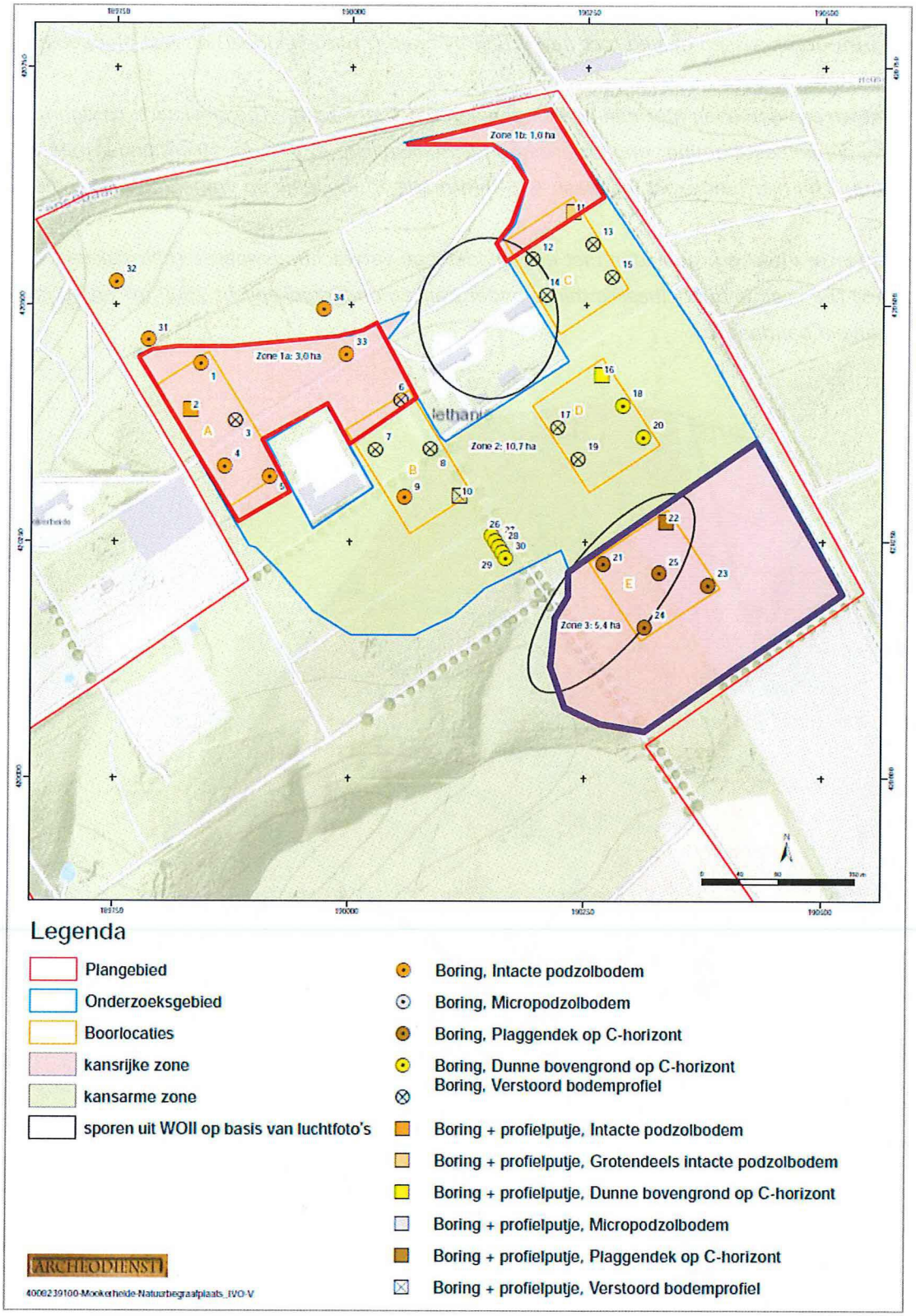
Door de huidige inrichting als bosgebied zijn de mogelijkheden in de rest van het onderzoeksgebied voor nader onderzoek beperkt. De uitvoering van een proefsleuvenonderzoek is in het bosgebied niet mogelijk. Wel kan (op beperkte schaal) een karterend booronderzoek worden uitgevoerd. De begravingen zullen in de loop van de tientallen jaren gefaseerd worden gerealiseerd in bepaalde zones binnen het onderzoeksgebied. Het advies is om de uitvoering van een eventueel noodzakelijk booronderzoek hiermee gelijk te laten lopen. Dit betekent dat op het moment dat er zones geschikt worden gemaakt voor natuurbegraven een karterend booronderzoek op deze plaatsen kan worden uitgevoerd om vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats.

Het uitgevoerde onderzoek is niet geschikt om de kans op vondsten uit de Tachtigjarige Oorlog en de Tweede Wereldoorlog in kaart te brengen. Binnen het gebied kunnen sporen van deze oorlogen aanwezig zijn. Tijdens het vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven (ECG 2016) zijn op luchtfoto's geschutsopstellingen en schuttersputten uit de Tweede Wereldoorlog waargenomen in de voornamelijk toen onbeboste delen van het onderzoeksgebied. Dit betreft onder andere het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied (Bijlage 7). Mogelijk hebben ook in het bos stellingen e.d. gelegen maar dat is op luchtfoto's niet te zien. In de jaarverslagen over het onderhoud van de gemeentebossen staat namelijk vermeld dat er vele militaire stellingen in de bossen van de gemeente Mook en Middelaar werden gedicht en dat de bossen schade opliepen door oorlogshandelingen. Het is niet duidelijk of de genoemde stellingen betrekking hebben op het onderzoeksgebied. De aanbeveling is om eventueel archeologisch onderzoek te combineren met nog uit te voeren explosievenopsporing.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Met nadruk wijst Archeodienst BV erop dat dit selectieadvies nog niet betekent dat reeds bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen namelijk eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar), die vervolgens een selectiebesluit neemt.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet met zekerheid gegarandeerd worden. Indien bij graafwerkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen dienen deze conform de Monumentenwet 1988, artikel 53, bij de minister gemeld te worden. In de praktijk verdient het de aanbeveling de gemeente hierover in te lichten.

Bijlage 3. Plangebied – noordelijke deel: natuurbegravingen (ca 23 ha)

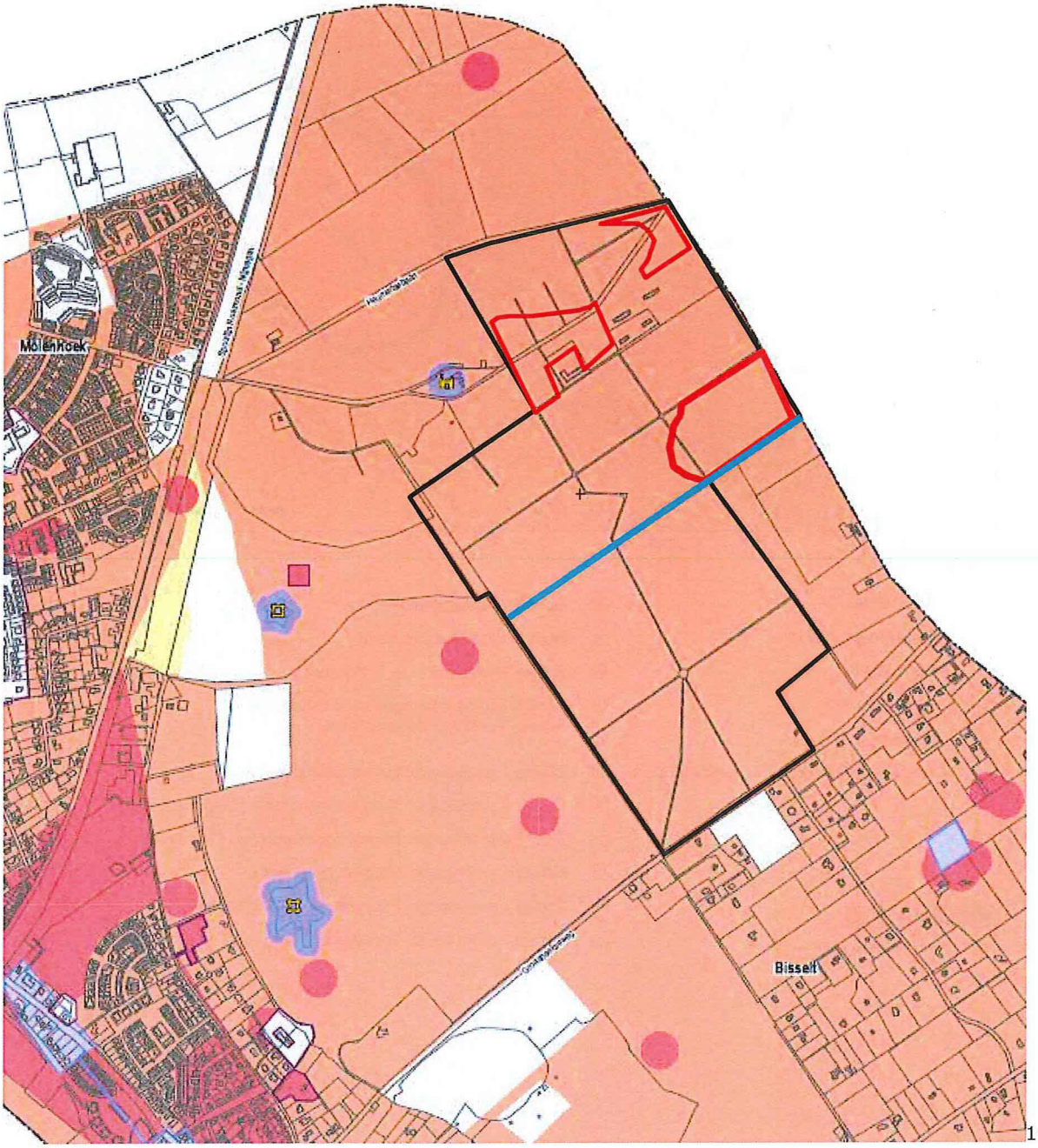

*Bijlage 4. Verbeelding Selectieadvies. Volledige plangebied (95 ha) in **zwarte contour** geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Mook en Middelaar.*

***Blauwe lijn:** grens tussen gebied met natuurbegravingen (noordelijk deel) en rest plangebied*

***Rode contouren:** gebieden met een hoge archeologische verwachting(beleidskaart: categorie 4) (BP regime dubbelbestemming: ondergrenzen onderzoeksplicht 250 m² en 10 cm onder maaiveld). De contouren zijn hier niet exact ingepast. GIS-informatie zo mogelijk op vragen bij Archeodienst.*

***Overige oranje vlakken:** gebieden met een middelhoge verwachtingswaarde (beleidskaart: categorie 5) (BP regime dubbelbestemming: ondergrenzen onderzoeksplicht 2500 m² en 40 cm onder maaiveld handhaven).*

Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide

Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming

A.D.G. Koopman – van Roon
E.J.F. de Boer

Bureau Waardenburg bv
Ecologie & landschap
Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10, Fax 0345 51 98 49
E-mail info@buwa.nl www.buwa.nl

Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide

Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming

drs. A.D.G. Koopman – van Roon
ir. E.J.F. de Boer

Status uitgave: eindversie

Rapportnummer:	17-011
Projectnummer:	16-912
Datum uitgave:	15 mei 2017
Foto's omslag:	-
Projectleider:	drs. A.D.G. Koopman - van Roon
Naam en adres opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland Koningsweg 2, 5211 BL, 's-Hertogenbosch
Referentie opdrachtgever:	opdracht per mail, dd 30-12-2016, dhr. Peters aan dhr De Boer
Akkoord voor uitgave:	ir. E.J.F. de Boer

Paraaf:

Graag citeren als: Koopman – van Roon, A.D.G. & E.J.F. de Boer, 2017. Natuurbeheer en natuurbegraven op Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Werkprotocol beheer en gebruik conform de Wet Natuurbescherming. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-050. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: natuurbegraafplaats Mookerheide, natuurbegraven, protocol, natuurbeheer

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Natuurbegraven Nederland
Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Natuurbegraven Nederland is gestart met de inrichting van de natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Voor de fase na inrichting, het natuurbegraven en beheren van het terrein is een werkprotocol aan de orde. Hierbij moet rekening worden gehouden met de vereisten uit de Wet Natuurbescherming. Het voorliggende rapport omvat richtlijnen waarmee het terrein kan worden beheerd en gebruikt, rekening houdend met de natuurwetgeving.

Verantwoording

Aan de totstandkoming van dit rapport werkten mee:

drs. A.D.G. Koopman	projectleiding, rapportage
ir. E.J.F. de Boer	rapportage

Genoemde personen zijn door opleiding, werkervaring en zelfstudie gekwalificeerd voor de door hun uitgevoerde werkzaamheden. Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is ISO gecertificeerd.

Vanuit Natuurbegraven Nederland is de opdracht begeleid door de heer W. Peters. Wij danken hem voor de prettige samenwerking.

Inhoud

Voorwoord 3
1 Reikwijdte 7
1.1 Kader en doel 7
1.2 Wettelijk kader 9
1.3 Uitgangspunten algemeen 10
2 Gebruik: natuurbegraven en ceremonies 15
2.1 Procedure natuurbegraven 15
2.1.1 Locaties 15
2.1.2 Delven van een graf 15
2.1.3 Beschermingszones natuurwaarden 16
2.2 Ceremonie 18
3 Natuurbeheer 19
3.1 Algemeen 19
3.2 Dagelijks beheer natuurbegraafplaats 20
3.3 Beheer van droog schraalgrasland en heide 22
3.4 Beheer niet-natuurlijke wateren 23
3.5 Beheer gebouw(en) 24
3.6 Wegen en paden 24
3.7 Calamiteiten, overig 25
4 Literatuur 27
Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming 29
Bijlage 2 Waarnemingenformulier 33
Bijlage 3 Calamiteitenformulier 35

1 Reikwijdte

1.1 Kader en doel

Voor het gebruik en beheren van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide nabij Molenhoek (gemeente Mook en Middelaar) is een werkprotocol aan de orde. Het voorliggende werkprotocol moet toezien dat het reguliere beheer en het gebruik van de natuurbegraafplaats plaatsvindt conform de vereisten uit de Wet Natuurbescherming.

Eind 2015 (veldwerk) en begin 2016 (literatuurstudie) heeft onderzoek plaatsgevonden naar de huidige natuurwaarden op het terrein Mookerheide (Koopman & De Boer, 2016). Het onderzoek is destijds uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. Sinds 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming in werking getreden. Het voorliggende werkprotocol is derhalve gebaseerd op de vereisten van de Wet Natuurbescherming.

Samengevat zijn de volgende beschermde natuurwaarden (potentieel) aanwezig op het terrein:

- planten: grote leeuwenklauw (kruidenrijke akkertje), mogelijk akkerogentroost vanwege waarnemingen op korte afstand (binnen 100 m).
- vleermuizen: rosse vleermuis, franjestaart, baardvleermuis, watervleermuis, ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis in het bos; gewone grootoorvleermuis, gewone dwergvleermuis, baardvleermuis, laatvlieger in bebouwing. Van de genoemde soorten worden kraam-, zomer-, paar- en/of winterverblijfplaatsen verwacht.
- overige soorten zoogdieren: boommarter, das, steenmarter en eekhoorn. Ook soorten als muizen, kleine marterachtigen, ree en egel kunnen worden verwacht.
- amfibieën: alpenwatersalamander, bruine kikker en gewone pad.
- reptielen: zandhagedis en hazelworm zijn incidenteel aanwezig (zwaartepunt verspreiding ligt op naastgelegen heideterrein Heumense Schans).
- broedvogels: in gebruik zijnde jaarrond beschermde nesten van broedvogels zijn niet aangetroffen, maar kunnen aanwezig zijn of in de toekomst verwacht worden.
- ongewervelden: vliegend hert komt mogelijk incidenteel voor bij kwijnende eiken en dood eikenhout met witrot[1]. Dagvlinders: bruine eikenpage kan incidenteel verwacht worden (aanwezig aan zuidrand Mulderskop, op circa 200 meter afstand).

[1] De NDFF bevat een waarneming van vliegend hert uit 2008 op circa 600 meter, oostelijk van de Bisseltsebaan.

figuur 1.1 overzicht natuurbeheertypen volgens Natuurbeheerplan

Het bosgebied vormt een mozaïek aan bosbestanden en twee velden (kruidenrijk grasland en het folleyveld), variërend van jong loofhout tot oude(re) gemengde en naaldboomopstanden. Permanente natuurlijke wateren zijn afwezig op het terrein, alleen meerdere kunstmatige watertjes waarin amfibieën aanwezig zijn. Ontwikkeling van natuurwaarden is een belangrijk aspect voor de natuurbegraafplaats. Het beheer en het gebruik is hierop afgestemd (dynamische benadering).
Indien in de toekomst (voortplanting van) beschermde planten- en/of andere diersoorten worden aangetroffen in het plangebied, mede door de aanleg van nieuwe biotopen (zoals heidestrookjes) kan de richtlijn indien nodig hierop verder worden aangevuld.

Het voorliggende rapport is geen beheerplan voor natuurbeheer, maar een handleiding hoe beheer kan worden uitgevoerd zonder overtreding van verbodsbepalingen. Hetzelfde geldt voor het uitvoeren van begrafenissen op het terrein.

Het doel is om te voorkomen dat beheer en gebruik van de natuurbegraafplaats direct of indirect leidt tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming. Voor het beheer en gebruik is in dat geval geen ontheffing van de Wet Natuurbescherming nodig.

Wet Natuurbescherming

Vanaf 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuubescherming (Wnb) in werking getreden. De volgende beschermingsregimes zijn van toepassing:

- Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Wnb § 3.1)
- Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Wnb § 3.2)
- Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).

De eerste twee beschermingsregimes zijn vergelijkbaar met 'vogels' en 'Tabel 3' onder de Flora- en faunawet. Voor soorten vallend onder 'Beschermingsregime andere soorten' kan de provincie Limburg een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Art 3.10 lid 2a). Voor steenmarter en hazelworm geldt op dit moment een aangepaste vrijstelling in bepaalde periodes van het jaar: voor steenmarter van 15 augustus tot en met februari en voor hazelworm in juli en september.

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels' (Wnb § 3.1), strikt beschermde soorten (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3)

In Bijlage 1 is een korte uitleg opgenomen van de Wet Natuurbescherming.

1.2 Wettelijk kader

Wet op de Lijkbezorging

In gevolge van artikel 41 van de Wet op de Lijkbezorging is voor het in gebruik nemen van een bijzondere begraafplaats of van een deel daarvan de toestemming van burgemeester en wethouders nodig. Deze toestemming wordt slechts geweigerd, indien niet aan de wettelijke voorschriften is voldaan.

Deze wettelijke voorschriften volgen uit de het Besluit op de Lijkbezorging en dan meer in het bijzonder op basis van paragraaf 4 artikel 5 en 6 van voornoemd besluit (zie kader)

Paragraaf 4. De inrichting van een graf en de afstand tussen de graven onderling

Artikel 5

1. De afstand tussen de graven onderling bedraagt ten minste dertig centimeter.
2. Boven de kist of het omhulsel bevindt zich een laag grond van ten minste vijfenzestig centimeter.
3. Ten hoogste drie lijken mogen boven elkaar worden begraven, mits boven elke kist of ander omhulsel een laag grond van ten minste dertig centimeter dikte wordt aangebracht, die bij een volgende begraving niet mag worden geroerd. Ten aanzien van de bovenste kist of het bovenste omhulsel is het tweede lid van toepassing.
4. De graven bevinden zich ten minste dertig centimeter boven het niveau van de gemiddeld hoogste grondwaterstand.
5. Het derde en vierde lid zijn niet van toepassing op bestaande graven.

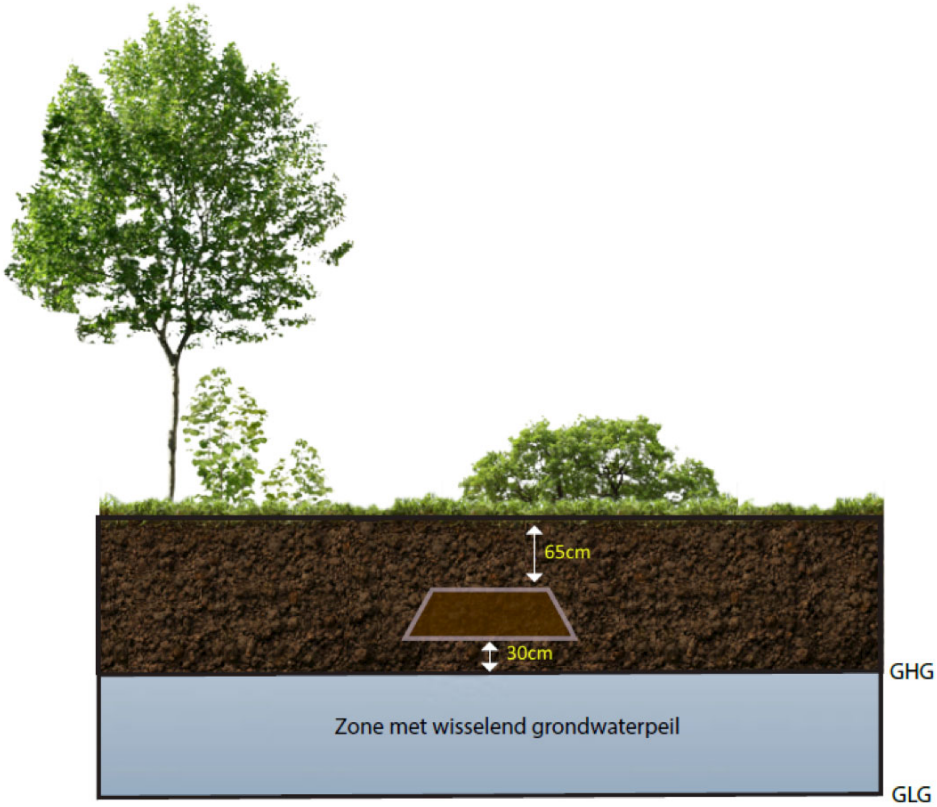
Artikel 6

1. De afstand van een graf tot de erfscheiding van de begraafplaats bedraagt ten minste één meter.

Bovenstaande is overigens niet de wijze waarop NBN gaat begraven maar de eisen die in de wet staan. Zo zal bij NBN een graf slechts eenmaal gebruikt worden. Ook zal er in praktijk een veel grotere afstand dan 30 cm tussen twee graven worden aangehouden

Vertaling van de Wet op de Lijkbezorging naar werkwijze Natuurbegraven
Op een Natuurbegraafplaats van Natuurbegraven Nederland zal te allen tijde de van toepassing zijnde wettelijke voorschriften nageleefd worden, zo wordt bij de realisatie rekening gehouden met een minimale piëteitszone van 10 meter (wettelijk 1m) van de erfscheiding. Dit wordt in het bestemmingsplan vastgelegd. De graven zijn ruim van opzet waardoor het naastgelegen graf (grafkuil) nimmer binnen dertig centimeter afstand zal worden gesitueerd. Bij het graven van een grafkuil zal hier telkens rekening mee gehouden worden, graven worden met GPS exact ingemeten en vastgelegd. In § 1.3 wordt hier verder op ingegaan.

Voorts is in onderstaande tekening schetsmatig de benodigde ontwateringsdiepte voor begraven weergegeven waaraan het graf dient te voldoen.

Afbeelding 1.1. Schematische weergave van de ontwateringsdiepte voor begraven. Bron: Natuurbegraven Nederland

1.3 Uitgangspunten algemeen

Natuur als uitgangspunt
Voor NBN prevaleert natuur ten allen tijden. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als een vogel broedt in de nabijheid van het graf, dat daar nadrukkelijk rekening mee wordt gehouden door het kwetsbare gedeelte af te zetten. Mocht bijvoorbeeld een das een nieuwe burcht maken, dan is een eventueel graf niet meer beschikbaar voor begraven

en wordt een andere plek uitgezocht. Het ecologisch werkprotocol bepaald hoe hiermee wordt omgegaan, zodat er geen verstoring en of schade kan ontstaan aan kwetsbare flora en fauna.

In het protocol wordt daarnaast een maximum gesteld aan het aantal personen dat wordt toegelaten bij de ter aarde stelling (besloten kring, zoals in de kerk). Voor de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is dit 50 personen. Dit houdt in dat dit het maximaal aantal mensen is dat van de paden af mag wijken. Dit mag enkel onder begeleiding van de beheerder. Overige nabestaanden wordt verzocht om op de paden te blijven. Hiermee wordt voorkomen dat bij een drukke uitvaart veel mensen rondom het graf staan en toevallig op andere graven komen te staan. Op Natuurbegraafplaats Heidepol wordt dit in voorkomende gevallen deze regel al toegepast. Voor de nabestaande is dit goed uit te leggen bovendien wordt er gekozen voor een mooie plek in de natuur. Als de natuur vertrapt wordt door grote groepen bezoekers dan is dat moeilijk uit te leggen vanuit de filosofie van Natuurbegraven Nederland maar ook voor de mensen die daar een graf gekocht hebben.

Natuurbegraven Nederland heeft als uitgangspunt de eeuwigdurende grafrust in een natuurgebied. Graven worden eenmalig geopend en weer gesloten. Er wordt niet ‘op elkaar’ begraven. Graven zullen nooit worden geruimd, ook niet nadat alle graven vergeven zijn. Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide blijft een natuurgebied. Het beheer en het gebruik zullen dus gericht zijn op het behoud van de bestaande (beschermde) natuurwaarden, toename van biodiversiteit en het ontwikkelen van nieuwe natuur. De natuurwaarden worden gemonitord middels periodiek inventarisatie-onderzoek.
In Hoofdstuk 2 en 3 zijn de uitgangspunten en beperkingen uitgewerkt.

Op de natuurbegraafplaats wordt het begraven in een kist of wade toegestaan, evenals urnen.
Uitstrooien is niet toegestaan.

Regulier bosbeheer
Dit betreft met name het bosbeheer. De Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is een bosgebied in eigendom van Natuurmonumenten. Natuurmonumenten beheerd dit gebied conform haar eigen bosbeleid en de kwaliteitstoets en toekomstvisie voor het gebied Mookerheide (zie literatuurlijst). Natuurmonumenten daarbij voor het bosbeheer de gebruikelijke regels zoals die zijn vast gelegd in de gedragscodes voor natuurbeheer en bosbeheer. NBN zal in praktijk het bosbeheer uitvoeren Natuurmonumenten blijft er echter verantwoordelijk voor. NBN neemt bij de uitvoering van dit reguliere beheer de regels voor bos en natuurbeheer over van Natuurmonumenten en daar waar de regels van NBN zelf restrictiever zijn als die van Natuurmonumenten zal NBN haar eigen regels volgen. De regels van NBN zijn hieronder in de hoofdstukken 2 en 3 uitgewerkt. Voor de regels voor bos en natuurbeheer die Natuurmonumenten toepast wordt verwezen naar de

betreffende gedragscodes en de beleids- en beheerdocumenten van Natuurmonumenten.

(Mee) te begraven materialen

- Een te begraven kist moet uit onbehandeld en volledig te vergaan natuurlijk materiaal bestaan. Dit geldt ook wanneer een lichaam in bijvoorbeeld een lijkwade wordt begraven of als er een urn wordt begraven.
- Het meebegraven van persoonlijke materialen die niet vergaan (zoals brillen, ringen en kunstgebitten) is niet toegestaan.
- Het meebegraven van milieu belastende materialen is verboden (zoals plastic en batterijen).
- Er worden geen grafstenen of andere permanente gedenktekens geplaatst. Het plaatsen van onvergankelijke geschenken door bezoekers op de graven is niet toegestaan in het kader van het natuurlijke karakter van de natuurbegraafplaats.
- Vergankelijke en dus tijdelijke grafmarkeringen zijn in de vorm van een houten schijf toegestaan. Deze schijf wordt door NBN gefaciliteerd .
- Het leggen van kransen van snijbloemen of andere vergankelijke geschenken door bezoekers na de ceremonie, is toegestaan. Binnen twee weken worden deze van het graf verwijderd en in bewaring gesteld.
- Zie Huisregels Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide voor nadere details.

Operationele beperkingen en voorwaarden (toolbox)

- Een exemplaar van het voorliggende rapport is (tenminste) digitaal beschikbaar op het kantoor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
- Het rapport wordt ter beschikking gesteld aan in te schakelen derden die belast zijn met het beheer van het terrein
- Uitvoerenden dienen kennis te hebben van het rapport en waar deze te vinden is.
- Bij afwijking van dit werkplan bestaat de kans op het overtreden van de Wet Natuurbescherming. Bij afwijking dient altijd te worden overlegd met een (externe) ter zake kundige (beheerder of ecoloog).
- Controles op de natuurbegraafplaats in het kader van begraven en beheer worden uitgevoerd door een ter zake kundige (beheerder of ecoloog) of door iemand die vooraf is geïnstrueerd door een ter zake kundige om de bepaalde natuurwaarden te herkennen.
- In sommige situaties kan een externe ter zake kundige[2] worden geraadpleegd. Er wordt ecologisch dossier bijgehouden op het kantoor Mookerheide.
- Waarnemingenformulieren worden ingevuld in indien buiten monitorings-onderzoeken waarnemingen van beschermde of bedreigde soorten worden gedaan (zie Bijlage 2). Deze worden aan het ecologisch dossier toegevoegd.
- De wijze van afhandeling en evaluatie van eventuele calamiteiten (zie paragraaf 3.5) worden geregistreerd in het ecologisch dossier.

[2] Onder een ter zake kundige wordt door bevoegd gezag verstaan: een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. Zie voor nadere voorwaarden de website van bevoegd gezag Wet Natuurbescherming.

- Het voorliggende werkprotocol zal periodiek op volledigheid en actualiteit moeten worden gescreend. Indien nodig wordt het werkprotocol geactualiseerd (zie paragraaf 1.2). Vooralsnog wordt elke twee jaar een evaluatiemoment voorzien, tenzij aanleiding bestaat dit eerder uit te voeren.
- De natuurbegraafplaats wordt periodiek gemonitord op aanwezige natuurwaarden. Dit kan initieel jaarlijks zijn en daarna aflopen naar maximaal eenmaal per vijf jaar.

Ter zake kundige externe ecoloog

Indien afgestemd dient te worden met een ter zake kundig ecoloog, kan voor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide contact worden opgenomen met:
Bureau Waardenburg
mw. A.D.G. Koopman – van Roon of dhr. E.J.F. de Boer
Postbus 365
4100 AJ Culemborg
0345-512710

2 Gebruik: natuurbegraven en ceremonies

2.1 Procedure natuurbegraven

Natuurbegraven Nederland stelt een aantal voorwaarden en beperkingen aan een begrafenis, onder andere gebaseerd op de Wet op de Lijkbezorging, vanuit de verplichtingen die voortvloeien uit de Wet Natuurbescherming en het te voeren natuurbeheer ten gunste van de instandhouding en vergroten van de (algemene) natuurwaarden.

Bij natuurbegraven zijn drie punten belangrijk bij de fysieke aanleg van een graf:
1. de locatie
2. het delven
3. beschermde of bedreigde natuurwaarden

In de onderstaande paragraaf wordt hier stapsgewijs toegelicht welke voorwaarden per onderdeel aan de orde zijn.

2.1.1 Locaties

Bij de selectie van een locatie zijn de volgende uitgangspunten aan de orde:
- Er kan in de nabijheid van bomen worden begraven, mits dit buiten de kroonprojectie (en daarmee ook buiten het wortelstelsel) is. Er worden geen bomen gekapt[3] om een toekomstig graf te realiseren.
- Struiken of struweel worden ontzien. Zij worden niet voor begraven verwijderd of tijdelijk opzij gezet om later weer teruggeplant te worden.
- Er gelden beperkingen voor begraven in de directe nabijheid van (verblijfplaatsen) van beschermde of ernstig bedreigde soorten (zie paragraaf 2.1.3), waardoor in voorkomende gevallen uitgeweken moet worden naar een andere plek.

2.1.2 Delven van een graf

Bij het delven een graf zijn de volgende uitgangspunten aan de orde:
- Voorafgaand aan het delven van een graf vindt een controle plaats op aanwezige (verblijfplaatsen[4] van) beschermde soorten:
    - ter plaatse met een zone van 20 meter er omheen,
    - in het ecologisch dossier (natuurwaardenonderzoek en latere monitorings-verslaglegging van periodieke inventarisatieonderzoek)
- Bij het aantreffen van nieuwe (verblijfplaatsen van) beschermde soorten wordt de locatie (bij voorkeur digitaal) vastgelegd in het ecologisch dossier. Hiertoe kan het formulier in Bijlage 2 (als hulpmiddel) worden ingevuld.
- Bij het aantreffen van nieuwe soorten bepaald beheerder of voorziene graven op de plek van voorkomen in de toekomst door kunnen gaan.

[3] Bomen worden alleen gekapt indien nodig voor regulier beheer en onderhoud.
[4] Vogelnesten, groeiplaatsen van beschermde of bedreigde plantensoorten en mierenhopen. In de toekomst kunnen bijvoorbeeld eekhoornnesten aan de orde zijn.

- Bij het aantreffen van (verblijfplaatsen van) beschermde soorten wordt bepaald door de terreinbeheerder:
    - of het voorziene graf kan worden aangelegd zonder maatregelen
    - of het voorziene graf kan worden aangelegd met maatregelen
    - of dat moet worden uitgeweken vanwege aanwezige te beschermen natuurwaarden.
    - indien nodig wordt afgestemd met een ter zake kundige ecoloog.
- Bij het delven van het graf wordt de onderstaande werkvolgorde aangehouden:
    - voorafgaand aan het delven van een graf wordt de plek gecontroleerd door de beheerder en beoordeeld of begraven op de plek mogelijk is.
    - de bestaande paden worden zoveel mogelijk gebruikt voor transport van materieel en materiaal.
    - de toplaag (humus- en strooisellaag) van de bodem wordt voorzichtig afgeschept: dit heeft een dikte van circa 5 tot 15 cm.
    - de toplaag van de bodem wordt op platen gelegd of elders bewaard. De toplaag blijft maximaal een dag bewaard.
    - de bij delving vrijgekomen grond wordt tijdelijk op platen bewaard.
    - het graf wordt afgedekt met beplating (zodat dieren niet per ongeluk in het graf kunnen vallen).
    - nadat het lichaam of kist is geplaatst, wordt de tijdelijk opzij gelegde vrijgekomen grond weer in het graf gebracht (dezelfde dag als de teraardebestelling).
    - de toplaag wordt weer voorzichtig teruggelegd.
- Indien bij het afscheppen van de toplaag van de bodem een overwinterende amfibie, reptiel of egel wordt aangetroffen, dan wordt deze direct verplaatst naar een vergelijkbare locatie in de nabije omgeving (op minimaal 25 meter afstand) van het te graven graf.
- Indien bij het afscheppen van de toplaag van de bodem een amfibie of reptiel wordt aangetroffen buiten de overwinteringsperiode, dan zal dit dier zelf een veilig heenkomen zoeken. Indien nodig wordt het dier gevangen en direct verplaatst naar een vergelijkbaar biotoop op minimaal 25 meter afstand.
- Indien bij het graven een oude, half vermolmde (deels ondergrondse) stobbe van een eik met witrot wordt aangetroffen, kan dit duiden op de mogelijke aanwezigheid van larven van vliegend hert. Er dient dan rekening gehouden te worden met de voorwaarden conform het Beschermingsregime Andere soorten (zie paragraaf 2.1.3) en zal hiernaar gehandeld worden.
- De gemiddelde geluidsbelasting bij het delven en dichten van een graf bedraagt maximaal 47dBa (afgestemd op verstoringsonderzoek bij vogels in bosgebied).

2.1.3 Beschermingszones natuurwaarden

Om onbedoelde schade en verstoring van groei- of verblijfplaatsen van beschermde of bedreigde soorten te voorkomen, gelden beschermingszones rond deze aanwezige natuurwaarden. Binnen dergelijke beschermingszones worden geen graven gedolven. Omdat natuur dynamisch is, kunnen deze groei- en verblijfplaatsen op lange termijn, jaarlijks of zelfs per seizoen wisselen.

Kwetsbare situaties (groeiplaatsen en nestplaatsen) worden ten tijde van de ceremonie met lint afgezet of uitgerasterd, zodat geen betreding of verstoring plaatsvindt.

Wettelijk beschermde soorten

- Er geldt een beschermingszone van 5 meter bij plantensoorten die beschermd worden conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Er geldt een beschermingszone van 10 meter bij plantensoorten die strikt beschermd worden conform Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Wnb § 3.2)
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter vanaf de buitenste pijp van de dassenburcht[5], dit geldt ook voor mogelijke nieuwe (bij)burchten in de toekomst (conform de Soortenstandaard Das versie 2.0 uit 2014). Maar bij voorkeur wordt een zone van 50 meter aangehouden. Er wordt tenminste aangesloten op de vereisten van de meest actuele versie van de Soortenstandaard das. Das wordt beschermd conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter voor vogelnesten op de (bos- of gras)bodem, gedurende de periode dat dit nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 10 meter voor vogelnesten in struweel, gedurende de periode dat dit nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 20 meter bij bomen met roofvogelhorsten, gedurende de periode dat het nest in gebruik is. In de praktijk valt het broedseizoen globaal tussen maart en augustus.
- Er geldt een beschermingszone van 2 meter bij voortplantingslocaties van vliegend hert (dode stronken van eiken met witrot), gebaseerd op het beschermen van de stronk en de dikke ondergrondse delen ervan. Vliegend hert wordt beschermd conform Beschermingsregime andere soorten (Wnb § 3.3).
- Verlichting kan verstorende effecten hebben op bijvoorbeeld vleermuizen en das. Indien op het terrein aanvullend op de huidige situatie verlichting noodzakelijk is (bijv bij gebouwen), wordt met een ter zake deskundige ecoloog afgestemd op welke wijze dit kan plaatsvinden.

Bedreigde soorten, zonder wettelijk beschermde status

- Er geldt een beschermingszone van twee meter bij plantensoorten een Rode lijst status ‘gevoelig’ of ‘kwetsbaar’ hebben.
- Er geldt een beschermingszone van tien meter bij plantensoorten die een Rode lijst status ‘bedreigd’ of ‘ernstig bedreigd’ hebben.

[5] De vorm van de burcht, dus de ligging van de pijpen inclusief het ondergrondse gedeelte is voor zover bekend niet gekarteerd. Volgens de Soortenstandaard das liggen de ondergrondse delen maximaal 20 meter voorbij de buitenste pijpen. Derhalve is de zone van 50 meter rondom de buitenste pijpen veilig voor het aanleggen van graven.

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat initiatiefnemer in alle redelijkheid maatregelen treft welke voorkomen dat flora en fauna onnodig nadelig effect (vernieling, verstoring, doden) ondervinden. Maatregelen in dit kader zijn:

- Aanwezige planten en dieren worden voorafgaand aan het delven van een graf opzij gezet, en eventueel na dichten van het graf weer terug geplaatst.
- Bij begraven wordt aangegeven welke plekken zonder bezwaar betreden kunnen worden. Plekken die niet betreden mogen worden, worden ook kenbaar gemaakt. Eventuele aanwezige zoogdieren, reptielen en amfibieën worden voorafgaand aan begrafenis van de plek verwijderd en verplaats naar een geschikte plek in de nabijheid.
- Er geldt een beschermingszone van 2 meter bij koepelnesten van bosmier. Indien wenselijk kan deze afstand worden vergroot, ter voorkoming van overlast tijdens een ceremonie.
- De dassenburcht mag niet worden betreden.

2.2 Ceremonie

Het betreft hier het gedeelte van de ceremonie wat buiten (het ter aarde bestellen) plaatsvindt. Niet noodzakelijk het gedeelte van de ceremonie dat binnen de daartoe beschikbare ruimtes plaatsvindt.

De ceremonie heeft een ingetogen karakter met respect voor de natuurlijke omgeving:

- geen ceremonies tussen zonsondergang en zonsopgang
- bezoekers lopen zoveel mogelijk over de bestaande paden
- bezoekers blijven buiten de vooraf met lint afgezette zones om schade of verstoring aan kwetsbare (beschermde of bedreigde) natuurwaarden te voorkomen, zoals de dassenburcht
- er worden geen auto’s van bezoekers op het terrein toegestaan
- het geluidsniveau zal ingetogen zijn, er wordt op toegezien dat dit niet boven de 45 dBa komt, hiervoor is vooraf afstemming met de organisatie van de begrafenis
- kan jaarrond plaatsvinden.

3 Natuurbeheer

3.1 Algemeen

Op de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide zijn de onderstaande typen beheer (en onderhoud) aan de orde (Praedium, 2016):

- beheer van kleine elementen en bospaden
- beheer van droog schraalgrasland
- beheer van heide (enkele stroken en snippers)
- beheer van niet natuurlijke wateren
- beheer van gebouwen en verharding

Het beheer van het (gemengd) bos- en struweelbeheer vindt volledig plaats door Natuurmonumenten op basis van het huidige beheerplan en beheervisie Mookerheide.

Het te voeren beheer op de natuurbegraafplaats is gericht op de instandhouding en vergroting van de natuurwaarden. Het beheer houdt rekening met aanwezigheid van beschermde soorten en is (deels) gebaseerd op bestaande en door de minister in ontwerp goedgekeurde Flora- en faunawet Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021 (VBNE, 2015). Deze is onverminderd geldig onder de Wet natuurbescherming. Ten tweede is de beschreven werkwijze deels gebaseerd op de Gedragscode Bosbeheer 2010-2015 (inclusief aanvullingen 2012) van het Bosschap (2009.). Deze gedragscode is geldig tot 17 december 2015. Het is niet bekend of een verlenging is aangevraagd of dat een nieuwe gedragscode Bosbeheer wordt opgesteld.

<u>Toolbox meeting</u>

Periodiek wordt voorafgaand aan beheer of onderhoud een toolbox-meeting gehouden met de uitvoerenden, en zal:

- minimaal twee keer per jaar plaatsvinden
- gehouden wanneer het voorliggende werkprotocol een wezenlijke wijziging heeft ondergaan
- gehouden worden wanneer sprake is van een nieuwe beheerder op het terrein
- gehouden worden wanneer er een calamiteit is opgetreden waarop acute beheersmaatregelen noodzakelijk zijn

<u>Voorzorgsmaatregelen</u>

- Er wordt gewerkt buiten het broedseizoen en buiten de kwetsbare perioden van beschermde soorten tenzij:
    - middels controle of inventarisatie is gebleken dat op de locatie of in de boom waar beheer wordt uitgevoerd geen in gebruik zijnde nesten of andere voortplantingslocaties of overwinterende dieren aanwezig zijn.
    - een ontheffing Wet Natuurbescherming verkregen is.
- Bij werkzaamheden in de winterperiode wordt gecontroleerd op eventuele overwinterende egels onder opgehoopt blad (en takkenhopen) op de werklocatie.

Wanneer de reikwijdte van de voorziene werkzaamheden niet aangepast kan worden en daarmee het welzijn van de egel niet gegarandeerd kan worden, zal de egel worden verplaatst naar een gelijkwaardige overwinteringsplaats op de natuurbegraafplaats.
- Bij werkzaamheden wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande wegen, paden en sporen.
- Bij groeiplaatsen, vaste nestplaatsen[6] of andere vaste verblijfplaatsen van beschermde soorten in de nabijheid van de werkzaamheden, wordt een beschermingszone in acht genomen, zoals beschreven staat in paragraaf 2.1.3, tenzij het uit te voeren werkzaamheden van bedoeld zijn voor het duurzaam kunnen voortbestaan van de betreffende groeiplaats of soort op de natuurbegraafplaats.
- Werkzaamheden worden altijd zoveel mogelijk aaneengesloten uitgevoerd, zodat de doorlooptijd zo kort mogelijk is. Het uitslepen van gevelde (delen van) bomen vindt ook direct aansluitend plaats op de velling.
- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd wanneer dit vanwege het voortbestaan of minimaliseren van (indirecte) negatieve effecten op een beschermde of bedreigde soort nodig is.

3.2 Dagelijks beheer natuurbegraafplaats

Het uitvoeren van beheer op kleine schaal in bospercelen betreft het verwijderen van enkele bomen, struiken en het (periodiek) afzetten van houtige beplantingen langs paden of uit veiligheidsoverwegingen. Braamstruwelen worden structureel teruggezet om overlast op paden te voorkomen, maar zijn wel onderdeel van het gebied.

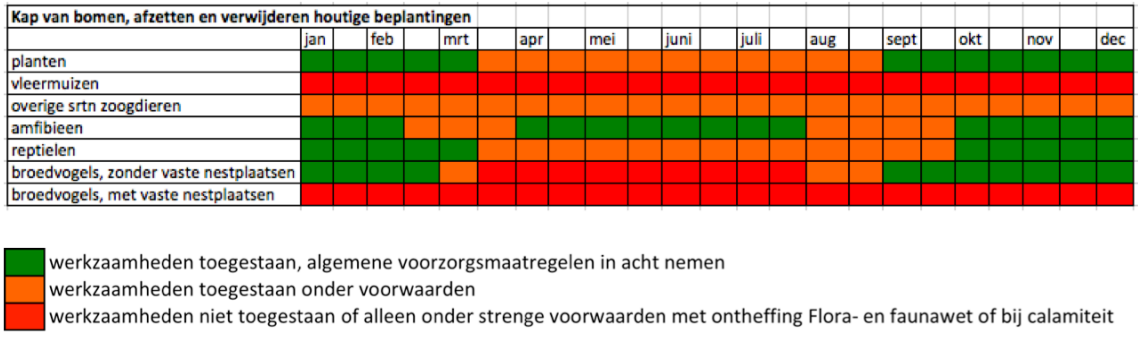
<u>Uitgangspunten en beperkingen</u>
- Indien sprake is van het verwijderen van bomen, wordt dit vooraf met Natuurmonumenten afgestemd.
- Elke dag wordt voorafgaand aan boswerkzaamheden door de beheerder of hoofduitvoerder afgestemd of een begrafenis ceremonie is voorzien op de natuurbegraafplaats. Gedurende de ceremonie wordt bij beheersmaatregelen geen luidruchtig materieel gebruikt.
- (Dode) bomen met holten, spleten en loshangende bast worden ontzien van kap, vanwege de (potentiële) functie voor broedvogels, vleermuizen en andere boombewonende zoogdieren (boommarter en eekhoorn, beide momenteel mogelijk aanwezig).
- (Dode) bomen met holten, spleten en loshangende bast worden alleen gekapt indien dit voor de veiligheid van de bezoekers van de natuurbegraafplaats nodig is.

[6] Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendief, zwarte wouw. Dit wijzigt vooralsnog niet onder de Wet Natuurbescherming.

- Indien bomen met holten, spleten en loshangende bast worden gekapt, wordt voorafgaand gecontroleerd door een ter zake kundig persoon of er beschermde soorten gebruik maken van de betreffende boom of bomen. Zo ja, dan wordt kap tijdelijk uitgesteld. Een ter zake kundig ecoloog zal bepalen wanneer kap wel doorgang kan vinden of dat ontheffing van de Flora- en faunawet nodig is.
- Indien bomen met holten, spleten en loshangende bast worden gekapt, wordt bepaald of er aanvullend (tijdelijke) kunstmatige vervanging van boomholten voor vleermuizen nodig is.
- Indien aan een te verwijderen boom een vleermuiskast bevestigd is, dient deze te worden verplaatst door een ter zake deskundige naar een geschikte vervangende locatie. De vleermuiskast mag alleen bij afwezigheid van vleermuizen worden verplaatst.
- Werkzaamheden op de dassenburcht vindt niet plaats, tenzij dit voor veiligheidsredenen nodig is. Er wordt in dat geval gebruik gemaakt van aangepast (lichtgewicht) materieel om schade aan de burcht te voorkomen of te minimaliseren. Bij de werkzaamheden in de directe omgeving van de burcht wordt een beschermingzone van 50 meter genomen (RVO, 2014) of een andere afstand indien dit vermeld staat in de meest recente soortenstandaard, waarbij rekening wordt gehouden met de voortplantingsperiode.
- De valrichting van te kappen bomen is altijd van groei- en (vaste) nest- en rustplaatsen afgekeerd.
- Te kappen bomen kunnen (deels) blijven liggen als in het kader van biodiversiteit. Dood hout leeft.
- Er wordt geen hout versnipperd en op de bosbodem achtergelaten. Houtsnippers kunnen wel gebruikt worden als halfverharding van (bos)paden.
- Tijdens het beheer dient rekening te worden gehouden met vleermuiskasten die verspreid over de natuurbegraafplaats aan bomen hangen. Beschadiging en verstoring van eventueel erin aanwezige vleermuizen dient te worden voorkomen.

<u>Kalender</u>

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van het voorziene kleinschalige bosbeheer en beheer langs paden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de actieve of inactieve perioden van beschermde soorten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog ingeschakeld.

3.3 Beheer van droog schraalgrasland en heide

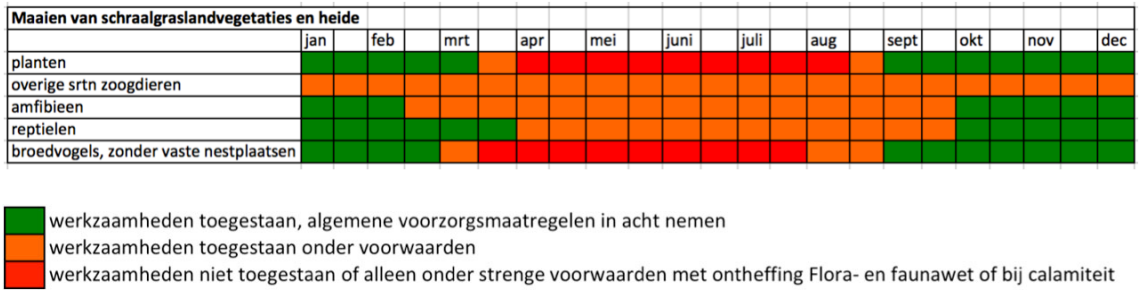
Het uitvoeren van beheer van schraalgraslandvegetaties en kleine plukjes heidevegetatie op de natuurbegraafplaats betreft het periodiek maaien en afvoeren van het maaisel.

Uitgangspunten en beperkingen

- Elke dag wordt voorafgaand aan werkzaamheden wordt door de beheerder of hoofduitvoerder afgestemd of een begrafenis ceremonie is voorzien op de natuurbegraafplaats. Gedurende de ceremonie wordt dan bij beheersmaatregelen geen luidruchtig materieel gebruikt.
- Het maaibeheer zal gefaseerd worden uitgevoerd. Niet meer dan de helft van de gras-, kruidvegetaties wordt per keer gemaaid. Er zit minimaal twee weken tussen maaimomenten. Voor schraal graslandvegetaties dient circa 10% jaarlijks niet te worden gemaaid. Voor heideveldjes kleiner dan 4 ha geldt dat niet meer dan een 20% per jaar wordt gemaaid. Voor maaibeheer op heidevelden groter dan 4 ha wordt verwezen naar de gedragscode Natuurbeheer 2016-2021 (VBNE). Doel is dat voor kleine zoogdieren, amfibieën en reptielen altijd voldoende dekking aanwezig is, voor insecten altijd bloeiend planten beschikbaar zijn en plantensoorten zoveel mogelijk tot zaadzetting kunnen komen.
- Voorafgaand aan de maaiactiviteit wordt gecontroleerd op aanwezige nesten (bodembroeders) en beschermde plantensoorten. Bosranden en randen langs struwelen en in heideveldjes worden gecontroleerd op aanwezige (zonnende) amfibieën, reptielen en egels. Bij aantreffen van beschermde diersoorten of broedende vogels in de te maaien vegetatie wordt bepaald of er gemaaid wordt, waar gemaaid wordt (beschermingszones nodig) of dat het werk tijdelijk wordt uitgesteld. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog geraadpleegd.
- Het maaien van vegetaties met beschermde of bedreigde plantensoorten vindt plaats na de zaadzetting en rijping van de zaden. Het moment dat gemaaid kan worden is afhankelijk van de betreffende plantensoort.
- Waar strookjes heidevegetatie overwoekerd dreigen te worden, wordt alleen houtige opslag handmatig verwijderd. Op deze wijze ontstaan meer gevarieerde microklimaten voor onder andere reptielen en insecten met behoud van kruidachtige planten en mossen in de ondergroei.
- Indien begraasd wordt met schapen dan dient binnen de kwetsbare periode (oranje en rode periode in de onderstaande kalender) van beschermde soorten rekening te worden gehouden met maximaal 6,6 schapen per 2 hectare.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van maai- en beheerwerk-zaamheden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de activiteit van beschermde diersoorten en het groeiseizoen van planten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog ingeschakeld.

3.4 Beheer niet-natuurlijke wateren

Het uitvoeren van beheer van de niet-natuurlijke wateren op de natuurbegraafplaats betreft het periodiek schonen, maaien van oevers en afvoeren van het maaisel.

Uitgangspunten en beperkingen

- Voorafgaand aan regulier onderhoud wordt gecontroleerd op aanwezigheid van broedvogels. Indien in gebruik zijnde nesten aanwezig zijn, worden verstorende werkzaamheden uitgesteld.
- Jaarlijks wordt gecontroleerd of het schonen van watervegetatie of oevervegetaties nodig is. Schonen vindt vervolgens gefaseerd plaats in tijd en ruimte.
- Materiaal dat vrijkomt bij schoning wordt maximaal 1-2 weken op de kant gelegd, waarna het alsnog wordt afgevoerd.
- Periodiek (om de drie jaar) wordt de sliblaag gemeten en bepaald of verwijderen middels afschrapen of baggeren nodig is.
- Het verwijderen van een overmatige sliblaag wordt gefaseerd in ruimte en tijd uitgevoerd.
- Bij werkzaamheden aan en langs de oevers en watervegetaties moet rekening worden gehouden met groeiplaatsen van beschermde en/of bedreigde plantensoorten en in de oeverzone levende fauna.
- Werkzaamheden aan de oevers worden uitgevoerd met materieel en methoden die de natuurvriendelijke oevers het minst beschadigen.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van maai- en beheerwerkzaamheden geldt de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de activiteit van beschermde diersoorten en het groeiseizoen van planten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog ingeschakeld.

Schonen watervegetatie en maaien oevers zwakgebufferd ven																								
	jan		feb		mrt		apr		mei		juni		juli		aug		sept		okt		nov		dec	
planten																								
amfibieen																								
broedvogels, zonder vaste nestplaatsen																								

werkzaamheden toegestaan, algemene voorzorgsmaatregelen in acht nemen
werkzaamheden toegestaan onder voorwaarden
werkzaamheden niet toegestaan of alleen onder strenge voorwaarden met ontheffing Flora- en faunawet of bij calamiteit

3.5 Beheer gebouw(en)

Het uitvoeren van beheer van gebouwen op de natuurbegraafplaats betreft het regulier onderhoud van het informatiecentrum op het terrein, zoals schilderwerk, dakgoten reinigen en schoonmaken. Onderstaande alinea's hebben *geen* betrekking op renovatie-werkzaamheden.

Uitgangspunten en beperkingen

- Voorafgaand aan regulier onderhoud wordt gecontroleerd op aanwezigheid van broedvogels. Indien in gebruik zijnde nesten aanwezig zijn, worden verstorende werkzaamheden uitgesteld.
- Regulier onderhoud van het informatiecentrum kan het hele jaar plaatsvinden, met inachtneming van de bovenstaande uitgangspunt.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van onderhoud van gebouwen gelden de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Uitgangspunten hierbij is controle op aanwezigheid van beschermde soorten en uitvoering van verstorende werkzaamheden bij afwezigheid van beschermde soorten. Weersomstandigheden kunnen variëren en daarmee de activiteit van beschermde diersoorten beïnvloeden. Bij twijfel wordt een ter zake kundig ecoloog ingeschakeld.

Beheer van gebouwen																								
	jan		feb		mrt		apr		mei		juni		juli		aug		sept		okt		nov		dec	
broedvogels																								

werkzaamheden toegestaan, algemene voorzorgsmaatregelen in acht nemen
werkzaamheden toegestaan onder voorwaarden
werkzaamheden niet toegestaan of alleen onder strenge voorwaarden met ontheffing Flora- en faunawet of bij calamiteit

3.6 Wegen en paden

Het beheer van wegen en paden wordt gezien inclusief het beheer van de aanliggende bermstrook. Verhardingen en semiverhardingen zijn geen leefgebied van soorten en normaal gesproken ook geen standplaats voor planten. Op weinig

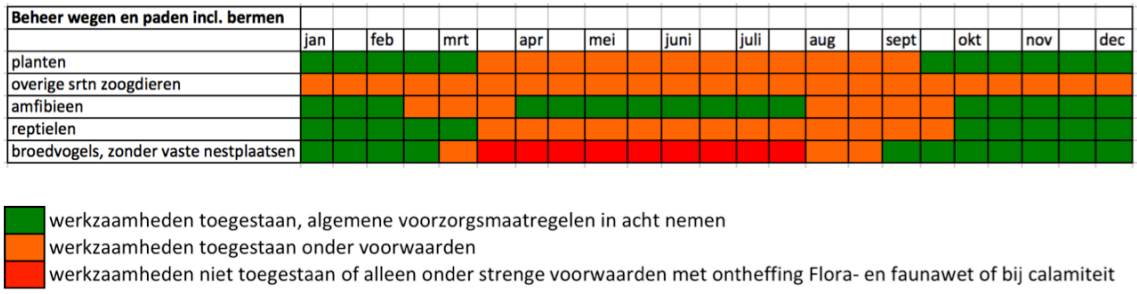
betreden onverharde paden kunnen wel soorten voorkomen. De richtlijnen hebben daarom betrekking op bermen en onverharde paden.

Het beheer van wegen en paden is er opgericht deze in goede staat te houden en overgroeien te voorkomen. Ook draagt het beheer bij aan het voorkomen van oplopen van letsel indien gebruik gemaakt wordt van de wegen en paden.

- Voor beheer boomopstanden langs wegen en paden zie regels genoemd in § 3.2.
- Voorafgaand aan uitvoering van beheermaatregelen in bermen en op onverharde paden wordt door de beheerder eerst gecontroleerd op het voorkomen flora en fauna.
- Aanwezige amfibieën en reptielen worden daarbij verplaats naar een plek buiten de invloed van de beheermaatregel.
- Verblijfplaatsen van zoogdieren en nesten van vogels worden gemarkeerd en bij uitvoering van beheermaatregel ontzien.
- Bijzonder flora die niet aangepast is aan uit te voeren beheermaatregel wordt verplaats naar een andere geschikte groeiplaats binnen het terrein.
- Bij sneeuwval worden wegen en paden waar mogelijk mechanisch begaanbaar gehouden.

Kalender

Voor de bovenstaande werkzaamheden in het kader van onderhoud van gebouwen gelden de onderstaande indicatieve perioden waarbinnen het werk kan worden uitgevoerd. Uitgangspunten hierbij is controle op aanwezigheid van beschermde soorten en uitvoering van verstorende werkzaamheden bij afwezigheid van beschermde soorten.

3.7 Calamiteiten, overig

Calamiteiten

Er zijn twee typen calamiteiten te benoemen voor Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide:

1. een calamiteit waarbij door werkzaamheden de zorgplicht of verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming worden overtreden;

2. een calamiteit zoals stormschade, waardoor bomen dreigen om te vallen of grote zware takken dreigen af te breken of los hangen, waardoor de veiligheid van de bezoekers van de natuurbegraafplaats in het geding komt.

Een calamiteit in het kader van het overtreden van de zorgplicht en/of overtreden van verbodsbepalingen van de Wet Natuurbescherming en het in gevaar brengen van de leefomgeving van soorten die beschermd zijn conform de drie beschermingsregimes (zie paragraaf 1.1 en Bijlage 1) is een ongewenste gebeurtenis die leidt of had kunnen leiden tot ongewenste schade aan beschermde planten en dieren. Dit kan ook gelden voor bedreigde plantensoorten die een Rode lijststatus ‘bedreigd’ of ‘ernstig bedreigd’ hebben.

Als gevolg van bijvoorbeeld stormschade kunnen bomen dusdanig scheef komen te staan dat daadwerkelijk omvallen slechts een kwestie van tijd is. Ook kunnen grote zware takken (half) zijn afgebroken of los in de boomkroon hangen. Bij dergelijk dreigend gevaar voor de bezoekers van de natuurbegraafplaats worden bomen of takken verwijderd die het directe gevaar opleveren. Voorafgaand aan het verwijderen wordt de boom in kwestie zo goed als mogelijk is geïnspecteerd op eventueel aanwezige beschermde diersoorten, zoals vleermuizen.

Ondanks voorzorgsmaatregelen is het optreden van calamiteiten niet geheel uit te sluiten. Het is van groot belang dat eventueel optredende calamiteiten worden gemeld, geanalyseerd en geëvalueerd. Dit om de juiste maatregelen te nemen om soortgelijke gebeurtenissen in de toekomst te voorkomen. Daarom is iedereen verplicht calamiteiten bij beheerder te melden. Naar aanleiding hiervan worden er maatregelen genomen om de ontstane situatie te verhelpen, of herhaling in de toekomst te voorkomen. Het formulier opgenomen in Bijlage 3 wordt ingevuld als onderdeel van de procedure.

Overige zaken

Indien een exemplaar van groot wild (zoals das, ree of wild zwijn) dood wordt aangetroffen op de natuurbegraafplaats, dan zal direct in overleg met Natuurmonumenten een juiste afhandeling plaatsvinden zoals op dat moment gewenst is.

4 Literatuur

Het Bosschap, 2016. Gedragscode beheer 2016 – 2021.

Het Bosschap, 2010. Gedragscode bosbeheer 2010 – 2015.

Koopman – Van Roon, A.D.G. & G. Hoefsloot. 2016. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Toetsing in het kader van de soortenbescherming en het Natuurnetwerk Nederland. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16- 009. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Natuurmonumenten, 2014a. Kwaliteitstoets Mookerheide 2013.

Natuurmonumenten, 2014b. Oplegnotitie Natuurvisie Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en De Zevenbergen 2001 t/m 2019.

Natuurmonumenten, 2006. Bosbeleid.

Natuurmonumenten, 2001. Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en de Zevenbergen- Natuurvisie 2001 t/m 2013

RvO, 2014. Soortenstandaard Das versie 2.0.

VBNE, 2015. Gedragscode Natuurbeheer 2016-2021. Concept. Inclusief concept goedkeuringsbesluit dd. 18-02-2016 RVO.

Vogelbescherming Nederland & Het Bosschap, 2015. Gedragscode zorgvuldig bosbeheer.

Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming

1.1 Inleiding

Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) in werking. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Met de inwerkingtreding van de Wnb zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ.

Deze bijlage vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In paragraaf 1.2 komen algemene bepalingen van de wet aan de orde. Gebiedsbescherming is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden’ en is hier samengevat in paragraaf 1.3. De bescherming van soorten is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 3 Soorten’ en in deze bijlage samengevat in paragraaf 1.4. De bescherming van bomen en bos is in de wet beschreven in ‘Hoofdstuk 4 Houtopstanden, hout en houtproducten’. Dit laatste hoofdstuk en andere onderdelen van de Wnb zoals jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, faunabeheer en omgang met exoten maken geen deel uit van deze bijlage.

1.2 Algemene bepalingen

Art 1.10 De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Art 1.11 Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht houdt in elk geval in dat handelingen waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten achterwege blijven, dan wel dat noodzakelijke maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen ze beperkt of ongedaan worden gemaakt.

Art 1.12 Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor:

- het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle

van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;
- het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;
- de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als ‘bijzondere provinciale natuurgebieden’ en ‘bijzondere provinciale landschappen’.

1.3 Natura 2000-gebieden

De Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide ligt niet binnen Natura 2000-gebied. Ook de directe omgeving maakt geen deel uit van Natura 2000-gebied. Aangezien in de natuurtoets geen effect op Nattura 2000-gebied wordt voorzien is dit onderdeel van de Wnb in dit geval niet van belang en wordt daarom niet behandeld

1.4 Soorten

Verbodsbepalingen
De Wnb onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

Art. 3.1 *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn*
1. Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels (VR artikel 1) te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder 1 te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder 1 te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld onder 1 opzettelijk te storen.
5. Het verbod, opzettelijk storen, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd[7]. Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn.

[7] Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Art. 3.5 *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn*

1. Het is verboden in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden **planten** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Art. 3.10 *Beschermingsregime andere soorten*

1. Het is verboden in het wild levende **zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers** van de soorten, genoemd in de bijlage bij de Wet, onderdeel A, natuurbescherming opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
3. Het is verboden **vaatplanten** genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

In de Bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd. Sommige vogelsoorten vallen daarmee zowel onder het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’ als onder het ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’. Het ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’ is ten aanzien van ‘verstoren’ strikter dan het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’. Aan de andere kant zijn de ontheffingsgronden voor het ‘Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn’ weer beperkter dan voor ‘Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn’. We gaan in het toetsingskader zekerheidshalve uit van het juridisch strengste beschermingsregime.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Art 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Art 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (Art 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (Art 3.3, Art 3.8)

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing,
- er is voldaan aan een in Art 3.3 dan wel Art 3.8 genoemd belang,
- er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te

compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de SvI.

Art 3.3, Art 3.8 De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Art. 3.10 Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** van gebieden en **bestendig beheer of onderhoud**.

Art. 3.31 De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde **gedragscode** en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Bijlage 2 Waarnemingenformulier

1. Datum:
Formulier ingevuld door:

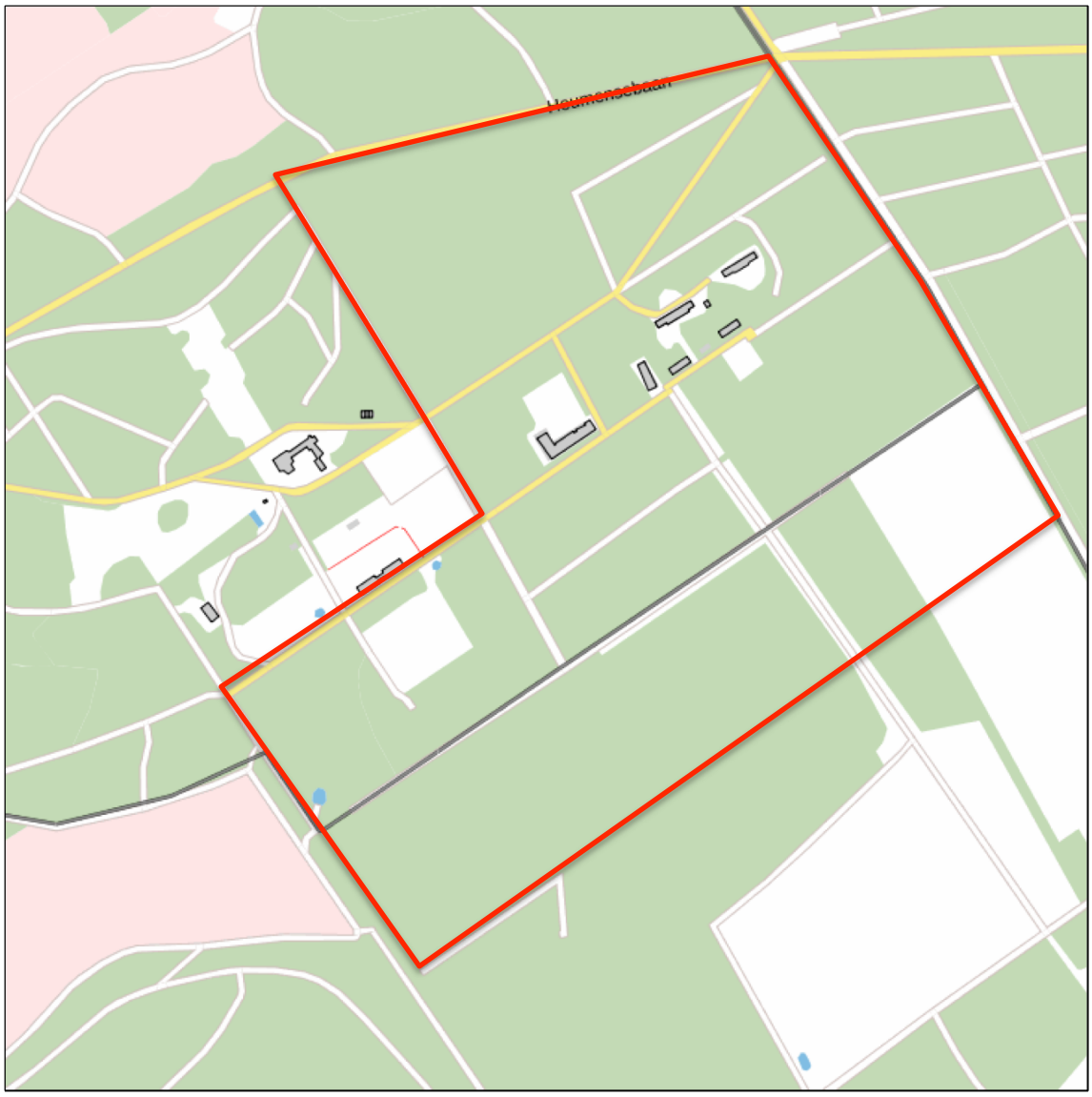
2. Waargenomen soort of nieuwe verblijfplaats van soort:
□ Grote leeuwenklauw
□ Akkerogentroost
□ Eekhoorn
□ Nieuwe (bij)burcht van das
□ Boommarter
□ Andere kleine marterachtige: …
□ Alpenwatersalamander
□ Zandhagedis
□ Hazelworm
□ Vleermuis en/of vleermuisverblijfplaats: …
□ Broedvogel met vaste verblijfplaats: …
□ Vliegend hert (imago, de kever zelf)
□ Vliegend hert (larve)
□ Stronk dode eik met witrot (voor vliegend hert larven)
□ Bruine eikenpage
□ Rode bosmier koepelnest
□ Anders, namelijk: …

3. Waargenomen door:

4. Geef de plek zo exact mogelijk aan op de onderstaande kaart,
of vul de gps-coördinaten in: ....

5. Is er een duidelijk herkenbare foto gemaakt van de aangetroffen soort, locatie of situatie?
Zoja, deze digitaal opslaan in het ecologisch dossier of bij een print van dit ingevulde formulier[8].

[8] Waarnemingenformulier, Bijlage 2 in Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, beheer en gebruik in kader van de Wet Natuurbescherming. Koopman-van Roon & Hoefsloot, 2016.

Omgeving Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
(ondergrond: bagviewer.kadaster.nl).

6. Opmerkingen:

….

Bijlage 3 Calamiteitenformulier

1. Datum:
Formulier ingevuld door:

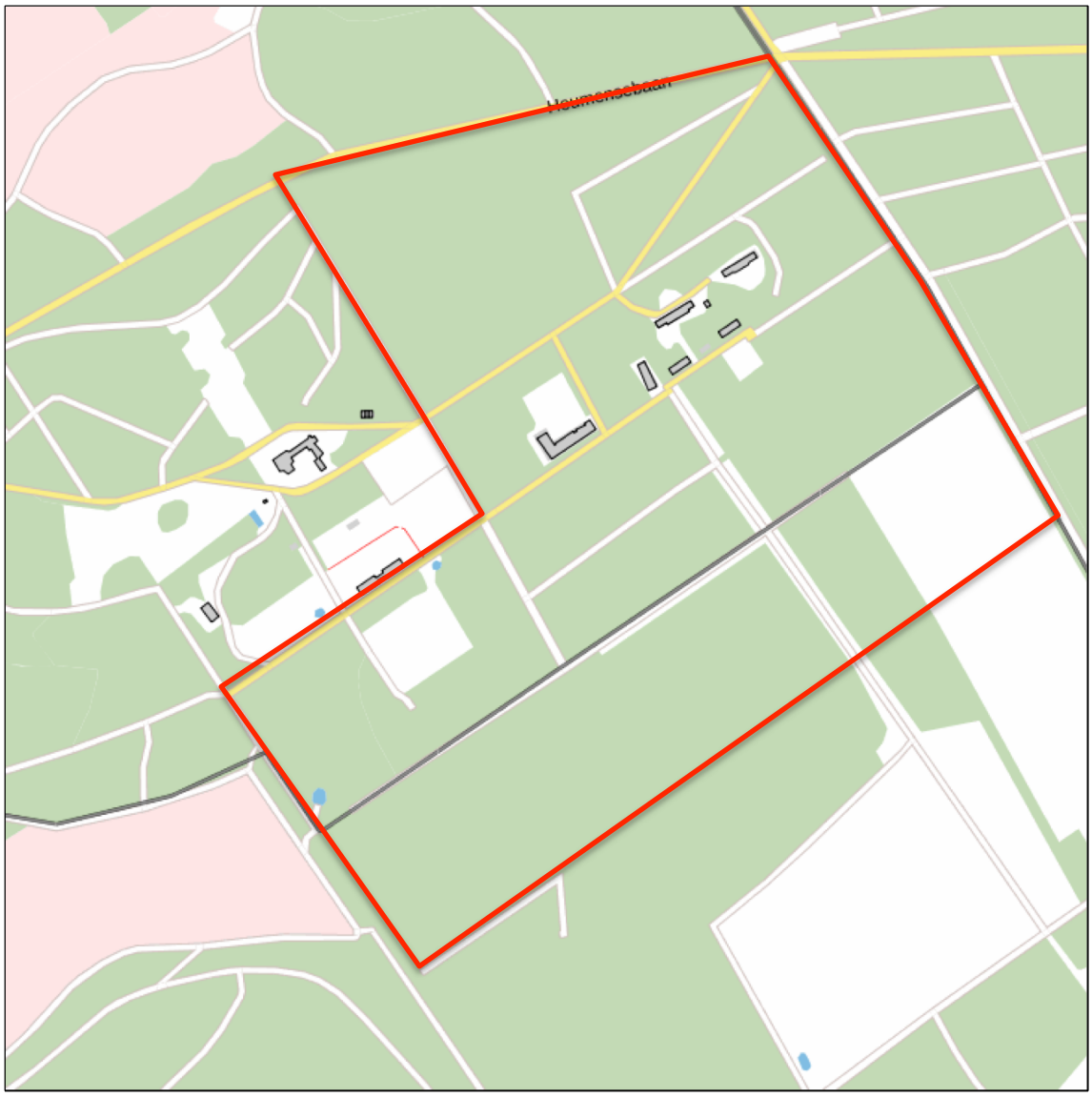
2. Calamiteit beschrijving:

3. Geef de plek zo exact mogelijk aan op de onderstaande kaart,
of vul de gps-coördinaten in: ....

4. Is er een duidelijk herkenbare foto gemaakt van de (aangetroffen) situatie?
Zo ja, deze digitaal opslaan in het ecologisch dossier of bij een print van dit ingevulde formulier[9].

5 Hoe, wanneer en door wie is de calamiteit opgelost?

[9] Calamiteitenformulier, Bijlage 3 in Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, beheer en gebruik in kader van Wet Natuurbescherming. Koopman-van Roon & Hoefsloot, 2016.

Omgeving Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.
(ondergrond: bagviewer.kadaster.nl).

6. Opmerkingen:

….

Gemeente Mook en Middelaar
OM-nummer: 4008239100

ARCHEODIENST

Inventariserend Veldonderzoek
verkennende fase

Natuurbegraafplaats Mookerheide

Susanne Koeman

Archeodienst Rapport 908

Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase Natuurbegraafplaats Mookerheide

S.M. Koeman

Archeodienst Rapport 908

Onderzoeksmelding: 4008239100
In opdracht van: Natuurbegraven Nederland

Colofon

Titel:	Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase: Natuurbegraafplaats Mookerheide
Auteur(s):	S.M. Koeman
Archeodienst Rapport:	908
ISSN nummer:	1877-2900
Versienummer:	2.0 (definitief)
Onderzoeksmelding:	4008239100
Gemeente:	Mook en Middelaar
Opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland
Foto's en tekeningen:	Archeodienst BV, tenzij anders aangegeven
Plaats:	Zevenaar
Foto omslag:	Koeien op een grasland aan de bosrand in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied (boorlocatie E)
Autorisatie:	Willem-Simon van de Graaf
	6-10-2016 (05-05-2017, aanpassing zone natuurbegraven)

De kaft van dit rapport is in de vorm van de voor- en achterkant van een Romeinse dakpan waarop hondenpootafdrukken staan.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze
dan ook, zonder bronvermelding.
Archeodienst BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit onderhavig onderzoek of de gegeven adviezen.

Archeodienst BV, Ringbaan-Zuid 8a, Postbus 297, 6900 AG Zevenaar, tel. 0316-581130, info@archeodienst.nl, www.archeodienst.nl

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5
1.1 Onderzoekskader 5
1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen 6
2 Vooronderzoek 7
2.1 Landschappelijke situatie van het plangebied 7
2.2 Specifieke archeologische verwachting 7
2.3 Conclusie en aanbeveling 9
3 Inventariserend veldonderzoek 11
3.1 Selectie van de boorlocaties 11
3.2 Werkwijze 12
3.3 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens 13
3.3.1 Sediment 13
3.3.2 Bodem 14
3.4 Archeologische interpretatie 17
4 Conclusie en aanbevelingen 19
4.1 Inleiding 19
4.2 Conclusies / beantwoording van de onderzoeksvragen 19
4.3 Aanbevelingen 20

Bijlage 1: Periodentabel
Bijlage 2: Verklarende woordenlijst
Bijlage 3: Afkortingenlijst
Bijlage 4: Boorpuntenkaart
Bijlage 5: Boorbeschrijvingen
Bijlage 6: Advieskaart
Bijlage 7: PvA

Administratieve gegevens

Projectnaam	Natuurbegraafplaats Mookerheide
Onderzoeksmelding	4008239100
Provincie	Limburg
Gemeente	Mook en Middelaar
Plaats	Molenhoek
Toponiem	Mookerheide
Type project	Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase (IVO-O)
Opdrachtgever	Natuurbegraven Nederland
Contactpersoon opdrachtgever	Dhr. W. Peters
Bevoegd gezag	Gemeente Mook en Middelaar (dhr. S. Meij)
Deskundige namens bevoegd gezag	Dhr. F. Kortlang (ArchAeO B.V.)
Uitvoerder	Archeodienst BV
Uitvoerders veldwerk	S.M. Koeman, E.A. Schorn
Uitvoeringsdatum	08/13-09-2016
Beheer en plaats documentatie	Zevenaar
Geografische positie (x-y; in m)	Coördinaten zijn NW-NO-ZO-ZW (x) 189.605 (y) 420.011 (x) 190.217 (y) 420.726 (x) 190.620 (y) 419.394 (x) 190.205 (y) 419.107
Kaartbladnummer	46a/b
Huidig grondgebruik	Grotendeels bos
Oppervlakte plangebied	Ca. 95 ha waarvan ca. 47 ha bestemd voor natuurbegraven
Oppervlakte onderzoeksgebied	Ca. 22 ha

1 Inleiding

1.1 Onderzoekskader

Natuurbegraven Nederland is voornemens om een natuurbegraafplaats te realiseren op de Mookerheide bij Mook (gemeente Mook en Middelaar). Het noordelijke deel van het plangebied met een oppervlakte van ca. 47 ha wordt bestemd om te ontwikkelen tot natuurbegraafplaats (Fig. 1.1, oranje vlak). Verspreid over het gebied zullen begravingen gaan plaatsvinden. De graven worden tot ca. 1,0 – 1,15 m diep aangelegd. Voor de realisatie van de natuurbegraafplaats zullen naast de begravingen ook andere (graaf)werkzaamheden plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld het creëren van open plekken waarbij bomen gerooid zullen worden. De gebouwen van het voormalige Dominicus complex zullen worden gesloopt. Hier wordt naast natuurbegraven ruimte gecreëerd voor een werkschuur van ca. 400 m^2. Door al deze (graaf)werkzaamheden kunnen eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische resten verloren gaan.

In het kader van de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging voor de realisatie van de natuurbegraafplaats heeft Archeodienst BV een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied (Koeman 2016). Tijdens dit onderzoek is de archeologische verwachting voor het plangebied in kaart gebracht op basis van bekende (literatuur)gegevens. In het bureauonderzoek is geadviseerd om een verkennend booronderzoek uit te voeren in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen.

Voor dit onderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld dat is goedgekeurd door de gemeente (Bijlage 6). Het Inventariserend Veldonderzoek is uitgevoerd conform de gemeentelijke eisen en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3, protocol 4003 (CCvD 2013) en het PvA.

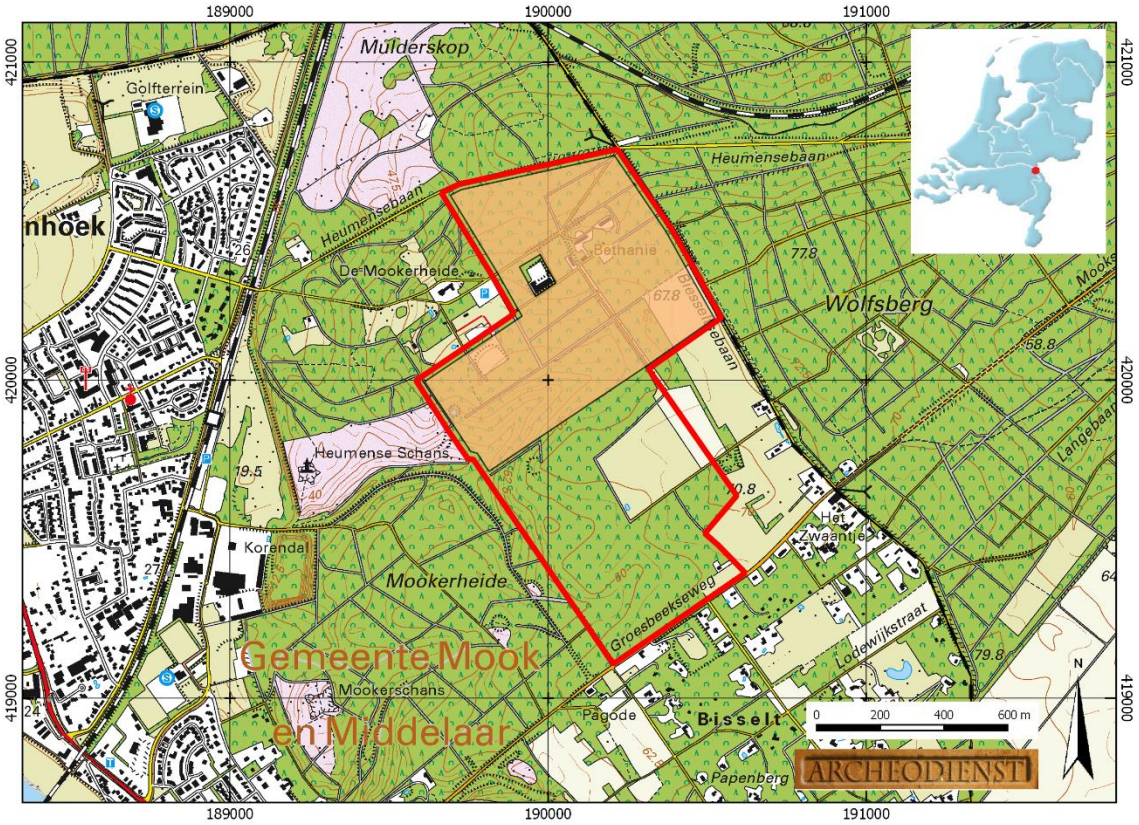

Fig. 1.1: Het plangebied op de topografische kaart (bron: kadaster 2014).

Voor de in dit rapport gebruikte geologische en archeologische tijdsaanduidingen wordt verwezen naar Bijlage 1. Afkortingen en jargon worden in Bijlage 2 en 3 uitgelegd.

1.2 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het verkennend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek door de bodemopbouw en de intactheid daarvan vast te stellen. Daarnaast zal op basis van dit onderzoek advies worden gegeven over de noodzaak van vervolgonderzoek.

Om deze doelstelling te realiseren, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw in het plangebied?
- In hoeverre is deze bodemopbouw nog intact?
    - Is er sprake van een (deels) intact archeologisch niveau? Zo ja, op welke diepte t.o.v. het maaiveld en het NAP?
    - Heeft er moderne bodembewerking plaatsgevonden waardoor het potentiële archeologische niveau is aangetast?
    - Hoeveel van de C-horizont (potentiële archeologische niveau) is verstoord door moderne bodembewerking?
- In welk opzicht kan op basis hiervan de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek worden gehandhaafd en/of bijgesteld?

2 Vooronderzoek

2.1 Landschappelijke situatie van het plangebied

Het plangebied ligt op de stuwwal tussen Nijmegen en Mook. Er is sprake van een vertakt erosiedalsysteem waardoor het plangebied gekenmerkt wordt door grote hoogteverschillen van 20 m of meer (Fig. 2.1).

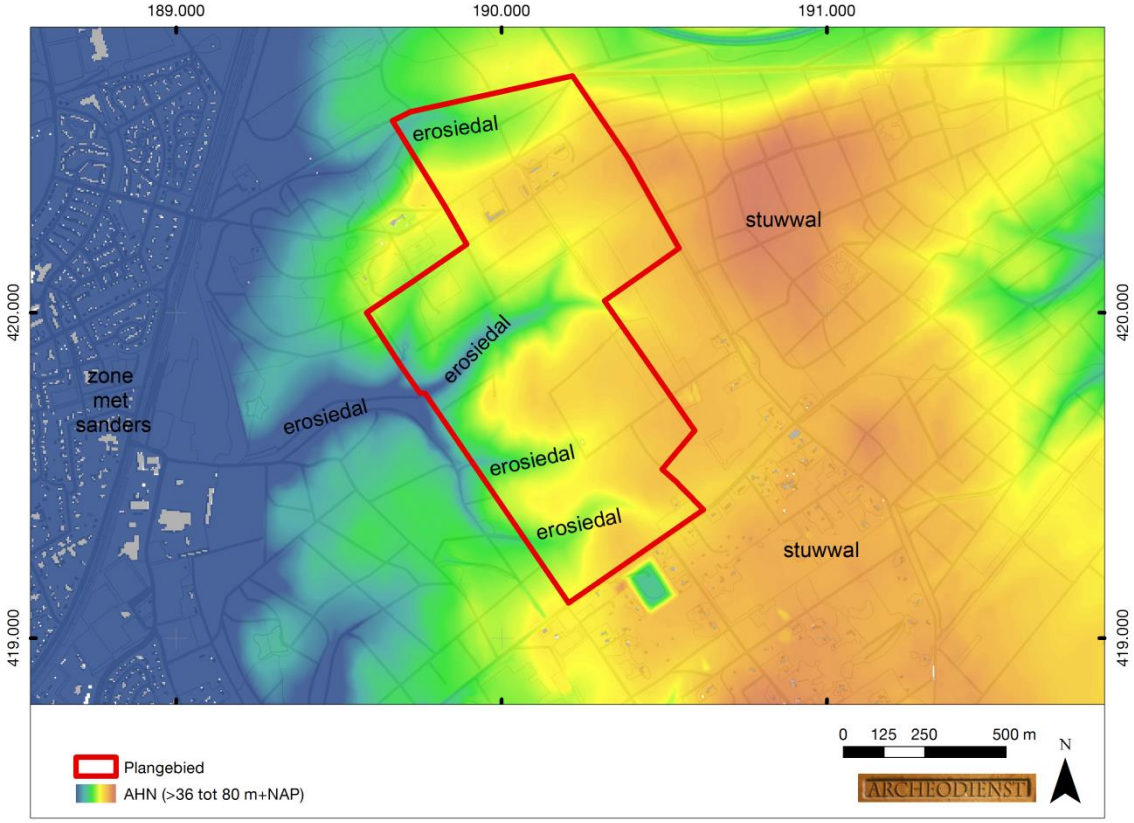

Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl).

De natuurlijke ondergrond op de stuwwal bestaat uit grofzandige, grindrijke gestuwde sedimenten. Op de hellingen en in de dalen is erosiemateriaal van de stuwwal afgezet. Deze zogenaamde fluvio-(peri)glaciale afzettingen bestaan uit fijn en grof zand, soms met grind, leemlagen en plantenresten, en worden tot de Formatie van Boxtel gerekend. Deze afzettingen zijn later grotendeels bedekt met dekzand. Het dekzandpakket is vaak niet dikker dan 1,2 m en ligt meestal op de grindige, grove zanden. De dikkere pakketten dekzand komen voor op de hellingen en in de erosiedalen. De hoogste koppen van de stuwwallen zijn onbedekt. In het grootste deel van het plangebied is waarschijnlijk sprake van geen of slechts een dunne laag dekzand, omdat op de bodemkaart grind binnen 40 cm beneden maaiveld is aangegeven. Plaatselijk kan in een erosiedal sprake zijn van een dikke(re) laag dekzand.

In het grove zand zijn volgens de bodemkaart holtpodzolgronden ontwikkeld. Afhankelijk van de bodembewerking die heeft plaatsgevonden bij de ontginning en de aanplant van het bos kan het bodemprofiel nog (deels) intact zijn.

2.2 Specifieke archeologische verwachting

Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek is voor het plangebied een archeologische verwachtingskaart gemaakt (Fig. 2.2).

Binnen het plangebied komen sterke gradiëntzones voor rondom de dalen die zijn uitgesleten in de stuwwal. Deze gradiëntzones gaan niet van een droog naar een nat landschap, want zowel de stuw-

wal als de dalen betreffen droge landschappen. Een natuurlijke bron van water (Maas en beken) relatief ver weg. Dit betekent dat het plangebied weinig aantrekkelijk is geweest voor jager-verzamelaars uit het Paleolithicum en Mesolithicum. Op de (oude) verwachtingskaart van de gemeente is op basis hiervan indertijd dan ook grotendeels een lage verwachting toegekend aan het plangebied voor jager-verzamelaars. In de gemeente Mook en Middelaar zijn geen concrete sporen van kampementen aangetroffen. Wel zijn er enkele vuurstenen artefacten bekend die duiden op de aanwezigheid van bewoning in het Midden-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum zoals bijvoorbeeld bovenop de stuwwal ca. 460 m ten oosten van het plangebied (Verhoeven en Ellenkamp 2007). Hier is een vuurstenen kern gevonden op een relatief vlak gedeelte van de stuwwal. Dit plateau heeft op de verwachtingskaart een middelhoge verwachting toegekend gekregen waarvan een deel binnen het zuidoostelijke deel van het plangebied valt. Op basis van deze informatie is in dit bureauonderzoek grotendeels een lage verwachting aan het plangebied toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit het Midden-Paleolithicum tot en met Mesolithicum. Voor het zuidoostelijke deel geldt een middelhoge verwachting (Fig. 2.2, zwarte arcering).

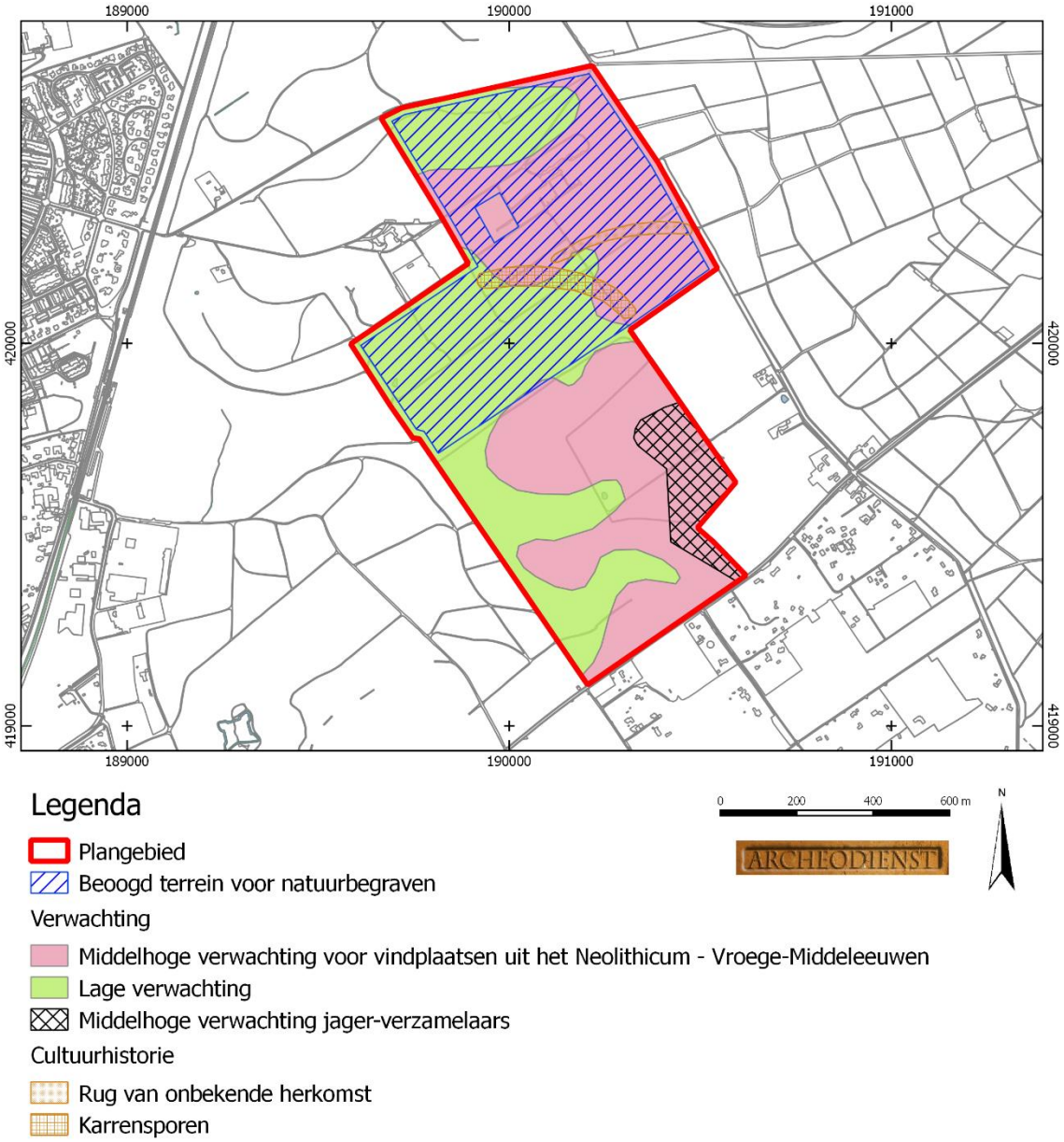

Fig. 2.2: Verwachtingskaart op basis van het bureauonderzoek.

In de periode vanaf het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen heeft men een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden in de nabijheid van water, die geschikt waren voor akkerbouw. De dalen vormen geen geschikte bewonings- en akkerlocatie vanwege de steile hellingen (weinig vlak terrein), ongunstige afwatering en erosie (regenwater loopt bij hevige regenval van de plateaus via de hellingen naar het dal) en vermoedelijk grotendeels (sterk) grindige ondergrond. Bewoningssporen uit het Neolithicum zijn tot op heden nog niet in dit gebied gevonden. Op basis van de archeologische vondsten in de omgeving van het plangebied blijkt dat met name de zone van de gordeldekzandglooiing langs de voet van de stuwwal intensief bewoond is geweest in de periode Bronstijd – Romeinse tijd. Hoger op de stuwwal waar het plangebied ligt, zijn alleen enkele losse vondsten gedaan. De enige duidelijke vindplaats ligt ten zuidoosten van het plangebied op het vlakkere deel van de stuwwal en betreft een grafveld bestaande uit grafheuvels, die vermoedelijk uit de Vroege-IJzertijd dateren. In de buurt van dat grafveld worden ook bewoningssporen uit deze periode verwacht. Grote delen van het plangebied, met uitzondering van de dalen, vormde een geschikte bewoningsplaats al heeft de zone aan de voet van de stuwwal op basis van de bekende vindplaatsen een aantrekkelijker gebied gevormd. Het historisch landgebruik als woeste grond (heide en bos) geeft ook aan dat het plangebied niet tot de beste landbouwgronden hoorde. Aan de hogere delen binnen het plangebied is daarom een middelhoge verwachting toegekend voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen (tot in de 13e eeuw). Aan de droge dalen is een lage verwachting toegekend. Vergelijking van het AHN-kaartbeeld met de geomorfologische kaart laat zien dat het dalsysteem op de geomorfologische kaart vrij globaal is weergegeven. De dalen zijn daarom voor de archeologische verwachtingskaart door middel van een AHN-analyse gescheiden van de hogere delen.

Vanwege de grote reliëfverschillen vormt het netwerk van droge dalen in het plangebied een opvallend landschappelijke element. Het is voorstelbaar dat de droge dalen zijn gebruikt als routes voor zowel dieren als mensen. Archeologisch gezien is dit moeilijk aan te tonen omdat een prehistorische (wandel)route en/of jachtactiviteiten vrijwel geen sporen nalaat. Verloren of (bewust) achtergelaten objecten, zoals een stenen bijl of pijlpunt, kunnen hiervoor een aanwijzing zijn.

Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied onderdeel was van de woeste gronden. In het begin van de 20e eeuw is het een landgoed geworden en is het grotendeels ingericht als (park)-bos. Op basis hiervan is aan het plangebied een lage verwachting toegekend voor nederzettingsresten uit de Late-Middeleeuwen (vanaf de 14e eeuw) en de Nieuwe tijd. Wel is tijdens de cultuurhistorische analyse een (zand)rug binnen het plangebied ontdekt die mogelijk van archeologische waarde zijn (Keunen 2016).

Aandachtspunt voor dit gebied is dat er flink is gevochten in de Tachtigjarige Oorlog. Op de Mookerheide heeft een grote slag plaatsgevonden. Het dal in het plangebied kan vanuit strategisch oogpunt zijn gebruikt voor het verplaatsen van de troepen. In het plangebied en dan met name in het dal kunnen vondsten worden gedaan die samenhangen met de oorlog. Dit betreft meestal metalen objecten zoals munitie en wapens. Ook kunnen loopgraven zijn aangelegd en walletjes zijn opgeworpen. Maar ook uit de Tweede Wereldoorlog kunnen boven- en ondergrondse sporen worden verwacht (loopgraven, bomkraters, schutterputten e.d.).

2.3 Conclusie en aanbeveling

Op de hogere delen in het plangebied kunnen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Aan deze zones is een middelhoge verwachting toegekend. Aan de droge dalen binnen het plangebied is een lage verwachting toegekend. Losse vondsten in de droge dalen die door prehistorische bewoners uit de omgeving zijn achtergelaten kunnen echter niet worden uitgesloten.

Ca. 22 hectare van de beoogde natuurbegraafplaats valt binnen de middelhoge archeologische verwachtingszone (Fig. 2.2), roze vlak met blauwe arcering). In deze zone vormen bodemingrepen dieper dan 40 cm beneden maaiveld een bedreiging voor het archeologische bodemarchief.

In eerste instantie is een verkennend booronderzoek geadviseerd in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Vanwege het grote oppervlak van het terrein is voorgesteld om te beginnen met een kleinschalig

verkennend booronderzoek waarbij verspreid over het gebied vijf 'proeflocaties' worden geselecteerd waar boringen worden gezet. De proeflocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en worden op basis van historisch kaartmateriaal op representatieve percelen geplaatst.

In de cultuurhistorische analyse is aanbevolen om de nadere waardenstelling van de rug van onbekende herkomst te integreren in het archeologisch onderzoek. Door middel van een booronderzoek kan meer worden vastgesteld over de significantie: gaat het om een natuurlijk fenomeen of een door mensen opgeworpen wal (Keunen 2016).

Voor de lage verwachtingszones wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd omdat de kans klein is dat hier een archeologische vindplaats aanwezig is. Eventuele losse vondsten kunnen niet door systematisch archeologisch onderzoek in kaart worden gebracht omdat de vondstdichtheid laag is en niet gelijkmatig verspreid over een bepaald gebied/locatie. Dergelijke vondsten zijn toevalsvondsten. In dit kader wordt gewezen op de meldingsplicht voor archeologische vondsten.

Voor de middelhoge verwachtingszone in het zuidelijke deel van het plangebied is vooralsnog geen vervolgonderzoek nodig omdat dit gedeelte geen onderdeel gaat uitmaken van de natuurbegraafplaats. Mochten hier in de toekomst wel graafwerkzaamheden worden gepland die dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld dan is vervolgonderzoek noodzakelijk.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Selectie van de boorlocaties

Het verkennend booronderzoek betreft in eerste instantie een kleinschalig booronderzoek waarbij verspreid over het onderzoeksgebied vijf 'proeflocaties' zijn geselecteerd waar boringen worden gezet. De boorlocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en zijn op basis van historisch kaartmateriaal en het AHN op representatieve percelen verdeeld over het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied betreft de middelhoge verwachtingszone binnen het gebied waar natuurbegravingen zijn gepland en heeft een oppervlakte van ca. 22 ha (Fig. 3.1).

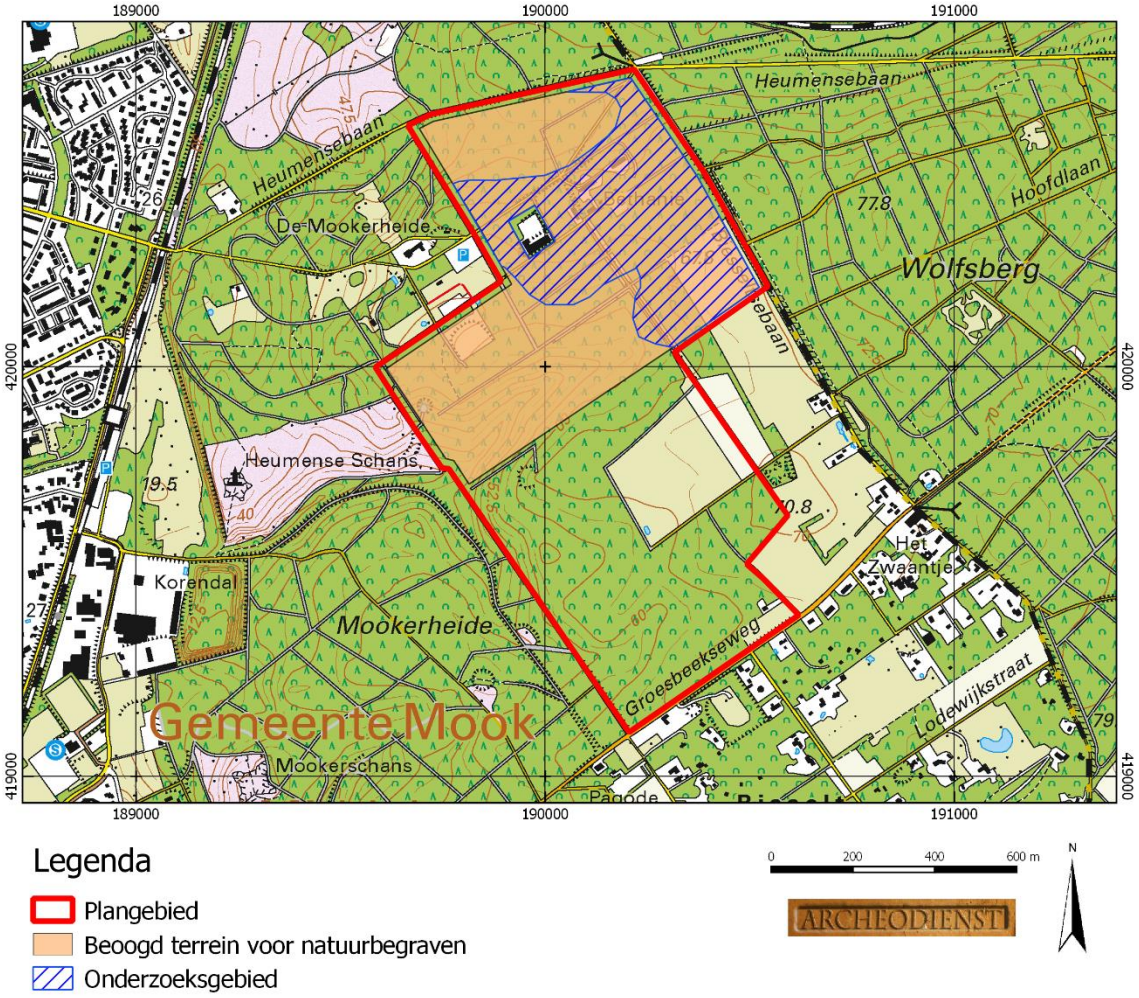

Fig. 3.1: Het onderzoeksgebied voor het inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen.

Uit het bureauonderzoek (Koeman 2016) is gebleken dat er een verhoogde kans bestaat op aanwezigheid van Ongesprongen Conventionele Explosieven (OCE). De opdrachtgever (Natuurbegraven Nederland, Winfred Peters) heeft een vooronderzoek laten uitvoeren (door ECG) naar het risico op het aantreffen van CE in het plangebied. Op grond van dat onderzoek heeft dhr. Peters in overleg met ECG afgesproken dat tijdens het veldwerk een OCE-deskundige aanwezig zal zijn die de boorpunten en profielputjes vooraf vrijgeeft.

In totaal zijn vijf boorlocaties geselecteerd:

- Boorlocatie A: de locaties B t/m E dekken de historische veranderingen en landgebruik die binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn (geweest). Locatie A is daarom niet gebaseerd op bekende gegevens maar is zo geplaatst dat een gelijkmatige verdeling binnen het onderzoeksgebied ontstaat.

- Boorlocatie B en C: bebouwde zone van het klooster en opvanghuis uit de tweede helft van de 20e eeuw
- Boorlocatie D: winningskuilen
- Boorlocatie E: laatste heidegrond in de 19e eeuw, tegenwoordig deels bos en deels landbouwgrond

In het Plan van Aanpak (Bijlage 7) is de selectie van de boorlocaties uitgebreid toegelicht aan de hand van kaartmateriaal.

De raai over de rug van onbekende herkomst is op basis van het AHN-kaartbeeld geplaatst in het westelijke deel waar hij het duidelijkst zichtbaar is.

3.2 Werkwijze

De OCE-deskundige heeft slechts enkele boorlocaties in beperkte mate verplaatst vanwege 'ferroverstoring' in de bodem (maximaal 4 m). In het bos zijn op diverse locatie sporen waargenomen van (illegale) zoekacties naar resten uit de Tweede Wereldoorlog. Een voorbeeld hiervan was een achtergelaten, lege, munitiekist en een onderdeel van een explosief (Fig. 3.2).

Fig. 3.2: Munitiekist en onderdeel van een explosief.

Per boorlocatie zijn 5 boringen gezet en is één profielputje gegraven om het bodemprofiel nader te bekijken. Het is niet nodig gebleken om extra boringen toe te voegen, het beeld van de bodemopbouw binnen de boorlocaties is voldoende duidelijk geworden. Het totaal aantal boringen voor de boorlocaties komt hiermee op 25 (Bijlage 4). Binnen alle boorlocaties is op basis van de resultaten en de bereikbaarheid van de boringen een andere locatie voor het profielputje uitgekozen dan in het boorplan was vastgelegd.

De boorraai over de rug van onbekende herkomst bleek te zijn gepland in een slecht toegankelijk deel van het bos. Hier was sprake van een bos dat is dichtgegroeid met veel jong opschot. Zowel het gebied ten oosten als ten westen van de geplande boorraai is in het veld onderzocht op de aanwezigheid van een rug. In het landschap/bos was echter geen rug herkenbaar. Naar aanleiding hiervan zijn de hoogtegegevens van het AHN gecontroleerd. Hoewel de weergave van het AHN-beeld (*hillshade*) een rug suggereert, blijkt dit niet uit de hoogtemetingen zelf. Ten noorden van 'de rug' ligt het maaiveld op vergelijkbare hoogte als 'de rug' en soms zelfs hoger. Aan de zuidkant komen wel lagere waarden voor. De schaduwweergave aan de zuidkant van 'de rug' in het westelijke deel betreft een helling zoals die ook duidelijk zichtbaar was in het veld ter hoogte van het pad. Mogelijk

dat de schaduwweergave van de helling hierdoor een rug suggereert op het AHN-kaartbeeld. In overleg met dhr. F. Kortlang (namens de gemeente Mook en Middelaar) is besloten om de raai in westelijke richting te verplaatsen aan de overkant van het pad waar de rug met onbekende herkomst zou moeten liggen (Bijlage 4). Hiermee wordt voor de zekerheid gecontroleerd dat er geen afwijking in de bodemopbouw aanwezig is. De rug is door middel van 5 boringen (aan de voet, op de helling en de top) met een onderlinge boorafstand van 7 m in kaart gebracht.
Aan de rand van het erosiedal aan de noordzijde van het onderzoeksgebied zijn tweemaal 2 boringen gezet (in totaal 4) om de bodemopbouw ter plaatse van de rand (helling) van de erosiedalen in kaart te brengen.

De in totaal 34 boringen zijn uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm tot minimaal 30 cm in de natuurlijke ondergrond (C-horizont). Het opgeboorde sediment is verbrokkeld en versneden en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals houtskool, vuursteen en aardewerk. De boringen zijn beschreven conform de NEN 5104, de bodemclassificatie volgens Bakker en de Schelling (1989) en archeologisch geïnterpreteerd (Bijlage 5). De profielputjes zijn met een schep uitgegraven. Het bodemprofiel is opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven.

Fig. 3.3: Impressie van het onderzoeksgebied. Van linksboven met de klok mee: boorlocatie D (1), bos ter hoogte van geplande boorraai over rug (2), pad ter hoogte van de rug kijkend in zuidelijke richting (3), oostelijke deel van boorlcoatie E (4).

3.3 Beschrijving en interpretatie van de boorgegevens

3.3.1 Sediment

De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in het algemeen uit oranjegeel tot geel, zeer grof, matig tot sterk grindhoudend zand. Ter plaatse van boorlocatie D is de korrelgrootte van het sediment dusdanig groot dat sprake is van een grindpakket vanaf 50 – 60 cm beneden maaiveld. Vermoedelijk zijn de kuilen op deze locatie en in de directe omgeving gegraven om grind te winnen.

In veel gevallen is het bovenste deel van de C-horizont bruiner van kleur, licht humeus, soms vlekkerig (C1-horizont). Op basis van deze kleur kan deze bodemhorizont als een BC-horizont (onderzijde van een holtpodzolbodem) worden geclassificeerd. Het is de vraag of de bruinkleuring in deze laag (alleen) het resultaat is van bodemvorming (inspoeling van humusdeeltjes). Het soms vlekkerige uiterlijk en scherpe ondergrens met de onderliggende (oranje)gele C-horizont kan erop wijzen dat het materiaal humeus is afgezet. In dat geval zou het kunnen gaan om erosiemateriaal van de stuwwal.

3.3.2 Bodem

Op basis van de resultaten van het booronderzoek kunnen drie zones worden onderscheiden. In het noordwestelijke deel (boorlocatie A) zijn intacte podzolbodems aangetroffen. Het zijn ondiep ontwikkelde podzolbodems die reiken tot 30 à 40 cm beneden maaiveld. Ze bestaan uit een zeer humeuze zwarte bovengrond (Ah-horizont) met daaronder een grijze E-horizont van een paar centimeters dik. Daaronder ligt de B-horizont die vaak kan worden onderverdeeld in een donkerbruine Bh-horizont en een bruingele/oranje Bs-horizont (Fig. 3.4). De boringen die ten noorden van boorlocatie A zijn gezet op de rand van het erosiedal laten ook intacte podzolbodems zien (boring 31 t/m 34). Plaatselijk komen bodemverstoringen voor want in boring 3 is geen intacte podzolbodem aangetroffen. Tussen 20 en 35 cm beneden maaiveld is een grijs verrommeld bodemniveau aanwezig. Daarboven is een micropodzolbodem ontwikkeld.

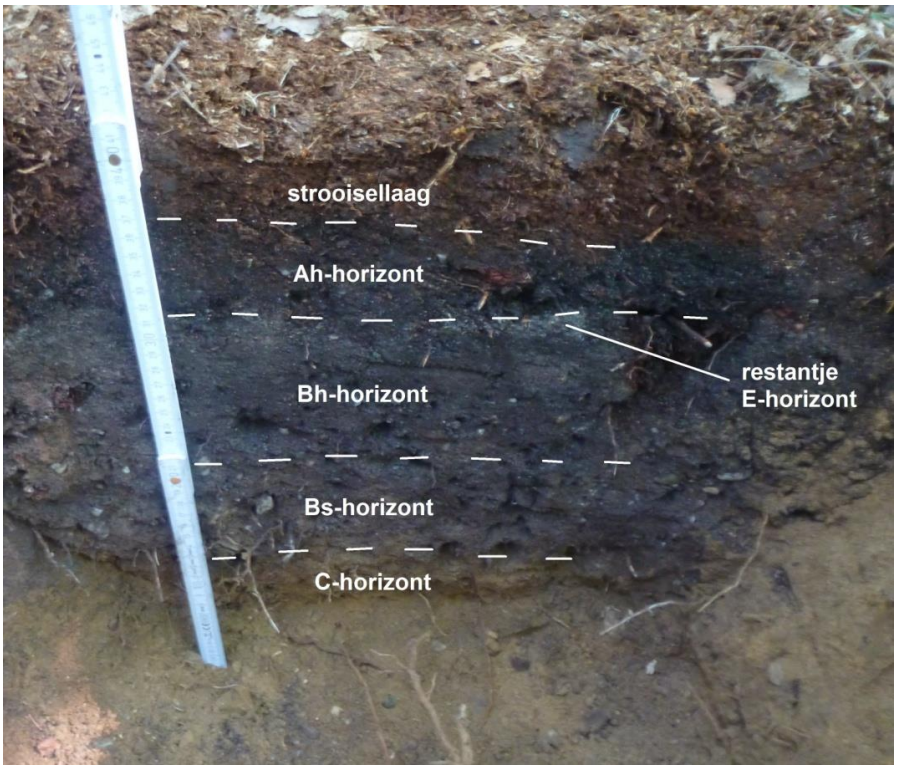

Fig. 3.4: Profielputje ter plaatse van boorpunt 2.

In het centrale deel van het plangebied zijn overwegend verstoorde bodemprofielen aangetroffen (boorlocatie B, C en D). De verstoorde bodem bestaat in het algemeen uit een gevlekte, verrommelde bovengrond met daaronder de C-horizont. Het verstoorde pakket is gemiddeld 40 – 55 cm dik. Plaatselijk reikt de bodemverstoring dieper, namelijk 90 cm in boring 8 en 85 cm in boring 13. Ter plaatse van boring 10 is het verstoorde bodemniveau aangetroffen tussen 25 en 50 cm beneden maaiveld. Daarboven ligt oranjegeel zand dat er natuurlijk uitziet (Fig. 3.5). Mogelijk is de bodem hier geheel omgespit waardoor de bodemhorizonten zijn omgekeerd en C-materiaal bovenop verstoorde bovengrond ligt of heeft verstuiving van zand plaatsgevonden. In de top van het C-materiaal is beginnende bodemvorming te zien in de vorm van een bruinige top (Fig. 3.5). In de boringen 16, 18 en 20 is het bovenste deel van de bodem op basis van een dunne B-horizont geclassificeerd

als een micropodzolbodem. Van de oorspronkelijke, goed ontwikkelde podzolbodem, zijn echter geen restanten aangetroffen. Ook deze zone is daarom als verstoord aangegeven. Alleen ter plaatse van boring 9 is een intacte podzolbodem aangetroffen en bij boring 11 een grotendeels intacte podzolbodem.

De bodemopbouw die is aangetroffen ter plaatse van de verwachte rug van onbekende herkomst sluit aan bij het centrale deel. Ook hier ontbreken intacte podzolbodems. Er is sprake van een dunne bovengrond van 10 – 15 cm die direct op de C-horizont ligt en waar plaatselijk een micro-podzolbodem in is herkend.

In het zuidoostelijke deel van het plangebied (boorlocatie E) is een andere bodemopbouw aangetroffen. Ook hier ontbreekt een podzolbodem maar in plaats daarvan is een humeus, donkerbruingrijs zandpakket aangetroffen dat op basis van het uiterlijk is geïnterpreteerd als een plaggendek (Fig. 3.8). Het plaggendek reikt tot 50 à 65 cm diep en dateert op basis van het historisch kaartmateriaal uit de 20e eeuw. De onderzijde van het plaggendek is vermengd met de top van de C-horizont.

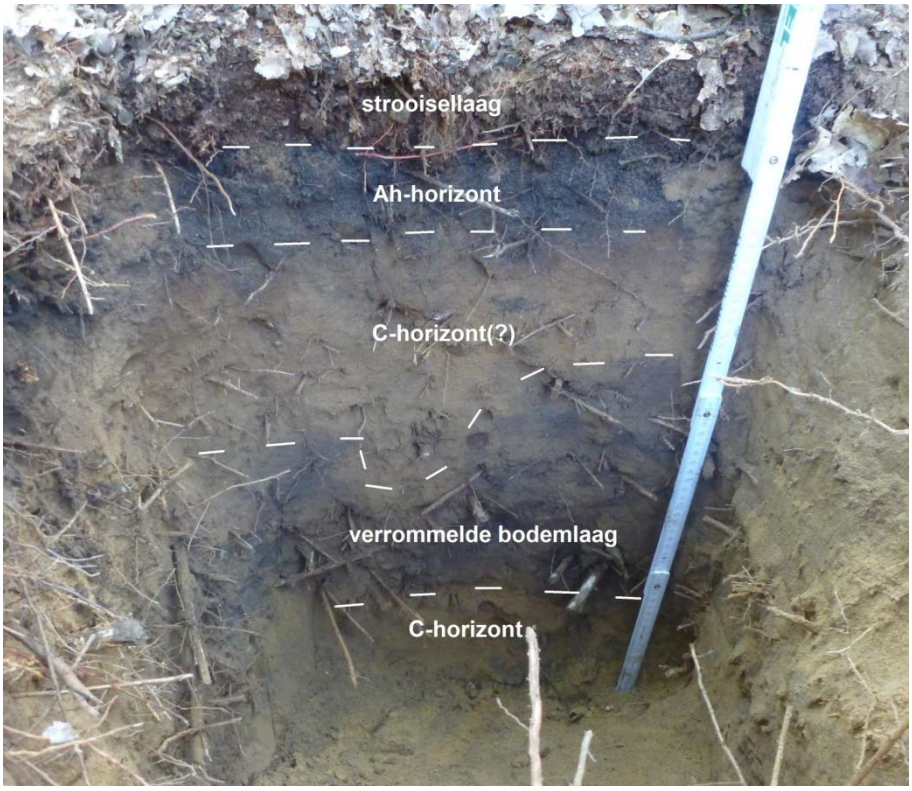

Fig. 3.5: Profielputje ter plaatse van boorpunt 10.

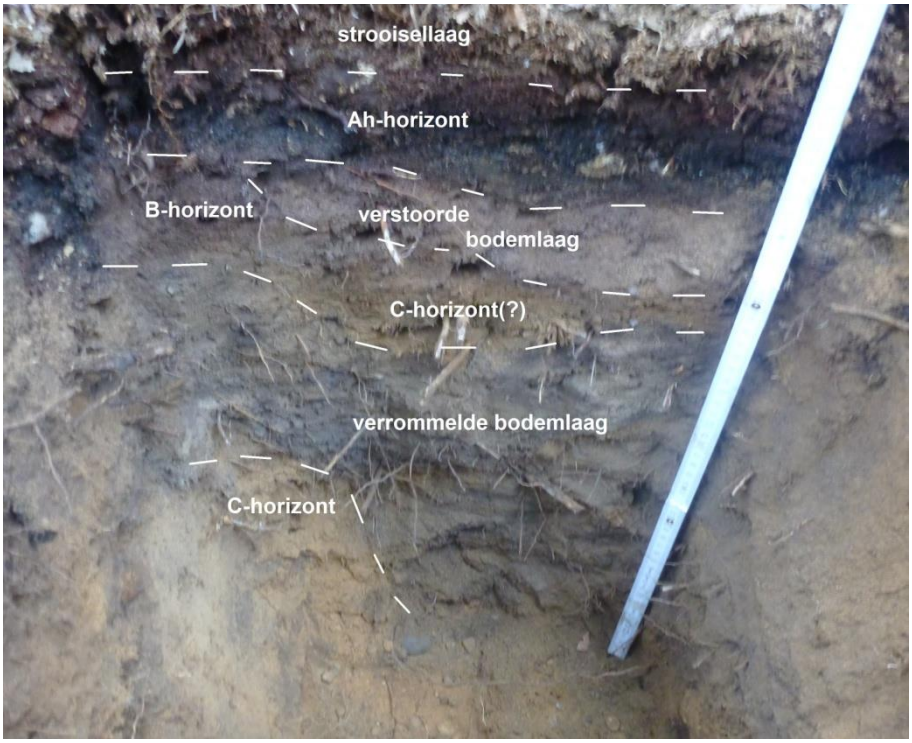

Fig. 3.6: Profielputje ter plaatse van boorpunt 16.

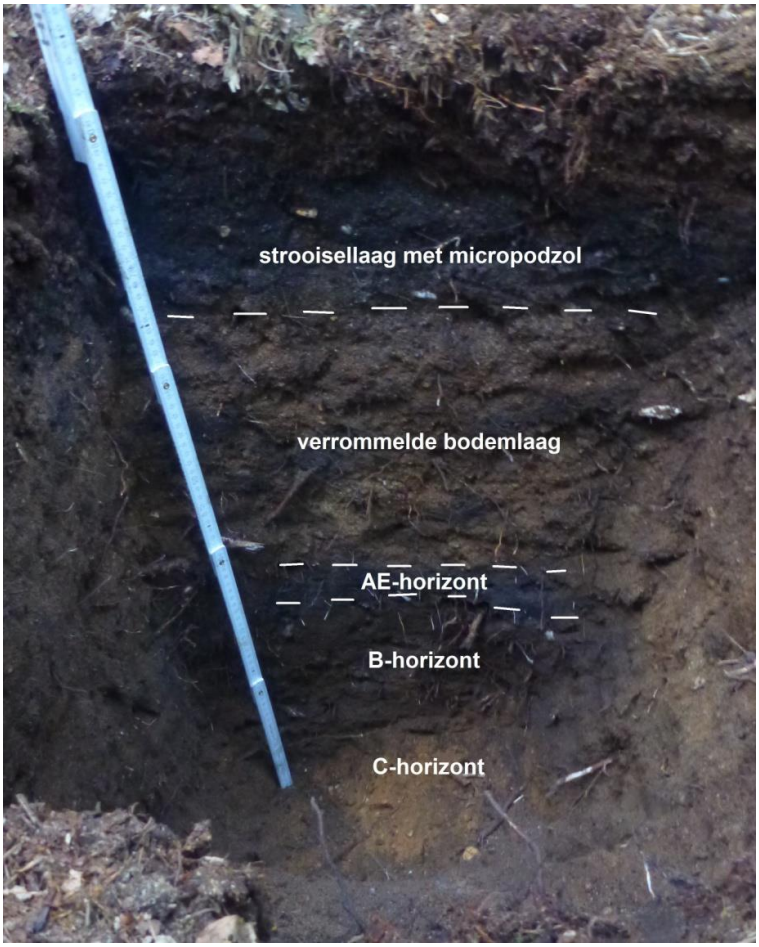

Fig. 3.7: Profielputje ter plaatse van boorpunt 11.

Fig. 3.8: Profielputje ter plaatse van boorpunt 22.

3.4 Archeologische interpretatie

Op basis van de aangetroffen bodemopbouw kunnen globaal drie zones worden onderscheiden:

1. Intacte podzolbodems in het noordwestelijke deel
2. Verstoorde bodemprofielen of bodems met een dunne bovengrond op C-horizont in het centrale deel
3. Plaggendek op C-horizont in het zuidoostelijke deel

In zone 1 zijn weinig en slechts lokaal voorkomende bodemverstoringen aangetroffen. Het bodemprofiel bestaat in het algemeen uit intacte podzolbodems. Het archeologische bodemarchief is hier intact waardoor dit gebied is aangemerkt als een kansrijke zone voor archeologische resten.

In zone 2 zijn overwegend bodemverstoringen aangetroffen en/of een relatief jong bodemprofiel in de vorm van een micropodzolbodem/dunne bovengrond. De oorzaak van de bodemverstoringen is niet bekend. Waarschijnlijk zijn de bodemverstoringen niet veroorzaakt bij de herbebossing van het gebied want anders hadden deze bodemverstoringen ook in het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied (zone 1) moeten zijn aangetroffen. Wanneer gekeken wordt naar het AHN-kaartbeeld dan valt op dat het maaiveld in het centrale deel van het onderzoeksgebied heel onregelmatig is. Vermoedelijk is de bodem in dit gebied geroerd ten behoeve van de winning van zand en/of grind waarbij veel kuilen zijn ontstaan. In deze zone is het archeologische (prehistorische) bodemarchief grotendeels verdwenen. Restanten van diepe grondsporen kunnen niet worden uitgesloten maar een eventuele vindplaats zal grotendeels zijn verdwenen. Deze zone is op basis hiervan aangemerkt als een kansarme zone voor archeologische resten.

In zone 3 is een plaggendek aangetroffen met daaronder de natuurlijke ondergrond. Op basis van historische gegevens dateert het plaggendek uit de 20e eeuw. Wat de bodemopbouw voor het opbrengen van het plaggendek is geweest, is niet bekend. Dit kan een intacte podzolbodem zijn geweest zoals in zone 1 maar ook een verstoord en/of jong bodemprofiel zoals in zone 2. Uit ervaring blijkt dat het archeologische sporenniveau onder een plaggendek meestal grotendeels intact is. Of dat nu ook het geval is, is de vraag omdat het een recent plaggendek betreft. Vooralsnog wordt

echter uitgegaan van een kansrijke zone voor archeologische resten waarbij het archeologische niveau onder het plaggendek in de top van de C-horizont wordt verwacht.

4 Conclusie en aanbevelingen

4.1 Inleiding

Het doel van het inventariserend veldonderzoek was om de opgestelde verwachting uit het bureauonderzoek (Koeman 2016) te toetsen. In paragraaf 4.2 wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen zoals die voorafgaand aan het onderzoek zijn geformuleerd. In paragraaf 4.3 wordt een advies gegeven ten aanzien van archeologisch vervolgonderzoek.

Op basis van de aangetroffen bodemopbouw zijn binnen het onderzoeksgebied kansrijke en kansarme zones voor archeologische resten onderscheiden. Het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied betreft een kansrijke zone voor archeologische resten vanwege de aanwezigheid van intacte podzolbodems. Het centrale deel van het onderzoeksgebied is aangemerkt als een kansarme zone vanwege het ontbreken van podzolbodems. Er is sprake van grootschalige bodemverstoringen die mogelijk samenhangen met de grind en/of zandwinning in het gebied. In het zuidoostelijke deel van het plangebied zijn ook geen podzolbodems aangetroffen maar is sprake van een recent plaggendek. Uit ervaring blijkt dat het archeologische sporenniveau onder een plaggendek meestal grotendeels intact is. Of dat nu ook het geval is, is de vraag omdat het een recent plaggendek betreft. Vooralsnog wordt echter uitgegaan van een kansrijke zone voor archeologische resten (Bijlage 6).

Tijdens het onderzoek is de rug van onbekende herkomst niet aangetroffen. Hij was niet zichtbaar aan het maaiveld en ook in de boringen zijn geen afwijkende lagen aangetroffen.

4.2 Conclusies / beantwoording van de onderzoeksvragen

- Wat is de bodemopbouw in het plangebied?
  De natuurlijke ondergrond (C-horizont) bestaat in het algemeen uit oranjegeel tot geel, zeer grof, matig tot sterk grindhoudend zand. In het zand zijn van oorsprong podzolbodems ontwikkeld die bestaan uit een A- E- en B-horizont.

- In hoeverre is deze bodemopbouw nog intact?
  - Is er sprake van een (deels) intact archeologisch niveau? Zo ja, op welke diepte t.o.v. het maaiveld en het NAP?
    In het noordwestelijke (zone 1) en zuidoostelijke deel (zone 3) van het onderzoeksgebied is een (deels) intact archeologisch bodemarchief aanwezig.
    In zone 1 bestaat de bodem uit een podzolbodem waarbij archeologische vondsten zoals aardewerk en vuursteen onder de strooisellaag in de bovengrond van de podzolbodem kunnen worden aangetroffen (binnen 10 cm beneden maaiveld). Archeologische sporen kunnen direct onder de bovengrond liggen maar zullen waarschijnlijk pas goed leesbaar/zichtbaar zijn in de top van de C-horizont die zich op gemiddeld 25 à 40 cm beneden maaiveld bevindt. De diepte van het archeologische niveau ten opzichte van NAP wisselt sterk binnen het plangebied omdat de hoogteverschillen enkele meters bedragen.
    In zone 3 bestaat de bodem uit een recent plaggendek met daaronder de natuurlijke ondergrond. In het recente plaggendek worden geen archeologische resten verwacht. Wel kunnen aan de onderzijde van het plaggendek archeologische vondsten aanwezig zijn waar sprake is van vermenging met de natuurlijke ondergrond. Deze vondsten zijn in dat geval door bodembewerking verplaatst van een dieperliggende archeologische vindplaats. Het archeologische sporenniveau bevindt zich in de top van de C-horizont 55 à 65 cm beneden maaiveld.

  - Heeft er moderne bodembewerking plaatsgevonden waardoor het potentiële archeologische niveau is aangetast?
    In zone 2 heeft op grote schaal bodemverstoring plaatsgevonden en is op basis van de aangetroffen micropodzolbodem vaak sprake van een jonge bodem. Hoe oud deze bodem is, is niet bekend maar een micropodzolbodem kan in een paar honderd jaar worden gevormd. Mogelijk hangen de bodemverstoringen samen met de winningskuilen in dit gebied.

In zone 3 heeft in de 20e eeuw bodembewerking plaatsgevonden vanwege het gebruik als landbouwgrond. Hierdoor is de oorspronkelijke (podzol)bodem verdwenen. Het archeologische sporenniveau kan echter nog intact zijn.

- Hoeveel van de C-horizont (potentiële archeologische niveau) is verstoord door moderne bodembewerking?
  De podzolbodems die binnen het onderzoeksgebied zijn ontwikkeld, zijn relatief ondiep en reiken tot 25 à 40 cm. In zone 3 is de podzolbodem geheel verdwenen en is de top van de C-horizont opgenomen in het onderste deel van het plaggendek. Op basis van de dikte van het verploegde niveau is naar schatting ca. 10 tot 15 cm van de C-horizont verdwenen.
  In zone 2 reikt de bodemverstoring gemiddeld tot 40 – 55 cm en plaatselijk dieper tot 85 - 90 cm beneden maaiveld. Dit betekent dat minimaal 15 tot 30 cm van de C-horizont is verdwenen. Het kan echter ook meer zijn omdat er geen restanten van een intacte podzolbodem meer zijn aangetroffen.

- In welk opzicht kan op basis hiervan de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek worden gehandhaafd en/of bijgesteld?
  Voor het noordwestelijke en zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied blijft de middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Vroege-Middeleeuwen gehandhaafd. Voor het centrale en noordoostelijke deel wordt die op basis van de aangetroffen bodemverstoringen naar laag bijgesteld.
  Tijdens het onderzoek is de rug van onbekende herkomst niet aangetroffen. Hij was niet zichtbaar aan het maaiveld en ook in de boringen zijn geen afwijkende lagen aangetroffen.

4.3 Aanbevelingen

Het advies van Archeodienst is om de zone met bodemverstoringen (kansarme zone) vrij te geven voor de toekomstige ontwikkeling van natuurbegravingen (Bijlage 6, zone 2).

In de zones waar sprake is van intacte bodemprofielen (kansrijke zone) blijft de middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Vroege-Middeleeuwen gehandhaafd. Hier kan nader onderzoek plaatsvinden dat is gericht op het opsporen van archeologische vindplaatsen. De gemeente zal op basis van de plannen en de archeologische verwachting een afweging moeten maken of het archeologische bodemarchief in ernstige mate door de natuurbegraafplaats zal worden verstoord en of een nader onderzoek in dat kader nodig is voor (delen van) het onderzoeksgebied. Hieronder volgen een aantal aanbevelingen om mee te nemen in deze afweging.

Volgens het bestemmingsplan Natuurgebieden van de gemeente Mook en Middelaar geldt voor de middelhoge archeologische verwachtingszone een onderzoeksplicht bij bodemingrepen dieper dan 40 cm en groter dan 2.500 m^2. Uitgaande van een oppervlakte van ca. 2 m^2 per graf wordt deze oppervlaktegrens bereikt bij 1.250 begravingen. De begravingen worden echter verspreid over het gebied gerealiseerd waardoor geen sprake is van een aaneengesloten of dicht bij elkaar gelegen bodemverstoring van 2.500 m^2 (of meer). Het voorstel is om voor de natuurbegravingen uit te gaan van een ondergrens in de vorm van een begravingsdichtheid waarbij de oppervlaktegrens van de gemeente wel gebruikt kan worden in de berekening daarvan (zie volgende alinea).

Voor de keuze voor een begravingsdichtheid en de aantasting van het bodemarchief is gekeken naar het archeologisch vervolgonderzoek. In de kansrijke zones wordt in de regel een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd om in kaart te brengen of hier archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Omdat een proefsleuvenonderzoek een destructief onderzoek is, zal in de afweging voor de noodzaak van het onderzoek rekening moeten worden gehouden met de schaal van het onderzoek. Het is gebruikelijk dat bij een proefsleuvenonderzoek 10% van het onderzoeksgebied wordt ontgraven en onderzocht. Uitgaande van dit dekkingspercentage is het advies om de begravingsdichtheid voor de kansrijke zones binnen het onderzoeksgebied (Bijlage 6: zone 1 en 3) beneden de 10% te houden zodat archeologisch vervolgonderzoek niet nodig is. Het voorstel is om de begravingsdichtheid per 2.500 m^2 uit te rekenen zodat dit aansluit bij de gemeentelijke ondergrens voor de middelhoge

verwachtingszone. Dit betekent concreet dat binnen een gebied van 2.500 m^2 graven kunnen worden aangelegd met een totale oppervlakte 250 m^2. Wanneer in de plannen (plaatselijk) een hogere begravingsdichtheid dan 10% nodig is dan kan op die plaatsen vervolgonderzoek plaatsvinden (zie volgende alinea).

Ter plaatse van het grasland in het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied is de uitvoering van vervolgonderzoek door middel van proefsleuven goed mogelijk. Voorafgaand aan de uitvoering van dit onderzoek zal een Programma van Eisen (PvE) moeten worden opgesteld waarin de werkwijze en randvoorwaarden van het onderzoek worden vastgelegd. Het onderzoek kan worden uitgevoerd nadat de bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar) het PvE heeft goedgekeurd.

Door de huidige inrichting als bosgebied zijn de mogelijkheden in de rest van het onderzoeksgebied voor nader onderzoek beperkt. De uitvoering van een proefsleuvenonderzoek is in het bosgebied niet mogelijk. Wel kan (op beperkte schaal) een karterend booronderzoek worden uitgevoerd. De begravingen zullen in de loop van de tientallen jaren gefaseerd worden gerealiseerd in bepaalde zones binnen het onderzoeksgebied. Het advies is om de uitvoering van een eventueel noodzakelijk booronderzoek hiermee gelijk te laten lopen. Dit betekent dat op het moment dat er zones geschikt worden gemaakt voor natuurbegraven een karterend booronderzoek op deze plaatsen kan worden uitgevoerd om vast te stellen of er sprake is van een archeologische vindplaats.

Het uitgevoerde onderzoek is niet geschikt om de kans op vondsten uit de Tachtigjarige Oorlog en de Tweede Wereldoorlog in kaart te brengen. Binnen het gebied kunnen sporen van deze oorlogen aanwezig zijn. Tijdens het vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven (ECG 2016) zijn op luchtfoto's geschutsopstellingen en schutterputten uit de Tweede Wereldoorlog waargenomen in de voornamelijk toen onbeboste delen van het onderzoeksgebied. Dit betreft onder andere het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied (Bijlage 7). Mogelijk hebben ook in het bos stellingen e.d. gelegen maar dat is op luchtfoto's niet te zien. In de jaarverslagen over het onderhoud van de gemeentebossen staat namelijk vermeld dat er vele militaire stellingen in de bossen van de gemeente Mook en Middelaar werden gedicht en dat de bossen schade opliepen door oorlogshandelingen. Het is niet dui-delijk of de genoemde stellingen betrekking hebben op het onderzoeksgebied. De aanbeveling is om eventueel archeologisch onderzoek te combineren met nog uit te voeren explosievenopsporing.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Met nadruk wijst Archeodienst BV erop dat dit selectieadvies nog niet betekent dat reeds bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen namelijk eerst moeten worden beoordeeld door de bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar), die vervolgens een selectiebesluit neemt.

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het plangebied te verkleinen. Aangezien het onderzoek is uitgevoerd door middel van een steekproef kan echter, op basis van de onderzoeksresultaten, de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische waarden niet met zekerheid gegarandeerd worden. Indien bij graafwerkzaamheden archeologische waarden worden aangetroffen dienen deze conform de Erfgoedwet, artikel 5.10, bij de minister gemeld te worden. In de praktijk verdient het de aanbeveling de gemeente hierover in te lichten.

Literatuur

Bakker, H. de/J. Schelling, 1989[2] (1966): *Systeem van de bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen

Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems, versie 3.3.* Gouda.

ECG 2016: *Vooronderzoek naar het risico op het aantreffen van conventionele explosieven in het onderzoeksgebied 'Natuurbegraven – locatie Mookerheide'.* Explosive Clearance Group BV.

Kadaster, 2014: *Topografische kaart 1: 10.000*, Apeldoorn.

Keunen, L.J., 2016: *Cultuurhistorische quickscan i.v.m. het aanleggen van een natuurbegraafplaats op de Mookerheide (gem. Mook en Middelaar).* Raap-adviesdocument 806.

Koeman, S.M., 2016: *Archeologisch bureauonderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide.* Archeodienst-rapport 794, Zevenaar

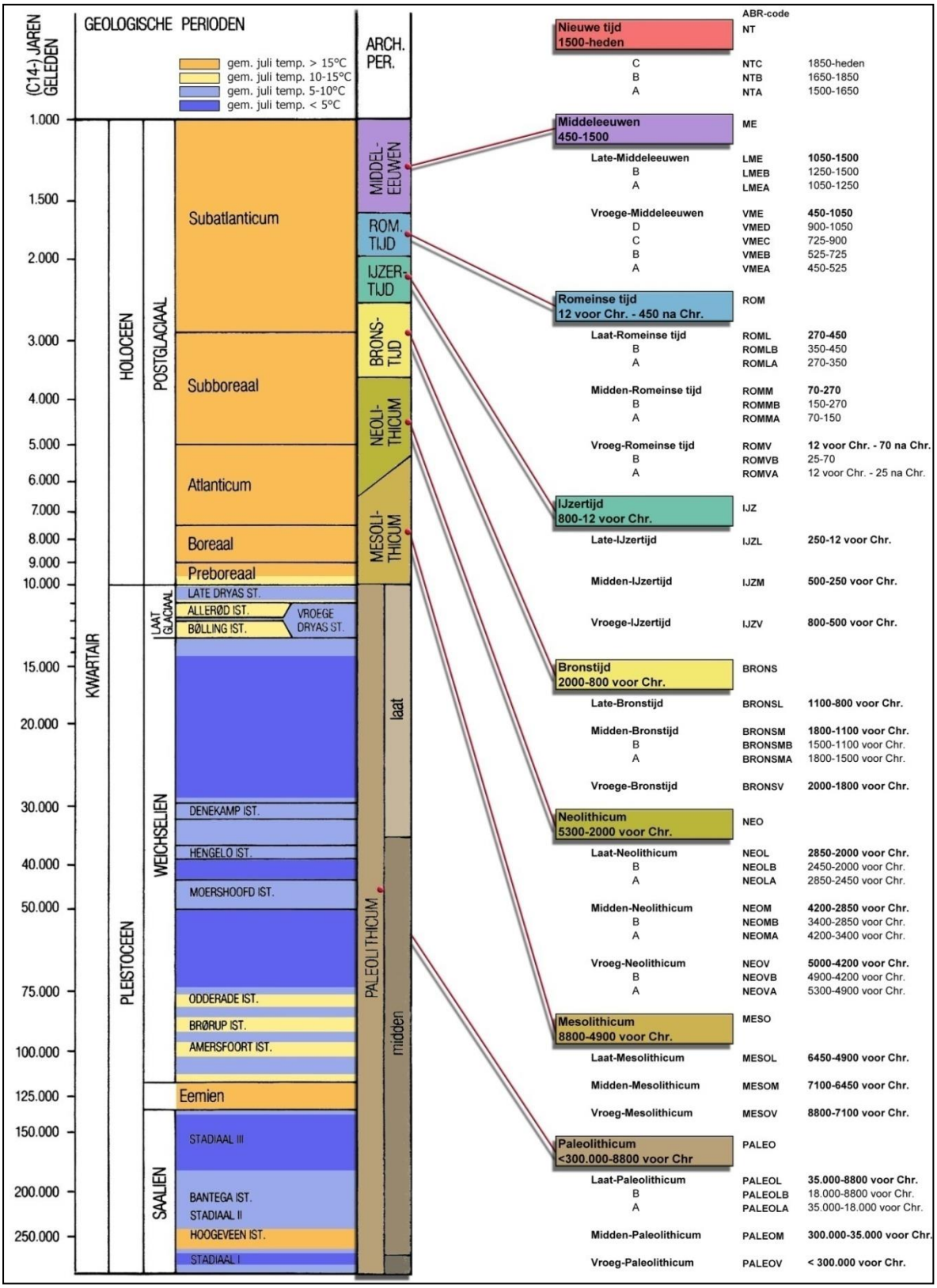
Mulder, E.F.J. de/M.C. Geluk/I.L. Ritsma/W.E. Westerhof/T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*, Groningen.

NEN (Nederlands Normalisatie Instituut), 1990: *NEN-5104:1989 NL, Classificatie van onverharde grondmonsters.* Nederlands Normalisatie Instituut, Delft.

Lijst van afbeeldingen

Fig. 1.1: Het plangebied op de topografische kaart (bron: kadaster 2014). 5
Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl). 7
Fig. 2.2: Verwachtingskaart op basis van het bureauonderzoek. 8
Fig. 3.1: Het onderzoeksgebied voor het inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen. 11
Fig. 3.2: Munitiekist en onderdeel van een explosief. 12
Fig. 3.3: Impressie van het onderzoeksgebied. Van linksboven met de klok mee: boorlocatie D (1), bos ter hoogte van geplande boorraai over rug (2), pad ter hoogte van de rug kijkend in zuidelijke richting (3), oostelijke deel van boorlcoatie E (4). 13
Fig. 3.4: Profielputje ter plaatse van boorpunt 2. 14
Fig. 3.5: Profielputje ter plaatse van boorpunt 10. 15
Fig. 3.6: Profielputje ter plaatse van boorpunt 16. 16
Fig. 3.7: Profielputje ter plaatse van boorpunt 11. 16
Fig. 3.8: Profielputje ter plaatse van boorpunt 22. 17

Bijlage 1: Periodentabel

Bijlage 2: Verklarende woordenlijst

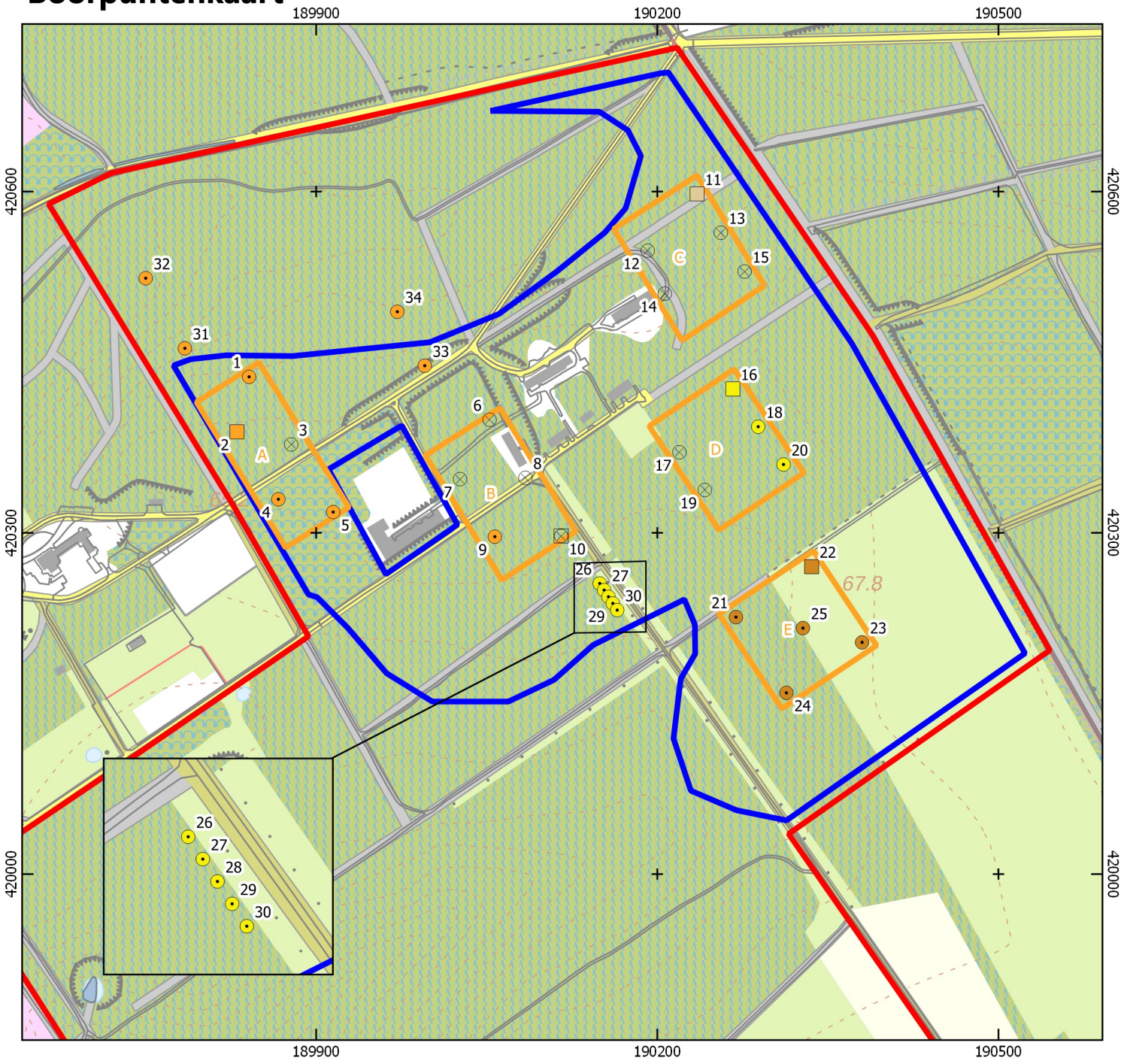
^{14}C-datering	(ook wel C14- of C14-datering) Bepaling van gehalte aan radio-actieve koolstof ^{14}C van organisch materiaal (hout, houtskool, veen, schelpen e.d.) waaruit de ^{14}C-ouderdom kan worden afgeleid. Wordt opgegeven in jaren vóór 1950 na Chr. (jaren BP) met daaraan toegevoegd de mogelijke afwijking (standaarddeviatie).
A-horizont	Een minerale of venige horizont waarin de organische stof vrijwel geheel is omgezet in humus.
antropogeen	Ten gevolge van menselijk handelen (door mensen veroorzaakt/gemaakt).
ARCHIS-melding	Elke melding bij het centraal informatiesysteem (ARCHIS).
artefact	Alle door de mens vervaardigde of gebruikte voorwerpen.
B-horizont	Inspoelingshorizont van kleimineralen (Bt), humus (Bh) en/of ijzer- en aluminiumoxiden (Bs) uit hoger gelegen horizonten. Verwering-/verbruiningshorizont (Bw).
bioturbatie	Verstoring van de oorspronkelijke bodemstructuur en/of transport van materiaal door plantengroei en dierenactiviteiten.
brikgronden	Bodems met een inspoeling van kleimineralen (briklaag). Deze bodems mogen niet voldoen aan de eisen van een veengrond, podzolgrond of dikke eerdgrond.
buitendijks	Gronden die aan de rivierzijde van een dijk liggen. In het buitendijkse gebied liggen de uiterwaarden.
C-horizont	Horizont waarbij het moedermateriaal vrijwel niet is veranderd door bodemvormende processen, met uitzondering van processen als direct gevolg van grondwater.
conservering	Mate waarin grondsporen, anorganische en organische archeologische resten bewaard zijn.
crevasse	Doorbraakgeul door een oeverwal.
dagzomen	Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.).
dekzand	Fijnzandige afzettingen die onder periglaciale omstandigheden voornamelijk door windwerking ontstaan zijn; de dekzanden van het Weichselien vormen in grote delen van Nederland een 'dek'.
dikke eerdgronden	Bodem, niet een veengrond, met een niet vergraven A-horizont dikker dan 50 cm. Dit zijn enkeerdgronden in zandgronden en tuineerdgronden in kleigronden.
edelmanboor	Een handboor voor bodemonderzoek.
eerdgronden	Bodems met een minerale eerdlaag (A-horizont van een bepaalde dikte en humusfractie), zonder een briklaag en zonder tekenen van podzolisering.
E-horizont	Uitspoelingshorizont van kleimineralen (bij brikgrond) of ijzer- en aluminiumoxiden en/of humus (podzol).
enkeerdgronden	Dikke eerdgrond (laag met donkere, min of meer rulle grond, met an- en organische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens (ook wel essen genoemd).
eolisch	Door de wind gevormd, afgezet.
esdek	Dikke humeuze laag ontstaan door eeuwenlange bemesting; beschermt de oorspronkelijke bodem tegen ploegen en andere verstoringen.
ex situ	Achtergebleven op andere plaats dan waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
fluviatiel	Door rivieren gevormd, afgezet.
fluvioglaciaal	Door stromend water (afkomstig van landijs) onder glaciale omstandigheden afgezet.
fluvioperiglaciaal	Door stromend water onder periglaciale omstandigheden afgezet.
gaafheid	Mate van (fysieke) verstoring van de bodem, zowel in verticale zin (diepte) als in horizontale zin (omvang).
genese	Wording, ontstaan.
grondmorene	Mengsel van zand, klei en stenen. Ontstaan door het uitsmelten van puin, dat in het landijs aanwezig is, en door deformatie van materiaal onder het ijs. De afzetting wordt vaak aangeduid als keileem.
Holoceen	Jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste ijstijd: ca. 11755 jaar geleden tot heden).
horizont	Kenmerkende laag binnen de bodemkunde.
humeus	Organische stoffen bevattend; bestaande uit resten van planten en dieren in de bodem.
ijzeroer	IJzeroxidehydraat, een ijzererts dat vooral in vlakke landstreken, in dalen en moerassige gebieden op geringe diepte voorkomt.
in situ	Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.
inhumatie	Begraving met niet gecremeerd menselijk bot.
interstadiaal	Een warmere periode tijdens een glaciaal.
kom	Laag gebied waar na overstroming van een rivier vaak water blijft staan en klei kan bezinken.
kronkelwaard	Deel van een stroomgebied omgeven - en grotendeels opgebouwd - door een meander.
kwel	Door hydrostatische druk aan het oppervlakte treden van grondwater.
laag	Een vervolgbare grondeenheid die op archeologische of geologische gronden als eenheid wordt onderscheiden.
leemgrond	Grondsoort met minder dan 25% silt.
lithologie	Wetenschap die zich bezighoudt met de beschrijving en het ontstaan van de sedimentaire gesteenten.
löss	Eolisch (=wind-)a afzetting van fijnkorrelig materiaal waarvan het overgrote deel van de korrels (60-85%) kleiner is dan 63 µm.
lutum	Kleideeltjes.
meander	Min of meer regelmatige lusvormige rivierbocht (genoemd naar de Meander in Klein Azië, thans Menderes).
meanderen	(van rivieren of beken) Zich bochtig door het landschap slingeren.
oeverwal	Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.
oxidatie	Reactie met zuurstof (roesten/corrosie bij metalen; 'verbranding' bij veen).
plaggendek	Oud verhoogd bouwland, ontstaan door ophoging ten gevolge van bemesting. Voor de bemesting werden plaggen of met zand vermengde potstalmest opgebracht.
plangebied	Gebied waarbinnen de realisering van de planvorming het bodemarchief kan bedreigen.
Pleistoceen	Voorlaatste tijdperk (ca. 2.600.000 jaar tot 11.755 jaar voor Chr).
Pleniglaciaal	Midden-Weichselien (ca. 75.000 tot 14.700 jaar voor Chr.).
podzolgronden	Bodems met duidelijke tekenen van inspoeling van humus en/of ijzer- en alluminiumoxiden. Deze bodems mogen niet voldoen aan de eisen van een veengrond of een dikke eerdgrond.
pollenanalyse	De bestudering van fossiele stuifmeelkorrels en sporen waardoor een beeld van de vegetatiegeschiedenis gevormd kan worden. Uit de vegetatiegeschiedenis kan het klimaat worden gereconstrueerd (ook wel palynologie genoemd).
potstal	Uitgediepte veestal.
Prehistorie	Dat deel van de geschiedenis waarvan geen geschreven bronnen bewaard zijn gebleven (voor de jaartelling').
rivierduin	Door uitstuiving uit een riviervlakte hierlangs ontstaan duin (in Nederland meestal Weichselien of Vroeg Holoceen van ouderdom).
Saaliën	Voorlaatste ijstijd (ca. 370.000 tot 130.000 jaar voor Chr).
silt	Fijn sediment met grootte 0,002-0,063 mm.
site	Plaats waar in het verleden menselijke activiteit heeft plaatsgevonden.
slak	Steenachtig afval van metaal- of glasproductie.
solifluctie	Het hellingafwaarts bewegen van met water verzadigd verweringsmateriaal, o.a. bij permafrost (een permanent bevroren ondergrond).
stadiaal	Een relatief koudere periode in een Glaciaal.
strang	Een nevengeul van een rivier binnen een uiterwaard.
stratigrafie	Opeenvolging van lagen in de bodem.
stroomgordel	Het geheel van rivieroeverwal-, rivierbedding- en kronkelwaard-afzettingen, al dan niet met restgeul(en).
stroomrug	Oude rivierloop die als een rug in het landschap zichtbaar is (al dan niet ontstaan door inklinking van het komgebied).
structuur	Meerdere met elkaar in ruimte, tijd en functioneel opzicht samenhangende sporen.
stuwwal	Door de druk van het landijs in het Saalien opgedrukte rug van scheefgestelde preglaciale sedimenten.
terras (rivier-)	Door een rivier verlaten en daarna versneden dalbodem.
vaaggronden	Restgroep in de bodemkunde. Bodems die niet voldoen aan eisen van een veengrond, podzolgrond, brikgrond of eerdgrond.
veengronden	Bodems die binnen 80 cm van het maaiveld voor de meerderheid bestaan uit moerig materiaal (veen).
verbruining	Proces van bodemvorming waarbij de bodem egaal (roest)bruin van kleur wordt.
vindplaats	Ruimtelijk begrensd gebied waarbinnen zich archeologische informatie bevindt.
Vroeg-glaciaal	Vroeg-Weischselien (ca. 115.000 en 75.000 jaar voor Chr.).
Weichselien	Geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden.
zavel	Grondsoort die tussen 8 en 25% lutum bevat en voor meer dan 50% uit zand bestaat. Benaming op de bodemkaart voor zandige kleiën. (Kz1 t/m Kz3).
zeldzaamheid	Mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied.

Bijlage 3: Afkortingenlijst

afkorting	betekenis	afkorting	betekenis
..1	zwak	Ks1	klei zwak siltige
..2	matig	Ks2	klei matig siltige
..3	sterk	Ks3	klei sterk siltige
..4	uiterst	Ks4	klei uiterst siltige
..g1	zwak grindig	KWARTS	Kwartsiet
..g2	matig grindig	Kz1	klei zwak zandig
..g3	sterk grindig	Kz2	klei matig zandig
..h1	zwak humeus	Kz3	klei sterk zandig
..h2	matig humeus	**L**	leem
..h3	sterk humeus	l	licht
AD	Anno Domini (datering na Christus)	LBK	Lineaire bandkeramiek
afb.	afbeelding	LEE	Leer
AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland	LIN	Lineair
AMK	Archeologische Monumenten Kaart	Lz1	leem zwak zandig
AMS	directe C14-meting	Lz3	leem sterk zandig
AMZ	Archeologische Monumenten Zorg	**m**	meter
ARCHIS	Archeologisch Informatie Systeem	m²	vierkante meter
art.	artikel	MA	Master of Arts
ASB	Archeologische Standaard Boorbeschrijving	MC14	monster voor C14-datering
AW	Aardewerkconcentratie	MFE	ijzermonster
AWG	gedraaid	MFOS	fosfaatmonster
AWH	handgevormd	mg	matig gesorteerd
BC	Before Christ (datering voor Christus)	MHK	houtskoolmonster
BE	Beige	MHT	houtmonster
bijv.	bijvoorbeeld	MICRO	micromorfologisch onderzoek
BL	Blauw	MLIT	lithologisch monster
blz	bladzijde	mm	millimeter
BOT	Bot	Mn	mangaan
BP	Before Present (datering t.o.v. 'heden', zijnde 1950)	MP	pollenmonster
BR	Bruin	mp	meetpunt
BS	Baksteen	MPF	botanisch monster
BTO	Onverbrand bot	MSc	Master of Science
BTV	Verbrand bot	MTL	metaal
BV	Bouwvoor	mv	maaiveld (het landoppervlak)
C14	Koolstofdatering	MZF	zoölogisch monster, 0,25 mmm
CA	kalk	**n**	nee
ca.	circa	N	noord
CAA	Centraal Archeologisch Archief	NAP	Normaal Amsterdams Peil
CAD	Computer-aided Drafting (of Design)	NEN	Nederlandse Norm
CCvD	Centraal College van Deskundigen	nr.	nummer
Chr.	Christus	NV	Natuurlijke verstoring
CHW	Cultuur-Historische Waardenkaart	**O**	oost
CIS	Centraal Informatie Systeem	o.a.	onder andere
cm	centimeter	OD	ouder dan
CMA	Centraal Monumenten Archief	OR	Oranje
con	concreties	ORG	Organisch
CRI	Crinoiden kalk	OX	oxidatie
CvAK	College	**PA**	Paars
d	donker	pag.	pagina
DAO	Defintief Archeologisch Onderzoek	plr	plantenresten
drs.	doctorandus	pu	puin
e.d.	en dergelijke	PvA	Plan van Aanpak
e.v.	en verder	PvE	Programma van Eisen
et al.	et alii (en anderen)	RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
etc.	etcetera	RD	Rijksdriehoek systeem
FE	ijzer/oer		(landelijk coördinatensysteem)
FeO2	roest (ijzeroxide)	REC	Recente verstoring
FF	Fosfaat	RI	riet
FG	Fysisch Geograaf/ Fysische Geografie	RO	Rood
Fig.	Figuur	RZ	Roze
G	Grind	**S**	silt
GE	Geel	s	spoor
gem.	gemiddeld	sch	schelpenresten
gew.	gewicht	sg	slecht gesorteerd
GEWICHT	gewicht	SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsboring Bodembeheer
gg	goed gesorteerd	SLK	(produktie-) slakken
GIS	Geografisch Informatie Systeem	sph	sphagnum
GLS	Glas	Stiboka	Stichting voor Bodemkartering
GN	Groen	STN	natuursteen
GPS	Global Positioning System	**tab.**	tabel
GR	Grijs	tel.	telefoon
GW	grondwater	temp	temperatuur
Gs	grind siltig	TEX	Textiel
Gz1	grind zwak zandig	TOU	Touw
Gz2	grind matig zandig	**V**	Veen
Gz3	grind sterk zandig	v	vondst
Gz4	grind uiterst zandig	Vk1	veen zwak kleiig
h	humeus	Vk3	veen sterk kleiig
ho	hout	VKL	Huttenleem/verbrande leem
h1	zwak humeus	Vm	veen mineraalarm
h2	matig humeus	vnr	vondstnummer
h3	sterk humeus	VST	Vuursteen
ha	hectare	Vz1	veen zwak zandig
HK	Houtskool	Vz3	veen sterk zandig
HL	Hutteleem	**W**	west
HT	Hout	WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
HU	Humus	WI	Wit
id	identiek aan	WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden	wo	wordtelrest
INDET	Ondetermineerbaar	X(XX)	onbekend
ing.	ingenieur	**Z**	zand
IVO	Inventariserend Veldonderzoek	Z	zuid
IVO-K	Inventariserend Veldonderzoek, karterende fase	Z1	zand uiterst fijn
IVO-O	Inventariserend Veldonderzoek Overig	Z2	zand zeer fijn
IVO-P	Inventariserend Veldonderzoek Proefsleuven	Z3	zand matig fijn
IVO-V	Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase	Z4	zand matig grof
J	ja	Z5	zand zeer grof
JD	jonger dan	Z6	zand uiterst grof
K	klei	zg	zegge
k	kolom	Zk	zand kleiig
KBW	Bouwkeramiek	Zs1	zand zwak siltig
KER	keramiek	Zs2	zand matig siltig
KI	Kiezel	Zs3	zand sterk siltig
km	kilometer	Zs4	zand uiterst siltig
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie	ZW	Zwart

Bijlage 4: Boorpuntenkaart

Boorpuntenkaart

Legenda

- Plangebied
- Onderzoeksgebied
- Boorlocaties

Boorpunten

- Intacte podzolbodem
- Deels intacte podzolbodem
- Plaggendek op C-horizont
- Dunne bovengrond op C-horizont
- Verstoord bodemprofiel

Boorpunten + profielputje

- Intacte podzolbodem
- Grotendeels intacte podzolbodem
- Dunne bovengrond op C-horizont
- Plaggendek op C-horizont
- Profielputje, verstoord bodemprofiel

N

0 50 100 150 200 m

ARCHEODIENST

Bijlage 5: Boorbeschrijvingen

Boorbeschrijvingen

Project	Natuurbegraafplaats Mookerheide		**Datum**	08/13-09-2016			
Type grond	grindhoudend, grof zand		**Beschrijver**	Erik Schorn en Susanne Koeman			
Grondwater	Niet bereikt binnen boordiepte		**Methode**	Edelmanboor 7 cm			
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
1	3	X		dbr		O	strooisellaag
	7	Z4s1g2	h3	zw		Ah	
	10	Z5s1g3	h1	gr		E	
	20	Z5s1g3	h2	dbr		Bh	
	25	Z5s1g3	h1	brge		Bhs	
	50	Z5s1g3		ge		C	
	70	Z5s1g3		brge		C	met stenen
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
2	10	Z4s1g3	h3	zw		Ah	met strooisellaag
	20	Z4s1g3	h2	zwgr		E	
	30	Z5s1g3	h1	grbr		Bhs	
	40	Z5s1g3		bror		Bs	
	60	Z5s1g3/Gz3		orge		C	met stenen
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
3	7	X		dbr		O	strooisellaag
	13	Z3s1	h3	zw		Ah	micropodzol
	15	Z3s1	h1	gr		E	micropodzol
	20	Z4s1g2		grbr		C	micropodzol
	30	Z3s1g1	h1	gr		XX	verrommelde laag
	35	Z3s1		gr/ge		XX/C	gevlekt, verrommelde laag
	90	Z3s1g1		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
4	10	Z5s1g2	h3	zw		Ah	met strooisellaag
	20	Z5s1g2		brgr		C	
	30	Z3s1	h2	gr		Ahb	
	40	Z3s1	h1	grbr		Bhsb	
	80	Z4s1g2		ge		C	

Boring	Diepte in cm	Textuur	Humus	Kleur	Insluitsels	Horizont	Opmerkingen
5	3	X		dbr		O	strooisellaag
	6	Z3s1g1	h3	zw		Ah	
	9	Z3s1g1	h1	gr		E	
	17	Z3s1	h2	dbr		Bh	
	27	Z3s1	h1	brge		Bhs	
	50	Z3s1g2		ge		C	
	70	Z3s1g3		lge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
6	45	Z4s1g3	h2/h1	dbr/gr/brge		X	mengsel, verstoord
	70	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
7	40	Z4s1g3		dbr/gr/ge		X	mengsel, verstoord
	70	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
8	90	Z5s1g3	h2/h1	dbr/gr/gebr		X	mengsel, verstoord
	120	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
9	3	X		dbr		O	strooisellaag
	8	Z4s1g3	h3	zw		Ah	
	10	Z4s1g3	h1	gr		E	
	20	Z4s1g3	h2	dbr		Bh	
	30	Z4s1g3	h1	brge		Bhs	
	80	Z4s1g3		ge/brge		C1	gevlekt, hellingmateriaal?, met stenen
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
10	5			dbr		O	strooisellaag
	10	Z3s1g3		grzw		Ah	
	25	Z3s1g3		orge		C?	
	40	Z3s1g3		gr/ge		X	mengsel, verstoord
	50	Z4s1g3		lgr/ge		X	mengsel, verstoord
	80	Z4s1g3		ge		C	

Boring	Diepte in cm	Textuur	Humus	Kleur	Insluitsels	Horizont	Opmerkingen
11	15	Z5s1g3		grzw		X	strooisellaag met micropodzol, A, E-horizont
	55	Z5s1g3	h2	brgr/grbr		X	mengsel, verstoord
	65	Z5s1g3	h2	gr/br		A/E	vermengd
	75	Z5s1g3	h2	dbr		Bh	
	85	Z5s1g3		geor		Bhs	
	100	Z5s1g3/Gz3		orge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
12	55	Z4s1g3	h2/h1	gr/zw/brgr		X	mengsel, verstoord
	80	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
13	85	Z4s1g3		brgr/ge		X	mengsel, verstoord
	100	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
14	45	Z4s1g3	h2/h1	gr/ge/br		X	mengsel, verstoord
	70	Z4s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
15	45	Z5s1g3	h1	gr/gegr		X	mengsel, verstoord
	70	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
16	5			dbr		O	bosstrooisel
	8	z4s1g1	h2	dbrzw		Ah	Micropodzolbodem
	20	z4s1g2		orbr		B	
	40	z5s2g3		gr		XX	gevlekt, verrommelde laag
	80	z5s2g3		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand
	100	grind		orge		C2	slecht gesorteerd
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
17	8	Z4s1g3		dbr		Ah	strooisellaag
	10	Z3s1g2	h2	brzw		Ah	micropodzol
	12	Z3s1g2	h1	gr		E	micropodzol
	25	Z3s1g2		lbrge		C	micropodzol
	60	Z3s1g2	h1/h2	brgr		X	mengsel, verstoord
	80	Z3s1g3/Gz3		ge		C	

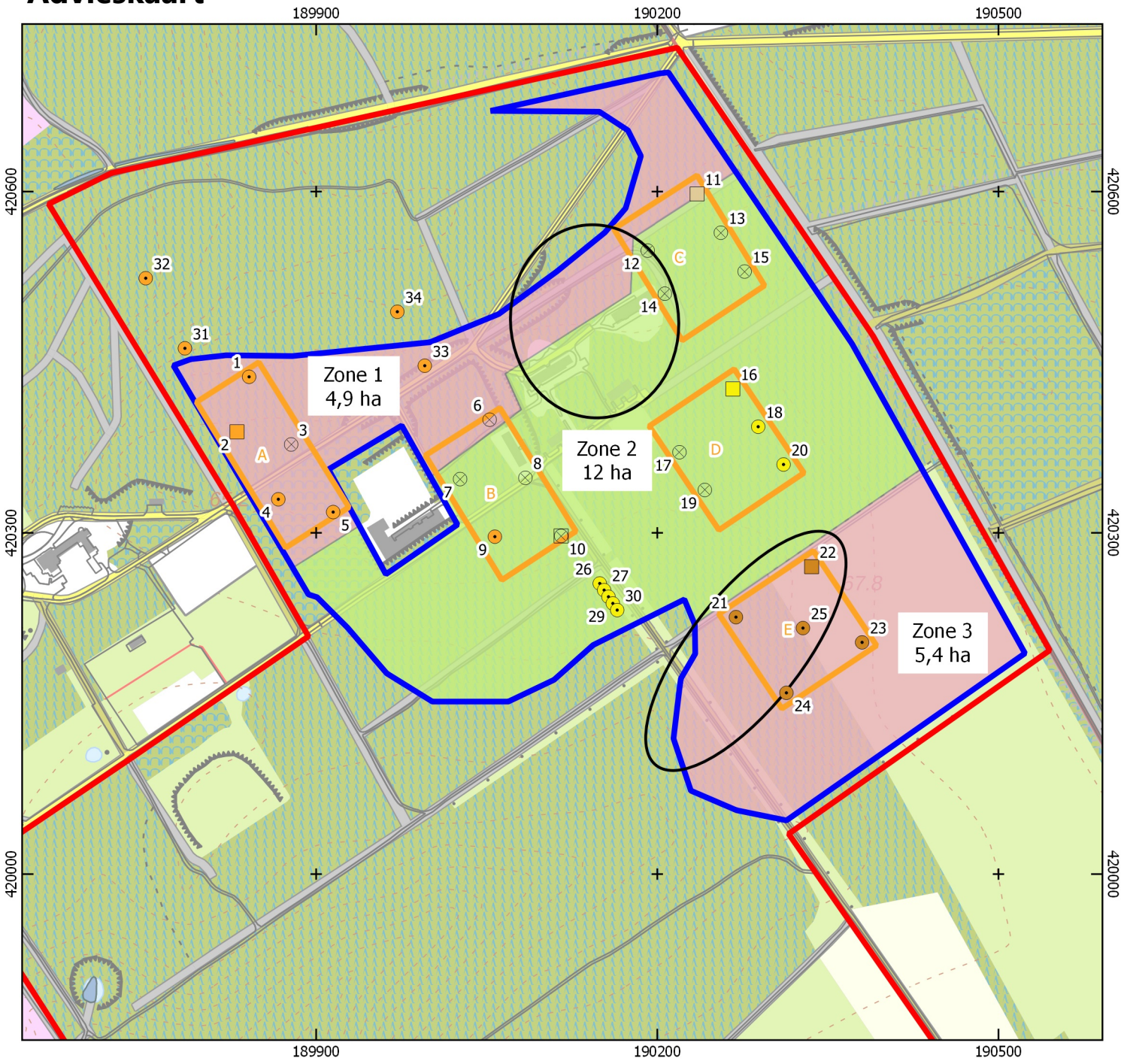
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
18	5			dbr		O	bosstrooisel
	10	z4s1g1	h2	dbrzw		Ah	
	15	z4s1g2		br		B	micropodzol
	60	z5s2g3		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	80	grind		orge		C2	slecht gesorteerd
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
19	20	Z3s1g2					strooisellaag met micropodzol, A, E, B, C-horizont
	50	Z3s1g2	h1	gegr		X	mengsel, verstoord
	70	Z5s1g3/Gz3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
20	5			dbr		O	bosstrooisel
	15	z4s1g1		br		B	micropodzol
	60	z5s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	80	grind		orge		C2	slecht gesorteerd
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
21	5			dbr		O	bosstrooisel
	40	z4s1g2	h1	brgr		Aap	plaggendek, scherpe ondergrens
	55	z4s1g2	h1	dgrbr/brge gevlekt		Aa/C	verploegd
	70	z5s1g2		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand, zand valt uit boor
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
22	55	z4s1g2	h1	dgrbr		Aap	plaggendek
	65	z4s1g2	h1	dgrbr/brge gevlekt		Aa/C	verploegd
	90	z5s1g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	120	z5s1		orge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
23	50	z4s1g2	h1	dgrbr		Aap	plaggendek
	60	z4s1g2	h1	dgrbr/brge gevlekt		Aa/C	verploegd
	90	z5s1g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		orge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand

Boring	Diepte in cm	Textuur	Humus	Kleur	Insluitsels	Horizont	Opmerkingen
24	3	bosstrooisel					
	30	z4s1g2	h1	brgr		Aap	plaggendek, scherpe ondergrens
	55	z4s1g2	h1	dgrbr/brge gevlekt		Aa/C	verploegd
	70	z5s1g3		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand, zand valt uit boor
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
25	50	z4s1g2	h1	dgrbr		Aap	plaggendek, scherpe ondergrens
	60	z5s1g2		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand, zand valt uit boor
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
26	8	z4s1		dgr		Ah	micropodzol
	15	z4s1g2		br		B	
	60	z4s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
27	8	z4s1		dgr		Ah	micropodzol
	15	z4s1g2		br		B	
	60	z4s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
28	15	z4s1g2		brgr		A	bovengrond, scherpe ondergrens
	60	z4s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
29	10	z4s1g2		brgr		A	bovengrond, scherpe ondergrens
	60	z4s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand

Boring	Diepte in cm	Textuur	Humus	Kleur	Insluitsels	Horizont	Opmerkingen
30	10	z4s1		dgr		Ah	micropodzol
	15	z4s1g2		br		B	
	60	z4s2g2		brge	humeuze vlekken	C1	slecht gesorteerd, scherp zand, scherpe ondergrens
	100	z5s1		ge		C2	slecht gesorteerd, scherp zand
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
31	5	Z4s1g3	h3	zwbr		Ah	
	10	Z4s1g3	h2	zwgr		E	
	17	Z4s1g3	h2	dbr		Bh	
	30	Z4s1g3	h1	brgr		Bhs	
	40	Z5s1g3		brge		Bs	
	70	Z5s1g3		ge		C	
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
32	5	Z5s1g3		dbr		Ah	strooisellaag
	10	Z5s1g3	h3	dbr		Ah	
	20	Z5s1g3	h1	dbr		E	
	30	Z5s1g3	h2	brgr		Bh	
	35	Z5s1g3		brge		Bhs	
	70	Z5s1g3/Gz3		ge		C	met stenen
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
33	10	Z4s1g3		dbr		Ah	strooisellaag
	13	Z4s1g3	h3	brzw		Ah	micropodzol
	15	Z4s1g3	h1	gr		E	micropodzol
	20	Z5s1g3	h1	grbr		C	micropodzol
	24	Z4s1g3	h1	gr		E	
	35	Z4s1g3	h2	dbr		Bh	
	45	Z4s1g3	h1	gebr/brge		Bhs	
	70	Z4s1g3/Gz3		ge		C	met stenen
Boring	**Diepte in cm**	**Textuur**	**Humus**	**Kleur**	**Insluitsels**	**Horizont**	**Opmerkingen**
34	25	Z3s1g3		dbr/gr/ge		X	verstoord
	30	Z3s1g3	h1	gr		E	
	35	Z3s1g3	h2	dbr		Bh	
	40	Z3s1g3	h1	bror		Bhs	
	45	Z3s1g3		0		Bs	
	70	Z3s1g3/Gz3		ge		C	met stenen

Bijlage 6: Advieskaart

Advieskaart

Legenda

- Plangebied
- Onderzoeksgebied
- Boorlocaties

Advies

- kansrijke zone
- kansarme zone
- sporen uit WOII op basis van luchtfoto's

Boorpunten

- Intacte podzolbodem
- Deels intacte podzolbodem
- Plaggendek op C-horizont
- Dunne bovengrond op C-horizont
- Verstoord bodemprofiel

Boorpunten + profielputje

- Intacte podzolbodem
- Grotendeels intacte podzolbodem
- Dunne bovengrond op C-horizont
- Plaggendek op C-horizont
- Profielputje, verstoord bodemprofiel

N

0 50 100 150 200 m

ARCHEODIENST

Bijlage 7: PvA

Plan van Aanpak,
Verkennend archeologisch booronderzoek
Natuurbegraafplaats Mookerheide

S.M. Koeman

Colofon

Titel:	Plan van Aanpak: verkennend archeologisch booronderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide
Auteur(s):	S.M. Koeman
Versienummer:	1.3 (definitief)
Onderzoeksmelding:	4008239100
Gemeente:	Mook en Middelaar
Opdrachtgever:	Natuurbegraven Nederland
Foto's en tekeningen:	Archeodienst BV, tenzij anders aangegeven
Plaats:	Zevenaar
Autorisatie:	Willem-Simon van de Graaf
	25-08-2016 (aanpassing zone natuurbegraven)

Inhoudsopgave

1 Inleiding 5

2 Vooronderzoek 6

2.1 Landschappelijke situatie van het plangebied 6
2.2 Specifieke archeologische verwachting 7
2.3 Conclusie en aanbeveling 8

3 Inventariserend veldonderzoek 10

3.1 Onderzoeksdoel en vraagstellingen 10
3.2 Selectie van de boorlocaties 10
3.3 Methode 14
3.4 Rapportage 15
3.5 Planning 15

Literatuur 16

Lijst van afbeeldingen 16

Bijlage 1: Boorplan
Bijlage 2: Boorplan met cultuurhistorische ondergrond

Administratieve gegevens

projectnaam	Mookerheide_Natuurbegraafplaats
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	4008239100
provincie	Limburg
gemeente	Mook en Middelaar
plaats	Mook
toponiem	Mookerheide
type project	Inventariserend Veldonderzoek, verkennende fase (IVO-O)
opdrachtgever	Natuurbegraven Nederland
contactpersoon opdrachtgever	Dhr. W. Peters
uitvoerder	Archeodienst BV
datum veldwerk	8 september 2016
uitvoerders veldwerk	S.M. Koeman en E.A. Schorn
bevoegd gezag	Gemeente Mook en Middelaar
adviseur namens bevoegd gezag	Dhr. F. Kortlang (ArchAeO B.V.)
geografische positie (x-y)	Coördinaten zijn NW-NO-ZO-ZW (x) 189.605 (y) 420.011 (x) 190.217 (y) 420.726 (x) 190.620 (y) 419.394 (x) 190.205 (y) 419.107
kaartblad	46a/b
oppervlakte plangebied	Ca. 95 ha waarvan ca. 47 ha bestemd voor natuurbegraven
oppervlakte onderzoeksgebied	Ca. 22 ha

1 Inleiding

Natuurbegraven Nederland is voornemens om een natuurbegraafplaats te realiseren op de Mookerheide bij Mook (gemeente Mook en Middelaar). Het noordelijke deel van het plangebied met een oppervlakte van ca. 47 ha wordt bestemd om te ontwikkelen tot natuurbegraafplaats (Fig. 1.1, oranje vlak). Verspreid over het gebied zullen begravingen gaan plaatsvinden. De graven worden tot ca. 1,0 – 1,15 m diep aangelegd. Voor de realisatie van de natuurbegraafplaats zullen naast de begravingen ook andere (graaf)werkzaamheden plaatsvinden, zoals bijvoorbeeld het creëren van open plekken waarbij bomen gerooid zullen worden. De gebouwen van het voormalige Dominicus complex zullen worden gesloopt. Hier wordt naast natuurbegraven ruimte gecreëerd voor een werkschuur van ca. 400 m^2. Door al deze (graaf)werkzaamheden kunnen eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische resten verloren gaan.

In het kader van de aanvraag van een bestemmingsplanwijziging voor de realisatie van de natuurbegraafplaats heeft Archeodienst BV een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied (Koeman 2016). Tijdens dit onderzoek is de archeologische verwachting voor het plangebied in kaart gebracht op basis van bekende (literatuur)gegevens. In het bureauonderzoek is geadviseerd om een verkennend booronderzoek uit te voeren in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Voor dit onderzoek is dit Plan van Aanpak (PvA) opgesteld.

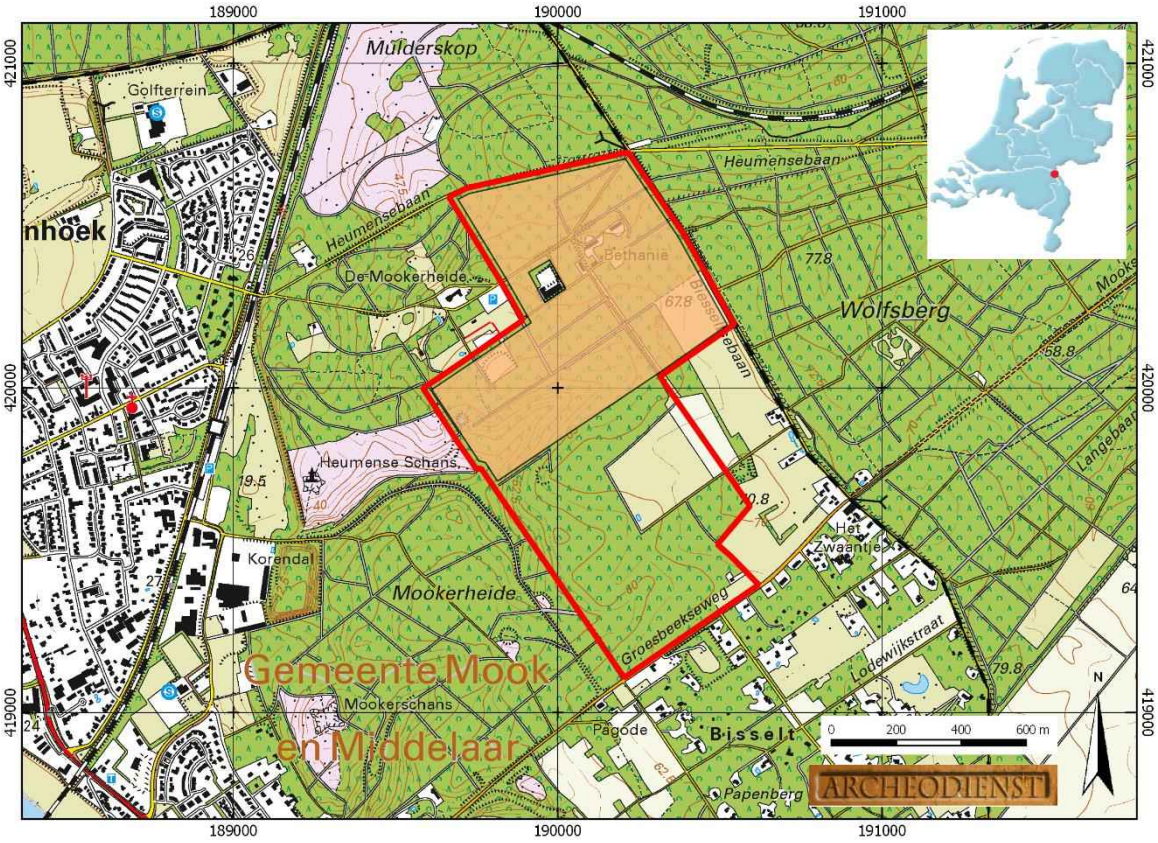

Fig. 1.1: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1:10.000 (bron: kadaster 2014) waarbij het beoogde terrein voor natuurbegraven is aangegeven met een oranje vlak.

Het PvA en het Inventariserend Veldonderzoek zullen worden uitgevoerd conform de gemeentelijke eisen en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.3, protocol 4003 (CCvD 2013).

Het PvA zal ter beoordeling worden voorgelegd aan de bevoegde overheid (gemeente Mook en Middelaar). Na goedkeuring van het PvA zal het booronderzoek worden uitgevoerd.

2 Vooronderzoek

2.1 Landschappelijke situatie van het plangebied

Het plangebied ligt op de stuwwal tussen Nijmegen en Mook. Er is sprake van een vertakt erosiedalsysteem waardoor het plangebied gekenmerkt wordt door grote hoogteverschillen van 20 m of meer (Fig. 2.1).

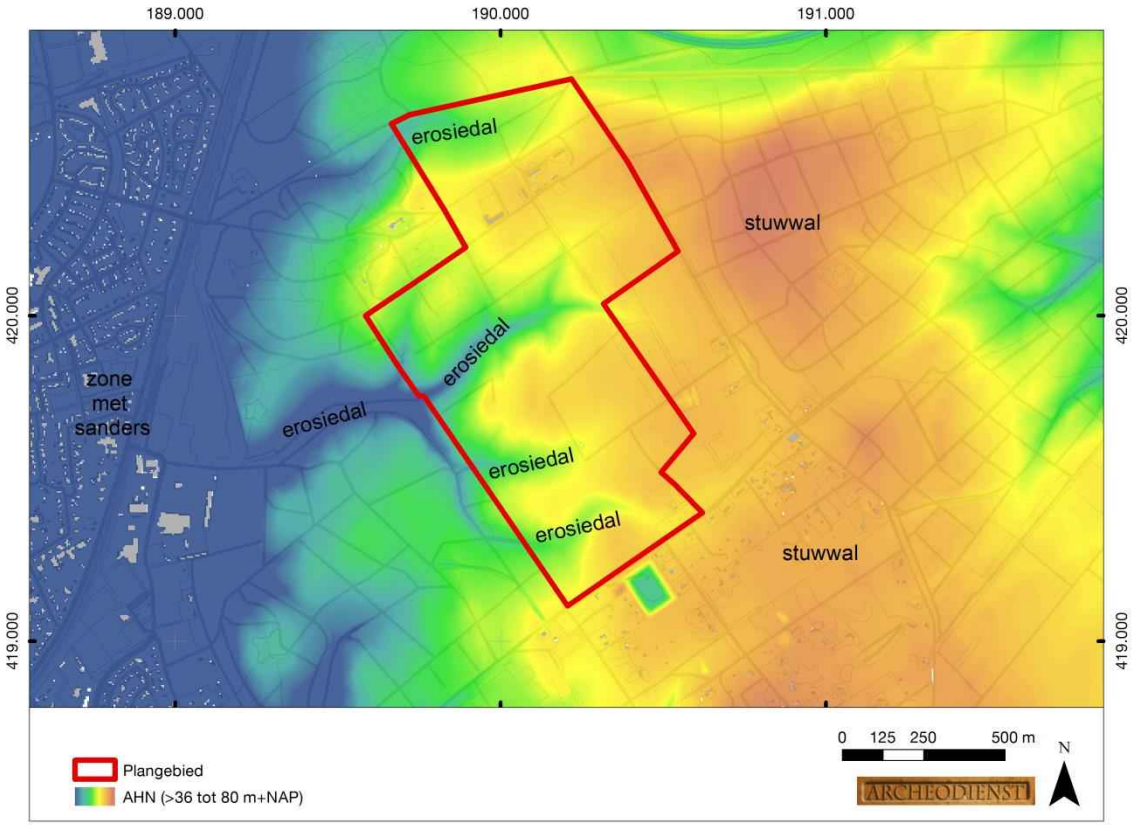

Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl).

De natuurlijke ondergrond op de stuwwal bestaat uit grofzandige, grindrijke gestuwde sedimenten. Op de hellingen en in de dalen is erosiemateriaal van de stuwwal afgezet. Deze zogenaamde fluvio-(peri)glaciale afzettingen bestaan uit fijn en grof zand, soms met grind, leemlagen en plantenresten, en worden tot de Formatie van Boxtel gerekend. Deze afzettingen zijn later grotendeels bedekt met dekzand. Het dekzandpakket is vaak niet dikker dan 1,2 m en ligt meestal op de grindige, grove zanden. De dikkere pakketten dekzand komen voor op de hellingen en in de erosiedalen. De hoogste koppen van de stuwwallen zijn onbedekt. In het grootste deel van het plangebied is waarschijnlijk sprake van geen of slechts een dunne laag dekzand, omdat op de bodemkaart grind binnen 40 cm beneden maaiveld is aangegeven. Plaatselijk kan in een erosiedal sprake zijn van een dikke(re) laag dekzand.

In het grove zand zijn volgens de bodemkaart holtpodzolgronden ontwikkeld. Afhankelijk van de bodembewerking die heeft plaatsgevonden bij de ontginning en de aanplant van het bos kan het bodemprofiel nog (deels) intact zijn.

2.2 Specifieke archeologische verwachting

Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek is voor het plangebied een archeologische verwachtingskaart gemaakt (Fig. 2.2).

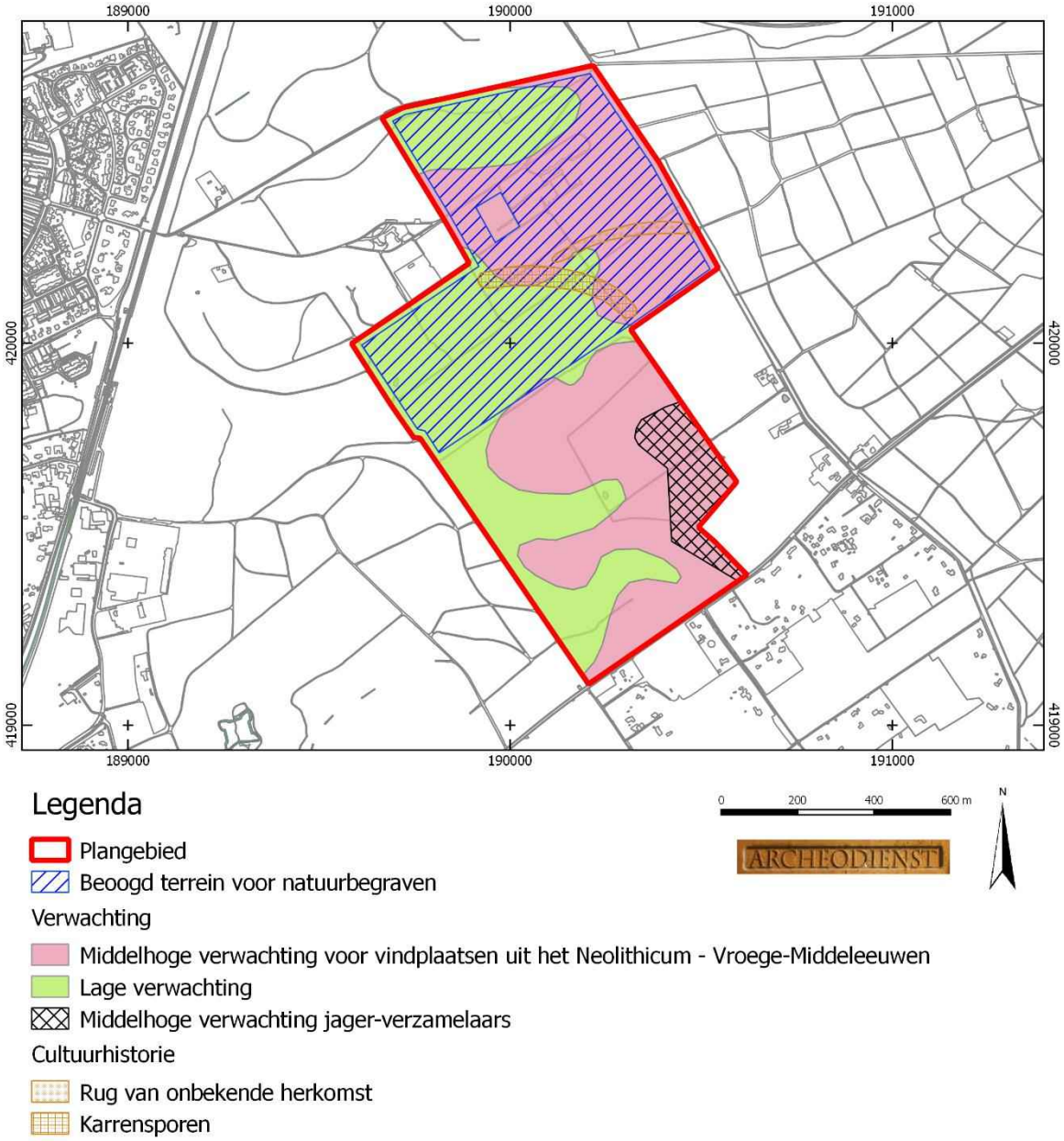

Fig. 2.2: Verwachtingskaart op basis van het bureauonderzoek.

Binnen het plangebied komen sterke gradiëntzones voor rondom de dalen die zijn uitgesleten in de stuwwal. Deze gradiëntzones gaan niet van een droog naar een nat landschap, want zowel de stuwwal als de dalen betreffen droge landschappen. Een natuurlijke bron van water (Maas en beken) relatief ver weg. Dit betekent dat het plangebied weinig aantrekkelijk is geweest voor jager-verzamelaars uit het Paleolithicum en Mesolithicum. Op de (oude) verwachtingskaart van de gemeente is op basis hiervan indertijd dan ook grotendeels een lage verwachting toegekend aan het plangebied voor jager-verzamelaars. In de gemeente Mook en Middelaar zijn geen concrete sporen van kampementen aangetroffen. Wel zijn er enkele vuurstenen artefacten bekend die duiden op de aanwezigheid van bewoning in het Midden-Paleolithicum tot en met het Mesolithicum zoals bijvoorbeeld bovenop de stuwwal ca. 460 m ten oosten van het plangebied (Verhoeven en Ellenkamp 2007). Hier is een vuurstenen kern gevonden op een relatief vlak gedeelte van de stuwwal. Dit plateau heeft op de verwachtingskaart een middelhoge verwachting toegekend gekregen waarvan een deel binnen het

zuidoostelijke deel van het plangebied valt. Op basis van deze informatie is in dit bureauonderzoek grotendeels een lage verwachting aan het plangebied toegekend voor vuursteenvindplaatsen uit het Midden-Paleolithicum tot en met Mesolithicum. Voor het zuidoostelijke deel geldt een middelhoge verwachting (Fig. 2.2, zwarte arcering).

In de periode vanaf het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen heeft men een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden in de nabijheid van water, die geschikt waren voor akkerbouw. De dalen vormen geen geschikte bewonings- en akkerlocatie vanwege de steile hellingen (weinig vlak terrein), ongunstige afwatering en erosie (regenwater loopt bij hevige regenval van de plateaus via de hellingen naar het dal) en vermoedelijk grotendeels (sterk) grindige ondergrond. Bewoningssporen uit het Neolithicum zijn tot op heden nog niet in dit gebied gevonden. Op basis van de archeologische vondsten in de omgeving van het plangebied blijkt dat met name de zone van de gordeldekzandglooiing langs de voet van de stuwwal intensief bewoond is geweest in de periode Bronstijd – Romeinse tijd. Hoger op de stuwwal waar het plangebied ligt, zijn alleen enkele losse vondsten gedaan. De enige duidelijke vindplaats ligt ten zuidoosten van het plangebied op het vlakkere deel van de stuwwal en betreft een grafveld bestaande uit grafheuvels, die vermoedelijk uit de Vroege-IJzertijd dateren. In de buurt van dat grafveld worden ook bewoningssporen uit deze periode verwacht. Grote delen van het plangebied, met uitzondering van de dalen, vormde een geschikte bewoningsplaats al heeft de zone aan de voet van de stuwwal op basis van de bekende vindplaatsen een aantrekkelijker gebied gevormd. Het historisch landgebruik als woeste grond (heide en bos) geeft ook aan dat het plangebied niet tot de beste landbouwgronden hoorde. Aan de hogere delen binnen het plangebied is daarom een middelhoge verwachting toegekend voor vindplaatsen uit het Neolithicum tot en met de Volle-Middeleeuwen (tot in de 13e eeuw). Aan de droge dalen is een lage verwachting toegekend. Vergelijking van het AHN-kaartbeeld met de geomorfologische kaart laat zien dat het dalsysteem op de geomorfologische kaart vrij globaal is weergegeven. De dalen zijn daarom voor de archeologische verwachtingskaart door middel van een AHN-analyse gescheiden van de hogere delen.

Vanwege de grote reliëfverschillen vormt het netwerk van droge dalen in het plangebied een opvallend landschappelijke element. Het is voorstelbaar dat de droge dalen zijn gebruikt als routes voor zowel dieren als mensen. Archeologisch gezien is dit moeilijk aan te tonen omdat een prehistorische (wandel)route en/of jachtactiviteiten vrijwel geen sporen nalaat. Verloren of (bewust) achtergelaten objecten, zoals een stenen bijl of pijlpunt, kunnen hiervoor een aanwijzing zijn.

Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied onderdeel was van de woeste gronden. In het begin van de 20e eeuw is het een landgoed geworden en is het grotendeels ingericht als (park)-bos. Op basis hiervan is aan het plangebied een lage verwachting toegekend voor nederzettingsresten uit de Late-Middeleeuwen (vanaf de 14e eeuw) en de Nieuwe tijd. Wel is tijdens de cultuurhistorische analyse een (zand)rug binnen het plangebied ontdekt die mogelijk van archeologische waarde zijn (Keunen 2016).

Aandachtspunt voor dit gebied is dat er flink is gevochten in de Tachtigjarige Oorlog. Op de Mookerheide heeft een grote slag plaatsgevonden. Het dal in het plangebied kan vanuit strategisch oogpunt zijn gebruikt voor het verplaatsen van de troepen. In het plangebied en dan met name in het dal kunnen vondsten worden gedaan die samenhangen met de oorlog. Dit betreft meestal metalen objecten zoals munitie en wapens. Ook kunnen loopgraven zijn aangelegd en walletjes zijn opgeworpen. Maar ook uit de Tweede Wereldoorlog kunnen boven- en ondergrondse sporen worden verwacht (loopgraven, bomkraters, schuttersputten e.d.).

2.3 Conclusie en aanbeveling

Op de hogere delen in het plangebied kunnen archeologische vindplaatsen aanwezig zijn. Aan deze zones is een middelhoge verwachting toegekend. Aan de droge dalen binnen het plangebied is een lage verwachting toegekend. Losse vondsten in de droge dalen die door prehistorische bewoners uit de omgeving zijn achtergelaten kunnen echter niet worden uitgesloten.

Ca. 22 hectare van de beoogde natuurbegraafplaats valt binnen de middelhoge archeologische verwachtingszone (Fig. 2.2, roze vlak met blauwe arcering). In deze zone vormen bodemingrepen dieper dan 40 cm beneden maaiveld een bedreiging voor het archeologische bodemarchief.

In eerste instantie is een verkennend booronderzoek geadviseerd in de middelhoge verwachtingszone waar natuurbegravingen zijn gepland om de intactheid van de bodem in kaart te brengen. Vanwege het grote oppervlak van het terrein is voorgesteld om te beginnen met een kleinschalig verkennend booronderzoek waarbij verspreid over het gebied vijf 'proeflocaties' worden geselecteerd waar boringen worden gezet. De proeflocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en worden op basis van historisch kaartmateriaal op representatieve percelen geplaatst.

In de cultuurhistorische analyse is aanbevolen om de nadere waardenstelling van de rug van onbekende herkomst te integreren in het archeologisch onderzoek. Door middel van een booronderzoek kan meer worden vastgesteld over de significantie: gaat het om een natuurlijk fenomeen of een door mensen opgeworpen wal (Keunen 2016).

Voor de lage verwachtingszones wordt geen vervolgonderzoek geadviseerd omdat de kans klein is dat hier een archeologische vindplaats aanwezig is. Eventuele losse vondsten kunnen niet door systematisch archeologisch onderzoek in kaart worden gebracht omdat de vondstdichtheid laag is en niet gelijkmatig verspreid over een bepaald gebied/locatie. Dergelijke vondsten zijn toevalsvondsten. In dit kader wordt gewezen op de meldingsplicht voor archeologische vondsten.

Voor de middelhoge verwachtingszone in het zuidelijke deel van het plangebied is vooralsnog geen vervolgonderzoek nodig omdat dit gedeelte geen onderdeel gaat uitmaken van de natuurbegraafplaats. Mochten hier in de toekomst wel graafwerkzaamheden worden gepland die dieper reiken dan 40 cm beneden maaiveld dan is vervolgonderzoek noodzakelijk.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Onderzoeksdoel en vraagstellingen

Het doel van het verkennend booronderzoek is het toetsen van het opgestelde verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek door de bodemopbouw en de intactheid daarvan vast te stellen. Daarnaast zal op basis van dit onderzoek advies worden gegeven over de noodzaak van vervolgonderzoek.

Om deze doelstelling te realiseren, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Wat is de bodemopbouw in het plangebied?
- In hoeverre is deze bodemopbouw nog intact?
    - Is er sprake van een (deels) intact archeologisch niveau? Zo ja, op welke diepte t.o.v. het maaiveld en het NAP?
    - Heeft er moderne bodembewerking plaatsgevonden waardoor het potentiële archeologische niveau is aangetast?
    - Hoeveel van de C-horizont (potentiële archeologische niveau) is verstoord door moderne bodembewerking?
- In welk opzicht kan op basis hiervan de archeologische verwachting uit het bureauonderzoek worden gehandhaafd en/of bijgesteld?

3.2 Selectie van de boorlocaties

Het verkennend booronderzoek betreft in eerste instantie een kleinschalig booronderzoek waarbij verspreid over het onderzoeksgebied vijf 'proeflocaties' worden geselecteerd waar boringen worden gezet. De proeflocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en worden op basis van historisch kaartmateriaal en het AHN op representatieve percelen verdeeld over het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied betreft de middelhoge verwachtingszone binnen het gebied waar natuurbegravingen zijn gepland en heeft een oppervlakte van ca. 22 ha (Fig. 3.1).

Uit het bureauonderzoek (Koeman 2016) is gebleken dat er een verhoogde kans bestaat op aanwezigheid van Ongesprongen Conventionele Explosieven (OCE). De opdrachtgever (Natuurbegraven Nederland, Winfred Peters) heeft een vooronderzoek laten uitvoeren (door ECG) naar het risico op het aantreffen van CE in het plangebied. Op grond van dat onderzoek heeft dhr. Peters in overleg met ECG afgesproken dat tijdens het veldwerk een OCE-deskundige aanwezig zal zijn die de boorlocaties en profielputjes vooraf vrijgeeft.

Boorlocatie E is geselecteerd omdat die in het zuidelijke deel van het onderzoeksgebied ligt dat in de 19e eeuw nog heidegrond was (Fig. 3.2). Op deze locatie wisselt het landgebruik een aantal keren: van heide (19e eeuw) naar bos (begin van de 20e eeuw, Fig. 3.3) naar heide met bomen (in de jaren 30 van de 20e eeuw, Fig. 3.4) naar deels bos en deels landbouwgrond (huidige situatie). Het noordelijke deel van het onderzoeksgebied was in de 19e eeuw al herbeplant met bos (Fig. 3.2) en verandert in de eeuw daarna niet grootschalig van landgebruik. Wel worden met de stichting van het landgoed in de 20e eeuw meer paden door het bos gelegd. De locaties B en C liggen deels op plaatsen waar paden en bebouwing is gerealiseerd (Fig. 3.5).

Locatie D is op basis van het AHN-kaartbeeld geplaatst binnen een zone waar twee grote historische winningskuilen liggen (Fig. 3.6). Hiermee zal duidelijk worden of rondom deze winningskuilen meer bodemverstoring heeft plaatsgevonden dan elders.

De locaties B t/m E dekken de historische veranderingen en landgebruik die binnen het onderzoeksgebied aanwezig zijn (geweest). Locatie A is daarom niet gebaseerd op bekende gegevens maar is zo geplaatst dat een gelijkmatige verdeling binnen het onderzoeksgebied ontstaat.

Voor het plaatsen van de raai over de rug van onbekende herkomst is het AHN-beeld bekeken. Aangezien het westelijke deel van de rug het duidelijkst zichtbaar is, is de boorraai in dat gedeelte gepland (Fig. 3.6).

De geselecteerde locaties met geplande boringen en profielputjes zijn weergegeven in een boorplan met topografische ondergrond (Bijlage 1) en in een boorplan met de cultuurhistorische ondergrond volgens Keunen 2016 (Bijlage 2).

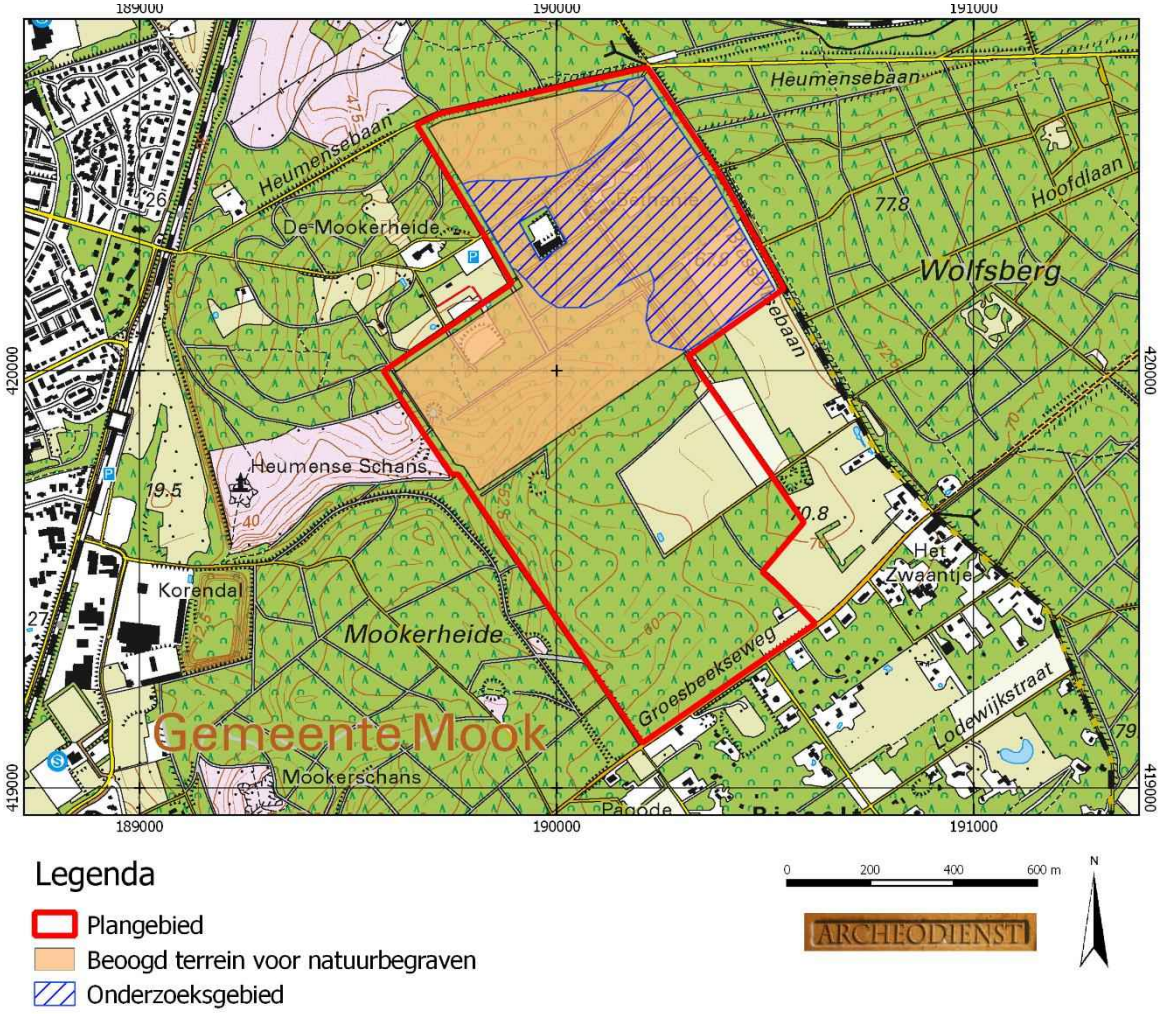

Fig. 3.1: Het onderzoeksgebied voor het inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen.

Fig. 3.2: Het onderzoeksgebied op de topografische militaire kaart uit 1830 – 1850 (bron: www.watwaswaar.nl).

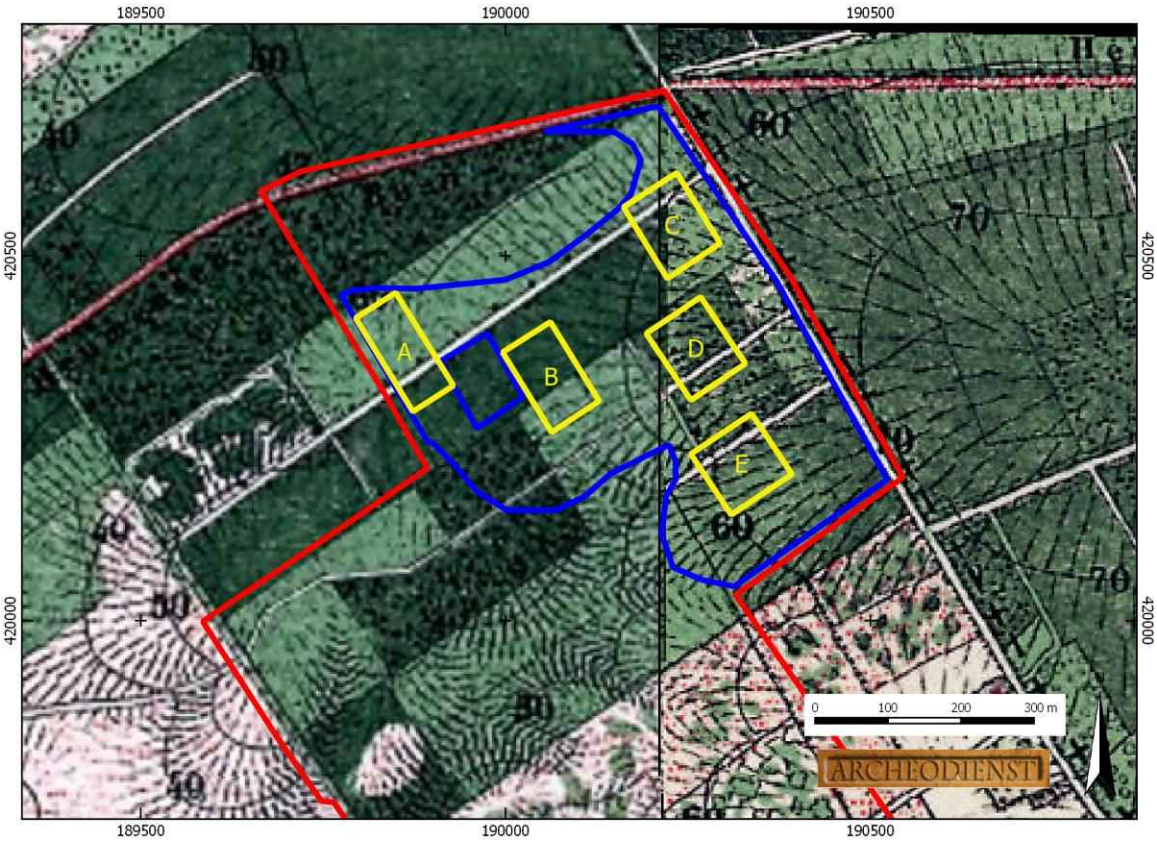

Fig. 3.3: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1901-1910, Bonneblad (bron: http://tiles.arcgis.com).

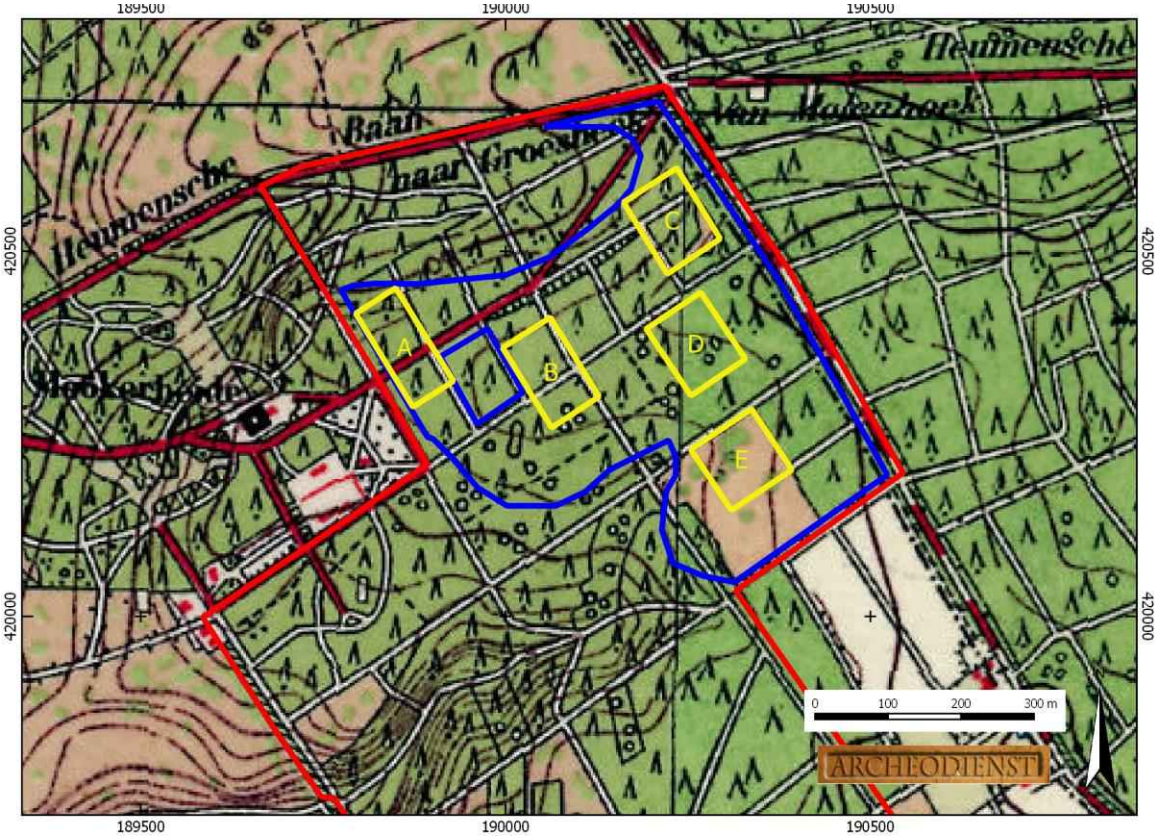

Fig. 3.4: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1939 (bron: http://tiles.arcgis.com).

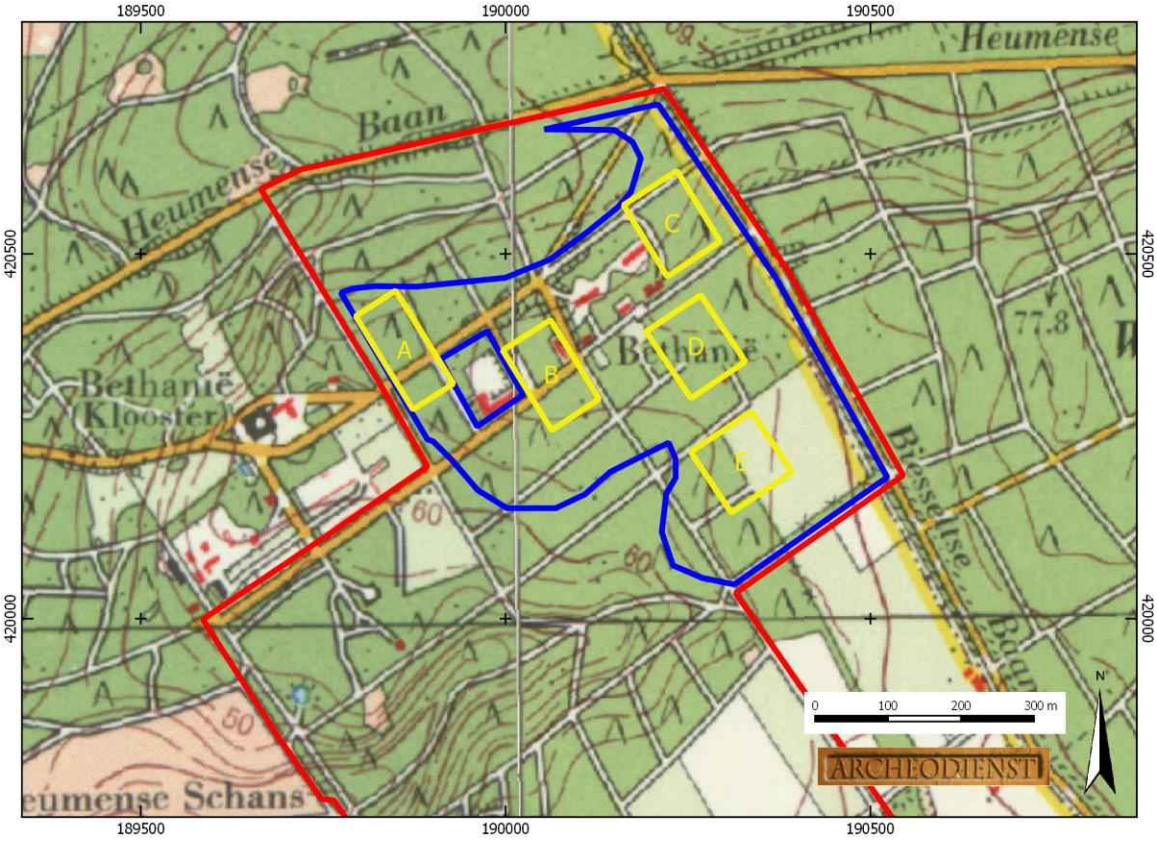

Fig. 3.5: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1978 (bron: www.topotijdreis.nl).

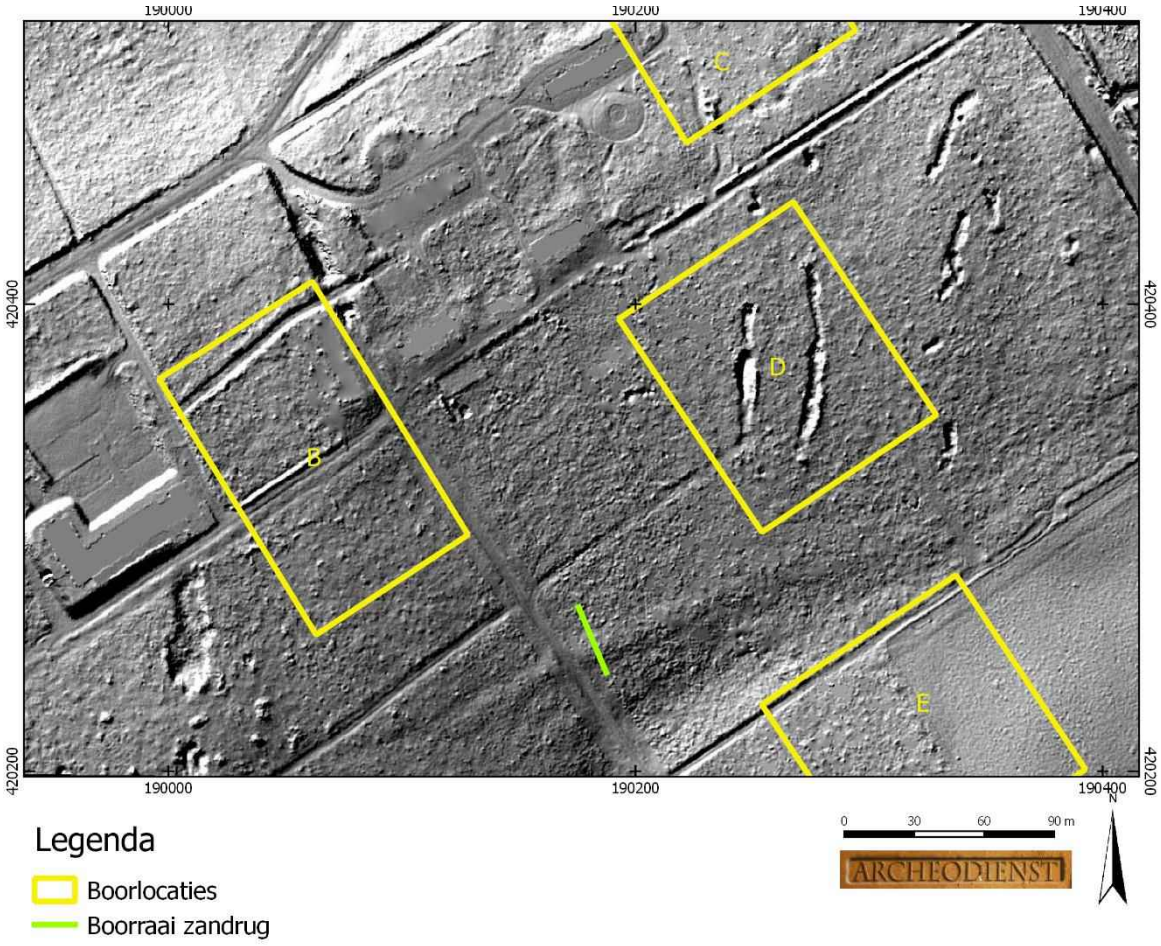

Fig. 3.6: Het centrale deel van het onderzoeksgebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) (bron: www.ahn.nl, AHN2 – weergave hillshade).

3.3 Methode

De proeflocaties hebben een oppervlakte van ca. 1 ha en zijn op basis van historisch kaartmateriaal en het AHN-kaartbeeld op representatieve percelen geplaatst (zie paragraaf 3.2). Per proeflocatie worden 5 boringen gezet en wordt één profielputje gegraven om het bodemprofiel nader te bekijken. Het totaal aantal boringen voor de proeflocaties komt hiermee op 25. In het boorplan zijn de locaties voor de profielputjes gepland (Bijlage 1). Mocht uit de boorresultaten blijken dat een ander boorprofiel een representatiever beeld geeft of een meer geschikte locatie is voor het graven van het profielputje, dan kan het profielputje binnen de proeflocatie worden verplaatst.

Ter plaatse van de rug zal een boorraai loodrecht over de rug worden uitgevoerd. De rug heeft een breedte van ca. 28 m. Met een boorafstand van 7 m kan de bodemopbouw van de rug door middel van 5 boringen (aan de voet, op de helling en de top) in kaart worden gebracht. Indien nodig wordt ook hier een profielputje gegraven.

De 30 boringen worden uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm tot minimaal 30 cm in de natuurlijke ondergrond (C-horizont). Het opgeboorde sediment wordt verbrokkeld en versneden en geïnspecteerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals houtskool, vuursteen en aardewerk. De boringen worden beschreven conform de NEN 5104, de bodemclassificatie volgens Bakker en de Schelling (1989) en archeologisch geïnterpreteerd. De profielputjes worden met een schep uitgegraven op locaties waar de C-horizont niet dieper ligt dan 70 cm beneden maaiveld. Het bodemprofiel wordt opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven.

Daarnaast worden op aanraden van het bevoegd gezag 10 extra boringen ingezet/gereserveerd om:

- 2 x 2 boringen in te zetten aan de noordzijde van deelgebieden A en B om de rand (helling) van de erosiedalen in beeld te brengen.

- naar bevind van zaken per deellocatie één à twee boringen extra te kunnen plaatsen.

De boringen voor de rand van de erosiedalen worden in ieder geval gezet, de andere boringen worden indien noodzakelijk naar eigen inzicht geplaatst. Omdat de locaties van deze boringen niet vooraf kunnen worden bepaald, zijn deze niet weergegeven in het boorplan (Bijlage 1 en 2).

3.4 Rapportage

De resultaten van het booronderzoek worden verwerkt in een rapportage die zal voldoen aan de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3, VS05 (CCvD 2013). In de rapportage zal een kaart worden afgebeeld waarin de bevindingen van het booronderzoek worden samengevat en worden de kansarme en kansrijke zones aangegeven. Daarnaast worden ook foto's van de profielputjes toegevoegd en eventueel nog van representatieve boringen. In de rapportage zal advies worden gegeven over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek en de strategie die hierbij gevolgd kan worden. Wanneer sprake is van grootschalige omzetting van de bodem op de Mookerheide ten gevolge van de ontginning en/of bosaanplant zal dit uit de boorresultaten van de proeflocaties blijken. Als sprake is van een wisselende bodemopbouw waarbij ook (deels) intacte bodemprofielen worden aangetroffen, zal worden opgeschaald naar een gebiedsdekkend (boor)onderzoek. De strategie hiervoor zal aan de hand van de resultaten van de proeflocaties worden bepaald.

3.5 Planning

De eventuele op- en aanmerkingen van de opdrachtgever en de bevoegde overheid zullen worden verwerkt zodat er een definitief Plan van Aanpak voor de uitvoering van het onderzoek ligt.

De uitvoering van het veldwerk zal plaatsvinden op donderdag 8 september (week 36). De boringen worden uitgevoerd, beschreven en geïnterpreteerd door twee senior prospectoren van Archeodienst (Susanne Koeman en Erik Schorn).

De conceptrapportage van het verkennend booronderzoek zal in week 37 aan de opdrachtgever (Natuurbegraven Nederland) worden aangeleverd. Vervolgens zal het rapport ter toetsing worden aangeboden aan de bevoegde overheid. Op basis van de beoordeling van de bevoegde overheid zal het rapport definitief worden gemaakt.

Literatuur

Bakker, H. de / J. Schelling (eds. D.J.B. Brus/ C. van Wallenburg), 1989[2] (1966): *Systeem van de bodemclassificatie voor Nederland*, Wageningen

Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems, versie 3.3.* Gouda.

Kadaster, 2014: *Topografische kaart 1: 10.000*, Apeldoorn.

Keunen, L.J., 2016: *Cultuurhistorische quickscan i.v.m. het aanleggen van een natuurbegraafplaats op de Mookerheide (gem. Mook en Middelaar).* Raap-adviesdocument 806.

Koeman, S.M., 2016: *Archeologisch bureauonderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide.* Archeodienst-rapport 794, Zevenaar.

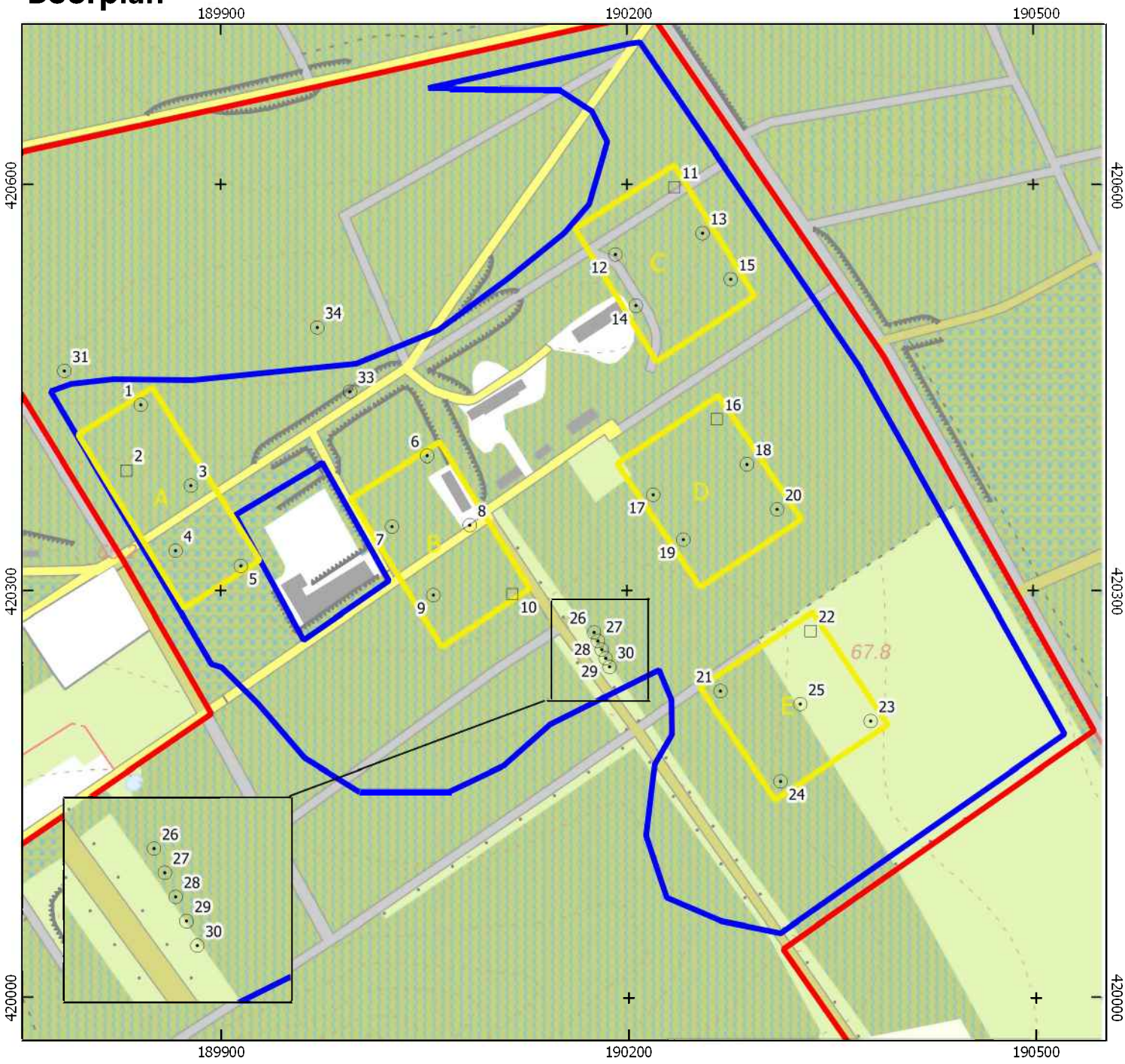
NEN (Nederlands Normalisatie Instituut), 1990: *NEN-5104:1989 NL, Classificatie van onverharde grondmonsters.* Nederlands Normalisatie Instituut, Delft.

Lijst van afbeeldingen

Fig. 1.1: Situering van het onderzoeksgebied op de topografische kaart 1:10.000 (bron: kadaster 2014) waarbij het beoogde terrein voor natuurbegraven is aangegeven met een oranje vlak..... 5
Fig. 2.1: Het plangebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (bron: www.ahn.nl). 6
Fig. 2.2: Verwachtingskaart op basis van het bureauonderzoek. 7
Fig. 3.1: Het onderzoeksgebied voor het inventariserend veldonderzoek door middel van verkennende boringen..... 11
Fig. 3.2: Het onderzoeksgebied op de topografische militaire kaart uit 1830 – 1850 (bron: www.watwaswaar.nl). 12
Fig. 3.3: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1901-1910, Bonneblad (bron: http://tiles.arcgis.com). 12
Fig. 3.4: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1939 (bron: http://tiles.arcgis.com). 13
Fig. 3.5: Het onderzoeksgebied op de kaart uit 1978 (bron: www.topotijdreis.nl). 13
Fig. 3.6: Het centrale deel van het onderzoeksgebied op het Actueel Hoogtebestand van Nederland (AHN) (bron: www.ahn.nl, AHN2 – weergave hillshade). 14

Bijlage 1: Boorplan met topografische ondergrond

Boorplan

Legenda

- Plangebied
- Onderzoeksgebied
- Boorlocaties

- ⊙ Boring
- □ Boring + profielputje

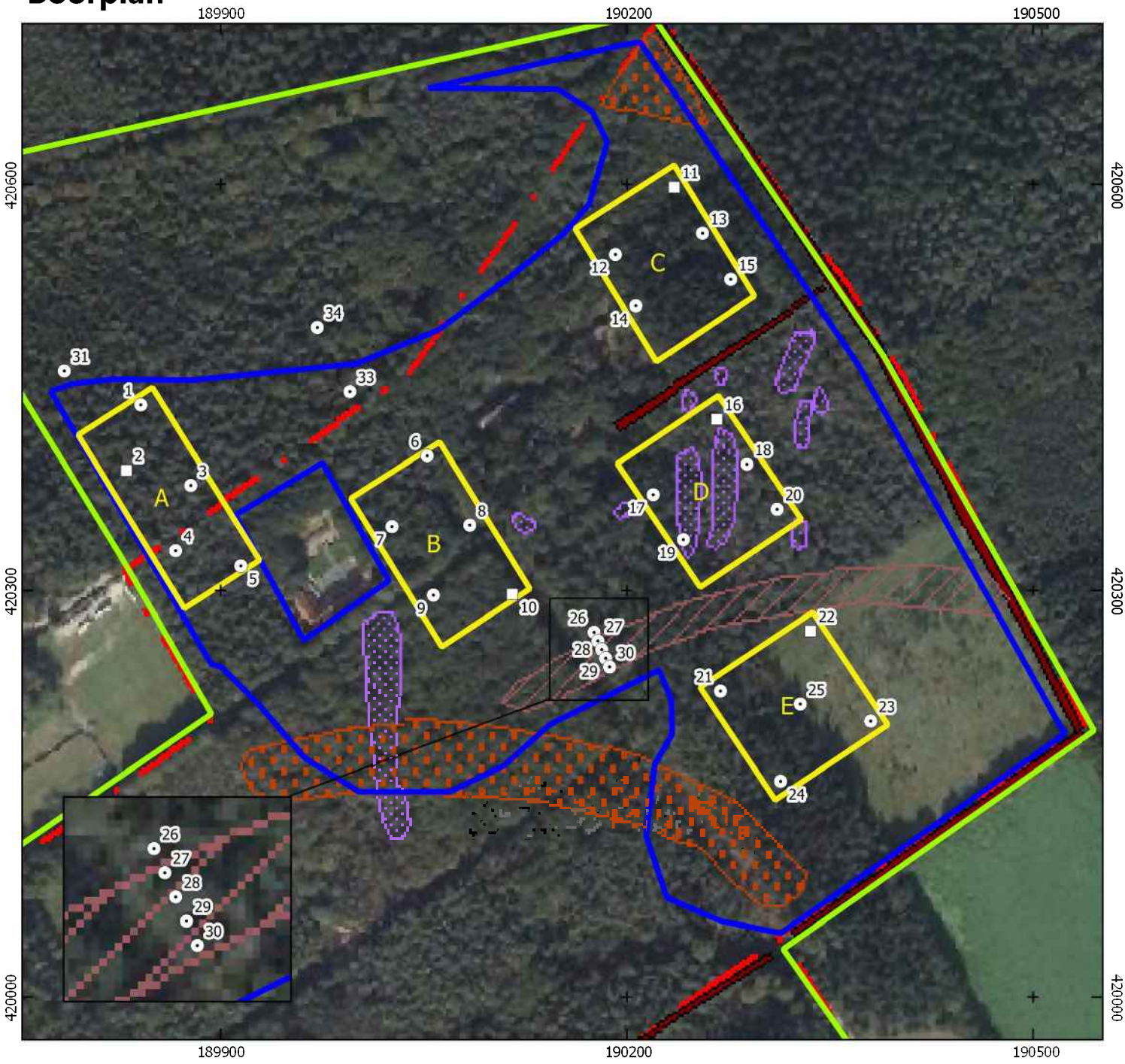
N

0 40 80 120 160 m

ARCHEOLOGIENST

Bijlage 2: Boorplan met cultuurhistorische ondergrond

Boorplan

Legenda

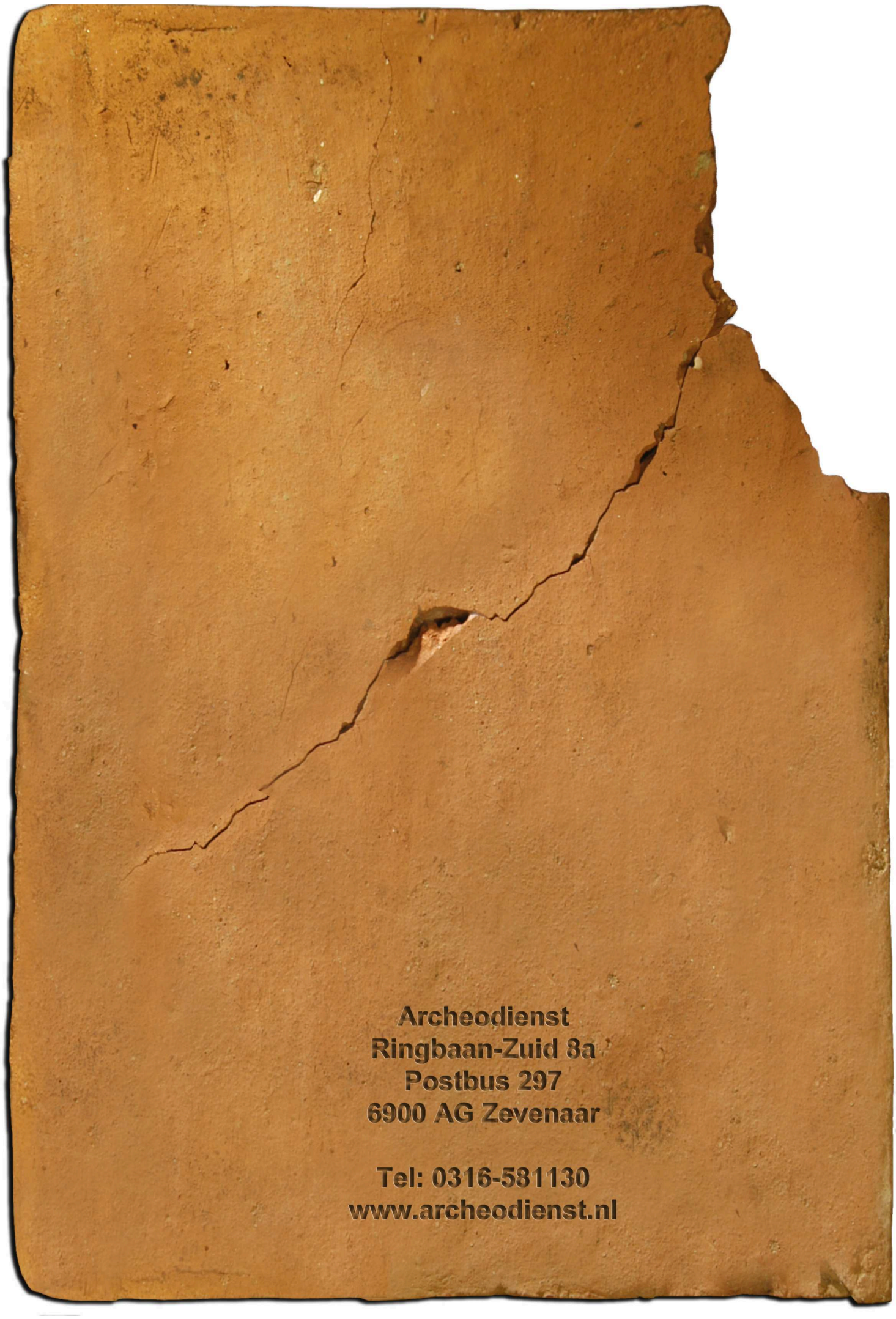
- Plangebied
- Onderzoeksgebied
- Boorlocaties
- ⊙ Boring
- □ Boring + profielputje

Legenda cultuurhistorische kaart
Paarse acering: historische winningskuilen
Roodbruine stippels: karrensporen
Bruine arcering: rug van onbekende herkomst
Bruine lijnen: aarden wallen

N

0 40 80 120 160 m

ARCHEODIENST

Archeodienst
Ringbaan-Zuid 8a
Postbus 297
6900 AG Zevenaar

Tel: 0316-581130
www.archeodienst.nl

BESTEMMINGSPLAN “NATUURBEGRAAFPLAATS JACHTSLOT DE MOOKER-HEIDE

- **BEANTWOORDING INSPRAAKREACTIES**
- **AMBTSHALVE AANPASSINGEN**

1. INLEIDING

2. Inspraakreacties

2.1 Ontvangen inspraakreacties

Van de volgende (rechts)personen zijn inspraakreacties ontvangen:

Naam en adres	Datum ontvangst
Provincie Limburg Postbus 5700 6202 MA Maastricht	20 juni 2017
Inspraakreactie 1.	18 juli 2017

Alle ingediende inspraakreacties zijn binnen de daarvoor gestelde termijn ontvangen. Alle ontvangen inspraakreacties worden daarom inhoudelijk behandeld.

2.2 Samenvatting en beantwoording inspraakreacties

In de onderstaande tabellen zijn de ontvangen inspraakreacties samengevat en geeft de gemeente een reactie op deze inspraakreacties. Vervolgens worden per inspraak de conclusies aangegeven en de eventuele gevolgen voor het bestemmingsplan.

2.2.1 Provincie Limburg

Het plan is beoordeeld op de doorwerking van de provinciale belangen en geeft geen aanleiding tot het maken van opmerkingen, behoudens opmerkingen t.a.v. het Limburgs Kwaliteitsmenu en het natuuraspect.

	Samenvatting	***Reactie***
Bestemmingsplan toelichting		
a	LKM Beleid is onder par. 2.2 genoemd als provinciaal beleid, maar is inmiddels overgegaan naar de gemeenten.	De toelichting zal dienovereenkomstig worden aangepast.
b	Algemeen: Er is geen natuurcompensatie vereist Het gaat volgens de provincie om toepassing van artikel 2.6.2. jo. 2.6.5. Omgevingsverordening Limburg 2014 . Deze artikelen maken de activiteiten, die de provincie rangschikt onder een kleinschalige ingreep met een beperkte aantasting “die leidt tot een verbetering van de goudgroene natuurzone” (citaat uit art 2.6.5.), mogelijk. Beter is dan ook te spreken van een tegenprestatie en/of kwaliteitsimpuls	De inrichting en beheer van de natuurbegraafplaats is primair gericht op het versterken van Goudgroene natuurzone en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale Natuurbeheerplan. Door Bureau Waardenburg is getoetst of de ontwikkeling en gebruik daadwerkelijk geen negatieve effecten heeft op de Goudgroene natuur zone. In de natuurtoets (dd 16 mei 2017 Bureau Waardenburg) komt naar voren dat de wezenlijke kenmerken en waarden van de Goudgroene natuurzone niet worden aangetast. Provincie Limburg deelt de conclusie dat de wezenlijke kenmerken en waarden niet worden aangetast maar vindt als bevoegd

		gezag wel dat er een extra kwaliteitsimpuls moet worden geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland zijn met de provincie overeengekomen dat in het kader van de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats een extra kwaliteitsimpuls wordt geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone op basis van het instrument “kleinschalige ingreep” artikel 2.6.5 uit de Omgevingsverordening Limburg 2014. De afspraken over de extra kwaliteitsimpuls zijn vastgelegd in een overeenkomst. Natuurcompensatie wordt in het bestemmingsplan vervangen door extra kwaliteitsimpuls.
c	Blz 15. De tekst over de goudgroene natuurzone is niet geheel correct. Voorgesteld wordt om op te nemen dat artikel 2.6.5 ‘kleinschalige ingreep’ uit de Omgevingsverordening wordt toegepast.	Zie reactie onder punt b. De toelichting is dienovereenkomstig aangepast
d	Blz 16 Kader verwijderen	Het kader is uit de toelichting verwijderd.
e	Is er voldoende ingegaan op de voorwaarden horende bij het instrument kleinschalige ingreep?	De onderbouwing en afspraken zijn vastgelegd in een overeenkomst. In de toelichting wordt hier naar verwezen,
f	Blz 20 3.1.3 staat het aanleggen van nieuwe paden / wegen. Hier van maken onverharde of halfverharde wegen/paden	Aangepast in onverharde of halfverharde wegen/paden
g	Blz 22 Voor de omvorming van het Lariksbosje is de Wnb (meldings- en herplantplicht) van toepassing	Voor omvorming Lariksbosje is de Wnb van toepassing. Conclusie paragraaf 3.1.5 is aangevuld.
h	Blz 25 maximaal 3 plechtigheden per dag in overige stukken max. 2.	Er vinden 2 plechtigheden per dag plaats. Tekst is aangepast.
Natuurtoets		
i	Toepassing instrument Kleinschalige ingreep	Zie beantwoording b. Dit is dienovereenkomstig aangepast in de natuurtoets.
j	In het Natuuronderzoek wordt niet gesproken over het begraven van urnen	In de natuurtoets is hierop aangevuld. Het heeft geen invloed op de beoordeling.
k	Blz 7 kader per 31 maart aangepast	Is verwerkt in de natuurtoets. Het heeft geen invloed op de beoordeling.
l	Blz 45 half verharde of onverharde nieuwe paden, geen verharde paden	Aangepast
m	Blz 54, kopje Boswet/ Wnb: Het kappen van het lariksbos 1,6 ha is op grond van de Wnb meldingsplichtig	Zie beantwoording f. Is verwerkt in de natuurtoets.
n	Het ecologisch werkprotocol is deels gebaseerd op (door de minister goedgekeurde) gedragscodes voor bosbeheer en natuurbe-	Het protocol ziet er juist op toe dat werkzaamheden (inrichting, natuurbegraven beheer) enkel binnen de voorwaarden van

	heer. Zoals Waardenburg al concludeert, kan van die gedragscodes alleen gebruik worden gemaakt als sprake is van regulier bos- en natuurbeheer dat ook zou plaatsvinden zonder de begraaffunctie. Ik kan me voorstellen dat de functies in de praktijk niet gemakkelijk te scheiden zijn.	de wet gebeurd of dat anders een andere oplossing wordt gezocht die geen ecologische schade aanricht.
o	de aanleg van 2,8 km aan nieuwe paden kan relevante effecten hebben op de migratieroutes van vleermuizen en verblijfplaatsen .	Het werkprotocol ziet er op toe dat bij inrichtingmaatregelen geen functies voor vleermuizen worden aangetast.
p	Er is een kans dat een verbodsbepaling betreffende de zandhagedis wordt overtreden bij de aanleg van 2,8 km aan nieuwe paden. Het is van belang om dit verder uit te sluiten door bijvoorbeeld de paden aan te leggen in de minst kwetsbare periode van de zandhagedis (zie Soortenstandaard zandhagedis).	Het ecologisch werkprotocol ziet er op toe dat er geen verbodsbepalingen worden overtreden.
q	onderzoek naar de kwetsbare verblijfplaatsen van vogels en vleermuizen in de rest van het plangebied is nodig, zodat deze gerichter kunnen worden ontzien. Dit londerzoek kan eventueel in een later stadium plaatsvinden.	te kappen bomen worden conform protocol vooraf gecontroleerd en beoordeeld op hun belang voor vogels vleermuizen en andere zoogdieren. Pas als er niks aan de hand mag een boom worden gekapt
r	Indien in het Dominicus-complex wel vleermuizen blijken te zitten, en men vasthoudt aan de sloop, is (ook) een ontheffing voor strikt beschermde soort(en) nodig, en moet goed onderzocht en beargumenteerd worden dat met het project een wettelijk ekend belang wordt gediend. **Het is voor de uitvoerbaarheidsvraag dus van belang het nader (vleermuis)onderzoek af te wachten.**	Door de sloop van de 5 gebouwen wordt een groter aaneengesloten natuurgebied gerealiseerd en verrommeling verder tegengegaan. Vleermuizenonderzoek; Er zijn wat paarverblijfplaatsen en zomerverblijven aanwezig van gewone dwergvleermuis in de onderzochte bebouwing. De gebouwen worden niet gebruikt als kraamverblijfplaats. Voor deze beschermde locaties volstaat het om tijdig geschikte vervangende voorzieningen aan te brengen in te behouden bebouwing en indien nodig in nieuwbouw permanente voorzieningen aan te brengen. Op die manier blijft de functionaliteit van de verblijfplaatsen behouden en is het volgens Bureau Waardenburg niet nodig een ontheffing Wnb te hebben voor de sloopwerkzaamheden. De conclusies en advies zijn opgenomen in het vleermuizenonderzoek en worden als bijlage toegevoegd aan het natuuronderzoek
s	Het is van belang om effect van de aanleg van nieuwe paden op de zandhagedis uit te	In het ecologisch werkprotocol is hier rekening mee gehouden.

	sluiten door bijvoorbeeld de paden aan te leggen in de minst kwetsbare periode van de zandhagedis (zie Soortenstandaard zandhagedis	
Ib-plan		
t	In 2.3 staan termijnen genoemd die niet gelijk op lopen met de exploitatieperiode van de natuurbegraafplaats	De genoemde termijnen hebben betrekking op de natuurvisie van Natuurmonumenten op Natuurgebied Mookerheide, Sint-Jansberg, Rivierduintjes en De Zevenbergen die loopt van 2001 tot 2019 én op de Kwaliteitstoets Mookerheide 2013 van Natuurmonumenten. Beide documenten betreffen beleidsstukken waar bij de planvorming voor de natuurbegraafplaats rekening mee gehouden is. De uitvoeringstermijn van de natuurbegraafplaats en de genoemde visies hebben niet dezelfde termijnen maar dat is ook niet noodzakelijk.

2.2.2 Inspraakreactie 1.

	Samenvatting	***Reactie***
Algemeen		
a.	Suggestie; maak een aantal wandelroutes met lengte 2,5 – 3,5 – 4,5 – 6km die wordt aangegeven met gekleurde houten paaltjes.	De suggestie wordt met een positieve aanbeveling doorgestuurd aan de beheereenheid Noordoost-Brabant en Rijk van Nijmegen van Natuurmonumenten.

2.2.3 Gemeente Berg en Dal

Gemeentelijke belangen verzetten zich niet tegen deze planontwikkeling. Het plan is voor kennisgeving aangenomen.

Conclusie

De inspraakreactie van Provincie Limburg leidt tot aanpassing van het bestemmingsplan.

PLANGEBIED

PLANGEBIED

VERKLARINGEN

bestemmingsgrens

ondergrond: BRK
(datum: 30-11-2016)

BESTEMMINGEN

bestemmingen

ART. 3 — M — Maatschappelijk

ART. 4 — N — Natuur

dubbelbestemmingen

ART. 5 — WR-A4 — Waarde - Archeologie 4

ART. 6 — WR-A5 — Waarde - Archeologie 5

AANDUIDINGEN

gebiedsaanduidingen

overige zone - toeristische route

functieaanduidingen

(p) — parkeerterrein

(sn-nbg) — specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats

(sv-verh) — specifieke vorm van verkeer - verharde weg

bouwvlak

bouwvlak

bouwaanduidingen

[sba-sch] — specifieke bouwaanduiding - schuur

N

STARTDATUM NOVEMBER 2016

STATUS

DATUM

BESLUITNR.

FORMAAT A3

PC CODE 101-013

REF. TEK. J-H

GEMEENTE MOOK EN MIDDELAAR

Bestemmingsplan

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide

PLANSTATUS

Ontwerp

verbeelding

PLANNUMMER	SCHAAL	DATUM
NL.IMRO.0944.BPMookerheide-ON01	1:5000	17-10-2017

POUDEROYEN compagnons
vormgeving van stad en land

st. Stevenskerkhof 2 postbus 156 6500 AD Nijmegen telefoon: 024-3224579 telefax: 024-32241240 e-mail: info@pouderoyen.nl www.pouderoyen.nl

Bestemmingsplan

Toelichting

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide

Gemeente Mook en Middelaar

POUDEROYEN compagnons
vormgeving van stad en land

Bestemmingsplan

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide

Gemeente Mook en Middelaar

Inhoud	: Toelichting
IDN-nummer	: NL.IMRO.09044BPMookerheide-ON01
Projectnummer	: 101-013
Opdrachtgever	: Natuurbegraven Nederland
Opsteller	: Emmy Hendriksen
Status	: Ontwerp
Datum	: 17 oktober 2017

Pouderoyen Compagnons vormgeving van stad en land is een handelsnaam van Pouderoyen BV

St. Stevenskerkhof 2
6511 VZ NIJMEGEN
Tel: 024-3224579
Fax: 024-3241240
e-mail: info@pouderoyen.nl
www.pouderoyen.nl

IBAN NL29 RABO 0154 8198 75
KVK 14 06 66 14
BTW NL 8104.81.996 B01

INHOUD BLZ

1. INLEIDING 1

1.1. Aanleiding 1
1.2. Plangebied 1
1.3. Geldend bestemmingsplan 1
1.4. Leeswijzer 2
1.5. Bestaande situatie 2
1.6. Beoogde situatie 3
1.6.1. Planvoornemen 3
1.6.2. Vergelijking vigerende en toekomstige mogelijkheden 5
1.6.3. Natuurbegraven conform Natuurbegraven Nederland 8

2. BELEIDSKADER 11

2.1. Rijksbeleid 11
2.1.1. Wet Natuurbescherming 11
2.1.2. Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte 11
2.1.3. Bro; ladder voor duurzame verstedelijking 12
2.1.4. Wet op de Lijkbezorging 13
2.1.5. Besluit op de lijkbezorging 13
2.1.6. Inspectierichtlijn Lijkbezorging 14
2.2. Provinciaal beleid 14
2.2.1. Provinciaal Omgevingsplan Limburg en Omgevingsverordening 14
2.2.2. Natuurvisie Limburg 2016 16
2.3. Gemeentelijk beleid 17
2.3.1. Landschapsontwikkelingsplan 17
2.3.2. Structuurvisie Toerisme en recreatie 17
2.3.3. Limburgs Kwaliteitsmenu 18

3. MILIEU- EN OMGEVINGSASPECTEN 19

3.1. Flora en fauna 19
3.1.1. Aanpak toetsing beschermde soorten 19
3.1.2. Nee tenzij toets Natuurnetwerk Nederland 19
3.1.3. Conclusies beschermde soorten 20
3.1.4. Conclusies Natuurnetwerk Nederland 21
3.1.5. Conclusies Boswet / Wet natuurbescherming 22
3.1.6. Conclusies Natuurbeschermingswet / Wet natuurbescherming 22
3.1.7. Mitigerende maatregelen 22
3.2. Waterparagraaf 22
3.3. Bodem 24
3.4. Explosieven 24
3.5. Geluid 24
3.6. Luchtkwaliteit 25

3.7. Geur....26
3.8. Bedrijven en milieuzonering....26
3.9. Externe veiligheid....27
3.10. Milieueffecten begraafplaatsen....28
3.11. Cultuurhistorie....29
3.12. Aardkunde....31
3.13. Archeologie....32
3.14. Verkeerskundige aspecten....34
3.15. Kabels en leidingen....34

4. JURIDISCHE TOELICHTING....35

4.1. Algemeen....35
4.2. Bestemmingsregels....35

5. HAALBAARHEID....37

5.1. Financiële haalbaarheid....37
5.2. Maatschappelijke haalbaarheid....38

BIJLAGEN BIJ TOELICHTING

1. Inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Praedium mei 2017.
2. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Bureau Waardenburg, mei 2017.
3. Vleermuizenonderzoek Dominicus complex Mookerheide, oktober 2017.
4. Cultuurhistorische quickscan, RAAP, maart 2016
5. Geohydrologisch quickscan, Landslide april 2016.
6. Verkeersonderzoek, Goudappel Coffeng, mei 2017.
7. Archeologisch Bureauonderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide, Archeodienst oktober 2016/mei 2017.
8. Selectieadvies en besluit, november 2016.
9. Werkprotocol beheer en gebruik, Waardenburg mei 2017.
10. Inventariserend onderzoek verkennende fase Natuurbegraafplaats Mookerheide, Archeodienst, Oktober 2016/mei 2017
11. Nota Inspraak en overleg.

1. INLEIDING

1.1. Aanleiding

Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland zijn gezamenlijk voornemens om op een deel van Landgoed Jachtslot de Mookerheide begraven in de natuur mogelijk te maken. Een natuurbegraafplaats is allereerst en vooral een natuurgebied waarbinnen een deel van deze natuur de ruimte biedt voor mensen om er een eeuwige rustplaats te vinden.
Voor de realisatie van 'Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide' is een bestemmingsplanprocedure nodig.

Uitsnede luchtfoto met planlocatie indicatief.

1.2. Plangebied

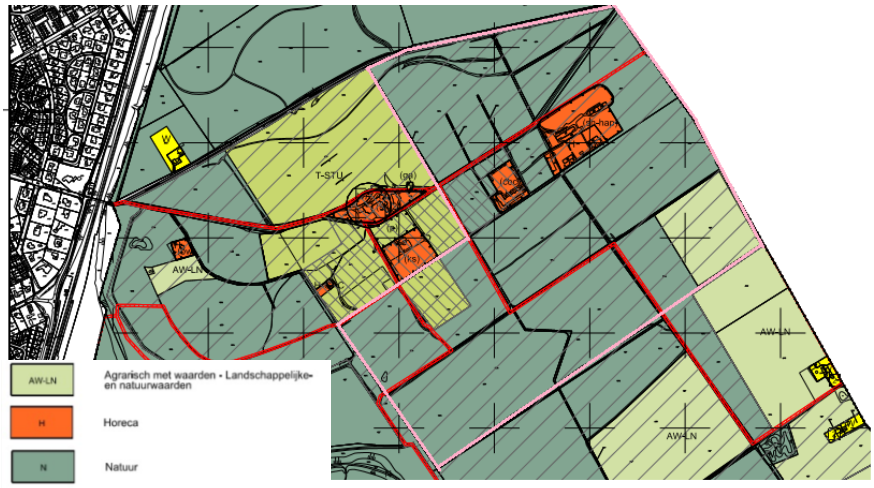
Het plangebied voor 'Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide' is gelegen op Landgoed Jachtslot de Mookerheide te Molenhoek in de gemeente Mook en Middelaar. Het plangebied voor de natuurbegraafplaats is circa 50 hectare groot. Op bovenstaande luchtfoto is de ligging en de begrenzing van het plangebied weergegeven.

1.3. Geldend bestemmingsplan

Het vigerende plan is de Beheersverordening 'Natuurgebieden' van de gemeente Mook en Middelaar, vastgesteld op 6 december 2012.
De gronden binnen het plangebied kennen de bestemmingen (in de beheersverordening 'besluitvlakken' genoemd) Natuur, Agrarisch met waarden –Landschappelijke en natuurwaarden en Tuin. Tevens kent het plangebied de dubbelbestemming Waarde –archeologie 5 en de gebiedsaanduiding Landgoed.
In het plangebied is het congrescentrum 'De Stijgbeugel' gelegen. Dit congrescentrum kent de bestemming Horeca met functieaanduiding 'congrescentrum'. Binnen deze functieaanduiding zijn congresdoeleinden, consument-verzorgende dienstverlening, hotelfaciliteiten, een zwembad en tennisvelden toegestaan.

In het plangebied is tevens een voormalig klooster gelegen: het Dominicus-complex. Dit complex kent de bestemming Horeca met aanduiding ‘Hotel/appartementen’. Binnen deze functieaanduiding is de bedrijfsmatige exploitatie van een appartementenhotel toegestaan.
De bestemming ‘Natuur’ borgt het behoud, herstel en de ontwikkeling van bestaande ecologische en cultuurhistorische waarden. Binnen deze bestemming wordt ook recreatief medegebruik mogelijk gemaakt. Binnen de gebiedsaanduiding ‘Landgoed’ die op het plangebied ligt wordt de bescherming, instandhouding, behoud en herstel van specifieke waarden van Landgoed Jachtslot de Mookerheide geborgd.

Om het planvoornemen mogelijk te maken is een nieuw bestemmingsplan noodzakelijk.

Vigerende beheersverordening met plangebied indicatief.

1.4. Leeswijzer

In het voorliggende bestemmingsplan wordt na dit inleidende hoofdstuk in hoofdstuk 2 het plan zelf beschreven. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het beleid van de verschillende overheden dat van toepassing is. In hoofdstuk 4 en 5 worden resp. de milieutechnische en planologische aspecten beschreven. De financiële en maatschappelijke uitvoerbaarheid van het initiatief wordt verantwoord in het daaropvolgende hoofdstuk. In hoofdstuk 7 volgt de procedure.

1.5. Bestaande situatie

Landgoed Jachtslot de Mookerheide, waarbinnen het plangebied is gelegen, is grotendeels eigendom van Natuurmonumenten.
Het landgoed kent specifieke ecologische en cultuurhistorische waarden. De cultuurhistorische waarden hangen met name samen met buitenplaats Jachtslot de Mookerheide dat op het landgoed is gelegen. Deze buitenplaats is aangewezen als beschermd Rijksmonument.

De ecologische waarden hangen samen met het feit dat het landgoed een natuurgebied is. Het natuurgebied maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland.
De bestaande situatie is toegelicht in het inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide dat als bijlage bij voorliggend bestemmingsplan hoort. In dit plan is tevens het bestaande beheer van Natuurmonumenten voor het plangebied, beschreven.

1.6. Beoogde situatie

1.6.1. Planvoornemen

In de toekomstige situatie wordt het plangebied in gebruik genomen als een natuurgebied waarbinnen natuurbegraven mogelijk is. Ten behoeve van de nieuwe functie worden enkele *inrichtingsmaatregelen* voorzien. In het inrichtings- en beheerplan zijn deze maatregelen nader uitgewerkt:

- het verwijderen van 1.600 m^2 aan bestaande bebouwing binnen het plangebied. Deze bebouwing betreft het gehele Dominicus-complex dat bestaat uit gebouwen met meerdere bouwlagen.
- het realiseren van een ceremonieruimte in het bestaande congrescentrumgebouw (Stijgbeugel);
- het realiseren van een schuur ten behoeve van natuurbeheer van 200 m2;
- het realiseren van een ‘bosparkeerplaats’ binnen en buiten het bestaande bouwvlak;
- de aanleg van 2,8 kilometer nieuwe halfverharde slingerpaden in samenhang met het opheffen van een zelfde lengte aan bestaande paden binnen en buiten het plangebied;
- het omvormen een lariks-opstand van 1,6 hectare naar een heischraal grasland.

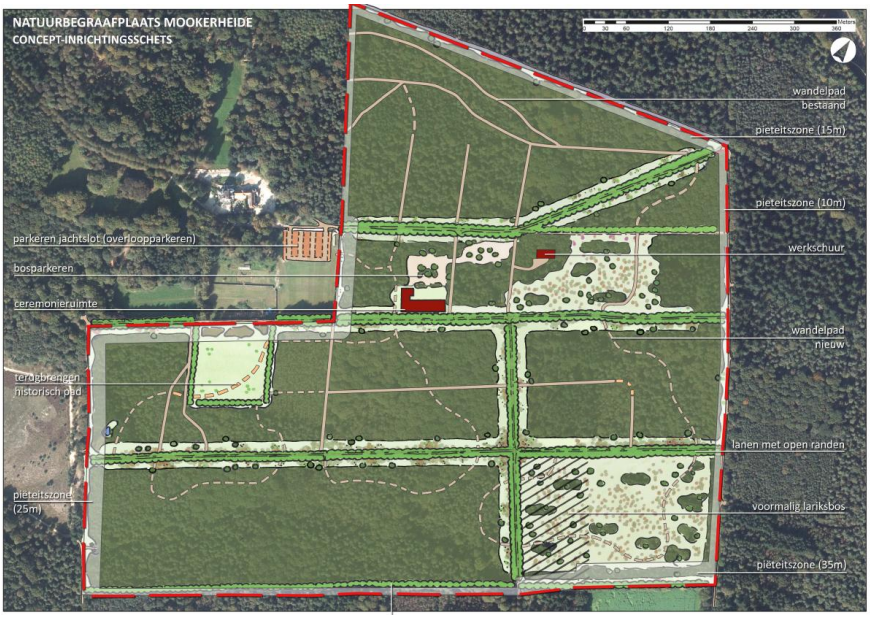

Foto congresgebouw Stijgbeugel.

In het kader van het gebruik van de natuurbegraafplaats *worden nieuwe beheermaatregelen* voorzien. Ook deze maatregelen zijn nader uitgewerkt in het inrichtings- en beheerplan.

- beheer natuurbegraafplaats, zoals regelmatig onderhoud aan de paden;
- natuurbegraven: het realiseren van natuurgraven conform ecologisch werkprotocol.

De nieuwe inrichtings- en beheermaatregelen zijn toegelicht in het inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide dat als bijlage bij voorliggend bestemmingsplan hoort.
Naast nieuwe inrichtings- en beheermaatregelen wordt binnen het plangebied het bestaande natuurbeheer van Natuurmonumenten voortgezet. Het natuurbeheer is primair gericht op het versterken van het NNN en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale Natuurbeheerplan. De huidige, in het plangebied aanwezige, natuurbeheertypen blijven tijdens de exploitatie als natuurbegraafplaats als doelstelling behouden. Doordat het plangebied voornamelijk bestaat uit bossen, is het beheer vooral gericht op bosomvorming van monotone bosopstanden met een hoge dichtheid naar structuurrijke loofbossen en het terugdringen van exoten en het ontwikkeling van bosranden. De ontwikkeling van het parkbos en de lanenstructuur en het behoud van cultuurhistorische elementen.
De komst van de natuurbegraafplaats geeft een impuls aan het sneller bereiken van de ambities van Natuurmonumenten op Landgoed Jachtslot De Mookerheide, door een extra investering in natuurontwikkelingsmaatregelen.
In de volgende tekening is de inrichting van het plangebied in de toekomstige situatie weergegeven.

Beoogde situatie plangebied.

1.6.2. Vergelijking vigerende en toekomstige mogelijkheden

Om het gebruik van het plangebied voor natuurbegraven mogelijk te maken krijgt het bestemmingsvlak Horeca met functieaanduiding ‘congrescentrum’ de bestemming Maatschappelijk. De vigerende bestemming staat commerciële activiteiten zoals een zwembad, tennisvelden, consumentverzorgende dienstverlening en hotelfaciliteiten, toe. Ook feesten en partijen zijn mogelijk.
De toekomstige gebruiksmogelijkheden van het bestemmingsvlak Maatschappelijk; ceremonieruimte en bezoekers- en informatiecentrum met daaraan gerelateerde horeca-activiteiten, kantoor en kleinschalige detailhandel zijn minder omvangrijk dan de vigerende gebruiksmogelijkheden.

Ook de bestemming Horeca met functieaanduiding ‘hotelappartementen’ ter plaatse van het voormalige kloostercomplex verdwijnt. Deze vigerende bestemming maakt een appartementencomplex van 60 appartementen mogelijk van 100 m^2 per appartement. Dit bestemmingsvlak (in totaal 20.600 m^2) wordt omgezet naar de bestemming Natuur met functieaanduiding ‘natuurbegraven’. In dit deel van het plangebied wordt de schuur ten behoeve van natuurbeheer mogelijk gemaakt. De toekomstige gebruiksmogelijkheden van dit perceel zijn substantieel minder dan de vigerende gebruiksmogelijkheden.

Het gehele plangebied exclusief het bestemmingsvlak Maatschappelijk krijgt de bestemming Natuur. De delen van het plangebied met de bestemmingen Tuin en Agrarisch met waarden en het Dominicus-complex met de bestemming Horeca (1,1 ha, 3,1 ha en 2,06) worden hiertoe omgezet naar de bestemming Natuur.

Binnen de bestemming Natuur wordt de natuurbegraafplaats mogelijk gemaakt binnen de functieaanduiding ‘specifieke vorm van natuur-natuurbegraafplaats’. Hieronder worden de effecten van de nieuwe gebruiksmogelijkheden binnen de bestemming natuur vanwege de natuurbegraafplaats beschreven.

Effecten van het realiseren van natuurgraven
Binnen het gebied met de functieaanduiding ‘specifieke vorm van natuur-natuurbegraafplaats’ wordt het delven van natuurgraven mogelijk gemaakt. Natuurgraven worden aangelegd aan de hand van het ecologisch werkprotocol. Het werkprotocol ziet er op toe dat de natuur voorop staat bij het natuurbegraven, waardoor er geen schade aan kwetsbaar habitat optreedt of bijzondere soorten nadelig effect ondervinden. Bij het delven van de natuurgraven wordt eerst de aanwezige vegetatie zorgvuldig opzij gezet om bij het sluiten van het graf weer ter plaatse te worden aangebracht. Daarnaast is er speciale aandacht voor het weer zorgvuldig in de juiste volgorde terugplaatsen van de verschillende bodemlagen.
Hiermee blijft de oorspronkelijke vegetatie en bodemopbouw behouden. Een ter zake kundige ziet hier zoals voorgeschreven in het werkprotocol

op toe. In de natuurtoets, die als bijlage onderdeel uitmaakt van voorliggend bestemmingsplan, wordt geconcludeerd dat met deze werkwijze geen kwaliteitsverlies van de bestaande vegetatie optreedt.

Nadat een plek benut is na een begrafenis wordt deze vervolgens aan de natuur overgelaten en vinden behalve vanuit de natuurdoelen noodzakelijke beheeringrepen (uitvoering van het reguliere beheer) op die plek geen activiteiten plaats.

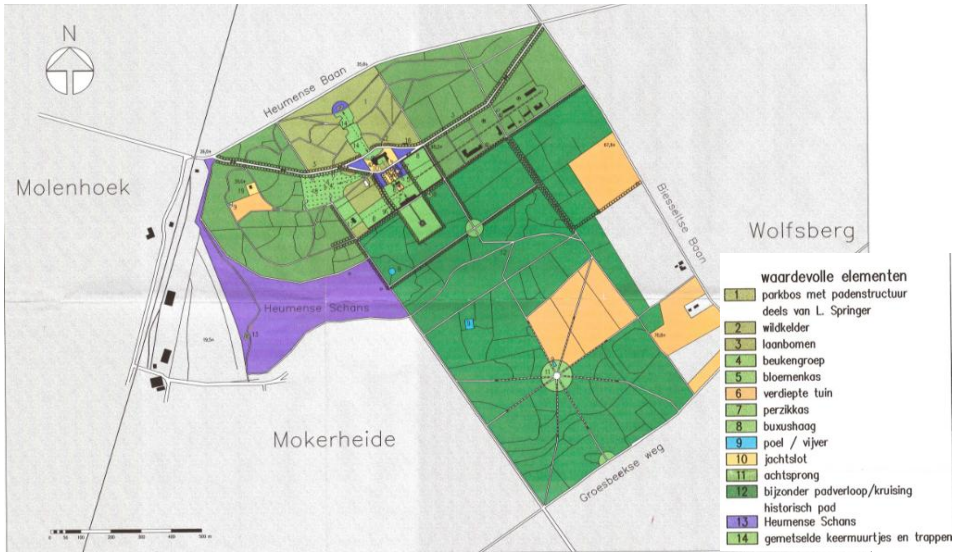
Als borging dat Natuurbegraven een tijdelijke functie betreft en daarmee eindig als actieve natuurbegraafplaats, kiest Natuurbegraven Nederland ervoor om een percentage van 10% als maximum op te nemen in de planregels. Dit houdt in dat maximaal 10% van het gebied met functieaanduiding natuurbegraafplaats daadwerkelijk gebruikt kan worden voor natuurgraven. Dit wil niet zeggen dat er ook daadwerkelijk op 10% van het gebied begraven zal worden. Het borgt dat natuurbegraven daadwerkelijk een tijdelijke functie is, aangezien de grafrechten voor onbepaalde tijd worden uitgegeven en dat het ten alle tijden onderschikt blijft aan de hoofdbestemming natuur.
Na een aanloop van ca 5 jaar na opening natuurbegraafplaats wordt uitgegaan van gemiddeld 250 tot 350 begrafenissen per jaar. Over een periode van 40 tot 60 jaar zal de natuurbegraafplaats in gebruik zijn. De natuurbegraafplaats bestaat uit circa 39 hectare bosgebied. De gemiddelde grafdichtheid in het bos is 250 natuurgraven/ha. De grafdichtheid zal binnen het bosgebied groter of kleiner zijn afhankelijk van de aanwezige of te ontwikkelen natuurwaarden en het daarvoor gevoerde beheer. Het reguliere beheer zoals beschreven in het inrichtings- en beheerplan is leidend.
Zo zullen er bijvoorbeeld in het ene geval geen natuurgraven worden gerealiseerd vanwege rustgebied voor fauna zoals de omgeving van een dassenburcht. In het andere geval bijvoorbeeld bij groepskap in opstanden van Amerikaanse Eik, kunnen meer graven geplaatst worden omdat er een grotere open plek ontstaat waar natuurgraven passend is. In het natuurgebied ligt mede door sloop van het Dominicus-complex ca. 7 ha open, (brem) grasland. In dit open terrein is de draagkracht van de natuur groter (ca. 650 natuurgraven/ha). Daarmee zal het aantal natuurgraven in het totale gebied komen op maximaal 14.300 graven. Dit blijft ruim binnen de 10% die Natuurbegraven Nederland hanteert als maximum grondgebruik voor natuurgraven.
Graven worden eenmalig geopend en weer gesloten. Er wordt niet ‘op elkaar’ begraven. Graven zullen nooit worden geruimd, ook niet nadat alle graven vergeven zijn.
Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide blijft een natuurgebied. Het beheer en het gebruik zullen dus gericht zijn op het behoud van de bestaande (beschermde) natuurwaarden, toename van biodiversiteit en het ontwikkelen van nieuwe natuur. De natuurwaarden worden gemonitord middels periodiek inventarisatie-onderzoek.

In de natuurtoets wordt geconcludeerd dat de effecten van het realiseren van natuurgraven conform het werkprotocol niet in strijd zijn met natuurwetgeving en derhalve aanvaardbaar.
De toekomstige impact van het realiseren van natuurgraven is klein.

Effecten door menselijke aanwezigheid vanwege de natuurbegraafplaats
Voor Natuurbegraven Nederland prevaleert natuur ten allen tijden. Dat houdt bijvoorbeeld in dat als een vogel broedt in de nabijheid van het graf, dat daar nadrukkelijk rekening mee wordt gehouden door het kwetsbare gedeelte af te zetten. Mocht bijvoorbeeld een das een nieuwe burcht maken, dan is een eventueel graf niet meer beschikbaar voor begraven en wordt een andere plek uitgezocht. Het werkprotocol bepaalt hoe hiermee wordt omgegaan, zodat er geen verstoring en of schade kan ontstaan aan kwetsbare flora en fauna.
In het protocol wordt daarnaast een maximum gesteld aan het aantal personen dat wordt toegelaten bij de ter aardebestelling (besloten kring, zoals in de kerk). Voor de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is dit 50 personen. Dit houdt in dat dit het maximaal aantal mensen is dat van de paden af mag wijken. Dit mag enkel onder begeleiding van de beheerder. Overige nabestaanden wordt verzocht om op de paden te blijven. Hiermee wordt voorkomen dat bij een drukke uitvaart veel mensen rondom het graf staan. Op Natuurbegraafplaats Heidepol wordt dit in voorkomende gevallen deze regel al toegepast. Als de natuur vertrapt wordt door grote groepen bezoekers dan is dat moeilijk uit te leggen vanuit de filosofie van Natuurbegraven Nederland maar ook voor de mensen die daar een graf gekocht hebben. Natuurbegraven Nederland heeft als uitgangspunt de eeuwigdurende grafrust in een natuurgebied.
De toekomstige impact van de menselijke aanwezigheid vanwege de natuurbegraafplaats is klein.

Bij vergelijking van de ruimtelijk impact op het plangebied op basis van de vigerende beheersverordening en de ruimtelijke impact op basis van voorliggend bestemmingsplan dan kan geconcludeerd worden dat de impact op basis van voorliggend bestemmingsplan substantieel minder is.
De vigerende beheersverordening maakt ter plaatse van de Stijgbeugel onder andere feesten en partijen mogelijk, een zwembad en een tennisbaan. Ter plaatse van het Dominicus-complex is een appartementenhotel met 60 appartementen mogelijk dat dag en nacht veel bezoekers genereert.
Voorliggend bestemmingsplan maakt alleen een natuurbegraafplaats mogelijk waarbij het realiseren van natuurgraven, uitvaartceremonies en bezoek aan het informatiecentrum worden mogelijk gemaakt.
De toekomstige ruimtelijke impact op het plangebied is substantieel minder dan de impact die binnen de vigerende beheersverordening mogelijk is.

Vertaalslag vigerende regels
In voorliggend bestemmingsplan is een vertaalslag gemaakt op de vigerende bestemmingsregels waardoor het bestemmingsplan beter aansluit bij de nieuwe situatie.
In het vigerende bestemmingsplan is een gebiedsaanduiding Landgoed opgenomen onder de algemene aanduidingsregels. De gebiedsaanduiding bestaat uit een aanlegvergunningenstelsel dat vrijwel gelijk is aan het aanlegvergunningenstelsel binnen de bestemming Natuur. Aan de gebiedsaanduiding is een tekening gekoppeld: de Structuurschets Landgoed Mo(o)kerheide. Op deze schets zijn waardevolle elementen en beheersdoelen op Landgoed Jachtslot de Mookerheide weergegeven. *Alle waardevolle elementen en de na te streven beheersdoelen op de Structuurschets komen overeen met waardevolle elementen en beheersdoelen die in het inrichtings- en beheerplan voor Jachtslot de Mookerheide zijn opgenomen*. De gebiedsaanduiding Landgoed heeft derhalve voor onderhavig nieuw bestemmingsplan weinig toegevoegde waarde als gebiedsaanduiding binnen de bestemming Natuur.

Structuurschets Landgoed Mo(o)kerheide.

1.6.3. Natuurbegraven conform Natuurbegraven Nederland

De wijze waarop natuurbegraven conform Natuurbegraven Nederland wordt vormgegeven wordt hierna aan de hand van een aantal punten uiteengezet.

Natuurbehoud en natuurontwikkeling
Met de keuze voor natuurbegraven levert de mens ook na de dood een bijdrage aan natuurontwikkeling en natuurbehoud. *Op alle locaties van Natuurbegraven Nederland is het beheer gericht op een toename van de biodiversiteit en het versterken van ecologische waardes.* Omdat de natuur centraal staat wordt om de natuur zo min mogelijk te belasten zoveel

mogelijk gebruik gemaakt van natuurlijke materialen en is enkel een houten, vergankelijk gedenkteken toegestaan. Deze en andere voorwaarden voor een natuurgraf zijn in de bestemmingsregels vastgelegd.

Rust
Het grafrecht van de plek wordt notarieel vastgelegd bij het Kadaster. Het bij Natuurbegraven Nederland aangeschafte natuurgraf zal dus nooit worden geruimd, er heerst eeuwige grafrust. Na het vergeven van alle natuurgraven blijven de locaties behouden als opengestelde natuurgebieden. Hierdoor zijn de natuurgraven voor altijd bereikbaar voor nabestaanden.

Aanpak locatieontwikkeling
Natuurbegraven Nederland hecht er veel waarde aan dat in alle fasen van de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats zorgvuldig gehandeld wordt. Bij de ontwikkeling van een nieuwe natuurbegraafplaats worden belanghebbenden vroegtijdig betrokken (door onder andere informatieavonden).
Onafhankelijke onderzoeksbureaus worden ingeschakeld om onderzoek te doen naar de ecologische, archeologische, aardkundige en maatschappelijke waarden, waterhuishouding en de verkeerssituatie van de locatie. De uitkomsten van de onderzoeken vormen de basis voor een waardevolle inrichting van de natuurbegraafplaats. Het bestaande boslandschap is een belangrijke vormgever voor een natuurbegraafplaats. Als er bijzondere natuur- en landschappelijke waarden aanwezig zijn in een gebied, is dat het uitgangspunt bij het ontwerp. Niet-natuurlijke ingrepen staan louter in functie van de natuurbegraafplaats en beperken zich tot de aanleg van een goede onverharde slingerpadenstructuur, halfverharde parkeer
plaatsen, een ceremonieruimte/informatieruimte (indien mogelijk in een bestaand gebouw) en enkele verrassende elementen zoals een mooie zichtlijn, bijzondere boomgroep of fraaie laan. Er wordt alleen inheemse, gebiedseigen beplanting aangebracht. Ten behoeve van de ecologische waarden op een natuurbegraafplaats hanteert Natuurbegraven Nederland *een ecologisch werkprotocol*.

Samenwerking Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland
Vereniging Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland hebben op woensdag 12 maart 2014 een overeenkomst getekend waarmee de ontwikkeling van natuurbegraafplaatsen in de natuurgebieden van Natuurmonumenten beoogd wordt. Na een periode van ongeveer 40 tot 60 jaar zijn alle graven uitgegeven en verdwijnt de functie van natuurbegraafplaats. De functie van natuurgebied blijft behouden.

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats op Landgoed Jachtslot de Mookerheide past binnen de kaders van het beleid van Natuurmonumenten en de overheid. Het bestaande beheer van NM dient als uitgangspunt

voor het te voeren beheer op de natuurbegraafplaats en is ontwikkeld in samenwerking met NM. Ook tijdens de gebruiksfase van de natuurbegraafplaats blijft de beheereenheid nauw betrokken bij de planvorming rondom de natuurbegraafplaats en het beheer ervan. De komst van de natuurbegraafplaats geeft een impuls aan het sneller bereiken van de ambities van NM in het beheergebied de Mookerheide door de investering in natuurontwikkelingsmaatregelen.
De natuurbegraafplaats maakt het mogelijk dat de visie van Natuurmonumenten op Landgoed Jachtslot de Mookerheide gerealiseerd wordt.

2. BELEIDSKADER

In dit hoofdstuk wordt het actuele algemene ruimtelijke beleidskader behandeld met conclusies over de betekenis van het beleidskader voor de planlocatie. Het specifieke sectorale beleid gericht op bepaalde thema's komt in Hoofdstuk 4 Milieu- en omgevingsaspecten nader aan bod.

2.1. Rijksbeleid

2.1.1. Wet Natuurbescherming

Op 1 januari 2017 zal de Wet Natuurbescherming in werking treden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Er wijzigt ook inhoudelijk het nodige. Zo voorziet de Wet Natuurbescherming onder andere in een gewijzigd beschermingsregime van soorten en regelt ze dat provincies het bevoegde gezag worden voor de ontheffingverlening voor projecten en het vaststellen van vrijstellingsregelingen. De wet bevat mogelijkheid om regels vast te stellen bij lagere regelgeving. Omdat deze zogenaamde uitvoeringsregelgeving nog moet worden ingevuld, is het moeilijk om alle juridische gevolgen van de nieuwe wet op dit moment in te kunnen schatten. Duidelijk is dat de wijzigingen in natuurwetgeving consequenties kan hebben voor de uitvoering van projecten met een doorlooptijd na 1 januari 2017. De projecten die dan gaan lopen zullen getoetst moeten worden aan de nieuwe Wet Natuurbescherming en de overgangsregeling.

Door Bureau Waardenburg is een natuurtoets uitgevoerd waarbij op basis van bronnen- en veldonderzoek is bepaald of de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats effect heeft op beschermde soorten planten en dieren en de mogelijkheden voor mitigatie van de effecten zijn beschreven. In paragraaf 4.1. wordt nader ingegaan op deze natuurtoets.

2.1.2. Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is op 13 maart 2012 vastgesteld en in werking getreden. In deze visie schetst het Rijk de ambities tot 2040 en de doelen, belangen en opgaven tot 2028. Daarmee moet Nederland concurrerend, bereikbaar en veilig worden.
Anders dan in de voormalige Nota Ruimte gaat de structuurvisie uit van het adagium 'decentraal, tenzij'. Het Rijk kiest voor een selectievere inzet van rijksbeleid op slechts 13 nationale belangen. Voor deze belangen is het Rijk verantwoordelijk en wil het resultaten boeken. Buiten deze 13 belangen hebben decentrale overheden beleidsvrijheid.

Twee van de 13 belangen zijn relevant voor onderhavige ontwikkeling:

- Ruimte voor behoud en versterking van (inter)nationale unieke cultuurhistorische en natuurlijke kwaliteiten.

- Ruimte voor een nationaal netwerk van natuur voor het overleven en ontwikkelen van flora- en faunasoorten.

Onderhavige ontwikkeling is gelegen in het Nationaal Natuurnetwerk en is gelegen op een landgoed met rijksmonumentale waarden. In het kader van het Nationaal Natuurnetwerk is een natuurtoets uitgevoerd waarin de ontwikkeling is getoetst aan de 'Spelregels EHS' van het ministerie LNV 2007.
In het kader van de cultuurhistorische waarden binnen het plangebied is een quickscan cultuurhistorie uitgevoerd waarin aanbevelingen zijn gedaan wat betreft de inrichting en het beheer van het plangebied. De aanbevelingen zijn bij de planontwikkeling meegenomen.
De structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vormt derhalve geen belemmering voor onderhavig planvoornemen.

De resultaten van de natuurtoets zijn beschreven in paragraaf 4.1. en de resultaten van de quickscan cultuurhistorie zijn beschreven in paragraaf 4.11. van deze toelichting. De onderzoeken zelf zijn als bijlage aan de toelichting toegevoegd.

2.1.3. Bro; ladder voor duurzame verstedelijking

In artikel 3.1.6 van het Bro is de 'ladder voor duurzame verstedelijking' opgenomen. Deze ladder stelt eisen aan de onderbouwing in bestemmingsplannen die nieuwe stedelijke ontwikkelingen mogelijk maken. De toelichting dient te voldoen aan de volgende voorwaarden:

1. er wordt beschreven dat een voorgenomen stedelijke ontwikkeling voorziet in een actuele regionale behoefte;
2. er wordt beschreven in hoeverre de behoefte zoals beschreven in trede 1 binnen bestaand stedelijk gebied kan worden opgevangen;
3. indien de stedelijke ontwikkeling niet binnen bestaand stedelijk gebied kan worden opgevangen wordt aanvullend beschreven in hoeverre locaties buiten bestaand stedelijk gebied passend ontsloten zijn of zodanig worden ontwikkeld, gebruik makend van verschillende middelen van vervoer.

De definitie voor een stedelijke ontwikkeling (artikel 1.1.1, lid 1, Bro) luidt als volgt: *Stedelijke ontwikkeling: ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of andere stedelijke voorzieningen.*

Uit de definitie (niet limitatief) en ook uit de nota van toelichting behorende bij het Bro blijkt dat de aanleg van natuurbegraafplaatsen niet aan te merken is als een stedelijke ontwikkeling: de activiteit maakt geen onderdeel uit van de definitie (gericht op bouwwerken) en uit de nota van toelichting op het Bro blijkt dat de regeling is gericht op het tegengaan van leegstand.

De natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide kan niet worden aangemerkt als een ‘stedelijke ontwikkeling’. Een nadere toetsing aan de ladder voor duurzame verstedelijking is daarom niet aan de orde.

2.1.4. Wet op de Lijkbezorging

De wet op de Lijkbezorging regelt de lijkbezorging in ruime zin. Hieronder vallen onderdelen zoals de locatie en beheer van een bijzondere begraafplaats. De wet geeft aan dat een bijzondere begraafplaats kan worden aangelegd en in stand kan worden gehouden door een privaatrechtelijke rechtspersoon. De wet regelt voorts dat de gemeenteraad bevoegd gezag is in het aanwijzen van de locatie van de begraafplaats.
De wet schrijft daarnaast voor dat er een register dient te worden bijgehouden met de begraven lijken en een nauwkeurige aanduiding van de plaats waar zij begraven zijn. In de administratie van de natuurbegraafplaats zal een register worden bijgehouden met GPS-coordinaten van graven die gereserveerd zijn en de begravingen op de natuurbegraafplaats. Dit wordt gedaan omdat er na verloop van tijd geen zichtbare herkenningspunten meer zullen zijn op de plek van het graf.

2.1.5. Besluit op de lijkbezorging

Het besluit op de lijkbezorging regelt onder meer de wijze van begraven en de inrichting van een graf. Zo regelt dit besluit dat bij het begraven geen gebruik mag worden gemaakt van kunststof of metalen omhulsels. Dit sluit aan bij het concept van ‘natuurbegraven’, waarbij alleen gebruik gemaakt mag worden van natuurlijke materialen die gemakkelijk afbreken en vergaan in de bodem.
Er zijn diverse uitgangspunten waar rekening mee gehouden dient te worden bij de inrichting van een graf. Zo wordt aangegeven dat er minimaal 65 centimeter grond bovenop de kist of het omhulsel moet worden aangebracht. De afstand tussen kisten bedraagt minimaal 30 centimeter. Daarnaast zal de kist of het omhulsel zich 30 centimeter boven de gemiddelde hoogste grondwaterstand moeten begeven. Uitgaande van een kisthoogte van 50 centimeter, betekent dit dat de grondwaterstand 145 centimeter beneden maaiveld moet blijven.
In het besluit wordt tevens aangegeven dat de afstand van een graf tot aan de erfafscheiding ten minste één meter dient te bedragen.

Bij het gebruik van het plangebied als natuurbegraafplaats kan voldaan worden aan de vereiste afstand tussen het omhulsel van een lichaam en de GHG. Ook in de afstand tussen een natuurgraf en de erfafscheiding wordt voorzien. Het Besluit op de Lijkbezorging staat het gebruik als natuurbegraafplaats niet in de weg.

In paragraaf 4.2. van deze toelichting wordt nader ingegaan op het grondwaterniveau binnen het plangebied.

2.1.6. Inspectierichtlijn Lijkbezorging

De inspectierichtlijn lijkbezorging kan worden gezien als een advies van de inspectie van de volksgezondheid voor de milieu hygiënische aspecten van de lijkbezorging. In de richtlijn komt naar voren dat een bodem van zand- of zavelgrond het meest geschikt is voor een begraafplaats. Ook wordt aangegeven dat de afstand tussen de begraafplaats en een woning, 20 tot 30 meter dient te bedragen en er een erfafscheiding dient te zijn die de privacy waarborgt.
Verder wordt in deze inspectierichtlijn aangegeven dat geluidshinder vanuit de nabije omgeving voorkomen dient te worden. Het is bijvoorbeeld ongewenst dat een begrafenis(toespraak) door geluidhinder wordt verstoord. Er moet daarom worden gestreefd naar een geluidbelasting van niet meer dan 40 dB(A).

Aan de adviezen in de inspectierichtlijn lijkbezorging kan op Jachtslot de Mookerheide worden voldaan. De bodem bestaat uit zandgrond, er liggen geen woningen op korte afstand en er zijn geen geluidhinder veroorzakende inrichtingen in de omgeving.

2.2. Provinciaal beleid

2.2.1. Provinciaal Omgevingsplan Limburg en Omgevingsverordening

Op 12 december 2014 is door Provinciale Staten van Limburg het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL 2014) vastgesteld en op 11 november 2016 opnieuw geconsolideerd. Het POL is een integraal plan voor het omgevingsbeleid voor het grondgebied van de Provincie Limburg. Dit houdt in dat het POL zowel een streekplan, een milieubeleidsplan, een waterhuishoudingsplan, een verkeers- en vervoersplan alsook een grondstoffenplan is. Voorliggende planontwikkeling dient te worden getoetst aan het provinciale beleid zoals dit is opgenomen in het POL 2014.
Het plangebied is gelegen in het landelijk gebied van Limburg, hier worden de volgende zones onderscheiden:

- goudgroene natuurzone
- zilvergroene natuurzone;
- bronsgroene landschapszone en;
- buitengebied.

Het plangebied is gelegen in de goudgroene natuurzone.

Goudgroene natuurzone
Gebieden die liggen in de ‘Goudgroene natuurzone’ zijn gebieden waar natuur en natuurontwikkeling het primaat hebben vanwege de voorkomende waardevolle flora en fauna. De goudgroene zone betreft het Limburgse deel van het nationale natuurnetwerk en omvat de belangrijkste bos- en natuurgebieden, waaronder Natura2000-gebieden, inclusief de reeds gerealiseerde areaaluitbreidingen natuur, en de nog te realiseren areaaluitbreidingen natuur.

Naast bos- en natuurgebieden omvat de zone ook andere gebieden, zoals wegen en verspreide bebouwing van met name agrarische bedrijven.
De planologische bescherming van de ‘Goudgroene natuurzones’ krijgt vorm in de Omgevingsverordening.

Uitsnede provinciaal omgevingsplan met indicatief plangebied..

Goudgroene natuurzone
Een ruimtelijk plan dat betrekking heeft op een gebied dat deel uitmaakt van de ‘Goudgroene natuurzone’, maakt geen nieuwe activiteiten dan wel wijziging van bestaande activiteiten mogelijk die de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied aantasten.

De inrichting en beheer van de natuurbegraafplaats is primair gericht op het versterken van de Goudgroene natuurzone en het realiseren van de natuurdoelen die gesteld zijn in het provinciale Natuurbeheerplan.
Met de natuurtoets die als bijlage bij onderhavig plan is gevoegd, is aangetoond dat de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied niet aangetast worden.

Ondanks deze conclusie uit de natuurtoets is Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland met de provincie Limburg overeengekomen, dat in het kader van de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats een extra kwaliteitsimpuls wordt geleverd ter verbetering van de Goudgroene natuurzone op basis van het instrument ‘kleinschalige ingreep’ artikel 2.6.5. uit de Omgevingsverordening Limburg 2014.
De afspraken over de extra kwaliteitsimpuls zijn vastgelegd in een overeenkomst.
.

De Provincie realiseert de extra kwaliteitsimpuls.
De overeenkomst dient getekend te zijn door alle partijen uiterlijk ten tijde van het vaststellen van het bestemmingsplan. De overeenkomst gaat in op het moment dat het bestemmingsplan onherroepelijk is

Foto's plangebied.

2.2.2. Natuurvisie Limburg 2016

Op 10 februari 2017 is Natuurvisie Limburg 2016 vastgesteld. De provincie beschrijft in deze visie de volgende doelen: behoud en herstel van de biologische diversiteit en vermaatschappelijking van de natuur. Natuurbegraven past goed binnen het doel van vermaatschappelijking van de natuur.
In de natuurvisie is opgenomen dat iedere ontwikkeling van een natuurbegraafplaats maatwerk is waarbij aspecten als omgeving, ruimtelijke ordening en verkeer van belang zijn. Het oprichten van een natuurbegraafplaats in goudgroene gebieden is veelal mogelijk zolang de natuurlijke kenmerken en waarden van de locatie in goudgroen niet worden aangetast. Voor Natura 2000- gebieden geldt dat natuurbegraafplaatsen niet strijdig mogen zijn met de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied. Ter oriëntatie op de draagkracht van een gebied is het Alterra-rapport 1789 'Terug naar de natuur, 2009' een goed eerste uitgangspunt.

In de natuurtoets, die als bijlage bij voorliggend plan hoort, is aangetoond dat de natuurlijke kenmerken en waarden van de goudgroene zone niet worden aangetast door de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats. In de natuurtoets zijn de bevindingen over de draagkracht van een gebied zoals opgenomen in genoemd Alterra rapport meegenomen.

2.3. Gemeentelijk beleid

2.3.1. Landschapsontwikkelingsplan

Het landschapsontwikkelingsplan uit 2009 geeft de visie van de gemeente op het landschap, de bestaande kwaliteiten en de gewenste ontwikkelingen. Het plangebied is gelegen binnen het deelgebied ‘de stuwwal’.
Het deelgebied ‘de stuwwal’ valt vrijwel geheel binnen het nationaal natuurnetwerk, waardoor natuur de overheersende functie is binnen dit deelgebied. Voor de stuwwal streeft de gemeente naar een soortenrijk bos afgewisseld door heidevelden, schrale graslanden en kleine akkers met kruidenrijke randen. Zandpaden met brede schrale bermen verbinden de verschillende heidevelden en open schrale plekken (droge ecologische verbindingszone). De afwisseling tussen open en besloten, nat en droog en voedselrijk en voedselarm vergroot de ecologische waarde van de stuwwal.
Voor het plangebied zijn de volgende specifieke ambities van belang:

- Droge ecologische verbindingen.
- Duurzame laanbeplanting – Behoud en herstel van waardevolle en karakteristieke laanstructuren.
- (Cultuur-)historisch aanknopingspunt – Realisatie kwaliteitsimpuls cultuurhistorie.

De inrichtings- en beheersmaatregelen binnen onderhavig planvoornemen zoals beschreven in het inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide sluiten aan bij de ambities van de gemeente Mook en Middelaar zoals beschreven in het landschapsontwikkelingsplan.

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats past binnen de ambities van de gemeente zoals verwoord in het landschapsontwikkelingsplan.

2.3.2. Structuurvisie Toerisme en recreatie

De gemeente Mook en Middelaar heeft een grote ambitie op het gebied van recreatie en toerisme.
Het gebied rondom het Jachtslot wordt in de structuurvisie aangewezen als ontwikkelingsruimte voor dag- verblijfsrecreatie, onder andere door de aanwezigheid van het Jachtslot Mookerheide. Tevens is het Jachtslot Mookerheide aangewezen als toeristisch overstappunt (TOP). Een TOP bestaat uit een duidelijk aangegeven (gratis) parkeerplaats of treinstation voorzien van informatie over de lokale recreatiemogelijkheden in de nabijheid van horeca en waarvandaan diverse routes starten.
In overleg met de gemeente willen Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland invulling geven aan het versterken van het Jachtslot als Toeristisch Overstappunt (TOP). Tevens willen beide partijen een verdere invulling geven aan de functie van het Jachtslot in de gebiedsmarketing van de Mookerheide/Mook en omgeving. De huidige recreatieve

functie van het gebied Mookerheide zal door de natuurbegraafplaatsfunctie worden versterkt. Tevens zal de natuurbegraafplaats zorgen voor een economische basis onder het behoud en de ontwikkeling van Landgoed Jachtslot de Mookerheide en haar toeristisch recreatieve waarden.

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats past binnen de structuurvisie Toerisme en recreatie.

2.3.3. Limburgs Kwaliteitsmenu

Het Limburgs Kwaliteitsmenu is een uitwerking van het Provinciale Omgevingsplan Limburg (Verstedelijking, Gebiedsontwikkeling en Kwaliteitsverbetering). Sinds 1 januari 2012 zijn Limburgse gemeenten zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van het Kwaliteitsmenu.

Het Limburgs Kwaliteitsmenu stelt regels voor het bouwen in het buitengebied in Limburg. Het LKM geldt voor alle 'rode ontwikkelingen' zoals woningbouw, een bedrijfsuitbreiding, nieuwe agrarische bedrijven enzovoorts. Dergelijke ontwikkelingen zijn alleen mogelijk indien een kwaliteitsverbetering van datzelfde buitengebied plaatsvindt. Enerzijds gaat het hierbij om het creëren van een ruimtelijke kwaliteitsverbetering op de plek van de ingreep, bijvoorbeeld afbraak van detonerende bebouwing en/of een harmonieuze inpassing in de landschappelijke structuur. Anderzijds is het beleid gericht op het realiseren van een kwaliteitsverbetering in groter verband in vorm van bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe natuur of landschapselementen.

Aangezien de verwachting was dat in de omgeving van het plangebied vrij weinig nieuwe ontwikkelingen zouden gaan plaatsvinden (de gronden maken immers onderdeel uit van de Beheersverordening Natuurgebieden) is voor het gebied geen gemeentelijke structuurvisie en derhalve ook geen specifiek LKM-beleid aanwezig in tegenstelling tot andere gebieden in de gemeente.

Binnen onderhavig planvoornemen is slechts in zeer beperkte zin sprake van een 'rode ontwikkeling'. Binnen het plan wordt de parkeerplaats buiten het bestaande bouwvlak vergroot en wordt een schuur ten behoeve van natuurbeheer gerealiseerd. Daartegenover staat een substantiële kwaliteitsverbetering in de vorm van de sloop van 1.600 m^2 aan bebouwing van het Dominicus-complex en de daarmee gepaard gaande bestemmingswijziging van Horeca naar Natuur.

Hiermee wordt het geringe verlies aan omgevingskwaliteit voldoende gecompenseerd en wordt een kwaliteitsverbetering van het gebied bereikt.

3. MILIEU- EN OMGEVINGSASPECTEN

Bij de realisering van een planontwikkeling moet in de eerste plaats rekening worden gehouden met aspecten uit de omgeving die een negatieve invloed kunnen hebben op het plangebied. Dit geldt omgekeerd ook voor de uitwerking die de planontwikkeling heeft op zijn omgeving.
Voor onderhavig plan zijn de aspecten flora en fauna, water, milieu (bodem, geluid, luchtkwaliteit, geur, bedrijven en milieuzonering, externe veiligheid), cultuurhistorie, aardkunde, archeologie, verkeerskundige aspecten en kabels en leidingen onderzocht.

3.1. Flora en fauna

3.1.1. Aanpak toetsing beschermde soorten

De Natuurbeschermingswet 1998, Flora- en faunawet en Boswet zijn per 1 januari 2017 vervangen door de Wet natuurbescherming. Relevante bepalingen voor soorten staan in ‘Hoofdstuk 3 Soorten’.
Bij de uitvoering van het bestemmingsplan zal rekening moeten worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren. Als de uitvoering leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen. De verbodsbepalingen uit de oude Flora- en faunawet (Artikel 8 t/m 13) zijn in de Wet natuurbescherming opgenomen in ‘Hoofdstuk 3 Soorten’ en beschreven per beschermingsregime.

3.1.2. Nee tenzij toets Natuurnetwerk Nederland

Het plangebied maakt deel uit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Het ruimtelijke beleid voor de NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in de NNN het ‘nee, tenzij’-regime. Als een voorgenomen ingreep de ‘nee, tenzij’-toets met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden. Eventuele nadelige effecten moeten worden gemitigeerd en de resterende schade moet worden gecompenseerd. Als een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het ‘nee, tenzij’-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden (zie ‘Spelregels EHS’, ministerie van LNV, 2007).
Een aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN is niet toegestaan. Tenzij:

- Er sprake is van redenen van groot openbaar belang.
- Er geen alternatieven zijn.
- De resterende schade (na mitigatie) wordt gecompenseerd

Door Bureau Waardenburg BV is een natuurtoets uitgevoerd waarbij de ontwikkeling van Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide is getoetst in het kader van soortenbescherming en het Natuutnetwerk Nederland.

Het planvoornemen kent een lange fasering (tot enige tientallen jaren). De effectbeschrijving en de aanbevelingen voor aanvullende maatregelen hebben daarom alleen betrekking op de eerste periode (aanpassing/ingebruikname bebouwing, beperkte nieuwe halfverharde infrastructuur in om te vormen bospercelen).
Voor de ontwikkelingen kan men ervan uitgaan dat deze zijn afgestemd op het reguliere bos- en graslandbeheer binnen het terrein en dat bij het begraven conform het ecologisch werkprotocol alle regels worden gehanteerd die erop toezien dat flora en fauna geen nadelige effecten zullen ondervinden.

3.1.3. Conclusies beschermde soorten

De conclusies zijn opgesteld op basis van de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen.

- Bij begraven en aanleggen van nieuwe onverharde en halfverharde paden in het soortenrijke grasland hoeft geen rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van beschermde plantensoorten omdat deze niet voorkomen in het plangebied. Wel komen er een aantal meer bijzondere soorten voor waarop de zorgplicht van toepassing is.
- Bij de aanleg van nieuwe onverharde en halfverharde paden en het parkeerterrein zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezigheid van hazelworm, alpenwatersalamander en zandhagedis (incidenteel en in lage dichtheden aanwezig). Het voorkomen van andere reptielen en beschermde amfibieën is op basis van de beschikbare informatie uitgesloten.
- Bij de kap van bomen voor de aanleg van onverharde en halfverharde paden (niet voorzien in planvorming) en parkeerplaats (wel voorzien in planvorming) zal rekening moeten worden gehouden met een mogelijke aanwezigheid van vleermuizen, eekhoorn en boommarter. Voor kap moet nader onderzoek dan uitwijzen of er daadwerkelijk verblijfplaatsen van deze soorten aanwezig zijn.
- Bij aanleg van nieuwe onverharde en halfverharde paden en kap van bomen moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van een bewoonde dassenburcht. Wanneer voldoende afstand wordt gehouden zal geen verstoring met wezenlijke invloed plaatsvinden op de das. In de toekomst kunnen ook op andere plaatsen (bij)burchten ontstaan. Regels uit de soortenstandaard moeten hierbij worden aangehouden.
- Voorafgaande aan het verwijderen van de beplanting in het plangebied moet rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. Mogelijk zijn nesten van vogelsoorten waarvan de nestplaats jaarrond beschermd is, alsmede algemene vogelsoorten aanwezig. Het beleid inzake jaarrond beschermde nesten wordt naar verwachting ook na het ingaan van de Wnb voortgezet.
- Ten aanzien van alle overige voorkomende flora en fauna moet rekening worden gehouden met de zorgplicht. Onnodige schade aan flora en fauna dient te worden voorkomen. Zo worden koepelnesten van

bosmier bij voorkeur behouden. Ook in de Wnb is er sprake van een zorgplicht.

In de onderstaande tabel zijn de zeker of mogelijk in het plangebied voorkomende strikt(er) beschermde soorten opgenomen. Aangegeven is of en zo ja welke verbodsbepalingen worden overtreden en of een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming aan de orde is. Hierbij is ervan uitgegaan dat er adequate aanvullende maatregelen zullen worden uitgevoerd.

Soort	Voorkomen	Wnb ontheffing nodig?
Rapunzelklokje	zeker	Nee
Tongvaren	Zeker	Nee
Hazelworm	zeker	Nee*
Zandhagedis	incidenteel	Nee*
Alpenwatersalamander	incidenteel	Nee*
Eekhoorn	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.
Boommarter	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.
Steenmarter	mogelijk	Ja, indien bomen met verblijfplaats(en) verloren gaan.
Das	zeker	Ja, indien werkzaamheden op of vlakbij de burcht plaatsvinden.
Vleermuizen	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.
Vogels met jaarrond beschermd nest	mogelijk	Ja, indien bomen met nestplaatsen verloren gaan.

* Alleen noodzakelijk indien daadwerkelijk aanwezig en dat soorten over grotere afstanden verplaatst moeten worden, en aanvullende maatregelen genomen moeten worden om nieuwe verblijfplaatsen te realiseren.

Strikter beschermde soorten in het plangebied, overtredingen Wet Natuurbescherming.

3.1.4. Conclusies Natuurnetwerk Nederland

De wezenlijke kenmerken van het NNN – Goudgroene natuurzone beschouwd op landschaps- en beheertypenniveau worden niet aangetast. De plannen voor de natuurbegraafplaats staan de ontwikkeling en versterking van de wezenlijke waarden en kenmerken in de Goudgroene en de kwaliteiten in de Bronsgroene natuurzone (groene karakter, visueel ruimtelijke karakter) niet in de weg. Door het gelijktijdig ook sluiten van het appartementenhotel in het Dominicus-complex met bijbehorende horeca en overnachtingsmogelijkheid verdwijnt er een deel van het huidige recreatieve bezoek.
De totale verandering in ‘recreatief’ medegebruik van het plangebied als gevolg van het planvoornemen is daarmee relatief beperkt. En daarmee is de mogelijke verstoring veroorzaakt door de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide ook beperkt.
Het gebruik en het beheer leidt op de langere termijn tot een toename van biodiversiteit en natuurkwaliteit in het NNN – Goudgroene natuurzone. Na de laatste natuurbegrafenis zal het beheer zich enkel nog richten op de gewenste natuurontwikkeling (biodiversiteit) en behoud van de natuurwaarden.

De ontwikkelingen passen binnen het beleid en de natuurvisie en beheerplan van terreineigenaar Natuurmonumenten dat voorziet in de gewenste bosomvorming, bosrandontwikkeling en herstel en behoud van cultuurhistorische waarden, alsmede ook het realiseren van een recreatieve zonering waarbij het jachtslot een van de concentratiepunten is. Natuurbegraven is daarnaast niet van invloed op de recreatieve beschikbaarheid van het terrein.
Daarnaast wordt door de functie wijziging van de Stijgbeugel (conferentiecentrum naar maatschappelijk) en sloop van het Dominicus-complex een werkelijke bijdrage geleverd aan het totale oppervlak NNN. Bebouwd terrein wordt omgevormd tot natuurterrein.

3.1.5. Conclusies Boswet / Wet natuurbescherming

Kap van bomen vindt - uitgezonderd mogelijk enkele individuele bomen bij de aanleg van nieuwe paden - uitsluitend plaats binnen het kader van het reguliere bosbeheer en de beheer- en beleidsplannen en -visies die hiervoor zijn opgesteld.
Uit de inrichting en het gebruik van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide vloeien vanuit de Boswet en daarmee ook de Wet Natuurbescherming geen aanvullende verplichtingen voort. Wel is voor de omvorming van het Lariksbosje (1,6 hectare, zie IB-plan) de Wnb (meldings en herplantplicht) van toepassing.

3.1.6. Conclusies Natuurbeschermingswet / Wet natuurbescherming

Het gebied maakt geen deel uit van in het kader van deze wetgeving beschermde natuurgebieden. Meest nabij gelegen beschermde natuurgebieden liggen op een dermate grote afstand dat als gevolg van de ontwikkeling en het gebruik van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide geen effecten zijn te voorzien op beschermde natuurgebieden.

3.1.7. Mitigerende maatregelen

Zowel uit de Wet natuurbescherming als uit het NNN vloeien verplichtingen voort om de effecten te mitigeren. Deze zijn in de natuurtoets beschreven en tevens in het ecologisch werkprotocol opgenomen.

Het aspect flora en fauna staat een goede ruimtelijk ordening in relatie tot de ontwikkeling van Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide niet in de weg.

3.2. Waterparagraaf

Vanaf 1 november 2003 is de watertoets juridisch verankerd in het Besluit op de ruimtelijke ordening (Bro). De watertoets omvat het gehele proces van vroegtijdig informeren, adviseren, afwegen en uiteindelijk beoordelen van de in ruimtelijke plannen voorkomende waterhuishoud-

kundige aspecten. Het doel van de watertoets is, dat waterbelangen evenwichtig worden meegewogen in het planvormingsproces.
Hierbij wordt een veilig, gezond en duurzaam watersysteem nagestreefd. Zowel waterkwantiteits- als waterkwaliteitsaspecten zijn daarbij van belang.

Bodem
In de bijlage bij de Inspectierichtlijn Lijkbezorging 'Technische adviezen voor de inrichting van begraafplaatsen en graven' is opgenomen dat een bodem van zand- of zavelgrond het meest geschikt is voor een begraafplaats. Dit is de meest geschikte grond omdat het poriënvolume daarvan in de regel voldoende is om de vereiste gaswisseling op peil te houden. Uit het door Landslide uitgevoerde geohydrologisch quickscan, welke als bijlage bij onderhavig plan is gevoegd, blijkt dat de bodem bestaat uit zand en grind, goed doorlatend is en dat geen storende lagen aanwezig zijn tot een diepte van 10 meter minus maaiveld. Het bodemmateriaal mag voorts het proces van de lijkvertering niet in ongunstige zin beïnvloeden. Aangezien de aanwezige grond uit de juiste samenstelling bestaat hoeven er geen bodemingrepen plaats te vinden.

Oppervlaktewater
In het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig (wel kunstmatig).

Afvalwater
De ceremonieruimte ten behoeve van de natuurbegraafplaats is voorzien in het bestaande congrescentrum de 'Stijgbeugel'. Dit gebouw is voorzien van toiletten en een keuken welke zijn aangesloten op de riolering.

Hemelwater
De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats voorziet in een afname van verharding. Door sloop van het kloostercomplex verdwijnt 1.600 m^2 bebouwing. Toegevoegd wordt 200 m^2 bebouwing ten behoeve van een beheerschuur. De halfverharde wandelpaden en de parkeerplaats zijn niet van invloed op de hydrologisch situatie omdat hemelwater van de halfverharding af kan lopen en ter plekke kan infiltreren in de bodem.

Grondwater
Ter bescherming van de bodem- en grondwaterverontreiniging is voor de realisatie van een natuurbegraafplaats, conform het Besluit op de lijkbezorging, een GHG van 1,35 meter minus maaiveld of dieper maatgevend. Uit het geohydrologisch onderzoek blijkt het grondwaterpeil op 60 tot 70 m-mv. Binnen het plangebied kan dus ruimschoots voldaan worden aan het Besluit op de lijkbezorging.

Het aspect water staat een goede ruimtelijk ordening in relatie tot de ontwikkeling van Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide niet in de weg.

3.3. Bodem

In het kader van een bestemmingsplan dient aangetoond te worden dat de kwaliteit van de bodem en het grondwater in het plangebied in overeenstemming zijn met het beoogde gebruik. Dit is geregeld in de Wet Bodembescherming. De bodemkwaliteit kan namelijk van invloed zijn op de beoogde functie van het plangebied. Binnen het plangebied wordt in het kader van de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats geen nieuwe gevoelige functie toegevoegd.
Bovendien zijn binnen het plangebied geen bodemverontreinigingen, saneringen of ondergrondse olietanks, benzinepompinstallaties en dergelijke bekend. (www.bodemloket.nl).

Het aspect bodem staat een goede ruimtelijke ordening in relatie tot de ontwikkeling van Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide niet in de weg.

3.4. Explosieven

Het plangebied lag in de Tweede Wereldoorlog in 1944 en 1945 in frontgebied. Daardoor is er sprake van een risico op de aanwezigheid van conventionele explosieven. Er bestaat geen risico betreding van het gebied. Het risico heeft alleen betrekking op vergraven of anderszins roeren van de bodem.

In overleg met de gemeente Mook en Middelaar en in samenwerking met een bedrijf dat gespecialiseerd is in het opsporen van explosieven wordt een plan uitgewerkt voor explosievenopsporing tijdens de gebruiksfase.

3.5. Geluid

Externe werking
Op 1 januari 2007 is de gewijzigde Wet geluidhinder (Wgh) in werking getreden. Deze wet geeft aan hoe er bij een bepaalde ruimtelijke ontwikkeling om dient te worden gegaan met geluidhinder als gevolg van wegverkeer, industrie, spoorwegen en luchtvaart. In de Wet geluidhinder wordt een beperkt aantal typen objecten beschermd, de zogenoemde geluidsgevoelige objecten. De natuurbegraafplaats wordt in het kader van de Wet geluidhinder niet beschouwd als een geluidgevoelig object. Een akoestisch onderzoek is daarom niet noodzakelijk.
In de inspectierichtlijn lijkbezorging is het advies opgenomen te streven naar een geluidbelasting van niet meer dan 40 dB(a). Doordat rondom het plangebied geen geluidhinder veroorzakende inrichtingen zijn gelegen is een dergelijk maximale geluidsbelasting haalbaar.

Geluidhinder
De natuurbegraafplaats zal naar verwachting nauwelijks geluidhinder gaan geven voor gevoelige objecten in de omgeving. In de directe omgeving van het plangebied zijn bovendien geen geluidgevoelige objecten gelegen. De dichtstbijzijnde woning is gelegen op ongeveer 400 meter.

Geconcludeerd kan worden dat het aspect geluid een goede ruimtelijke ordening niet in de weg staat.

3.6. Luchtkwaliteit

Om een goede luchtkwaliteit in Europa te garanderen heeft de Europese unie een viertal kaderrichtlijnen opgesteld. De hiervan afgeleide Nederlandse wetgeving is vastgelegd in hoofdstuk 5, titel 2 van de Wet milieubeheer. Deze wetgeving staat ook bekend als de Wet luchtkwaliteit.
In de Wet luchtkwaliteit staan onder meer de grenswaarden voor de verschillende luchtverontreinigende stoffen. Onderdeel van de Wet luchtkwaliteit zijn de volgende Besluiten en Regelingen:
- Besluit en de Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen).
- Besluit gevoelige bestemmingen (luchtkwaliteitseisen).
- Regeling beoordeling luchtkwaliteit 2007.

Het Besluit niet in betekenende mate bijdragen (NIBM) staat bouwprojecten toe wanneer de bijdrage aan de luchtkwaliteit van het desbetreffende project niet in betekenende mate is. Het begrip "niet in betekenende mate" is gedefinieerd als 3% van de grenswaarden uit de Wet milieubeheer. Het gaat hierbij uitsluitend om stikstofdioxide (NO_2) en fijn stof (PM_{10}). Toetsing aan andere luchtverontreinigende stoffen uit de Wet luchtkwaliteit vindt niet plaats.

Het initiatief betreft de ontwikkeling van een natuurbegraafplaats met een ceremonieruimte. Bij een gemiddelde begrafenis worden maximaal 37 auto’s op het terrein verwacht, met een maximum van twee plechtigheden per dag. Het betreft hier een zeer beperkte ontwikkeling. Kleine ontwikkelingen dragen nauwelijks bij aan een verslechtering van de luchtkwaliteit.
Gezien het feit dat de grens voor ‘niet in betekende mate’-categorie voor ‘woningbouwlocaties’ op 1500 woningen ligt, kan geconcludeerd worden dat de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats in de categorie ‘niet in betekende mate’ valt. Bovendien is binnen de vigerende beheersverordening een veel groter aantal autobezoeken mogelijk vanwege het appartementenhotel en het congrescentrum.

De ontwikkeling van de natuurbegraafplaats zal geen significant negatief effect op de luchtkwaliteit veroorzaken. Derhalve hoeft geen onderzoek naar luchtkwaliteit plaats te vinden.

3.7. Geur

Vanaf 1 januari 2007 vormt de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) het toetsingskader als het gaat om geurhinder afkomstig van dierenverblijven en veehouderijen. De geuremissie is afhankelijk van het aantal en soort dieren dat binnen de inrichting aanwezig is. In de aan de Wgv gekoppelde Regeling geurhinder en veehouderij (Rgv) is per diercategorie een geuremissiefactor vastgesteld. Daarnaast zijn minimale afstanden opgenomen vanaf een veehouderij tot een geurgevoelig object. Hierin is bepaald dat de minimale afstand voor de geurbelasting van een veehouderij op een geurgevoelig object in het buitengebied 100 meter moet bedragen.

De ceremonieruimte wordt gerealiseerd in het bestaande congrescentrum met hotelfaciliteiten dat beschouwd kan worden als een geurgevoelige object. Daarnaast is het dichtstbijzijnde veehouderijbedrijf op ongeveer 300 meter afstand gelegen. Gelet op bovenstaande kan geconcludeerd worden dat er geen veehouderijen in hun belangen worden geschaad.

3.8. Bedrijven en milieuzonering

Een goede ruimtelijke ordening voorziet in het voorkomen van voorzienbare hinder ten aanzien van omliggende bedrijven. Om de natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide mogelijk te maken wordt een functie aan bestaande gebouwen toegekend, in de vorm van een ceremonieruimte. Voor de bepaling of de beoogde ontwikkeling belemmerend werkt ten aanzien van de omliggende bedrijven is een inventarisatie gemaakt van de bedrijven in de omgeving en de bijbehorende richtafstanden uit de uitgave “Bedrijven en Milieuzonering” van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). In “Bedrijven en Milieuzonering” wordt onderscheid gemaakt tussen omgevingstype rustige woonwijk (geldt ook voor een rustig buitengebied) en het omgevingstype gemengd gebied.

Afstanden bedrijven t.o.v. natuurbegraafplaats
In de nabije omgeving van de natuurbegraafplaats ligt het bedrijventerrein Korendal. Korendal is bedoeld voor gemengde bedrijvigheid tot milieucategorie 5. Op het terrein zijn circa 15 bedrijven gevestigd en enkele bedrijfswoningen. De natuurbegraafplaats is op circa 370 meter gelegen vanaf het bedrijventerrein. Zodoende is de natuurbegraafplaats op een grote afstand gelegen waardoor belangen van deze inrichtingen in voldoende mate zijn beschermd.

Afstanden natuurbegraafplaats t.o.v. woningen
In de publicatie ‘Bedrijven en Milieuzonering’ kan voor een natuurbegraafplaats worden aangesloten bij de categorie begraafplaats (sbi-1). De grootste richtafstand bedraagt voor geluid 10 meter.

De afstand van de natuurbegraafplaats tot aan omliggende woningen is veel groter dan 10 meter. Hiermee is bij deze woningen een goed woon- en leefklimaat is gegarandeerd.

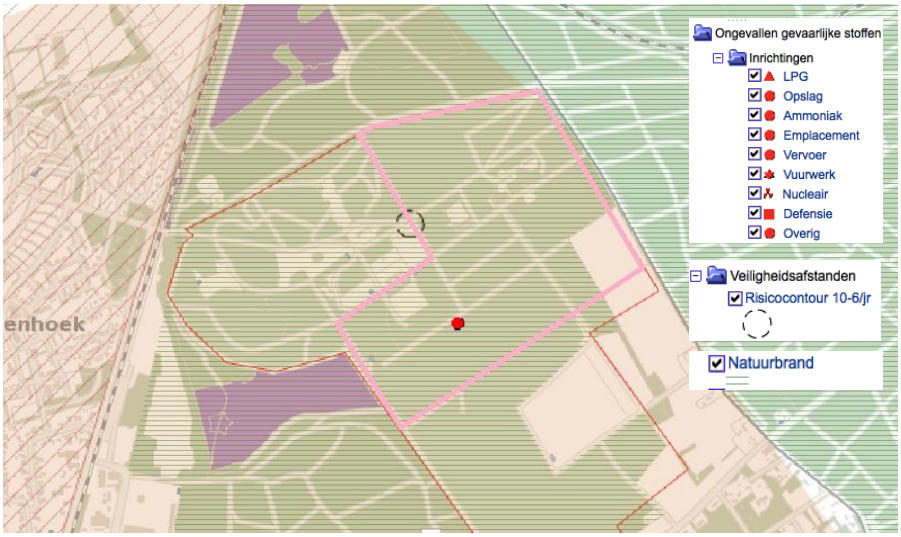
De op te richten natuurbegraafplaats heeft geen belemmerende werking ten opzichte van nabijgelegen bedrijven waarbij tevens in voldoende mate sprake is van een goede ruimtelijke ordening. Een goed woon- en leefklimaat ter hoogte van de rond het plangebied gelegen woningen wordt in voldoende mate geborgd, aangezien de dichtstbijzijnde woning op ruim 400 meter afstand is gelegen.

3.9. Externe veiligheid

Het beleid voor externe veiligheid is gericht op het beperken en beheersen van risico's voor de omgeving vanwege handelingen met gevaarlijke stoffen. De handelingen kunnen zowel betrekking hebben op het gebruik, de opslag en de productie, als op het transport van gevaarlijke stoffen. Uit het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) en de richtlijnen voor vervoer gevaarlijke stoffen vloeit de verplichting voort om in ruimtelijke plannen in te gaan op de risico's in het plangebied ten gevolge van handelingen met gevaarlijke stoffen. De risico's dienen te worden beoordeeld op twee maatstaven, te weten het plaatsgebonden risico en het groepsrisico.

Inrichtingen gevaarlijke stoffen in de omgeving van het plangebied
Volgens de risicokaart van de Provincie Limburg is in het plangebied een opslag van bestrijdingsmiddelen gelegen. Het is aannemelijk dat de aanduiding op deze plaats niet geheel juist is. In werkelijkheid is deze gesitueerd bij het kassencomplex net buiten het plangebied. Verder geeft de risicokaart aan dat aan de rand van het plangebied een propaangastank aanwezig is. Beide elementen, de opslag van bestrijdingsmiddelen en de propaangastank vormen gezien de aard van het plan geen belemmering voor het plan. Het aantal bezoekers is beperkt en de bezoekers zullen maar relatief kort in het gebied aanwezig zijn. Het aantal aanwezigen is daardoor dermate laag dat deze geen groepsrisico vormt.

Kwetsbare objecten
In de nabije omgeving zijn geen kwetsbare objecten gelegen.

Uitsnede Risicokaart met plangebied indicatief.

Natuurbrand

Het plangebied is aangewezen als gebied waar een grote natuurbrand kan ontstaan. Een natuurbrand kan zich in een droge periode snel en onvoorspelbaar ontwikkelen. De meeste natuurbranden ontstaan door menselijk onvoorzichtig handelen of kwaadwilligheid. Soms is er sprake van natuurinvloeden. Het groepsrisico en het plaatsgebonden risico zal door de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats derhalve niet toenemen.

Gezien het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat vanuit het aspect externe veiligheid geen belemmeringen bestaan voor de realisatie van de Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.

3.10. Milieueffecten begraafplaatsen

Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide wordt ingericht conform de Wet op de lijkbezorging, het Besluit op de lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging. Met name in het Besluit op de lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging zijn voorschriften en adviezen opgenomen ten aanzien van milieu hygiënische aspecten van een begraafplaats. De inrichtingsadviezen in de Inspectierichtlijn Lijkbezorging en dan met name in de bijlage ‘Technische adviezen voor de inrichting van begraafplaatsen en graven’ zijn voor natuurbegraafplaatsen minder uitvoerig dan voor gewone begraafplaatsen vanwege de veel geringere effecten op het milieu. In de bijlage van de inspectierichtlijn zijn adviezen voor de inrichting van begraafplaatsen opgenomen waaronder adviezen over een adequaat ontwaterings- en afwateringssysteem.
In de bijlage is opgenomen dat “de grond- en grondwatercriteria bij natuurbegraven geen belemmerend thema zijn omdat bij natuurbegraven sprake is van eeuwigdurende grafrust en ruiming op natuurbegraafplaatsen daardoor niet aan de orde is”.

Onder andere door het feit dat lichamen niet worden geruimd is de intensiteit van begraven op een natuurbegraafplaats en daarmee de milieueffecten van het begraven, immers veel lager dan op een reguliere begraafplaats.

Uit onderzoek uitgevoerd door RIVM naar de samenstelling van het grondwater, oppervlaktewater en drainagewater bij 5 begraafplaatsen in samenwerking met de toenmalige Regionale Inspectie Milieuhygiëne Zuid-Holland en het Zuiveringschap Hollandse Eilanden en Waarden (Brinkman et al., 1987; Honing et al., 1988) is geen meetbare vervuiling gebleken door medicijnen of andere stoffen die in de bodem terechtkomen.
Dit wordt nog eens bevestigd in een afstudeeronderzoek van AGEL adviseurs (Van den Broek 2013), uitgevoerd naar de milieueffecten van begraafplaatsen in Noord-Brabant waaruit blijkt dat een begraafplaats naar alle waarschijnlijkheid beperkte tot geen gevolgen heeft voor de bodemkwaliteit (grond en grondwater).

Uit genoemde onderzoeken komt naar voren dat de milieueffecten van begraafplaatsen naar alle waarschijnlijkheid gering zijn. De milieueffecten van natuurbegraafplaatsen zijn daarnaast geringer dan van reguliere begraafplaatsen. In de bijlage ‘Technische adviezen voor de inrichting van begraafplaatsen en graven’ bij de Inspectierichtlijn Lijkbezorging wordt dit onderkend.
Door inrichting van de natuurbegraafplaats conform het Besluit op de lijkbezorging en de Inspectierichtlijn Lijkbezorging worden eventuele milieueffecten van de natuurbegraafplaats voorkomen.

3.11. Cultuurhistorie

De natuurbegraafplaats wordt aangelegd op Landgoed Jachtslot de Mookerheide in de nabijheid van de buitenplaats Jachtslot de Mookerheide waarvan zowel gebouwde objecten als de aanleg als zodanig als rijksmonument beschermd is.

Jachtslot Mookerheide

In verband met de cultuurhistorische waarden op het landgoed is een cultuurhistorische quickscan uitgevoerd door cultuurhistorisch adviesbureau RAAP. In deze quickscan, die als bijlage bij onderhavig plan is gevoegd, zijn de aanwezige cultuurhistorische waarden beschreven en zijn adviezen ten aanzien van de inrichting en het beheer van de natuurbegraafplaats geformuleerd.

De inrichting en het beheer vragen om terughoudendheid wat betreft toevoegingen die niet functioneel noodzakelijk zijn. Behoud gaat voor vernieuwing is het adagium van de monumentenzorg.
De cultuurhistorische quickscan heeft geleid tot onderstaande adviezen. De adviezen zijn meegenomen bij het opstellen in het inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.

Algemeen

- Zorg voor een oprijlaan met halfverharding, wat een kwalitatief hoogwaardiger uitstraling heeft.
- Zorg voor uniformiteit van bebording.

Padenstructuur

- Bij het aanleggen van een nieuwe, slingerende padenstructuur moet deze structuur eigentijds vorm gegeven worden, zodat ze duidelijk als recente toevoeging en ondergeschikt aan de hoofdpadenstructuur herkenbaar is.

- Heraanleg van de verdwenen paden in het uiterste noorden, nabij de Heumensebaan, is aanbevelenswaardig als dit kan geschieden in de context van de nieuwe functie.

Omgang met relicten en karakteristieken

- Ga in de feitelijke uitvoering / bosomvorming zorgvuldig om met bijzondere relicten van de bosbouw uit het verleden.
- Denkbaar, vanuit behoud van de historische bosbouwkarakteristieken, is ook het behoud van kleine opstanden grove den.
- Het opener maken van het droogdal in combinatie met de heraanleg van het pad is vanuit cultuurhistorisch perspectief toe te juichen, mits het daarbij vooral gaat om verwijdering van jonge opslag. Omvorming van een bos- naar heidekarakter is feitelijk voor het hele terrein minder wenselijk.
- De geïnventariseerde reliëfelementen dienen zoveel mogelijk ontzien te worden.
- Indien er mogelijkheden bestaan het noodzakelijke met het aangename te combineren, zoals tegenover het congresgebouw, dan bevelen we dat aan. In dat gebied kan een gewenste opener bosstructuur als doorzicht van het gebouw naar de natuurbegraafplaats gecombineerd worden met het opslagvrij maken van de winningskuilen, waardoor deze beter zichtbaar en beleefbaar worden. In dat geval is enige toelichtende informatie in het terrein gewenst.

Bovenstaande aanbevelingen uit het cultuurhistorisch onderzoek zijn verwerkt in het inrichting- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide. Zodoende worden de cultuurhistorisch waarden en kenmerken van het landgoed Jachtslot de Mookerheide behouden en zelfs versterkt.

3.12. Aardkunde

Aardkundig waardevolle gebieden zijn gebieden waar de natuurlijke ontstaanswijze herkenbaar is doordat de aardkundige verschijnselen er nog een gave vorm hebben en/of in onderlinge samenhang voorkomen. Aardkundige verschijnselen maken deel uit van de onderste laag en zijn medebepalend voor de landschappelijke waarden. Vanuit oogpunt van natuur en/of wetenschap verdienen deze bijzondere bodemstructuren bescherming tegen verstoring door de mens.

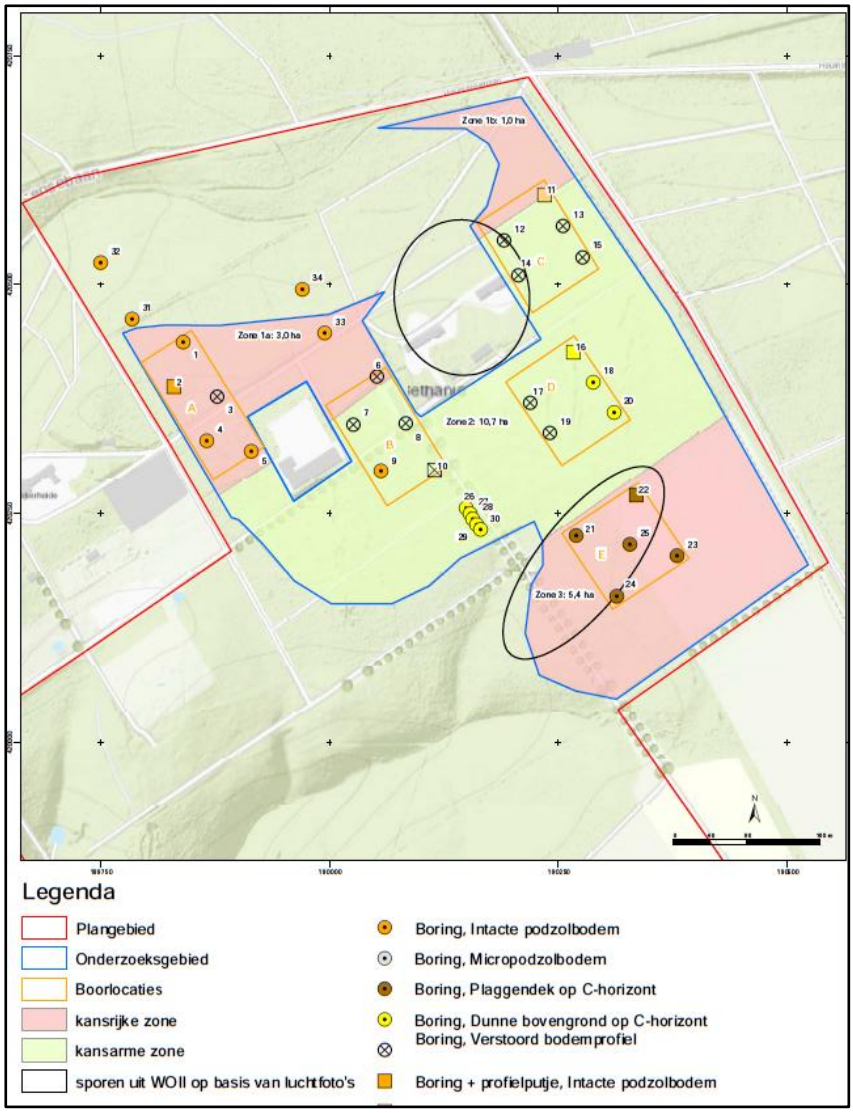
Het plangebied is gelegen in een gebied van aardkundige waarde, aangezien het is gelegen in de Stuwwal. Voor Nederlandse begrippen is de Stuwwal uniek en is daarom aangewezen als gebied met een hoge nationale aardkundige waarde.

De Stuwwal is gelegen in het noordelijke deel van de gemeente, maar is de meest zuidelijke stuwwal in Nederland en is ontstaan in de voorlaatste ijstijd door het opstuwen van de bodem door het landijs. De stuwwal heeft veel glooiingen en bereikt hoogten tot ruim 70 meter NAP. Door erosie is de Stuwwal afgevlakt waardoor de hellingen glooiend zijn en doorsneden door voormalige smeltwaterdalen (geulen).
Er is geen landelijke wetgeving met betrekking tot aardkundige waarden. Sommige provincies hebben hun ambities ten aanzien van aardkundige waarden opgenomen in een structuurvisie of de provinciale omgevingsverordening. De provincie Limburg heeft geen beleid of regels ten aanzien van aardkundige waarden vastgelegd.

Ingrepen in de bodem anders dan het delven van graven, en hydrologie zijn niet voorzien. Bij het delven en weer sluiten van de graven wordt rekening gehouden met de bodemopbouw. Verschillende grondlagen worden weer op de oorspronkelijke plaats teruggebracht. De vegetatie wordt tijdelijk aan de kant gelegd en na sluiting van het graf weer teruggebracht. Zodoende worden de aanwezige bodemstructuren beschermd tegen verstoringen. Ook het profiel van de bodem blijft bij de ontwikkeling en het beheer van de natuurbegraafplaats intact.

3.13. Archeologie

Het plangebied kent specifieke archeologische verwachtingswaarden. Door archeologisch adviesbureau Archeodienst is in opdracht van Natuurbegraven Nederland een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd naar de bodemopbouw in het plangebied en de daarmee samenhangende archeologische verwachtingswaarde. Het verkennend booronderzoek is als bijlage bij onderhavig plan gevoegd.
Op basis van de aangetroffen bodemopbouw zijn binnen het onderzoeksgebied kansrijke en kansarme zones voor archeologische resten onderscheiden. Het noordwestelijke deel van het onderzoeksgebied betreft een kansrijke zone voor archeologische resten vanwege de aanwezigheid van intacte podzolbodems. Het centrale deel van het onderzoeksgebied is aangemerkt als een kansarme zone vanwege het ontbreken van podzolbodems. Er is sprake van grootschalige bodemverstoringen die mogelijk samenhangen met de grind en/of zandwinning in het gebied. In het zuidoostelijke deel van het plangebied zijn ook geen podzolbodems aangetroffen maar is sprake van een recent plaggendek. Uit ervaring blijkt dat het archeologische sporenniveau onder een plaggendek meestal grotendeels intact is. Of dat nu ook het geval is, is de vraag omdat het een recent plaggendek betreft. Vooralsnog wordt echter uitgegaan van een kansrijke zone voor archeologische resten.

Advieskaart archeologie uit verkennend booronderzoek Archeodienst.

Door ArchAeO, de adviseur archeologie van gemeente Mook en Middelaar, is op 10 november 2016 onderstaand selectiebesluit geformuleerd.

- Het aanleggen van graven vrijstellen van nader onderzoek
- Het aanpassen van de ondergrenzen onderzoeksplicht van een drietal deelterreinen in het noordelijk deel naar 250 m2 en 10 cm onder maaiveld.
- Het handhaven van de ondergrenzen onderzoeksplicht in de overige delen van het plangebied, te weten 2500 m2 en 40 cm onder maaiveld.

Een en ander conform de advieskaart uit het archeologisch onderzoeksrapport.

Dit selectiebesluit is op de verbeelding en in de bestemmingsregels van onderhavig plan vertaald.

3.14. Verkeerskundige aspecten

De verkeersgeneratie wordt bij de natuurbegraafplaats voornamelijk bepaald door de bezoekers. Deze bezoekers zullen er vooral zijn wanneer er plechtigheden plaatsvinden.
Door Goudappel Coffeng is een verkeersonderzoek uitgevoerd naar de ontsluiting, het parkeren en de verkeersgeneratie van Natuurbegraafplaats Mookerheide. Het onderzoek is als bijlage bij onderhavig plan gevoegd.

Uit het onderzoek komt naar voren dat met betrekking tot parkeren, verkeersgeneratie en in-/uitritten geen zaken geconstateerd zijn die de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide belemmeren. Bij het opstellen van de inrichtingsschets dient rekening gehouden te worden met het aantal benodigde parkeerplaatsen; 44 autoparkeerplaatsen en 12 fietsparkeerplaatsen. Tevens zal er bij de oprijlaan naar de parkeerplaats en de hoofdontsluiting (op eigen terrein) rekening mee moeten worden gehouden dat in incidentele gevallen auto's kunnen parkeren tussen de bomenrijen.
De wegen in de omgeving zijn verhard, maar in slechte staat. Het is wenselijk dat de Heumensebaan wordt voorzien van bijpassende verharding. Doordat enkel bestemmingsverkeer gebruik maakt van de Heumensebaan is het niet noodzakelijk om de weg te verbreden.

Uit het onderzoek van Goudappel Coffeng blijkt dat het verkeer goed kan worden afgewikkeld via de Heumensebaan. Verkeerskundig gezien zijn er geen zaken geconstateerd die de ontwikkeling van natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide belemmeren.

Natuurbegraven Nederland is voornemens om 60 parkeerplaatsen te realiseren, waarmee ruimschoots wordt voldaan aan het aantal benodigde parkeerplaatsen. Voor incidentele situaties bij drukke begrafenissen is overloopparkeerruimte van natuurmonumenten naast het Jachtslot beschikbaar .

3.15. Kabels en leidingen

Bij de aanleg van de natuurbegraafplaats dient rekening te worden gehouden met ondergrondse kabels en leidingen. Voorafgaand aan de werkzaamheden zal daarom een KLIC-melding worden gedaan. Indien daartoe aanleiding bestaat, dient rondom een leiding een zone te worden aangegeven waarbinnen mogelijke beperkingen gelden. In het projectgebied zijn voor zover bekend geen planologisch relevante leidingen gelegen.

4. JURIDISCHE TOELICHTING

4.1. Algemeen

De Standaard Vergelijkbare BestemmingsPlannen (hierna SVBP 2012) maakt het mogelijk om bestemmingsplannen te maken die op onderling vergelijkbare wijze zijn opgebouwd en op eenzelfde manier worden verbeeld. Dit geldt met name voor de wijze waarop het bestemmingsplan is gestructureerd en technisch is opgebouwd.
Hierna is toegelicht op welke wijze de regels zijn vormgegeven ten behoeve van de nieuwe ontwikkelingen

4.2. Bestemmingsregels

Het (ontwerp) bestemmingsplan richt zich op het volgende:
de regels bevatten, op basis van hetgeen in deze toelichting reeds uitvoerig is onderbouwd, enerzijds een voortzetting van een belangrijk deel van de bestaande regeling, alsmede een speciaal op de nieuwe functie, het natuurbegraven, afgestemde regeling.

De regels omvatten twee enkelbestemmingen, de bestemming Maatschappelijk (artikel 3) en de bestemming Natuur (artikel 4). Binnen de bestemming Natuur is de functieaanduiding ‘specifieke vorm van natuur – natuurbegraafplaats’ opgenomen. Verder is de dubbelbestemming opgenomen, Waarde – Archeologie 5. De enkelbestemmingen en de dubbelbestemming zijn – met beperkte aanpassingen - overgenomen uit de vigerende regeling van de beheersverordening ‘Natuurgebieden”.
Ook de gebiedsaanduiding ‘overige zone – toeristische route’ vloeit voor uit de bestaande aanduiding binnen de beheersverordening.

Het bestemmingsplan heeft als hoofddoel om het natuurbegraven binnen het plangebied mogelijk te maken. Een belangrijke doelstelling van de regels is, om in het nieuw vast te stellen plan, de (regels ter) bescherming van Natuur (Natuurgebied beheerd door Natuurmonumenten) en Cultuurhistorie (het hele gebied maakt onderdeel uit van het Landgoed Jachtslot de Mookerheide) te handhaven en een verdere natuurontwikkeling mogelijk te maken.

Ontwikkeling en bescherming.
Om te voorkomen dat het gebruik van de gronden als natuurbegraafplaats een onevenredige inbreuk op de natuur- en cultuurhistorische waarden binnen het gebied tot gevolg zou kunnen hebben, is er ter borging van de waarden in het gebied een inrichtings- en beheerplan opgesteld: het ‘inrichting- en beheerplan natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide’. Dit inrichtings- en beheersplan verenigt alle binnen het gebied voorkomende functies op een zorgvuldige wijze in één plan.

De regels van het natuurgebied bevatten een vergunningplicht voor veel werken en werkzaamheden, die op zichzelf de waarden van het gebied

zouden kunnen aantasten; indien de werken en werkzaamheden echter plaatsvinden ten behoeve van beheer, onderhoud en ontwikkeling conform het inrichtings- en beheersplan, bestaat er geen vergunningenplicht. In het bestemmingsplan is het inrichtings- en beheersplan getoetst aan de waarden binnen het plangebied.

Een tweede borging van de in het gebied voorkomende waarden vindt plaats door in de gebruiksbepaling het graven van natuurgraven anders dan conform bij deze regels als bijlage opgenomen protocol, als gebruik strijdig met het plan te achten.

Zowel het inrichtings- en beheersplan als het werkprotocol zijn als bijlagen opgenomen bij de regels en maken derhalve deel uit van het juridisch plan.

Het bestemmingsplan kent twee archeologische dubbelbestemmingen: Waarde Archeologie 4 en Waarde Archeologie 5. De dubbelbestemming Waarde Archeologie 4 is ten opzichte de vigerende regeling aangepast naar aanleiding van het archeologisch onderzoek. De diepte van een zonder omgevingsvergunning uit te voeren ingreep is aangepast naar 10 centimeter in plaats van 40 centimeter.
In beide dubbelbestemmingen is opgenomen dat de aanleg van een natuurgraf is uitgezonderd van een vergunningplicht.

5. HAALBAARHEID

5.1. Financiële haalbaarheid

Financieel economische uitvoerbaarheid
Behoudens kosten voor ambtelijke voorbereiding en begeleiding van het planproces zijn er geen kosten voor de gemeente in exploitatieve sfeer. De ontwikkeling bevindt zich op particulier terrein en de ontwikkeling betreft een particulier initiatief.

Er zal tussen de initiatiefnemers en de gemeente Mook en Middelaar een anterieure overeenkomst worden gesloten om de gemeentelijke kosten in vast te leggen. Hiermee zijn de gemeentelijke kosten anderszins verzekerd en hoeft geen exploitatieplan te worden vastgesteld. Met de gemeente Mook en Middelaar wordt een planschadeovereenkomst afgesloten waarin onder andere is vastgelegd dat eventuele planschade voor rekening is van de initiatiefnemers.

Omdat natuurbegraven een relatief nieuw fenomeen is in Nederland wordt hieronder de financieel economische haalbaarheid van de natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide nader onderbouwd. Onderzoeken naar trends in de samenleving laten zien dat er behoefte bestaat om dichter bij de natuur te komen. Daarnaast wordt de wens naar verduurzaming van de maatschappij groter. Door TNS Nipo is onlangs een onderzoek gedaan naar de bekendheid met en de interesse voor natuurbegraven bij Nederlanders. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen dat 58% van de onderzoeksgroep bekend was met natuurbegraven en dat 16% geïnteresseerd was in een graf op een natuurbegraafplaats. De trends in de samenleving en het onderzoek van TNS Nipo laten zien dat er vraag is naar natuurbegraafplaatsen.

Dat er vraag is naar natuurbegraven blijkt ook op de reeds bestaande natuurbegraafplaatsen van Natuurbegraven Nederland. In 2012 heeft Natuubegraven Nederland een eerste natuurbegraafplaats in Arnhem/Ede geopend; Natuurbegraafplaats Heidepol. De bedrijfsvoering van 2012 tot heden bewijst dat de behoefte aan natuurbegraven ook in de praktijk aanwezig is. Naast een regionale functie, komen mensen vanuit heel Nederland naar natuurbegraafplaats Heidepol toe. Door een prijszetting die ligt tussen cremeren en traditioneel begraven in, is de natuurbegraafplaats een aanvulling op bestaande vormen van begraven. Daarnaast komt uit marktonderzoek naar voren dat vaak voor cremeren wordt gekozen om de nadelen van grafrechtverlenging en grafonderhoud door nabestaanden te vermijden. De natuurbegraafplaats is hiermee ook een goed alternatief voor deze groep. De genoemde argumenten en cijfers èn de stijging van het sterftecijfer in de komen jaren leggen een goede basis voor een gezonde bedrijfsvoering van de natuurbegraafplaats. Op basis van bestaande uitgangspunten is een dekkende exploitatie voorzien van Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat het voorliggende bestemmingsplan betrekking heeft op een economisch uitvoerbaar plan.

5.2. Maatschappelijke haalbaarheid

De maatschappelijke haalbaarheid heeft als doel aan te tonen, dat het bestemmingsplan maatschappelijk draagvlak heeft. In dat kader heeft zorgvuldig vooroverleg plaatsgevonden en is gelegenheid tot inspraak geboden.

Vooroverleg
Op grond van artikel 3.1.1 van het Bro wordt bij de voorbereiding van een bestemmingsplan overleg gepleegd met het waterschap en de diensten van het Rijk en de provincie die betrokken zijn bij de ruimtelijke ordening en eventueel andere gemeenten.

Inspraak
Op 13 september 2016 is door Natuurmonumenten een informatieavond georganiseerd voor omwonenden en belanghebbenden over de toekomstige ontwikkelingen op Landgoed Jachtslot de Mookerheide waaronder de ontwikkeling van de natuurbegraafplaats. Op deze avond waren 60 tot 70 mensen aanwezig.
Tevens is op 5 november 2016 een veldexcursie georganiseerd met de toekomstige ontwikkeling op het landgoed als thema. Hierbij waren 70 tot 90 mensen aanwezig.

Op 12 december 2016 is een informatiemiddag georganiseerd voor het college van B&W en de gemeenteraad.

Het bestemmingsplan is als voorontwerp ter inzage gelegd om belanghebbenden de mogelijkheid te bieden een inspraakreactie in te dienen bij de gemeente Mook en Middelaar.

De resultaten van de inspraak en overlegfase is weergegeven in Bijlage 11. Nota inspraak en overleg.

BIJLAGEN BIJ TOELICHTING

1. Inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Praedium mei 2017.
2. Natuurtoets Natuurbegraafplaats Jachtslot de Mookerheide, Bureau Waardenburg, mei 2017.
3. Vleermuizenonderzoek Dominicus complex Mookerheide, oktober 2017.
4. Cultuurhistorische quickscan, RAAP, maart 2016
5. Geohydrologisch quickscan, Landslide april 2016.
6. Verkeersonderzoek, Goudappel Coffeng, mei 2017.
7. Archeologisch Bureauonderzoek Natuurbegraafplaats Mookerheide, Archeodienst oktober 2016/mei 2017.
8. Selectieadvies en besluit, november 2016.
9. Werkprotocol beheer en gebruik, Waardenburg mei 2017.
10. Inventariserend onderzoek verkennende fase Natuurbegraafplaats Mookerheide, Archeodienst, Oktober 2016/mei 2017
11. Nota Inspraak en overleg.

Bestemmingsplan

Regels

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide

Gemeente Mook en Middelaar

POUDEROYEN compagnons
vormgeving van stad en land

BESTEMMINGSPLAN

Natuurbegraafplaats Landgoed Jachtslot de Mookerheide

Gemeente Mook en Middelaar

Inhoud	: Regels
IDN-nummer	: NL.IMRO.0944.BPMookerheide-ON01
Projectnummer	: 101013
Profitmanagernr.	: P168315
Opdrachtgever	: Natuurbegraven Nederland
Opsteller	: mr. E.Hendriksen
Status	: ontwerp
Datum	: 17 oktober 2017

Pouderoyen Compagnons vormgeving van stad en land is een handelsnaam van Pouderoyen BV

St. Stevenskerkhof 2
6511 VZ NIJMEGEN
tel: 024-3224579
fax: 024-3241240
e-mail: info@pouderoyen.nl
www.pouderoyen.nl

IBAN NL29 RABO 0154 8198 75
KVK 14 06 66 14
BTW NL 8104.81.996 B01

Inhoudsopgave

Hoofdstuk1	**Inleidende regels**	**5**
Artikel 1	Begrippen	5
Artikel 2	Wijze van meten	9
Hoofdstuk2	**Bestemmingsregels**	**11**
Artikel 3	Maatschappelijk	11
Artikel 4	Natuur	13
Artikel 5	Waarde - Archeologie 4	16
Artikel 6	Waarde - Archeologie 5	19
Hoofdstuk3	**Algemene regels**	**23**
Artikel 7	Anti-dubbeltelregel	23
Artikel 8	Algemene bouwregels	24
Artikel 9	Algemene gebruiksregels	25
Artikel 10	Algemene aanduidingsregels	26
Hoofdstuk4	**Overgangs- en slotregels**	**27**
Artikel 11	Overgangsrecht	27
Artikel 12	Slotregel	28

Hoofdstuk 1 Inleidende regels

Artikel 1 Begrippen

1.1 plan
Het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Mookerheide' met identificatienummer NL.IMRO.0944.BPMookerheide-ON01 van de gemeente Mook en Middelaar.

1.2 bestemmingsplan
De geometrische bepaalde planobjecten met de bijbehorende regels en de daarbij behorende bijlagen.

1.3 aanduiding
Een geometrisch bepaald vlak of figuur, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels, regels worden gesteld ten aanzien van het gebruik en/of het bebouwen van deze gronden.

1.4 aanduidingsgrens
De grens van een aanduiding indien het een vlak betreft.

1.5 ander bouwwerk
Een bouwwerk, geen gebouw zijnde.

1.6 archeologische waarde
De aan een gebied toegekende waarde in verband met de kennis en de studie van de in dat gebied voorkomende overblijfselen van menselijke aanwezigheid of activiteit uit het verleden.

1.7 bebouwing
Eén of meer gebouwen en/of bouwwerken, geen gebouwen zijnde.

1.8 bebouwingspercentage
Een in de verbeelding of regels aangegeven percentage, dat de grootte aangeeft van het deel van een bouwperceel, dat ten hoogste mag worden bebouwd.

1.9 bedrijfswoning:
Een woning in of bij een gebouw of op een terrein, slechts bedoeld voor (het huishouden van) één of meer personen, wier huisvesting ter plaatse noodzakelijk is, gelet op de bestemming van het gebouw en/of terrein.

1.10 bestaand
Bestaand gebruik en bebouwing ten tijde van de inwerkingtreding van het bestemmingsplan, dat krachtens een voor dat tijdstip verleende bouwvergunning/omgevingsvergunning in uitvoering is of in uitvoering kan worden genomen.

1.11 bestemmingsgrens
De grens van een bestemmingsvlak.

1.12 bestemmingsvlak
Een geometrisch bepaald vlak met eenzelfde bestemming.

1.13 bevoegd gezag
Bevoegd gezag zoals bedoeld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

1.14 bijbehorend bouwwerk
Uitbreiding van een hoofdgebouw dan wel functioneel met een zich op hetzelfde perceel bevindend hoofdgebouw verbonden, daar al dan niet tegen aangebouwd gebouw, of ander bouwwerk, met een dak.

1.15 bouwen
Het plaatsen, geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen, veranderen of vergroten van een bouwwerk, alsmede het geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen van een standplaats.

1.16 bouwgrens
De grens van een bouwvlak.

1.17 bouwperceel
Een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de regels een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten.

1.18 bouwperceelgrens
Een grens van een bouwperceel.

1.19 bouwvlak
Een geometrisch bepaald vlak, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels bepaalde gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde, zijn toegelaten.

1.20 bouwwerk
Elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, die hetzij direct hetzij indirect met de grond is verbonden, hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.

1.21 bijgebouw
Een gebouw dat in functioneel en bouwkundige opzicht ondergeschikt is aan een op hetzelfde bouwperceel gelegen hoofdgebouw.

1.22 cultuurhistorischewaarde
De aan een bouwwerk of een gebied toegekende waarde, gekenmerkt door het beeld dat is ontstaan door het gebruik dat de mens in de loop van de geschiedenis heeft gemaakt van dat bouwwerk of dat gebied.

1.23 dagrecreatie
Het totaal van mogelijkheden en voorzieningen om te recreëren op een bepaalde plaats zonder overnachtingsmogelijkheden.

1.24 deskundige
Een door het bevoegd gezag aan te wijzen onafhankelijke deskundige of commissie van deskundigen.

1.25 detailhandel
Het bedrijfsmatig te koop, te huur of in lease aanbieden, waaronder begrepen de uitstalling ter verkoop, ter verhuur, ter leasing, het verkopen, het verhuren en/of leveren van goederen aan diegenen die, die goederen kopen resp. huren, voor gebruik, verbruik of aanwending anders dan in de uitoefening van een beroeps- of bedrijfsactiviteit.

1.26 erf
Al dan niet bebouwd perceel, of een gedeelte daarvan, dat direct is gelegen bij een hoofdgebouw en dat in feitelijk opzicht is ingericht ten dienste van het gebruik van dat gebouw, en, voor zover een bestemmingsplan of een beheersverordening van toepassing is, deze die inrichting niet verbieden.

1.27 erfbebouwing
De gezamenlijke aanbouwen, uitbouwen, overkappingen en bijgebouwen op een perceel.

1.28 extensief dagrecreatief medegebruik
Een vorm van recreatief medegebruik die nauwelijks of geen invloed heeft op de in de bestemmingsomschrijving van de bestemmingen gegeven doeleinden zoals wandelen inclusief daartoe benodigde voorzieningen zoals wandelpaden.

1.29 functieaanduiding
Een specifieke functie die is aangegeven met een aanduidingsvlak op de verbeelding.

1.30 gebouw
Elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt.

1.31 horeca-activiteiten

Activiteiten die gericht zijn op het verstrekken van ter plaatse te nuttigen voedsel en dranken aan bezoekers van uitvaarten, bezoekers van de natuurbegraafplaats c.q. het natuurgebied en passanten;

1.32 hoofdgebouw

Gebouw, of gedeelte daarvan, dat noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de geldende of toekomstige bestemming van een perceel en, indien meer gebouwen op het perceel aanwezig zijn, gelet op die bestemming het belangrijkst is.

1.33 natuurbegraafplaats

Terrein dat deel uitmaakt van een natuur- en/of bosgebied, waar lichamen worden begraven en/of urnen worden bewaard en activiteiten van levensbeschouwelijke aard plaatsvinden in relatie tot het begraven van lichamen en/of bewaren van urnen. Er wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van onbehandelde en/of onbewerkte natuurlijke materialen. Grafmonumenten zoals grafstenen, zerken of grafbeplanting zijn niet toegestaan, enkel een gedenkteken van vergankelijk natuurlijk materiaal.

1.34 natuurgraf

Daar waar daadwerkelijk feitelijk is gegraven voor het begraven van een lichaam of een urn ten behoeve van een eeuwigdurende grafrust;

1.35 peil

- Voor bouwwerk op een perceel, waarvan de hoofdtoegang direct aan de weg grenst: de hoogte van de weg ter plaatse van die hoofdtoegang.
- Voor een bouwwerk op een perceel, waarvan de hoofdtoegang niet direct aan de weg grenst: de gemiddelde hoogte van het afgewerkte aansluitende maaiveld.
- Indien in of op het water wordt gebouwd: de gemiddelde waterhoogte van het wateroppervlak.

1.36 recreatieve route

Het medegebruik van de gronden voor de routegebonden recreatieve activiteiten wandelen en fietsen.

1.37 ruimtelijke kwaliteit

Het resultaat van menselijk handelen en natuurlijke processen dat de ruimte geschikt maakt en houdt voor wat voor mens, plant en dier belangrijk is.

1.38 waterhuishoudkundige voorzieningen

Voorzieningen die nodig zijn ten behoeve van een goede wateraanvoer, waterafvoer, waterberging, hemelwaterinfiltratie en/of waterkwaliteit zoals duikers, stuwen, infiltratievoorzieningen, gemalen, inlaten, etc.

Artikel 2 Wijze van meten

Bij toepassing van deze regels wordt als volgt gemeten:

2.1 de afstand tot de zijdelingse perceelsgrens
tussen de zijdelingse grenzen van een bouwperceel en enig punt van het op dat bouwperceel voorkomend (hoofd-)gebouw, waar die afstand het kortst is.

2.2 het bebouwingspercentage
het percentage van een bouwperceel dat met gebouwen mag worden gebouwd. Voor zover op de kaart bouwgrenzen zijn aangegeven wordt het bebouwingspercentage berekend over het gebied binnen de bouwgrenzen.

2.3 de bouwhoogte van een bouwwerk
vanaf het peil tot aan het hoogste punt van een gebouw of van een bouwwerk, geen gebouw zijnde, met uitzondering van ondergeschikte bouwonderdelen, zoals schoorstenen, antennes en naar de aard daarmee gelijk te stellen bouwonderdelen.

2.4 de dakhelling
langs het dakvlak ten opzichte van het horizontale vlak.

2.5 de goothoogte van een bouwwerk
vanaf het peil tot aan de bovenkant van de goot, c.q. de druiplijn, het boeiboord of een daarmee gelijk te stellen constructiedeel.

2.6 de inhoud van een bouwwerk
tussen de onderzijde van de begane grondvloer, de buitenzijde van de gevels (en/of het hart van de scheidingsmuren) en de buitenzijde van daken en dakkapellen.

2.7 de lengte, breedte en diepte van een bouwwerk
de buitenwerks tussen de buitenzijde van de gevels en/of het hart van de scheidingsmuren gemeten grootste afstand.

2.8 de ondergrondse bouwdiepte van een bouwwerk
vanaf peil tot het diepste punt van het bouwwerk, de fundering niet meegerekend.

2.9 oppervlakte van een bouwwerk
tussen de buitenwerkse gevelvlakken en/of het hart van de scheidingsmuren, neerwaarts geprojecteerd op het gemiddelde niveau van het afgewerkte bouwterrein ter plaatse van het bouwwerk.

2.10 ondergeschikte bouwdelen

bij de toepassing van het bepaalde ten aanzien van het bouwen worden ondergeschikte bouwdelen als plinten, pilasters, kozijnen, gevelversieringen, ventilatiekanalen, schoorstenen, gevel- en kroonlijsten en overstekende daken buiten beschouwing gelaten, tot een maximum van 1.50 m.

Hoofdstuk 2 Bestemmingsregels

Artikel 3 Maatschappelijk

3.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Maatschappelijk' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a. levensbeschouwelijke doeleinden in de vorm van een ceremonieruimte met bijbehorend kantoor ten behoeve van de natuurbegraafplaats;
b. een bezoekers- en informatiecentrum met bijbehorende kleinschalige detailhandel;
c. aan onder a. en b. gerelateerde horeca-actviteiten;
d. inpandige opslag ten behoeve van levenbeschouwelijke doeleinden;
e. tuinen, erven en verhardingen;
f. paden en wegen en parkeervoorzieningen;
g. water en waterhuishoudkundige voorzieningen.

3.2 Bouwregels

3.2.1 Algemeen

Er mogen uitsluitend bouwwerken ten dienste van de bestemming worden opgericht.

3.2.2 Gebouwen

Voor het bouwen van gebouwen gelden de volgende bepalingen:

a. gebouwen en bijbehorende bouwwerken zijn uitsluitend toegestaan binnen het aangegeven bouwvlak;
b. de oppervlakte aan gebouwen mag niet meer bedragen dan het bestaande oppervlak;
c. er mag uitsluitend één inpandige bedrijfswoning worden gebouwd;
d. de inhoud van de inpandige bedrijfswoning als bedoeld onder c niet meer mag bedragen dan 400 m³;
e. de goothoogte van gebouwen mag niet meer dan 6,00 meter bedragen;
f. gebouwen dienen voor minimaal 70% te worden afgedekt met een kap met een dakhelling van ten minste 12° en ten hoogste 45°.

3.2.3 Bouwwerken, geen gebouwen zijnde

Voor het bouwen van bouwwerken, geen gebouwen zijnde, gelden de volgende voorwaarden:

a. de bouwhoogte van overige bouwwerken, geen gebouwen zijnde, mag maximaal 5 meter bedragen.

3.3 Specifieke gebruiksregels

3.3.1 Strijdig gebruik

Onder gebruiken in strijd met het bestemmingsplan wordt in ieder geval verstaan het (laten) gebruiken van gronden en/of bouwwerken voor en/of als:

a. het plaatsen of geplaatst houden van onderkomens;
b. permanente en/of tijdelijke bewoning behoudens de bedrijfswoning;

c. opslagdoeleinden, anders dan ten dienste van de bestemming.

Artikel 4 Natuur

4.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Natuur' aangewezen gronden zijn bestemd voor:

a. het behoud, herstel en/of de ontwikkeling van van de aldaar voorkomende dan wel daaraan eigen natuurlijke, ecologische, cultuurhistorische en/of landschappelijke waarden;
b. waterlopen en waterpartijen alleen ten behoeve van het realiseren van natuurdoelen uit het Provinciaal Natuurbeheerplan;
c. extensief dagrecreatief medegebruik;
d. paden;
e. uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'verharde weg' zijn de gronden bestemd voor een verharde weg;
f. uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'parkeerterrein' zijn de gronden bestemd voor een halfverhard parkeerterrein;
g. ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats' zijn de gronden tevens bestemd voor een natuurbegraafplaats;
h. uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'schuur' zijn de gronden bestemd ten behoeve een beheersschuur;

een en ander met bijbehorende voorzieningen waaronder informatieborden, banken e.d.

4.2 Bouwregels

4.2.1 Toegestane gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde

Binnen deze bestemming is, uitsluitend ter plaatse van de aanduiding 'schuur', een beheerschuur toegestaan en voorts bouwwerken geen gebouwen zijnde ten dienste van de bestemming. Hiervoor gelden de volgende regels:

a. de oppervlakte van de beheerschuur bedraagt niet meer dan 200 m2;
b. de bouwhoogte van de beheerschuur bedraagt niet meer dan 6m;
c. de bouwhoogte van de overige bouwwerken bedraagt niet meer dan 2 m.

4.3 Afwijken van de bouwregels

4.3.1 Schuilgelegenheid

Het bevoegd gezag kan bij omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in 4.2.1 ten behoeve van de bouw van een schuilgelegenheid. Voor de schuilgelegenheid dient aan het volgende te worden voldaan:

a. het bouwwerk is uitsluitend toegestaan ter plaatse van de aanduiding 'specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats':
b. de oppervlakte bedraagt niet meer dan 50 m²;
c. de bouwhoogte bedraagt niet meer dan 3 m;
d. de overdekte ruimte is aan maximaal drie zijden omsloten door wanden;
e. de bestaande ecologische waarden worden niet aangetast.

4.4 Specifieke gebruiksregels

4.4.1 Strijdig gebruik

Onder gebruiken in strijd met het bestemmingsplan wordt in ieder geval verstaan het (laten) gebruiken van gronden en/of bouwwerken voor en/of als:

a. het plaatsen of geplaatst houden van onderkomens;
b. agrarische doeleinden, uitgezonderd extensief agrarisch gebruik gericht op natuurbeheer;
c. het beproeven van voertuigen, de beoefening van de motorsport en de modelvliegsport, het houden van wedstrijden met motorrijtuigen of bromfietsen en/of het racen of crossen met motorrijtuigen en bromfietsen;
d. militaire oefeningen;
e. (verblijfs)recreatieve doeleinden, anders dan extensief dagrecreatief medegebruik;
f. het gebruik van gronden ter plaatse van de aanduiding specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats' voor het realiseren van natuurgraven op een oppervlakte van meer dan 10 % van de gronden binnen de desbetreffende aanduiding;
g. het graven van natuurgraven buiten de aanduiding 'specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats'
h. het graven van natuurgraven anders dan conform het als Werkprotocol bij deze regels gevoegd werkprotocol;
i. het houden van een begraafceremonie anders dan conform het als Werkprotocol bij deze regels gevoegd werkprotocol;
j. het verharden van wegen en paden behoudens ter plaatse van de aanduiding 'verharde weg'. Halfverharding kan worden toegestaan middels een omgevingsvergunning als bepaalt in artikel 4.4.1 lid a.

4.5 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

Het is verboden op of in de voor 'natuur' aangewezen gronden zonder of in afwijking van omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen gebouw zijnde, en/of werkzaamheden uit te voeren en/of te laten uitvoeren.

4.5.1 Vergunningplicht

a. het aanleggen, verharden of verwijderen van wegen, paden of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
b. het graven, verbreden, uitdiepen, dempen en verleggen van waterlopen en waterpartijen;
c. het ontginnen, bodemverlagen, afgraven, ophogen en/of egaliseren van de bodem;
d. het scheuren van grasland;
e. het aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en de daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur;
f. het bemalen of draineren van gronden, het toevoeren, afdammen of stuwen van water of het anderszins wijzigen van de grondwaterstand;
g. het vellen en/of rooien of het verrichten van werkzaamheden, welke de dood of ernstige beschadiging van houtgewas tengevolge kunnen hebben.

4.5.2 Uitzonderingen

Het verbod als bedoeld in 4.5.1 is niet van toepassing op werken of werkzaamheden:

a. die betrekking hebben op onderhoud, beheer en ontwikkeling van het natuurgebied en de natuurbegraafplaats Mookerheide, conform het 'Inrichtings- en beheerplan Natuurbegraafplaats Mookerheide' als opgenomen in Inrichtings- en beheerplan van deze regels;
b. in de vorm van het graven van natuurgraven indien en voorzover het graven plaatsvindt binnen de aanduiding 'specifieke vorm van natuur - natuurbegraafplaats, en indien de werkzaamheden geschieden conform het als Werkprotocol bij deze regels gevoegd werkprotocol;
c. die op het tijdstip van inwerkingtreding van dit bestemmingsplan in uitvoering zijn dan wel krachtens een voor dat tijdstip verleende vergunning/ontheffing of anderszins mogen worden uitgevoerd;

4.5.3 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 4.5.1 zijn slechts toelaatbaar indien door die werken of werkzaamheden dan wel door de daarvan hetzij direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen geen blijvende onevenredige aantasting van de natuurlijke en/of ecologische en/of cultuurhistorische en/of landschappelijke waarden van de gronden ontstaat of kan ontstaan en hieraan door het stellen van voorwaarden niet of onvoldoende kan worden tegemoet gekomen.

Artikel 5 Waarde - Archeologie 4

5.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie 4' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming van gebieden met een hoge archeologische verwachtingswaarde.

5.2 Bouwregels

5.2.1 Onderzoek ten behoeve van verlenen omgevingsvergunning voor het bouwen

Bij een aanvraag om een omgevingsvergunning die betrekking heeft op het bouwen en/of vergroten van gebouwen en/of bouwwerken, waarbij de bestaande bebouwing wordt vergroot met een oppervlakte van meer dan 250 m² en/of de bestaande fundering niet wordt benut, dient door de aanvrager een aanvullend en/of definitief archeologisch rapport te worden overgelegd waarin naar het oordeel van het bevoegd gezag:

a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgelegd, en;
b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd, dan wel;
c. in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn.

5.2.2 Voorwaarden verlening omgevingsvergunning voor het bouwen

Indien uit het in 5.2.1 genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning voor het bouwen zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

5.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

5.3.1 Vergunningsplicht

Het is verboden op of in de voor 'Waarde - Archeologie 4' aangewezen gronden zonder of in afwijking van omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen bouwwerk zijnde, en/of werkzaamheden uit te voeren en/of te laten uitvoeren:

a. het ophogen, afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen van gronden, alsmede het vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren en het aanleggen van drainage;
b. het verwijderen en/of aanbrengen van bomen en diepwortelende beplanting;

c. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie-, of communicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

5.3.2 Uitzonderingen

Het bepaalde in 5.3.1 is niet van toepassing, indien:

a. voor zover de ingreep niet dieper gaat dan 10 centimeter beneden het maaiveld en geen grotere oppervlakte dan 250 m² beslaat;
b. voor zover de ingreep de aanleg van een natuurgraf betreft;
c. door middel van een aanvullend en/of definitief archeologisch onderzoek naar het oordeel van het bevoegd gezag in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn;
d. het gaat om onderhouds- en vervangingswerkzaamheden van bestaande bestratingen en beplantingen en werkzaamheden binnen bestaande tracés van kabels en leidingen;
e. werken of werkzaamheden, welke op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan in uitvoering zijn dan wel krachtens een voor dat tijdstip verleende (omgevings)vergunning/ontheffing mogen worden uitgevoerd;
f. de werken en werkzaamheden worden verricht in het kader van een aanvullend of definitief archeologisch onderzoek.

5.3.3 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 5.3.1 zijn slechts toelaatbaar indien mede op basis van aanvullend en/of definitief archeologisch onderzoek is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.

5.3.4 Onderzoeksplicht

De aanvrager van een omgevingsvergunning als bedoeld in 5.3.1 die betrekking heeft op gronden, die zijn aangewezen voor 'Waarde - Archeologie 4' dient een rapport te overleggen waarin naar het oordeel van het bevoegd gezag:

a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgelegd, en;
b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd, dan wel;
c. in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn.

5.3.5 Voorwaarden verlening omgevingsvergunning

Indien uit het in 5.3.4 genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen

kwalificaties.

Artikel 6 Waarde - Archeologie 5

6.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie 5' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming(en), mede bestemd voor de bescherming van gebieden met een middelhoge archeologische verwachtingswaarde.

6.2 Bouwregels

6.2.1 Onderzoek ten behoeve van verlenen omgevingsvergunning voor het bouwen

Bij een aanvraag om een omgevingsvergunning die betrekking heeft op het bouwen en/of vergroten van gebouwen en/of bouwwerken, waarbij de bestaande bebouwing wordt vergroot met een oppervlakte van meer dan 2.500 m² en/of de bestaande fundering niet wordt benut, dient door de aanvrager een aanvullend en/of definitief archeologisch rapport te worden overgelegd waarin naar het oordeel van het bevoegd gezag:

a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgelegd, en;
b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd, dan wel;
c. in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn.

6.2.2 Voorwaarden verlening omgevingsvergunning voor het bouwen

Indien uit het in 6.2.1 genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning voor het bouwen zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen kwalificaties.

6.3 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

6.3.1 Vergunningsplicht

Het is verboden op of in de voor 'Waarde - Archeologie 5' aangewezen gronden zonder of in afwijking van omgevingsvergunning van het bevoegd gezag de volgende werken, geen bouwwerk zijnde, en/of werkzaamheden uit te voeren en/of te laten uitvoeren:

a. het ophogen, afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen van gronden, alsmede het vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren en het aanleggen van drainage;
b. het verwijderen en/of aanbrengen van bomen en diepwortelende beplanting;

c. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie-, of communicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

6.3.2 Uitzonderingen

Het bepaalde in 6.3.1 is niet van toepassing, indien:

a. voor zover de ingreep niet dieper gaat dan 40 centimeter beneden het maaiveld en geen grotere oppervlakte dan 2.500 m² beslaat;
b. voor zover de ingreep de aanleg van een natuurgraf betreft;
c. door middel van een aanvullend en/of definitief archeologisch onderzoek naar het oordeel van het bevoegd gezag in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn;
d. het gaat om onderhouds- en vervangingswerkzaamheden van bestaande bestratingen en beplantingen en werkzaamheden binnen bestaande tracés van kabels en leidingen;
e. werken of werkzaamheden, welke op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan in uitvoering zijn dan wel krachtens een voor dat tijdstip verleende (omgevings)vergunning/ontheffing mogen worden uitgevoerd;
f. de werken en werkzaamheden worden verricht in het kader van een aanvullend of definitief archeologisch onderzoek.

6.3.3 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden als bedoeld in 6.3.1 zijn slechts toelaatbaar indien mede op basis van aanvullend en/of definitief archeologisch onderzoek is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.

6.3.4 Onderzoeksplicht

De aanvrager van een omgevingsvergunning als bedoeld in 6.3.1 die betrekking heeft op gronden, die zijn aangewezen voor 'Waarde - Archeologie 5' dient een rapport te overleggen waarin naar het oordeel van het bevoegd gezag:

a. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgelegd, en;
b. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd, dan wel;
c. in voldoende mate is aangegeven dat de archeologische waarden van de gronden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad, dan wel niet (meer) aanwezig zijn.

6.3.5 Voorwaarden verlening omgevingsvergunning

Indien uit het in 6.3.4 genoemde rapport blijkt dat de archeologische waarden van de gronden door het verlenen van de omgevingsvergunning zullen worden verstoord, kan het bevoegd gezag één of meerdere van de volgende voorwaarden verbinden aan de omgevingsvergunning:

a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen, waardoor de archeologische waarden in de bodem kunnen worden behouden;
b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
c. de verplichting de werken of werkzaamheden die leiden tot de bodemverstoring, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van archeologische monumentenzorg die voldoet aan door het bevoegd gezag bij de vergunning te stellen

kwalificaties.

Hoofdstuk 3 Algemene regels

Artikel 7 Anti-dubbeltelregel

Grond die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing.

Artikel 8 Algemene bouwregels

8.1 Algemene bepaling m.b.t. ondergronds bouwen

8.1.1 Ondergrondse bouwwerken

Voor het bouwen van ondergrondse bouwwerken gelden, behoudens in deze regels opgenomen afwijkingen, de volgende bepalingen:

a. ondergrondse bouwwerken zijn uitsluitend toegestaan ter plaatse van bovengrondse vergunde bebouwing, binnen de uitwendige begrenzing van die bovengrondse bebouwing;
b. de ondergrondse bouwdiepte van ondergrondse bouwwerken bedraagt maximaal 4 meter onder peil;
c. bij het berekenen van de blijkens de digitale verbeelding of deze regels geldende inhoud, of van het in deze regels maximaal te bebouwen oppervlak, wordt de inhoud dan wel oppervlakte van ondergrondse gebouwen mede in aanmerking genomen.

Artikel 9 Algemene gebruiksregels

Onder gebruiken in strijd met het bestemmingsplan wordt in ieder geval verstaan het (laten) gebruiken van gronden en/of bouwwerken voor en/of als:

a. het opslaan van onbruikbare of althans aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, goederen, stoffen en materialen en van emballage en/of afval, behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond;
b. het opslaan, opgeslagen houden, storten of lozen van vaste of vloeibare afvalstoffen behoudens voor zover zulks noodzakelijk is in verband met het op de bestemming gerichte gebruik van de grond.

Artikel 10 Algemene aanduidingsregels

10.1 Toeristische route

Ter plaatse van de gebiedsaanduiding 'overige zone- toeristische route' zijn de gronden, naast de voor die gronden aangewezen bestemmingen, tevens aangeduid voor het in stand houden van de bestaande, doorgaande toeristische route.

Hoofdstuk 4 Overgangs- en slotregels

Artikel 11 Overgangsrecht

11.1 Overgangsrecht bouwwerken

a. Een bouwwerk dat op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan aanwezig of in uitvoering is, danwel gebouwd kan worden krachtens een omgevingsvergunning voor het bouwen, en afwijkt van het plan, mag, mits deze afwijking naar aard en omvang niet wordt vergroot:
   1. gedeeltelijk worden vernieuwd of veranderd;
   2. na het teniet gaan ten gevolge van een calamiteit geheel worden vernieuwd of veranderd, mits de aanvraag van de omgevingsvergunning voor het bouwen wordt gedaan binnen twee jaar na de dag waarop het bouwwerk is teniet gegaan.

b. Het bevoegd gezag kan eenmalig in afwijking van het bepaalde onder a een omgevingsvergunning verlenen voor het vergroten van de inhoud van een bouwwerken als bedoeld in het bepaalde onder a met maximaal 10%.

c. Het bepaalde onder a is niet van toepassing op bouwwerken die weliswaar bestaan op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan, maar zijn gebouwd zonder vergunning en in strijd met het daarvoor geldende plan, daaronder begrepen de overgangsbepalingen van dat plan.

11.2 Overgangsrecht gebruik

a. Het (legaal) gebruik van grond en bouwwerken dat bestond op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan en hiermee in strijd is, mag worden voortgezet.

b. Het is verboden met het bestemmingsplan strijdige gebruik, bedoeld in het bepaalde onder a, te veranderen of te laten veranderen in een ander met dat plan strijdig gebruik, tenzij door deze verandering de afwijking naar aard en omvang wordt verkleind.

c. Indien het (legaal) gebruik, bedoeld in het bepaalde onder a, na het tijdstip van inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten.

d. Het bepaalde onder a is niet van toepassing op het gebruik dat reeds in strijd was met het voorheen geldende bestemmingsplan, daaronder begrepen de overgangsbepalingen van dat plan.

Artikel 12 Slotregel

Deze regels worden aangehaald als: Regels van het bestemmingsplan 'Natuurbegraafplaats Mookerheide'.

POUDEROYEN
compagnons
vormgeving van stad en land

Raadsvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer	:	
Documentnummer	:	
Raadsvergadering d.d.	:	8 maart 2018
Raadscommissie	:	
Commissie d.d.	:	
Programma	:	Algemeen Bestuur
Onderwerp	:	Onderzoek geloofsbrieven
Portefeuillehouder	:	Burgemeester mr. drs. W. Gradisen
Bijlagen	:	

Samenvatting

Op 21 maart 2018 worden de leden van de gemeenteraad voor de nieuwe raadsperiode gekozen. Voordat de gekozen en benoemde raadsleden kunnen worden toegelaten en de eed of verklaring en belofte kunnen afleggen, dient uw raad, in oude samenstelling, de geloofsbrieven te onderzoeken. Hiertoe dient ingevolge het reglement van orde een commissie te worden ingesteld, bestaande uit 3 raadsleden.

Voorstel om te besluiten

1. Een commissie in te stellen, die de geloofsbrieven van de raadsleden, die op 21 maart 2018 worden gekozen en zijn benoemd, onderzoekt;
2. De raadsleden Menkhorst, Boot en van Kessel te benoemen tot lid van deze commissie;

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

Na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018 dienen de geloofsbrieven van de 13 nieuw benoemde raadsleden te worden onderzocht. Alle raadsleden, ook degenen die in de periode vóór 21 maart 2018 al raadslid waren, worden op 29 maart 2018 opnieuw geïnstalleerd.

Probleemstelling / centrale vraag (wat willen we bereiken)

De gemeenteraad beslist of de benoemden kunnen worden toegelaten als lid van de gemeenteraad. Nagegaan wordt of de benoemden voldoen aan de vereisten voor het lidmaatschap van de raad, te weten:

- ingezetene zijn van de gemeente Mook & Middelaar
- 18 jaar of ouder zijn
- niet uitgesloten zijn van het kiesrecht
- geen met het raadslidmaatschap onverenigbare betrekking vervullen

Afweging en conclusie (wat gaan we daarvoor doen)

Ingevolge artikel 7 van het "Reglement van Orde gemeenteraad en raadscommissies gemeente Mook en Middelaar 2017" onderzoekt een door de raad ingestelde commissie, bestaande uit 3 leden, de geloofsbrieven en brengt schriftelijk verslag uit aan de vergadering van de raad en doet daarbij tevens een voorstel tot het nemen van een besluit. Om te voorkomen dat een raadslid zijn eigen geloofsbrieven moet onderzoeken, verdient het de voorkeur dat raadsleden die (hoogstwaarschijnlijk) niet meer terugkeren in de raad zitting hebben in deze commissie. Voorgesteld wordt daarom om de heren Menkhorst, Boot en van Kessel te benoemen als lid van de commissie.
Door deze commissieleden nu alvast te benoemen, kunnen zij al enig voorwerk doen en bv. direct voorafgaand aan de raadsvergadering van 27 maart (afscheid oude raad) de geloofsbrieven onderzoeken. De commissie kan dan vervolgens schriftelijk verslag uitbrengen in de openbare raadsvergadering, zonder dat er eerst geruime tijd geschorst moet worden.

Juridische aspecten

- artikel 7 "Reglement van Orde gemeenteraad en raadscommissies gemeente Mook en Middelaar 2017"

Uitvoering / Planning / Communicatie

- 27 maart 2018 onderzoek geloofsbrieven en verslag commissie
- 29 maart 2018 toelating nieuwe raadsleden en afleggen eed/belofte

Mook, 27 februari 2018

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 15
Documentnummer :

Onderwerp : Benoeming leden commissie onderzoek geloofsbrieven nieuw gekozen raadsleden

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van de griffier en voorzitter d.d. 27 februari 2018;

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. n.v.t.

Besluit:

1. Een commissie in te stellen, die de geloofsbrieven van de raadsleden, die op 21 maart 2018 worden gekozen en zijn benoemd, onderzoekt;
2. De raadsleden Menkhorst, Boot en van Kessel te benoemen tot lid van deze commissie.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Initiatiefvoorstel

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer:	
Documentnummer:	
Raadsvergadering d.d.:	8 maart 2018
Raadscommissie:	n.v.t.
Commissie d.d.:	
Programma:	Algemeen bestuur
Onderwerp:	Instelling Adviesraad Natuur en Milieu
Portefeuillehouder:	
Bijlagen:	Verordening inzake de Adviesraad Natuur en Milieu gemeente Mook en Middelaar

Samenvatting

Voorstel om te besluiten tot het instellen van een Adviesraad Natuur en Milieu (kortweg ANM), een orgaan dat het College van Burgemeester en Wethouders en de Gemeenteraad van advies kan voorzien op de beleidsterreinen natuur en milieu. Het mandaat, de samenstelling en de werkwijze van de ANM zijn beschreven in de gelijknamige verordening.

Voorstel om te besluiten

1. Een Adviesraad Natuur en Milieu in te stellen, naar analogie van de al langer bestaande Adviesraad Sociaal Domein;
2. De Verordening inzake de Adviesraad Natuur en Milieu gemeente Mook en Middelaar vast te stellen.

Geachte leden van de raad,

Inleiding / Aanleiding

In de praktijk van de besluitvorming met betrekking tot zaken op het terrein van natuur en milieu kan een vroegtijdig advies door betrokken en deskundige inwoners van de gemeente een meerwaarde opleveren voor zowel het proces als het resultaat. De beoogde adviesraad kan door het College op deze beleidsterreinen worden geraadpleegd voor deskundig advies en zal daarnaast ook proactief functioneren en goede contacten onderhouden met zowel inwoners als met het bestuur en het ambtelijk apparaat van de gemeente.

Probleemstelling / centrale vraag (Wat willen we bereiken)
Een Adviesraad Natuur en Milieu die functioneert als deskundig adviesorgaan voor het college.

Oplossingsrichtingen
De Adviesraad Natuur en Milieu zal zich vanaf zijn oprichting richten op de genoemde beleidsterreinen. Wanneer de nieuwe Omgevingswet in werking treedt wordt bekeken of het beleidsterrein van de adviesraad moet worden uitgebreid tot de gehele fysieke leefomgeving. De adviesraad kan, als een deskundig orgaan zonder last of ruggespraak, het College op deze beleidsterreinen gevraagd en ongevraagd adviseren. De adviesraad wordt gevormd door inwoners met expertise op het gebied van natuur en milieu. Hij bestaat uit minimaal 3 tot maximaal 5 leden. De adviesraad is bevoegd om deskundigen uit te nodigen om hem van nadere expertise te voorzien. De leden nemen zitting op basis van deskundigheid en op persoonlijke titel. De leden evenals de gevraagde experts en deskundigen vertegenwoordigen hierin geen organisatiebelang.

Afweging en conclusie (Wat gaan we daarvoor doen)

De Adviesraad Natuur en Milieu wordt per besluit van de Gemeenteraad opgericht en de leden van deze adviesraad worden officieel als zodanig beëdigd door het College van Burgemeester en Wethouders. Deze leden zijn onbezoldigd en krijgen ondersteuning vanuit het ambtelijk apparaat van de gemeente. Het mandaat, de samenstelling en de werkwijze van de Adviesraad Natuur en Milieu zijn geregeld in de verordening.

Financiën (Wat gaat het kosten)

Er dient een beperkt werkbudget beschikbaar te worden gesteld aan de adviesraad, ter dekking van onder andere vergader-, reis- en verblijfkosten (EUR 2.000/jaar). De leden of experts en deskundigen ontvangen behoudens deze onkostenvergoeding verder geen vergoeding voor hun werkzaamheden voor de adviesraad.

De adviesraad gaat een beperkt aantal ambtelijke uren kosten.

Het college wordt opgedragen de financiële consequenties mee te nemen in de voorjaarsnota/begroting.

Juridische aspecten
Voorlopig geen.

Uitvoering / Planning / Communicatie
Na het instellen van de Adviesraad Natuur en Milieu en het beëdigen van de leden zal publicatie plaatsvinden in de rubriek Ter Sprake in het weekblad De MaasDriehoek en op de gemeentelijke website.

Mook, januari 2018

Mevrouw S.J.M. Doorenbos
Fractievoorzitter GroenLinks

Drs. L.J.G.J.M.I. Tonnaer
fractievoorzitter PvdA

Raadsbesluit

Gemeente Mook en Middelaar

Agendapuntnummer : 16
Documentnummer :

Onderwerp : Initiatiefvoorstel GroenLinks en PvdA tot instellen Adviesraad Natuur en Milieu

De raad der gemeente Mook en Middelaar,

Gelezen het voorstel van GroenLinks en de PvdA d.d. januari 2018.

Gelet op het advies van de raadscommissie d.d. n.v.t.

Besluit:

1. Een Adviesraad Natuur en Milieu in te stellen, naar analogie van de al langer bestaande Adviesraad Sociaal Domein;
2. De Verordening inzake de Adviesraad Natuur en Milieu gemeente Mook en Middelaar vast te stellen.

Aldus besloten in zijn openbare vergadering d.d. 8 maart 2018

De raad voornoemd,

De griffier (plv.),
A.W. Peters-Sengers

De voorzitter,
mr. drs. W. Gradisen

Verordening inzake de Adviesraad Natuur en Milieu, gemeente Mook en Middelaar

Artikel 1. Naam
Er is een Adviesraad Natuur en Milieu, in deze verordening 'de adviesraad' genoemd.

Artikel 2. Deelnemers adviesraad

1. a. De adviesraad bestaat uit tenminste 3 en maximaal 5 inwoners die worden benoemd en ontslagen door burgemeester en wethouders. De leden, met expertise op het gebied van natuur en milieu, kunnen worden voorgedragen en fungeren in hun raadsrol zonder last of ruggespraak.
   b. Werving van leden vindt plaats via een open sollicitatieprocedure waaraan een ieder die woonachtig is in onze gemeente en denkt aan het profiel (bijlage 1) te voldoen kan deelnemen.
   c. De leden van de ANM dienen geen persoonlijk en/of zakelijk belang.
   d. Voor ieder lid kan een plaatsvervangend lid worden aangewezen.
2. De adviesraad benoemt uit zijn midden een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter alsmede een secretaris.
3. Tot voorzitter of lid zijn niet benoembaar:
   a. leden van het college, de gemeenteraad of commissie als bedoeld in artikel 82 van de Gemeentewet;
   b. ambtenaren in dienst bij een bestuursorgaan van de gemeente Mook en Middelaar of daarmede op grond van hun werkzaamheden gelijk te stellen personen in de uitoefening van hun functie.
4. Burgemeester en wethouders ontslaan de voorzitter of een lid van de adviesraad:
   a. op zijn/haar verzoek;
   b. wanneer hij/zij uit hoofde van ziekte of gebreken blijvend ongeschikt is zijn/haar functie te vervullen;
   c. bij de aanvaarding van een ambt of betrekking welk/welke bij deze verordening onverenigbaar is verklaard met het voorzitterschap of het lidmaatschap van de adviesraad;
   d. wanneer hij/zij bij onherroepelijk geworden rechterlijke uitspraak wegens misdrijf is veroordeeld, dan wel hem/haar bij zulk een uitspraak een maatregel is opgelegd die vrijheidsbeneming tot gevolg heeft;
   e. wanneer hij/zij ingevolge een onherroepelijk geworden rechterlijke uitspraak onder curatele is gesteld, in staat van faillissement is verklaard, surséance van betaling heeft verkregen of wegens schulden is gegijzeld. De in lid 1 bedoelde leden hebben een zittingsduur van 4 jaren. Na afloop is herbenoeming mogelijk. De adviesraad stelt een rooster van aftreden vast.

Artikel 3. Advisering

a. De adviesraad brengt gevraagd en ongevraagd advies uit over visie- en beleidsplannen op het gebied van natuur, landschap en milieu;
b. De adviesraad brengt advies uit over andere aangelegenheden op het gebied van natuur, landschap en milieu waarin burgemeester en wethouders dit wenselijk achten.

Artikel 4. Wijze van adviseren

1. De adviezen worden schriftelijk uitgebracht en zijn met redenen omkleed. Burgemeester en wethouders kunnen in de fase van voorbereiding van een dergelijk besluit aan de adviesraad een advies vragen over de probleemstelling en de agendavorming. Voorts kan de adviesraad om informatie worden gevraagd. Zowel gevraagde als verlangde informatie worden door de adviesraad verplicht verstrekt.
2. Burgemeester en wethouders geven bij hun definitieve voorstel aan de gemeenteraad aan op welke wijze met het ter zake uitgebrachte advies rekening is gehouden. Afwijking van het advies wordt met redenen omkleed. Het advies wordt bij het definitieve besluit gevoegd.
3. De adviesraad ontvangt na de definitieve besluitvorming schriftelijk bericht over het door burgemeester en wethouders en/of de gemeenteraad genomen besluit.

Artikel 5. Besluitvorming

1. De adviesraad komt bijeen:
   a. na schriftelijke oproep door de voorzitter, tenminste 6 maal per jaar;
   b. op verzoek van burgemeester en wethouders.
2. De adviesraad beraadslaagt en besluit niet indien de meerderheid van de leden niet aanwezig is.
3. De adviesraad besluit bij meerderheid van stemmen. De minderheid kan vorderen dat in het advies ook het afwijkende standpunt wordt verwoord. Indien de stemmen staken beslist de voorzitter.
4. In spoedeisende gevallen kan van het bepaalde in het tweede en derde lid worden afgeweken, waarvan mededeling moet worden gedaan in het uit te brengen advies.
5. De vergaderingen van de adviesraad zijn openbaar. Op voorstel van een der leden kan de adviesraad besluiten om met gesloten deuren te vergaderen. Agenda en verslagen van de vergaderingen zijn openbaar toegankelijk op de website.

Artikel 6. Externe deskundigen

De adviesraad is bevoegd deskundigen uit te nodigen en te horen.

Artikel 7. Secretaris

1. De secretaris van de adviesraad draagt er zorg voor dat van het verhandelde in een vergadering een verslag wordt opgesteld.
2. De secretaris draagt verder zorg voor een inhoudelijk en financieel jaarverslag van de adviesraad dat steeds voor 1 april van het jaar daarop volgende wordt aangeboden aan het college van burgemeester en wethouders.

Artikel 8. Overleg met wethouder

Tenminste tweemaal per jaar vindt overleg plaats met de portefeuillehouder natuur en milieu.

Artikel 9. Waarin deze verordening niet voorziet

In alle gevallen waarin deze verordening niet voorziet, beslist het college van burgemeester en wethouders.

Artikel 10. In werking treding

Deze verordening treedt in werking één dag na publicatie.

Gemeente Mook en Middelaar

Postadres: Postbus 200, 6585 ZK MOOK
Bezoekadres: Raadhuisplein 6 Mook
Telefoon: (024) 696 91 11
Fax: (024) 696 19 39
E-mail: gemeente@mookenmiddelaar.nl
Internet: www.mookenmiddelaar.nl

Aan de gemeenteraad van Mook en Middelaar

Uw kenmerk:
Uw brief van:
Ons kenmerk: RM/18001198
Inlichtingen: L. Berben
Telefoon: 024-6969184
Afdeling: Staf
Datum: 120 februari 2018
Onderwerp: adviesraad natuur en milieu

VERZONDEN 20 FEB. 2018

Geachte raad,

Naar aanleiding van het initiatiefvoorstel betreffende de instelling van een Adviesraad Natuur en Milieu kunnen wij u het volgende mededelen.

Wij kunnen instemmen met het voorstel en de bijbehorende verordening, maar hebben hierbij wel een aantal wensen c.q. bedenkingen. Gelet op het feit dat het initiatiefvoorstel en de verordening veel raakvlakken hebben, worden deze integraal behandeld. Hieronder treft u onze wensen c.q. bedenkingen aan.

- In het voorstel is vermeld dat de adviesraad bestaat uit inwoners met expertise op het gebied van natuur en milieu. In de verordening is het woord 'inwoners' niet vermeld waardoor ook niet- inwoners van onze gemeente lid kunnen worden. Wij zien dit graag gecorrigeerd.
- In artikel 2 van de verordening is vermeld dat leden expertise dienen te hebben op het gebied van natuur en milieu. Dit is echter niet nader geconcretiseerd. Wij zien graag dat de raad een profielschets opstelt, waarin de kwaliteiten van de leden worden benoemd. Daarnaast zien wij graag, in het kader van de participatiegedachte, een open procedure dat wil zeggen een sollicitatieprocedure waaraan een ieder, die woonachtig is in onze gemeente, kan deelnemen.
- In het voorstel wordt vermeld dat de adviesraad bevoegd is om deskundigen uit te nodigen. In de financiële paragraaf wordt vermeld dat leden of experts behoudens een onkostenvergoeding (reis- en verblijfkosten) verder geen vergoeding ontvangen. Wij zien graag vermeld dat dit ook geldt voor ingeschakelde deskundigen, zoals vermeld in artikel 6 van de verordening.
- In het voorstel is vermeld dat de leden evenals de gevraagde experts geen organisatiebelang vertegenwoordigen. Dit is echter niet verwoord in de verordening. Wij zien graag dat dit alsnog wordt verwoord.
- In de verordening is in artikel 3 vermeld: De adviesraad brengt gevraagd en ongevraagd advies uit over:
  a. visie- en beleidsplannen op het gebied van natuur, landschap en milieu;
  b. andere aangelegenheden op het gebied van natuur, landschap en milieu waarin burgemeester en wethouders dit wenselijk achten.

  Het ongevraagd advies uitbrengen t.a.v. de aangelegenheden onder b. is strijdig met de zinsnede over het wenselijk achten door B&W. Dit kan opgelost worden door het gevraagd en

ongevraagd advies uitbrengen onder a. te scharen en onder b. te vermelden: advies uitbrengen. Wij zien dit graag op deze wijze verwoord.
- Voor wat betreft de inwerkingtreding van de verordening zien wij graag de volgende verduidelijking: inwerkingtreding één dag na publicatie.

Wij hopen dat vorenstaande wensen c.q. bedenkingen verwerkt worden in het initiatiefvoorstel c.q. de verordening.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Mook en Middelaar,

De secretaris,
J.M.G. Smits - de Kinkelder

De burgemeester,
mr. drs. W. Gradisen

Bijlage 1 bij Verordening

Profielschets lid Adviesraad Natuur en Milieu

Bevoegdheden en verantwoordelijkheden

- Het leveren van een constructieve bijdrage aan de advisering conform verordening ANM.
- Het aannemen van een proactieve houding.
- Het zorgvuldig behandelen van vertrouwelijke informatie.

Werkervaring en opleiding

De leden hoeven geen werkervaring binnen een adviesraad te hebben. De "vacature" staat open voor alle inwoners van de gemeente Mook en Middelaar. Kennis en/of expertise op het gebied van natuur, landschap en milieu is echter wel een vereiste.

Vaardigheden & Persoonlijke kenmerken

- Sociaal vaardig en collegiaal.
- Communicatief vaardig en niet bang zijn om een mening te geven.
- Gemotiveerd (het echt leuk vinden om te participeren binnen de ANM).
- Het hebben van een open persoonlijkheid: Toegankelijk zijn voor zowel de leden in de ANM, de ambtelijke organisatie, de politiek en voor inwoners.
- Kundig: Actuele expertise / deskundigheid hebben op het gebied van natuur, landschap en milieu.
- Onafhankelijk: Geen persoonlijk en/of zakelijk belang dienen, maar vanuit een neutrale blik kunnen participeren in de ANM. U bent niet ambtelijk of politiek actief binnen de gemeente.
- Woonachtig in de gemeente Mook en Middelaar en een sterke binding hebben met wat er leeft binnen de gemeenschap.
- Er wordt verwacht dat het lid verbindingen kan leggen (binnen de adviesraad met de leden, de ambtelijke organisatie, het college, en externen (belangengroepen en inwoners)
- Politieke sensitiviteit.

Vergoeding

U werkt op vrijwillige basis. Voor de ANM is een beperkt werkbudget beschikbaar.